POVESTIRILE… CAISSEI

(Culegere de texte şi povestiri cu şi despre şah)

C o n t e n t s

LEGENDA ŞAHULUI

Originile şahului se pierd undeva, departe, în negura vremurilor, de acolo ajungînd în zilele noastre doar legendele. Invenţie orientală, avînd ca patrie prezumtivă India, şahul a cucerit cu repeziciune toate lumile: antică, medievală, modernă... Prima legendă, cea mai cunoscută, scrisă în limba persană, datează din perioada Sasanizilor şi ne povesteste despre un înţelept indian care hotarîse să dea o lecţie prinţului său, prea orgolios. A folosit pentru aceasta un joc nou, încă necunoscut, care prefigura personaje si moravuri ale curţii regale. Piesa cea mai neajutorată, regele, era înconjurat în permanenţă de slujitorii săi modeşti, fără de care nu s-ar fi putut descurca. Cînd tînărul şi orgoliosul prinţ, entuziasmat de frumuseţea jocului învăţat, l-a întrebat pe înţelept în ce chip doreşte să fie recompensat, acesta i-a intins cu modestie o nouă şi subtilă cursă: „*Mă mulţumesc cu grîul care s-ar putea obţine punînd un bob pe primul pătrat al tablei de şah, două pe al doilea, patru pe al treilea, opt pe al patrulea şi asa mai departe, dublînd necontenit numărul boabelor din pătrat în pătrat, pînă la ultimul pătrat...*”[1].

Cînd rezervele de grîu ale Indiei s-au terminat, nu se acoperise nici jumătate din suprafaţa tablei de şah, numărul boabelor care trebuiau să fie puse pe ultimul pătrat fiind nici mai mult nici mai putin de 2^{64}. Înţeleptul indian ceruse o cantitate de grîu imensă (câteva milioane de vagoane care puse unul lângă altul ar putea înconjura globul pământesc de peste 1500 de ori.), pentru strîngerea căreia ar fi fost necesare cîteva recolte ale întregului glob.

Legenda şahului o găsim însă într-o formă sau alta în romanul persan „Karmanak”, apărut în jurul anului 600 e.n., în poemul indian al lui Bana (600-650), care ne povesteşte că în regatul Kanaui, în timpul domniei rajahului Harsa (606-648), „*n-a avut loc vreo altă luptă decît între albinele strîngătoare de miere, nu s-au tăiat alte picioare decît cele ale versurilor şi n-au fost întreţinute alte armate decît cele de pe tabla cu 64 de*

[1] Rezultatul matematic este: $S=2^0 + 2^1 + 2^2 + 2^3 + \dots + 2^{63} = 2^{64} - 1 =$ 18.446.744.073.709.551.615 boabe de grâu [adica productia mondiala din acele timpuri (secolul VI)] care se citeşte astfel: 18 trilioane, 446 biliarde, 744 bilioane, 73 miliarde, 709 milioane, 551 mii, 615.

pătrăţele”.

Referiri la legenda şahului găsim şi la istoricii arabi Masudi (sec. X), Biruni (970-1038), Ibn Khallikan (1211-1282), în „Cartea regilor”, a marelui poet persan Firdusi (sec. X), sau la Dante în „Paradis” XXVIII, 91-93.:

Şi oricare foc un roi făcea-şi cărarea
Şi-atîte-au fost ca roiurile-n zbor
Întrec la şah de mii de ori dublarea!

(După traducerea lui George Coşbuc)

După cum au calculat matematicienii şahişti, numărul posibilităţilor de combinaţii ale şahului este şi mai mare! Astfel, după unii, la primele zece mişcări într-o partidă de şah sunt posibile, nici mai mult, nici mal puţin, de 169.518.829.100.544.000.000.000 variante. Pentru efectuarea acestui număr astronomic de mutări, figurile ar trebui deplasate continuu, fără întrerupere, timp de 217 miliarde de ani. După aprecierea matematicianului belgian, M. Craitohik, un calcul precis este practic imposibil. Într-o carte a sa, matematicianul afirmă că de la prima mutare, albul are posibilitatea să aleagă una din cele 20 de mutări (16 ale celor 8 pioni - cu unul sau două câmpuri şi alte două mutări ale fiecărui cal). La oricare din aceste mutări, negrul poate răspunde cu una din cele 20 de mutări pe care le are şi el la dispoziţie. Înmulţind fiecare mutare a albului cu fiecare mutare a negrului, vom avea 20x20=400 partide diferite numai după prima mutare efectuată de ambii concurenţi.

Începând cu a doua mutare, numărul variantelor posibile creşte. Astfel, dacă prima mutare a albului a fost e2-e4, atunci la a doua mutare el are posibilitatea să aleagă una din cele 29 de variante posibile. Mai departe numărul mutărilor posibile creşte şi mai mult. Numai dama ocupând, de exemplu, câmpul d5, poate alege o variantă dintre cele 27 posibile (presupunînd că toate câmpurile unde ea poate fi mutată sunt libere). Celebrul matematician Gauss a calculat că există 92 de poziţii în care 8 regine pot fi plasate pe tabla de şah fără a se ataca una pe alta. Este, de asemenea, interesant că în acelaşi mod pot fi fixate 8 ture, în 40.320 de poziţii!.

Să presupunem că, în medie, într-o partidă normală să fie cam 40 de mutări. În acest caz, pentru numărul de partide posibile se poate folosi expresia matematică $(20x20)^5$ x

$(30x30)^{35}$.

Astfel, dacă întreaga populaţie va juca şah zi şi noapte, făcând câte o mutare pe secundă, atunci pentru epuizarea tuturor partidelor de şah posibile ar fi necesar ca acest joc să dureze nu mai puţin de 10^{102} de secole!

POVESTEA JOCULUI DE ŞAH

1. Bobul de grâu

Se povesteşte în legendele vechi cum, într-o zi când regele Vishtaspa se întorcea victorios dintr-o campanie, a întâlnit un grup de oameni stând în cerc sub un copac şi ascultând cu mare atenţie un bătrân venerabil aşezat în mijlocul lor. Regele, care era în acea vreme un om tânăr, a fost curios să afle cine era bătrânul, aşa că a trimis un servitor să afle.

Acesta s-a apropiat de cercul de oameni, care i-au făcut loc şi a aflat că bătrânul om era marele învăţător Zarathushtra iar oamenii aşezaţi în cerc în jurul lui erau discipolii săi. Toate acestea i-au fost aduse la cunoştinţă regelui Vishtaspa care, se spune că a cerut ca înţeleptul să fie adus în faţa lui.

„Mi s-a spus că numele tău este Zarathushtra” a spus regele când Învăţătorul s-a aflat în faţa lui, „şi deasemenea mi s-a spus că eşti cel mai înţelept om din lume. Dacă este adevărat îţi cer, în calitate de rege, imediat să mă instruieşti şi să îmi explici legile naturii şi ale. Dar te rog să fi explicit pentru că mă grăbesc să mă întorc la palat unde sunt multe chestiuni de stat care mă aşteaptă”.

Zarathushtra s-a uitat gânditor pentru un moment la rege şi apoi s-a aplecat şi a ridicat de pe jos un bob de grâu. Ţinându-l cu respect între degetul mare şi arătător s-a înclinat adânc în faţa regelui şi i-a oferit grăuntele. Regele l-a luat în mână iar marele înţelept a explicat:

„Majestatea Ta, toate legile care guvernează Raiul şi Pământul pot fi citite în ceea ce ţii tu acum în mână. Forţele binelui şi răului sunt acolo şi toate întrebările tale îşi găsesc răspuns discutând asupra acestui bob de grâu. Îţi ofer această carte pe care o poţi lua cu tine şi citi în voie”.

Dar regele Vishtaspa, văzând zâmbetele de pe fetele discipolilor s-a gândit că Zarathushtra râdea de el. A aruncat grăuntele de grâu pe jos şi s-a urcat mândru în şa.

„Am venit cu respect şi ţi-am cerut sfatul pentru că mi s-a spus că eşti cel mai înţelept om de pe pământ. Îmi dau seama acum că nu eşti nimic mai mult de un ţăran care nu a învăţat bunele purtări. Îţi ascunzi ignoranţa în spatele unor exagerări. Am fost prost că mi-am pierdut timpul aici”. Aşa a grăit regele. Apoi şi-a întors armăsarul şi a pornit înapoi.

În timp ce regele şi suita sa se îndepărtau Zarathushtra a îngenuncheat şi a ridicat bobul de grâu: „o să păstrez acest bob” şi-a spus „pentru o zi când regele va ave nevoie de el şi bobul îi va fi profesor”.

Mulţi ani au trecut şi faima lui Zarathushtra a crescut cu fiecare an. La fel şi faima regelui Vishtaspa: întotdeauna victorios în bătălii, devenind tot mai bogat cu fiecare alianţă, îşi petrecea zilele în lux şi abundentă. Dar nopţile i-au devenit tot mai lipsite de somn cu creşterea faimei şi a averii. „Trăiesc în lux” gândea el „şi totuşi cine îmi poate garanta că va fi întotdeauna aşa? Într-un an recolta fermierilor este bogată iar în anul următor furtuni cumplite distrug tot. Oare voi fi întotdeauna binecuvântat cu victorii? Căderea mea va fi mai mare pe măsură ce îmi sporeşte faimă şi averea? Sigur, legile care guvernează săracii guvernează şi pe cei bogaţi – şi cine este El cel care face aceste legi? Cum am să înţeleg voinţa lui Dumnezeu, să îmi pot aprecia faimă şi să ştiu numărul zilelor ce mi-au fost date?”

Noapte după noapte întrebările acestea şi altele ocupau mintea regelui Vishtaspa şi îi tulburau somnul. Până la urma gândindu-se la întâlnirea avută cu Marele Înţelept cu ani în urmă, a decis să ceară din nou sfatul, de această dată în condiţii diferite de cele pe care le impusese din şaua calului în vremea când era tânăr.

„Mare învăţător, vin umil în faţa ta” i-a scris lui Zarathushtra. „Regret profund mândria şi ignoranţa tinereţii şi văd acum cât de prostesc a fost să cer răspunsuri la asemenea întrebări majore într-un timp atât de scurt. Te rog acceptă regretele mele şi fă-mi onoarea unei vizite, poate aş putea învăţa de la tine, sau măcar trimite unul dintre discipoli să mă înveţe”. Apoi a învelit scrisoarea împreună cu o piatră preţioasă de mare valoare într-o pânză fină de în şi le-a trimis învăţătorului.

După câteva zile mesagerul s-a întors de la Zarathushtra aducând răspunsul pentru rege: „Majestatea Ta este foarte bun,

dar un grădinar nu are trebuinţă de o piatră preţioasă aşa că ţi-o trimit înapoi. Pânza o voi păstra, va fi utilă pentru a-mi proteja unele plante împotriva frigului iernii”, împreună cu scrisoarea, învelit într-o frunză se găsea bobul de grâu. „Sunt prea bătrân pentru a pleca departe de grădina mea” îşi continuă înţeleptul scrisoarea, „dar regele este prea nobil pentru a primi pe unul dintre discipoli în locul meu. Aşa că nu trimit un discipol ci chiar pe profesorul meu, cel care m-a învăţat tot ce ştiu despre univers”.

* * *

Prin această legendă persana (transmisă de secole ca Poveşti ale Secolului X ale poetului persan FIRDAUSI) vechea Artă a Asha este legată de ceea ce cunoaştem în ziua de azi sub denumirea de ŞAH, menţionat în istorie ca „Jocul regilor şi regele jocurilor”. Dar în timp ce azi şahul este un simplu joc, vechea Arta Asha nu este un joc; este un microcosmos complex întreţesut cu macrocosmosul Vieţii – un univers complet prin el însuşi.

2. Cuvântul „ŞAH”

Derivă din persanul „SHAH” însemnând Rege, cuvântul original fiind „ASHA”, Ordinea Cosmică. Legenda povesteşte că Regele Vishtaspa al Persiei a devenit extrem de plictisit de viaţă, pentru că a realizat tot ce şi-a dorit: el era plin de triumf în războaie, sătul de vânătoare, obosit de intrigile şi plăcerile de la curtea să. Regele suferea de plictiseală şi până la urmă a oferit o recompensă nelimitată celui care l-ar fi făcut să îşi recapete interesul pentru viaţă. Nimeni nu a reuşit până când a apărut Zarathushtra cu tabla de joc originală, diferită de cea de şah cunoscută în zilele noastre: Arta Asha. El l-a învăţat pe rege regulile şi cum să îl joace şi, prin el a demonstrat regelui toate regulile universului şi ale vieţii. El le-a interpretat ca nimeni altul, aşa cum nici un jucător de şah din zilele noastre nu ar putea şi regele a fost foarte satisfăcut iar interesul sau pentru viaţă a renăscut. După aceea el l-a rugat pe Zarathushtra să îi ceară orice şi-ar dori şi a promis că dorinţa îi va fi îndeplinită. Zarathushtra a dorit să îl înveţe pe rege o lecţie prin care să nu mai fie megaloman încât să creadă că poate oferi cuiva chiar orice îşi doreşte. Zarathushtra i-a spus regelui că îşi doreşte un lucru simplu şi modest: un bob de grâu pe primul pătrăţel al

tablei, două boabe pe cel de-al doilea, pătratul lui 2 pe cel de-al treilea şi tot aşa până când toate cele 64 pătratele vor fi pline cu boabe de grâu în număr reprezentând pătratul numărului de boabe de pe pătrăţica anterioară a tablei de joc. Regele a râs şi a promis că îi va trimite lui Zarathushtra grâul în câteva zile, gândindu-se că a fost prost să ceară câteva boabe de grâu când ar fi putut cere aur şi o adevărată comoară.

Le-a spus oamenilor săi să calculeze cantitatea de grâu şi să I-o trimită lui Zarathushtra. A fost surprins când, după câteva săptămâni aceştia au venit la el şi I-au spus că ar trebui să trimită o cantitate de grâu care nu există în tot imperiul. Chiar dacă ar fi adunat tot grâul din tot imperiul ar fi fost a suta parte din a suta parte a cantităţii promisă lui Zarathushtra. Regele a fost şocat să audă acestea şi şi-a dat seama că nu îşi poate ţine promisiunea. A trimis după Zarathushtra şi I-a spus cât de ruşinat este. Zarathushtra I-a spus că nu vrea grâul ci că a vrut doar să îl înveţe pe rege o lecţie şi apoi s-a retras înapoi în pădurea lui. Aceasta este vechea legenda despre originea şahului – Arta Asha – ce duce şahul înapoi în Persia Antică.

Din păcate şahul azi este doar o amintire, o copie palidă a originalei Arte Ahsa, deşi încă se mai poate observa o parte din simbolistica sumeriana.

Deşi dovezile arheologice ale originii şahului pot lipsi, nu este nici o îndoială ca şahul îşi are începutul în est cu multe mii de ani în urmă. Şahul original este Arta Asha şi rolul său a fost de a simboliza şi exemplifica legile naturii şi cosmosului, reprezentate de AHURAS (legile cosmice) şi FRAVASHIS (forţele naturii) şi de umbrele lor.

În Arta Asha se descoperă un microcosmos: fiecare mutare reprezintă în miniatură bătălia cosmică eternă între bine şi rău, între lumină şi întuneric.

Arta Asha reprezintă o punte vitală de înţelegere între concepţia atotcuprinzătoare, universală a lui Zarathushtra şi practică, aplicarea zilnică a sistemului Ashaic de autoanaliză. A juca Arta Asha înseamnă a aduce în prim-plan vastă concepţie universală a lui Zarathushtra şi de a îi aplică regulile în viaţa de zi cu zi. Cu cât cineva ia parte mai mult la Arta Asha cu atât mai mult înţelege rolul unic al OMULUI, personajul central pe tabla de joc, cel mai important dintre Fravashis, partenerul Creatorului şi cel care trebuie să desfăşoare munca de Creaţie

pe Pământ.

Pe măsură ce regulile Asha sunt învăţate, este fascinant să observăm cum mişcările diverselor piese capăta un sens vast şi universal, pe măsură ce denumirile moderne sunt înlocuite de cele străvechi, originale. De exemplu, Puterea şi Pacea, aşezate pe primul rând, la cele două capete, au mişcări de o infinită putere. Importanţa lor este mai mică doar faţă de cea a Păstrătorului în asigurarea triumfului Luminii asupra Întunericului. Dragostea şi Munca, la fel ca şi Regele din jocul de şah, se mută după modele ingenioase, şi sunt singurele piese ce pot fi mutate (pot sări) peste alte piese. În consecinţă obstacole ce pot exista pentru alte forţe nu există pentru ele, amintind de cuvintele Bibliei: „Dragostea e mai puternică decât moartea" precum şi de vechiul proverb roman: „Munca învinge tot răul". Creatorul poate fi mutat doar un pătrăţel o dată, în orice direcţie, în timp ce Păstrătorul are o mare mobilitate şi poate fi mutat pe orice distanţă în orice direcţie. Aceasta simbolizează că în timp ce crearea Universului a avut loc într-un anumit moment în timp, restul eternităţii îi este dat Păstrătorului pentru a face să fie etern tot ceea ce a fost creat. Ceea ce Pionul Regelui este pentru şahul modern, în Arta Asha este Omul. Vin în minte vorbele lui Protagoras „omul este măsura tuturor lucrurilor". Omul ocupa cea mai importantă poziţie pe tabla de joc: direct în fata Creatorului, simbolizând unitatea să eternă cu Legea Legilor şi rolul său reprezentativ pentru Creator pe Pământ.

3. ARTA ASHA

Nu trecuse mult timp când, printre cei aşezaţi în cerc în grădina lui Zarathushtra se regăsea o persoană obişnuită mai mult cu ce numim azi cercurile regale. Dar el era preocupat acum să privească un bătrân desenând forme pe nisip şi să îl privească mutând deasupra acestor desene diverse pietricele, aidoma celor cu care copii s-au jucat de-a lungul timpurilor.

Una dintre aceste figuri reprezintă Unitatea a Tot: anotimpurile şi energiile stelelor, pământul şi omul, punctele cardinale şi elementele. Cu totul au fost desenate şapte linii paralele verticale intersectate de alte şapte linii, formând unghiuri drepte cu primele. În jurul lor a fost desenată cea mai stabilă formă geometrică, pătratul, aşa că desenul era compus într-un pătrat mare conţinând 64 de pătrăţele mai mici, câte 8

pe fiecare latură. Acum Marele Înţelept a demonstrat cum Universul este străbătut de forţele binelui şi răului, şi cum timpul poate fi împărţit în zi şi noapte. Şi aşa fiecare al doilea pătrăţel a fost întunecat ca noaptea şi pătrăţele albe şi negre alternează pe tot desenul.

Acum Marele Înţelept a ales cu grijă pietricele de forme ciudate, unele întunecate şi altele albe. În total au fost alese 32 de pietricele, unele înalte, altele mai mici, aşa cum reprezentau ele marile sau mai mici lecţii ale Universului. 16 pietricele erau albe şi 16 întunecate. 8 pietricele din fiecare grup de 16 erau aproape identice ca formă şi înălţime iar celelalte 8 păreau că formează 4 perechi de figuri identice. De fapt, fiecare dintre cele 16 pietricele era unică. Atunci el a început să le denumească, şi cu fiecare nume dat, el a arătat cum fiecare pietricică reprezintă o forţă sau un agent din Univers, fiecare forţă sau agent al luminii făcând pereche cu unul întunecat. Forţele şi agenţii luminii el le-a numit Ahuras şi Fravashis, ultimele fiind reprezentate de 8 pietricele mai mici, aproape identice. În opoziţie cu acestea fiind forţele întunericului, printre acestea Daevas şi Khrafstras. Din fiecare grup de 16 o piatră Ahura şi o piatră Daeva fiind conducătorul celorlalte 15. Din forţele luminii conducătorul er Ahura Mâzdă iar dintre cele întunecate Ahriman.

Fiecare dintre piese se mişca în univers în modul ei ciudat şi unic. Fravashis şi Khrafstras de exemplu, întotdeauna se mişca înainte, un pătrăţel o dată, cu excepţia primei mişcări, când le este permis să mute două pătratele înainte, sau când întâlnind o forţă străină în faţa lor pe diagonală li se permite să captureze acea forţă mutând un pătrăţel înainte şi unul lateral. Deşi cei 8 agenţi par că arată la fel, fiecare este denumit altfel. Printre Fravashis se regăsesc Soarele, Apă, Aerul, Hrana, Omul, Pământul, Sănătatea şi Bucuria. De cealaltă parte regăsim Întunericul, Apă Murdară, Aerul Murdar, Hrana Infestata, Omul Inferior, Pământul Arid, Boala şi Tristeţea.

Printre Ahuras şi Daevas, Puterea şi Pacea, şi opuşii lor întunecaţi Slăbiciunea şi Violenta, ce se mută numai în linie dreaptă, vertical sau orizontal. Dragostea şi Munca, şi de asemenea Ură şi Lenea se mută într-o manieră diferită de toate celelalte: un pătrăţel înainte şi un pătrăţel oblic. Înţelepciunea şi Viaţa Eternă, Ignoranţă şi Moartea se mută în linii drepte, întotdeauna oblice, una din fiecare pereche fiind aşezată pe un

pătrăţel întunecat şi una pe un pătrăţel alb. Printre Ahuras – Păstrătorul şi printre Daevas – Risipitorul se mută cu mare forţă şi flexibilitate numai în linie dreaptă dar în orice direcţie, în cele opt puncte ale compasului. Despre Ahura Mâzdă, Creatorul şi despre Ahriman, Distrugătorul am vorbit deja. Fiecare poate muta în orie direcţie dar numai un pătrăţel o dată, conform voinţei proprii a acelei puteri. Pentru că înţeleptul Rege întotdeauna va trimite agenţii săi la luptă, în acest fel el putând plănui mai bine apărările şi atacurile.

Zi după zi, în acea grădină Marele Înţelept a demonstrat cu pietricelele sale legile Universului şi marea luptă dintre forţele luminii şi cele ale întunericului. Şi regele Vishtaspa a fost încântat să înveţe o metodă prin care să poată discerne nu numai forţele care guvernează Universul dar, poate, într-o zi, chiar voinţa lui Dumnezeu.

JUCĂTORUL DE ŞAH

de Ştefan Augustin Doinaş

Mi s-a spus c-ai murit, iubito, mi s-a şoptit. Nu ştiu, — poate-un prieten, poate-un străin care privea la jocul nostru alaltăseară mi-a şoptit aceste cuvinte privindu-mă-n ochi.

Era un timp cînd ne-ntîlneam în fiecare seara; ploaia de pe pălărie picura pe umărul tău, iar dimineaţa umbra inimii tale cădea asupra-mi ca o frunză de aur pe spatele lui Siegfried.

Era un timp când tu erai singura mea rană. De atunci am purtat multe lupte, m-am vindecat, iar astăzi nu mai păstrez decât cicatricile zvântate din care sângele nu mai musteşte...

Mi s-a spus c-ai murit, iubito, mi s-a şoptit grav. Poate oamenii s-au mirat foarte când am răspuns:

— Atât de curând?... - şi-am continuat să fumez deasupra unei partide pierdute de şah.

Daca stau să mă gândesc toate mi se par la fel de misterioase, la fel de fatale: totul e numai o trecere de pe alb pe negru cu regina sau nebunii de abanos.

Mai demult aveam idei bizare despre suflet, şi de câte ori trecea un mort mă descopeream.

Astăzi - nu; astăzi nu mă mai pot gândi decât la slăbiciunile mele zilnice.

Şi totuşi, tu erai regină, tu stăpâneai. Acuma, de câte ori mişc o figură mă uit să văd dacă urma ei a rămas întipărită aievea, sau dacă din toate nu rămîne decât jocul. Nu te supăra, iubito, pentru că am să-ţi vorbesc aşa cum obişnuiam mai de mult la ureche; ştii - oricât mi-ar veni de greu - e aşa: sunt îndrăgostit de o fată care-ţi seamănă. Nu te supăra. E adevărat că sunt cam bătrân, e adevărat că e un păcat...

Dar tu ştii că dacă aşezi lucrurile din nou, jocul al doilea îţi este poate mai preţios decât primul...

Da, mi s-a spus c-ai murit, mi s-a şoptit grav. Poate oamenii s-au mirat că n-am plîns; astăzi însă nu mai sunt ca Siegfried; astăzi, nu mai cred în poveştile de-altădată.

Cu toate acestea, dacă n-ar fi fumul de-aici, poate nu li s-ar părea că visez; poate-atunci ar vedea că ochii mei stăruie cu tristeţe . asupra reginei pe care-am pierdut-o. Oamenii însă nu văd prin fum. Numai tu de-a colo, de unde eşti, împrăştie-l cu mâna, seara, cînd mă plimb cu fetiţa aceea care seamănă cu tine, care nu ştie nimic...

ŞAH DUBLU

de Lino Aldani

Elena, i-am spus ieri, Elena să nu facem prostii. Şi m-am repezit la fereastră, vroiam să văd dacă nu cumva ne spiona cineva de la blocul din faţă, am închis obloanele, am tras perdeaua, furios. Ai înnebunit, i-am spus, vrei chiar să te vadă. Şi ea: hai să nu exageram, a fost numai o licărire, şi pe urmă nu se uita nimeni. Elena este foarte prudentă, nu trebuia s-o dojenesc. Elena ştie ce trebuie să facă, nu a fost niciodată pentru riscurile inutile, nu s-a comportat niciodată cu uşurinţă. Hai să nu exagerăm, a spus, nu se uita nimeni, şi totuşi, putea să fie cineva, întotdeauna e cineva în spatele ferestrei ca să pîndească, delatori, lupi flămînzi, anonimi, eminenţe cenuşii care merg în fiecare zi la slujbă poate în salopetă de mecanic, în halat, în uniformă şi cu basca măturătorului, ei aşa dar, ei care sunt şefii. N-ar trebui

n-ar trebui, azi îmi plesneşte capul, simt ca un sfredel în stomac, mă supără lumina de afară, mă supără lumina din cameră, lumina care emană din cadranele lui Mark-5, n-ar trebui cu gîndurile îndreptate în altă parte, cu frînturi de imagini,

mînia, cînd am tras perdeaua şi ea a început să rîdă, hai să nu exagerăm, nu fi ridicol, nu-i nici un motiv, dar între timp a sosit cartea Poştală albastră, nu-i deloc o glumă cartea poştală şi când a văzut-o Elena s-a făcut palidă, a început să tremure şi a pregătit masa de prînz dar n-am mîncat, în tâcere cu coatele pe masă şi-apoi am apucat carafa cu paharele, farfuriile şi le-am spart de perete, şi ea care căuta să mă liniştească, şi ea care spunea mereu că povestea cu cărţile poştale e poate o simplă înscenare răutăcioasă, că este poate vorba doar de un control, un simplu control, toate astea ca să mă încurajeze, un control enigmatic, de acord, dar noi ce să ştim, noi la urma urmei nu facem parte din clasa conducătoare supusă

n-ar trebui, Mark a început ca de obicei prin a muta pionul damei cu **doi paşi**, mi-e greaţă, azi n-ar trebui să joc în nici un caz... Cum se numea artistul acela? Cézanne. Cézanne a pictat pînă şi în ziua cînd i-a murit mama. Mi-e greaţă, şi apoi, chiar dacă aş avea îndrăzneala lui Nimzovici, camul olimpian al lui Capablanca, clarviziunea lui Anderssen şi agresivitatea lui Steinitz, sângele rece al lui Lasker sau Botvinnik, harul lui Alehin, chiar dacă ar fi al meu geniul luminos al lui Murphy şi al tuturor marilor campioni din trecut, robotul acesta criminal ar cîştiga partida în mai puţin de patruzeci de mişcări, este un dinamometru care-mi măsoară zilnic stupiditatea. Elena ieşi? Prostii, şi apoi i-am zis, nu cumva vrei să pleci îmbrăcată aşa, nu nu, prostule, nici gînd. Mark a început cu pionul damei, chiar dacă ar fi efectuat deschiderea engleză lucrurile nu s-ar fi schimbat cine ştie ce, în sfîrşit partida a început acum o jumătate de oră, nu ştiu de ce am început să joc, n-aş fi crezut-o cu toate câte s-au întîmplat la amiază cu creierul în ţăndări cu fiorii etcaetera, pentru că faptul grav s-a petrecut astăzi şi totuşi în cap persistă faptele de ieri care stăruie ca şi cînd totul ar fi început chiar ieri, Elena, însăşi Elena a spus ieri la un moment dat însă ce importanţă are dar de ce ţi-e frica doar ştii că sunt cu capul pe umeri şi apoi a continuat dezbracă-mă, scoate-mi rochia asta şi stai aici în timp ce-mi fac toaleta, o să vezi cum o să mă dichisesc

nu, nu i-a trebuit prea mult ca să se urîţească, a deschis cutia de alabastru şi creioane dermatografe sticluţe totul în fugă cu iuţeala fulgerului şi-n cele din urmă din oglindă privea o mască şi după aceea centura elastică foarte strînsă ca să-i

aplatizeze bustul, pantofii cu tocul jos, ochelari şi pardesiul larg în talie, toate o punere în scenă pentru cei de afară care au ochi lacomi, vînători de femei pentru ei sau pentru alţii, Elena i-am zis, Elena întoarce-te cât se poate de repede, să rămîi afară numai cât e necesar nici un minut mai mult şi-n poarta casei am vrut să-şi răsucească puţin ciorapii în aşa fel ca dunga intenţionat strimbă să-i deformeze linia gambei am privit-o în ochi i-am atins uşor arcul sprîncenelor înnegrite cu o trăsătură groasă de creion dermatograf nasul făcut borcanat cu ajutorul unor cercuri subţiri din cauciuc introduse în nări buzele reduse la două segmente de carmin **aspru** am sărutat-o pe pata violetă care se întinde de la jumătatea obrazului pînă aproape de lobul urechii o membrană fixă din plastic pe care Elena nu uita niciodată să şi-o aplice înainte de a ieşi, ea a zîmbit, un rictus dacă n-ar fi existat acea sclipire de duioşie care i-a licărit pe neaşteptate în ochi Elena Elena să te întorci repede, ajunge odată cu povestea asta, să-i punem capăt nu mai vreau să mă gîndesc la soţia mea la acea carte poştală albastră sosită cu poşta pneumatica de la unsprezece, o convocare, trebuia să vină până la urmă ştiu indiferenţa mea este numai aparentă, dar rămâne faptul că acum o jumătate de oră l-am aprins pe Mark-5, am avut puterea s-o fac, l-am pus în poziţie de joc cu avantajul deschiderii şi acum stau aici jos ca să înşel timpul, bufonule, este 32 decembrie, o zi care nu există, care n-ar trebui să existe, joacă, joacă şah, dar verdictul cu termen lung te-a ajuns, de ceea ce te temi de mult până la urmă ajunge să-ţi cadă pe cap, totdeauna, fără scăpare, şi deci azi aşadar, Mark a deschis cu pionul damei. De data asta însă nu am răspuns cu apărarea indiană, nu vreau ca Mark să mă distrugă după normele la modă, mai bine să încerc o cala neobişnuită, poate ca maşinile ignora istoria, Isuse Cristase, şi în felul ăsta am împins şi eu pionul după practica antică şi cînd Mark a mutat calul la f3 am avansat pionul cu un pas, la e6, poate o mişcare timidă, Mark şi-a mişcat pur şi simplu angrenajele cu un grohăit de satisfacţie, a răspuns imediat, scrisul s-a aprins mai înainte de trecerea celor zece secunde rituale i-am luat nebunul de pe câmpul de plecare şi l-am mutat pe cel de-al cincilea, înainte de calul Regelui, cum vrea el dar acum m-am poticnit, mă mişc în gol, şi-mi rod unghiile, şi mă supără lumina, tăcerea de neînţeles de jos de pe stradă, de parcă ar fi murit cu toţii, mă supără lumina care se

reflectă în cuirasa acestei maşini imbatabile, aerul bîzâitul blestemele care mi se învălmăşesc în cap, ajunge pentru Dumnezeu ...

sunt un imbecil, un imbecil emerit, mai bine ar fi să iau o măciucă şi să sfârîm totul

Totul. Dar mai întîi ar trebui să caut, să controlez cum şi de ce, să stabilesc adevăratele instanţe, motivările. Sunt calm, sunt stâpîn pe gîndurile mele, pot să le dirijez încotro vreau, pot să-mi clarific imaginile să le alung pe acelea care mă fac să mor de durere. Dacă vreau pot să mă gîndesc că există numai această tablă de şah... Între timp mutarea nebunului în g5 mi se pare o mişcare de imbecil, nedemnă de un aparat atât de costisitor, nu este totuşi prima oară cînd Mark face glume de felul ăsta, are aerul că joacă distrat şi în realitate face combinaţii ascunse cu care împroaşcă pe neaşteptate venin. Nu trebuie să ai niciodată încredere. Acum, de exemplu, mişcarea cea mai potrivită (Elena) îmi pare (Elena) înaintarea la f6, îmi pare într-un cuvînt că procedînd aşa zădărnicesc acţiunea nebunului şi îl blochez la h4, ori, Elena Elena, de-a lungul diagonalei de plecare

Elena!

azi, cînd s-a repetat scena machiajului şi centura şi ciorapii şi tocurile joase, un monstru care cobora ţopăind pe rampa scărilor, a plecat, cretinule a plecat, cartea poştală dădea adresa, o stradă din cel de al optsprezecelea cartier, cel puţin de o sută de ori am trecut pe acolo şi nu ştiam, nu ştiam

au chemat-o acolo, într-unul din cele cincizeci de blocuri toate la fel, două mii de apartamente, poate că e un birou şi mai sunt şi alte femei, un fel de ambulatoriu, sau poate e un salon mare cu mătasă şi catifele, unele se dezbracă, privesc printr-un vizor şi aleg...

Nu este adevărat.

Săptamîna trecută colegul meu de birou a spus că nimic nu este adevărat, a spus că pe soţia lui au convocat-o de treisprezece ori şi că aproape totdeauna au trimis-o acasă imediat, numai într-un rînd au ţinut-o patru ore, dar că niciodată nu s-a întîmplat nimic, absolut nimic, că mai erau şi alte cinci sau şase femei şi la un moment dat le-au servit ceai cu biscuiţi, nu era un ambulatoriu, era un fel de salon, dar nu e adevărat că le-au pus să se dezbrace, e un control şi constă în faptul că din

cînd în cînd sunt chemate femeile căsătorite, aproape totdeauna numai cele căsătorite, şi aici poate că are dreptate celalalt coleg, cel cu părul roşu, când spune că după el este un serviciu medical şi că femeile sunt sterilizate, el spune că în ceai e un praf care face să nu se mai nască copii, în sfîrşit că ceea ce fac acolo este un control al naşterilor pentru că acum suntem deja şapte miliarde şi că nu se mai poate continua aşa, nu mai e loc, asta e un argument care merge bine pînă la un punct, eu cunosc femei care au rămas însărcinate imediat după convocare poate pentru că nu a funcţionat bine controlul, şi mai este şi altceva, sunt chemate mai des cele mai tinere, cele mai frumoase, cunosc eu cîntecul âsta, Elenei într-adevar i-a fost totdeauna frică, numai asta zi a încercat sa minimalizeze, nu se va întîmpla nimic, încetează cu prostiile astea, am să stau numai un sfert de oră, da da, iată, la mişcarea pionului pe f6 Mark a răspuns retrăgând nebunul, spune f4, şefii ştiu perfect ceea ca vor, de altminteri nimeni nu a ridicat vreo obiecţie, fac aşa pun nebunul la d6, daca fac controale un motiv trebuit să fie, şi într-adevar există, neghiobule mare neghiob eşti, motivul e acela pe care îl bănuim cu toţii, acum taci, gândeşte-te să mişti piesele, jocul de şah se exercită pe un plan pătrat care se numeşte tabla de şah (acuma beau) împarţita în şasezecişipatru pătrate, treizecişidouă albe şi treizecişidouă negre care se numesc câmpuri, piesele sunt Regele, Regina... Piesele sunt Regele, Regina, Tura, Calul şi Nebunul. Şi pionii. Adică infanteria. Jocul este o luptă în care fiecare dintre adversari încearcă să facă prizonier regele celălalt. Imbecil. Elena e afară, tu bei, nu s-a întîmplat niciodată nimic dar ea nu mai vine e tîrziu e afară a plecat e acolo ca să dea socoteală orice precauţie a fost inutila cineva a ghicit femeia frumoasă în sacul ăla de ţoale bea imbecilule şi dacă Mark se reîntoarce la g3 termina odată pentru totdeauna cu nebunul ăla dă-i la cap

da, fusesem de acord ca imediat ce avea să fie liberă să telefoneze. Stai liniştit, mi-a zis, toate sunt nişte ţicneli, nu e nevoie să arunci cu farfuriile în perete. Atunci am destupat sticla de gin şi am început să beau

cretina

cretina, nu altceva, nu crezi pentru că ieşi totdeauna cu masca aia pe faţă, iar ea a plîns puţin şi apoi a spus: aşadar, pentru că tu eşti un copil căruia îi e frică de balaur, tu crezi în

basme, cu atât mai rău, fac cum vrei tu, nimeni n-o s-o răpească pe mămica ta, şi la uşă a încercat să zîmbească, monstrişorul tropăia în jos pe scări acum te-au descoperit e zadarnic du-te aşa cum eşti nu-mi pasă şi am fugit înăuntru am umplut pentru a treia oară paharul gin peste tot pe masă pe podea picura pe haina mea de casă rece în creier ca acum mai mult decât acum în tot corpul pînă cînd ea a revenit sus în mai puţin de jumătate de minut şi a spus nu mă lăsa să plec aşa spune ceva şi nu face mutra asta că dacă nu mă mişc or să vină să mă ia şi-o să fie sfârşitul, atunci n-am mai avut curaj, am spus: bine, de îndată ce te vor elibera, telefonează, da acuma sunt şi eu liniştit sunt calm, du-te: nu se va întîmpla nimic

Jocul de şah se desfăşoară pe un plan pătrat care se numeşte tabla de şah, împărţit în şasezeci şi patru de pătrăţele, treizeci şi două albe şi treizeci şi două negre, care se numesc câmpuri. Piesele sunt Regele. Regina Tura, Calul. Nebunul şi Pionii

Jocul se cîştigă atunci cînd reuşeşti să dai şah mat, adică atunci cînd reuşeşti să iei prizonier regele adversar. Îndată după rege, piesa cea mai importantă este Regina. Jucătorul trebuie să aibă o atenţie deosebita: în primele mişcări ale partidei nu e bine ca regina să fie mutată, pentru că piesele adverse fiind toate în joc ar putea uşor s-o incomodeze. Prudenţa nu este niciodată prea mare deoarece capturarea Reginei poate constitui un obiectiv surpriză al atacurilor adverse

Asta e teoria, fragmentar. Există apoi analiza jocului deschis şi a jocului închis. Gambitul

Şi contragambitul. Şi apoi teoria vastă inepuizabilă a deschiderilor, studiul finalurilor, haosul, tabla de şah care acum seamănă cu o bucată de stofă cadrilată, haina unui gigant, spinarea se ridică şi aproape se arcuieşte ca o fiară feroce care pufăie şi tropăie, acum lumina s-a stins. Acum clădirea nu mai are viaţă, evacuată, au fugit toţi şi pe stradă vehiculele circulă fără convingere, o serie de sunete surde, labe de pisică, două sau trei lame de lumină care lovesc în sus obloanele ferestrei tură regină piesele cu capetele lucii, şlefuite, par măciulii ale pătucurilor de fier (acum nu se mai fac) acum fibra a invadat universul, mesele maşinile closetele tacâmurile vestmintele scuipătoarele, îmi amintesc

acum trei ani? nu mai ştiu atunci mi-a revenit în memorie.

mai departe de atîta nu reuşesc, îmi amintesc de micul pat cu corzile de cânepă răsucită şi deasupra cu o cuvertură cu ciucuri, din lînă (chestia aceia pe care o făceau oile), încă de atunci lumea se sfîrşise, rămăseseră numai câteva firimituri în patetica obstinaţie a celor bătrîni, ca relicve, şi apoi dispăruţi şi aceştia care mai puteau încă să le venereze, întreg templul s-a prăbuşit sub potopul torenţial al plasticei, de la ziare la pardoseala străzilor batistele higienice scrisorile de dragoste, chiar şi şahurile

Am stins lumina: pentru că în semiîntuneric mă concentrez mai bine. Acum tabla de şah îmi pare un peisaj nocturn văzut de sus pe care mi-l amintesc... Aici poate greşesc, este o impostură să confuzi amintirile cu imaginile dormitării, dar nu ştiu, revăd valea postavul negru al cîmpiei constelat de licuricii palpitînd, mă oprisem pe margine, ca suspendat pe creasta colinei, ce ştiam eu despre lume şi viată, ce ştiam, eram aşezat în cochilia în care viitorul e un cîmp al miracolelor, şi încetează odată, imbecilule, lanurile de grîu şi pădurile nu mai există, încetează, aici nu mai sunt decât schelete de oţel derivate mecanice şi labirinte de plastică vitrificată, şi apoi ea a spus: cum mă eliberez dau telefon. Pfff! Nu-i deloc uşor să încasezi anumite palme, la g3, desigur, Mark şi-a vrut nebunul la g3, şi eu l-am înhăţat, nebunul începuse să mă supere, un schimb, cînd sunt nervos lichidez piesele pentru că cu cât văd mai puţine cu atîta gîndesc mai bine, Mark a răspuns cu pionul Turei şi eu am expediat calul de lîngă rege ca să ia aer, la e7, lumini aici, lumini acolo, îndepărtate, de exemplu, eu nu am văzut niciodată un cal, un cal adevărat. Chiar cînd eram sus pe colină şi mama la căderea nopţii îmi arăta valea îndepărtată care se aprindea ca o tablă de şah, şi apoi cîmpuri şi în spatele tufişurilor, pretutindeni era verde. în sfîrşit iarba am cunoscut-o, da, am avut timp să văd iarba şi adevăratele plante, şi apoi mai era şi acoperişul casei care se sprijinea pe două bîrne de brad iedera şi o grădină în spatele casei, adică o bucată de pămînt pe care cineva o putea cultiva, mulţi o făceau în trecut, mai înainte ca buldozerele să vină să dărîme totul, case şi fînării, chiar şi colina a fost tăiată, încă păstrez în cap uruitul care înroşea aerul, îl dezghioca în freamăt şi acum şi aici lumini, bîzăit continuu, şi Mark scoate afară calul, acela de lîngă regină, îl vrea pe d2, un burete, ar trebui ca în creierul meu să se

răsucească un burete ca să şteargă totul, în felul asta peste o oră (sau două? sau poate...) cînd Elena va intra în camera asta oh, ea se va întoarce ca şi cînd nu s-a întîmplat nimic, porcii aceia îi spală creierul, îi şterg din memorie toată scîrba, amintirea a tot ce s-a întîmplat în acele doua ore de permanenţă acolo înăuntru, ştiu asta, se întorc acasă ca nişte îngeraşi, colegul meu de birou este un imbecil, de treisprezece ori i-au suflat-o, şi el continua să spună că nu este nimic adevărat, că e vorba numai de un simplu control, şi că şi Elena o să spună la fel, nu s-a întîmplat nimic, o formalitate, iar tu încearcă, încearcă puţin, dacă reuşeşti, să te prefaci că nu-i nimic, ar trebui ca toţi să fie la curent, ca toţi să cunoască istoria, trecutul, tot ce au făcut infamii din toate timpurile, hoţii, asasinii, exploatatorii, e de ajuns să iei o carte s-o răsfoieşti la întîmplare...

— Tu crezi că e vorba de sterilizare?

— Poate. Suntem deja şapte miliarde, nu se mai poate continua aşa, nu mai e loc

— Atunci nu e un salon în care te dezbrăcă şi apoi

— Nu. După mine e un fel de ambulatoriu

şi cărti, erau şi cărţi, bătrînul avea o grămadă, după moarte, nepoţii le-au transportat jos în pivniţă, printre mobilele deteriorate pulbere excremente de pisică şi de şoareci. Acolo jos nu era nici o supraveghere, cobora cineva din cînd în cînd să ducă alte lucruri inutile, uneori uşa râmînea deschisă şi atunci, cu toţi ceilalţi, ne strecuram înăuntru cu răsuflarea oprită, linişte că balaurul e acolo în spatele dulapului, împroaşcă venin cu ochii iar suflarea lui îngheaţă, tăceţi din gură, şi în întuneric cineva cineva imita şueratul, apoi se aprindea lumina şi şoarecii fugeau spre hrubele de întuneric ale pivniţii, începea serbarea, sau bătălia în spatele vrafurilor de cărţi şi a meselor roase de carii, mormane de obiecte, pagini, le rupeam cu sutele şi într-o zi Papè Satan Papè Satan aleppe (un vers din Infernul lui Dante) ieşi afară cu cartea, nu era întreagă, lipseau primele treizecişitrei, cartea infernului, o istorie stranie de dincolo de mormînt cu ghiaţă şi foc cu furci şi cete de osîndiţi la chinuri imposibile, şi-mi amintesc, că în ziua aceea eu am înţeles ce este istoria, toata procesiunea imensă a spiritelor în trecut, bufniţe şi cristale, şi încă o carte, şi apoi o alta, am învăţat curând să cobor singur, răsfoiam în mijlocul umezelii şi a

mucegaiului, în mirosul de aer închis, le duceam acasă pe cele mai frumoase, pe cele legate, le ascundeam în fundul unui sertar, cheia, ascundeam şi cheia, schimbându-i locul din cînd în cînd, era Ruy Lopez, abatele şahist autorul tratatului după care, copil am învăţat să fac primele mişcări, primele salturi ale fanteziei, primele dueluri logice doamne! îl cunosc pe dinafara pe Ruy Lopez, toate variantele din al şasesprezecelea pînă la al douăzecilea secol, Polerio şi Calabrezul, Gustavo del Rio, şcoala lui Phillidor şi alţii, şi alţii bătrânul avea atâţia, juca singur, un biet bătrân bălos şi ramolit, singur în faţa tablei de şah, atunci maşini ca Mark nu existau, erai nevoit sa-ţi alegi drept adversar un idiot la fel cu tine sau să joci împotriva ta însuţi, dedublat, pe modelul cărţilor, şi acum, canalia asta de Mark 5 nu deschide niciodată cu pionul regelui, întotdeauna cu cel al reginei, şi dacă o fac eu, totdeauna răspunde cu o siciliana sau un gambit, o înşelătorie, lucru care să te determine să-l faci să guste o suta de mii de volţi, să-l reduci la o carcasă fumegîndă, scîntei şi sfîrîituri, mort, de cenuşe

da era plin de cărţi acolo. îmi amintesc de cea a mecenaţilor, episcopi conţi şi iobagi, ridicai puntea mobilă şi nimeni nu mai putea intra, un şanţ plin cu apă şi în interior unul dădea la rindea unul cosea, altul ardea oale şi bătea fierul, toţi pentru unul şi unul pentru sine însuşi, o regulă simplă, cu morţi înjunghiaţi şi cădelniţe şi binecuvântări dar îndată ce-ţi luai nevastă ei se şi înfăţişa şi...

poate că din povestea asta s-au născut toate deducţiile, o legendă, primul cetăţean, baronetul şi stema de turnuri şi şerpi, şi iată, anemona de cîmp strivită de copite grele, dezonoare şi ruşine, nu contează că alte cărţi susţin contrariul, sigur, anii trec şi chiar şi barbarul se îndulceşte, vechi autori afirmă că repede dreptul primei nopţi nu a mai fost exercitat şi că Seniorul se mărginea numai să introducă un picior în patul miresei, in prezenţa tuturor invitaţilor care aduceau daruri, asta o spun cărţile şi era atunci timpul urei adevărate, cunoşteai numele stăpînului, puteai să-l ucizi, în vis în fiecare noapte, să-l atragi în cursă, să dai foc castelului, şi apoi, chiar mai tîrziu, am putut să vedem mereu faţa tiranului a preotului a bancherului, la orice răscoală a poporului ştiam împotriva cui să tragem, nu ca azi, nu ca acum, cînd nu se ştie cine guvernează cine face legile cine se ascunde în spatele munţilor de bani care strivesc lumea, nu ştim

nimic nimic şi roata se învîrteşe totuşi, spun că e mai bine aşa, că e mai bine să nu ştii cine sunt conducătorii, pentru că în felul ăsta toate merg mai bine, sigur, chiar o superbombă în mîinile mele ar fi inutilă, nu ştiu nici măcar unde este reşedinţa guvernului, nu o ştie nimeni. Nimic

Nimic. Acuma şi Regina este afara, am mutat-o în cel de-al treilea cîmp unde raza ei de acţiune a crescut, acuma este aproape şapte, e tîrziu. Sticla de gin e goală pe jumătate, capul mi se învîrteşte, căsuţele tablei de şah nu stau locului tremură şi se îmbăloşează jos în stradă se tîrăsc mii de labe de pisică zgomote din cînd în cînd dîre de lumină care se deschid în evantai şi vin să lingă fereastra aici e tăcerea un ciorchine o strecurătoare cu găuri stranii ai înnebunit? Acuma să nu exagerăm, era o reflectare, nu ştiu, poate că era mai bine să nu fi mişcat Regina, poate era mai bine să-i fi lăsat lui Mark iniţiativa, să-i aflu intenţiile şi apoi să hotărâse, bestia, Mark mută la e4, mă atacă în centru şi îşi liberează nebunul, n-am de ales, luarea pionului e necesară şi dacă ia cu calul cu atît mai rău pentru el fiindcă atunci dau şah la rege şi-i dărîm aripa stângă, acuma beau, ia te uită sticla asta, îmi alunecă din mână se sparge ginul e împroşcat pe parchet cioburile stea de mare, acuma e clar că au reţinut-o, traficul n-are a face, şi apoi fusesem de acord că de îndată ce va fi fost liberă, Elena n-a făcut-o, nu vreau să mai privesc ceasul nu vreau e inutil palat ambulatoriu ca într-un serviciu, ei îţi trimit cartea poştală, înăuntru un salon poate e ca un salon cu mătase catifea le fac să ia loc le privesc printr-un vizor şi aleg nu vreau deschid acum o alta sticlă şi între timp Mark răspunde într-adevăr cu calul şi îmi atacă regina.

aici maşina greşeşte

dau şah la b4, orice ar face Mark pionul din b2 e câştigat, nu înţeleg, o mişcare secundară şi a căzut în cursă cu capul în jos, asta mă face bănuitor, poate... Nu, poate mă înşel, trebuie sa încetez să consider maşinile ca şi cînd ar fi perfecţiunea concretizată, trebuie să mă conving că şi Mark-5 poate să greşească, sunt în interior zeci de mii de circuite, au inserat în scheme o grămadă de partide, dar numai o parte din cele care se pot efectiv juca, cele mai logice, acelea care urmează spiritul jocului, dar să presupunem că un nebun, nu, mai bine un glumeţ care din deschidere să facă o mutare prostească sau

neobişnuită, o mişcare neconsiderată în program, maşina nu poate declara **forfait**, selectorii se blochează şi automatul are indicatoarele inerte, va trebui să înainteze din mişcare în mişcare încredinţîndu-se unei capacităţi proprii de previziune, şi nu se poate spune, la dracu, nu se poate spune, că această capacitate a maşinii ar fi superioară capacităţii mele, acum îmi fac iluzii, dar dacă ma gândesc bine ar putea să fie chiar aşa, fără să mai iau în consideraţie că uneori (dar rar, foarte rar), câteodată în sfîrşit aşa zisa eroare medie a filtrajului imbecilizează chiar cel mai dotat elaborator electronic, sigur ar fi frumos să-l iau la palme pe Mark, să-l prostesc, să-i închid regele într-un unghi şi să-l fac mat...

Nimic. E şapte şi un sfert

Va spune:

— Nu s-a întîmplat nimic, un simplu control.

— Şi dacă...

Va spune:

— Nu, nu s-a întîmplat nimic

— Mărturie neverificabilâ

— Nu ai încredere în mine?

— Nu pot: o trecere cu buretele peste memoria ta şi...

— Nici un burete, te asigur

—- Tocmai asta e că nu poţi să mă asiguri

Şi pentru puţin timp va fi tăcere, Elena va avea în priviri o tresărire ambiguă un fulger indescifrabil un zîmbet fuga amintirilor de-a lungul culoarelor chilometrice viaţa viaţa mîrşavă şi în cameră se va produce un fel de freamăt imperceptibil de lucruri care se sting un ecou uşor şi apoi sonor de cochilie marină timpul congelat în jurul unui chiag de turbare

Apoi Elena va spune:

— Şi atunci?

— Atunci nimic. Totul e ca mai înainte şi totul s-a schimbat. Totul e ca mai înainte dar al nostru, cu adevărat al nostru, nu mai râmîne nici măcar un pai, un fir de păr

Aşa. Cuvinte pronunţate de mii de ori în discursuri ipotetice. Elena ştie. Elena a presimţit-o totdeauna, în zilele care vor veni va fi ca într-o încăpere oarbă urmărirea într-un labirint de camere fârâ ieşiri

să joci, să joci mereu, în fiecare zi

să continui mereu, cu toată atenţia, un mod ca oricare altul de a-ţi înneca suferinţa, să bei şi sa joci, foarte concentrat, aproape ca acel tip, Pascal mi se pare, care pradă unei dureri de dinţi şi-a petrecut noaptea studiind cicloida, nu mai simţea nimic, acuma înţeleg, acuma îmi dau seama, lumea este inatacabila, o sferă compactă de metal cu ghimpi de schije, pot să lovesc cu pumnii ca un nebun şi totdeauna îmi voi zdreli mîinile, cretin, n-ar fi trebuit să-mi aduc în casa cufărul ăsta de valve cu ochi care fulgeră şi bîzîie şi tresare seamănă prea mult cu fiara aceia care pîndeşte afară, model în miniatură al unui univers obscur, ăsta e motivul, Elena, acum înţeleg că nu pentru distracţie am jucat totdeauna cu inima în gît cutremurul chinul provocarea dacă aş putea măcar odată dacă aş putea să sfârîm lanţul să ajung la suprafaţă şi să respir ar fi de ajuns

o dată

o singură dată să înving maşina, libertatea unei clipe ar da un sens tuturor şaradelor rebusurilor legile fără de nume ale acestei lumi stupide aş putea să mă justific pe mine însumi şi pe ceilalţi şi toată munca inutilă pierderea de vreme toată acea fierărie de servomecanisme automatizarea automatizarii ca şi când n-aş şti că la servici funcţia mea de control este un alibi scuza pentru a mă menţine ocupat nu există nimic absolut nimic suntem făpturi inutile Elena inutile dar să presupunem că pentru o clipă - Mark a parat şahul împingând pionul în e3 - să presupunem că în seara asta ar prevala creierul meu, înţeleg, pionul pe care îl iau acuma la b2 este un avantaj cu totul relativ, dar să presupunem că din această poziţie ar decurge un avantaj ulterior, ce ştiu, încă un pion, şi Mark n-o să poată: schimbînd toate piesele aş avea un final victorios

Maşina în genunchi, învinsă, dezgolită da, sunt prea multe lucruri care-mi răscolesc sângele, umilirea, e şapte jumătate, nu vreau, Elena nu vreau să privesc ceasul, a fost un gest mecanic necugetat, nu mai sunt un copil, nu cred în minuni e tîrziu mintea mi se confundă ochii îmi ard e ca o morişcă, Elena am spus ieri, Elena, ieri, şi alaltăieri, şi într-altă zi, totdeauna, de cînd suntem împreună, de o mie de ori, de o mie de ori am văzut micul monstru ţopăind în jos pe scări şi de o mie de ori coşmarul s-a spulberat la întoarcerea lui, o despuiam de toate oribilele deghizări, în sfîrşit, ca în fiecare seară numai a mea,

lumini, bîzîit, e şapte jumătate, nu cunosc încă întreg infernul zilelor care vor veni, la d2, vrea calul la d2, şi asta era prevăzută, execut, intră în funcţie oscilatorul roşu, nu înţeleg, poate că ştecărul nu a ajuns terminalul contactului, împing calul pînă la fund dar oscilatorul rămâne aprins, scrisul de pe ecran nu a dispărut, Cfd2, dar cum am făcut greşeala asta, scot calul, reaşez în e4 şi pun în d2 pe cel care se afla în f3, Mark tresare înregistrînd, ochiul roşu se stinge şi se aprinde cel verde, totul e în ordine, putem să continuăm, pentru o clipă mi s-a părut că aud, ajunge pentru Dumnezeu, risc nebunia ce-mi trece prin cap maşinile nu rîd dar se declanşează cursa nu trebuia regina este prea expusă nu trebuia Mark la proxima mişcare sare în c4 Elena e afară de acum timpul numai contează o jumătate de oră o oră şi toţi oamenii aceia pe care nu-i cunosc şi pe care mă prefac că-i cunosc pentru că nimeni nu vorbeşte nu avem încredere unul într-altul zîmbete de moluşte fiecare-şi cloceşte angoasa în fundul sufletului fiecare ar putea să recite comedia să răspîndească cuvinte liniştitoare să fie unul dintre şefi unul din acei laşi care stapînesc ascunşi care controlează totul distracţiile leafa ceea ce trebuie să mănînci şi cum trebuie să suporţi umilinţele, toate acele scuipături în farfuria în care mănînci, afară, Elena e afară, ar putea chiar s-o ucidă o perforaţie în fişă ştirea laconică controlul poate semnătura distrată a unui funcţionar Elena e tîrziu tot blocul se prăbuşeşte peste mine Elena Elena

nu la a3

al treilea cîmp ar însemna văduvia mea, mai bine la b6, poate am găsit salvarea dar animalul stă la pîndă, sare pe al patrulea cîmp al nebunului. Elena fuge pe c6, acelaşi nebun bicefal se catapultează şi dă şah regelui, nu s-a terminat soţia mea, iau calul cu pionul, acum mai am zece secunde de infarct, Elena, zece secunde şi sentinţa va bubui în circuite cu un huruit de infern, iată-l, ca un şoim nebunul se precipită la al cincilea, leagă soţul şi soţia de acelaşi destin, Elena adio, iau la b5 dar există celălalt cal care dă şah dublu, în inimă şi în minte

Terminat

Cu mfinile sprijinite pe carcasa lui Mark-5. Metalul este cald încă. întuneric şi tăcere, cu puţin în urmă (cînd a sunat videotelefonul). Am rămas nemişcat, n-am avut tăria să-ţi

vorbesc, să-ţi aud glasul Elena, să-ţi văd masca în spatele cristalului, nu, şoareci şi viermi, elitre vertiginoase sonerii în gol elitre de libelulă înebunită, acum mă gîndesc la tine şi văd acum te văd fantasmă care rătăceşti de-a lungul străzilor o scoică de tăcere pe care nimic nu o va putea sparge, şi paşii, pavajul, obtuzităţi sonore fără răspuns, de ce spune-mi, de ce? Dai colţul poate te opreşti o clipă, greu, aproape imposibil să-ţi urmăresc imaginea, mergi sufocată în sticlă, feţele, mutrele viclene, acolo sus între turlele de oţel poate încă o secţiune de boltă e inutil e inutil să poveşti în fumul triunghiurilor, mergi, şi cerul s-a terminat, nu mai există decât ziduri şi pieţe şi solitudini, poduri prăbuşite, catedrale în care pulberea a consumat sunetul oricărui cuvânt, Elena, Elena ascultă ai să ajungi curând, încă o alee douăzeci de blocuri haosul declanşarea surdă şi mintoasă a porţii, vei urca scările, stinsă, anihilată, cheia, uşa care se deschide, lumina în vestibul vei intra aici, în această cameră dar nu vom mai avea. Elena, nu vom mai afla curajul

Partida (Lasker—Delmar) 1910

1. d4, d5; 2. Cf3, e6; 3. Ng5, f6 4. Nf4, Nd6; 5. Ng3, Nxg3; 6. hxg, Ce7; 7. Cbd2, Dd6; 8. e4, dxe4; 9. Cxe4, Db4 şah; 10. c3, Dxb2; 11. Cfd2, Db6; 12. Cc4, Dc6; 13. Ccd6 şah, cxd6; 14. Nb5, DxNb5; 15. Cxd6 şah şi cîştigă regina.

Traducere de Alexandru Balaci

CONGRESUL INTER-PLANETAR DE ŞAH[2]

de Ilia Ilf & Evgeny Petrov

Dimineaţa putea fi văzut prin Vasiuki un bătrân înalt şi slab, cu pince-nez de aur şi cizme scurte murdare de vopsele, care lipea pe ziduri afişe scrise de mână, având următorul conţinut:

---

[2] Fragment din romanul “Douăsprezece scaune”

La 22 iunie 1927
va avea loc în localul clubului KARTONAJNIK o conferinţa cu tema „O IDEE RODNICA DE DEBUT” şi UN SIMULTAN DE ŞAH la 160 mese, organizate de grossmeister-ul O. Bender.
Toată lumea trebuie sa-şi aducă tabla de şah.
Taxa pentru joc — 50 copeici
Intrarea — 20 copeici
ÎNCEPUTUL FIX LA ORA ŞASE SEARA

Administraţia — K. Michelson

Grossmeister-ul nu-şi pierdea nici el timpul. După ce închirie clubul cu trei ruble, se duse la secţia de şah, care îşi avea sediul, nu se ştie de ce, în fundul unui coridor de la direcţia creşterii cailor.

La secţia de şah şedea un om cu un singur ochi, care citea un roman de Spielhagen, editat de Panteleev.

— Grossmeister O. Bender! se prezentă Ostap aşezîndu-se la masă. Organizez la dumneavoastră un simultan de şah.

Şahistul vasiukian deschise unicul său ochi pînă la limitele maxime îngăduite de natură.

— O clipă, tovarăşe grossmeister, strigă chiorul. Vă rog, luaţi loc. Vin într-o clipă.

Şi chiorul dispăru. Ostap examină sediul secţiei de şah. Pe pereţi atîrnau fotografii de cai de curse, iar pe masă zăcea un registru prăfuit pe care scria: „*Realizările secţiei de şah din Vasiuki, pe anul 1925*”.

Chiorul se întoarse cu o duzină de cetăţeni de diferite vîrste. Toţi se apropiară pe rînd, se prezentară şi strînseră, cu respect, mîna grossmeister-ului.

— Sunt în trecere spre Kazan, spuse Ostap grăbit. Da, da, simultanul are loc diseară. Dar acum vă rog să mă iertaţi, nu sunt în formă: m-a obosit turneul de la Karlsbad.

Şahiştii din Vasiuki îl ascultau cu dragoste filială.

Acesta prinse aripi. Simţi un aflux de forţe şi idei şahiste

noi.

— Nici nu vă închipuiţi ce progrese a făcut teoria şahistâ, spuse el. Ştiţi că Lasker a început să aibă apucături vulgare şi e imposibil să mai joci cu el. Îşi afumă adversarii cu ţigări de foi şi fumează dinadins din cele ieftine, ca să-ţi vie greaţă din cauza fumului. Lumea şahistă e neliniştită.

Apoi grossmeister-ul trecu la problemele locale.

— De ce, în provincie, imaginaţia stagnează? Să luăm, de pildă, secţia dumneavoastră de şah. Se cheamă simplu: Secţia de şah. Plicticos, fetelor! De ce nu i-aţi da un nume mai frumos, să se vadă fantezia unui adevărat şahist? Aceasta ar atrage în orbita secţiei masa covîrşitoare a sindicaliştilor. De pildă, ce-ar fi dacă aţi denumi secţia voastră: Clubul de şah al celor patru cai, sau Şah-patul roşu, sau Pierderea calităţii în favoarea ritmului. Ce frumos ar fi ! Ar suna splendid!

Ideea avu succes.

— Într-adevăr, spuseră vasiukienii, de ce n-am schimba numele secţiei noastre în Clubul celor patru cai?

Întrucât biroul secţiei de şah era de faţă, Ostap organiză, sub preşedinţia sa de onoare, o şedinţă de un minut, la care se hotărî, în unanimitate, schimbarea numelui secţiei în ***Clubul de şah al celor patru cai***. Punând la contribuţie experienţa cîştigată pe Skreabin, grossmeister-ul desenă artistic, cu propria-i mînă, pe o bucată de carton, o firmă cu patru cai şi cu inscripţia respectivă.

Acest act important făgăduia să deschidă o era de înflorire a mişcării şahiste la Vasiuki.

— Şahul! zise Ostap. Ştiţi dumneavoastră ce înseamnă şahul? El face să progreseze nu numai cultura, dar şi economia! Ştiţi dumneavoastră că dacă lucrurile s-ar organiza cum trebuie clubul dumneavoastră, Clubul de şah al celor patru cai, ar putea să transforme cu totul oraşul Vasiuki?

Ostap nu mâncase nimic din ajun. De aceea şi elocvenţa lui era neobişnuită.

— Da! strigă el. Şahul îmbogăţeşte ţara! Dacă veţi accepta proiectul meu, vă veţi vedea în scurtă vreme coborînd din oraş pe chei, pe scări de marmoră! Vasiuki va deveni centrul a zece gubernii! Aţi auzit vreodată, înainte, de oraşul Semmering? Nu, nimic! Nu-i aşa? Or, acum, acest orăşel a devenit bogat şi celebru numai pentru că acolo a avut loc un

turneu internaţional. De aceea vă spun că la Vasiuki trebuie organizat, neapărat, un turneu internaţional de şah.

— Dar cum? strigară în cor şahiştii.

— E un lucru întru totul realizabil, răspunse grossmeister-ul. Legăturile mele personale şi iniţiativa voastră - iată tot ce este necesar şi suficient pentru organizarea unui turneu internaţional la Vasiuki. Gîndiţi-vă numai ce frumos ar suna: „***Turneul internaţional de şah de la Vasiuki, pe 1927***". Participarea lui José-Raul Capablanca, Emanuel Lasker, Aliohin, Nimzovici, Reti, Rubinştein, Maroczi, Tarrasch, Widmar şi a doctorului Grigoriev e sigură. În afară de aceasta, vă asigur şi de participarea mea!

— Dar banii? gemură amatorii de şah din Vasiuki. Doar trebuie să-i plătim pe toţi. Asta reprezintă mii şi mii de ruble! De unde să le luăm?

— Totul e prevăzut, spuse O. Bender; banii vi-i veţi procura din încasări.

— Dar cine o să plătească la noi asemenea sume fabuloase? Locuitorii din Vasiuki...

— Da de unde! Vasiukienii vor **în-ca-sa**, nu vor plăti! E simplu ca bună ziua! La turneul la care vor participa maeştri de un asemenea renume mondial se vor aduna amatorii de şah de pe întregul glob. Sute de mii de oameni, şi oameni bogaţi, se vor îndrepta spre Vasiuki. Aşa că, în primul rînd, transportul fluvial nemaiputînd face faţă unui număr atît de mare de pasageri, Comisariatul poporului pentru căile de comunicaţii va trebui să construiască o cale ferată Moscova—Vasiuki. Asta e primul punct. În al doilea rînd, trebuie hoteluri şi zgîrie-nori pentru cazarea oaspeţilor. În al treilea rînd, agricultura va lua avînt pe o rază de o mie de kilometri, căci oaspeţii trebuie hrăniţi, e nevoie de legume, fructe, icre, bomboane de ciocolată. În al patrulea rînd, trebuie ridicat palatul în care va avea loc turneul. Apoi - garaje pentru automobilele oaspeţilor. Cu asta, cinci la mînă. Unde mai puneţi că, pentru transmiterea rezultatelor senzaţionale ale turneului în lumea întreaga, va trebui instalat un post de radio ultraputernic. Vasa-zică, şase la mînă. Acum în legătură cu calea ferată Moscova-Vasiuki. Fără îndoială că ea singură nu va avea suficientă capacitate pentru a transporta la Vasiuki pe toţi doritorii de a participa la turneu. Va fi nevoie, deci, de un aeroport Marele Vasiuki, de unde să plece în curse

regulate avioane de poştă şi dirijabile în toate colţurile lumii, inclusiv la Los Angeles şi Melboume.

Perspective orbitoare se deschiserâ în faţa amatorilor de şah din Vasiuki. Odaia parcă se umflase. Zidurile putrede ale Direcţiei creşterii cailor se prăbuşiseră şi, în locurile lor, se înălţa spre albastrul cerului palatul de cristal, cu treizeci şi două de etaje, al teoriei şahiste. În fiecare sală, în fiecare cameră şi chiar şi în lifturile care urcau şi coborau nebuneşte şedeau oameni îngînduraţi şi jucau şah pe table încrustate cu malakit...

Scări de marmoră coborau spre întinderea albastră a Volgăi. Pe fluviu stăteau ancorate transatlantice. Cu funicularul urcau în oraş străini fălcoşi, ladies şahiste, admiratori australieni ai apărării indiene, hinduşi cu turbane albe, adepţi ai partidei spaniole, germani, francezi, neozeelandezi, locuitori din bazinul Amazonului, locuitori din Moscova, Leningrad, Kiev, Odesa şi siberieni, care cu toţii îi invidiau pe vasiukieni.

Automobilele circulau într-un nesfârşit şuvoi printre hotelurile îmbrăcate în marmoră. Dar iată că totul se opreşte. Din elegantul hotel Pionul înaintaş iese campionul mondial José-Raul Capablanca y Graupera, înconjurat de mai multe cucoane. Un miliţian în uniformă specială şahistă (cu pantaloni în pătrăţele şi nebuni la petliţe) îl salută politicos. De campion se apropie demn preşedintele chior al Clubului celor patru cai din Vasiuki.

Convorbirea dintre cele două somităţi se desfăşoară în limba engleză, pînă când deodată e întreruptă de sosirea doctorului Grigoriev şi a viitorului campion mondial Aliohin.

Urale nesfîrşite zguduie oraşul. José-Raul Capablanca y Graupera face o grimasă. La un semn al chiorului, o scară de marmoră e adusă la avion, doctorul Grigoriev coboară grăbit scara, fluturînd pălăria sa nouă ca răspuns la saluturile mulţimii şi comentînd, din mers, eventuala greşeală pe care o va face Capablanca în meciul pe care urmează să-l susţină cu Aliohin.

Deodată, în zare, apare un punct negru. Punctul se apropie repede, creşte şi ia forma unei paraşute imense de culoarea smaraldului. De veriga paraşutei atîrnă, ca o ridiche mare, un om cu o valijoară.

— El el strigă chiorul. Ura! Ura! Ura! îl recunosc. E marele filozof şahist, doctorul Lasker. El este singurul om de pe lume care poartă asemenea şosete verzi.

José-Raul Capablanca y Graupera se strîmbă din nou.

Într-o clipă i se aduce la picioare scara de marmoră şi zveltul ex-campion Lasker, după ce-şi scutură de pe mîneca stîngă un fir de praf care se aşezase acolo în cursul zborului deasupra Sileziei, cade în braţele chiorului. Acesta îl cuprinde de talie, se îndreaptă cu el spre campionul mondial şi spune:

— Împăcaţi-vă! Vă rog în numele maselor largi din Vasiuki. Împâcaţi-vă!

José-Raul oftează zgomotos şi, scuturînd mîna veteranului, spune:

— Am admirat întotdeauna ideea dumneavoastră de a muta nebunul în partida spaniolă de pe b5 pe c4.

— Ura! exclamă chiorul. Simplu şi convingător, în stil campionic.

Şi mulţimea imensă strigă:

— Ura! Vivat! Banzai ! Simplu şi convingător, în stil campionic !!!

Expresurile soseau în cele douăsprezece gări nou-nouţe din Vasiuki, aducînd mereu alte cohorte de amatori de şah.

Cerul luase parcă foc de la reclamele luminoase, cînd iată, ca o curiozitate, începu să fie plimbat pe străzile oraşului un cal alb, singurul cal rămas după mecanizarea transporturilor din Vasiuki. Printr-o decizie specială a fost decretat armăsar, deşi toată viaţa fusese considerat iapă. Admiratorii şahului îl salutară, fluturară crengi de palmieri şi table de şah.

— Fiţi siguri, spuse Ostap, că proiectul meu asigură oraşului vostru o înflorire fără precedent a forţelor de producţie. Căci, gîndiţi-vâ ce se va întîmpla după ce turneul va lua sfîrşit şi toţi oaspeţii vor pleca. Locuitorii Moscovei, care duc atîta lipsă de locuinţe, se vor năpusti în minunatul vostru oraş. Capitala se va muta automat la Vasiuki. Guvernul se va transfera aici. Vasiuki va lua numele de New Moscova, iar Moscova va primi numele de Old-Vasiuki. Leningrădenii şi harkovienii vor scrîşni din dinţi, dar nu va fi nimic de făcut. New Moscova va deveni cel mai elegant centru al Europei, iar peste puţin timp şi al întregii lumi.

— Al întregii lumii!! gemură, buimăciţi, şahiştii din Vasiuki.

— Da! Iar ulterior şi al universului. Teoria şahistă, care va dovedi că a reuşit să transforme un oraş de provincie în capitala

globului pămîntesc, va ajunge o ştiinţă aplicată şi, prin ea, se vor inventa mijloace de comunicaţii interplanetare. Din Vasiuki se vor lansa semnale spre Marte, Jupiter şi Neptun. Comunicaţiile cu Venus vor deveni la fel de uşoare ca un drum de la Ribinsk la Iaroslavi. Şi, cine ştie, poate peste vreo opt ani va avea loc la Vasiuki primul congres interplanetar de şah din istoria universului.

— Da-a, murmură chiorul, îmbrăţişând cu o privire năucă încăperea plină de praf. Dar cum înfăptuiim noi practic toate acestea? Cum creăm, ca să zicem aşa, baza materială?

Cei prezenţi se uitau cu atenţie încordată la grossmeister.

— Repet, partea practică depinde numai de iniţiativa voastră. Întreaga organizare, repet, o iau asupra mea. Nu e nevoie de nici un fel de cheltuieli, în afară de spezele pentru telegrame.

Chiorul dădea ghes tovarăşilor.

— Ei? întrebă el. Ce părere aveţi?

— Aranjăm noi! Aranjăm! ţipau amatorii de şah.

— Şi de cîţi bani ar fi nevoie pentru... astea... cum le zice.... telegrame?

— O cifră ridicolă, spuse Ostap. O sută de ruble.

— N-avem în casă decât douăzeci şi una de ruble si şaisprezece copeici. Înţelegem, desigur, că suma asta e departe ca să ajungă...

Dar grossmeister-ul se dovedi a fi un organizator înţelegător.

— Bine, spuse el. Daţi încoace cele douăzeci de ruble.

— Dar nu-i puţin? întrebă chiorul.

— Pentru primele telegrame e suficient. Pe urmă o să înceapă să curgă donaţiile şi n-o să mai avem loc unde să punem atîta bănet.

După ce vîrî banii în haina sa verde de campanie, grossmeister-ul aminti celor adunaţi la conferinţa sa şi de simultanul la o sută şaizeci de mese, apoi îşi luă politicos ziua bună, spunîndu-le „la revedere, pe diseară" şi plecă la clubul Kartonajnik să se întîlneasca cu Ippolit Matveevici.

— Crăp de foame, îi spuse Vorobianinov cu vocea stinsă.

Şedea la ghişeul casei, dar nu încasase încă nici o copeică şi nu-şi putuse cumpăra nici o felie de pîine. Avea în faţă, pentru strîngerea banilor, un coşuleţ împletit din sîrmă verde, din

acelea în care se pun, în casele nu prea înstărite, cuţitele şi furculiţele. Aştepta să-i pice ceva.

— Ascultă, Vorobianinov, strigă Ostap, întrerupe pentru un ceas şi jumătate operaţiunile de casă! Hai sa mergem la restaurant, să mîncăm. Pe drum, îţi voi expune situaţia. Şi, fiindcă veni vorba, mai întîi trebuie să te bărbiereşti şi să te mai ferchezuieşti. Ai pur şi simplu un aspect de holodronţ. Un grossmeister nu poate avea asemenea cunoştinţe suspecte.

— N-am vîndut nici un bilet, îl anunţă Ippolit Matveevici.

— Nu e nici o nenorocire. Spre seară lumea va da năvală. Oraşul mi-a şi donat douăzeci de ruble pentru organizarea unui turneu internaţional de şah.

— Atunci ce nevoie mai avem de simultan? întrebă cu glasul slab administratorul. S-ar putea să ne şi bată. Pe cînd aşa, cu astea douăzeci de ruble, putem să ne suim chiar acum pe vapor - că tocmai a sosit „Kart Liebknecht” - şi să plecăm liniştiţi la Stalingrad unde să aşteptăm sosirea teatrului. Poate izbutim să punem mîna pe scaune. Şi atunci vom fi bogaţi şi a noastră va fi lumea.

— N-ai voie să spui asemenea tîmpenii cu burta goală... Are o influenţă nefastă asupra creierului. E adevărat că putem, cu douăzeci de ruble, să ajungem pînă la Stalingrad... Dar cu ce bani ne mai hrănim? Vitaminele, scumpe tovarăşe mareşal, nu se dau gratis nimănui. În schimb, cu conferinţa şi simultanul am mai putea stoarce vreo treizeci de ruble de la expansivii amatori de şah din Vasiuki.

— O să fim bătuţi pînă la urmă! spuse cu amărăciune Vorobianinov.

— Fireşte, există un risc. Ar putea să ne rupă oscioarele. De altfel, am o mică idee care pe dumneata, în orice caz, te va salva. Dar să lăsăm asta pentru mai tîrziu. Deocamdată, hai să mergem să gustăm din gastronomia locală.

Pe la şase seara, marele maestru, sătul, bărbierit şi mirosind a apă de colonie, intră la casa clubului „Kartonajnik”.

Vorobianinov, şi el sătul şi bărbierit, vindea de zor bilete.

— Ei, ce s-aude? întrebă încet marele maestru.

— Treizeci de bilete de intrare şi douăzeci pentru participare la joc, răspunse admimistratorul.

— Şaisprezece ruble. Slab, slab!

— Ce vorbă-i asta, Bender? Ia uită-te ce coadă e! Cu

siguranţă că nu scăpăm de ciomăgeală.

— Nu te gîndi la asta. Ai timp să plîngi cînd o să te bată; deocamdată vezi-ţi de treabă. Învaţă să faci negustorie.

Peste un ceas, în vistierie erau treizeci şi cinci de ruble. Publicul începuse să se agite în sală.

— Închide ghişeul! Da banii încoace! spuse Ostap. Acum, uite ce trebuie să faci. Ia cinci ruble, du-te pe chei, tocmeşte o barcă pentru vreo două ore şi aşteaptă-ma pe mal, ceva mai jos de hambar. O să facem o plimbare nocturnă. De mine să n-ai grijă. Sunt în formă astăzi.

Grossmeister-ul intră în sală. Se simţea plin de energie şi ştia cu precizie că prima mişcare, e2-e4, nu-l ameninţă cu nici un fel de complicaţii. E adevărat că mutările următoare erau învăluite pentru el în totală negură, dar asta nu-l tulbura câtuşi de puţin. Marele maestru al combinaţiilor avea pregătită o soluţie cu totul neaşteptată pentru a salva chiar şi partida cea mai disperată.

Ilustrul şahist fu primit cu aplauze. Mica sală a clubului era împodobită cu steguleţe multicolore.

Cu o săptămînă în urmă, avusese loc aici o şezătoare a Asociaţiei de salvare a înecaţilor, după cum dovedea şi lozinca rămasă pe perete:

CAUZA AJUTORĂRII ÎNECAŢILOR ESTE O CAUZĂ A ÎNECAŢILOR ÎNŞIŞI

Ostap se înclină, întinse braţele înainte ca şi cum ar fi vrut să se apere de aplauzele nemeritate şi urcă pe scenă.

— Tovarăşi! Spuse el cu o voce captivantă. Tovarăşi şi fraţi întru şah, obiectul conferinţei mele de astăzi este acelaşi cu al conferinţei pe care am ţinut-o – şi trebuie să recunosc, cu un frumos succes - la Nijni-Novgorod acum o săptămînă. Obiectul conferinţei mele este ideea rodnică a debutului. Ce înseamnă, tovarăşi, debut şi ce înseamnă, tovarăşi, idee? Debutul, tovaraşi, este *quasi una fantasia.* Dar ce înseamnă, tovarăşi, ideea? Ideea, tovarăşi, reprezintă gîndirea ome-nească înveşmîntată în forma logică a şahului. Chiar şi cu forţe neînsemnate poţi pune stăpînire pe întreaga tablă de şah. Tolul depinde de fiecare individ în parte. Să-l luăm, de pildă, pe tovaraşul acela blond din rândul al treilea. Să zicem că joacă bine...

Blondul din rândul al treilea roşi pînă în vîrful urechilor.

— Iar brunetul de colo joacă, să zicem, prost. Toţi spectatorii întoarseră capul şi-l măsurară cu privirile şi pe brunet.

— Aşadar, ce vedem, tovarăşi? Vedem că blondul joacă bine, iar brunetul joaca prost. Şi nici un fel de conferinţe nu vor schimba acest raport de forţe, dacă fiecare individ în parte nu se va antrena în permanenţă la jocul de dam... adică pardon, am vrut sa spun la şah... Iar acum, tovarăşi, vă voi povesti cîteva întîmplări instructive din cariera mult-stimaţilor noştri hipermodemişti Capablanca, Lasker şi doctorul Grigoriev.

Ostap povesti auditoriului cîteva anecdote antediluviene pe care le citise încă în copilărie în *Sinîi Jurnal* şi cu aceasta intermezzo-ul luă sfârşit.

Durata extrem de scurtă a conferinţei miră oarecum lumea. Chiorul nu-şi luă unicul său ochi de la pantofii grossmeister-ulul.

Dar simultanul care începuse stăvili bănuielile crescînde ale şahistului chior. Împreună cu ceilalţi el aşeză mesele în semicerc. în total se aşezară să joace împotriva grossmeister-ului treizeci de amatori. Mulţi dintre ei erau complet zăpăciţi şi se uitau din moment în moment în manualele de şah, ca să-şi împrospăteze în minte diverse variante complicate, cu ajutorul cărora sperau să capituleze în faţa grossmeister-ului măcar după mutarea a douăzeci şi doua.

Ostap îşi plimbă privirea de-a lungul şirului de „negre” care-l împresurau de jur împrejur, apoi spre uşa închisă şi, temerar, se apucă de lucru. Se apropie de chior care şedea la prima tablă şi mută pionul din faţa regelui de pe e2 pe e4.

Chiorul îşi acoperi imediat urechile cu palmele şi începu să se gîndească cu încordare. Printre amatori se auzi un murmur:

— Grossmeister-ul a jucat e2-e4.

Ostap nu favoriză pe nici unul dintre adversari printr-o variaţie a debutului. Nu! Pe toate celelalte douăzeci şi nouă de table el efectuă aceeaşi mişcare: mută pionul din faţa regelui de pe e2 pe e4. Unul după altul, amatorii se apucau cu mîinile de cap şi se cufundau într-o concentrată şi nervoasă meditaţie. Cei care nu jucau urmăreau pe grossmeister. Singurul fotograf amator din oraş se căţără pe un scaun şi se pregătea să aprindă magneziul, dar Ostap începu să dea furios din mîini, şi, întrerupîndu-şi plimbarea prin faţa meselor, strigă tare:

— Fără fotografi, vă rog, că îmi tulbură meditaţia şahistâ.

„N-are nici un rost să-mi las fotografia în acest orăşel prăpădit. Nu-mi place să am de-a face cu miliţia”, îşi zise el.

Ţistuitul revoltat al amatorilor îl sili pe fotograf să renunţe la încercarea sa. Ba chiar indignarea fu atît de mare, încât fotograful fu dat imediat afară din salǎ.

La mutarea a treia reieşi clar că grossmeister-ul joacă optsprezece partide spaniole, în celelalte douăsprezece, negrele aplicară apărarea învechită, dar destul de sigura, a lui Philidor. Dacă i s-ar fi spus lui Ostap că joacă partide atît de complicate şi că înfruntă o apărare atît de încercată, ar fi fost foarte uimit, deoarece marele maestru juca şah pentru a doua oară în viaţa lui.

La început amatorii şi, în primul rînd, chiorul se îngroziră. Perfidia marelui maestru era neîndoielnică.

Cu o uşurinţă nemaipomenită şi bătîndu-şi joc, desigur, în sinea lui, de amatorii înapoiaţi din oraşul Vasiuki, el sacrifica în stînga şi în dreapta pioni şi figuri importante şi mai puţin importante. Brunetului la care se referise în cursul conferinţei îi sacritică chiar regina. Oacheşul se făcu negru de spaimă şi voi chiar sa se predea imediat, dar ambiţia şi ruşinea îl împinsera să continue jocul.

Şi peste cinci minute se produse marea lovitură de teatru.

- Mat! bolborosi brunetul, cuprins de un tremurici vecin cu moartea. Mat, tovarăşe mare maestru!

Ostap examină situatia, denumi vulgar regina - „damă” şi îl felicită semeţ pe învingător. Rîndurile de amatori începură sa freamăte.

„E timpul s-o şterg” se gîndi Ostap plimbîndu-se liniştit prin faţa meselor şi mutînd cu totală dezinvoltură figurile.

— Aţi mutat greşit calul, tovarăşe grossmeister. murmură chiorul. Calul nu se mişcă aşa.

— Pardon, pardon, mă iertaţi. Mă simt cam obosit după conferinţă. În următoarele zece minute marele maestru pierdu încă zece partide.

Sala clubului Kartonajnik se umplea de strigăte de mirare. Deznodămîntul se apropia. Ostap pierdu în şir cincisprezece partide, şi, puţin după asta, încă trei. Nu mai rămăsese decât chiorul. De frică, acesta făcuse la începutul partidei o mulţime de greşeli şi acum se muncea să repurteze totuşi victoria. Fără

ca cei din jur să observe, Ostap şterpeli de pe tablă turnul negru şi-l băgă în buzunar.

În jurul ultimilor doi combatanţi se strînsese toată mulţimea.

— Adineauri turnul meu era aici, strigă chiorul. Şi acum nu mai e!

— Dacă nu mai e, înseamnă că nici n-a fost! îi răspunse cam grosolan Ostap.

— Cum adică, n-a fost? Ţin minte perfect!

— Sigur că n-a fost!

— Dar unde a dispărut? L-aţi cîştigat?

— L-am cîştigat.

— Cînd? La ce mutare?

— Ce mă baţi la cap cu turnul dumitale? Spune că abandonezi şi gata!

— Daţi-mi voie, tovarăşe, am notat toate mutările!

— Ia te uită, birocratul! spuse Ostap.

— Asta e revoltător! începu să urle chiorul. Daţi-mi înapoi tumul.

— Hai, abandonează şi nu mai face atîtea fasoane!

— Daţi-mi înapoi turnul!

Dîndu-şi seama că a mai întîrzia o clipă era echivalent cu moartea, marele maestru apucă mai multe figuri şi le azvîrli în capul adversarului chior.

— Tovarăşi! răcni chiorul. Priviţi! E lovit un amator! Şahiştii vasiukieni erau parcă buimaci.

Fără a pierde o secundă din timpul său preţios, Ostap aruncă o tablă de şah în lampă şi, izbind prin întuneric la întîmplare în maxilare şi capete, ieşi fuga în stradă. Amatorii vasiukieni, călcînd unii peste alţii, se repeziră după el.

Era o seară cu lună. Ostap alerga pe strada scăldată in lumina argintie, zburînd ca un înger grăbit să se desprindă de pămîntul acesta păcătos. Dat fiind că Vasiuki nu devenise încă o metropolă a universului era însă nevoit să alerge, nu printre palate, ci printre căsuţe de bîrne cu coloane la ferestre, în urma lui alergau amatorii de şah.

— Puneţi mîna pe grossmeister, urla chiorul.

— Şarlatanul! îl susţineau concetăţenii.

— Găgăuţilor! le răspundea grossmeister-ul, accelerînd viteza.

— Ajutor! strigau şahiştii, jigniţi în cele mai sfinte sentimente ale lor.

Ostap începu să coboare scara ce ducea spre chei. Avea de sărit patru sute de trepte. La al şaselea interval îl aşteptau doi amatori care, tăind drumul pe o potecă lăturalnică de pe povîrniş, sosiseră, pieziş ca nebunii de la şah, înaintea lui, Ostap se uită înapoi. De sus venea alergînd, ca o haită de câini, un grup numeros de admiratori furioşi ai apărării lui Philidor. Posibilitate de retragere nu exista. De aceea, Ostap adoptă deviza: înainte, mereu înainte!

— Vă arăt eu acuşi, ticăloşilor! strigă el vitezei avangarde, repezindu-se ca vîntul pe treptele dintre al cincilea şi al şaselea interval.

Speriaţi, înaintaşii scoaseră nişte ţipete de groază, săriră peste balustradă şi se rostogoliră undeva, pe panta întunecoasă din flancul scarii. Calea era liberă.

— Puneţi mîna pe grossmeister, se auzea de im' Urmăritorii alergau, duduind pe scara de lemn CQ nişte bile de popice In parcurs.

Ajungînd la mal. Ostap o coli spre dreapta, căutînd din ochi barca cu credinciosul lui administrator.

Ippolit Matveevici şedea idilic într-o bărcuţă. Ostap sări din goană în ea si începu să vîslească cu înverşunare ca să se îndepărteze de mal. Peste un minut barca se găsi sub o ploaie de pietre. Una dintre pietre îl atinse pe Ippolit Matveevici. Ceva mai sus de buboiul vişiniu îi apăru un cucui negru. Ippolit Matveevici îşi vîrî capul între umeri şi începu să scîncească.

— Ia te uită la el! Mie erau să-mi frângă gâtul şi sunt vesel şi optimist. Şi el... Dacă ţinem seama de cele cincizeci de ruble beneficiu net, socot că nu-i deloc prost plătit cucuiul din capul dumitale.

Între timp, urmăritorii, care abia acum se dumeriră că planul transformării oraşului Vasiuki în New-Moscova s-a prăbuşit şi că marele maestru pleacă ducînd cu el cincizeci de roble cîştigate cu sudoarea frunţii lor, se urcara într-un barcaz mare şi, ţipînd, începură să vâslească îndreptîndu-l către mijlocul apei. Se înghesuiseră în navă vreo treizeci de oameni care, cu toţii, ţineau să ia parte în persoană la răfuiala cu marele maestru. Expeditia era comandată de chior, al cărui singur ochi sclipea în noapte ca un far.

— Puneţi mîna pe grossmeister, continuau să urle argonauţii din barcazul supraîncărcat.

— Da-i zor, Kisa! spuse Ostap. Dacă ne ajung din urmă nu-ţi garantez integritatea pince-nez-ului.

Cele două barci mergeau pe fluviu în jos. Distanţa dintre ele se micşora din ce în ce mai mult. Ostap simţea că-l părăsesc puterile.

— Nu scăpaţi voi, ticăloşilor! Lasă! ţipau argonauţii.

Ostap nu răspundea, căci n-avea cînd. Vîstele îl absorbeau în întregime. De sub labele lor înnebunite clipoteau şuvoaie de apa care cădeau în barcă.

— Haide, şoptea Ostap, îmboldindu-se singur. Ippolit Matveevici murea de spaimă. Şahiştii din barcaz jubilau. Nava lor înaltă începuse să dea ocol bărcuţei legatarilor, dinspre stînga, ca să-l silească pe marele maestru să se apropie de mal. Soarta care-i aştepta pe cei doi împresuraţi nu era deloc de invidiat. Pe barcaz bucuria era atît de mare, încît şahiştii trecură cu toţii la tribord, pentru ca, ajunşi lîngă băreută, să se poată năpusti imedial cu forţele lor superioare asupra criminalului mare maestru.

— Fereşte-ţi pince-nez-ul, Kisa! strigă disperat Ostap, aruncînd vîslele, Bălălia începe!

— Domnilor! exclamă deodată Ippolit Matveevici cu un glas de castrat. Chiar aveţi de gînd să ne bateţi?

— Şi încă cum! răcniră în cor amatorii vasiukieni, pregătindu-se să sară în barcă.

Dar în clipa aceea se întîmplă ceva extrem de dureros pentru şahiştii oneşti din întreaga lume. Barcazul se înclină pe neaşteptate şi începu să ia apă.

— Atentie! ţipă cu un glas piţigăiat căpitanul chior...

Dar era prea tîrziu. La tribordul cuirasatului vasiukian se adunascră prea multi amatori de şah. Pierzîndu-şi centrul de greutate, barcazul se plecă să-l caute şi, în deplină confomitate cu legile fizicii, se răstumă.

Un urlet general tulbură liniştea fluviului.

— Uau! gemură prelung şahiştii.

Toţi cei treizeci de amatori se pomeniră în apă. Ei ieşiră repede la suprafaţă şi se agăţară, unul după altul, de barcazul răsturnat. Ultimul acostă chiorul.

— Găgăuţilor! le striga debordînd de entuziasm Ostap. De

ce nu tăbărîţi pe marele maestru al vostru? Dacă nu mă înşel, aţi vrut să mă bateţi?

Ostap descrise un cerc în jurul naufragiaţilor.

— Cred că vă daţi seama, progenituri vasiukiene, că aş putea să va înec unul cîte unul, dar va dăruiesc viaţa. Trăiţi, cetăteni! Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai jucaţi şah! E doar clar că nu ştiţi să jucaţi! Vai, găgăuţilor, găgăuţilor... Hai să pornim mai departe, Ippolit Matveevici. Adio, amatori miopi şi chiori! Mă tem că Vasiuki n-o să devină centrul universului. Nu cred ca maeştrii mondiali de şah să vină la nişte tîmpiţi ca voi, chiar dacă am să-i rog eu. Adio, amatori de senzaţii şahiste tari! ***Trăiască Clubul Celor Patru Cai***!

Traducere de Tudor Muşatescu

P0VESTEA ŞAHULUI

de Victor Eftimiu

În Persia de mult, trăia un tânăr şah, pe care toate grijile şi bucuriile cârmuirii nu-l desfătau îndeajuns, ci visa noi petreceri şi îndeletniciri. Îi era urât. În zadar îi spunea bătrânul său vizir că are multe de îndeplinit în împărăţia sa, că viaţa omului e prea scurtă pentru toate câte sunt de făcut chiar într-o biată colibă de pustnic, necum în culmea unei ţări atât de întinse.

Tînărul şah era întotdeauna grăbit, repede se sătura de orice sărbătoare, tăia şi spânzura fără să se gîndească mult, răsplătea din belşug orice străin pribeag care-i aducea un cântec nou, sticle colorate şi mătăsuri necunoscute.

— Nu te grăbi, Măria Ta, nu te prea grăbi! Ii spunea tnţeleptu-i sfetnic.

Iată că într-o zi pică la curte un omuleţ ciudat care cunoştea toate limbile pământului şi cînd vorbea, îi scăpărau scîntei din ochi, din dinţi şi din unghiile ascuţite. El se legă să născocească o petrecere pentru voievod, o petrecere fără surle şi dansuri, ci liniştită desfătare a minţii, în clipe de singurătate. Curând aduse un joc pe care nu-l cunoştea nimeni şi anume şahul, care s-a păstrat în zilele noastre. Acest joc seamănă cu ţintarul nostru de copii şi are 64 de despărţituri. Mult îi plăcu împăratului persian această născocire.

De bucurie că va şti cum să-şi petreacă ceasurile de acum

încolo, el spuse învăţatului străin că e gata să-i plătească oricât pentru nepreţuitul dar. Omuleţul se făcu că nu cere cine ştie ce, că el a vrut să fie numai pe placul Măriei Sale, şi că s-ar mulţumi cu un bob de grîu drept răsplată.

— Mi-ajunge un bob de grîu, Stăpîne. Dar să-i îndoieşti numărul din pătrăţel în pătrăţel, câte despărţituri are măsuţa. Un bob de grâu în cel dintîi pătrat, două în al doilea, patru în al treilea, opt în al patrulea şi aşa mai departe. Dacă-mi dai ce-ţi cer, mă faci omul cel mai bogat din împărăţia Luminăţiei Tale.

— Să i se dea numaidecât, porunci şahul Persiei.

— Nu te prea grăbi, Măria Ta îi spuse bătrînul vizir. Nu te prea grăbi... Să nu fie prea mult!.

— Ce-o să fie? Un pumn de grâu! răspunse Voievodul.

— Se prea poate. Dar să numărăm întîi. O mică socoteală nu strică!

— O traistă?

— Poate că mai mult!

— Un sac!

— Poate că mai mult!

— Eşti un bătrân smintit şi atâta tot! Şi mai nebun sunt eu care stau de vorbă cu tine! Să se dea străinului cât grâu a cerut! porunci înălţimea Sa. Şi puse mâna pe sabie, ceea ce însemna că va tăia capul oricui ar îndrăzni să crîcnească. Pe-nserat, uitîndu-se pe fereastră, ce să vadă împăratul? Curtea era plină de saci, iar în mijlocul lor şedea meşterul străin, privind cum zeci şi zeci de argaţi încarcă grâu pe umeri şi ies pe poarta palatului.

— Ce fac oamenii aceştia?

— Plătim datoria străinului, răspunse vizirul oftînd.

— A ieşit aşa de mult!

— Precum vezi, Măria Ta!

Voievodul plecă de la fereastră şi abia a doua zi se mai uită afară. Acolo ce să vadă? Zeci şi zeci, sute şi sute, mii şi mii de asini încărcaţi cu câte doi saci de grâu, intrau pe-o poartă a palatului şi ieşeau pe cealaltă; ciudatul vrăjitor cu unghii luminoase era acolo, şi-n jurul său o ceată de dregători ai curţii. Ochii şi dinţii îi străluceau în scântei de bucurie drăcească. El număra asinii, arăta în catastif celui mai bătrân dintre curteni, acesta dădea din cap în semn că aşa e şi alte cete de dobitoace luau drumul depărtărilor.

— Dar ce fac oamenii ăştia, Vizire?
— Plătim datoria străinului, Măria Ta!
— Aşa de mult?
— Precum vezi, Măria Ta!
— Aţi numărat bine?
— Bine, prea bine, dar prea târziu, vai!
Tînărul şah păli puţin, scrîşni din dinţi, apoi ca să nu pară că se căieşte, porunci:
— Să i se dea tot ce i se cuvine!... Vorba mea e vorbă. Şi nu se mai uită în curte vreo trei zile, căci îl durea inima să vadă atîta avuţie pierdută.
A patra zi, cu inima strînsă de-o teamă necunoscută se apropie iar de fereastră. Dar nu-i venea să creadă ochilor. Îşi frecă pleoapele, se mai uită odată dacă nu se înşelase: din zare pînă-n zare numai cămile încărcate cu saci de grâu şi piticul cu haine bălţate era în curte şi prin faţa lui treceau poveri-poveri peste cocoaşele înaltelor dobitoace. Iar curteanul cel bătrân se uita în catastiful străinului şi dădea mereu din cap că e aşa.
— Vizire, ce e asta?
— Plătim datoria străinului, Măria Ta!
— Aţi înebunit?
— Am urmat porunca Măriei Tale!
— Cum?... Am spus să i se dea un bob de grîu, îndoit de şaizeci şi ; patru de ori, din pătrăţel în pătrăţel!
— Nici nu i s-a dat mai mult! Şi nu i s-a dat nici măcar a zecea parte din ceea ce i se cuvine!
Şahul chemă un învăţat şi începură să socotească laolaltă cu vizirul. Câte boabe de grâu ieşiră pînă la urmă, nu vă mai spun, ca să nu vă luaţi cu mâinile de cap, cum au făcut cei fruntaşi ai împărăţiei persane. Socotiră cam câte boabe ar intra într-o traistă, câte traiste într-un sac, câţi asini şi câte cămile ar trebui să poarte câte doi saci şi văzură că în tot cuprinsul ţării nu putea creşte atâta grâu. Şi nu se puteau găsi atîtea dobitoace, ca să se îndeplinească fâgăduiala dată meşterului care născocise îndemânatieul joc.
Şahul îşi dete seama câtă dreptate avea bătrânul său vizir când îl sfătuia să nu se prea grăbească. El plăti cu pungi de aur grâul care-i lipsea şi-şi zdruncină cumplit visteria. Iar altădată se gîndi mai mult până să ia o hotărîre.

ŞAH LA ŢAR[3]

de Şalom Alehem

Într-o zi caleaşca falnică a unui prinţ se opri în faţa magherniţei bunicului meu, care era ceasornicar. Prinţul coborî din caleaşcă şi intră în magherniţă urmat de doi curteni în uniformă bogat împodobită cu decoraţii.

— Unde e evreul cu numele de Ruben Rubinstein? strigă prinţul.

Bunicul se înspăimîntă mai întîi. Dar se stăpîni şi răspunse:

— Chiar eu sunt evreul Rubinstein.

Atunci prinţul îi aruncă o privire binevoitoare şi prietenească:

— Dacă tu eşti evreul Rubinstein, sunt cât se poate de încîntat. Porunceşte să ne aducă samovarul şi totodată jocul de şah. Mi s-a spus că nimeni nu te-a făcut încă şah mat...

O partidă de şah, apoi alta şi alta... Samovarul golit; mîncară dulceaţă şi prăjituri făcute de bunica.

Afară, împrejurul caleştii, se adunase multă lume şi fiecare îşi dădea cu părerea. Unul spunea că prinţul venise cu un ordin din partea stăpînirii ca să facă o percheziţie deoarece ceasornicarul era învinovăţit de înşelătorie: cică ar fi întrebuinţat în lucrul lui aur fals, sau cineva l-ar fi pîrît pe nedrept de aceasta.

Nici un gură cască nu îndrăzni să pătrundă înlăuntrul magherniţei, în ciuda curiozităţii arzătoare ce îi frămînta pe toţi.

Pruitul era un minunat jucător de şah. Ceea ce nu l-a împiedicat să fie bătut de bunicul, care mereu îl făcea şah mat.

Cum toate au un sfârşit pe lumea asta, şi jocul lor se isprăvi în cele din urmă. Măreţul prinţ se ridică, întinse două degete tovarăşului său de joc şi zise:

— Ascultă, Ruben Rubinstein, adevărul e că m-ai bătut şi răzbătut. Eşti cel mai bun jucător de şah, nu numai din guvernămîntul meu, ci din întreaga împărăţie. Poate chiar din

---

[3] Povestirea, cu titlul original „Din Paşti pînă în sărbătorile cuştilor” a apărut în anul 1915 şi a fost prima oară tradusă în limba română în 1928 cu titlul „Şah la ţar” în volumul „Povestiri tragi-comice” (în tălmăcirea lui C. Săteanu, Iaşi). O altă traducere, prescurtată, a fost publicată în anul 1959, în revista „Orizonturi” nr. 96, însoţită de desenele lui.

lumea întreagă. Şi mă socot fericit, în ce mă priveşte, că am avut cinstea şi plăcerea mă iau la întrecere cu unul ca tine. Fii încredinţat că de acum înainte numele tău va fi pretutindeni cunoscut. Îţi voi răspândi faima printre miniştri, voi vorbi despre tine la curte...

„Miniştrii! Curte!” Bunicului nu-i venea să creadă că toate astea erau aevea.

— Dar cine e Măria Voastră? întrebă el cu sfială.

— Eu, răspunse nobilul oaspe, sunt guvernatorul acestei provincii, şi îşi umflă pieptul înzorzonat..

Din nou, bunicul fu cuprins de spaimă. Să baţi un guvernator! Dacă ar fi ştiut, ar fi făcut desigur în aşa fel încât să piardă o dată sau de două ori.

Totuşi, guvernatorul îşi luă cu bunăvoinţă rămas bun şi plecă.

Atunci, mulţimea de gură cască năvăli în magherniţă. Şi cînd se lăţi vestea ci acel care mâncase bătaie la jocul de şah fusese însuşi guvernatorul, gesturile şi exclamaţiile ae mirare nu mai conteniră. În zilele ce urmară, în săptămânile şi lunile care trecură după această întîmplare, se vorbi încă mult despre ea. Apoi, totul fu uitat, căci alte întîmplări absorbiră gîndurile oamenilor. Şi chiar bunicul uită, fiindcă alte partide de şah urmară, fără să mai vorbim de grijile legate de cîştigul pâinii de toate zilele. Apoi, veni ajunul Paştilor. Bunicul stătea la masa lui de lucru cu lupa la ochi, chinuindu-se să repare un ceas. În casă nu se găsea nici o fărîmă de pască pentru Paşti şi copiii n-aveau nici încălţări, nici cămăşi. „Ce-o să ne facem? se întrebă bunicul, cînd iată că uşa se deschise şi doi jandarmi intrară înăuntru.

— Pojalusta, ziseră ei, şi bunicul îşi aminti îndată de guvernator şi de făgăduielile lui. Dacă ceasul răsplăţii sunase, era desigur în clipa cea mai potrivită. Da, poate că guvernatorul o să-l umple acum de daruri. Se mai abătuse astfel norocul şi asupra altora, se mai întîmplase ca un evreu să ajungă om bogat peste noapte, datorită hatârului unui prinţ, şi să nu mai cunoască nici el, nici urmaşii lui sărăcia. Jandarmii îl lămuriră pe bunicul că trebuie să pornească de îndată, pe jos, spre capitala împărăţiei.

— La Petersburg? Pe jos?

— Da.

Şi pentru ce? Mai multe nu ştiau să-i spună. Aşa era

porunca pe care o primiseră şi pe care i-o aduceau la cunoştină. „Fără îndoială, adăugară ei, ai făcut niscaiva matrapazltcuri, mărturiseşte mai bine cum s-a întîmplat?” Bunicul jură pe Dumnezeul lui că e nevinovat că în toată viaţa lui nu făcuse rău nici unei musculiţe şi că târgul întreg era martorul purtării lui cinstite. Cu toate acestea, îl duseră cu ei şi deoarece în porunca primită de jandarmi spunea că evreul trebuie predat la Petersburg asta însemna desigur că bătrânul urma să fie încolonat într-un convoi de ocnaşi, cu lanţuri la picioare. De cele mai multe ori jumătate din numărul celor ce făceau parte dintr-un astfel de convoi pierea pe drum, de istovire şi mizerie. Dar bunicul era om zdravăn, care nu se da bătut cu una cu două. Avea în el puterea sufletească a adevăratului credincios şi seninătatea înţeleptului. Toţi locuitorii târgului îl însoţiră o bucată de drum şi deşi ţinta cea mai obişnuită a unui convoi era Siberia, nimeni nu voi să-şi ia rămas bun pentru totdeauna de la el şi nici să-l lase să rostească rugăciunea celui ce se pregăteşte de moarte. Plânseră cu toţii de mila lui, încredinţându-l însă că nu peste mult se va întoarce acasă.

Cât ţinu vara, convoiul de ocnaşi îşi urmă drumul. În temniţele de la popasuri, prizonierii se opreau adesea săptămîni întregi, căci de fiecare dată se formau noi convoiuri de osîndiţi. Cînd nenorociţii ajunseră în sfîrşit la Petersburg, bunicul fu închis într-unul din acele sinistre beciuri numite „morminte”, în care nu poţi să stai în picioare, nici culcat, nici şezînd şi nici ghemuit.

În cripta asta trebui într-adevăr să se resemneze să rostească rugăciunea celui ce se pregăteşte să moară, căci îngerul morţii stătea mereu înaintea lui.

Între timp, locuitorii târgului făcură nenumărate intervenţii pentru bunicul. Strînseră bani, prin colectă, dând sume mari avocaţilor şi altor funcţionari de la tribunale. Aceştia primiră banii, mai cerurâ alţii, pentru ca apoi să explice cu mult bun simţ de ce era cu neputinţă să facă ceva pentru bunicul meu: poate fi dovedită nevinovăţia unui hoţ de cai, spuseră ei, căci se ştie fapta de care e învinovăţit. Dar cum să aperi un om care nu e învinovăţit de nimic?

Şi cine ştie? Din moment ce autorităţile nu vor să dea pe faţă acuzaţia ce i se aduce bătrtnului ceasornicar, poate că e vorba de o crimă politică, de o crimă de stat ce nu poate fi dezvăluită! Or, nu putem să intervenim pentru un criminal

politic, căci o astfel de intervenţie e prin ea însăşi o crimă politică... Dar iată că veni şi ziua în care poarta temniţei se deschise. Alţi doi jandarmi, înarmaţi din cap pînă în picioare, aşezară pe bunicul meu, mai mult mort decât viu, pe scaunul unei birje. Urma desigur să fie dus la judecată. Orice condamnare, chiar spânzurătoarea sau eşafodul, era preferabilă beciului.

Birja se opri în faţa unei fortăreţe. Bunicul fu silit să coboare şi îl conduseră într-o odaie, unde i se spuse să se dezbrace până la piele. Apoi îl îmbăiară; jandarmii îl curăţiră de sus pînă jos. Apoi urcă iarăşi în birjă şi aceasta se opri în faţa unui palat împodobit cu acvile. I se spuse bunicului că nu trebuie să se teamă şi că n-avea voie să tremure. În tovărăşia jandarmilor, trecu prin faţa unui şir de generali cu epoleţi de aur. Şi astfel îşi dădu seama că va fi înfăţişat împăratului. Deodată, se trezi într-o sală împodobită cu picturi minunate. În faţa lui se afla un bărbat înalt, cu favoriţii lungi. Şi urmă acest dialog:

Împăratul: Cum te cheamă?

Bunicul Rubinstein: Ruben Rubinstein.

Împăratul: Ce vârstă ai?

Bunicul Rubinstein: Cincizeci şi şapte de ani.

Împăratul: Cine te-a învăţat să joci şah?

Bunicul Rubinstein: În familia noastră toţi am jucat şah, din tată în fiu.

Împăratul: Se spune că tu eşti cel mai bun jucător de şah din întreaga împărăţie...

La această afirmaţie bunicul voi să răspundă că ar fi fost mai bine pentru el să nu fi fost cel mai bun jucător din respectiva împărăţie. Împăratul ar fi întrebat „de ce”. Şi bunicul s-ar fi plâns de felul în care este tratat tocmai campionul de şah din Rusia, pe care împăratul voia să-l cunoască. Dar timpul fixat pentru audienţă trecuse. Împăratul făcu un semn uşor cu mâna.

Generalii se apropiară şi cei doi jandarmi îl conduseră pe bunicul afară în curte, îi spuseră că e liber şi că trebuie să se întoarcă imediat acasă, deoarece evreii nu aveau dreptul să stea în capitala împăratului. Încălcarea acestei interdicţii era un delict foarte grav.

REVELAŢIE

de Jack Sharkey

Merill Hunnecker îşi croi drum prin mulţimea de pierde-vară strânsă în faţa edficiului cuprins de flăcări pe care-l părăsise cu câteva clipe înaintea exploziei. Mergînd pe bulevardul larg ca un om pierdut într-un vis frumos, el se îndreptă spre cartierul general al poliţiei. O tânără purtînd o elegantă uniformă bleumarin îi spuse unde se află serviciul pe care-l căuta. Porni într-acolo cu paşi de somnambul, cu toate că privirea îi era foarte treează. Intră într-un birou şi se opri în faţa unei vechi mese de lemn, în spatele căreia un bărbat în civil, cu faţa mare şi plăcută, era ocupat cu o pasienţă. Băbatul îşi ridică privirea şi surâse:

- Cu ce vă pot fi de folos?

- Am venit pentru o depoziţie, în legătură cu o crimă, răspunse Merill.

Ochii bărbatului se voalară uşor, dar surâsul nu-i dispăru de pe buze.

- Luaţi loc, spuse el, strângând cărţile de joc cu un regret vizibil şi punând pachetul într-un sertar.

Apoi îşi luă stiloul din buzunarul cămăşii, îl deşurubă capacul şi, aşezâdu-i vîrful pe un blocnetes cu hârtie galbenă, groasă, aşteptă politicos ca Merill să se aşeze pe scaun.

- Acum povestiţi-mi ce s-a întîmplat, cât mai simplu cu putinţă.

- Aş fi bucuros să o pot face, replică Merill, încercînd să răspundă printr-o fantomă de zâmbet celui al interlocutorului său. Dar crima mea nu e de loc simplă.

Ochii bărbatului se voalară şi mai mult.

- A-ţi spus crima **dumneavoastră**? întrebă el încet, notând ceva cu o singură trăsătură de peniţă. Aş vrea să vă cunosc numele şi profesia.

- Merill Hunnecker. Pînă astăzi, am fost angajat al Companiei de cibernetică Jefferson.

Merill văzu sprîncenele bărbatului din faţa lui ridicîndu-se, cu toate că privirea îi rămăsese aţintită asupra blocnotesului.

- Da, răspunse el întrebării nerostite, este într-adevăr

imobilul destinat cercetărilor ştiinţifice, cel care a sărit în aer acum mai puţin de jumătate de ceas. Sirenele se aud până aici, cu toate că fereastra e închisă.

- Continuaţi, domnule Hunnecker, îl îndemnă celălalt, cu stiloul suspendat în văzduh.

De data asta, îşi ridică totuşi ochii albaştri şi-l privi pe Merill, cîntărindu-l rapid şi în tăcere, înainte de a-i coborî din nou.

- Va trebui să mă întorc cu câteva luni în urmă, spuse Merill. Altfel nu veţi înţelege. Chiar şi aşa, nu sunt sigur că...

- Sunt plătit ca să ascult, domnule Hunnecker, ripostă celălalt, fără nici o urmă de ironie. Daţi-i drumul.

- Ei bine, cum ştiţi probabil... Nu, dacă stau să mă gîndesc, nu există nici un motiv pentru care o persoană dinafara mediului ştiinţific să fie la curent... Deci, sunt inventatorul unei maşini de calculat perfecţionate, de tipul numit de obicei creier electronic. Construcţia maşinii a fost încheiată ceva mai mult de doi ani în urmă, în imobilul Jefferson. Eram întrutotul răspunzător de funcţionarea şi educaţia ei.

- Educaţia? întrebă celălalt, intrigat.

- E o expresie comodă, răspunse Merill, cu mai puţină răbdare decît interlocutorul său. E mult mai puţin obositor să educi o maşină decât să repeţi la nesftrşit aceleaşi lucruri unor şcolari. Cunoştinţele pe care trebuie să şi le însuşească maşina sunt înregistrate în cod, pe cartele perforate care-i aprovizionează banca memorială. Drept consecinţă, ea „posedă” aceste cunoştinţe şi nu le poate uita. Dacă am dispune de un număr suficient de cartele perforate, maşina ar putea să înveţe pe dinafară Biblia într-un ceas.

- Înţeleg, spuse bărbatul din spatele biroului. Continuaţi.

- Ei bine, reluă Merill, după al doilea an de funcţionare neîntreruptă, unul dintre colaboratorii mei a învăţat-o să joace şah. Numele, valoarea şi modul de deplasare a pieselor, regulile şi scopul jocului, acestea erau toate noţiunile necesare. Din clipa în care cartela perforată i-a aprovizionat banca memorială, maşina a ştiut să joace şah. Ea învăţase toate atacurile posibile şi apărările adecvate. Spre deosebire de jucătorii începători, nu putea fi înşelată dîndu-i-se mat cu nebunul, în trei mutări. Juca înscriindu-şi mutările pe claviatura cu cifre a panoului său şi adversarul - mai întîi cel care o învăţase şahul, apoi unul sau

altul dintre colegii lui căruia i se părea amuzant să se măsoare cu o maşină - juca la rîndul său, răspunzînd mutării înscrise. Această distracţie deveni însă curînd obositoare: de la început, maşina cîştiga toate partidele.

Date fiind înclinaţiile pervertite ale publicului, acest talent minor - arta de a juca şah - deveni subiectul de predilecţie al unei prese avide de ştiri senzaţionale. Toate celelalte însuşiri ale maşinii fură ignorate. Dar faptul că era imbatabilă, asta da **informaţie!**. De fapt, şahul fiind un joc intrinsec matematic, această însuşire nu era mai spectaculară decât aceea a unei maşini de calcul care adună corect doi plus doi. M-aş fi împotrivit invadării clădirii de către o gloată de mîzgălitori de hîrtie şi redactoare ale unor publicaţii familiale de duzină, dar cei care finanţau proiectul (ca mai toţi inventatorii, sunt lipsit de mijloace materiale şi trebuie să recurg la cei care au un spirit mai mărginit dar un simţ al afacerilor mai dezvoltat, pentru a-mi realiza ideile), oamenii aceia erau foarte doritori să beneficieze de o „publicitate favorabilă".

Am protestat zadarnic împotriva acestei perturbări a activităţii mele. Am fost rugat - pe un ton politicos dar ferm -„să fiu amabil" cu presa. Am consimţit fără nici un pic de entuziasm. Aşa că, azi dimineaţă, am fost asaltat de reporteri. La început, mi-a fost greu să le zâmbesc. Totuşi, după ce am răspuns la un anumit număr de întrebări stupide, am uitat cine erau şi ce îi adusese în biroul meu, în timp ce mă înfierbîntam vorbindu-le despre ceea ce mă preocupa. Maşina, le-am explicat, fusese proiectul meu favorit aproape întreaga mea existenţă de adult, ea gestase în creierul meu mulţi ani înainte de a se naşte. În ciuda aversiunii mele faţă de turma flecară de scribi cu ochi rotunzi, cînd am început să vorbesc despre creaţia mea n-am putut să nu mă laud un pic. Îndrăznesc să spun că am manifestat un entuziasm neobişnuit lămurindu-i pe aceşti sclavi cu creieri de pasăre ai atotputernicei „Ultime ore".

Evident, ancheta lor era axată mai ales pe faptul, stupefiant pentru ei, că maşina era incapabilă să facă vreo mutare greşită într-o partidă de şah, de unde rezultă că era întotdeauna, în mod cert, cîştigâtoare. Le-am dat explicaţii în termenii cei mai simpli cu putinţă, sperând că însemnările lor grăbite vor reţine ceva de bun simţ pentru cititorii ediţiilor de seară.

- Este infailibilă, le-am explicat, pentru că este - în sensul literal al termenului - inconştientă. Nu ştie că există. Este unica diferenţă între creierul ei şi cel al unei fiinţe umane, care posedă în plus un spirit, voinţa de a exersa în mod conştient un control asupra creierului său fizic. Şi tocmai pentru că îşi ignoră existenţa ca entitate, maşina nu are orgoliul succesului, iată de ce nu are nici spaima eşecului. Dăcă veţi reflecta puţin, vă veţi da seama că numai **interesul** unui om - dacă preferaţi, nesiguranţa lui faţă de rezultatul unei partide îl face să piardă, bineînţeles, daca nu e cu totul lipsit de plăcerea jocului.

M-am oprit ca să-mi umplu pipa, îndesând tutunul cu grijă, urmărind - trebuie să mărturisec - să apar ca un prototip de savant în ochii acestor cretini care ardeau de nerăbdare la gîndul că vor servi cititorilor lor povestea unui mecanism valorând multe milioane de dolari şi imbatabil la un joc lipsit de importantă. Ştiam că pipa mă făcea inteligent în ochii lor (ca şi cum capacitatea creierului ar fi fost un component al fizionomiei!)

Mi se ceruse însă să fiu amabil, aşa că m-am arătat amabil, cu toate că atitudinea de „gâditor profund” pe care o adoptasem era motivată - doar parţial, vă asigur - de teama excesivă că strălucirea propriei mele invenţii avea să mă facă să trec pe planul al doilea. Oricum, produsesem efectul dorit asupra fotografilor, devreme ce doi dintre ei şi-au îndreptat aparatele spre mine. Am exhalat o coloană subţire de fum albastru deschis către tavanul biroului meu, am arborat un surâs cât se poate de stâgace şi…

- Scuzaţi-mă, mă întrerupse poliţistul. Aveam impresia că vă aflaţi în localul maşinii.

- O, nu, răspunse Hunnecker. E interzis să fumezi lângă un creier electronic; el trebuie păstrat într-o încăpere în care aerul este purificat continuu, căci releele sale sunt sensibile la praf, la fum şi la tot felul de particule în suspensie.

- Înţeleg, spuse celălalt şi Hunnecker îşi continuă relatarea.

- Le-am declarat ziariştilor: dat fiind că manevrele unei partide de şah nu sunt familiare majorităţii cititorilor dumneavoastră, poate că aş ilustra mai bine funcţionarea maşinii luând drept exemplu un joc mai cunoscut, numit „Buzz”. Cum ştiţi, oamenii aşezaţi în cerc încep să înşire numerele

cardinale pornind de la 1, într-un sens care nu se schimbă decât atunci cînd enumerarea ajunge fie la un multiplu de şapte, fie la un număr care cuprinde cifra 7, ca 17. Persoana căreia i-a venit rîndul să anunţe unul dintre aceste numere trebuie să spună „Buzz” şi enumerarea se reia în sens **invers**. Cînd se joacă în plină viteză, cineva se înşeală aproape sigur ajungînd la numerele „capcană” cum ar fi 27 şi 28 sau chiar 70 sau - dacă jocul trece de 84 - la numere ca 91, 98, 105 etc.. căci cei mai mulţi oameni nu cunosc tabla înmulţirii dincolo de 12 şi multiplii de 7 devin greu de recunoscut.

Notau explicaţiile mele cu conştiinciozitate. Aşa că, foarte mulţumit de mine, am continuat:

- Or, un om, jucînd „Buzz”, devine nervos. Emotivitatea îi sttajeneşte efortul spiritual, cu atît mai mult cu cât e constrîns să fie mereu cu sufletul la gură, de teama clipei în care ar putea greşi. Maşina mea, dimpotrivă, n-ar putea trece printr-o asemenea încercare, pentru simplul motiv că ar fi programată ştergîndu-i-se toate cifrele 7 din memorie şi fiind înlocuite cu cuvîntul „Buzz”. Altfel spus, ea ar pronunţa cuvântul „Buzz” în locul lui „şapte, patrusprezece, şaptesprezece” şi aşa mai departe. În felul acesta, ea n-ar putea săvârşi o eroare. Ea n-ar avea de ales, ar trebui să pronunţe „Buzz” în momentele necesare, devreme ce numai cuvtntul „Buzz” ar fi disponibil în circuitele ei selectoare.

- Profesore Hunnecker, mă întrerupse un ziarist.

I-am dăruit surâsul meu cel mai benign, doar un pic protector, simbol al înţelepciunii binevoitoare aşteptând cu calm să contribuie la edificarea maselor. Cu toate că nu i-am spus nimic, a crezut că citeşte pe chipul meu o încurajare şi a continuat:

- Încercaţi să dovediţi că spiritul uman este inferior creierului dumneavoastră electronic?

Se pare că tipul nu asimilase explicaţia mea despre diferenţa dintre un „creier” şi un „spirit”. Am fost tentat o clipă să i-o spun la modul cel mai sarcastic, dar mi-am amintit la timp de obligaţia de a fi amabil şi am rezistat acestui impuls. I-am răspuns deci, surîzând:

- Nu tocmai. Ceea ce încerc este pur şi simplu să vă arăt că ceea ce le diferenţiază este posibilitatea omului de a greşi. Tot ce face această maşină - inclusiv înmulţirea instantanee a

două numere de câte zece cifre - ar putea fi realizat de un om la fel sau mai bine ca ea, dacă spiritul nu i-ar fi „încărcat” de emoţii, de reminiscenţe dezordonate ivindu-se nechemate în memoria lui şi dacă n-ar fi tulburat de sunete exterioare care, chiar dacă nu ne dăm seama, influenţează şi afectează subconştientul). Pentru a te înşela e destul un gust rău în gura - sau chiar un gust plăcut, din acelaşi motiv - sau o mâncărime la subţioară... Există o infinitate de cauze de distragere a atenţiei care, chiar dacă nu suntsesizatee de conştiinţa noastră, perturbă funcţiunile creierului. Evident, silindu-şi spiritul, ani de zile, să se concentrase, un om **poate** învăţa să reproducă performanţele acestei maşini, Dar, pentru a ajunge aici, el trebuie să-şi sacrifice progresiv calităţiiLE umane. Să nu mai fie decât un computer viu.

- Înţelegeţi prin asta că ar deveni, el însuşi, un fel de maşină?

- Da, într-un anumit sens, am răspuns eu, constatând, cu o vagă neplăcere, că pipa mi-era stinsă. Ceea ce devine el în acest caz este (am clipit din ochi, pentru ca auditoriul mai lent în reacţii să se pregătească să râdă)... un pisălog enervant.

I-am lăsat să hohotească în voie, apoi am intrat în detalii:

- O anumită turnură de spirit l-ar incita să **analizeze** fiecare nou element de informaţie. Dacă l-aţi întreba: „De ce trece strada puiul de găină?”, ar reflecta o clipă, apoi v-ar anunţa că, pentru a răspunde întrebării, i-ar trebui o documentaţie exactă asupra vârstei şi dimensiunilor puiului, anotimpului, lărgimii străzii, densităţii anuale a circulaţiei etc. Numai prin juxtapunerea acestor date ar putea să vă furnizeze o explicaţie plauzibilă a brustei deplasări a orătaniei de pe o parte a străzii pe cealaltă. Repet, ar fi un pisălog enervant!

- În concluzie, maşina nu are simţul umorului? se interesă o femeie îmbrăcată cu o rochie strâmtă, ale cărei trăsături ingrate arborau o expresie de decepţie visătoare şi de simpatie.

- Nu **poate** să aibă! am replicat eu, cu un strop de iritare, căci înţelegeau greu conceptele mai simple. Umorul depinde de capacitatea spiritului de a recunoaşte o ruptură în ordinea obişnuită a lucrurilor. Un om care alunecă pe o coajă de banană nu stârneşte rîsul decât pentru că un biped vertical a fost obligat să adopte, împotriva voinţei sale, o poziţie orizontală. Maşina mea, aflată în camera de lângă acest birou, nu poate

admite un asemenea fapt ca o anomalie. Nu puteţi imputa unui mecanism făcut să funcţioneze totdeauna ireproşabil noţiunea suplimentară că lucrurile sunt - în anumite ocazii - **incorecte**. Când un copil afirmă cu convingere că unu şi cu unu fac trei, afirmaţia poate să pară rizibilă unui adult; pentru maşina mea, „unu şi cu unu fac trei” este pur şi simplu inadmisibil. Dacă i-aş insera această jignitoare soluţie matematică, maşina n-ar râde. Ea ar ejecta cartela! Ea nu poate - cum poate un om - să cunoască în acelaşi timp ceea ce este adevărat şi ceea ce este fals; ea nu poate să înveţe, de pildă, că „Zânele sunt făpturi care nu există”, pentru că dacă aceste „făpturi” nu există, cuvântul „zâne” este de neînţeles pentru maşină. Pe scurt, ea nu poate concepe specificarea unui lucru care nu există.

- Care este raţiunea acestei ejectări a cartelei, profesore Hunnecker? întrebă femeia, apoi, cum nu puteam să nu mă încrunt, se grăbi să adauge: vreau să spun că înţeleg perfect din punct de vedere psihologic exemplele pe care mi le-aţi dat - unu şi cu unu fac trei şi inexistenţa zânelor - dar ceea ce aş dori să înţeleg sunt raţiunile electronice.

Mi-am regăsit surâsul:

- E foarte simplu: în actuala stare de lucruri, în circuitele maşinii n-ar fi **loc** pentru a **suprapune** această nouă informaţie peste cea care stabileşte fără echivoc un fapt contrar. Dacă maşina ştie, de pildă, că „unu şi cu unu fac doi”, orice altă noţiune este respinsă categoric.

- Dar, reluă femeia, înălţîndu-şi sprîncenele, oare nu aşa reacţionează un **om**, cînd i se dă o indicaţie falsă? Spiritul său ştiind că „doi” este răspunsul corect, când aude „trei” nu reacţionează el - în mod fizic - în acelaşi fel ca maşina?

După un timp, mi-am dat seama că o priveam pe femeia aceea. O priveam prosteşte. Am întrebat-o:

- Ce-aţi spus?

- Mi se pare - evident, nu sunt expertă în electronică - dar mi se pare într-adevăr că, dacă spiritul unui om îi incită coardele vocale să pronunţe „Ha! Ha!” sau dacă maşina ejectează cartela perforată, cele două reacţii sunt comparabile. Maşina neavând coarde vocale...

Nu-şi încheie fraza şi tăcerea ei morocănoasă reflectă o profundă încărcătură, n-aş putea să spun dacă apropo de teoria ei sau de altceva.

Am spus, în timp ce ochii îmi clipeau ciudat şi mă simţeam pălind:

- Insinuaţi maşina mea, la urma urmei, ar putea să aibă simţul umorului? Dar asta ar însemna că ea poate să aibă un **spirit**!

Am negat cu o mişcara energică a capului:

- Nu are. Nu poate să aibă. Este un simplu **creier**, unealta - instrumentul - acestei forţe pe care o numim „spirit”. E lipsită de facultatea primordiala a inteligenţei veritabile: conştiinţa vie de sine!

- Şi totuşi **trebuie** să aibă, susţinu femeia, care îmi păru aproape seducătoare datorită confuziei şi jenei care o stăpâneau. Dacă n-ar avea, cum ar şti că **posedă** aceste circuite de unu-plus-unu-egal-doi, în care sistemul codificat unu-plus-unu-egal-trei n-ar putea... hm... să se **ajusteze**?

N-am vrut să răspund imediat. Apoi am hotărât să nu răspund deloc. Mi-am consultat ceasul - mă tem că am făcut-o cu o ostentaţie excesivă - şi am constatat:

- Cum trece timpul!

M-am străduit să scot un suspin:

- Regret, dar trebuie să mă întorc la lucru. Vă mulţumesc pentru atenţie.

Cu aceste cuvinte, m-am eclipsat rapid din biroul meu, pe uşa care făcea legătura cu încăperea creierului electronic. I-am lăsat pe reporterii uluiţi să-şi închidă blocnotesurile şt să iasă încet, unul după altul, tulburaţi şi nemulţumiţi de agasanta ipoteză emisă de femeia aceea. Ipoteză pe care nu o comentasem.

Pe care **nu puteam** să o comentez - înainte de a o verifica.

Încăperea din spatele biroului meu este înaltă şi spaţioasă, ca să poată adăposti blocul masiv al creierului. M-am plantat în faţa chipului metalic, acest chip culminant şi inexpresiv, mulţumindu-mă să-l privesc lung - sau poate numai un minut, două, nu mi-aduc bine aminte. Apoi m-am aşesat la pupitrul scund şi am bătut la maşină aceasta întrebare: „Cât face patru la puterea a cincea înmulţit cu cinci la puterea a patra şi împărţit la şase la puterea a treia?”

Întrebarea apăru pe foaia de hârtie din faţa mea, cartela perforata se ivi în fanta de la baza maşinii de scris. Am pus

cartela în orificiul maşinii şi am apăsat butonul de pornire. Releurile au zornăit, ruajele computerului au început să zumzâie, să gâfâie şi să şuiere, după care maşina de scris - programata să traducă automat indicaţiile codificate ale creierului a bătut răspunsul:

- Pot avea un creion şi o bucată de hârtie?

....

Hunnecker adaugă:

- Am părăsit imediat încăperea. Dar m-am întors repede cu o sacoşă conţinând exploziv, prize şi fir electric, un cronometru şi un detonator. Ştiam unde trebuie plasată încărcătură pentru a provoca maximum de stricăciuni. Am aruncat în aer maşina, am transformat-o într-o grămadă de resturi fumegînde! Şi apoi am venit aici.

Bărbatul aşezat la birou întrebă:

- După ştiinţa dumneavoastră, câte persoane se aflau în momentul acela în imobil?

- Avusesem grijă să mă asigur... în momentul acela nu era nimeni în clădire... nimeni în afara maşinii.

Interlocutorul său deschise gura o dată sau de două ori, fără să scoată nici un sunet. Mîna i se crispa pe telefon, sprîncenele i se agitară. Apoi îşi recăpătă stăpînirea de sine.

- Dar... hm... profesore, spuse el, încet. Nu v-aţi adresat serviciului indicat. Ştiaţi că aici este Divizia Omucideri?

Hunnecker suspină şi surâse.

- O, da! răspunse el, ridicând glasul. O, da!

Traducerea de Horia Banu

CRIMA DIN CLUBUL DE ŞAH (O povestire aproape poliţistă)

de David Stevenson

Stimate inspectore Comstock,

Regretăm cu toţii că aţi fost ne voit să ne vizitaţi noaptea trecută în calitatea dv. oficială şi vă asigurăm că toţi membrii clubului sunt doritori să colaboreze cu dv. pentru aducerea în faţa justiţiei a laşului asasin al trezorierului nostru Sam Sadler.

Aşa cum aţi cerut, alătur o declaraţie în legătură cu acest caz scrisă de mr. Fred Frigate, pe care l-aţi interogat ieri şi care, se pare, este cel mai în măsură să descrie evenimentele care au dus la această tragedie, deoarece el este ultimul care a jucat trei partide cu ucigaşul. Singurul alt membru care este de presupus că ar putea ajuta investigaţiile e mr. Clyde Cook, campionul nostru de şah fulger. Mr. Cook îşi aminteşte că a auzit un strigăt ciudat venind din direcţia mesei lui Sadler, ceva mai devreme în cursul serii. Mr. Cook nu a acordat totuşi atenţia acestui fapt, deoarece îşi închipuia că mr. Sadler spunea pur şi simplu „J'adoube!” adversarului.

Cu încrederea că vom fi capabili să aranjăm în curînd un alt meci interesant cu clubul „Legea şi Ordinea” rămîn al dv.

William Casson, Secretar al clubului „Pionul profesionist”

Declaraţia lui Fred Frigate

Cineva a observat în jurul orei două dimineaţa că trezorierul nostru Sam Sadler este mort. El era întins pe masa de şah cu un cuţit de vînătoare împlîntat în spate. Din fericire, corpul a căzut pe o parte şi nu a deranjat poziţia pieselor din partida pe care o juca.

Am întrerupt partidele noastre imediat ce ne-am dat seama de tragedie. Fireşte am chemat poliţia. Clyde Cooke, campionul nostru de şah fulger, le-a dat un telefon şi am fost bucuros să aflu că de acest caz se va ocupa inspectorul Comstock, care joacă în echipa secundă a clubului „Legea şi Ordinea”.

Cineva spunea că s-a instalat deja rigiditatea cadaverică dar mie nu-mi venea să cred. Totuşi, nu putea scăpa nimănui faptul că bietul Sam trebuia să fi zăcut pe tablă mult timp înainte de a fi fost observat de ceilalţi.

Noi toţi l-am îndrăgit pe bătrînul nostru trezorier Daddy Higgins, care a murit anul trecut în vîrstă de 90 de ani. Daddy obişnuia să ne lase să jucăm chiar dacă eram în urmă cu achitarea cotizaţiei. De fapt, majoritatea jucătorilor noştri cei mai buni n-au plătit niciodată cotizaţii în acele timpuri.

Nu ştiu cum a fost ales Sam anul trecut pentru a-i lua locul lui Higgins - numire care ar fi trebuit probabil să facă clubul nostru din nou solvabil. Probabil că era de profesie revizor financiar sau cam aşa ceva. Pot să vă spun însă că el nu a devenit deloc popular după ce a exclus trei dintre cei mai

puternici jucători ai noştri, Mike Donegal, Herb Hackett şi Ron Golightly, pentru neachitarea cotizaţiilor.

Nu sună frumos, dar cred că mulţi dintre noi au răsuflat uşuraţi ştiind că el s-a dus. Totuşi, acasta nu ne împiedică pe noi de a lucra împreună, în echipă, pentru a ajuta poliţia să descopere asasinul.

Eu am fost unul din primii chestionaţi de inspectorul Comstock, care are desigur propriile sale însemnări privind discuţia noastră.

„Pare să fie o situaţie foarte stranie, mr. Frigate, mi-a spus el mie. Aici au fost 30 de persoane jucînd şah şi, aparent, niciunul dintre dv. nu a băgat de seamă cînd trezorierul a fost doborît”.

Greu ai fi crezut că inspectorul este un jucător de şah, dacă te-ai lua după aceste cuvinte!

„Aproape jumătate din noi jucau partide de concurs. Cu greu te-ai putea aştepta ca ei să-şi ridice privirile de la tablă. Ceilalţi jucau, cu ceasuri, blitzuri la cinci şi zece minute”.

„Toţi de aici sunt membri regulaţi ai clubului?”.

„Da.”

„Cunoaşteţi pe cineva care îi poartă pică lui Sadler?”.

„Păi, el era un trezorier foarte sever şi nu era popular, dar sunt sigur că niciunul dintre noi nu i-a făcut-o”.

Şi i-am explicat că el a exclus trei dintre cei mai buni jucători ai clubului pentru neplata cotizaţiei.

„Dar, am adăugat, noi ceilalţi am contribuit fiecare şi am plătit cotizaţiile lor aşa că cei trei au putut reveni”.

M-a întrebat dacă în seara aceea a fost vreun străin şi i-am spus ceea ce v-am spus şi dv. că ceva mai devreme a fost un străin. Aceasta l-a făcut să-şi piardă puţin din şarmul şi calmul său - desigur ceva ce poate intriga din partea unui jucător de categoria B.

„Îmi puteţi da o descriere a străinului?”

„Nu, i-am răspuns. Dar am jucat trei partide contra lui”.

„Vreţi să spuneţi că aţi jucat trei partide cu el şi nu-l puteţi descrie?”

„N-aveam nici un motiv să-l privesc. Eram ocupat cu analiza unei probleme de şah cînd el a intrat şi m-a întrebat dacă vreau să joc o partidă”.

„Dacă nu ştiţi cum arăta, de ce sunteţi sigur că era un

străin?”

„Cînd avea albul, el juca gambitul danez. Nimeni de aici nu mai joacă gambitul danez”.

„A fost un jucător bun?”

„Nu era rău, a trebuit să admit, gambitul danez l-ar fi arătat ca un jucător mai slab, dar a reuşit să obţină câteva remize”.

„Şi sunteţi sigur că în afară de gambitul danez, adversarul dv. nu mai avea nici un alt semn distinctiv de care v-aţi putea aminti?”

„A fost unul, am replicat, îmi amintesc acum că unghia degetului mare de la mîna stîngă era despicată şi decolorată.”

În acest timp, ceilalţi membri ai clubului nostru se înghesuiau în jurul mesei bietului Sadler, analizînd poziţia pe care el ne-o lăsase.

Inspectorul s-a apropiat de ei şi le-a pus câteva întrebări.

„A văzut cineva dintre dv. în seara aceasta vreun străin pe aici?”.

Nimeni nu văzuse.

„Acum, mister Cook, mi s-a spus că dv. sunteţi un expert în şah, nu un simplu amator ca mine. Mă bizui pe recomandarea dv. Văd că dv. şi prietenii dv. aţi studiat poziţia de pe tablă, din momentul în care mr. Sadler a fost ucis. Aţi vrea să fiţi atît de amabil să vă spuneţi părerea? Aş vrea să ştiu dacă această poziţie poate rezulta din ceea ce dv. numiţi gambitul danez?”.

Au urmat consultările şoptite şi membrii clubului au clătinat capul afirmativ. Clyde Cook a mai privit o dată poziţia şi a dat din cap în semn că da.

TELEFONUL NOCTURN

de Alexandr Hort

Într-una din rundele campionatului municipal de şah, jucătorul de categoria întîi Korkin a jucat cu albele împotriva maestrului Lostikov. Partida a fost întreruptă.

Acasă, Korkin a analizat îndelung poziţia întreruptă şi a constatat cu amărăciune că negrele cîştigă. Atunci, hotărî să-i comunice lui Lostikov la telefon că cedează pentru ca a doua zi să nu mai meargă la rejucare.

Korkin formă numărul respectiv.

— Allo, cu Ivan Gherasimovici.

— La telefon, - se auzi o voce adormită.

— Doresc să vorbesc cu Ivan Gherasimovici Lostikov.

— Vă ascult.

— Vreau să vorbesc cu Ivan Gherasimovici Lostikov - continuă Korkin - care este maestru al sportului la şah.

— Vă ascult.

— Vă rog să-mi dovediţi mai întîi că sînteţi chiar acel Lostikov pe care îl caut eu, - ceru jucătorul de categoria întîi.

— De ce trebuie să dovedesc eu? Doar dumneavoastră mi-aţi telefonat.

— Ştiu, Dar, dacă am greşit numărul?

— Formaţi-l încă odată şi veţi nimeri tot aici.

— Ei şi? Nu moţăiţi! Vă întreb: ei şi?

— Cum ei şi? Aţi format de două ori numărul meu de telefon şi de fiecare dată v-am răspuns eu. Deci, eu sînt Lostikov.

— Da de unde. Statistica demonstrează că doi nu este o alegere suficient de reprezentativă... Nu sforăiţi! Trebuie să telefonezi de o sută de ori, ca să te convingi.

— Chiar dacă aţi suna de o sută de ori tot aici o să nimeriţi. Deci, eu sînt Lostikov.

— Dar cum puteţi dovedi acest lucru?

— Păi numărul telefonului este al meu!

— Vi s-a dat acest număr! Eu l-am luat din cartea de telefon care s-a tipărit acum un an. Poate că între timp aţi făcut schimb de locuinţă cu Lostikov şi acum îmi jucaţi o festă cu toată seriozitatea. Dar noi amîndoi avem o treabă comună.

— Ce fel de treabă?

— Nu e treaba dv. Pe dv. nu vă priveşte. Am o partidă întreruptă cu el!

— Deci, dv. sînteţi Korkin. Astăzi cu mine a jucat Kor kin.

— Uite şi primul neadevăr. Korkin a jucat cu dv. ieri.

— Cum ieri? Ah, da, este ora trei dimineaţa.

— Da, eu sînt Korkin. Dar aceasta nu este o dovadă că dv. sînteţi Lostikov. Poate că dv. a fi văzut planificarea turneului în ziar şi aţi învăţat-o pe dinafară.

— De ce amestecaţi aici ziarul? Vă pot povesti în ce poziţie a fost întreruptă partida.

— Dar vă rog fără lacrimi. Poate că aţi fost prezent în

clubul unde eu am jucat cu Lostikov. Acolo se demonstrează partidele.

— Desigur, am fost prezent. Doar chiar eu sînt Lostikov.

— Dar cum dovediţi acest lucru?

— Nicicum. Am obosit, vreau să dorm. De o jumătate de oră încerc să dovedesc că eu sînt Lostikov, dar asupra dv. nu acţionează nici un fel de argument. Nu sînt în stare să mai fac nimic altceva, cedez. Cedez.

— Bine, dar nu trebuie să plîngeţi. Puteţi dormi liniştit. O să-i comunic chiar eu arbitrului principal că aţi cedat.

Dimineaţa Korkin îi spuse soţiei:

— Ieri l-am sunat pe Lostikov pe care ziariştii îl numesc şahistul cu nervii de oţel. Dar în realitate am constatat că este un sportiv cu nervi nemaipomenit de slabi.

— Cu nervii slabi? - întrebă soţia. Poate ai greşit numărul.

Traducere din limba rusă de Vasile Oroian

ŞAHUL REAL

de Voicu Bugariu

Modul agasant în care realitatea imită adeseori literatura mi-a amintit de începutul întâmplării pe care vreau să v-o povestesc. A fost un demaraj eminamente convenţional, parcă desprins dintr-un roman comercial. Într-adevăr, ce poate fi mai banalizat decât secvenţa în care un cetăţean liniştit, povestitorul, stă într-un bar, soarbe o băutură oarecare, iar un necunoscut i se aşează la masă şi începe a-i relata ceva cu totul neobişnuit.

Exact aşa s-au petrecut lucrurile. Mă aflam realmente la una dintre măsuţele suferinde de nanism ale unui bar, beam modest, o cafea. În chiar momentul când din băutura mea nu mai rămăsese decât “plaja zaţului”, desigur umedă, dar dezolant dezgolită de un reflux neiertător (acesta a fost un concetto scuzabil, care încearcă să îndulcească banalitatea unui început de povestire), de masa mea s-a apropiat un bătrân slăbit, cu ochii sticlind de neputinţă. Cu o lipsă de stil pe care am înclinat s-o apreciez drept un semn de vitalitate, el s-a lăsat,

fără nici o vorbă, pe scaunul liber de lângă mine şi a început numaidecât o conversaţie searbădă despre vreme, în general, iar apoi despre o iarnă foarte grea, trăită cândva de el. Anesteziat de propria-mi politeţe, am rămas alături de el, ba chiar l-am încurajat la vorbă. Mi s-a părut că ar fi de neiertat să mă ridic şi să plec, lăsându-l singur pe „bunul bătrân”, care se apropiase de mine mânat probabil de vreuna dintre simpatiile la fel de fulgerător instalate precum un căscat. În minte mi-a apărut şi apoi mi s-a consolidat o idee ridicolă: a venit atât de întins la mine, fiindcă semăn cu cel mai mic dintre fiii lui; drept urmare, trebuie să rămân pe loc şi să discut cu el atât timp cât va fi necesar.

După vreo jumătate de ceas a intervenit prima smucitură, ca să zic aşa, a episodului. Pentru întâia oară, bătrânul s-a întors spre mine - până atunci stătuse în semiprofil - şi mi-a dat ocazia să constat că privirea lui exprima, de fapt. Energie şi inteligenţă, ba chiar mai mult, ceva în genul sclipirilor pe care ar trebui le aibă ochii unui geniu malefic, intrat temporar în trupul unui om. Cred că nu mi-am putut stăpâni o uşoară tresărire, fiindcă i-am văzut un zâmbet uşor.

— Nu trebuie să te temi, dragul meu, mi-a spus, deodată patern. Sunt un om ca toţi oamenii. Şi m-am apropiat de tine - până în acel moment îmi spusese dumneata - numai pentru că ştiu că vei folosi bine întâmplarea pe care am de gând să ţi-o povestesc.

— De ce s-o folosesc bine?

Aveam toate motivele să mă mir, fiindcă nu eram decât student la filologie şi şahist de mâna a doua. Prin această ultimă expresie cred că îl pot denumi pe jucătorul de şah care a devenit candidat de maestru doar la douăzeci de ani, iar la douăzeci şi doi, cât aveam eu în acel moment, se căzneşte să devină maestru. Publicasem vreo două-trei povestiri prin nişte reviste literare, dar asta nu însemna nimic.

— Ţi-am văzut fotografia într-o revistă. Aveai acolo o istorisire care mi-a plăcut. Acum, zărindu-te aici, m-am decis să îţi vând un pont. (Rostind răsuflata expresie argotică, cel de lângă mine a avut o scurtă grimasă de satisfacţie senilă, repede ştearsă). Poate te inspiră şi mai scrii ceva.

— Cum, m-am mirat, într-un mod desigur excesiv, m-ai recunoscut după poza din revistă. Ai o asemenea memorie

vizuală?

El a trecut, cu dezinvoltură, peste întrebarea mea:

— Băiete, din textul respectiv am dedus că te preocupă şahul şi ai un anumit respect pentru acest nobil joc. Aşa este? Sau cumva m-am înşelat şi aluzia din povestire nu era decât o ironie?

— Nu era o ironie. Iubesc şahul.

— Şi tot de acolo am priceput că nu te limitezi doar la partide uşoare, între amici sau recenţi cunoscuţi, prin parcuri sau altundeva. Pe scurt, eşti jucător de concurs. Ai categoria întâi sau poate chiar ai atins nivelul de CM. Cum stai?

— Am atins nivelul de C.M.

În glasul meu a răsuna melancolia clasică a jucătorului plafonat.

— Ei bine, a continuat energic companionul meu, află că eu am fost mare maestru. De fapt, însă, încă, fiindcă acest titlu, după cum probabil ştii, nu se pierde, se acordă pe viaţă.

L-am aţintit cu ochii rotunjiţi de uimire juvenilă. Pentru orice şahist aflat undeva pe primele trepte ale consacrării, sintagma “mare maestru” este ceva analog cu „general” pentru un locotenent.

— Numele meu nu interesează, a continuat. În întâlnirea noastră de azi eu nu joc decât rolul de bandă magnetică sau, dacă preferi altfel, cel de rapsod menit să tot repete nişte poeme pentru a le feri de uitare.

— Nu vă supăraţi, am devenit eu aproape slugarnic, aş vrea să vă rog ceva.

— Roagă-mă!

— Dacă dumneavoastră sunteţi mare maestru, atunci...

M-am poticnit, cuprins pe neaşteptate de sfiiciune.

— Atunci, m-a completat el cu bunăvoinţă, o să fiu în stare să trec un test... Da? Asta voiai să zici?

— Chiar asta, am recunoscut, ruşinat. Uitaţi, eu o să vă spun o variantă, iar dumneavoastră o să îmi spuneţi ce mutare ar fi cea mai bună la un moment dat. De acord?

— Te ascult.

— Uitaţi, vă rog. Este ceva din siciliană. Vă rog să fiţi atent! E patru, c cinci, cal f trei, cal c şase, d patru, c ia la d patru, cal ia la d patru, cal f şase, cal c trei, e cinci...

— Lasker, a mormăit bătrânul.

Privirile lui se fixaseră undeva spre mijlocul măsuţei, de parcă o tablă de şah, cu piese cu tot, s-ar fi aflat în faţa noastră.

— Da. Lasker. Dar să vedem mai departe. Cal b cinci, d şase, a patru, a şase, cal a trei, nebun e şase, nebun c patru, întrebarea este: care este acum cea mai bună mutare pentru negru?

— Planul cu a patru, a zis fără nici o ezitare recentul meu cunoscut, este interesant, dar prea lent, după părerea mea. Oricum ar fi, cred că răspunsul negrului nu poate fi decât turn c opt, fără nici o teamă de schimbul la e6. Credeam că o să-mi pui o întrebare mai dificilă. Asta este o bagatelă. Mi-am zis că o să-mi dai spre rezolvare un studiu diabolic. Dragă, a reluat el stilul iniţial de a vorbi, depăşind uşoara veselie care părea că-l cuprinsese, eu nu mai am timp să mint. Sunt silit să spun adevărul. Mi-ai dat un test, l-am trecut. Acum eşti dispus să asculţi povestea mea? Şi în plus, eşti de acord să-mi promiţi ceva?

— Ce să vă promit? L-am întrebat, fără să-mi pot ascunde mâhnirea, dar simţind cum în mine se dezvoltă tot mai deplin dispoziţia obsecvioasă a unui învăţăcel.

— Să-mi promiţi că o vei scrie, povestirea. Poate nu repede. Dar măcar peste câţiva ani, când vei învăţa mai mult meşteşugul acesta. Un meşteşug, adăugat el mai mult pentru sine, ce altceva? Dar defel uşor.

Simţindu-mă, pentru moment, personajul unei intrigi romantice, am spus, nu fără o notă de patetism în glas:

— Promit.

Şi de abia am reuşit să îmi reprim impulsul de a îi atinge mâna uşor deformată, dar care reuşea încă să sugereze o anumită energie, aşa cum ea se odihnea pe măsuţă, la o palmă de a mea.

— Bine. Atunci, ascultă! Eu am călătorit mult în viaţa mea. Mai întâi, pe la tot felul de turnee, iar apoi mânat de alte interese. O mică parte din viaţă mi-am petrecut-o într-un fel foarte curios, extraordinar de curios, de bizar. Despre această perioadă aş vrea să îţi relatez. Nu va fi o istorisire detaliată, nu avem vreme pentru aşa ceva. Şi probabil că tu nici nu ai avea răbdarea necesară. (Am făcut semne energice: nici nu poate fi vorba, pacienta şi curiozitatea îmi sunt de fier.) O să mă opresc doar la esenţă, la structurile mişcătoare care au evoluat sub

ochii mei, într-un timp nu prea îndepărtat în raport cu momentul în care ne găsim. Zici că te interesează... Probabil că vei dori să afli unele amănunte, detalii, cum să le zic?, tehnice. Crede-mă, acestea nu ţi-ar fi de mare folos. De altfel, atunci când vei transforma istorisirea mea într-o povestire sau chiar într-un roman, ai toată libertatea în ceea ce priveşte mărunţişurile, elementele de decor, de recuzită.

S-a mişcat în scaun, a privit pofticios spre ceaşca mea golită, care nu îmi mai inspira nici o alăturare poetică, apoi m-a privit rugător.

— Doriţi o cafea? l-am întrebat, ridicându-mă, probabil mai rapid decât ar fi fost cazul.

A încuviinţat, iar eu am adus ceea ce era de adus.

— Să nu îmi ceri detalii cosmografice. Te rog! Mulţumeşte-te cu precizarea că lumea despre care îţi voi vorbi se află într-un alt sistem solar.

Am rămas vreun minut pe gânduri. Avea un fel neobişnuit de a bea cafea, cu înghiţituri incredibil de mici, capabile să nască iluzia că de fapt doar sărută cafeniul lichid.

— Imaginează-ţi, prin urmare, o planetă populată de fiinţe inteligente, cu aspect uman, având o organizare socială asemănătoare aceleia a pământenilor, fiinţe ajunse la un stadiu de dezvoltare a civilizaţiei tehnice mult mai avansat decât cel atins de Pământ. Şi mai ia, te rog, în considerare împrejurarea că pe respectiva planetă ajunge la un moment dat un pământean care ştie să joace foarte bine şah. Nu altul decât cel care bea cafeaua oferită cu atâta promptitudine. (Aici a avut un surâs aproape ironic.) Localnicii ştiau foarte multe lucruri, dar nu şi să joace şah. Care sunt consecinţele unei asemenea conjuncturi? Nu mă îndoiesc de faptul că ai fi în stare să produci unele deducţii foarte corecte, pornind de la unele întâmplări analoage. Că doar cunoşti, episoade de acest gen apar în unele dintre vechile povestiri despre şah. Mai întâi, pasiunea pentru joc a unui număr destul de mic de oameni (hai să le zicem oameni, pentru simplificare). Aceştia ajung să formeze ceva în genul unei „mafii”. Un timp oarecare doar o minoritate joacă şah. Apoi urmează o explozie a interesului pentru şah. Precum o gripă care nu iartă, nu se uită la grade şi ierarhii, pasiunea, hobby-ul contaminează cele mai înalte piscuri sociale, atingându-l în cele din urmă pe însuşi pantocratorul planetei (nu

găsesc un alt termen mai potrivit pentru a-i sugera omnipotenţa). Acesta din urmă îşi descoperă o imensă pasiune pentru jocul respectiv. O pasiune defel deplasată, cunoscut fiind faptul că şahul, joc strategic, a fost îndrăgit de mulţi mari şefi.

Până aici, toate bune, ca să zic aşa. Ce a urmat? Vrând-nevrând, eu nu eram numai cel care îi învăţase jocul, dar şi cel mai bun jucător al planetei. Bineînţeles, se iviseră nişte tineri extrem de talentaţi, dar handicapul unei mari carenţe, cea de cultură şahistă, era greu de depăşit. Aşa s-a făcut, aşa s-a întâmplat, aşa s-a brodit că eu am devenit partener de joc, dar şi antrenor al Pantocratorului. Ciudată postură!

— Dar cum era respectivul? am profitat de o mică pauză.

— A, o fiinţă agreabilă. Să nu te îndoi şti de asta. Era extrem de politicos, iar inteligenţa lui se situa cu mult deasupra mediei. Pe de altă parte, întotdeauna mi-a sugerat o felină îmblânzită, în sensul că o ameninţare latentă se putea simţi în absolut toate cuvintele şi gesturile sale. Dar cât de fină era respectiva ameninţare! Precum boarea unui parfum, o boare aproape visată de subtilă ce este!

— Vasăzică şi dumneavoastră sunteţi puţin literat, poet! m-am înveselit, recăpătîndu-mi brusc dezinvoltura de la început, când interlocutorul meu îmi apăruse drept un pisălog de duzină.

— Cine nu este? A meditat el, filozofic. Dar să nu ne împotmolim în digresiuni. Să revenim. În scurt timp, respectivul a înţeles suficient jocul pentru a reuşi să câştige partide la cei din anturajul său. Iar cu mine a reuşit o serie onorantă de remize. Nu intră în discuţie cât de «naturale» erau acele remize. Altceva, acum. Să ştii că am întâmpinat grozave dificultăţi când am încercat să îl fac să priceapă mentalitatea pământenilor în legătură cu jocul de şah şi, în general, cu jocurile. În ciuda tuturor sforţărilor mele, a persistat în a mă considera un general de un fel mai special. N-am reuşit să îl fac să înţeleagă că ierarhia titlurilor şahiste, în care eu mă situam la nivelul al doilea - pe primul aflându-se actualul sau foştii campioni mondiali -, nu este decât un act organizatoric, menit să ordoneze mulţimea jucătorilor de concurs, codificându-le forţa de joc.

De la neputinţa discriminării între realitate şi joc s-a tras toată incredibila derulare despre care intenţionez, de fapt, să îţi povestesc. Ajung la ea, iată, după atâtea ocolişuri! Pe scurt,

Pantocratorul a ajuns la ideea şahului real. Dar ce înseamnă şah real? Nimic altceva decât un şah cu miză vitală. Observi?, nici nu reuşesc să îmi găsesc prea bine cuvintele. Într-adevăr, situaţia este fără precedent. După cum probabil îţi închipui, nu s-a ajuns direct la ideea şahului real. Au fost câteva etape intermediare, prima fiind cunoscută pământenilor. Doar ştii, în multe istorisiri vechi se povesteşte cum un bun şahist şi-a salvat viaţa câştigând o partidă decisivă... A apărut mai întâi ideea unor concursuri având structura turnirurilor sau mai degrabă cea a luptelor de gladiatori. Se pare că felul de a fi al acelor oameni se potrivea foarte bine cu riscul. Am asistat la partide care nu erau altceva decât nişte dueluri sfârşite de regulă cu dispariţia unuia dintre combatanţi. În cazul remizelor nu murea nimeni, era ca şi cum doi vechi duelişti cu pistolul se decid să-şi strângă mâinile, după ce gloanţele lor au zburat în pădurea apropiată.

Dar acesta nu era încă şah real. Şi la noi se joacă partide cu miză, chiar dacă ea nu este viaţa. Dar să mă întorc la Pantocrator. Acest om era fără astâmpăr. Nu era zi să nu inventeze ceva în materie de perfecţionare a jocului. De fapt, concret ar fi să spun: în materie de perfecţionare a legăturilor jocului cu vieţile omeneşti. În mintea lui diabolică s-a ivit ideea că partida de şah trebuie să devină echivalentul destinului. O precizare: era vorba, în special, de partidele lui. Fiindcă, la urma urmelor, el însuşi era destinul acelei lumi ciudate, ai căror oameni participau cu nonşalantă la partide vitale. Da, s-a gândit la partide care să echivaleze destinul. Dar cum aţi dori să procedaţi, l-am întrebat prevenitor, nu cumva să îl supăr. Nu ştiu nici eu, a recunoscut. Dar cred că încep să îmi dau seama cum ar trebui să se petreacă lucrurile. Într-adevăr, nu a trecut multă vreme şi el a imaginat şahul-destin, un joc ale cărui legături cu realitatea erau mult mai profunde. Diversele nivele erau dictate de un sistem de echivalenţe. Cum lumea era împărţită în regiuni administrative, s-a trecut la partide jucate între acestea. Nivelul foarte ridicat al civilizaţiei tehnologice permitea performanţe de neimaginat pe Pământ. Nu era vorba despre înfruntări de felul celor pe care le cunoaştem noi, cu un număr oarecare de perechi, jucând în mod independent. Nu, era cu totul altfel. Creierii jucătorilor fiecărei echipe erau interconectaţi. Se obţineau astfel un fel de partide în

consultaţie. Acest sistem nu a dus la creşteri spectaculoase ale forţei de joc. Probabil, se petrecea un fenomen de depersonalizare. Adiţionarea mărea doar forţa de calcul, dar nu avea efecte pozitive în ceea ce privea celelalte calităţi necesare unui bun jucător.

Mărturisesc, nu sunt sigur dacă tocmai aşa stăteau lucrurile. Poate că jucătorii unei regiuni erau solidari doar în ceea ce priveşte rezultatele partidelor, dar nu şi în privinţa desfăşurării jocului. Cert este doar faptul că aceste partide erau surogate de destin. Diversele lor etape aveau echivalenţe pe planul vieţilor reale ale oamenilor. Şi nu numai ale celor direct angrenaţi, ci ale tuturor, indiferent de vârstă. Să îţi dau câteva exemple, pentru ca să pricepi mai bine. Partidă se desfăşura ca un război veritabil. O gafă în deschidere ducea la decimarea populaţiei unui oraş, de către o molimă brusc apărută. O contra-gafă, în stare să determine echilibrarea partidei, stopa molima, dar morţii rămâneau morţi. Sesizezi imensitatea absurdităţii. Intrarea într-o poziţie pierdută ducea la dărâmarea unui baraj şi înecarea unor localităţi, cu toate consecinţele reale. Pierderea partidei putea să conducă la producerea unui seism dirijat, care afecta în mod strict doar regiunea perdantă. Nu ştiu foarte exact cum erau puse în practică toate acestea. Oricum, totul era computerizat. Să nu uit! Programul calculatorului era aleator. Echivalenţele nu erau, deci, dinainte cunoscute. Poţi să fii sigur, însă, surprizele făcute învinşilor nu erau niciodată plăcute. Îţi las şansa de a completa singur lista recompenselor rezervate câştigătorilor. Mă limitez la un singur exemplu: pentru o combinaţie reuşită, o foarte bogată recoltă de fructe.

Mai departe, dragul meu. Ascultă şi încheierea micii mele istorisiri. A venit şi ziua când pantocratorul, transfigurat de o bucurie înfiorătoare, mi-a comunicat că a găsit soluţia finală. Ea prevedea o partidă a partidelor, pe care el însuşi, marele şef, urma să o joace împotriva întregii lumi. Prin lume înţeleg, după cum am precizat la început, planeta pe care elevul meu o conducea, o stăpânea, de fapt.

Bătrânul a tăcut şi pe faţa lui a apărut expresia unei satisfacţii întineritoare. Nu mi-am amintit, pe moment, unde mai văzusem ceva asemănător. Dar imediat m-am lămurit: aşa arătau feţele jucătorilor de şah vârstnici, după ce le reuşea vreo combinaţie sau manevră.

— Şi acum să te ţii bine, fiindcă urmează culminaţia. Da, tinere prieten, partidă a avut loc. De o parte, pantocratorul, opuşi lui, toţi ceilalţi. Calculatorul urma să folosească un nou program. N-am avut cum să mă informez în privinţa acestui program. Poziţia mea de antrenor şi de partener al marelui şef nu era de natură să îmi asigure o deosebit de mare popularitate. Partidă s-a desfăşurat în cabinetul pantocratorului. Adversarii nu erau de faţă, fireşte. Nu putea fi adusă o lume întreagă într-un birou. Mutările erau transmise. S-a jucat o siciliană destul de rudimentară. Era exclusă exprimarea vreunei sugestii din partea mea. La un moment dat, pantocratorul părea că a obţinut o poziţie câştigată şi că partidă se va decide destul de repede.

Dar, probabil mânat de o superbie idioată, elevul meu a făcut un sacrificiu incorect. Cu o clipă înainte de a muta, şi-a întors privirile spre mine, ca şi cum ar fi dorit să-mi ceară sfatul. Am rămas ca de piatră. Nu făceam decât să urmez indicaţia lui expresă, nimic altceva. Când a atins piesa, un cal care lua un pion de la e şase, am văzut, într-o străfulgerare: greşea. În următoarele secunde mi-am verificat intuiţia. Negrul avea la dispoziţie o mutare de apărare aparent paradoxală, dar suficientă. Lumea s-a gândit foarte mult, fiind gata gata să intre în criză de timp. Simţeam în mod imperios nevoia să îmi urlu sfatul: acceptaţi sacrificiul, veţi câştiga. Am tăcut. Lumea nu a greşit. După vreo patru mutări s-a văzut clar că albul este pierdut. Brusc, am început să îl privesc pe Pantocrator ca şi cum ar fi fost o insectă curioasă, aflată într-o agitaţie sterilă. A mai rezistat, totuşi, vreo douăzeci de mutări. Asta fiindcă rezultase un final de turnuri. În clipa când a cedat, s-a auzit parcă un plesnet de bici, iar din el nu a mai rămas decât un norişor de fum, încet risipindu-se.

Agresându-mi un gest de adio, bătrânul s-a ridicat şi, încet, atins parcă de istovirea pe care i-o diagnosticasem la început, m-a abandonat.

JUCĂTORII DE ŞAH

de Charles L. Harness

Vreau să precizez de la bun început un lucru. Nu susţin că toţi jucătorii de şah sunt într-o ureche, dar se pare că a juca şah

în mod regulat tulbură mintea celui care o face.

Daţi-mi voie să vă vorbesc despre Clubul de Şah de pe strada K, al cărui trezorier am fost într-o vreme.

Lista membrilor noştri cuprindea un senator, şeful unui mare sindicat, preşedintele Companiei Căilor Ferate A.&W. şi alte câteva personaje importante. Dar cu cât aveau o situaţie mai bună, cu atât jucau şah mai prost.

Senatorul şi magnatul căilor ferate ignorau deosebirea dintre apărarea Ruy Lopez şi gambitul damei şi, evident, nu puteau să joace decât cu jucători slabi sau să rătăcească prin club, observând cu ochi invidioşi partidele jucătorilor din clasa A şi dorind să devină şi ei personalităţi ale lumii şahiste.

Camionul clubului nostru era Bobby Baker un băieţel din clasa a patra a liceului „Pestalozzi-Borstal”. Mai multe dintre problemele pe care le compusese fuseseră publicate în «Chess Review» şi «Şahmatnîi Ruskii Jurnal», înainte chiar ca «I să fie în stare să vorbească în mod acceptabil.

Al doilea că forţă de joc era Pete Summers, funcţionar al Companiei Căilor Ferate A. & W. El era autorul a două renumite tratate de şah. Una dintre cărţile sale aducea dovada că piesele albe puteau să câştige totdeauna, iar cealaltă - că piesele negre puteau totdeauna să obţină remiză. După cum vă daţi seama, distanţa care-l separa de preşedintele Companiei sale era pur şi simplu abisală.

Situaţia cea mai de invidiat era apanajul lui Jim Bradley, un leneş cronic a cărui cotizaţie era plătită de soţia sa. El se bucura de profundă admiraţie a celorlalţi membri.

Dar nu experţii sunt cei care fac un club. E nevoie de un spirit diriguitor, un jucător destul de bun, înzestrat cu darul organizării şi cu o conştiinţă reală a valorilor.

Avem bucuria de a poseda o astfel de pasăre rară în persoana secretarului nostru, Nottingham Jones.

De fapt, ceea ce m-a făcut să ader la Clubul de Şah de pe strada K a fost interesul pe care-l purtam lui Nottingham Jones. Voiam să-mi dau seama dacă aveam de a face într-adevăr cu o excepţie sau dacă tipii de la club erau toţi de acelaşi soi.

După ce am să vă relatez întâlnirea membrilor clubului nostru cu Zeno, veţi putea să judecaţi singuri.

În acea parte a vieţii care nu conta pentru el, Nottingham Jones era statistician. Lucra la un birou, într-o încăpere mare

unde se aflau şi alte birouri, inclusiv al meu şi îşi îndeplinea obligaţiile în mod automat, fără un efort conştient. Deseori, după amiază, când soneria anunţa încetarea lucrului, îl abordam pentru a discuta despre situaţia financiară a clubului şi el descoperea cu uimire că muncise conştiincios, completând un teanc impozant de formulare.

Presupun că în timpul acestor ceasuri de cvasi-existenţă invizibilul Nottingham concepea numeroasele concursuri datorită cărora era cunoscut ca un organizator emerit, pe întreg teritoriul Statelor Unite.

Căci Nottingham a iniţiat faimoasa competiţie prin cablu americano-sovietică (echipă americană a pierdut la mare diferenţă de puncte), a arbitrat numeroase meciuri de campionat în Statele Unite, a lansat o duzină de maeştri străini, strălucitori dar lipsiţi de mijloace pecuniare, în turnee demonstrative desfăşurate într-o o sută de cluburi de şah, de la New York la Los Angeles.

Dar el era mândru mai ales de concursurile nebun contra cal.

Nebunul e considerat ca fiind ceva mai puternic decât calul şi această estimare e atât de înrădăcinată în gândirea jucătorilor de şah, încât niciunul n-ar schimba de bună voie un nebun cu calul adversarului său. Un jucător de şah e în stare să primejduiască economiile făcute într-o viaţă de trudă cumpărând acţiuni îndoielnice, să discute cu un agent de circulaţie şi să-ţi răspundă aiurea, chiar să uite ziua în care s-a căsătorit, dar niciodată, niciodată, n-ar schimba un nebun cu un cal.

Nottingham considera că această idee fixă nu avea nici o bază solidă. După opinia lui, calul era la fel de puternic ca nebunul şi, pentru a o dovedi, organizase numeroase concursuri intra muros, la Clubul de pe Strada K, cuplurile de jucători dispunând unul de şase pioni şi un nebun, celălalt de şase pioni şi un cal.

Jones n-a izbutit să decidă dacă nebunul e mai puternic decât calul, dar după doi ani era convins că Clubul de pe Strada K număra mai mulţi experţi în jocul nebun contra cal decât orice alt club din Statele Unite.

Şi atunci îi veni ideea că jucătorii de şah americani aveau un minunat mijloc de a-şi lua revanşa pentru înfrângerea lor

usturătoare în faţa echipei sovietice.

El lansă o provocare - Clubul de Şah de pe Strada K împotriva tuturor jucătorilor sovietici - douăsprezece partide nebun contra cal, jucate prin cablu.

Federaţia de şah sovietică mai întâi refuză, apoi acceptă provocarea.

Am ajuns astfel la o anumită după amiază, la ora cinci, când Nottingham Jones îşi ridică privirea din hârtiile de pe biroul său şi tresări văzându-mă în faţa lui. L-am oprit cu un gest:

— Nu te ridica încă. E mai bine să asculţi stând pe scaun ceea ce am să-ţi spun.

M-a privit cu aerul lui de bufniţă:

— Trebuie să plătim chiria anuală?

— Săptămâna viitoare. Dar e vorba despre altceva.

— Anume?

— Un prieten profesor, care locuieşte la mansardă, deasupra apartamentului meu, doreşte să joace împotriva tuturor membrilor cubului în acelaşi timp... o demonstraţie de joc simultan.

— Simultan, zici? Trebuie să fie tare!

— Nu chiar profesorul doreşte să joace. De fapt, e vorba de unul dintre prietenii lui.

— E tare?

— Profesorul pretinde că da. Important este însă altceva. Acest profesor, un oarecare doctor Schmidt, are un şoarece dresat. Şoarecele este cel care ar urma să joace.

Am adăugat:

— Onorarul va fi cel obişnuit pentru simultane. Profesorul are nevoie de bani. Dacă nu reuşeşte foarte curând să-şi găsească o slujbă stabilă, riscă să fie expulzat din Statele Unite.

Pe fata lui Nottingham se ivi expresia unei îndoieli:

— Nu-mi dau seama prea bine cum am putea să-l ajutăm. Spui că e vorba despre un şoarece?

— Da.

— Un şoarece jucător de şah? Un şoarece adevărat, în patru picioare?

— Exact, O ciudată atracţie pentru clubul nostru, nu-i aşa?

Nottingham ridică din umeri:

— În fiecare zi afli ceva nou. E incredibil. N-am auzit până acum că şoarecii s-ar interesa de jocul de şah... De curând, am

citit ceva despre un cal savant... presupun că e foarte cunoscut în Europa.

— Probabil, am răspuns, profesorul e specialist în psihologie comparată.

Nottingham clătină din cap, uşor contrariat:

— Nu mă refeream la profesor, ci la şoarece. N-are importanţă. Cum se numeşte?

— Zeno.

— N-am auzit despre el. Ce performante a obţinut în concursuri?

— Nu cred să fi participat la vreun concurs. Profesorul l-a învăţat jocul într-un lagăr. Nu ştiu cât de tare e, dar îi dă profesorului o tură înainte.

Nottingham Jones surâse cu milă:

— Şi eu pot să-ţi dau o tură, tot nu mă simt destul de tare ca să susţin simultane.

Am avut o revelaţie:

— Hei! Ia stai un pic. Dumneata omiţi pur şi simplu faptul fantastic că Zeno este un...

— Singură chestiune pertinentă, mă întrerupse Nottingham, este dacă face parte din categoria maeştrilor. Avem în club o jumătate de duzină de jucători capabili să susţină gratuit un simultan „interior”, dar când angajăm pe cineva din afară şi cerem membrilor o taxă de un dolar pentru a se măsura cu oaspetele, acesta trebuie să fie destul de tare ca să întreacă pe **cei mai buni** din jucători noştri. Şi în momentul în care întregul club se antrenează pentru meciul telegrafic nebun-cal cu sovieticii, care va avea luna viitoare, nu pot să îngădui membrilor noştri să se destindă luând parte la un simultan de calitate mediocră.

— Dar te înşeli...

— Înţeleg că Zeno are nevoie de bani şi că ţi-ar place să mă vezi organizând un simultan pentru a-i veni în ajutor, dar mi-e cu neputinţa să o fac. E de datoria mea faţă de membrii clubului să menţin un nivel de joc foarte ridicat.

— Dar Zeno este un şoarece. A învăţat să joace şah într-un lagăr. E...

— Asta nu înseamnă că e un bun jucător.

Discuţia era abracadabrantă. Am spus, cu o voce abia auzită:

— Totuşi, mi se păruse o idee excelentă.

Nottingham îşi dădu seama că mă tratase prea aspru:

— Dacă ţii neapărat, am putea organiza o partidă între Zeno şi unul dintre cei mai buni jucători ai noştri, de pildă Jim Bradley. Timpul liber nu-i lipseşte. Dacă Jimmy declară că Zeno e destul de tare pentru a susţine un simultan...

* * *

Aşa că în seara următoare i-am invitat pe Jim Bradley şi pe profesor, inclusiv pe Zeno, în apartamentul meu.

Îl mai văzusem pe Zeno, dar într-o vreme în care credeam că e doar un şoarece dresat. A-l privi ca pe un maestru şahist părea să facă din el o creatură cu totul diferită. Amândoi, Jim şi cu mine, am cercetat foarte de aproape când profesorul îl scoase din buzunarul hainei şi-l puse pe masa de joc.

Doar din aspectul acestui, mic animal, doar din felul în care îi străluceau ochii negri ca nişte nasturi şi din mişcările agere ale capului se putea constata că era un super-şoarece, un Einstein între rozătoare.

- Îngăduiţi-i să se orienteze, spuse Profesorul, fixând o bucăţică de brânză pe regele lui Bradley, cu ajutorul unei pioneze. Nu vă fie teamă, va face o demonstraţie concludentă.

Zeno dădu ocol eşichierului, mirosi cu o delicateţe blazată pionii lui şi pe cel al lui Bradley, îşi încreţi nasul în direcţia regelui încoronat cu brânză şi dădu în mod clar impresia că singurul motiv care-l împiedica să caşte era bună lui creştere. Se întoarse apoi la locul său dindărătul eşichierului şi aşteptă ca Bradley să înceapă.

Jim clipi din ochi, se fâţâi, în cele din urmă avansă cu două căsuţe pionul reginei.

Zeno reflectă, luă pionul reginei sale între dinţi şi făcu aceeaşi mutare... Jim avansă pionul nebunului de lângă regină şi deschiderea se preciză: gambitul damei refuzat.

Am reuşit să-l atrag pe profesor într-un colţ:

— Cum l-aţi învăţat să joace? Nu mi-aţi spus niciodată.

— Simplu. Legam fiecare pion, unul după altul, de trupul lui Zeno şi-l lăsam să alerge într-un labirint alcătuit din mişcările pionului sau ale figurii respective, până ce ajungea la rege şi lua bucăţica de pâine prinsă de coadă. Apoi... un moment, vă rog.

Am privit amândoi eşichierul. Zeno răsturnase regele lui

Jim şi lovea tabla cu laba lui fină, în faţa monarhului căzut.

Jim număra loviturile, fără să-şi mişte buzele.

— Anunţă mat în treisprezece mutări şi are dreptate.

Zeno începuse să ronţăie mică bucată de brânză prinsă de coroană regelui lui Jim.

* * *

A doua zi, când i-am comunicat rezultatul partidei, Nottingham a acceptat să organizeze un simultan. Întrucât Zeno era un necunoscut şi prin urmare nu avea nici o valoare publicitară, presa locală n-a fost informată despre eveniment, doar membrii clubului primind cuvenitele invitaţii.

În seara simultanului, Nottingham aşeză douăzeci şi cinci de table de şah, aproape în cerc, în sala cea mare a clubului. Ici şi colo, profesorul apropie tablele astfel ca Zeno să poate trece mai uşor de la una la alta; apoi prinse câte o bucăţică de brânză de coroanele tuturor regilor adverşi.

După ce isprăvi, profesorul îşi şterse fruntea, ieşi din cerc şi Zeno îşi începu demonstraţia.

Şi atunci avu loc un incident neplăcut.

Un om în gri, cu mişcări lente, ieşi dintr-un mic grup de spectatori şi se apropie de profesor.

— Doctorul Hans Schmidt? Întrebă el.

— Ja, răspunse profesorul, timid. Adică da, domnule.

Omul în gri îşi scoase portofelul şi făcu să strălucească un obiect de metal sub ochii profesorului.

— Serviciul de Imigrare. V-aţi reînnoit viză de sejur?

Profesorul îşi umezi buzele şi clătină din cap, fără să spună un cuvânt.

— Suntem informaţi că nu aveţi slujbă, că nu v-aţi plătit chiria de o lună şi că băcanul refuză să vă mai vândă pe datorie. Regret, dar trebuie să vă rog să mă urmaţi.

— Vreţi să spuneţi... **expulzare**?

— De unde să ştiu? Poate că da, poate că nu.

Profesorul avea aerul cuiva peste care trecuse ruloul unui compresor.

— Deci a venit sorocul, murmură el. N-ar fi trebuit să ies din ascunzătoarea mea, dar lipsa de bani...

— Asta-i nenorocirea, încuviinţă funcţionarul de la Serviciul de Imigrare. Evident, dacă sunteţi în măsură să

depuneţi o cauţiune de cinci sute de dolari ca garanţie şi dovadă că puteţi să vă întreţineţi…

— Dacă aş dispune de cinci sute de dolari, aş mai avea datorii la băcan?

L-am apucat de mânecă.

— Aşteptaţi o clipă, i-am spus funcţionarului. În mai puţin de două ceasuri, doctorul Schmidt va avea în buzunar un contract pentru un turneu demonstrativ de cincizeci şi două de săptămâni.

Adresându-mă profesorului, am exclamat:

— Zeno va câştiga mai mulţi bani decât veţi putea cheltui. Îndată ce simultanul de astă seară se va încheia, Nottingham Jones vă va recomanda tuturor cluburilor de şah din Statele Unite, din Canada şi din Mexic. Gândiţi-vă! Zeno! Unicul şoarece jucător de şah din întreaga istorie!

— Nu te grăbi! Spuse Nottingham, care se apropiase de noi. Înainte de a-l recomanda, trebuie să mă conving de forţa de joc a acestui Zeno.

— Să nu te preocupe acest aspect, am spus. Simplul fapt că e vorba despre un şoarece...

Omul în gri interveni:

— S-ar părea că doriţi să aştept o oră sau două pentru a vedea dacă profesorul va obţine un contract?

— Întocmai, am răspuns eu, politicos. După ce Zeno va arăta de ce e în stare, profesorul va obţine cu siguranţă un contract pentru un turneu demonstrativ.

Omul în gri îl privea Zeno cu un dezgust vizibil.

— Bine. Voi aştepta.

Profesorul scoase un gigantic suspin de uşurare şi ne părăsi, tropăind, pentru a merge să-şi asiste protejatul.

— Ar trebui să aveţi o pisică pe aici, mă interpelă omul în gri. Sunt sigur că am văzut un şoarece.

— E Zeno, am precizat eu. Joacă şah.

— Să lăsăm glumele amice. Am făcut doar o sugestie.

Şi mă părăsi ca să-l supravegheze pe profesor.

* * *

Seara continuă. Profesorul se şterse de transpiraţie cu toate batistele şi împrumută una de la mine. Nu înţelegeam ce-l nelinişteşte, căci era evident că Zeno era o minune demnă de

clasat acolo sus, lingă Lasker, Alehin şi Botvinnik.

În fiecare partidă, el desfăşura o orgie de complicaţii. Unul câte unul, adversarii săi se prăbuşeau şi erau obligaţi să cedeze. Una câte una, mesele se goleau şi învinşii se strângeau în jurul celor care luptau încă. Grupurile care-i asistau pe Bobby Baker, Pete Summers şi Jim Bradley creşteau din minut în minut.

Dar spre sfârşitul celui de-al doilea ceas, când doar cei trei campioni ai clubului rezistau încă, am remarcat că Zeno îşi încetinea mişcările.

— Ce se întâmpla profesore? Am şoptit, îngrijorat.

El gemu:

— De obicei nu-i dau decât două bucăţele de brânză la masa de seară.

Iar Zeno mâncase până atunci douăzeci şi două. Era atât de îngreuiat, încât abia mai putea merge, legănându-se ca o raţă.

Am scos şi eu un geamăt şi m-am gândit la nişte minuscule pompe stomacale.

Îl priveam amândoi pe Zeno cu încordare în timp ce se îndepărta încet şi cu uriaşe eforturi de eşichierul lui Jim Bradley, îndreptându-se către cel al lui Pete Summers. Păru să mediteze la nesfârşit asupra situaţiei în partidă. Până la urmă, efectuă mutarea şi se târî către masa lui Bobby Baker.

Acolo, cu bărbia odihnindu-se pe nebunul regelui, se cufundă într-un dulce somn de rozătoare.

Profesorul suspină aproape neauzit, sfâşiindu-mi inima.

— Nu sta acolo fără să faci nimic! Am strigat. Trezeşte-l!

Profesorul îl îmboldi pe micul animal cu degetul arătător.

— Liebchen, îl rugă el. Wach auf![4]

Dar Zeno se mulţumi să se rostogolească pe spate.

O tăcere mormântală puse stăpânire pe încăpere, îngăduindu-ne să auzim ceea ce am auzit.

Zeno începu să sforăie.

Toată lumea părea să privească în altă parte când profesorul luă micul animal şi-l strecură cu tandreţe în buzunarul hainei sale uzate.

Omul în gri fu cel dintâi care spuse ceva.

— Ei bine, doctore Schmidt, contractul a zburat?

— Nu fiţi ridicol, am protestat eu. Evident că va semna

---

[4] Drăguţule (...) Trezeşte-te!

pentru un turneu. Nottingham, cât timp îţi trebuie pentru a lua contact cu celelalte cluburi?

— Dar nu văd cum aş putea să-l recomand pe Zeno, protestă Nottingham. În definitiv, a abandonat în trei din cele douăzeci şi cinci de partide. Nu e decât un **Kleinmeister**[5]. Deloc genul potrivit pentru un turneu de simultane.

— Ce importanţă poate avea faptul că n-a terminat trei mizerabile partide? Este totuşi un bun jucător. N-ai decât să ridici degetul mic şi toţi secretarii cluburilor din America de Nord vor rezerva o zi pentru el... cu o taxă de participare de cinci dolari pentru fiecare jucător. Va face senzaţie în toată ţara!

— Regret, spuse Nottingham profesorului. Îmi trebuie un anumit nivel de joc şi jucătorul dumneavoastră nu-l atinge - e drept, cu foarte puţin.

Profesorul suspină din nou:

— **Ja, ich verstehe**.[6]

— Dar e o nebunie!

Rostisem aceste cuvinte mai tare decât avusesem intenţia s-o fac.

— Sper că voi nu împărtăşiţi opinia lui Nottingham. Ce spui, Jim?

Jim Bradley ridică din umeri:

— E greu de spus cât valorează Zeno. Ar fi necesară o săptămână de analiză foarte riguroasă pentru a putea determina cu certitudine cine era în avantaj în partida **mea**. Zeno are un pion nedezvoltat, dar poziţia lui e strălucită.

— Jim! Am protestat. Dar nu asta contează. Nu înţelegi? Gândeşte-te la publicitate... un **şoarece** jucător de şah!

— Nu ştiu nimic despre viaţa lui particulară, spuse Jim rece.

— Hei, prieteni! Am strigat eu în disperare de cauză. Asta-i ceea ce simţiţi toţi? N-am putea găsi destui oameni printre noi care să se unească şi să voteze o rezoluţie prin care să-l recomande pe Zeno pentru un turneu de simultane? Ce spui, Bobby?

Bobby păru stânjenit:

— Cred că mă aşteaptă microbuzul şcolii. E timpul să mă duc acasă.

---

[5] Mic maestru.
[6] Da, înţeleg!

— Mergem, doctore? Întrebă omul în gri.

— Da, răspunse doctorul Schmidt, fără tragere de inimă. Bunăseara, domnilor.

Am rămas ţintuit pe loc, ameţit.

— Iată câştigul lui Zeno pentru această seară, spuse Nottingham strecurându-i profesorului un plic în mina. Regret, dar mi-e teamă că n-o să vă ajute prea mult, ţinând seama că n-am cerut participanţilor mai mult de un dolar.

Profesorul dădu din cap şi, fără să pot face o mişcare, l-am privit cum îl urmă pe funcţionarul de la Serviciul de Imigrare spre ieşire:

În clipa aceea, Pete Summers strigă:

— Hei! Doctore Schmidt!

El agita o foaie de hârtie acoperită cu diagrame şahiste.

— V-a căzut din buzunar când vă aflaţi lângă mine.

Profesorul murmură o scuză pentru omul în gri şi se întoarse.

— Danke sehr[7]! Spuse el, întinzând mâna către hârtie. Face parte dintr-un manuscris.

— Un manuscris consacrat jocului de şah?

Mă agăţam de orice pai:

— Scrieţi cumva un tratat?

— **Ja**. Aşa cred.

— Ia te uită! Exclamă Pete Summers, care cerceta foaia cu mare atenţie. Nebunul contra calului?

— **Ja**. Şi acum vă rog să mă iertaţi...

— Nebunul contra calului? Strigă cu o voce stridentă Bobby Baker, revenind în galop către mesele de joc.

— Nebunul şi calul? Murmură Nottingham Jones.

Şi întrebă pe neaşteptate:

— Studiaţi de mult timp această problemă, profesore?

— De mulţi ani. În lagăr... în mansarda mea... şi acum manuscrisul are 2000 de păgâni şi noi suntem în căutarea unui editor.

— **Noi**...?

Vocea mea fusese probabil cam tremurătoare căci Nottingham şi profesorul se întoarseră spre mine, privindu-mă cu nedumerire.

— Profesore...

---

[7] Mulţumesc!

Cuvintele mele ţâşniră în grabă:
— Cartea a fost scrisă de Zeno?
— De cine altcineva? Răspunse profesorul, mirat.
— Nu văd cum ar putea un şoarece să ţină un condei, spuse Nottingham cu îndoială.
— Nici nu e necesar, replică profesorul. El efectuează mutările şi eu le notez.
Cu mândrie şi demnitate, adăugă:
— **Zenchen** este actualmente cea mai mare autoritate în problema nebun-cavaler.
O tăcere absolută domni din nou în încăpere. Un timp nu se mai auzi decât sforăitul înăbuşit al lui Zeno, ieşind în spirale din buzunarul profesorului.
— Şi a ajuns la vreo concluzie? Întrebă Nottingham, în şoaptă.
Profesorul privi cu surprindere chipurile încordate care-l înconjurau.
— Zeno crede că acest conflict nu poate fi generalizat. El a descoperit totuşi 78 de poziţii în care nebunul este superior calului şi 24 poziţii în care calul este mai bun. Aparent, jucătorul care posedă nebunul trebuie să încerce...
— ... să ajungă într-una dintre poziţiile care permit nebunului să câştige şi acelaşi lucru este valabil şi pentru cal, continuă Nottingham. E un manuscris extrem de valoros.
În cursul acestui schimb de replici respiram în voie, pentru prima oară de la începutul serii. Şi asta îmi făcea bine.
— E foarte regretabil, am spus, că profesorul nu poate să rămână mai mult printre noi, pentru ca voi, rechini ce sunteţi, să aveţi timp să studiaţi cartea lui Zeno şi să extrageţi câteva indicaţii preţioase pentru marele meci telegrafic nebun-cavaler din luna viitoare. De altfel, e regretabil că Zeno nu va fi prezent la una din aceste mese. Am avea un punct câştigat dinainte.
— Mda, zise Jim Bradley. Aşa ar fi.
Nottingham îl întrebă pe profesor:
— Ar fi dispus Zeno să ne închirieze manuscrisul pentru o lună?
Profesorul era pe punctul de a accepta, când am intervenit:
— Ar fi cam dificil, Nottingham. Zeno habar n-are unde se va afla peste o lună. Pe de altă parte, în calitatea mea de

trezorier al Clubului, dă-mi voie să te informez că după ce vom plăti, săptămâna viitoare chiria anuală a localului, prin casa noastră de fier va fluiera vântul.

Nottingham se întrista. Am continuat, cu prudentă:

— Desigur, dacă ai fi dispus să organizezi un turneu pentru Zeno, presupun că ar fi de acord să-ţi împrumute manuscrisul fără nici o compensaţie. Atunci profesorul n-ar fi expulzat şi Zeno ar putea să rămână aici. El ar antrena echipa noastră şi ar putea chiar să joace în meciul telegrafic.

Nici eu, nici profesorul nu îndrăzneam să respirăm, în vreme ce-l priveam pe Nottingham antrenat în partida de şah solitară pe care o juca împotriva propriei lui conştiinţe. În cele din urmă, chipul lui de bufniţă exprimă o încăpăţânare austeră.

— Cu toate aceste avantaje, spuse el, mi-e cu neputinţă să-l recomand pe Zeno pentru un turneu. Vreau să-mi păstrez reputaţia.

Mai mulţi alţi jucători clătinau sumbru din cap.

— Eu voi juca împotriva lui Kereslov, spuse Pete Summers, privind cu tristeţe foaia din manuscris. Totuşi, Nottingham, mă văd obligat să-ţi împărtăşesc opinia.

Îl cunoşteam pe Kereslov. Clubul din Moscova organizase turnee intra muros nebun-cavaler săptămânal, în cursul ultimelor şase luni şi Kereslov le câştigase aproape pe toate.

— Iar eu voi juca împotriva lui Botvinnik, interveni Jim Bradley. Cu toate acestea, trebuie să-ţi dau dreptate, Nottingham, nu putem subscrie la organizarea turneului lui Zeno.

Botvinnik era pur şi simplu campionul lumii la şah.

— E foarte regretabil, am oftat eu. Profesore, mi-e teamă că va trebui să tratăm cu Federaţia sovietică.

Era o inspiraţie vicleană şi neaşteptată. Mă întreb încă dacă mi-aş fi dus ideea până la capăt, dacă Nottingham nu s-ar fi adresat îndată funcţionarului de la Serviciul de Imigrare:

— Domnule, ceea ce pretindeţi de la doctorul Schmidt este o cauţiune de 500 de dolari?

— Aceasta este suma obişnuită a cauţiunii.

Nottingham se întoarse către mine, radios.

— Noi avem mai mult în casa de fier, nu-i aşa?

— Desigur. Avem exact cinci sute de dolari şi paisprezece cenţi, din care cinci sute de dolari sunt pentru chirie. De ce mă

priveşti aşa?

— Conducătorii acestui club, declară Nottingham cu o voce de stentor, te autorizează să emiţi un cec de 500 de dolari doctorului Schmidt.

— Ai căzut în cap? Am strigat eu. Unde crezi că am să găsesc ceilalţi cinci sute de dolari pentru chirie? Te şi văd jucând meciul dumitale telegrafic în plină stradă.

— Asta, reluă Nottingham, este opera cea mai importantă pentru jocul de şah, de la **Istoria şahului** a lui Murray. Când vom isprăvi cu cartea, sunt sigur că vom găsi un editor pentru Zeno. Te împotriveşti unei atât de splendide contribuţii la literatură şahului?

Erijându-se în acuzator. Pete Summers adăugă grăuntele său de sare:

— Chiar dacă simţi că poţi avea un sentiment de prietenie faţă de Zeno, ar trebui cel puţin să te gândeşti la binele clubului, în particular şi la cel al jucătorilor de şah americani, în general. Atitudinea dumitale mi se pare extrem de ciudată...

— E adevărat că nu sunteţi un **adevărat** jucător de şah, spuse Bobby Baker. N-am avut până acum niciodată un trezorier care să fi fost.

Nottingham suspină:

— Cred că ar fi timpul să alegem un nou trezorier.

— Foarte bine, am spus eu, sumbru. Mă întreb doar ce-i voi spune proprietarului săptămâna viitoare. Nici el nu e jucător de şah.

M-am întors către omul în gri:

— Haideţi să completez cecul.

El îşi încruntă sprâncenele:

— Un cec? Să accept un cec de la o bandă de jucători de şah? Niciodată. Veniţi, profesore?

Atunci se produse un lucru remarcabil. Unul dintre cei mai şterşi membri ai clubului luă cuvântul:

— Sunt senatorul Brown, **un coleg al lui Jones în calitate de jucător de şah**. Dacă doriţi, voi andosa cecul.

Apoi se auzi ceva ca zgomotul unui dop sărind dintr-o sticlă şi un buton de manşetă îmi şterse urechea. M-am întors iute ca să văd un enorm nor de fum, terminat cu trei rotocoale perfecte. Magnatul căilor ferate scutură scrumul ţigării sale.

— Sunt Johnson de la A. & W. pentru problemele de acest

fel **noi, jucătorii de şah**, ne sprijinim reciproc. Voi andosa şi eu cecul. Şi apropo, Nottingham, nu te nelinişti în privinţa chiriei, senatorul şi cu mine ne vom ocupa de asta.

Mi-am înăbuşit un gâfâit de indignare. **Eu** eram neliniştit în legătură cu chiria, nu Nottingham. Dar, evident, eu nu eram demn de atenţia lor. Eu nu eram **jucător de şah**.

Omul în gri ridică din umeri:

— De acord. Accept cauţiunea şi voi recomanda reînnoirea permisului de sejur pentru o durată nelimitată.

*   *   *

Cinci minute mai târziu, mă aflam în faţa clădirii clubului, trăgând în plămâni aerul rece şi curat, când funcţionarul de la Serviciul de Imigrare a trecut pe lângă mine, îndreptându-se spre maşina lui. I-am urât noapte bună. S-a înclinat uşor, apoi şi-a ridicat privirea. Când a răspuns, părea să vorbească mai curând cu el însuşi decât cu mine:

— A fost o experienţă din cele mai stranii. Am avut impresia netă că un şoricel alerga pe eşichiere şi deplasa piesele cu dinţii. Dar, evident, şoarecii nu joacă şah. Numai oamenii...

Mă fixă în penumbră, ca şi cum ar fi încercat să-şi clarifice ideile.

— Spuneţi-mi, nu-i aşa că acolo înăuntru nu se afla un şoarece care juca şah?

— Nu, i-am răspuns. Acolo nu se afla nici un şoarece. De altfel nu se aflau nici oameni. Doar **jucători de şah**.

Traducerea Horia Banu

JUCĂTORUL DE ŞAH AL LUI MAELZEL[i]

de Edgar Allan Poe

Poate că niciodată un astfel de spectacol n-a atras într-o atât de mare măsură atenţia tuturor ca *Jucătorul de şah* al lui Maelzel[8].

---

[8] Johann-Nepomuk Maelzel (sau Malzel), mecanic austriac, născut la Ratisbonne în 1772 şi mort în America în 1838. în 1816 a construit un metronom, inspirat de ideile lui Winkel.

Oriunde a fost văzut, a constituit pentru orice ins care cugeta un lucru vrednic de cea mai vie curiozitate. Cu toate acestea, problema lui *modus operandi* a rămas încă nedezlegată. Nu s-a scris încă nimic în această privinţă care ar putea fi socotit hotărâtor. Găsim deci peste tot locul oameni înzestraţi cu geniul mecanicii, oameni cu o minte ascuţită şi pătrunzătoare, cu putere de a înţelege şi de a deosebi, care nu se sfiesc câtuşi de puţin să susţină că automatul nu e decât o *simplă maşină,* ale cărei mişcări nu depind de vreo intervenţie omenească şi care, sfidând orice comparaţie, e, prin urmare, cea mai minunată dintre toate invenţiile omului. Şi această concluzie, trebuie s-o spunem, ar fi incontestabilă dacă presupunerea care o precede ar fi judicioasă şi exactă.

Dacă adoptăm această ipoteză, e cu desăvârşire absurd să mai punem alături de *Jucătorul de şah* orice altă născocire asemănătoare, fie din zilele noastre, fie din vremurile cele mai vechi. S-au mai văzut totuşi multe şi uimitoare asemenea automate. O dare de seamă asupra celor mai vrednice de luare-aminte dintre ele o găsim în *Scrisorile despre magia naturală* lăsate de Brewster[9]. Printre acestea poate fi semnalată, în primul rând - nefiind cu putinţă nici o îndoială asupra faptului că a

---

[9] *Sir David Brewster* (1781-l868), fizician şi om de litere scoţian, inventatorul caleidoscopului şi al stereoscopului; în 1824 a tipărit *Letters on Natural Magic (Scrisori despre magia naturală),* iar între 1808 şi 1830 s-a ocupat de editarea monumentalei *Edinburgh Encyclopaedia.*

existat într-adevăr -, careta născocită de domnul Camus[10] pentru bucuria lui Ludovic al XIV-lea când era copil. În camera în care avea loc spectacolul, se aducea o masă pregătită anume, cu suprafaţa cam de patru picioare pătrate. Pe aceasta era pusă o caretă de o lungime de şase ţoii, făcută din lemn şi trasă de doi cai din acelaşi material. Printr-un geam lăsat în jos se vedea o doamnă care şedea pe bancheta din fund. Pe capră, un vizitiu ţinea hăţurile, iar la locurile lor din spate se aflau un lacheu şi un paj. Domnul Camus apăsa atunci pe un resort. Pe loc, vizitiul pocnea din bici şi caii porneau de la sine de-a lungul marginii mesei, trăgând careta după ei. După ce mergeau cât se putea de departe în această direcţie, coteau deodată la stânga, ducând vehiculul tot pe marginea mesei, perpendicular pe drumul parcurs până atunci. Careta continuă tot aşa, până ajungea în faţa scaunului, pe care şedea tânărul principe. Se oprea. Pajul cobora şi deschidea portiera, iar doamna, coborând la rândul ei, înmâna suveranului o jalbă. Apoi se suia din nou în caretă. Pajul ridica scara, închidea portiera şi îşi reluă locul. Vizitiul biciuia caii şi careta se întorcea acolo de unde pornise.

Vrăjitorul domnului Maillardet[11] e de asemenea vrednic de

[10] E vorba de *Francois-Joseph de Camus* (1672-1732), membru al Academiei de Ştiinţe din Paris, autor al unui *Curs de matematici*; jucăria inventată de el şi descrisă în *Le Monde des automates (Universul automatelor)* de Chapins şi Gelis era de fapt destinată lui Ludovic al XV-lea.

[11] Elveţianul *Henry Maillardet* construise cele mai frumoase automate din sec. al XVIII-lea.

a fi amintit.
în această privinţă, reproducem următoarea dare de seamă apărută
tot în scrisorile mai sus pomenite ale doctorului Brewster, al cărui
principal izvor de informare este *Edinburgh Encyclopaedia.*

„Una dintre cele mai populare construcţii mecanice pe care le-am
văzut este *Vrăjitorul,* făcut de domnul Maillardet, în scopul de a
răspunde unor anumite întrebări. La poalele unui zid se vede şezând o
figură îmbrăcată în chip de vrăjitor şi care ţine în mâna dreaptă o
baghetă, iar în cealaltă un ceaslov. Pe nişte medalioane ovale sunt scrise
câteva întrebări pregătite din vreme. Spectatorul îşi alege dintre ele
câteva la care doreşte să capete un răspuns. Le aşază apoi într-un
sertar menit să le primească şi, printr-un resort, sertarul se închide
până ce se transmite răspunsul. Atunci vrăjitorul se ridică de la locul
său, îşi lasă capul în jos, face câteva cercuri cu bagheta şi, consultându-şi
ceaslovul, ca şi cum ar fi cufundat în gânduri, şi-l aduce încet în dreptul
frunţii. Astfel, după ce a părut că a cugetat îndelung la întrebarea ce i
s-a pus, ridică bagheta şi loveşte cu ea în zid, sus, deasupra capului. Se
deschide atunci o uşă cu două canaturi şi apare un răspuns potrivit
întrebării puse. Canaturile apoi sunt iar închise, vrăjitorul se întoarce
la locul său de mai înainte şi sertarul se deschide pentru a restitui
medalionul. Medalioanele sunt în număr de douăzeci, purtând felurite
întrebări, cărora vrăjitorul le dă cele mai potrivite şi

surprinzătoare
răspunsuri. Medalioanele sunt făcute din nişte foi subţiri de cupru,
în chip de elipsă, şi semănând cât se poate de bine între ele. Unele
poartă câte o întrebare înscrisă pe fiecare parte, şi acestora vrăjitorul le
răspunde pe rând. Dacă sertarul se închide fără ca medalionul să fi fost
pus întrânsul, vrăjitorul se ridică în picioare, îşi consultă ceaslovul,
clatină din cap şi se aşază iar. Canaturile uşii rămân închise, şi sertarul
se deschide fără nimic în el. Dacă se introduc în sertar două medalioane
deodată, se răspunde numai celui aşezat dedesubt. Când maşina e pusă
în funcţiune, mişcările ei continuă un ceas întreg, în care timp răspunde
la vreo cincizeci de persoane. Inventatorul susţinea că mijloacele prin
care diferitele medalioane acţionau asupra maşinii, pentru a dobândi
răspunsuri potrivite întrebărilor scrise pe ele, erau cât se poate de
simple."

Răţoiul lui Vaucanson[12] era şi mai grozav.

De mărime naturală, acest mecanism imita cu atâta măiestrie făptura vie, încât nu exista spectator care să nu poată fi amăgit. Executa, zice Brewster, toate mişcările şi gesturile vieţii: mânca şi înghiţea cu poftă şi bea cu sete. Cu capul şi cu gâtul făcea toate mişcările proprii unui răţoi, tulburând ca şi el apa din care sorbea cu ciocul. Putea să scoată şi câte un măcăit în chipul cel mai natural cu putinţă. Cât despre structura anatomică, artistul se arătase de o dibăcie neîntrecută. Nu era os de răţoi adevărat care să nu fi fost reprodus în alcătuirea automatului, iar aripile acestuia, din punct de vedere anatomic,

---

[12] *Jacques de Vaucanson* (1709-1782), genial mecanic francez, constructor de automate, cele mai cunoscute fiind *Cântăreţul la flaut* şi *Răţoiul.*

n-aveau nici un cusur. Erau imitate fiece cavitate şi toate apofizele şi liniile curbe, şi fiece os îşi îndeplinea mişcările care îi sunt proprii. Când se aruncau grăunţe dinainte-i, răţoiul îşi lungea gâtul, le ciugulea, le înghiţea şi le mistuia[13].

Dar dacă găsim că aceste maşini, luate ca invenţii, sunt geniale, ce vom spune oare despre *maşina de calculat* a lui Babbage[14]! ? Ce vom spune despre un aparat de metal şi lemn care nu numai că poate face calcule oricât de grele, bazate pe tabelele astronomice şi nautice, dar poate întări exactitatea matematică a acestor operaţii, având capacitatea de a-şi corecta propriile lui greşeli ? Ce vom spune oare despre o maşină care nu numai că e în stare să aducă la îndeplinire toate acestea, dar îşi întipăreşte pe loc rezultatele ei atât de complicate de îndată ce le-a dobândit, fără ca mintea omenească să se fi amestecat câtuşi de puţin ? Ni se va răspunde, poate, că o maşină, aşa cum am descris-o, este fără nici o îndoială mult mai presus decât *Jucătorul de şah* al lui Maelzel. Nicidecum, ea este, dimpotrivă, cu totul mai prejos, cu condiţia să admitem (ceea ce nu poate fi admis nici o singură clipă) că *Jucătorul de şah* este *numai şi numai o maşină,* şi prin urmare îşi face singură mişcările sale operative, fără nici un amestec nemijlocit al omului.

Calculele aritmetice şi algebrice sunt, prin însăşi natura lor, precise

---

[13] În Edinburgh Encyclopaedia poate fi aflată, sub titlul Androides, o dare de seamă amănunţită asupra principalelor automate din timpurile vechi şi noi.

[14] *Charles Babbage* (1792-1871), matematician englez, inventatorul primelor maşini de calculat.

şi determinate. Anumite *elemente* fiind date, ele conduc în mod inevitabil şi necesar la anumite rezultate. Acestea nu depind de nimic altceva şi sunt influenţate numai de *elementele* date dintru început.

Şi problema de rezolvat înaintează sau ar trebui să înainteze către dezlegarea ei finală printr-o serie de operaţii infailibile, care nici nu pot fi schimbate, nici nu pot suferi modificări, în aceste condiţii ne putem da seama, fără greutate, că e *cu putinţă* să construim un anume mecanism care, pornind de la *datele* problemei de rezolvat, îşi va continua mişcările în chip regulat, progresiv şi fără nici o abatere către dezlegarea cerută, fără că mişcările sale, deşi foarte complexe, să poată fi privite într-alt fel decât ca precise şi determinate. Dar cu *Jucătorul de şah e* cu totul altceva. Nu mai e vorba de o desfăşurare de mai înainte hotărâtă. Nici o mutare în jocul de şah nu e urmarea necesară a unei anumite alte mutări. Niciodată nu se poate prevedea din poziţia pieselor de şah într-un moment al partidei care anume va fi această poziţie într-un alt moment viitor. N-avem decât să punem prima *mişcare* dintr-o partidă de şah în paralel cu datele unei probleme de algebră, ca să ne dăm seama de uriaşa deosebire dintre ele. în ce priveşte datele problemei de algebră, operaţia următoare, depinzând neapărat de ele, este rezultatul lor inevitabil. Este creaţia lor. Trebuie să fie *acesta,* şi nu altul. *Dar în jocul de şah nu există* o *anumită a doua mişcare ce trebuie să urmeze celei dinţii,* într-o problemă de algebră, pe

măsură ce se înaintează înspre dezlegarea ei, *siguranţa* operaţiilor se menţine neschimbată. A doua operaţie fiind o urmare a datelor problemei, cea de-a treia este şi ea o urmare a celei de a doua, a patra, a celei de-a treia, a cincea, a celei de a patra, şi tot aşa până la sfârşit, *fără ca altă schimbare să fie cu putinţă,* în jocul de şah însă, nesiguranţa în privinţa mişcării ce trebuie să urmeze e cu atât mai mare cu cât partida înaintează.
De-abia s-au făcut câteva mutări, şi *nici un pas mai departe nu mai e sigur.* Fiece observator al jocului poate propune o altă mutare. Totul depinde numai de diferitele calcule ale jucătorilor. Chiar dacă s-ar admite - ceea ce nu poate fi admis - că mişcările automatului care joacă şah sunt de mai înainte hotărâte, ele vor fi negreşit întrerupte şi tulburate de voinţa cu totul nedeterminată a adversarului. Deci, nu există nici cea mai mică asemănare între operaţiile *Jucătorului de şah* şi cele făcute de *maşina de calculat* a lui Babbage. Iar dacă vrem să susţinem că *Jucătorul de şah e o simplă maşină,* va trebui să recunoaştem că e, mai presus de orice comparaţie, cea mai minunată dintre invenţiile minţii omeneşti. Totuşi, baronul Kempelen[7], primul ei prezentator, nu se sfieşte să susţină că e vorba de „o maşină cât se poate de obişnuită, *o jucărioară,* ale cărei mişcări se arată a fi atât de uimitoare numai mulţumită concepţiei îndrăzneţe ce stă la temelia ei şi fericitei alegeri a metodelor folosite pentru a crea iluzia”. Ar fi însă zadarnic să

stăruim asupra acestui punct. Nu încape îndoială că operaţiile automatului sunt conduse de *mintea omului,* şi de alt nimic. Într-adevăr, lucrul acesta poate fi dovedit în chip matematic şi *a priori.* Tot ce ne mai rămâne să arătăm este felul în care se face simţit amestecul omului, înainte de a intra în acest subiect, credem că e nimerit să facem un scurt istoric, precum şi o descriere a *Jucătorului de şah,* pentru acei dintre cititorii noştri care n-au avut niciodată prilejul să fie de faţă la spectacolul domnului Maelzel.

Automatul care joacă şah a fost inventat în 1769 de către baronul Kempelen[15], un nobil din Pressburg, în Ungaria, care mai târziu l-a cedat, dimpreună cu secretul operaţiilor, posesorului său actual[16]. Scurtă vreme după construirea lui, s-au dat cu el spectacole la Pressburg, Paris, Viena şi în alte oraşe de pe continent, în anii 1783 şi 1784, domnul Maelzel l-a dus la Londra, în anii din urmă a trecut prin oraşele mai de seamă ale Statelor Unite. Pretutindeni unde a fost văzut, apariţia lui a stârnit cea mai vie curiozitate, şi spectatori din toate clasele sociale au

---

[15] *Wolfgang von Kempelen,* om de ştiinţă şi constructor austriac. Afară de ingenioasă construcţie a *Jucătorului de şah* a efectuat temeinice cercetări asupra mecanismului vorbirii, inventând în 1788 un aparat de vorbit care imita glasul unui copil de 3-4 ani, aparat ce avea să fie perfecţionat în 1821 de mecanicul berlinez Posch.

[16] În ediţia din 1856 a operei lui Poe, R.W. Griswold, îngrijitorul ediţiei, inserează următoarea notă: „Acest articol a fost scris în 1835, când domnul Maelzel, răposat de curând, înfăţişase *Jucătorul de şah* publicului din Statele Unite. Credem că astăzi (în 1855) el se află în posesia profesorului J.K. Mitchell din Philadelphia”. De fapt aparatul fusese deja distrus la 5 iul. 1854 în incendiul care a cuprins Muzeul Chinezesc din Philadelphia.

făcut numeroase încercări pentru a pătrunde taina mişcărilor sale. Gravura reprodusă mai sus ne dă o imagine destul de fidelă a figurii aşa cum au văzut-o cetăţenii din Richmond acum câteva săptămâni. Braţul drept totuşi ar trebui să se întindă ceva mai mult peste ladă; pe aceasta ar trebui să se vadă un eşichier, şi câtă vreme manechinul ţine o pipă în mâna, perniţa n-ar trebui să se vadă. De când domnul Maelzel a devenit proprietarul *Jucătorului de şah,* s-au făcut în costumul acestuia câteva schimbări fără însemnătate. Pomponul, de pildă, nu există la început.

La ora hotărâta pentru spectacol, se ridică o cortină sau se deschide o uşă cu două canaturi, şi maşina este adusă pe rotile până la vreo douăsprezece picioare depărtare de cel mai apropiat dintre spectatori, iar între acesta şi *Jucătorul de şah* e întinsă o frânghie. Se vede o figură - un fel de manechin - îmbrăcată turceşte şi şezând cu picioarele încrucişate dinaintea unei lăzi uriaşe, făcută - după câte se pare - din lemn de arţar şi care slujeşte drept masă. Dacă i se va cere, prezentatorul va duce maşina în orice parte a sălii, o va lăsa în orice punct i s-ar cere, ba chiar o va muta din loc în repetate rânduri în timp ce se joacă partida.
Baza lăzii e destul de ridicată de la pământ, mulţumită unor rotile sau unor mici cilindri de aramă pe care se mişcă, şi astfel spectatorii pot vedea în voie întreg spaţiul liber aflat mai jos de *automat.* Scaunul pe care şade *Jucătorul de şah e* ţintuit, o dată pentru totdeauna, de

ladă.
Pe tăblia de sus a acesteia se găseşte un eşichier, bătut şi el în cuie, o dată pentru totdeauna. Braţul drept al *Jucătorului de şah* e întins înainte, cât e de lung, alcătuind unghi drept cu trupul şi parcă lăsat în voia lui la marginea eşichierului. Mână e aşezată cu palma în jos.
Eşichierul are o suprafaţă de optsprezece ţoii pătraţi. Braţul stâng al *Jucătorului e* îndoit din cot, iar în mâna stingă ţine o pipă. Spatele turcului e acoperit de o perdea verde, care îi învăluie în parte linia umerilor. Dacă ne luăm după înfăţişarea exterioară a lăzii, aceasta e împărţită în cinci compartimente, adică trei dulăpioare de dimensiuni egale şi două sertare, aşezate sub dulăpioare. Amănuntele date până aici se referă la înfăţişarea *automatului,* aşa cum apărea când era prezentat pentru întâia oară în faţa spectatorilor.

După aceea Maelzel aduce la cunoştinţă adunării că are să-i arate mecanismul *automatului.* Scoţând o legătură de chei din buzunar, deschide cu una din ele uşiţa însemnată în gravură cu cifra I şi-i pofteşte pe cei de faţă să-l cerceteze în tot cuprinsul lui. întreg interiorul pare plin de roţi şi rotiţe dinţate, de pârghii şi de alte maşinării, atât de strâns înghesuite înăuntru, încât ochiul nu poate pătrunde decât la o mică adâncime în grămada lor. Lăsând uşiţa larg deschisă, Maelzel trece îndărătul lăzii şi, ridicând perdeaua care-l acoperă pe *Jucător,* deschide o altă uşiţa, aşezată tocmai în spatele celei ce fusese deschisă

mai întâi, ţinând în faţa acesteia o lumânare aprinsă; mutând în acelaşi timp maşina din loc în loc, face să cadă o lumină puternică înlăuntrul dulapului, care acum se dovedeşte a fi plin cu maşinării de tot felul.
Spectatorii declarându-se mulţumiţi, Maelzel închide uşa dindărăt, o încuie, scoate cheia din broască, lasă din nou draperia peste *Jucător* şi se întoarce în faţa aparatului. Nu trebuie să uităm că uşiţa pe care am însemnat-o cu cifra *1* rămâne deschisă. Prezentatorul purcede acum la deschiderea sertarului aşezat sub dulăpioare, în partea de jos a lăzii, fiindcă în realitate nu există decât un singur sertar, deşi s-ar părea că sunt două; dar cele două mânere şi găuri de cheie sunt numai de frumuseţe. Sertarul fiind deschis de tot, se pot vedea o perniţă şi un joc de şah fixat perpendicular pe o ramă. Lăsând sertarul deschis, la fel ca dulapul nr. l, Maelzel descuie uşiţa nr. 2 şi uşiţa nr. 3, care se dovedesc atunci a nu fi decât canaturile unei aceleiaşi uşi, ce dă într-unul şi acelaşi compartiment. Totuşi, la dreapta acestui compartiment (adică la dreapta spectatorilor), se află o mică despărţitură de o lărgime de şase ţoii, plină de maşinării. Compartimentul principal (pe care-l vom numi astfel ori de câte ori vom vorbi de acea parte a lăzii, vizibilă după deschiderea uşilor nr. 2 şi nr. 3) e căptuşit cu postav negru şi nu cuprinde alte maşinării în afară de două piese de oţel, în formă de sfert de cerc, aşezate în câte unul din cele două colţuri de sus ale sale. O mică

ieşitură, lată cam de vreo opt ţoli pătraţi şi acoperită tot cu postav de culoare închisă, se găseşte pe podeaua compartimentului lingă colţul cel mai retras, aflat la stânga spectatorului. Lăsând închise uşile nr. 2 şi nr. 3, la fel ca şi sertarul şi uşa însemnată cu nr. l, prezentatorul se duce îndărătul compartimentului principal, şi acolo, deschizând o altă uşa, bagă în el o lumânare aprinsă şi luminează puternic interiorul, în felul acesta, întreaga ladă fiind în aparenţă expusă privirilor celor de faţă, Maelzel, lăsând uşa şi sertarul mereu deschise, întoarce de-a binelea tot automatul şi, ridicând perdeaua, îl arată pe Turc din spate. în şalele acestuia se deschide o uşă cu o suprafaţă de vreo zece ţoii pătraţi, şi tot astfel, în coapsa lui stângă, încă una, mai mică. Partea dinlăuntru, văzută prin aceste deschizături, pare plină cu maşinării, îndeobşte fiece spectator rămâne pe deplin încredinţat că a văzut şi a cercetat până în amănunt şi dintr-o dată toată alcătuirea automatului, şi gândul că o persoană oarecare ar putea sta ascunsă înlăuntru în timpul unei cercetări atât de minuţioase şi depline a acestui interior e înlăturat pe dată ca o absurditate nemaipomenită, chiar dacă pentru o clipă a putut găsi crezare.

Ducând maşina îndărăt, pe locul ei de la început, domnul Maelzel aduce la cunoştinţa publicului că *automatul* va juca o partidă de şah cu oricine binevoieşte să-i fie adversar. După ce se găseşte cineva

care
acceptă provocarea, i se aduce o măsuţă care e aşezată foarte aproape
de frânghie, dar în partea dinspre spectatori, şi pusă în aşa fel încât
toată lumea să poată vedea bine *automatul.* Dintr-un sertar ale acestei
măsuţe se scot piesele unui joc de şah, şi de obicei, dar nu întotdeauna,
domnul Maelzel chiar cu mâna lui le aşază pe eşichier, care e alcătuit
din numărul ştiut de pătrăţele zugrăvite pe masă. îndată ce adversarul
ia loc pe scaun, prezentatorul se apropie de sertarul lăzii, şi luând din
el perniţa, o aşază drept sprijin sub braţul stâng al *automatului,* după
ce i-a luat din mina pipa. Luând apoi din sertar şi piesele de şah ale
automatului, le rânduieşte pe eşichierul din faţa acestuia. Pe urmă
închide uşile şi le încuie, lăsând legătura de chei la uşa însemnată cu
nr. 1. Închide şi sertarul şi, în sfârşit, pune în mişcare mecanismul cu o
cheie pe care o introduce într-o deschizătură de la capătul din stânga al
cutiei (stânga spectatorilor). Acum începe jocul. *Automatul* face prima
mutare. De obicei durata partidei e limitată la o jumătate de oră, dar
dacă la sfârşitul acestui răstimp nu s-a terminat încă, şi adversarul o
poate câştiga împotriva *automatului,* rareori se întâmpla ca domnul
Maelzel să se opună la continuarea ei. Fără îndoială că pricina
vădită şi adevărată a limitării în timp a partidei este grija de a nu obosi
publicul. Se înţelege, desigur, că atunci când adversarul face o mutare

pe măsuţa sa, domnul Maelzel, lucrând ca un reprezentant al adversarului, execută aceeaşi mişcare pe tăbliţa *automatului.* Pe de altă parte, atunci când Turcul face o mutare, ea este reprodusă pe măsuţa adversarului tot de domnul Maelzel, care, de data asta, lucrează ca reprezentant al *automatului,* în felul acesta, prezentatorul e nevoit să treacă întruna de la o măsuţă la alta. De asemenea, se duce mereu în spatele *Jucătorului* să îndepărteze piesele de şah pe care acesta le-a luat şi pe care le aşază, pe măsură ce sunt scoase din joc, pe ladă, la stânga eşichierului (chiar la stânga sa). Când *automatul* se arată şovăielnic în privinţa unei mişcări pe care trebuie să o facă, publicul vede câteodată pe prezentator cum se postează singur, foarte aproape, la dreapta aparatului şi cum îşi lasă mâna să cadă cu nepăsare, la răstimpuri, pe ladă. Are şi un fel al lui de a bate cu neastâmpăr din picior, făcut anume să trezească în minţile celor care sunt mai degrabă şireţi decât pătrunzători bănuiala că între el şi maşină ar exista o înţelegere tainică.
Nu încape îndoială că aceste ciudăţenii sunt simple ticuri ale domnului Maelzel, sau, dacă îşi dă seama de ele, scopul lui e de a da spectatorilor ideea greşită că *Jucătorul de şah* e numai şi numai o maşinărie.

Turcul joacă şah cu mâna stângă. Toate mişcările braţului sunt făcute în unghi drept, în felul acesta, mina lui (care poartă mănuşă şi e îndoită într-un chip firesc) e dusă de-a dreptul deasupra piesei ce trebuie mişcată şi se lasă, în cele din urmă, în jos peste aceasta, pentru că degetele să o apuce, de cele mai multe ori, fără nici o greutate. Câteodată însă, când figură de şah nu e tocmai pe locul care trebuie să se afle, *automatul,* încercând să o apuce, dă greş. Când se întâmpla un asemenea lucru, *automatul* nu face o altă încercare, dar braţul lui îşi

continuă mişcările în direcţia de la început, întocmai ca şi cum ar fi apucat cu degetele piesa de şah. După ce a arătat în felul acesta locul anumit pe care ar fi trebuit să se facă mutarea, mina se retrage pe perniţa ei, şi Maelzel execută schimbarea cerută de *automat.* La fiece mişcare a acestuia se aude zgomotul maşinăriei în funcţiune, în timpul desfăşurării jocului, *Jucătorul de şah* îşi roteşte ochii din când în când, ca şi cum ar supraveghea eşichierul, îşi clatină capul şi pronunţă cuvântul *şah,* dacă e nevoie[17].

Dacă adversarul său a făcut o mişcare nepermisă, *Jucătorul de şah* loveşte cu vioiciune în cutie cu degetele mâinii drepte, clătinându-şi supărat capul, şi după ce pune la loc, în vechea sa poziţie, piesa de şah greşit mutată, face, cu de la sine putere, mutarea următoare. Când a câştigat partida, dă din cap ca unul care a izbândit, se uită cu satisfacţie la publicul spectator şi, întinzându-şi mâna stângă mai departe, ca de obicei, îşi lasă doar degetele să se odihnească pe pernă, îndeobşte, Turcul e biruitor; *o dată sau de două ori însă a fost bătut.* La sfârşitul partidei, Maelzel e gata, dacă i se cere, să arate iarăşi publicului mecanismul din ladă, în acelaşi fel ca la început. Maşina e împinsă pe roţile îndărăt şi, în sfârşit, o perdea o ascunde vederilor asistenţei.

S-au făcut mai multe încercări de a dezlega misterul *automatului.* Părerea cea mai răspândită, o părere îmbrăţişată îndeobşte de oamenii de la a căror inteligenţă s-ar fi aşteptat mai mult, era, precum am mai spus, că nu ar fi fost vorba de nici un amestec direct al omului

---

[17] Faptul că turcul rosteşte cuvântul *şah* se datoreşte unei perfecţionări introduse de domnul Maelzel. Când era proprietatea baronului Kempelen, *automatul* dădea *şah* bătând cu mâna dreaptă în cutie

aici, cu alte cuvinte că maşina nu e decât o maşină, şi alt nimic. Erau însă mulţi care susţineau că însuşi prezentatorul conducea mişcările *automatului* prin mijloace mecanice acţionate prin intermediul picioarelor lăzii. Au mai fost şi alţii care au vorbit, foarte convinşi, de un magnet. Despre cea dintâi dintre aceste păreri nu mai avem nimic de adăugat la cele ce am mai spus. în legătură cu cea de-a doua, nu mai e nevoie să repetăm că maşina, fiind împinsă pe rotile, poate fi dusă, la cererea oricărui spectator, în orice parte a sălii chiar în timpul partidei, în ce priveşte magnetul, această presupunere nu poate fi nici ea susţinută; dacă un magnet ar fi elementul activ, orice alt magnet aflat în buzunarul vreunui spectator ar tulbura tot mersul mecanismului. De altfel, prezentatorul este de acord ca un magnet, cel mai puternic dintre toate, să fie lăsat chiar pe ladă în timpul desfăşurării spectacolului.

Cea dintâi încercare de a explica în scris secretul *automatului* - sau cel puţin cea dintâi încercare de care am cunoştinţă - a fost făcută într-un opuscul tipărit la Paris în 1785. Teza autorului se reduce la atât: că un pitic pune în mişcare maşina. Se presupune că pe când se deschide lada, piticul acesta se ascunde în ea, băgându-şi picioarele în doi cilindri goi pe dinăuntru - despre care se afirmă că fac parte (cu toate că nu fac) din maşinăria dulapului nr. 1 -, în vreme ce trupul său rămâne cu totul în afara aparatului, fiind acoperit de

perdeaua Turcului. După ce se închid uşile, piticul poate să-şi strecoare trupul în ladă, deoarece zgomotul pricinuit de o parte a maşinăriei îi îngăduie să o facă fără a fi auzit şi chiar să închidă uşa prin care a intrat. Lăuntrul *automatului* fiind apoi expus cu dinadinsul tuturor privitorilor fără ca în el să fie văzut cineva, spectatorii - spune autorul articolului - sunt încredinţaţi că nimeni nu se ascunde în vreuna din despărţiturile ce alcătuiesc aparatul. Această ipoteză e în întregime de o absurditate prea vădită pentru a merita să fie comentată sau combătută, şi credem prin urmare că a fost foarte puţin luată în seamă.

În 1789, I.F. Freyhere a publicat la Dresda o carte în care s-a făcut o nouă încercare de a dezlega misterul. Cartea domnului Freyhere era destul de voluminoasă şi din belşug ilustrată cu gravuri în culori. Autorul presupunea că „un băiat bine pregătit, foarte subţiratic şi înalt (tocmai cât trebuie ca să se poată ascunde într-un sertar aşezat de-a dreptul sub eşichier)”, juca partida şi făcea toate mutările *automatului.* Deşi era şi mai neroadă decât cea expusă de autorul parizian, această idee s-a bucurat de o primire mai bună din partea cititorilor şi a fost socotită, într-o oarecare măsură, că adevărata dezlegare a minunii, până în ziua în care inventatorul puse capăt discuţiei prin aceea că a primit să fie cercetat îndeaproape capacul lăzii.

Aceste ciudate încercări de a găsi o explicaţie au fost urmate şi de

altele, nu mai puţin ciudate, în ultimii ani, totuşi, un scriitor anonim, printr-un şir de raţionamente într-o formă cu totul incultă, a izbutit să ajungă la o soluţie vrednică de a fi luată în seamă, pe care însă n-o putem socoti că fiind singura adevărată. Articolul său, apărut mai întâi într-o publicaţie săptămânală din Baltimore, era ilustrat cu gravuri şi avea ca titlu: *încercare de a analiza Jucătorul de şah automat al lui Maelzel.* Credem că acest eseu este originalul opusculului la care face aluzie domnul David Brewster în *Scrisorile despre magia naturală,* afirmând fără sfială că e o explicaţie pe deplin mulţumitoare. Nu încape îndoială că *rezultatele* analizei sunt, în general, juste. Dar faptul că Brewster a putut susţine că articolul cu pricina alcătuieşte o explicaţie pe deplin mulţumitoare ne sileşte să presupunem că autorul nu l-a citit decât în grabă şi fără atenţie. Citind rezumatul acestui eseu apărut în *Scrisorile despre magia naturală,* este cu neputinţă să ajungi la vreo încheiere limpede cu privire la exactitatea sau inexactitatea analizei de care este vorba, şi asta datorită foarte greşitei manipulări a datelor folosite, precum şi a numeroaselor lor lacune. Acelaşi cusur se găseşte şi în *încercarea de a analiza* etc., aşa cum am citit-o în formă ei originară. Soluţia constă într-o serie de explicaţii amănunţite (ilustrate cu gravuri în lemn şi cuprinzând un mare număr de pagini), cu scopul de a demonstra *posibilitatea de a schimba locul despărţiturilor* din ladă în

aşa fel încât să îngăduie unei fiinţe omeneşti ascunse înăuntru să-şi *mute* unele părţi ale trupului ei dintr-un compartiment într-altul în timpul arătării mecanismului şi să înşele astfel atenţia spectatorilor.
Aşa cum am mai spus şi cum vom mai încerca să dovedim, nu încape îndoială că singurul adevăr stă în principiul şi, mai ales, în rezultatul acestei explicaţii. Cineva, un ins oarecare, se află ascuns în iada aparatului în tot timpul cât ţine prezentarea interiorului acestuia. Suntem totuşi împotriva întregii vorbării prin care ni se descrie felul cum sunt puse în mişcare diferitele compartimente pentru a înlesni mişcările celui ascuns înăuntru. Suntem, dimpotrivă, de părere că aceasta nu e decât o simplă teorie admisă chiar de la început, căreia, ulterior, împrejurările sunt silite să i se adapteze. Nici un raţionament inductiv nu duce şi nu poate susţine această teorie. Oricare ar fi modalitatea folosită pentru a înfăptui schimbările, ea rămâne desigur ascunsă în tot timpul cât ţine cercetarea. A demonstra că e cu putinţă ca unele mişcări să fie executate într-un anume fel nu înseamnă nici pe departe a demonstra că în cazul de faţă ele sunt realizate chiar în felul acesta.
Mai pot să existe infinit de multe alte metode prin care să se dobândească aceleaşi rezultate. Probabilitatea ca tocmai metodă la care ne-am oprit să fie cea adevărată se află deci în raport de unu la infinit. Dar, în realitate, acest anume lucru care ne interesează, adică trecerea dintr-un compartiment într-altul, nu are nici o însemnătate. Este cu totul

de prisos să consacri şapte-opt pagini pentru a dovedi ceea ce nu are să tăgăduiască nici un om cu bun-simţ: că adică minunatul geniu mecanic al baronului Kempelen a putut foarte bine să născocească mijloacele necesare pentru a închide o uşă sau a schimba un panou prin mijlocirea unei fiinţe omeneşti aflată şi ea în slujba lui şi pusă în atingere cu panoul sau cu uşa. dimpreună cu toate celelalte operaţiuni îndeplinite într-un fel care le pune cu totul la adăpost de privirile spectatorilor, aşa cum ne arată autorul eseului şi cum ne vom strădui şi noi să dovedim într-un chip mult mai cuprinzător.

În încercarea noastră de a veni cu o explicaţie a *automatului,* vom arăta mai întâi în ce fel se înfăptuiesc mişcările lui, iar apoi vom descrie, cât mai pe scurt cu putinţă, natura *observaţiilor* din care ne-am dedus rezultatul.

Spre o deplină înţelegere a problemei, este necesar să repetăm în câteva cuvinte procedeul adoptat de experimentator pentru a arăta partea lăuntrică a lăzii, procedeu de la care el nu se abate *niciodată,* nici în cel mai mic amănunt, în primul rând, el deschide uşa nr. 1. Lăsând-o deschisă, se duce îndărătul *lăzii* şi deschide o altă uşă, opusă uşii nr. 1. La această uşă dindărăt ţine o lumânare aprinsă. Apoi *închide uşa dindărăt,* o încuie şi, întorcându-se în faţă, trage sertarul până la fund. După aceea deschide uşile nr. 2 şi nr. 3 (uşile cu două canaturi) şi

arată interiorul compartimentul principal. Lăsându-l deschis şi pe acesta, şi sertarul şi uşa din faţă a dulapului nr. l, se duce iarăşi în spatele lăzii şi deschide uşa dindărăt a compartimentului principal, închiderea *lăzii* se face fără a ţine seama de vreo rânduială, atâta numai că uşile cu două canaturi sunt totdeauna închise mai înaintea sertarului.

Să presupunem că o persoană se află ascunsă în maşină când aceasta e împinsă întâia oară în faţa spectatorilor. Corpul ei e aşezat în spatele maşinăriilor înţesate în dulapul nr. l (partea dindărăt a maşinăriei acesteia fiind aşezată în aşa fel încât să poată aluneca toată din compartimentul principal în compartimentul nr. l, dacă nevoia o cere), iar picioarele-i sunt bine întinse în compartimentul principal, în clipa când Maelzel deschide uşa nr. l, omul ascuns acolo nu e câtuşi de puţin în primejdie de a fi descoperit fiindcă privirea cea mai pătrunzătoare nu poate străbate la o adâncime de mai mult de doi ţoii în întunericul dinlăuntru. Altfel însă stau lucrurile când uşa dindărăt a dulapului nr. l este deschisă. O lumină puternică pătrunde atunci în dulap, şi corpul omului ar fi descoperit fără greş dacă s-ar afla acolo. Dar nu e. Cheia pusă în broască uşii dindărăt a fost un simplu semnal, la auzul căruia persoana ascunsă înăuntru îşi duce corpul înainte, într-un unghi cât mai ascuţit cu putinţă, ghemuindu-se cu totul, sau aproape cu totul, în compartimentul principal. Această poziţie însă e foarte grea şi căznită

şi nu poate fi menţinută multă vreme. De aceea îl vedem pe Maelzel închizând uşa dindărăt. O dată cu aceasta, nu mai are nici un rost ca trupul omului să nu-şi reia poziţia lui de mai înainte, căci dulapul e iarăşi destul de întunecat ca să înfrunte cercetările. Sertarul acum e deschis şi picioarele persoanei dinlăuntru atârna în spatele lui, în locul pe care îl ocupase până adineauri[18].

Nici o părticică, prin urmare, din trupul acelui om nu se mai află în compartimentul principal, corpul fiind ascuns în spatele maşinăriei dulapului nr. l, iar picioarele, în locul ocupat de sertar. Acum prezentatorul e deci în măsură să arate în toată voia compartimentul principal. Ceea ce şi face deschizând amândouă uşile, cea din faţă şi cea dindărăt, fără ca nimeni să fie descoperit. Astfel, spectatorii sunt încredinţaţi că lada, în întregime, e supusă privirii lor, dimpreună cu toate părţile alcătuitoare, într-o singură şi aceeaşi clipă. Dar desigur că lucrurile nu se petrec astfel. Ei nu văd nici spaţiul din spatele sertarului, nici interiorul dulapului nr. l, a cărui uşă din faţă e virtual închisă în clipă când prezentatorul închide uşa dindărăt. După acestea, Maelzel întoarce maşina cu totul, ridică draperia Turcului, deschide uşile din spatele şi

[18] Sir David Brewster presupune că îndărătul sertarului se găseşte în permanenţă un spaţiu încăpător, chiar când sertarul e închis, cu alte cuvinte, că sertarul este fals şi nu ajunge până în dosul lăzii. Această părere nu poate fi câtuşi de puţin susţinută. O înşelătorie atât, de grosolană ar fi descoperită fără zăbavă, mai ales că sertarul, fiind deschis în toată întinderea lui, dă astfel putinţa de a compara adâncimea lui cu adâncimea lăzii.

din dreptul coapsei acestuia şi, arătând că trunchiul este plin cu maşinării, o readuce în poziţia de la început şi închide uşile.

Din clipa aceasta, omul dinlăuntru se poate mişca în voie. Ridicându-se, el se introduce în corpul Turcului, aşa încât ochii lui să fie la nivelul eşichierului. E foarte cu putinţă că se aşază pe un mic bloc de formă pătrată sau pe ieşindul care poate fi văzut într-un colţ al compartimentului principal când uşile sunt deschise, în această poziţie el poate să vadă eşichierul prin pieptarul Turcului care e făcut dintr-un material străveziu. Aducându-şi şi mâna dreaptă peste piept, el pune în mişcare mica maşinărie necesară pentru a conduce mâna stingă şi degetele *automatului.* Mecanismul e aşezat chiar sub umărul stâng al Turcului şi, prin urmare, mâna dreaptă a omului ascuns acolo ajunge la el mai lesne dacă presupunem că braţul lui drept e adus peste piept. Mişcarea capului, a ochilor şi a braţului drept al figurii *automatului,* ca şi rostirea cuvântului „şah” sunt făcute cu ajutorul unui alt mecanism din interior şi declanşate cum şi când vrea de către omul aflat înlăuntru. E foarte cu putinţă ca mecanismul acesta în întregimea lui, cu alte cuvinte tot ce alcătuieşte însăşi esenţa aparatului, să fie cuprins în dulăpiorul, lat de vreo şase ţoii, aşezat la dreapta compartimentului principal (dreapta spectatorilor).

Analizând operaţiile *automatului,* ne-am ferit cu dinadinsul să ne ocupăm, fie şi în treacăt, de felul cum diferitele compartimente sunt urnite şi schimbate din locul lor, căci e uşor de înţeles că lucrul

acesta e cu totul lipsit de însemnătate, într-adevăr, oricare tâmplar e destul de priceput în meseria lui ca să găsească nenumărate mijloace de a-l realiză, în afară de aceasta, am arătat că, oricare ar fi procedeul prin care schimbările de compartimente sunt înfăptuite, acestea nu se petrec în văzul spectatorilor. Concluziile noastre sunt întemeiate pe observaţiile următoare, pe care le-am făcut în timpul repetatelor noastre participări la spectacolele lui Maelzel[19].

I

Mutările de şah ale Turcului nu sunt făcute la intervale, ci sunt potrivite mişcărilor adversarului, cu toate că această condiţie (a regularităţii), atât de importantă în orice fel de invenţie mecanică, ar fi putut fi lesne îndeplinită dacă s-ar fi îngrădit spaţiul de timp acordat adversarului pentru comutare. Dacă, de pildă, acest timp ar fi fost de trei minute, mutările *automatului* ar fi putut fi executate într-un răstimp mai lung decât trei minute. Prin urmare, lipsa de regularitate, când acestea ar fi putut fi dobândite cu atâta uşurinţă, face dovada că regularitatea nu are însemnătate în funcţionarea *automatului,* cu alte cuvinte, că *automatul* nu este *numai* o maşină.

II

Când *automatul* e pe punctul de a mişca una din piese, se

[19] Parte din aceste observaţii sunt făcute în scopul de a dovedi că maşina nu poate fi pusă în mişcare decât de mintea omului şi socotim că ar fi de prisos să mai aducem alte argumente în sprijinul a ceea ce a mai fost pe deplin lămurit. Intenţia noastră este, în primul rând, de a convinge anumiţi prieteni asupra cărora un şir de raţionamente sugestive va avea mai multă înrâurire decât cea mai pozitivă demonstraţie apriorică.

poate zări
o anume mişcare, foarte desluşită, tocmai dedesubtul umărului sting.
Această mişcare iscă un tremur slab în draperia care acoperă umărul
stâng în faţă. Tremurul de care am vorbit se produce neapărat cu vreo
două secunde înainte de a se fi mişcat braţul însuşi. Şi niciodată braţul
nu se mişcă fără această mişcare pregătitoare a umărului. Să presupunem că adversarul mută o piesă şi că mutarea corespunzătoare este,
ca de obicei, făcută de Maelzel pe eşichierul *automatului.* Să presupunem că adversarul supraveghează îndeaproape *automatul,* până ce
descoperă mişcarea pregătitoare a umărului. Să presupunem că de
îndată ce a descoperit această mişcare şi mai înainte ca braţul însuşi să
se fi mişcat, el îşi retrage piesa de şah, ca şi cum şi-ar fi dat seama că
a greşit în jocul său. Se va vedea că mişcarea braţului, care, în toate
celelalte cazuri, urmează imediat mişcării umărului, este de această
dată oprită, nu se mai produce, cu toate că Maelzel n-a reprodus pe
eşichierul *automatului* mutarea ce corespunde retragerii adversarului.
E vădit că *automatul* era gata să mute piesa de şah, iar dacă n-a mutat-o, aceasta se datoreşte pe de-a-ntregul retragerii adversarului,
fără ca Maelzel să fi intervenit.

Faptul acesta dovedeşte cu prisosinţă, în primul rând, că intervenţia
lui Maelzel, care reproduce pe eşichierul Turcului mutările adversarului, nu este neapărat necesară mişcărilor *automatului.* Mai dovedeşte, în al doilea rând, că mişcările acestuia sunt călăuzite de un *cuget,*
de către un ins oarecare, ce poate să vadă eşichierul

adversarului şi, în al treilea rând, că mişcările celui ascuns nu sunt călăuzite de gândirea lui Maelzel, care stă cu spatele la adversar în timp ce acesta îşi retrage mutarea.

III

Automatul nu câştiga în mod invariabil partidele. Dacă el n-ar fi fost decât o maşină şi alt nimic, lucrurile nu s-ar petrece astfel, şi ar trebui să câştige întruna. Odată descoperit *principiul* mulţumită căruia o maşină poate fi în aşa fel construită încât să joace o partidă de şah, atunci dezvoltarea aceluiaşi, principiu ar putea să o facă în stare de a câştigă, iar o şi mai mare dezvoltare, să câştige *toate* partidele, cu alte cuvinte, să bată la jocul de şah pe orice adversar. Dacă ne vom gândi bine, ne vom încredinţa că greutatea de a face ca o maşină să câştige toate partidele nu e câtuşi de puţin mai mare, în ce priveşte principiul operaţiilor necesare, decât aceea de a o face să câştige o singură partidă. Prin urmare, dacă socotim că *Jucătorul de şah e o* maşină, trebuie să presupunem (ceea ce e cu totul de necrezut) că inventatorul a preferat să o lase neterminată decât să perfecţioneze mecanismul automatului, presupunere care, se vede bine. e şi mai absurdă dacă ne gândim că, lăsându-l neterminat, el procura adversarilor un argument împotriva posibilităţii ca *Jucătorul de şah* să fie numai o maşină. Şi e tocmai argumentul de care ne folosim aici.

IV

Niciodată când situaţia partidei e grea sau încurcată nu-l vedem pe Turc dând din cap sau rotindu-şi privirile. Acest lucru se petrece numai atunci când mutarea următoare se impune de la sine sau când partida se află într-o fază în care omul ascuns în interiorul *automatului* nu are nevoie să se gândească mai adânc. Astfel de mişcări ale capului şi ale ochilor se văd de obicei la persoanele adâncite în gânduri şi, dacă maşina n-ar fi fost decât o maşină, ingeniosul baron Kempelen ar fi izbutit să asigure declanşarea lor la timpul potrivit, cu alte cuvinte, în momentele de încordare. Dar, în cazul de faţă, se întâmplă tocmai contrariul, şi faptul acesta vine să întărească presupunerea noastră că în interiorul maşinii se află un om. Când el e nevoit să cugete asupra partidei, nu mai are timp să se gândească a pune în mişcare acel mecanism care mişcă şi capul, şi ochii. Dar când mutarea ce trebuie făcută e de la sine înţeleasă, are timp să se ocupe de acest lucru şi vedem prin urmare capul clătinându-se şi ochii rotindu-se.

V

Când maşina e întoarsă în aşa fel încât să îngăduie spectatorilor să cerceteze spatele Turcului, când draperia e ridicată şi uşiţele din trunchiul şi coapsa acestuia sunt deschise, se vede că interiorul trunchiului e plin cu tot felul de maşinării.

Examinând cu luare-aminte această maşinărie când *automatul* era

în mişcare, cu alte cuvinte, când întregul aparat se mişcă pe rotile, ni s-a părut că anumite părţi ale mecanismului îşi schimbă locul şi înfăţişarea într-o măsură prea mare pentru a fi pusă pe seama numai a simplelor legi ale perspectivei. După alte câteva cercetări, ne-am încredinţat că aceste schimbări neobişnuite se datorau oglinzilor aşezate în interiorul trunchiului. Introducerea oglinzilor printre piesele maşinăriei n-a putut fi făcută cu scopul de a influenţa în vreun grad oarecare mecanismul însuşi. Acţiunea lor, oricare ar fi ea, trebuie să fie fără doar şi poate în legătură cu privirea spectatorului. Concluzia noastră neîntârziata a fost că aceste oglinzi erau aşezate acolo pentru a înmulţi în faţa ochilor spectatorilor cele câteva piese mecanice, puţine la număr, aşa încât să pară că interiorul e înţesat de maşinării. Deducţia, deci, pe care o tragem de-a dreptul de aici e că maşina nu este numai o maşină: căci, dacă ar fi fost aşa, inventatorul nu numai că n-ar fi dorit câtuşi de puţin că mecanismul său să pară a fi complicat şi n-ar fi recurs la înşelăciune, în scopul de a-i da această aparenţă, dar ar fi fost cu dinadinsul doritor de a-i convinge pe cei care au asistat la spectacolele lui de simplitatea mijloacelor prin care dobândeşte rezultate atât de uimitoare.

VI

Înfăţişarea exterioară şi mai ales gesturile *automatului,* privite ca o imitaţie a vieţii, nu sunt decât nişte imitaţii foarte obişnuite. Fizionomia lui nu vădeşte nici un fel de originalitate, iar în ce priveşte asemănarea cu un chip de om, cele mai de rând plăsmuiri de ceară o depăşesc. Ochii i se rotesc în cap într-un fel cu totul nefiresc şi fără nici o legătură cu mişcările

corespunzătoare ale pleoapelor şi sprâncenelor. Mai cu seamă braţul îşi face diferitele mişcări într-un fel peste măsură de ţeapăn, stângaci, repezit şi schematic. Dar, cu toate acestea, afară dacă nu se datoresc neputinţei lui Maelzel de a face un lucru mai bun, nu pot fi decât urmarea unei neglijenţe intenţionate, căci de o neglijenţă întâmplătoare nici nu poate fi vorba, dacă ne gândim că ingeniosul inventator se îndeletniceşte tot timpul cu perfecţionarea maşinilor sale.

E mai mult decât sigur că nu trebuie să punem pe seama neîndemânării această înfăţişare lipsită de viaţă, când toate celelalte automate ale lui Maelzel alcătuiesc o dovadă a deplinei sale dibăcii de a copia mişcările şi particularităţile vieţii cu cea mai minunată asemănare. Aşa, de pildă, dansatorii lui pe frânghie n-au pereche în lume. Când clovnul râde, pe buzele lui, pe sprâncenele şi genele lui, pe toate trăsăturile feţei lui e întipărită expresia cea mai potrivită. Şi la el, şi la partenerul său, fiece gest *e* până-ntr-atâta de firesc şi dezbărat de orice urmă de artificialitate, încât, dacă n-ar fi fost atât de mici, şi dacă, înainte ca ei să-şi execute dansul pe frânghie, spectatorii nu şi i-ar trece din mâna în mină, cu greu ai putea convinge un public oarecare că aceste automate de lemn nu ar fi făpturi însufleţite.

Nu putem deci pune la îndoială dibăcia domnului Maelzel, şi de aceea trebuie neapărat să presupunem că dinadins a îngăduit ca *Jucătorul de şah* să rămână aceeaşi figură artificială şi lipsită de firesc pe care baronul empelen (fără îndoială că tot în chip intenţionat) a construit-o din capul locului.

Nu e prea greu de înţeles care i-a fost intenţia. Dacă mişcările *automatului* ar fi fost naturale şi pline de viaţă, spectatorul ar fi fost şi mai mult înclinat să atribuie operaţiile sale pricinii lor adevărate (adică amestecul omului ascuns înlăuntru) decât e acum, când aceste gesturi stângace şi schematice fac să se creadă că e vorba numai de un mecanism de sine stătător.

VII

Nu mult înainte de începerea partidei de şah, când prezentatorul, ca de obicei, îşi pune în funcţiune *automatul* nu se poate ca o ureche cât de cât deprinsă cu sunetele pricinuite de întorsul unei maşinării să nu

descopere, pe loc, că e cu neputinţă ca axa învârtita în lada *Jucătorului de şah* cu ajutorul unei chei să fie în legătură cu vreo greutate, vreo pârghie sau cu orice fel de piesă de maşinărie dinlăuntru. Concluzia pe care o tragem de aici e aceeaşi ca în observaţia noastră. Trasul aparatului nu este negreşit necesar punerii în mişcare a *automatului,* şi e făcut cu scopul de a trezi în spectator ideea greşită că se află în faţa unui mecanism.

VIII

Când lui Maelzel i se pune răspicat întrebarea: „Este *automatul* numai o maşină sau nu ?”, răspunsul lui este stereotip : „Nu pot să spun nimic”. Dar faima *automatului şi* marea curiozitate pe care a stârnit-o pretutindeni se datoresc mai degrabă părerii precumpănitoare că e numai o maşină, decât oricărei alte împrejurări. Desigur că interesul proprietarului e de a-l înfăţişa ca atare. Dar ce alt mijloc ar putea călăuzi mai simplu şi mai direct părerea spectatorului în sensul dorit decât o declaraţie lămuritoare şi afirmativă tocmai în acest sens ? Pe de altă parte, ce alt mijloc mai simplu şi mai direct ar putea fi folosit pentru a zdruncina încrederea spectatorului că *automatul* e o maşină, şi nimic altceva, decât acest refuz de a da o declaraţie lămuritoare ? Căci oamenii, fireşte, judecă astfel: e în interesul lui Maelzel să arate că *automatul* e o simplă maşină... Dar el refuză să facă acest lucru, de-a dreptul prin viu grai, dar nu se sfieşte, ba chiar e foarte

pornit să o facă în mod indirect, prin fapte. Dacă *automatul* ar fi fost într-adevăr aşa cum tinde el să-l înfăţişeze prin fapte, atunci s-ar fi folosit bucuros de mărturia mult mai convingătoare a cuvântului; concluzia noastră este că motivul tăcerii sale e tocmai conştiinţa că aparatul *nu* este o simplă maşină. Faptele sale nu-l pot dovedi de înşelăciune; dar cuvintele lui ar putea.

IX

Când Maelzel, ca să prezinte publicului interiorul lăzii, a deschis uşa nr. l, precum şi uşa care se află chiar în spatele acesteia, el ţine, aşa cum am mai spus, o lumânare aprinsă la uşa dindărăt. Apoi plimbă încoace şi încolo maşina întreagă, pentru ca publicul să se încredinţeze că dulapul nr. l e pe de-a-ntregul plin cu maşinării, în vreme ce maşina e mişcată din loc în acest fel, un observator atent va descoperi că, pe când acea parte a maşinăriei aflate în apropierea uşii principale nr. l rămâne cu desăvârşire nemişcată, partea de mai dinăuntru însă se clatină, într-o foarte mică măsură, dimpreună cu mişcările aparatului.

Această împrejurare a trezit în noi cea dintâi bănuială că partea din fund a maşinii era întocmită în aşa fel încât să poată lesne aluneca *en masse* din poziţia ei, atunci când împrejurările ar cere-o. Am mai arătat că acest prilej se iveşte atunci când omul ascuns înlăuntru îşi aduce corpul într-o poziţie verticală după ce s-a închis uşa dindărăt.

X

Şir David Brewster susţine că figura Turcului e de mărime naturală.

De fapt însă, ea întrece cu mult statura obişnuită. Nimic nu e mai uşor decât să te înşeli când e vorba de mărimi. Corpul *automatului* e îndeobşte izolat, şi neavând nici un mijloc de a-l compara pe loc cu o formă omenească, suntem gata să-l socotim că fiind de dimensiuni obişnuite. Această greşeală s-ar putea îndrepta dacă ne-am uita cu atenţie la *Jucătorul de şah* în clipă în care prezentatorul se apropie de el. Ceea ce se şi întâmpla din când în când. Desigur, domnul Maelzel nu e prea înalt, dar când se apropie de maşină, capul său e cel puţin cu optsprezece ţoii mai jos decât capul Turcului, cu toate că acesta - trebuie s-o amintim — se aflä aşezat.

XI

Lada în spatele căreia e aşezat *automatul* are o lungime de trei picioare şi şase ţoii, exact o adâncime de patru picioare şi o înălţime de două picioare şi şase ţoii. Aceste dimensiuni sunt cu totul îndestulătoare ca să adăpostească un om de o statură mai mult decât mijlocie, iar compartimentul principal poate adăposti, numai el, un ins de o înălţime potrivită, în poziţia de care am vorbit ca fiind aceea pe care trebuie să o ia o persoană ascunsă în *automat.* Acestea fiind faptele - şi oricine se îndoieşte de ele poate imediat să le verifice prin calcul -, socotim că e de prisos să mai stăruim asupra lor. Vrem numai să adăugăm că,

deşi capacul lăzii pare a fi dintr-o scândură de o grosime de vreo trei ţoii, spectatorul însă poate să-şi dea singur seama, dacă se apleacă şi se uită în sus, când compartimentul principal e deschis, că, de fapt, capacul e foarte subţire.
Şi asupra înălţimii sertarului se pot înşela cei care l-ar cerceta în treacăt.
Mai există şi un spaţiu de vreo trei ţoii între înălţimea sertarului, aşa cum se vede din afară, şi partea de jos a dulapului, un spaţiu ce trebuie cuprins în înălţimea sertarului. Aceste şiretlicuri care urmăresc ca spaţiul dinlăuntrul lăzii să pară mai mic decât este în realitate sunt izvorâte din chiar intenţia inventatorului, care vrea să inspire publicului ideea greşită că adică nici o fiinţă omenească nu poate fi pitită înlăuntrul lăzii.

XII

Compartimentul principal e pe dinăuntru căptuşit în întregime cu *postav.* Socotim că acest postav e pus acolo într-un scop îndoit.
O anumită parte, fiind bine întinsă, e menită poate să alcătuiască singurele despărţituri care trebuie mutate din loc atunci când omul dinlăuntru îşi schimbă poziţia, adică peretele mobil aflat între compartimentul principal şi spatele dulapului nr. l, precum şi peretele dintre acelaşi compartiment şi spaţiul dindărătul sertarului deschis. Dacă presupunem că aşa se petrec lucrurile, dispare dintr-o dată dificultatea de a schimba din loc tăbliile despărţitoare, dacă s-ar putea presupune că ar fi existat cândva asemenea dificultate. Cel de-al doilea scop în care s-a pus căptuşeala de postav este de a înăbuşi orice zgomote

pricinuite de persoana dinlăuntru şi de a le face să nu poată fi desluşite.

XIII

Aşa cum am mai arătat, nu-i e îngăduit adversarului să joace şah pe tăblia *automatului,* ci, dimpotrivă, locul său e la o oarecare depărtare de el. Dacă ar întreba cineva care e pricina cea mai probabilă a acestei măsuri, i se va spune desigur că, dacă adversarul ar fi aşezat într-alt fel, corpul lui s-ar interpune între maşină şi spectatori, împiedicându-i să vadă lămurit jocul. Dar această dificultate ar putea fi lesne înlăturată, fie înălţând scaunele pe care şade publicul, fie întorcând spre spectatori capătul lăzii în tot timpul cât ţine partida. Adevărata pricină a opreliştii e, pesemne, cu totul alta. Dacă adversarul ar fi aşezat astfel încât să vină în atingere cu lada, s-ar putea ca secretul să fie descoperit, într-adevăr, un auz ascuţit ar desluşi respiraţia omului ascuns înlăuntru.

XIV

Cu toate că domnul Maelzel, când deschide şi expune interiorul maşinii, se depărtează uneori, foarte uşor, de la programul pe care am arătat că-l urmează, el nu se depărtează *niciodată* în aşa măsură încât să înlăture explicaţia noastră. Se ştie, de pildă, că, înainte de toate, el deschide sertarul, dar niciodată nu deschide compartimentul principal fără să fi închis mai întâi uşa dindărăt a dulapului nr. l, aşa cum nu deschide niciodată compartimentul principal fără să fi tras mai întâi

sertarul. Şi niciodată nu închide sertarul fără să fi închis, mai înainte, compartimentul principal. Nu deschide niciodată uşa dindărătul dulapului nr. I când compartimentul principal e deschis, iar partida de şah nu începe niciodată până ce întreaga maşină nu a fost închisă. Prin urmare, dacă ţinem seama că ar fi fost absurd ca *niciodată, nici într-o singură împrejurare,* domnul Maelzel să nu se fi abătut de la programul despre care am arătat că este necesar demonstraţiei noastre, acesta devine unul dintre cele mai puternice argumente cu putinţă în sprijinul ei. Iar argumentul devine cu atât mai puternic dacă ţinem seama tocmai de faptul că domnul Maelzel *se depărtează câteodată* de la program, dar niciodată într-o asemenea măsură încât să dezmintă explicaţia noastră.

XV

Pe tăblia *automatului* se află, cât ţine spectacolul, şase lumânări. în chip firesc se naşte întrebarea: ce nevoie e de atâtea lumânări, când una singură sau cel mult două ar fi prea destul să permită spectatorilor să vadă bine eşichierul într-o încăpere, de altminteri, atât de puternic luminată cum *e* totdeauna sala de spectacol - şi mai ales dacă presupunem că *maşina nu e decât o maşină* - nu e nevoie de atâta lumină, ci la drept vorbind, nu e nevoie chiar deloc pentru ca *aparatul* să poată funcţiona - şi mai cu deosebire când pe masa adversarului se află numai o singură lumânare ? Cel dinţii răspuns şi cel mai firesc e că o lumină atât de puternică e necesară pentru a permite omului dinlăuntru să

vadă prin ţesutul străveziu (pesemne un văl subţire) din care e făcut pieptul Turcului. Dar dacă ne uităm *la felul cum sunt orânduite* luminările, o altă concluzie se impune de la sine. Precum am mai spus, sunt şase luminări cu totul, aşezate câte trei de fiece parte a manechinului. Cele mai mari sunt cele mai depărtate de spectatori, cele din mijloc sunt cu vreo doi ţoii mai scurte, şi cele mai apropiate de public sunt încă şi mai scurte cu vreo doi ţoii, iar luminările de pe o latură sunt de o înălţime diferită decât cele aşezate în partea dimpotrivă, într-o măsură de vreo doi ţoii, cu alte cuvinte, cea mai lungă lumânare de pe o latură e cu vreo trei ţoii mai scurtă decât cea mai lungă lumânare de pe latură opusă, şi aşa mai departe. E deci limpede că nu există două luminări de aceeaşi înălţime şi, prin urmare, greutatea de a-ţi da seama de felul materialului din care e făcut pieptul manechinului {asupra căruia lumina e îndreptată cu dinadinsul) e simţitor sporită prin multiplele încrucişări ale razelor care îţi iau vederea, şi aceste încrucişări sunt obţinute tocmai prin aşezarea focarelor de radiaţie la niveluri diferite.

XVI

Pe vremea când *Jucătorul de şah* se mai afla în stăpânirea baronului Kempelen, s-a băgat de seamă, de mai multe ori, în primul rând că un italian ce făcea parte din suita baronului nu putea fi niciodată văzut în răstimpul în care Turcul juca o partidă de şah. În al doilea rând, că

italianul căzând odată grav bolnav, spectacolele au fost întrerupte până la însănătoşirea lui. Acest italian spunea sus şi tare că e cu totul neştiutor în ale jocului de şah, deşi toţi ceilalţi inşi din suita baronului jucau destul de bine. S-au băgat de seamă unele amănunte de acelaşi fel când *automatul* a intrat pe mâinile lui Maelzel. Există un om, pe nume Schlumberger, care îl însoţeşte pretutindeni, dar care nu are altă ocupaţie cunoscută decât să ajute la împachetarea şi despachetarea *automatului.* E un om de o statură cam mijlocie şi foarte gârbovit. Nu putem şti dacă afirmă că joacă sau că nu joacă şah. E însă lucru foarte sigur că n-a fost văzut niciodată în timpul spectacolului cu *Jucătorul de şah,* cu toate că a fost adesea văzut înainte şi după spectacol. Mai mult încă: acum câţiva ani, Maelzel a fost în trecere cu automatele sale prin Richmond, unde le-a şi expus, credem a şti, în casa pe care o ţine astăzi domnul Boissieux, cu academia sa de dans. Schlumberger s-a îmbolnăvit pe neaşteptate, şi în tot timpul cât a zăcut, n-a mai fost nici un spectacol cu *Jucătorul de şah.* Faptele acestea sunt binecunoscute multora dintre concetăţenii noştri. Explicaţia dată cu privire la întreruperea spectacolelor *n-a fost* boala lui Schlumberger. Fără să mai facem nici un comentariu, lăsăm în seama cititorului să tragă concluziile fireşti din toate acestea.

XVII

Turcul joacă şah cu braţul *stâng.* Un amănunt atât de însemnat nu poate fi întâmplător. Brewster însă nu-l ia în seamă. Se

mărgineşte, credem, să constate faptul. Cei mai recenţi autori de tratate despre acest *automat* par a nu-l fi observat nici ei deloc şi nu pomenesc de el. Autorul broşurii de care aminteşte Brewster îl semnalează, dar îşi recunoaşte neputinţa de a-l tălmăci. E totuşi limpede că astfel de nepotriviri şi ciudăţenii vădite trebuie să ne călăuzească (dacă e cu putinţă) pe calea adevărului.

Amănuntul că *automatul* joacă şah cu mâna stângă nu poate avea legătură cu funcţiunile maşinii, socotită numai ca maşină. Orice fel de mecanism care ar determina un manechin să mişte braţul stâng într-un fel sau altul ar putea, la o adică, să-l facă să mişte tot aşa de bine şi braţul drept. Dar acest principiu nu poate fi aplicat şi alcătuirii omeneşti, în oare există o deosebire adâncă în ce priveşte construcţia şi mai cu seamă vigoarea braţului drept şi a celui sting.

Gândindu-ne la faptul acesta din urmă, trebuie să facem o apropiere firească între această vădită ciudăţenie a *automatului* şi acest amănunt propriu făpturii omeneşti. Trebuie deci să ne gândim la vreo excepţie, deoarece *Jucătorul de şah* joacă tocmai aşa cum *n-ar juca* un om. Aceste idei, odată admise, pot şi singure să trezească în noi gândul că un om ar fi ascuns înlăuntru. încă vreo câţiva paşi şi vom ajunge, în sfârşit, pe nesimţite, la rezultat. *Automatul* joacă şah cu braţul stâng din pricină că, în împrejurările date, e de dorit, desigur, ca omul dinlăuntru

să poată să joace cu braţul drept.

Să presupunem, de pildă, că *automatul* joacă şah cu braţul drept. Pentru a ajunge la mecanismul care mişcă braţul şi care, precum am spus, se află tocmai deasupra umărului, ar trebui neapărat ca omul pitit înlăuntru să se slujească de braţul său drept într-o poziţie nesuferit de grea şi de nefirească (adică ridicându-l strâns pe lângă corp şi strivit cu putere între corpul său şi coasta *automatului),* sau poate să se slujească de braţul stâng aducându-l peste piept. Nici într-un caz, nici în altul, el n-ar putea să lucreze cu uşurinţa şi precizia necesare. Dar dacă, dimpotrivă, *automatul* ar juca, aşa cum joacă în realitate, cu braţul stâng, toate greutăţile ar fi înlăturate. Braţul drept al omului dinlăuntru e adus pe lângă piept, şi degetele mâinii sale drepte acţionează, fără nici o greutate, asupra mecanismului care se află în umărul manechinului.

Socotim că nu se poate aduce nici un argument temeinic împotriva explicaţiei noastre la *Automatul jucător de şah.*

în româneşte de Ion Vinea

JUDECATA PREALUMINATULUI CALIF

de Horia Matei

Vechile cronici ale califilor abasizi consemnează întâmplare de pe vremea preaînţeleptului calif Harun al Raşid, petrecută într-o zi când luminatul monarh ţinea judecată în palatul său din Bagdad.

În acea zi Marele Vizir îi înfăţişă califului pe catârgiul Geaffar şi pe neguţătorul Ibrahim, primul în calitate de reclamant, al doilea fiind pârât.

- Vorbeşte tu întâi! Porunci califul făcând un semn către reclamant.

Catârgiul Geaffar se aruncă la picioarele califului, sărută vârfurile papucilor de mătase şi spuse: „Prealuminate şi preamilostive stăpâne! Cer să mi se dreptate! Neguţătorul Ibrahim a venit la mine fiindcă avea de transportat baloturi cu marfă şi m-am înţeles cu el să îi închiriez un catâr pentru doi dinari. Când a plecat de la mine, l-am urmărit şi am văzut că după ce şi-a făcut treaba cu catârul meu, fiind o zi foarte călduroasă, neguţătorul s-a aşezat la umbra animalului ca să se odihnească. Or, pentru cei doi dinari eu i-am închiriat numai catârul. Dacă s-a folosit şi de umbra lui, e drept să-mi mai dea un dinar chirie”.

Înţeleptul calif se gândi o clipă, apoi, mângâindu-şi barbă albă, spuse: „Ai dreptate!”

Atunci neguţătorul Ibrahim se aruncă la picioarele califului, sărută poala veşmântului cusut cu fir de aur şi strigă. „O, preamilostive stăpâne, cel mai drept dintre drepţi! Ascultă-mă şi pe mine!”

Califul făcu un semn către el şi porunci: „Vorbeşte!”

„Luminate stăpâne şi înţelept al înţelepţilor” începu neguţătorul, „catârgiul Geaffar n-a minţit. E adevărat că am închiriat numai catârul, dar pe drum am văzut că umbră se ţinea după catâr şi atunci am crezut că este cuprinsă în preţul de închiriere şi m-am folosit de ea. Altfel, n-avea decât să-mi dea numai catârul şi să-şi ţină umbră. Nu e drept să-i mai un dinar chirie.”

Califul cel înţelept căzu pe gânduri; apoi, mângâindu-şi barbă albă: „Ai dreptate!”

Atunci Marele Vizir, ca sfetnic vrednic ce era, se aplecă la urechea califului şi-i şopti: „O, calif al califilor, stăpâne al nostru al tuturor! Se cuvine să păstrăm rânduiala judecăţii, care ne învaţă că nu se poate ca să aibă amândoi dreptate”.

Drept care înţeleptul calif, după ce se gândi o clipă se întoarse către bătrânul sfetnic şi, mângâindu-i şi barbă albă, spuse: „Şi tu ai dreptate!”

Aici se sfârşeşte relatarea întâmplării, consemnată pe un pergament din piele suplă de miel şi găsită, aşa cum arătam, printre vechile cronici abaside. În veacurile care au urmat, cărturari şi filosofi dintre cei mai învăţaţi s-au aplecat asupra pergamentului, l-au studiat şi i-au tălmăcit înţelesul. Au ajuns la concluzia că întâmplarea are un anume tâlc al ei, plin de înţelepciune, menit să ne atragă atenţia că nu se cuvine să ne grăbim în emiterea judecăţilor noastre. În acelaşi timp, însă, învăţaţii au remarcat că textul se întrerupe cam brusc, că nu lămureşte o chestiune de cea mai mare însemnătate, anume: cum s-a sfârşit judecata? Cu alte cuvinte, ce hotărâre a luat preaînţeleptul calif în pricina dintre catârgiul Geaffar şi neguţătorul Ibrahim, căci rânduiala judecăţii ne învaţă că, într-adevăr, nu se poate să fi avut amândoi dreptate, în această privinţă Marele Vizir avea şi el dreptate...

S-au sfătuit învăţaţii între ei, zile în şir au răsfoit Coranul, nopţi în şir au cercetat mişcarea stelelor pe cer, dar nici cartea sfântă a lui Mahomet şi nici zodiile tălmăcite de cei mai pricepuţi astrologi n-au putut da răspunsul.

Dar iată că de curând, arhivele abaside au oferit încă o surpriză cercetătorilor: într-o firidă ascunsă a fost descoperit un manuscris, inedit, un pergament pe piele de gazelă, cu iniţiale colorate şi chenare ornate în arabescuri. Prima parte a manuscrisului reproducea întocmai textul din pergamentul găsit mai demult, iar în a doua parte erau consemnate urmărea şi sfârşitul acestei istorisiri pline de tâlc, care a dat atâta de furcă învăţaţilor:

După ce dădu, aşadar, dreptate şi vizirului său, luminatul calif căzu pe gânduri şi rămase multă vreme aşa, mângâindu-şi din când în când barbă albă şi neputându-se hotărî cui să-i dea dreptate - catârgiului Geaffar sau neguţătorului Ibrahim?

Într-un târziu, Marele Vizir se aplecă la urechea califului şi-i vorbi în şoaptă: „Te văd frământat de gânduri, o, preastrălucite stăpân al nostru, iar şovăiala ta este îndreptăţită fiindcă într-o pricină că asta nu-i deloc uşor de luat o hotărâre. De aceea, eu, nevrednicul tău servitor, căruia i-ai făcut nepreţuita cinste de a-l înălţa la rangul de sfetnic, te povăţuiesc: lasă soarta să hotărască în pricina dintre neguţător şi catîrgiu.”

„Soarta?!” se miră califul. „Cum aşa, „vizirule?”

„Aminteşte-ţi preamărite stăpâne”, continuă sfetnicul, „de

plimbarea pe care am făcut-o împreună prin oraş, mai zilele trecute. Voiai să vezi cum trăieşte poporul tău, eram îmbrăcaţi în zdrenţe de cerşetor ca să nu fim recunoscuţi.”

„Îmi amintesc” zise califul.

„În Bazarul cel Mare am dat peste o mare îngrămădire de oameni care se înghesuiau în jurul a doi jucători care mutau nişte piese pe o tablă de lemn în pătrăţele. Jocul acesta se zice că l-ar fi născocit un brahman înţelept pe nume Sisa, după ce a stat o sută de zile şi o sută de nopţi sub un smochin. Brahmanul a dus jocul la curtea şahilor persani, iar de acolo şi până aici, la noi, nu mai era cale lungă.”

„Aşa este!” aprobă califul. „După cum ştii, vizirule, eu însumi mă îndeletnicesc adesea cu acest joc care cere multă iscusinţă dar şi înţelepciune. În timp de pace el mă învaţă cum să-mi ocârmuiesc cu chibzuinţă şi dreptate supuşii, în vreme de război cum să mi lovesc duşmanii cu putere şi pe neaşteptate. Pe bună dreptate i se spune Regele Jocurilor şi Jocul Regilor.”

„Înţelepciunea ta e mare, o, preastrălucite stăpâne! Este într-adevăr regele jocurilor, dar” continuă cu umilinţă Marele Vizir, „îngăduie preaplecatei tale slugi să-ţi atragă atenţia că nu este numai jocul regilor de vreme ce cu el se îndeletnicesc şi oameni de rând. Fiindcă atunci, în Bazarul cel Mare, cei doi în jurul cărora se adunase poporul erau doi nevrednici supuşi ai luminăţiei tale, catârgiul Geaffar şi neguţătorul Ibrahim, cărora le-a mers vestea că sunt mari meşteri şi cunoscători ai tainelor acestui joc. Îi ai acum prosternaţi la picioarele tale, mărite şi înţelepte calif, cerând fiecare să i se facă dreptate. Porunceşte să fie adusă tabla cu piese albe şi negre ca ei să se poată înfrunta, iar celui care va câştiga, dovedindu-se astfel mai iscusit şi mai cu judecată, să-i dai dreptate şi în pricina pentru care s-au înfăţişat în faţa luminăţiei tale.”

Califul îşi mângâie barba albă chibzuind la propunerea sfetnicului său. Pe urmă hotărî: „Aşa vom face Vizirule. Şi cum acest rege al jocurilor se cuvine cinstit pe măsura virtuţilor sale nobile, cheamă slujitorii cărora am a le da anumite porunci.

Îndeplinind poruncile califului, slujitorii palatului îi luară, pe catârgiul Geaffar şi neguţătorul Ibrahim îi duseră în sala havuzurilor căptuşite cu marmură albastră, îi îmbăiară şi-i unseră cu uleiuri parfumate, apoi îi îmbrăcară în veşminte de mătase cusute cu fir de aur şi încălţară cu papuci din piele fină

de marochin. În sala jocurilor, tabla împărţită căsuţe era pregătită, cu piesele albe din fildeş african şi piesele negre din lemn preţios de abanos.

Se lăsa seara şi acoperişurile moscheilor din Bagdad sclipeau în lumina purpurie a razelor soarelui pe cale să apună. Slujitorii aduseră făclii de răşină şi puseră pe jăraticul din căţui mirodenii şi bobiţe galbene de chihlimbar care răspândeau miresme plăcute. Pe tipsii şi talgere se îngrămădeau curmale dulci şi naramze amărui, în chisele dulceţuri de smochine şi şerbeturi parfumate de trandafir. Ulcioare aburite erau pline cu apă rece îndulcită, ci sucuri de strugure şi coacăze.

Cei doi jucători se aşezară pe perne moi, de o parte şi cealaltă a tablei, în dreptul pieselor. Califul şi Marele Vizir se aşezară în dreptul celorlalte două laturi, de unde urmăreau mişcările pieselor pe tablă cu interes, dar în deplină tăcere aşa cum cere rânduiala jocului. Când începu să mijească de ziuă şi degetele trandafirii ale aurorei se pregăteau să îmbrăţişeze turnurile minaretelor, jocul se sfârşi într-un impas, piesele fiind aşezate aşa fel că niciunul dintre cei doi jucători nu mai putea nădăjdui să obţină biruinţa.

„A fost o luptă frumoasă” aprecie califul. Apoi hotărî: „cei doi împricinaţi să se înfăţişeze mâine seară pentru a-şi măsura din nou puterile, până se va alege câştigătorul.”

A doua zi, în amurg, catârgiul şi neguţătorul, după ce trecură prin ritualul îmbăierii şi înveşmîntării, se aşezară în faţa tablei cu şaizeci şi patru de căsuţe albe şi negre. Şi iarăşi nici unul nu reuşi să-şi înfrângă adversarul, lumina palidă a zorilor surprinzând piesele într-o poziţie fără ieşire. Şi tot aşa, vreme de o mie de nopţi în şir, nici piesele din fildeş alb de Africa, nici cele din eben negru de India, mânuite pe rând de catârgiul Geaffar şi de neguţătorul Ibrahim nu reuşiră să biruiască, deşi păreau că luptă din toate puterile.

În zorile de după cea de-a o mie şi una noapte Marele Vizir se apleacă la urechea califului: „Preamărite şi prealuminate stăpâne! Catârgiul şi neguţătorul o fac dinadins. Le plac veşmintele scumpe şi poamele dulci”.

Califul îşi mângâie barba albă şi zâmbi: „Ai dreptate, vizirule”

Sfetnicul continuă, încruntat: „Sunt nişte nemernici şi nişte ticăloşi. Dă poruncă să vină gâdele cel buzat cu iataganul,

să-i scurteze cu un cap”.

Neguţătorul şi catârgiul se aruncară la picioarele califului, tremurând din toate mădularele şi strigând „Iertare! Îndurare!”

Fără să-i învrednicească măcar cu o privire, califul se întoarse către sfetnic şi, mângâindu-şi barba albă: „De data asta n-ai dreptate, vizirule. Nu-l voi chema pe gâde cu iataganul, ci pe vistiernic cu două pungi de galbeni.” Apoi, către împricinaţi:, Ridicaţi-vă! Pentru învinuirea dreaptă pe care v-o aduce vizirul meu, vă iert. Pentru nopţile de desfătare pe care mi le-aţi dăruit veţi primi câte o pungă cu aur.

Din nou, catârgiul şi neguţătorul se aruncară la picioarele măritului calif, sărutându-i poalele veşmântului şi vârfurile papucilor şi îngăimând vorbe de mulţumire şi adâncă recunoştinţă.

„Staţi, că n-am terminat” se opri califul. „Vă poruncesc să porniţi de îndată la drum, să colindaţi rând pe rând toate provinciile împărăţiei mele. Veţi primi firman cu pecetea mea, ca să fiţi întâmpinaţi cu cinste în palatele guvernatorilor, în sălile de judecată ale cadiilor, în cazărmile generalilor mei, pe care îi veţi învăţa să deprindă toate tainele acestui minunat joc în care v-aţi dovedit atât de meşteri. Guvernatorii vor învăţa astfel să nu dispreţuiască oamenii de rând, cadiii să nu se grăbească în judecata lor, generalii vor învăţa cum să se apere dar să lovească în duşmanii mei. Aceasta este hotărârea mea.”

ÎNTR-O SEARĂ CU PLOAIE

de Dan Stanca

În general, sunt adeptul acelei teorii care spune că nu trebuie să te miri de nimic. Sau trebuie să te miri de absolut orice. Graniţele posibilului nu au fost niciodată închise iar dacă acum deschiderea lor este de mare, aceasta nu face decât să corespundă capacităţii excepţionale de cuprindere a minţii omeneşti.

Şi cu toate acestea, într-o lume unde ilimitatul şi imprevizibilul sunt la ele acasă, mai există domenii care îşi respectă tradiţia şi nu vor să devină altceva decât ce au fost în momentul instituirii lor.

Nu ducem lipsă de exemple, dar unul dintre ele pare cel mai semnificativ. Jocul de şah, şahul pe care secolul XXI are

toate şansele să-l adopte aşa cum a fost el practicat de secole. Fapt, de altminteri, onorabil, cu care cei mai mulţi mari maeştri se mândresc, într-o eră a tehnologiilor sofisticate.

Desigur, nu am uitat de noile performanţe de excepţie ce s-au realizat în acest domeniu conservator. Când spunem aceasta, ne gândim la acea generaţie activă de roboţi, mini şi maxi-roboţi care, programaţi pentru jocul de şah, se aşează cu aroganţa inconfundabilă a oricărei maşini în faţa mesei, aruncând mănuşa bietului adversar uman. Sau, mai grav, sunt în stare să dea chiar simultane, ceea ce pare de-a dreptul uimitor, numai că, din păcate, suntem atât de obişnuiţi cu aceste maşinării care ne plagiază şi ne uzurpă, încât un mucalit, pe bună dreptate, ar putea spune că sunt totuşi semenii noştri.

Cu alte cuvinte, nu din partea roboticii şi ciberneticii pot veni agresiunile fatale asupra integrităţii jocului de şah. Dar, din partea cui atunci? - s-ar întreba acela care a urmărit răbdător firul demonstraţiei de până acum şi aşteaptă, omeneşte, o binemeritată dezlegare.

Răspunsul la această prezumtivă întrebare formează de altfel şi conţinutul ineditei destăinuiri pe care ne-am hotărât să o facem. Normal, e vorba de o simplă destăinuire şi atât iar dacă, din câte am aflat, apocalips nu înseamnă neapărat sfârşit ci tocmai... destăinuire, atunci existând o destăinuire a lumii, de ce nu ar exista şi o destăinuire a jocului de şah, ceea ce, vă daţi seama, e cu atât mai semnificativ.

Totul a început de fapt din momentul în care, dezgustat, am asistat la o penibilă înfruntare dintre o mândreţe de robot, ultra-nichelat şi ultra-sofisticat şi un mare maestru care, dracu ştie, dacă a pierdut de-adevăratelea sau s-a lăsat bătut pentru a mulţumi firma producătoare şi a-şi încasa onorariul pentru o atât de convingătoare reclamă. Camerele de luat vederi îţi luau ochii şi cei câţiva civili ca mine stăteau modest într-un colţ aşteptând să li se spună că reprezentaţia s-a terminat.

La plecare am mers destul de mult pe jos, întrebându-mă dacă ceea ce am văzut constituie un progres sau un regres pe scara evoluţiei noastre. Ploua, era o vreme închisă, plângăcioasă, ca o mahala încărcată de suspine. Am mers ce am mers iar la un moment dat, ca într-o povestire fantastică, din umbra unui zid se desprinse o siluetă care veni direct spre mine şi mă abordă cu nonşalanţa celui care m-ar fi cunoscut de o

viaţă.

Din păcate sau din fericire, prea obişnuiţi cu literatura, suferim de năravul de-a recepta secvenţele de viaţă prin prizma canonului literar, ceea ce, fireşte, atenuează şocul dar îl şi sterilizează. Totul pare deja văzut, deja citit, deja trăit, emoţia cade pe planul doi sau trei şi iată de ce am început aceste rânduri cu observaţia că nu trebuie să te mire nimic...

Oricum, m-a izbit faptul că omul ştia foarte multe lucruri despre mine ca vârstă, numele, profesia iar eu, despre el nimic. Mai mult chiar, ştia şi unde fusesem în ziua aceea şi-mi împărtăşea consternarea faţă de simulacrul de şah la care asistasem. „Of, roboţii ăştia - exclamă el la un moment dat - nu mai scăpăm odată de ei!” Am ridicat din umeri, nu eram eu acela sortit să pună capăt civilizaţiei roboţilor dar în clipa imediat următoare o luminiţă sticli în ochelarii groşi şi fumurii ai necunoscutului. Într-adevăr, purta ochelari.

- Vrei să vezi o partidă de şah?

- Cum adică? Am tresărit.

- O partidă adevărată, nu caraghioslâcuri...

Bruscheţea lui era destul de suspectă. Continua să plouă şi simţeam cum îmi intră apa în pantofi.

- Domnule - mi-am creat eu o poziţie defensivă - să ştii că am asistat la mari dueluri şahiste... Spasski-Fischer, Karpov-Korcinoi. Îl cunosc chiar şi pe Kasparov... Ce poţi d-ta să-mi oferi mai mult?

El strâmbă din nas în semn de total dispreţ.

- Aiureli! Ai să vezi ceva ce nu s-a mai văzut! Cu o condiţie doar! Să mă urmezi!

L-am urmat. Prea mult nu aveam de pierdut. Nu mi se părea un răufăcător, cel mult un intelectual zănatec, un vânător de himere, o fiinţă nefericită care nu mai are nici un contact cu realitatea. Iar ploaia care nu mai contenea întregea de fapt acest scenariu de supremă destăinuire.

Călăuza mea o luă repede înainte şi trebuia să alerg pentru a nu-i scăpa urma. Nu se prea sinchisea de vremea urâtă, având astfel un ascendent asupra mea. Până la urmă am ajuns în dreptul unui gang pe unde s-a strecurat cu mare uşurinţă. Gangul era de fapt intrarea într-o casă. Brusc, mi-am dat seama că cobor, ceea ce m-a surprins neplăcut deoarece niciodată nu am iubit subsolurile. Din fericire, coborâşul nu a

durat mult, omul a strigat: „Intră” şi m-am trezit împins într-o cameră luminoasă, fără nici o mobilă, în mijlocul căreia trona o masă de şah.

Am venit de-a berbeleacul, probabil mă împiedicasem de prag ceea ce i se întâmplă călăuzei şi călăuzei aşa că am căzut amândoi unul peste altul, rostogolindu-ne aproape până în dreptul mesei. Pe jos era marmură, o marmură gălbuie trasată cu romburi negre. Era atât de lucioasa încât mi se părea ca păşesc pe gheată. Numai că în momentul în care m-am dumirit, am observat că nu eram singuri în încăpere. La masa de se aflau două persoane. Dar nici una din ele nu a schiţat un gest atunci când noi doi ne-am năpustit înăuntru. Detaşarea lor era atât de nefireasca încât, simţindu-mă încolţit de teamă, l-am apucat de mânecă pe însoţitorul meu.

- Ce e cu ei?

- Nimic. Se luptă. De ani şi ani, de secole, dacă nu de milenii. Priveşte-i!

Uitându-mă cu atenţie am observat diferenţa contrastantă dintre înfăţişările lor. Primul era îmbrăcat într-un costum exemplar, sobru, oficial. Figura îi era perfect mobilă, doar o linie adâncă săpată între sprincene se strângea din când în când ca un semn exterior al efortului său de concentrare. Celălalt, în schimb, era într-o continuă agitaţie. Îmbrăcat alandala, cu un crac mai scurt al pantalonilor, cu un picior încălţat şi altul descălţat, ras pe o jumătate a capului şi având plete bogate pe cealaltă jumătate, se mişca tot timpul, pocnea din degete... Ciudat însă că nici un gest al său nu putea fi socotit ca o insultă la adresa partenerului. Agitaţia sa era perfect naturală, după cum naturală era şi fixitatea celuilalt. La un moment dat începu să vorbească. Avea un glas subţire, feminin, tânguitor.

- Te rog, de ce nu mă asculţi şi nu te dai bătut? De ce te încăpăţânezi şi nu vrei să te retragi în liniştea începutului de lume de unde am ieşit cu toţii? Nu înţelegi că eu nu pot să pierd şi că mă voi ridica de la masă abia după ce tu vei fi renunţat? Suntem atât de obosiţi şi ţie-ţi arde de joc! Gândeşte-te pe urmă la toate piesele astea, la pioni în primul rând, toţi pionii pământului care sunt atât de mulţi şi atât de nefericiţi... De aceea au şi fost condamnaţi să se deplaseze numai cu o căsuţă şi numai înainte! Să nu privească înapoi şi să nu aibă memorie... Vor şi ei să se odihnească, să nu mai fie pioni, dar tu o ţii morţiş

că trebuie să câştigi. Cât de rău poţi să fii! Nu-ţi dai seama că vei pierde mereu?

Atunci, cel căruia i s-a adresat acest straniu monolog, mută şi apoi răsuflă uşurat. Celălalt, văzând că nu a primit nici un răspuns, ridică din umeri şi cu cea mai firească mişcare, introduse mâna într-o pungă uriaşă pe care abia acum observăm că o ţinea sub surtucul său peticit şi, culmea, trase de acolo un... loz... Îl desfăcu încet, citi mutarea care era înscrisă şi o efectuă apoi fără să-i pese că broboane mari de sudoare curgeau de pe fruntea marelui maestru.

Am rămas cu gura căscată. Călăuza mă consolă înclinând capul.

- Şi tot aşa? - L-am întrebat

- Tot aşa...

- Până când?

- Până când or muri toţi roboţii…

Marmura strălucea de curăţenie. Binecuvântat fie potopul!

PARTIDA DE ŞAH

de Virgil A. Popescu

O sacoşa şi atît, ăsta era bagajul meu. Pun sacoşa într-un colţ şi privesc. Sala îmi place, e mai mult lată decît lungă, cu ferestre pe o parte, e luminoasă, se umblă pe vîrfuri. Arbitrul părea un om serios. Un rînd de scaune ne despărţea pe noi, spectatorii, care eram cîţiva, de ele, jucătoarele, o grămadă. Dintre cunoştinţe, nimeni.

Şahul mă destinde, o victorie îmi dă încredere în mine. Nu joc, privesc, chibiţez, nu pe oricine, pe. Lavi, fata mea.

Lavi e la un pas de mine, ştia că vin, era sigură, putea să facă şi pariu. Noaptea visase un cal, calul înseamnă tren, iar dimineaţa se lovise în cot. Ridică fruntea, mă vede, clipeşte a salut. Ceasul îi merge. Salut trist. Simt, capul o doare. Îl strînge în palme.. Un oarecare ne observă, se lipeşte de mine, îmi urmăreşte gesturile. Nu cumva să...? gîndeşte el. La şah, la fete, se mai suflă! Persoana nu mă cunoaşte, altfel ar şti că eu nu suflu din trei motive. Primul, nu-i cinstit, nu-i corect, e hoţie curată iar eu vreau ca Lavi să joace fair play. Peste al doilea motiv sar şi trec la al treilea: eu nu sînt din aceia ce trimit bilete

sau fac anumite semne. Şi mai era ceva poate lipsit de importanţă, nu vedeam ce! Partida era pierduta. Avea ea, Lavi, un pion avans dar prăpădit, în bătaia pieselor, la marginea tablei. Adversara presa, era îndrăzneaţă, venea cu piesele peste ea, în centrul tablei şi-a fixat un cal. Cal negru în cîmp alb, ameninţare psihologică teribilă, bătătoare la ochi.

În timp ce Lavi îşi spărgea capul, căuta idei noi în jocul de mijloc, Vera Manoliă se plimba. Mai era şi ceasul, care făcea un zgomot de tractor hodorogit şi mergea anapoda; pentru Lavi zbura cu viteza a patra, iar pentru Vera se tîra ca un melc. Am sesizat arbitrul:

— Ceasul e defect, trebuie înlocuit!

Arbitrul mi-a răspuns:

— Ceasul se verifică la prima oră.

Şi prima oră trecuse! Tac. Lavi avea nevoie de linişte. De palavre îmi ardea mie?

— Pstt! am strigat eu la doi din spate, ce comentau aiurea.

Pentru mine situaţia era clară. Nu înţelegeam; Lavi gîndea! La ce? Pierdea şi gata, mai avea partide! Punctul e ca banul, n-are miros. Nu contează de la cine îl ai, cui îl dai.

M-am retras lîngă sacoşă, cu masa de joc în obiectiv. Rup un colţ de ziar, îl mestec. Lavi se frămîntă, se învîrte pe scaun, iar ea Vera, dă interviuri.

— Stau mai bine, una două mutări şi gata! Are regele în ploaie.

„Regele în ploaie”, ce limbaj! Nu-mi place hîrtia, e şi un ziar vechi, dar o înghit. Lavi, fără vlagă, împinge pionul acela. Aud o şoaptă:

— Remiză? propune Lavi.

Vera e surdă. Atacul e cea mai bună apărare, îşi dublează turele, stăpîneşte o coloană. Lavi are regele descoperit. În vîrful capului, mai în stînga, simt o durere ascuţită. Lavi, cu nebunul, trozneşte calul din centru, e în criză de timp. Ochelarii mi s-au aburit. Vera schimbă damele; Lavi, turele. O gheară îmi cuprinde inima. Ceasul ţăcăne ca un perforator. Vera îl izbeşte cu palma, cu piesele. Ţîşnesc scîntei, ceasul rezistă. Lavi îşi duce regele în centru. Vera n-o lasă să respire, trînteşte mereu, mereu ceasul. Steguleţul e sus. Arbitrul e cu ochii pe el. Doamna Manoilă lasă un nebun în „priză". Regretă:

— Cred că e remiză.

Lavi are ochelari de cal, nu-l vede şi e nebunul de alb! Închid ochii, simt că plesnesc. M-am convins. Lavi joacă cu picioarele. O iau acasă să pună mîna pe carte, cu şahul e timp pierdut.

Ceasul s-a oprit. Am privit cu teamă tabla de joc. Vera Manoilă avea privirea înţepenită. Acolo, la marginea tablei, în locul pionului singuratic, Lavi avea o regină.

Pe drum, spre masă, am spus:

— Lavi, ai refuzat tu remiza, dar puteai să şi pierzi.

— Să pierd? - s-a mirat ea. Imposibil, tot timpul am stat mai bine!

În fond, am văzut o partidă frumoasă. La întoarcere, în linişte, am savurat victoria. Lavi a avut partida în mînă. Remiza? Propunerea Laviniei a fost ceva tactic. Pentru moment, a vrut să-o facă pe Vera Manoilă fericită.

JUCĂTORUL DE ŞAH

de Stefan Zweig

Pe marele pachebot care, la miezul nopţii, avea să părăsească New Yorkul cu destinaţia Buenos-Aires, domnea obişnuitul du-te-vino din ultimul moment dinaintea plecării. Pasagerii se îmbarcau întovărăşiţi de-o droaie de prieteni, poştaşii, cu şapca pe-o ureche, duceau telegrame şi strigau tot felul de nume prin saloane, se cărau cufere, se aduceau flori, copiii alergau plini de curiozitate de la un capăt la altul al vasului, şi, în vremea aceasta, orchestra cânta mai departe, de nimic tulburată.

Punându-mă pe cât puteam la adăpost de necontenita mişcare, vorbeam pe punte cu un prieten, când două-trei fulgerări scăpărară foarte aproape de noi - după cât se pare, era vorba de un personaj important pe care-l fotografiau în grabă, înaintea plecării. Tovarăşul meu aruncă într-acolo o privire şi prinse a zâmbi: „Aveţi pe bord o pasăre rară: Czentovic”. Şi cum eu nu prea dădeam semne că aş fi înţeles despre cine era vorba, el adăugă în chip de explicaţie: „Mirko Czentovic, campion mondial de şah. După ce a străbătut Statele Unite de la

est la vest şi a ieşit învingător în toate turneele, se duce să culeagă noi lauri în Argentina”.

De data asta mi-adusei aminte de tânărul campion şi de câteva amănunte ce-i ilustrau uimitoarea carieră. Prietenul meu, un mai atent cititor al ziarelor decât mine, îmi completă amintirile cu o seamă de anecdote.

Cam cu un an înainte, Czentovic devenise dintr-o dată egalul celor mai celebri maeştri şahişti. Alehin, Capablanca, Tartakover, Lasker, Bogoliubov nu mai aveau nimic ce să-l înveţe. Din 1922, de când Rzecevski, copilul-minune de 7 ani, se distinsese în campionatul de la New York, nu se mai pomenise ca un om atât de obscur să atragă în mod atât de strălucit atenţia lumii asupra ilustrei asociaţii a jucătorilor de şah. Facultăţile intelectuale ale lui Czentovic nu puteau îngădui sub nici un motiv să i se prevadă un viitor strălucit. Circulă zvonul că acest campion era incapabil să scrie o frază, chiar în limba sa, fără a comite greşeli de ortografie, şi că, aşa cum susţinea un partener scos din fire, „lipsa lui de cultură era de-a dreptul universală”.

Czentovic era fiul unui biet barcagiu de pe Dunăre, a cărui luntre fusese scufundată într-o noapte de un vapor încărcat cu

---

[i] JUCĂTORUL DE ŞAH AL LUI MAELZEL *(MAELZEL’S CHESS-PLAYER)*
(A: Southern Literay Messenger, apr. 1836; B: Works, 1856; C: Works, ed. James A. Harrison, 1902)
Sursa de inspiraţie pentru această schiţă a constituit-o celebra invenţie a baronului Wolfgang von Kempelen, născut la Pressburg (Bratislava) în 1734, consilier şi referendar la cancelaria maghiară de la Viena şi mort în capitala Imperiului Austro-Ungar în 1804. „Jucătorul de şah” a fost inventat în 1769.
La palatul Schonbrunn, al cărui sistem de fântâni arteziene era tot opera lui Kempelen, „pseudo-aparatul” l-a avut ca adversar pe Napoleon. Achiziţionat de prinţul Eugen (contra sumei de 30 000 franci), „jucătorul de şah”, după ce colindase principalele capitale ale Europei (în 1822 se afla la Paris), avea să ajungă în mâinile mecanicului austriac Johann-Nepomuk Maelzel, care îl va duce cu sine în America. Aparatul era acţionat de fapt de M. Mouret, un excelent jucător de şah.
Această proză nu figurează în ediţia lui T.O. Mabbott în pofida substratului ei narativ, dar ea apare într-o serie de alte ediţii alături de nuvele şi povestiri.
Pentru confruntarea tălmăcirii ne-am servit de ediţia lui Hervey Allen, *The Complete Tales and Poems of Edgar Allan Poe,* The Modern Library, New York (1938), 1965.
Tălmăciri. în franceză: Charles Baudelaire, *Le Joueur de Maelzel,* în *Le Monde illustré,* 12, 19, 26 iul., 2 aug. 1862, reed. în *Histoires grotesques et serieuses,* Michel Levy, Paris, 1865.

grâne. La moartea tatălui său, copilul, care nu avea mai mult dei doisprezece ani, fu adoptat de preotul din satul său, iar acesta îşi dădu toată osteneala ca să-l facă pe băiatul indiferent şi tăcut să-şi înveţe lecţiile pe care nu izbutea să le înţeleagă la şcoală.

Strădaniile sale rămaseră, însă, fără nici un rezultat. Mirko îşi aplecă fruntea sa înaltă asupra literelor care îi fuseseră explicate până atunci de o sută şi de o mie de ori şi le contemplă cu ochii pierduţi în gol; creierul său nu era capabil să păstreze nici măcar cele mai elementare noţiuni. La paisprezece ani, mai socotea încă pe degete şi se apuca să citească o carte sau un ziar numai cu preţul unor uriaşe eforturi. Totuşi nu s-ar fi putut afirma că dădea dovadă de lipsă de bunăvoinţă. El îndeplinea fără să crâcnească tot ceea ce i se cerea: căra apă, tăia lemne, muncea la câmp, curăţa bucătăria; într-un cuvânt, răspundea conştiincios, dar cu o încetineală ce te scotea din sărite, tuturor serviciilor ce i se pretindeau.

Dar ceea ce stârnea îndeosebi durerea bunului preot era completă indiferenţă a protejatului său. De nimic nu se apucă din propria lui voinţă, niciodată nu-l frământa vreo întrebare, niciodată nu se juca cu copiii de o vârstă cu el; cum îşi mântuia treaba, putea fi văzut stând undeva, într-un ungher al odăii, cu un aer vag, absent, ca o oaie la păscut, fără să manifeste cel mai mic interes faţă de ceea ce se întâmpla în jurul său. Cum se înnopta, preotul îşi aprindea luleaua şi, ca-n fiecare zi, începea să joace cu jandarmul cele trei partide de şah. Tânărul îşi apropia atunci de masă clădăraia să le păr blond şi fixă în tăcere masa de şah cu ochii lui pe care-i bănuiai adormiţi şi nepăsători sub pleoapele grele.

Într-o seară de iarnă, în timp ce cei doi parteneri erau cufundaţi în jocul lor, se auzi clinchetul tot mai apropiat al clopoţeilor unei sănii ce alunecă în plină viteză pe zăpada de pe uliţă. Un ţăran, cu o şapcă ninsă, dădu buzna în casă şi-l rugă pe preot să vină să-i facă maslul mamei sale bătrâne, care era pe patul de moarte. Preotul îl urmă fără să mai zăbovească. Jandarmul, care nu-şi golise încă paharul cu bere, îşi aprinse din nou luleaua şi se apucă să-şi tragă pâslarii grei, pregătindu-se de plecare. Deodată îşi dădu seama că Mirko nu-şi mai dezlipea privirea de la partida începută.

„Ei bine, nu cumva ai vrea s-o termini tu?” - rosti el în glumă, căci era convins că tânărul acela adormit n-ar fi putut să

mişte corect nici un pion de pe masa de şah.

Băiatul ridică timid capul, făcu semn că da şi se aşeză în locul preotului. Şi iată că, din paisprezece mişcări, jandarmul fu bătut şi silit să recunoască că nu-şi datora înfrângerea unei neglijenţe din partea sa. Cea de-a doua partidă avu acelaşi rezultat.

„Dar ăsta-i măgarul lui Balaam!” - strigă preotul când se întoarse, minunându-se din cale-afară. Şi îi explică jandarmului, mai puţin priceput ca el în ale Scripturii, cum, cu două mii de ani în urmă, se înfăptuise o minune asemănătoare: o creatură necuvântătoare a rostit pe nepusă masă vorbe pline de înţelepciune.

În ciuda orei înaintate, inimosul preot nu-şi putu înfrâna dorinţa de a-şi măsura puterile cu protejatul său. Mirko îl bătu cu uşurinţă. Juca încet, cu tenacitate, fără să se tulbure şi nu-şi ridică niciodată fruntea înaltă, aplecată asupra mesei de şah. Dar siguranţa tacticii sale era în afară de orice îndoială; nici jandarmul şi nici preotul nu reuşiră, în zilele următoare, să-i câştige vreo partidă. Preotul, care cunoştea mai bine decât oricine cât de-n urmă-i rămăsese pupilul în alte domenii, nu mai putea de curiozitate să ştie care erau limitele acestui dar, ce-i fusese hărăzit. Într-o bună zi, îl luă pe Mirko şi-l duse la bărbierul satului, porunci să i se tundă ciuful de păr, de culoarea paiului, ca să arate mai acătării, îl urcă în sanie şi porni spre micul orăşel din apropiere. Cunoştea acolo câţiva şahişti fanatici, mai tari decât el, care puteau oricând fi găsiţi la o masă, într-un colţ al cafenelei din Piaţa Mare.

Când intră, împingând înaintea lui pe băiatul de cincisprezece ani, cu părul cânepiu, cu obrajii roşii şi îmbrăcat cu cojoc, clienţi obişnuiţi ai localului făcură ochii mari. Tânărul, cu privirea sfielnică, plecată în jos, nu se clinti până ce nu fu chemat la una din mese. Pierdu prima partidă fiindcă nu-l văzuse niciodată pe inimosul său protector şi nici pe jandarm folosind deschiderea siciliană. La a doua partidă făcu remiză cu cel mai bun jucător al societăţii, iar la următoarele îi bătu pe toţi, unul după altul.

Astfel un mic orăşel iugoslav a fost teatrul unui eveniment neobişnuit, iar notabililor oraşului le-a fost dat să fie martorii senzaţionalului debut al acestui campion plecat de la coada vacii. Luară în unanimitate, hotărârea să-l reţină pe tânărul

minune până a doua zi, pentru a avea vreme să informeze de prezenţa sa şi pe ceilalţi membri ai clubului, şi îndeosebi pe bătrânul conte Simczic, un fanatic al şahului. Preotul, care-şi privea pupilul cu o mândrie până atunci încă neîncercată, nu-şi putea neglija, totuşi, obligaţiile sale duminicale: se declară gata să-l lase pe Mirko în grija acelor domni ca să arate şi mai bine ce era în stare. Instalat la hotel, pe cheltuiala jucătorilor, tânărul Czentovic văzu pentru prima oară în seara aceea o încăpere prevăzută cu un mâner de tras apa...

Duminică după-amiază, într-o sală înţesată de lume, băiatul rămase ţintuit locului patru ore încheiate în faţa mesei de şah şi-şi bătu toţi adversarii: nu rosti nici o vorbă, nu ridică ochii. Cineva propuse o simultană. Cu mare greutate reuşiră să-i explice ce se înţelegea prin asta: trebuia să joace el singur împotriva mai multor parteneri. Dar de îndată ce pricepu, el şi execută fără zăbavă tot ce i se ceruse; trecea tacticos de la o masă la alta, scârţâind din pantofii săi grosolani, şi, ca să n-o mai lungim, câştigă şapte partide din opt.

Atunci începură interminabile deliberări. Deşi noul venit nu era un reprezentant al oraşului în sensul îngust al cuvântului, patriotismul local se trezi. Cine ştie dacă micul orăşel, a cărui existenţi abia era relevată pe hartă, n-avea să devină ilustru, dând lumii un om celebru. Un impresar, pe nume Keller, care de obicei se ocupe cu procurarea de cântece şi cântăreţe pentru cabaretul garnizoanei se oferi să-l conducă pe tânărul fenomen la Viena, la un maestru remarcabil, după cum spunea el, care i-ar fi completat iniţierea în artă să. Cineva însă trebuia să acopere cheltuielile unei şederi de un an în capitală. Contele Simczic, care, în şaizeci de ani de practică zilnică, nu întâlnise niciodată un adversar atât de uimitor, semnă pe loc un cec. Astfel începu extraordinara carieră a fiului de barcagiu.

În şase luni, Mirko învăţă toate secretele tehnicii jocului de şah: ce-i drept, cunoştinţele sale erau strict limitate. Lucrul acesta nu rămase neobservat, şi în cercurile pe care avea să le frecventeze mai târziu s-a râs adesea pe seama lui. Czentovic nu reuşi niciodată să joace o singură partidă în abstract sau, cum se spune, orbeşte. Era absolut incapabil să-şi reprezinte în spaţiu masa de şah cu ajutorul imaginaţiei, îi era necesar să vadă înaintea lui, reale şi palpabile, cele şaizeci şi patru de căsuţe negre şi albe şi cele treizeci şi două de piese. Chiar

atunci când, ajunsese celebru în lumea întreagă, nu se despărţea de un joc de şah de buzunar, ca să aibă sub ochi poziţia pieselor dacă ar fi vrut cumva să rezolve o problemă sau să reconstituie partida unui maestru.

Defectul acesta, neglijabil prin el însuşi, îi dezvăluia în bună măsură lipsa de imaginaţie şi era viu comentat în societatea din jurul său, aşa cum s-ar fi vorbit, bunăoară, printre muzicieni, de un virtuos sau de un dirijor distins care s-ar fi dovedit incapabil să cânte sau să dirijeze fără partitură.

Dar această trăsătură nu avu nici o înrâurire asupra uimitoarelor progrese făcute de Mirko. La şaptesprezece ani câştigase douăsprezece premii; la optsprezece ani era campionul Ungariei; la douăzeci, campionul lumii. Cei mai îndrăzneţi jucători, cei care prin inteligenţă, prin imaginaţie şi cutezanţă îl întreceau cu mult pe Czentovic nu putură rezista logicii sale implacabile şi reci. Ei se aflau în faţa lui ca Hanibal înaintea lui Fabius Cunctator, despre care Titus Livius ne spune că în copilărie dădea semne izbitoare de imbecilitate.

Ilustra galerie a maeştrilor şahului cuprinsese până atunci tipuri cu cele mai deosebite inteligenţe: filozofi, matematicieni, capete cu imaginaţie înfierbântată şi adesea creatoare; de acum înainte, în această galerie avea să figureze un personaj străin lumii spiritului, purtând trăsăturile acestui ţăran greoi şi tăcut, căruia cei mai abili reporteri nu izbutiră vreodată să-i smulgă cel mai neînsemnat cuvânt, ce ar fi putut să le servească în vreun articol. E drept că-şi scoteau din gros pârleala citind pe seama lui nenumărate anecdote.

Dacă stăpânirea de sine a lui Czentovic era incontestabilă atunci când el se afla în faţa tablei de şah, în clipa în care o părăsea, devenea un individ comic, aproape grotesc, în ciuda ceremoniosului său costum negru şi a cravatelor sale împodobite pompos cu o perlă, în ciuda mâinilor sale îngrijite şi a unghiilor lustruite cu pedanterie, el păstrase obiceiurile şi ţinuta tânărului ţăran mărginit care mătura odinioară camera preotului său.

Cu un cinism stângaci şi neruşinat, care ba îi scandaliza, ba îi înveselea pe colegii săi, nu urmărea decât un singur ţel: să stoarcă cât mai mulţi bani din talentul şi din renumele său. Lăcomia să nu se dădea înapoi dinaintea nici unei meschinării. Călătorea mult, dar trăgea totdeauna la hoteluri de mâna a treia

şi primea să joace în cluburile cele mai obscure, numai şi numai ca să-şi primească onorariul. Putu fi văzut pe un afiş făcând reclamă unui săpun şi, fără să-i pese de zeflemitori, care-l ştiau incapabil să scrie corect o frază îşi vându semnătura unui editor care publica „o filozofie a şahului”. De fapt, lucrarea fusese scrisă pentru editor, abil om de afaceri, de un student galiţean.

Ca toţi îndărătnicii, Czentovic n-avea defel simţul ridicolului. De când ajunsese campionul lumii, se credea cel mai important personaj al umanităţii. Conştiinţa victoriilor sale asupra unor oameni inteligenţi, causeuri străluciţi şi mari maeştri în ale scrisului, ca şi faptul cu reuşea să câştige mai mult decât ei îi transformaseră timiditatea într-o rece îngâmfare pe care o etala cu grosolănie.

„Dar cum ar fi fost posibil ca un succes atât de rapid să nu tulbure o minte atât de găunoasă?” încheie prietenul meu, după ce-mi povesti câteva întâmplări caracteristice îngâmfării puerile de care dădea dovadă Czentovic. „Cum ai vrea ca unui ţăran oarecare din Banat, de douăzeci şi unu de ani, să nu i se urce la cap vanitatea când vede că e suficient să împingă nişte piese pe o masă cu pătrate ca să câştige într-o săptămână mai mulţi bani decât câştigă într-un un cu lemnăritul şi cu alte munci istovitoare toţi locuitorii din cătunul său la un loc?

Şi nu-i oare al dracului de simplu să te crezi un mare om când nici măcar nu-ţi închipui că un Rembrandt, un Beethoven. Un Dante sau un Napoleon au existat vreodată? Voinicul ăsta nu are decât un singur lucru în dosul frunţii sale pătrate: faptul că n-a pierdut nici o partidă de şah de luni întregi, şi, cum nici nu bănuie că mai există şi alte valori pe lumea asta în afară de şah şi de bani, are toate motivele să fie încântat de sine însuşi”.

Cuvintele prietenului meu îmi treziră curiozitatea, cum, de altfel, era şi de aşteptat. Oamenii urmăriţi de o singură idee m-au intrigat totdeauna, căci cu cât un spirit e mai limitat, cu atât el se apropie, într-un anume sens, de infinit. Oamenii aceştia, care trăiesc aparent în singurătate, îşi construiesc - cu ajutorul unor materiale proprii -, ca nişte termite, lumi în miniatură, cu un caracter ieşit din comun. Aşa stând lucrurile, mi-am exprimat dorinţa de a-l observa îndeaproape pe acest curios specimen de dezvoltare intelectuală unilaterală şi de a folosi cum se cuvine, în scopul acesta, cele douăsprezece zile de drum care ne

despărţeau de Rio.

„Ai prea puţine şanse de a-ţi atinge ţelul - mă preveni prietenul meu. Nimeni, pe cât ştiu eu, n-a reuşit să-i smulgă lui Czentovic cea mai neînsemnată lămurire de ordin psihologic. În ciuda nemărginitei sale prostii, Czentovic ăsta e destul de viclean ca să nu se compromită niciodată. Şi o face extrem de simplu: evită, orice conversaţie, în afara celor cu compatrioţii de-o seamă cu el, întâlniţi prin hanurile mizere pe care le frecventează. Cum simte un om cult, se retrage în carapacea sa; astfel, nimeni nu se poate lăuda că l-ar fi auzit rostind o prostie sau că i-ar fi măsurat ignoranţa”.

Experienţa avea să justifice vorbele acestea. În timpul primelor zile ale călătoriei, m-am văzut silit să recunosc că era absolut imposibil să mă apropii de Czentovic fără să mă arăt de o indiscreţie grosolană, care nu-mi era nici pe gust şi nici nu-mi intra în obicei.

Se plimba adesea pe punte, dar totdeauna cu un aer preocupat şi sălbatic, cu mâinile încrucişate la spate, în atitudinea în care un tablou ni-l înfăţişează pe Napoleon; pe deasupra se îndepărta cu atâta bruscheţe şi grabă, încât ar fi trebuit să alergi ca să-i adresezi un cuvânt. Nu apărea nici la bar, nici în fumoar, nici prin saloane. Stewardul îmi confirmă că-şi petrecea cea mai mare parte a timpului în cabina sa, antrenându-se în faţa unei mari mese de şah.

Trei zile mi-au fost de ajuns ca să mă conving că tactica să defensivă era mai puternică decât voinţa mea de a-l întâlni; eram nespus de contrariat. Nu avusesem până atunci niciodată prilejul să cunosc personal un campion de şah, şi cu cât mă străduiam să mi-l închipui pe acesta, cu atât mai puţin izbuteam. Cum să-ţi imaginezi un creier preocupat toată viaţa numai de o suprafaţă compusă din şaizeci şi patru de căsuţe negre şi albe? Desigur, cunoşteam din experienţă misterioasa atracţie a acestui „joc regal”, singurul dintre toate jocurile care scapă cu desăvârşire de sub tirania hazardului, singurul în care nu-ţi datoreşti victoria decât inteligenţei tale sau, mai bine zis, unei anumite forme de inteligenţă.

Dar nu-l limitezi oare, în mod condamnabil, numindu-l joc? Nu este oare o ştiinţă, o artă sau ceva suspendat la mijloc, între acestea două, ca sicriul lui Mahomed - între cer şi pământ?

Originea jocului de şah se pierde în negura timpurilor, şi

totuşi el este veşnic nou; mişcările sale sunt mecanice, dar nu duc la rezultat decât graţie imaginaţiei jucătorului: e strict limitat, într-un spaţiu geometric fix, şi totuşi combinaţiile sale nu au limită. Urmăreşte o dezvoltare continuă, dar rămâne steril. E o idee care nu duce nicăieri, o matematică care nu stabileşte nimic, o artă de pe urma căreia nu rămâne nici o operă, o arhitectură imaterială; şi cu toate astea a dovedit că e mai trainic, în felul său, decât cărţile sau decât orice alt monument, că e un joc unic, care aparţine tuturor popoarelor şi tuturor timpurilor: nimeni nu ştie care zeu l-a dăruit pământului pentru a alunga plictiseala, pentru a ascuţi spiritul şi a stimula sufletul. De unde începe el, unde se sfârşeşte? Un copil îi poate învăţa regulile, un ignorant îşi poate încerca cu el forţele, ajungând la o virtuozitate unică dacă i-a fost hărăzit darul acesta. Răbdarea şi tehnică se adaugă unei ascuţite pătrunderi a lucrurilor, şi, astfel înzestrat, ajungi să faci descoperiri ca în matematică, în poezie, în muzică.

Altădată, pasiunea pentru ştiinţă l-ar fi împins poate pe un Gall să disece creierul unui campion de şah asemănător celui despre care vorbim, pentru a vedea dacă materia sa cenuşie nu prezintă o circumvoluţiune specială, un fel de muşchi sau de bosă caracteristică, care să-l deosebească de ceilalţi. Cât l-ar fi interesat cazul unui om în care darul specific al jocului de şah mergea mână în mână cu o lene intelectuală totală, ca un filon de aur într-o rocă comună!

În principiu îmi era clar, desigur, că un joc atât de original, atât de genial, îşi poate avea matadorii lui, dar nu puteam concepe activitatea unei inteligenţe luate în întregul ei, redusă la această strâmtă cale, preocupată numai şi numai să mişte înainte sau înapoi treizeci şi două de piese pe nişte pătrate albe şi negre, angajându-şi în acest du-te-vino întreaga glorie a vieţii sale! Cum să-ţi închipui un om care consideră drept o ispravă faptul că a deschis jocul cu calul şi nu cu altă piesă şi care-şi înscrie sărmana şi mi zera sa părticică de nemurire în paginile unei cărţi consacrate şahului? Cum să-ţi închipui, în sfârşit, un om, un om dotat cu inteligentă, care poate, fără să fi înnebunit, în timp de zece, douăzeci, treizeci, patruzeci de ani, să tindă cu toate forţele gândirii sale spre următorul ţel ridicol: acela de a încolţi un rege de lemn într-un ungher al mesei de şah!

Şi acum, când un asemenea fenomen, un geniu atât de

bizar sau, dacă preferaţi, un nebun atât de enigmatic, se afla pentru prima oară în preajma mea. pe acelaşi vapor, la şase cabine depărtare de a mea, mă vedeam silit să recunosc că tocmai mie, căruia tot ceea ce ţine de domeniul spiritului mi-a trezit totdeauna o curiozitate pasionantă, îmi era imposibil să mă apropii de el. Începui să urzesc cele mai absurde stratageme: ce-ar fi fost să-i cer un interviu pentru un mare ziar al cărui titlu l-aş fi născocit pe loc? Sau să-i fi propus un turneu bănos în Scoţia? Până la urmă, mi-am amintit că vânătorul îşi atrage prada imitându-i strigătul din perioada dragostei: doar jucând şah poţi atrage atenţia unui şahist.

Adevărul e că niciodată n-am fost un artist serios în acest domeniu, căci nu joc jocul acesta decât pentru propria-mi plăcere, nu mă aşez în faţa unei mese de şah decât pentru a-mi destinde spiritul. Joc în strictul înţeles al cuvântului, adică mă distrez. În afară de asta, la şah, ca şi în dragoste, ai nevoie de un partener, şi habar n-aveam dacă mai erau pe bord şi alţi amatori în afară de mine şi de soţia mea. Pentru a-i atrage, dacă s-ar fi găsit cumva, ne-am instalat în fumoar, în faţa unei mese de şah, şi am început să jucăm. N-am apucat să facem nici şase mişcări că un pasager, apoi un altul se opriră în dreptul nostru şi ne cerură voie să-i lăsăm să privească. În sfârşit, cineva mă invită la o partidă. Era un inginer scoţian, pe nume MacConnor, care, după cum am aflat, făcuse avere săpând puţuri de petrol în California. Îndesat, cu maxilare proeminente, cu dinţi puternici, îşi datora în parte culoarea aprinsă a feţei pasiunii pentru whisky. Era surprinzător de lat în umeri şi acest lucru se făcea simţit până şi în jocul său, căci domnul MacConnor făcea parte din acea categorie de oameni care au reuşit în viaţă şi sunt atât de plini de ei înşişi, încât consideră ca o umilinţă personală să piardă fie chiar şi o inofensivă partidă de şah. Obişnuit să-şi impună cu brutalitate voinţa şi răsfăţat de succesele sale reale, acest self-made man[20] masiv era atât de pătruns de superioritatea sa, încât privea orice se ridica împotrivă-i ca o încălcare a regulii generale şi aproape ca o injurie. Pierdu în silă prima partidă şi începu să explice, cu o autoritate volubilă, că-şi datora înfrângerea numai şi numai unei clipe de distracţie. La cea de-a treia se legă de gălăgia din camera învecinată; nu se întâmpla să piardă fără să-şi ceară

---

[20] Om care a ajuns prin sine însuşi (în limba engleză).

revanşa. La început îndârjirea lui mă distra, iar mai târziu o considerai doar ca o circumstanţă de ordin secundar, care nu-mi stânjenea întru nimic planurile mele.

A treia zi stratagema mea dădu roade, dar numai pe jumătate. Czentovic ne zărise oare pe fereastră în timp ce se plimba pe punte ori făcea din întâmplare în ziua aceea onorurile fumoarului? Sigur e că l-am văzut îndreptându-se fără voie spre noi şi aruncând din depărtare o privire de cunoscător asupra mesei de şah pe care ne străduiam să-i practicăm arta. MacConnor tocmai se pregătea să mişte un pion. Dar vai! Această singură mişcare fu de ajuns ca să-l convingă pe maestru cât de nedemni eram de prea înaltul său interes. Cu gestul cu care respingi, fără măcar să-l răsfoieşti, un roman poliţist prost de pe tejgheaua unui librar, Czontovic se îndepărtă de masa noastră şi părăsi fumoarul. „A cântărit şi a găsit că-i prea uşor” - îmi spusei în sinea mea, puţin intrigat de privirea aceea dispreţuitoare. Şi, dând frâu liber proastei mele dispoziţii, îi spusei lui MacConnor:

— Mişcarea dumitale, după cât se pare, nu prea l-a încântat pe maestru.

— Care maestru?

Îi explicai că domnul care trecuse pe lângă noi şi ne aruncase o privire dezaprobatoare era Czentovic, campionul mondial de şah.

— Ei bine! Adăugai, nu ne rămâne decât să înghiţim afrontul şi să ne obişnuim cu gândul că ne dispreţuieşte, fără să ne-o luăm prea rău la inimă. Cine n-are, oase roade.

Dar vorbele acestea, rostite fără patimă, avură un efect surprinzător asupra lui MacConnor. Dintr-o dată îşi pierdu liniştea şi uită până şi de partida începută. Din pricina emoţiei începură să-i bată tâmplele. Îmi mărturisi că nu ştiuse până atunci că Czentovic se afla pe bord şi că dorea neapărat să-şi încerce cu el forţele. Apoi mă întrebă dacă nu-l cunosc pe ilustrul personaj. Răspunsul meu fiind negativ, îmi sugeră să-l opresc şi să-l rog să joace cu noi. Am refuzat pe motiv că Czentovic nu părea prea dornic de noi relaţii. De altfel, ce plăcere ne-ar fi oferit o partidă jucată între un campion mondial şi nişte jucători de mâna a treia cum eram noi?

Trebuie să recunosc că n-ar fi trebuit să folosesc expresia de jucător de mâna a treia vorbind cu un om atât de vanitos ca

MacConnor. Se dădu înapoi, declară sec că, în ceea ce-l privea, nu-l credea pe Czentovic capabil să refuze invitaţia politicoasă a unui gentleman şi că el avea să se ocupe de treaba asta. Imediat ce i-am descris pe scurt, la cererea sa, înfăţişarea campionului, el se avântă cu impetuozitate pe punte, în căutarea lui. Am avut, astfel, încă o dată prilejul să constat că era imposibil să-l reţii pe proprietarul acelor umeri remarcabili când i se năzărea ceva şi am început să aştept cu oarecare nelinişte. După zece minute, MacConnor se întoarse. Nu părea cu mult mai calm.

— Ei bine? îl întrebai.

— Ai avut dreptate, îmi răspunse el, cu o mutră înţepată. Pe domnul acesta numai de amabilitate nu-l poţi învinui. M-am prezentat şi i-am spus cine sunt. Nici măcar mâna nu mi-a întins. M-am străduit atunci să-i explic cât de fericiţi am fi cu toţii, cei de pe bord, dacă ar accepta să joace cu noi o simultană.

A rămas ţeapăn de parc-ar fi înghiţit o prăjină şi mi-a răspuns că regretă, dar că s-a angajat printr-un contract să nu joace niciodată, în timpul întregului turneu, fără să primească onorariu. Se vedea deci silit să pretindă cel puţin două sute cincizeci de dolari de fiecare partidă. Am izbucnit în râs:

— Nu mi-ar fi putut trece vreodată prin minte că a împinge nişte pioni de pe un pătrat negru pe un pătrat alb poate fi o afacere atât de mănoasă. Nădăjduiesc că l-ai pus cu botul pe labe...

Dar MacConnor rămase imperturbabil:

— Partidă va avea loc mâine după-amiază, la orele trei, în acest fumoar. Sper că nu ne vom lăsa atât de uşor făcuţi praf.

— Cum? I-ai acceptat condiţiile? Strigai eu, consternat.

— De ce nu? C’est son métier[21]. Dacă m-ar fi durut dinţii, şi dacă un dentist s-ar fi aflat pe bord, i-aş fi cerut oare să-mi scoată dintele pe gratis? Czentovic are dreptate: oamenii cu adevărat capabili au ştiut întotdeauna să-şi conducă afacerile. În ce mă priveşte, sunt de părere că un târg cu cât e mai limpede, cu atât e mai bun. Prefer să plătesc decât să mă bizui pe favoarea domnului Czentovic şi să fiu obligat la sfârşit să-i mulţumesc. Şi pe urmă, la clubul meu, mi s-a întâmplat să pierd mai mult de două sute cincizeci de dolari într-o seară, şi asta

[21] E meseria lui (în limba franceză).

fără să am plăcerea să joc cu un campion mondial. Unui jucător de mâna a treia n-are de ce să-i fie ruşine dacă va fi bătut de-un Czentovic.

Ce mai încolo-încoace, era clar că MacConnor fusese adânc rănit în amorul său propriu de inocenta expresie „*jucător de mâna a treia*”. Dar, având în vedere că era hotărât să suporte cheltuiala acestei costisitoare distracţii, n-aveam nimic de obiectat; mi se oferea, în sfârşit, prilejul să-l observ mai îndeaproape pe bizarul individ care-mi trezise curiozitatea. Ne grăbirăm să-i informăm despre eveniment pe cei patru sau cinci jucători de şah pe care-i cunoşteam pe bord şi, pentru a fi pe cât posibil mai liniştiţi a doua zi, rezervarăm toate mesele din vecinătatea noastră.

A doua zi, la ora dinainte stabilită, micul nostru grup adunase. După cum era de aşteptat, lui MacConnor i se oferi locul din faţa maestrului. Nervos, scoţianul aprindea ţigară după ţigară ţigară ţigară şi se uita neîncetat la ceas. Dar ilustrul nostru campion se lăsă aşteptat zece minute - lucru care nu mă miră defel, după cele ce-mi povestise prietenul meu - şi-şi făcu apoi apariţia cu un calm insolent. Se îndreptă spre masă cu pasul liniştit şi măsurat. Fără să se prezinte – „Ştiţi cine sunt şi nu mă interesează cine sunteţi”, părea că ar fi vrut să ne spună prin atitudinea sa -, începu să organizeze jocul cu o uscăciune cu totul profesională. Deoarece era imposibil să facem o simultană obişnuită, căci nu aveam un număr suficient de mese de şah, propuse să jucăm toţi la un loc împotriva lui. După fiecare mişcare avea să se ducă la celălalt capăt al camerei ca să nu ne tulbure deliberările. Imediat ce-am fi terminat de jucat, aveam să lovim, în lipsa unei sonerii, o linguriţă de un pahar ca să-l înştiinţăm. Dacă ne declarăm de acord, rămânea să stabilim că intervalul între două mişcări să fie de zece minute. Am acceptat, fireşte, toate propunerile sale ca nişte timizi elevi de şcoală. Zarul îi dădu piesele negre lui Czentovic; ca răspuns la deschiderea noastră, îşi jucă prima mişcare fără să se aşeze şi se retrase numaidecât în fundul camerei, în locul pe care-l alesese ca să aştepte; începu să răsfoiască neglijent o revistă ilustrată.

Povestirea amănunţită a acestei partide n-ar avea prea mare interes. În douăzeci şi patru de mişcări am fost definitiv

bătuţi. Nu era nimic surprinzător în faptul că un campion mondial învinsese cu uşurinţă o duzină de jucători mijlocii! Ceea ce ne displăcea însă mai mult era suficienţa cu care Czentovic ne făcea să-i simţim superioritatea. Nu arunca asupra mesei de şah decât o privire distrată, ne măsura nepăsător, în trecere, ca şi cum n-am fi fost nici noi altceva decât nişte neînsufleţite piese de lemn, nişte câini râioşi cărora le-arunci un os, întorcându-le spatele. Dacă ar fi fost cât de cât delicat, îmi spuneam, ne-ar fi atras atenţia asupra greşelilor pe care le făceam sau ne-ar fi încurajat cu un cuvânt amabil. Dar nu, cum termină partida, acest soi de maşină de jucat şah rosti: „Mat! “Şi apoi rămase locului, nemişcat şi mut, aşteptând să afle dacă dorim s-o luăm de la capăt. Totdeauna te simţi neputincios în faţa oamenilor cu pielea atât de groasă. Mă ridicasem, înţelegând prin aceasta că socoteam distracţia încheiată, când, spre marea mea ciudă, îl auzii pe MacConnor spunând cu o voce răguşită: „Revanşa!”

M-am înspăimântat de tonul său provocator; în clipa aceea, MacConnor aducea mai mult cu un boxer care vrea să lovească un gentleman binecrescut. Să fi fost oare rezultatul atitudinii prea puţin binevoitoare cu care ne-a tratat Czentovic sau, pur şi simplu, al ambiţiei sale bolnăvicioase? Oricum, MacConnor părea că-şi ieşise din fire. Se înroşise până la rădăcina părului, nările i se dilataseră, transpira vizibil şi-şi muşca buzele. O cută adâncă i se săpase de la gură până la bărbia-i voluntară. În ochii săi recunoscui cu nelinişte acea flacăra de pasiune nebunească care nu-i cuprinde de obicei decât pe jucătorii de ruletă atunci când, pentru a şasea sau a şaptea oară, au mizat dublu pe o culoare ce nu iese. Prevedeam că acest amor propriu exagerat avea să-l coste întreaga sa avere, pe care avea s-o joace şi iar s-o joace cu Czentovic până ce avea să câştige cel puţin o dată. Şi dacă campionul ar fi intenţionat să persevereze, MacConnor ar fi fost pentru el o mină de aur din care avea să scoată câteva milioane de dolari înainte de a ajunge la Buenos-Aires. Czentovic rămase impasibil: „Cum doriţi - răspunse el politicos. E rândul domniilor voastre să luaţi negrele”.

Cea de-a doua partidă începu ca şi prima, cercul nostru lărgindu-se doar cu câţiva curioşi. MacConnor privea fix masa de şah, ca şi cum ar fi vrut să magnetizeze piesele ca să le ducă la

victorie. Îmi dădeam seama că ar fi dat bucuros o mie de dolari ca să-şi procure plăcerea să strige „mat” unui adversar atât de puţin amabil. Ceva din îndârjirea să ni se transmitea şi nouă. Discutam fiecare mişcare cu mai multă pasiune decât înainte şi ne puneam de acord abia în ultimul moment când îi dădeam lui Czentovic semnalul care-l chema la masa noastră. Ajunsesem astfel la cea de-a şaptesprezecea mişcare şi, spre marea noastră mirare, situaţia ne era favorabilă, căci reuşiserăm să ducem pionul din linia c până la căsuţa c_2; nu mai rămânea decât să-l aducem la c_1, pentru a ne face o nouă regină. Ce-i drept, nu prea eram siguri de norocul acesta, căci prea sărea în ochi. Îl bănuiam cu toţii pe Czentovic, care vedea, desigur, mai departe decât noi, că ne întinde cu bună ştiinţă o cursă. Dar, oricât am căutat şi am discutat, n-am reuşit să descoperim capcana. În sfârşit, dat fiind că răgazul reglementar era pe sfârşite, ne hotărârăm să riscăm. MacConnor era gata să facă mişcarea, când cineva-l apucă brusc de braţ şi-i şopti cu aprindere: „Pentru dumnezeu, nu faceţi asta!”. Toţi ne întoarserăm fără să vrem. În faţa noastră se afla un om cam de patruzeci şi cinci de ani, cu faţa îngustă şi ascuţită, pe care-l mai întâlnisem pe punte şi care mă izbise din pricina paloarei sale. Pesemne că se apropiase de noi, în timp ce eram cu totul absorbiţi de problema ce-o aveam de rezolvat. Simţindu-ne privirile aţintite asupră-i, adăugă în grabă:, Dacă faceţi acum o regină, adversarul vă atacă imediat cu nebunul c_1, şi voi veţi răspunde cu calul. Dar, între timp, el o să vă ameninţe tură în d_2 cu pionul său liber, şi chiar dacă daţi şah cu calul sunteţi pierduţi şi bătuţi în nouă sau zece mişcări. Sunt cam aceleaşi poziţii pe care le aveau Alehin şi Bogoliubov în marele turneu de la Pistyan în 1922”.

MacConnor, minunându-se, ca noi toţi, lăsă piesă pe care o avea în mină şi-l privi pe omul care părea căzut din cer ca un înger salvator. Pentru a putea prevedea dinainte nouă mişcări care aveau să ducă la şah mat, trebuia să fi fost un profesionist distins, poate chiar un concurent al lui Czentovic, în drum spre acelaşi turneu.

Venirea şi intervenţia să neaşteptată într-un moment atât de critic ni se părea un miracol. MacConnor îşi reveni cel clintii.

— Ce mă sfătuiţi? Murmură el din cale-afară de tulburat.

— Nu înainta acuma, evită adversarul! Înainte de orice,

îndepărtează regele de primejdioasă linie g_8 - h_7. Partenerul dumitale va ataca probabil în cealaltă parte, dar vei para cu tura, c_8 - c_4; aceasta-l va costa două mişcări, un pion şi superioritatea. Vei opune atunci un pion liber altui pion liber, iar dacă le aperi bine, vei face remiză. Mai bine n-ai putea-o scoate la capăt.

Eram tot mai miraţi. Precizia şi repeziciunea calculelor sale ne zăpăceau; ai fi zis că omul acesta citea mişcările într-o carte. Norocul nesperat pe care ni-l oferea de a face remiză cu un cam pion mondial, ţinea de domeniul magiei. De comun acord, ne-am dat deoparte ca să-l lăsăm să vadă mai bine tabla de şah. MacConnor repetă:

— Să mişc regele din g_8 în h_7?

— Desigur! Trebuie să parezi lovitura adversarului.

MacConnor ascultă şi lovirăm paharul. Czentovic se apropie cu pasul său liniştit şi aprecie riposta dintr-o privire. Apoi mişcă un pion din h_2 în h_4, de cealaltă parte a regelui, aşa cum prevăzuse salvatorul nostru necunoscut, care ne şopti numaidecât cu însufleţire:

— Tura, mută tură din c_8 în c_4, ca să fie obligat să-şi apere pionul. Asta n-o să-i servească, de altfel, la nimic! Vei ataca apoi cu calul, c_3 - d_5, fără să-ţi pese de pionul lui liber, şi iată situaţia restabilită. De acum înainte, nu mai e necesar să te aperi!

Nu înţelegeam nimic din ce voia să spună, de parc-ar fi vorbit chinezeşte. Totuşi MacConnor, subjugat, făcu ceea ce i se poruncea, fără să mai stea pe gânduri. Paharul răsună iarăşi.

Pentru prima oară, Czentovic nu jucă imediat, ci privi întâi masa de şah cu mare atenţie Apoi făcu întocmai mişcarea prevăzută de străin şi se pregăti să se îndepărteze.

Atunci se produse un fapt nou, neaşteptat: Czentovic ridică ochii şi începu să ne examineze. Era evident că încerca să ştie cine îi opunea deodată o rezistenţă atât de tenace. Din acel moment, tulburarea noastră nu mai cunoscu margini. Dacă până atunci n-avusesem nici o speranţă, gândul că-i puteam răspunde aroganţei îngheţate a lui Czentovic făcea să ne clocotească sângele în vine. Noul nostru prieten hotărâse deja care va fi următoarea mişcare. Apucai cu mâna tremurând de emoţie linguriţa şi lovii paharul ca să-l chem pe Czentovic. Încercarăm atunci primul nostru triumf. Campionul, care jucase până atuncea stând în picioare, şovăi, şovăi îndelung şi sfârşi

prin a se aşeza pe scaun. Se lăsă jos cu ciudă, greoi. Astfel înceta să-şi mai arate, cel puţin din punct de vedere fizic, superioritatea asupra noastră. Îl obligasem să se pună pe acelaşi plan cu noi, cel puţin în spaţiu. Reflectă îndelung, atât de aplecat asupra mesei de şah, încât abia de i se vedeau ochii, sub pleoapele-i întunecate, şi din pricina teribilului efort pe care-l făcea îşi ţinea gura deschisă, ceea ce dădea feţei lui rotunde o ex presie cam neroadă. După câteva minute jucă şi se ridică. Prietenul nostru murmură imediat: „Bine jucat! Nu se compromite. Dar nu vă lăsaţi ademeniţi! Obligaţi-l să aleagă, trebuie s-o faceţi, ca să puteţi obţine remiză; şi atunci nimic nu-l va mai putea salva”.

MacConnor făcu întocmai cum i se spusese. Apoi cei doi adversari se dedară pe masa de şah la o manevră, din care noi, ceilalţi, martori inutili, nu înţelegeam absolut nimic. După şase sau şapte mişcări de felul acesta, Czentovic rămase un timp pe gânduri şi apoi declară: „Remiză”.

O clipă domni o linişte deplină. În fumoar năvăli dintr-o dată zgomotul valurilor, aparatul de radio din salon ne transmise un jazz, fiecare pas răsună distinct pe punte şi până şi uşorul şuierat al vântului prin crăpăturile ferestrelor ajunse la urechile noastre. Repeziciunea cu care se produsese evenimentul ne tăiase răsuflarea, şi eram de-a dreptul speriaţi de aventura aceasta de necrezut. Cum reuşise oare necunoscutul să-l facă aproape să piardă o partidă pe un campion mondial? MacConnor se dădu brusc pe spate şi scoase un „oh!” plin de veselie. Îl urmăream pe Czentovic. Mi se păruse că pălise în timp ce se jucau ultimele mişcări. Dar ştia să-şi ţină firea. Tot atât de băţos şi de indiferent, întrebă cu o voce neutră, dând deoparte cu mâna piesele de pe masa de şah:

— Domnii doresc să facă şi o a treia partidă?

Punea întrebarea într-un mod cu totul obiectiv, ca un om de afaceri. Dar, rostind aceste cuvinte, el nu i se adresa lui MacConnor, căci aruncase o privire pătrunzătoare şi directă înspre salvatorul nostru. Aşa cum un cal recunoaşte un bun călăreţ după echilibrul pe care şi-l menţine în şa, Czentovic îşi recunoscuse pe semne adevăratul său adversar din ultimele mişcări ale partidei. Fără voia noastră îi urmărirăm privirea şi ne întoarserăm spre străin. Fără să-i dea timp să se gândească sau cel puţin să răspundă, MacConnor îi strigă, revărsându-şi prin

toţi porii triumfătoru-i orgoliu:

— Mai încape vorbă! Dar veţi juca singur împotriva lui! Dumneavoastră singur împotriva lui Czentovic!

Atunci se produse un fapt uimitor. Străinul, care rămăsese ciudat de absorbit de masa de şah goală, tresări simţindu-se ţinta atâtor perechi de ochi şi, auzindu-se interpelat cu atât entuziasm, îşi pierdu cumpătul.

— Niciodată, domnilor, se bâlbâi el tulburat. E absolut imposibil... nici nu intră în consideraţie... de douăzeci sau douăzeci şi cinci de ani n-am mai dat ochii cu o masă de şah... am intervenit în jocul dumneavoastră fără să vă cer voie şi de abia acuma îmi dau seama ce deplasat am fost... vă rog să-mi iertaţi îndrăzneala, care nu se va repeta, vă asigur.

Şi, înainte să ne revenim din surpriză noastră, părăsi încăperea.

— Nu-i posibil ca lucrurile să se oprească aici! Tună clocotitorul MacConnor lovind cu pumnul în masă. Auzi dumneata! Douăzeci şi cinci de ani de când n-a mai jucat şah! E nemaipomenit! Calculă fiecare mişcare, cunoştea cu mult înainte tactica adversarului! Nimeni nu poate juca aşa pe nepusă masă. E absolut imposibil - nu-i aşa?

Rostind ultimele cuvinte, se întorsese intenţionat spre Czentovic. Dar campionul rămase nepăsător.

— Nu pot să judec. Sigur e că jocul dumnealui a fost foarte interesant; tocmai de aceea i-am şi lăsat o portiţă de salvare, în timp ce vorbea, se ridică şi adăugă din vârful buzelor: Dacă unul din dumneavoastră doreşte mâine să facă o partidă, îi voi sta la dispoziţie începând de la ora trei după-amiază.

Nu ne-am putut reţine o umbră de zâmbet. Ştiam cu toţii că Czentovic n-a avut de ce să se arate generos cu salvatorul nostru necunoscut şi că observaţia să nu era decât un naiv subterfugiu pentru a-şi ascunde eşecul. Dorinţa noastră de a înjosi nemărginitul lui orgoliu deveni şi mai imperioasă. Din călătorii paşnici şi indiferenţi de până atunci, ne trezirăm dintr-o dată cuprinşi de o dispoziţie sălbatică şi bătăioasă numai la gândul că pe acest vapor, în plin ocean, lui Czentovic i s-ar fi putut smulge laurii. Ar fi fost un record imediat anunţat, prin radio, lumii întregi.

La aceasta se mai adăuga şi atracţia misterului în care era învăluit eroul nostru şi contrastul dintre modestia sa, aproape

excesivă, şi imperturbabilă aroganţă a profesionistului. Cine să fi fost oare necunoscutul? Hazardul ne făcuse oare să descoperim un nou geniu al şahului? Sau poate că era un maestru deja celebru, care ne ascundea numele dintr-un motiv enigmatic? Dezbăteam aceste probleme însufleţiţi la culme, şi ipotezele cele mai îndrăzneţe nu ne ajutau să împăcăm sfiala străinului şi extraordinara sa mărturisire cu vădita-i pricepere în materie de şah.

Asupra unui punct eram totuşi de acord; voiam cu orice preţ să-l determinăm pe necunoscut să joace o partidă cu Czentovic a doua zi, iar MacConnor se angaja să suporte riscurile financiare. Tocmai când ajunseserăm la acest punct, aflarăm de la steward că necunoscutul era austriac, şi fiindcă-i eram compatriot mi s-a încredinţat mie misiunea de a-i prezenta cererea noastră.

După câteva clipe îl descoperii pe punte, unde se refugiase. Citea, întins pe şezlong. Înainte de a deschide discuţia l-am observat îndelung. Capul său ascuţit se sprijinea pe perne, într-o poziţie oarecum obosită, şi uimitoarea paloare a feţei lui relativ tinere mă izbi încă o dată. Părul îi era alb-colilie; nu ştiu de ce aveam impresia că omul acesta îmbătrânise de timpuriu. Se ridică curtenitor când mă apropiai de el şi se prezentă. Numele său era al unei vechi şi vestite familii austriece; îmi amintesc că-l purtase un prieten de-al lui Schubert şi unul din medicii împăratului.

Când i-am împărtăşit dorinţa noastră, păru extrem de zăpăcit. Aflai că habar n-avea că jucase cu un campion, şi încă cu cel mai celebru campion al secolului. Faptul acesta îl impresionă deosebit de mult, după cât mi se păru, căci mă întrebă de câteva ori dacă eram absolut sigur şi dacă adversarul său era într-adevăr un maestru atât de notoriu. Aceasta îmi uşura sarcina. În acelaşi timp, Îl bănuiam atât de delicat, încât crezui de cuviinţă că ar fi mai nimerit să nu-i pomenesc nimic de riscurile materiale pe care MacConnor şi le asumă. După un lung moment de ezitare, domnul B. se declară gata să accepte provocarea, „dar — adaugă el zâmbind pe gânduri — spuneţi-le, vă rog, domnilor că nu trebuie să-şi pună prea mari speranţe în mine. Nu ştiu dacă sunt în stare sau nu să joc o partidă de şah după toate regulile artei, şi acesta este adevărul adevărat. Crede-mă, am afirmat fără nici o falsă modestie că nu m-am

atins de o masă de şah de pe vremea când eram la gimnaziu, adică de mai bine de douăzeci de ani. Şi pe-atunci nu eram decât un jucător cu totul mediocru".

Rostise vorbele acestea cu atâta simplitate, încât nu-i puteam pune la îndoială buna-credinţă. Totuşi nu m-am putut ţine să nu-i împărtăşesc mirarea mea în ce priveşte faptul că-şi amintise cu atâta precizie tactica diferiţilor maeştri pe care-i citase; pesemne că se interesase mult de şah, cel puţin în teorie. La aceste cuvinte, pe faţa domnului B. se schiţă acelaşi surâs gânditor.

— M-am ocupat. Numai dumnezeu ştie cât e de adevărat! Dar aceasta s-a-ntâmplat în împrejurări cu totul speciale, ba chiar unice. E o poveste destul de complicată şi care-ar putea să servească drept mărturie încântătoarei epoci pe care-o trăim. Dacă aţi avea cumva răbdarea să-mi acordaţi atenţie o jumătate de oră...

Mă invită cu un gest să iau loc pe şezlongul de lângă el. Acceptai cu bucurie. Eram singuri. Domnul B. îşi scoase ochelarii şi-şi începu povestirea:

„Aţi fost atât de amabil să-mi spuneţi că sunteţi vienez şi că-mi cunoaşteţi numele. Totuşi bănuiesc că n-aţi auzit niciodată vorbindu-se de biroul avocăţesc pe care-l conduceam la început cu tatăl meu, mai apoi singur. Noi nu apăram procese strălucite, din acelea despre care se scrie în ziare, şi nu căutam să ne mărim clientelă. De fapt nici nu mai practicam baroul în strictul sens al cuvântului. Ne limităm să fim consilieri juridici şi să administrăm bunurile marilor mănăstiri cu care tatăl meu, vechi deputat al partidului clerical, întreţinea relaţii strânse.

În afară de asta - v-o pot spune fără să comit o indiscreţie, deoarece monarhia ţine azi de domeniul trecutului -, câţiva membri familiei imperiale ne încredinţaseră girarea averilor lor. Legăturile acestea cu clerul şi curtea datau de două generaţii - unul din unchii mei fusese medic al împăratului, iar altul stareţ la Seitenstetten - şi nouă nu ne rămânea decât să le păstrăm. Aveam o activitate liniştită şi într-un sens mută, care ne fusese lăsată moştenire şi care nu ne pretindea pentru ca s-o putem păstra decât o extremă discreţie şi o cinste exemplară, două calităţi cu care răposatul meu tată era înzestrat în cel mai înalt grad. El a reuşit, în adevăr, să păstreze clienţilor săi o mare parte din averea lor, în ciuda inflaţiei şi a revoluţiei.

Când Hitler a venit la putere în Germania şi a început să deposedeze biserica şi mănăstirile, prin mijlocirea noastră s-au făcut tot felul de tranzacţii şi de negocieri dincolo de frontieră pentru a se evita cel puţin rechiziţionarea bunurilor mobiliare ale clienţilor noştri. În momentul acela, noi, tatăl meu şi cu mine, ştiam mai mult despre politica secretă a Romei şi a casei imperiale decât va afla vreodată publicul. Dar tocmai caracterul discret al biroului nostru - nu aveam nici firmă la uşă - şi prudenţa cu care evitam cu ostentaţie mediile monarhiste păreau că ne pun la adăpost de orice anchetă inoportună. Fapt este că în Austria nici o autoritate nu bănuia câtuşi de puţin pe atunci că corespondenţa secretă a casei imperiale trecea aproape în întregime prin modestul birou pe care-l aveam la cel de-al patrulea etaj al unui imobil.

Dar, cu mult înainte de a cotropi lumea cu armatele lor, naţional-socialiştii organizaseră, în toate ţările vecine, o altă legiune, tot atât de primejdioasă şi de antrenată, aceea a înrăiţilor care se introduceau în toate birourile, în fiecare întreprindere şi-şi aveau posturile de spionaj până şi în cabinetele particulare ale lui Dolfuss şi Schuschnigg. Am aflat, dar vai, prea târziu, că-şi aveau omul până şi-n biroul nostru. Nu era, ce-i drept, decât un biet funcţionar, pe care-l angajasem în urma recomandaţiei unui preot pentru a da biroului nostru aspectul unei întreprinderi obişnuite. Nu-i încredinţam decât o scrie de comisioane inofensive, grijă de a răspunde la telefon şi aceea de a pune în ordine o serie de acte lipsite de importanţă. N-avea autorizaţia să deschidă corespondenţa, eu însumi îmi scriam la maşină toate scrisorile importante, nu lăsam nici o copie la birou, luam acasă documentele de valoare şi dădeam consultaţiile secrete în stăreţia mănăstirii sau la unchiul meu.

Graţie acestor măsuri de precauţie, nu era nimic interesant de spionat la birou. Doar printr-o întâmplare nenorocită, ambiţiosul individ şi-a dat seama că ne feream de el şi că totul se petrecea în spatele lui. Poate că, în lipsa mea, un curier imprudent a vorbit de «Majestatea Sa», în loc să-l numească «baronul Bern», aşa cum convenisem, ori ticălosul a deschis scrisorile, în ciuda ordinelor primite. Oricum, cert este că Münchenul sau Berlinul l-au pus să ne supravegheze înainte ca noi să fi avut cea mai mică bănuială. Abia mult mai târziu,

după ce am fost arestat, mi-am amintit de zelul neobişnuit de care dăduse dovadă în ultimul timp şi de insistenţa cu care se oferea să-mi ducă corespondenţa la poştă. Trebuie să mărturisesc că am cam fost lipsit de prevedere, dar câţi diplomaţi şi ofiţeri n-au fost traşi pe sfoară de perfidia acestei clici?

Avui curând o probă palpabilă a atenţiei pe care mi-o arăta încă de multă vreme Gestapoul: chiar în seara când Schuschnigg îşi dădea demisia, în ajunul zilei când Hitler avea să intre în Viena, fui arestat de S.S.-işti. Din fericire arsesem cele mai importante hârtii deîndată ce auzisem discursul de adio al lui Schuschnigg şi, cu o clipă înainte ca zbirii să-mi bată la uşă, trimisesem la unchiul meu, într-un coş cu rufe, prin intermediul bătrânei şi credincioasei mele servitoare, toate hârtiile necesare pentru recunoaşterea titlurilor pe care mănăstirea sa şi doi arhiduci le posedau în străinătate.

Domnul B. îşi întrerupse povestirea ca să-şi aprindă o ţigară. Strălucirea vie a flăcării îi lumină gura; un tic nervos, care mă izbise şi înainte, îi strâmbă colţul drept. Nu era decât o mişcare uşoară, abia perceptibilă, dar îi dădea întregului său chip o expresie de ciudată nelinişte.

„Îţi închipui, desigur, că am să-ţi povestesc acuma despre unul din acele lagăre de concentrare în care au fost închişi atâţi austrieci, credincioşi ţării lor, şi că am să-ţi descriu toate umilinţele şi torturile pe care le-au avut de îndurat! Mie nu mi s-a întâmplat nimic din toate astea. Am fost clasat într-o altă categorie. Nu m-au pus la un loc cu aceşti nenorociţi asupra cărora îşi revărsau nemărginita lor ură prin umilinţe fizice şi morale, ci într-alt grup, mai puţin numeros, de la care naţional-socialiştii sperau să smulgă bani sau informaţii preţioase. Modesta mea persoană nu prezenta, prin ea însăşi, nici un interes pentru Gestapo.

Pesemne că li se adusese la cunoştinţă că noi eram administratorii şi oamenii de încredere ai celor mai îndârjiţi adversari ai partidului lor, iar de la mine sperau să obţină informaţii, pe care aveau să le întoarcă apoi ca probe zdrobitoare împotriva mănăstirilor, pentru a justifica acapararea bunurilor lor, împotriva casei imperiale şi împotriva tuturor monarhiştilor fideli. Erau convinşi, şi de altfel nu fără oarecare temei, că din averile ce ne trecuseră prin mâini rămăseseră

resturi respectabile într-o serie de locuri inaccesibile lor. Astfel, m-au arestat din prima zi, ca să încerce să mă facă să vorbesc prin mijlocirea metodelor ajunse celebre datorită excelentelor lor rezultate.

Oamenii care făceau parte din această categorie nu erau trimişi în lagăre de concentrare: lor le era rezervată o soartă specială. Îţi aminteşti, poate, că nici cancelarul nostru şi nici baronul Rotschild n-au fost închişi în spatele sârmei ghimpate, ci li s-a făcut aparenta favoare de a fi instalaţi într-un hotel în care fiecare îşi avea camera lui proprie. E vorba de hotelul «Metropol», acelaşi în care Gestapoul îşi stabilise cartierul general. Mie, personaj atât de obscur, mi-a fost hărăzită aceeaşi onoare.

O cameră separată într-un hotel - ce tratament mai uman s-ar putea visa? Şi totuşi, te rog să mă crezi, am fost plasaţi în camere de hotel, plăcut încălzite şi nu în barăci îngheţate, în care oamenii stau ca sardelele, nu pentru a ni se aplică o metodă mai umană, ci una mai rafinată. Presiunea pe care voiau s-o exercite asupra noastră, pentru a ne smulge informaţii, era de un soi mult mai subtil decât aceea a loviturilor de bâtă şi a altor torturi corporale. Eram supuşi celei mai rafinate izolări care se poate închipui. Nu ni se făcea nimic - eram lăsaţi doar faţă-n fată cu vidul, căci e ştiut că nimic pe lume nu apasă mai mult sufletul omenesc. Creând în jurul fiecăruia din noi un vid total, limitându-ne la o încăpere ermetic închisă lumii exterioare, uzau de un mijloc de presiune care trebuia să ne descleşteze gură mult mai sigur decât loviturile şi frigul.

La o primă privire, camera care mi se dăduse nu părea de fel lipsită de confort. Avea o uşă, un pat, un scaun, un lavoar, o fereastră cu gratii. Uşa rămânea însă ferecată zi şi noapte, îmi era interzis să mă folosesc de hârtie sau de creion, iar fereastra răspundea spre un perete, în jurul meu se întindea vidul, în care eram cu totul cufundat. Mi se luase ceasul, ca să nu pot măsura timpul, creionul, ca să nu scriu nimic, briceagul, ca să nu-mi tai vinele, mi se refuză până şi uşoara beţie provocată de o ţigară. Nu vedeam niciodată vreun chip omenesc, în afara aceluia al gardianului, care primise ordin să nu-mi vorbească şi să nu-mi răspundă la nici o întrebare. Nu auzeam niciodată vreun glas omenesc.

Regimul acesta, care zi şi noapte îmi lipsea simţurile de

orice hrană, mă lăsa singur, îngrozitor de singur, faţă-n faţă cu mine însumi şi, cu patru sau cinci obiecte neînsufleţite: masa, patul, fereastra, lavoarul. Trăiam ca un scafandru în clopotul lui de sticlă, în acel negru ocean al tăcerii, dar ca un scafandru care presimte că s-a rupt cablul care-l lega de lume şi că niciodată nu va mai fi tras afară din hăul acela mut. N-aveam nimic de făcut, nimic de auzit, nimic de văzut, în jurul meu domnea un vid ameţitor, un vid fără dimensiuni în spaţiu ori în timp. Mă plimbam mereu de colo-colo prin cameră, iar gândurile-mi erau şi ele într-un continuu du-te-vino. Dar, oricât de lipsite de materialitate ar părea, gândurile au şi ele nevoie de un punct de sprijin, fără de care încep să se învârte în jurul lor într-o goană nebună. Nici ele nu pot suporta vidul. Aştepţi ceva de dimineaţă până seara, dar nu se întâmplă nimic. Aştepţi, apoi începi din nou s-aştepţi. Nu se întâmplă nimic. Aştepţi, aştepţi şi iar aştepţi, gândurile se învârt, se învârt în capul tău, până ce te dor tâmplele. Nu se întâmplă însă nimic. Rămâi singur... singur... singur.

Am stat aşa cincisprezece zile, în timpul cărora am trăit în afara timpului, în afara lumii. Putea să izbucnească şi războiul, eu tot n-aş fi aflat nimic. Pentru mine lumea se compunea dintr-o masă, o uşă, un pat, un scaun, un lavoar, o fereastră şi patru pereţi al căror tapet, veşnic acelaşi, îl priveam fără încetare. Fiecare linie a desenului său mi s-a întipărit ca dăltuit în creier, atâta l-am privit.

În sfârşit, începură şi interogatoriile. Eram chemat brusc, fără să ştiu bine dacă e zi sau noapte. Eram condus de-a lungul unor coridoare, fără să ştiu unde merg. Aşteptam apoi undeva ca să mă aflu dintr-o dată în faţa unei mese în jurul căreia erau aşezaţi câţiva indivizi în uniformă. Pe masă erau teancuri de hârtii, un dosar al cărui conţinut n-aveam cum să-l bănuiesc, şi numaidecât începeau să curgă şi întrebările: şi cele directe, şi cele pline de perfidie, şi cele în dosul cărora se ascundeau altele, şi cele care caută să te prindă în capcană. În timp ce răspundeam, mâini străine şi duşmănoase răsfoiau hârtiile al căror conţinut mi-era necunoscut, iar o peniţa răuvoitoare alcătuia un proces-verbal, fără ca eu să ştiu ce scrie.

Dar ceea ce era mai de temut pentru mine în aceste interogatorii era faptul că nu puteam ghici ce ştia cu adevărat Gestapoul, graţie spionajului său, despre afacerile mele şi ceea

ce voia să-mi smulgă. După cum ţi-am spus, îi trimisesem unchiului meu, în ultima clipită şi prin intermediul servitoarei, documentele cele mai compromiţătoare. Dar oare femeia le primise? Şi până unde mersese trădarea funcţionarului meu? Ce-au putut scoate din scrisorile mele, ce-au smuls poate unui biet preot, interogat cu abilitate în una din mănăstirile pe care le reprezentăm? Nu mai sfârşeau cu întrebările. Ce acţiuni cumpărasem pentru cutare mănăstire? Cu ce bancă mă aflam în corespondenţă? Îl cunoşteam pe domnul cutare sau cutare? Primeam scrisori din Elveţia sau din Steenockerzeel? Şi cum nu-mi puteam forma o idee precisă despre ceea ce ştiau, fiecare răspuns al meu comporta o responsabilitate zdrobitoare. Dacă aş fi spus ceva ce nu se ştia, aş fi putut trimite pe cineva la moarte; dacă aş fi ascuns prea multe, îmi stricam mie însumi.

Dar interogatoriul nu era lucrul cel mai rău. Mai rea era întoarcerea în vid, în aceeaşi cameră, în faţa aceleiaşi mese, a aceluiaşi pat, a aceluiaşi lavoar, a aceluiaşi tapet. Nu rămâneam bine singur cu gândurile mele, că şi începeam să refac în cap interogatoriul, să mă gândesc la ce-ar fi trebuit să spun că răspunsul meu să fie mai abil, la ceea ce aveam să spun data viitoare pentru a îndepărta bănuiala pe care-o trezisem poate printr-o remarcă nechibzuită. Cercetăm, controlam, întorceam pe-o parte şi pe alta fiecare întrebare, fiecare răspuns. Încercam să apreciez ceea ce ar fi putut să se înregistreze în procesul-verbal, ştiind totuşi dinainte că n-am să ajung la nici un rezultat.

Dar gândurilor acestea, o dată ce le dădusem drumul, nu le mai puteam pune frâu: se învârteau, se învârteau în capul meu, făcând fără încetare între ele noi combinaţii şi urmărindu-mă până şi-n somn. Astfel, interogatoriul o dată sfârşit, propria-mi minte îşi prelungea fără milă chinul, cu mai multă cruzime decât judecătorii, care îşi încheiau audienţa după un ceas, în timp ce, în camera mea, din pricina izolării, tortură nu mai avea sfârşit. În jurul meu nu era nimic altceva decât masa, dulapul, patul, tapetul, fereastra. Nici o distracţie, nici o carte, nici un ziar, nici un alt chip decât al meu, nici un creion cu care aş fi putut lua note, nici un chibrit ca să mă joc, nimic, nimic şi iar nimic. Da, numai un geniu diabolic, un ucigaş de suflete, ar fi putut inventa acest sistem al camerei de hotel. Într-un lagăr de concentrare, ar fi trebuit, fără îndoiala, să car pietre, până ce mi-ar fi sângerat mâinile şi mi-ar fi îngheţat picioarele în pantofi,

aş fi fost închis cu alţi douăzeci şi cinci în frig şi duhoare. Dar cel puţin aş fi văzut alte chipuri, aş fi privit un câmp, o roabă, un copac, o stea, ceva, în sfârşit, care să se schimbe, în locul acelei camere neschimbate, atât de cumplit de asemănătoare cu ea însăşi, în imobila sa fixitate. Nimic nu mă putea distrage acolo de la gândurile mele, de la nebuneştile mele plăsmuiri, de la bolnăvicioasele recapitulări. Şi tocmai această o doreau şi călăii mei - să mă facă să-mi repet mereu aceleaşi gânduri până ce ele aveau să mă înăbuşe şi până ce avea să nu-mi rămână altceva de făcut decât să le scuip afară, ca să zic aşa, să mărturisesc, să mărturisesc totul, dându-le astfel pe mână şi prietenii mei, şi informaţiile dorite. Simţeam cum treptat nervii mei începeau a ceda sub această cumplită presiune şi mă încordam din răsputeri că să-mi creez o diversiune.

În locul unei alte ocupaţii, recitam sau reconstituiam cum puteam tot ce învăţasem odinioară pe de rost: cântece populare şi poezii pentru copii, pasaje din Homer învăţate pe vremea gimnaziului. Paragrafe din Codul civil. Încercam să fac calcule, să adun, să împart numere oarecare. Dar în vidul acesta, memoria mea nu mai era bună de nimic. Nu mă puteam concentra defel. Acelaşi gând se strecura pretutindeni. Ce ştiau ei? Ce-am spus ieri, ce-ar trebui să spun data următoare?

Patru luni am trăit în aceste condiţii de nedescris. E uşor să scrii şi să spui patru luni. E suficient un sfert de secundă ca să articulezi aceste trei silabe: patru luni. Ajung câteva litere ca să le notezi. Dar cum să zugrăveşti, cum să exprimi, chiar pentru tine însuţi, o viaţă care se desfăşoară în afara spaţiului şi a timpului? Nimeni nu va putea exprima vreodată cum te roade şi te distruge acest vid inexorabil, în ce fel acţionează asupra ta priveliştea veşnică a neschimbatei mese, a aceluiaşi pat, a aceluiaşi veşnic lavoar şi tapet, liniştea la care eşti redus, purtarea gardianului, mereu acelaşi, şi care pune hrana în faţa prizonierului său fără să-i arunce o privire. Gânduri, mereu aceleaşi, se învârt în vid, în jurul izolatului, până ce el înnebuneşte.

După câteva semne neliniştitoare, îmi dădui seama că creierul meu se destrăma. La început, când mă aflam în faţa judecătorilor, mintea mi-era limpede şi făceam depoziţii calme şi chibzuite; triam perfect în mintea mea ceea ce trebuia să spun şi ceea ce nu trebuia. Acum nu reuşeam să articulez nici o frază

foarte simplă fără să mă bâlbâi, căci, în timp ce vorbeam, fixam hipnotizat peniţa grefierului, care alerga pe hârtie, ca şi cum aş fi vrut s-o iau ta goană după propriile-mi cuvinte. Simţeam cum mă părăsesc puterile şi cum se apropie clipa când aveam să spun tot ceea ce ştiam şi chiar mai mult, când, pentru a scăpa din ucigătoarea încleştare a vidului, aveam să trădez doisprezece oameni şi secretele lor numai şi numai pentru a câştiga măcar o clipă de linişte.

Într-o seară mă aflam tocmai în această stare. Gardianul îmi adusese mâncare, şi eu începui să strig, înăbuşindu-mă în clipa în care el pleca: „Du-mă înaintea judecătorilor! Am să spun totul!! Am să spun unde sunt hârtiile, unde sunt banii! Am să spun totul, totul!". Din fericire, n-a auzit. Poate că nici n-a vrut să audă. Mă vedeam silit să recurg la această soluţie extremă, când se produse un eveniment neaşteptat, care trebuia să mă salveze cel puţin pentru un timp oarecare. Era o zi întunecată şi mohorâtă de sfârşit de iulie, îmi amintesc foarte bine de acest amănunt, căci ploaia cădea ritmic pe geamuri, de-a lungul coridorului pe care mă duceam la interogatoriu. M-au lăsat să aştept în anticameră. M-au lăsat să aştept în anticameră. Totdeauna trebuia să aştepţi înainte de a-ţi face apariţia, căci acesta era unul din punctele metodei. Începeau prin a zdruncina nervii inculpatului chemându-l brusc în mijlocul nopţii şi, după ce el apucase să-şi revină, după ce-şi adunase toată energia de care era capabil în vederea audienţei îl lăsau să aştepte, să aştepte fără nici un motiv o oră, două, trei, înainte de a-l supune la interogatoriu, pentru a-i chinui şi trupul, şi sufletul. În joia aceea, 27 iulie, rămăsei în picioare în sala de aşteptare două ore încheiate... şi iată de ce-mi amintesc cu atâta precizie dată: pe perete era atârnat un calendar şi în timp ce de abia mă mai puteam ţine pe picioare - era, fireşte, interzis să stai jos - mâncăm din ochi, în setea mea de lectură, cifra aceea şi cuvântul de lângă ea: 27 iulie, care se distingea pe perete.

Apoi am început iar să aştept, să privesc uşa, să mă întreb când se va deschide, să reflectez la ceea ce mă vor întreba judecătorii de data asta, deşi ştiam bine că nu-mi vor pune întrebările al căror răspuns îl pregătisem. În ciuda neliniştii acestei aşteptări, în ciuda oboselii pe care mi-o provoca, era o uşurare să mă aflu într-o altă cameră decât a mea, o cameră mai mare, luminată de două ferestre, fără pat şi fără lavoar, şi a

cărei lemnărie nu avea crăpătura aceea pe care o observasem de milioane de ori în camera mea. Zugrăveala era alta, altul era şi scaunul; la stânga uşii era un dulap plin cu dosare şi un vestiar cu cuiere pe care atârnau trei sau patru mantale militare ude, mantalele călăilor mei.

Astfel, în faţa privirilor mele se aflau lucruri noi - în sfârşit ceva nou -, şi ochii mei se agăţau cu aviditate de ele. Cercetăm fiecare cută a mantalelor şi observăm, bunăoară, o picătură de ploaie pe marginea gulerului ud. Aşteptam cu o emoţie, care ţi se va părea poate ridicolă, să văd dacă va cădea de-a lungul cutei sau se va apăra încă multă vreme împotriva gravităţii - da, fixam, gâfâind, picătura aceasta timp de câteva minute, ca şi cum viaţa mea ar fi depins de ea. Şi când, în sfârşit, s-a prelins, am început să număr nasturii de pe fiecare manta, opt pe prima, opt pe a doua şi zece pe cea de-a treia, apoi m-am apucat să compar toţi aceşti nasturi între ei, sorbeam din ochi amănuntele lipsite de importanţă, o luăm de la capăt şi mă delectam cu o indescriptibilă pasiune.

Şi, deodată, ochii-mi căzură pe altceva, ceva ce umfla buzunarul uneia din mantale. Mă apropiai şi mi se păru că recunosc, prin stofă întinsă, formă dreptunghiulară a unei cărţi. O carte! Genunchii începură să-mi tremure: o carte! De patru luni nu ţinusem una în mână, şi numai forma ei mă umplea de încântare. Era o carte în care aveam să văd cuvinte aliniate unele alături de altele, linii, pagini, foi pe care aveam să le întorc. O carte în care puteam să urmăresc alte gânduri, gânduri noi care aveau să mă distragă de la ale mele, pe care puteam să le păstrez în minte. Ce descoperire îmbătătoare şi în acelaşi timp calmantă! Privirile-mi ţintuiau, hipnotizate, buzunarul umflat, unde se schiţa forma cărţii, şi erau atât de arzătoare de parc-ar fi vrut să găurească mantaua. N-am mai rezistat şi m-am apropiat mai mult. Numai la gândul că aş putea pipăi o carte, fie şi printr-o stofă, degetele-mi ardeau până-n vârful unghiilor. Fără să-mi dau seama cum, mă apropiam tot mai mult.

Din fericire, gardianul nu dădea nici o atenţie ciudatei mele purtări. Poate că găsea pur şi simplu firesc ca un om care a stat două ore în picioare să se sprijine puţin de perete. Până la urmă, m-am apropiat de manta şi mi-am pus mâinile la spate ca s-o pot atinge pe ascuns. Pipăii stofa şi simţii într-adevăr un obiect dreptunghiular, suplu şi care fâşâia uşor — o carte! Era

într-adevăr o carte! Ca un fulger, un gând puse stăpânire pe mine: «Încearcă s-o furi! Poate că ai să izbuteşti şi atunci ai s-o poţi ascunde în cameră şi ai să citeşti, ai să citeşti, ai să citeşti, în sfârşit, ai să citeşti iarăşi!.» Abia încolţise acest gând, că şi începu să acţioneze asupra mea ea o otravă puternică; urechile începură să-mi vâjâie, inima-mi bătu să se spargă, iar mâinile-mi îngheţate nu mă mai ascultară.

În timpul acesta, după ce prima impresie de stupoare s-a şters, m-am lipit cu viclenie de manta şi, nescăpându-l din ochi pe gardian, am început să scot încet-încet cartea din buzunar. Hop! Am apucat-o prudent şi m-am trezit în mână cu un volum nu prea gros. Abia atunci m-a cuprins teamă de ceea ce făcusem. Înapoi nu mai puteam însă da. Unde s-o pun? Am lăsat-o să-mi lunece în pantalon, pe la spate, şi de acolo am tras-o încetişor până pe şold, astfel ca s-o pot ţine cu mâna în timp ce mergeam. Nu-mi mai rămăsese decât să-mi încerc şiretlicul. M-am îndepărtat de vestiar, am făcut un pas, doi, trei. Mergea. Reuşeam să ţin cartea la locul ei dacă-mi lipeam strâns braţul de corp, în dreptul cingătoare!.

Nu trecu mult şi începu şi interogatoriul. De data asta trebuii să fac un efort mai mare decât oricând, căci atenţia mea era concentrată mai mult asupra cărţii şi asupra felului cum o ţineam decât asupra depoziţiei. Din fericire, în ziua aceea audienţa n-a durat mult, iar cartea ajunse teafără în camera mea. N-am să-ţi dau amănunte ca să nu te plictisesc, dar trebuie să-ţi spun că de câteva ori cartea mi-a alunecat înăuntrul pantalonilor în timp ce străbăteam coridorul şi-a trebuit să simulez un violent acces de tuse ca să mă pot apleca şi s-o împing pe ascuns la locul ei, sub cingătoare. Sosi însă şi clipa, clipă pe care n-am s-o uit niciodată, când mă văzui singur în iadul meu, în sfârşit singur, şi totuşi în tovărăşia aceasta nespus de preţioasă.

Crezi poate că am scos imediat cartea din ascunzătoarea ei, ca să mă uit la ea, ca s-o citesc? N-am făcut nimic din toate acestea. Întâi şi întâi am vrut să gust întreaga bucurie de care mă umplea prezenţa acestei cărţi şi întârziam intenţionat clipa când aveam s-o văd, provocându-mi astfel o plăcere extrem de subtilă: aceea de a visa la conţinutul ei. Cel mai mult aş fi dorit să fie tipărită foarte înghesuit, ca să aibă cât mai mult text, şi pe hârtie foarte fină, ca să am mult de citit. Nădăjduiam să fie o

carte dificilă, care avea să-mi ceară un mare efort intelectual sau ceva ce poate fi învăţat pe dinafară, poezii, de preferinţă, o, vis temerar, Goethe sau Homer.

În sfârşit, nu mi-am mai putut abţine curiozitatea. M-am întins pe pat în aşa fel încât dacă ar fi intrat pe neaşteptate gardianul nu m-ar fi putut surprinde şi-am tras cu mâna tremurând de emoţie cartea de sub cingătoare.

* * *

Dar ce necaz, ce amară decepţie când am văzut-o: cartea aceasta, pe care o furasem cu preţul atâtor riscuri, cartea aceasta, care-mi trezise speranţe atât de arzătoare, nu era decât un manual de şah, o colecţie de o sută cincizeci de partide jucate de maeştrii şahului! Dacă n-aş fi fost închis, ferecat între patru pereţi, în furia mea aş fi aruncat cartea pe fereastră, căci, pentru Dumnezeu, la ce mi-ar fi folosit acest tratat? Pe vremea când eram la gimnaziu încercasem, ca mai toţi colegii mei, să mişc pioni pe o masă de şah, într-o zi sau alta când mă rodea plictiseala. Dar cu lucrarea aceea teoretică ce să fi făcut? Nu poţi juca şah fără partener şi cu atât mai puţin fără masă de şah şi fără piese.

Răsfoiam volumul, pradă unei crunte indispoziţii, în speranţa că, am să descopăr totuşi ceva de citit, fie o introducere, fie câteva instrucţiuni. Dar cartea nu conţinea decât diagramele partidelor celebre, pe deasupra cărora se aflau înscrise nişte semne, la început de neînţeles pentru mine: e_2 - e_3, Cf_1-g_3 şi aşa mai departe. După cât îmi putui da seama, era un fel de algebră a cărei cheie n-o posedăm. Încetul cu încetul, am priceput că literele a, b, c desemnau liniile longitudinale, cifrele de la 1 la 8, cele transversale şi că aceste coordonate îţi permiteau să stabileşti poziţia fiecărei piese în cursul partidei; aceste reprezentări pe de-a-ntregul grafice erau, prin urmare, un fel de mod de exprimare. Gândul că am să reuşesc poate să fac un fel de joc de şah şi că am să încerc să joc partidele acestea mi-a fulgerat prin minte. Am observat că, din fericire, aşternutul de pe pat era cadrilat. Împăturit cu grijă, alcătuia o masă de şah cu şaizeci şi patru de căsuţe. Cartea am ascuns-o sub saltea după ce i-am smuls prima pagină. Apoi, mi-am pus de o parte, din raţia de pâine, puţin miez din care am modelat piesele, un rege, o regină, un nebun şi toate celelalte.

Erau cam grosolane, dar izbutii, nu fără greutate, să reproduc pe cearşaful meu cadrilat poziţiile prezentate în manual.

La început îmi venea greu să joc o partidă întreagă din pricina ridicolelor piese din miez de pâine, pe care le confundam mereu, căci „negrele” nu se distingeau decât prin praful cu care le pictasem. A trebuit să iau de cinci ori, de douăzeci de ori de la capăt această primă partidă. Dar cine-n lumea asta dispunea de mai mult timp decât mine, aşa cum eram robit vidului, cine-ar fi putut fi mai avid şi mai răbdător totodată?

După şase zile, partida aceasta o jucam corect; opt zile mai târziu mă puteam lipsi de piesele din miez de pâine, şi urmăream cu gândul poziţiile respective ale adversarilor pe masa de şah. Încă opt zile şi desfiinţai şi cearşaful cadrilat. Semnele a_1, a_2, c_7, c_8, care mi păruseră la început atât de abstracte, se concretizau acum automat în imagini vizuale. Transpunerea era completă: masa de şah şi piesele mi se proiectau în minte, iar formulele din carte făceau să se întruchipeze numaidecât şi poziţiile. Eram ca un muzician încercat, căruia îi este suficient să arunce o privire pe o partitură pentru că temele şi armoniile ei să-i răsune pe dată în urechi. Ca să fiu în stare să joc în minte toate partidele de şah expuse în tratat mi-au mai trebuit încă cincisprezece zile; abia atunci am înţeles ce nepreţuită binefacere datoram îndrăzneţului meu furt. Aveam acum o activitate, sterilă dacă vrei. Dar totuşi o activitate, care îmi smulgea mintea de sub stăpânirea vidului. Cu aceste o sută cincizeci de partide posedam o armă admirabilă împotriva înăbuşitoarei monotonii a timpului şi a spaţiului.

Pentru că noua mea ocupaţie să nu-şi piardă farmecul, îmi împărţeam metodic ziua: două partide dimineaţa, două partide după amiază, iar seara o scurtă revizie a tuturora. Astfel îmi umpleam timpul, care nu se mai scurgea inconsistent ca gelatină, şi eram ocupat fără să fac excese, căci şahul are remarcabila calitate de a nu obosi spiritul, ci, mai curând, de a-l face mai suplu, mai vioi. Şi aceasta din pricină că în timpul jocului îţi concentrezi toată energia intelectuală asupra unui câmp foarte restrâns, chiar atunci când problemele sunt arzătoare. La început am urmărit mecanic indicaţiile cărţii, dar, încetul cu încetul, lucrul acesta a devenit pentru mine un joc al inteligenţei, care-mi provoca o nespusă plăcere. Învăţai

subtilităţile, şiretlicurile ascunse ale atacului şi apărării, tehnica combinaţiilor şi a ripostei. În scurtă vreme am fost în stare să recunosc maniera caracteristică fiecărui jucător celebru cu tot atâta certitudine cum se poate recunoaşte un poet după câteva versuri dintr-o operă de-a sa. Ceea ce la început n-a fost decât un mijloc de a-mi omorî timpul, a devenit o distracţie autentică, iar figurile marilor jucători de şah Alehin, Lasker, Bogoliubov, Tartakover mi-au ţinut de urât în singurătatea mea.

De atunci înainte, camera mea cufundată în tăcere se însufleţi, iar exerciţiile regulate îmi redară siguranţa facultăţilor intelectuale. Această disciplină mintală foarte precisă le înzestră chiar cu o nouă ascuţime, din care aveau să tragă, în primul rând, foloase interogatoriile; fără să-mi dau seama, reuşisem să-mi ameliorez pe masa de şah apărarea împotriva prefăcătoriilor şi a tertipurilor perfide. De atunci n-am mai dat dovadă de nici o slăbiciune în faţa judecătorilor mei şi aveam impresia că mă privesc cu oarecare respect. Se întrebau, pesemne, unde găseam forţa să rezist cu atâta fermitate, când toţi ceilalţi se prăbuşeau. Vremea fericită, când am refăcut sistematic cele o sută cincizeci de partide din manual, dură cam trei luni. Ajuns la acest punct mort, mă regăsii dintr-o dată faţă-n faţă cu vidul. O partidă jucată de douăzeci sau de treizeci de ori nu mai prezintă atracţia noului, acţiunea ei s-a sleit. Ce rost avea să continui când ştiam fiecare mişcare pe dinafară? Prima provoca automat următoarele, surpriza era anihilată şi nu mi se mai ridica nici o problemă.

Pentru a-mi procura această distracţie, de care nu mă mai puteam lipsi, mi-ar fi trebuit un al doilea volum. Cum lucrul acesta era imposibil, nu-mi rămânea decât o singură soluţie: să inventez alte partide, pe care să încerc să le joc cu mine însumi sau, mai bine zis, împotrivă-mi. Nu ştiu dacă te-ai gândit vreodată la starea de spirit în care te cufundă acest rege al jocurilor. Hazardul nu are nici un rol, atracţia jocului de şah constând în întregime din faptul că două minţi se opun una alteia, fiecare cu tactica să. Această bătălie intelectuală trezeşte interes prin aceea că negrul nu ştie cum va acţiona albul şi se străduieşte, fără încetare, să-i ghicească intenţiile, pentru a-l contracara, în timp ce albul, la rândul lui, încearcă să aducă la lumină intenţiile tainice ale negrului şi să le dejoace.

Dacă cele două tabere sunt reprezentate de una şi

aceeaşi persoană, situaţia devine contradictorie. Cum va putea fi în stare o minte să-şi propună un scop atunci când joacă cu albul şi să-l uite la comandă pentru a-şi alcătui planul cu negrul? O asemenea dedublare a gândirii presupune o totală dedublare a conştiinţei şi denotă o ciudată capacitate de a-şi izola, voluntar, anumite funcţiuni ale creierului, ca şi cum ar fi vorba de un aparat mecanic. A voi să joci şah cu tine însuţi echivalează cu a voi să-ţi ajungi umbra din urmă.

Ei bine! Timp de săptămâni întregi desperarea m-a împins spre această absurditate. Condiţiile în care trăiam mă obligau să încerc această dedublare a propriului meu spirit, între un eu alb şi un eu negru, dacă nu voiam să mă las zdrobit de cumplitul vid care mă înconjura din toate părţile.”

Domnul B. se lăsă pe spate pe şezlongul său şi închise o clipă ochii. Ai fi zis că se străduia să alunge o amintire nepoftită. Ticul care îmi atrăsese atenţia îi reapăru în colţul gurii. Apoi se ridică ţi urmă:

„Până aici cred că povestirea mea a fost limpede. Din păcate, nu ştiu dacă şi urmarea va fi tot aşa. Noua ocupaţie îmi cerea o asemenea tensiune încât pierdeam orice control asupra mea. Poate că mi s-ar fi oferit o portiţă infimă de salvare dacă aş fi avut o masă de şah adevărată, care mi-ar fi permis, într-un fel, să proiectez lucrurile în spaţiu. În faţa unei mese de şah, cu piese adevărate, pe care să le mişti, poţi să imprimi un ritm reflecţiilor tale, poţi să te muţi din punct de vedere fizic dintr-o parte în alta a mesei şi să consideri astfel situaţia când din punctul de vedere al negrului, când din cel al albului. Dar aşa cum eram constrâns să mă lupt cu mine însumi sau. Dacă preferaţi, cu un eu proiectat într-un spaţiu imaginar, trebuia să-mi reprezint limpede poziţiile succesive ale pieselor, posibilităţile fiecărui partener şi - oricât de absurd ar părea aceasta - să văd distinct în mintea mea şase, opt, douăsprezece poziţii diferite ca să pot astfel calcula dinainte patru sau cinci mutări pentru fiecare adversar, al căror reprezentant eram eu singur.

Mintea mea se diviza, aş putea spune, în minte albă şi minte neagră, pentru ca să pot duce jocul acesta într-un spaţiu abstract şi să combin mutările cerute, în ambele tabere, de tactica partidei. Dar cel mai primejdios lucru nu era aici această dedublare a gândirii în mine însumi, ci faptul că totul se

petrecea în imaginaţie; riscăm astfel să pierd brusc pământul de sub picioare şi să lunec în hău. Când, înainte vreme, refăceam partidele celebre din manual, nu executam decât o copie, iar exerciţiul nu-mi cerea mai mult efort decât memorizarea unor versuri sau a unui paragraf din cod. Era o activitate limitată, disciplinată, o gimnastică mintală remarcabilă.

Două partide în cursul dimineţii, două după-amiaza, mă achitam astfel de acest soi de exerciţii fără prea multă cheltuială de energie. Jocul îmi ţinea loc de ocupaţie normală şi dacă greşeam, dacă ezitam în cursul vreunei partide, tratatul era acolo, prezent, ca să mă ajute. Activitatea aceasta îmi fusese salvatoare, pentru că nu intram eu însumi în joc. Îmi era indiferent dacă victoria avea să fie de partea negrului şi nu a albului, asta era treaba lui Alehin sau a lui Bogoliubov, care-şi disputau onoarea de a fi campioni, iar plăcerea pe care o încercam era aceea a spectatorului, a cunoscătorului care apreciază peripeţiile partidei şi frumuseţea ei. Din clipa în care încercam să joc cu mine însumi, am început, fără să-mi dau seama, să mă desfid pe mine însumi. Eram negrul şi luptăm împotriva albului, care eram tot eu, şi fiecare din ei voia să câştige. Mă trecea cu cald gândindu-mă ce aveam să fac când urma să joc cu albul atunci când jucam cu negrul. Unul din cei doi adversari care se aflau în persoana mea triumfa şi se enerva în acelaşi timp când celălalt săvârşea vreo greşeală.

Toate acestea par lipsite de sens şi chiar aşa ar fi dacă ar fi fost vorba de un om normal, trăind în condiţii normale. Ce poveste de necrezut ar fi o schizofrenie provocată în felul acesta, ce dedublare de neconceput a personalităţii! Dar nu uita că am fost smuls cu violentă din cadrul meu obişnuit, că eram un prizonier nevinovat, chinuit de luni întregi de singurătate, un om în care se acumulase furia, fără ca să şi-o poată descărca asupra nimănui. Având în vedere că nu se oferea nici o altă distracţie, în afara acestui joc absurd cu mine însumi, ura şi dorinţa mea de răzbunare se canalizară cu furie în această direcţie. În mine era un om care voia să-şi apere drepturile, dar nu putea să se lege decât de celălalt eu cu care jucam; astfel, partidele acestea îmi provocau o iritare aproape maniacală. La început mai eram capabil să joc calm, făceam câte o pauză între partide ca să mă mai destind. Dar nu trecu mult şi nervii mei iritaţi nu-mi mai dădură nici un răgaz. Abia terminam de jucat cu

albul, că negrul se ridică înaintea mea, fremătând. Abia sfârşeam o partidă, că o jumătate din mine însumi începea să o provoace pe cealaltă, căci aveam totdeauna în mine un învins care-şi cerea revanşa.

N-aş putea spune nici măcar aproximativ câte partide am jucat în felul acesta, în rătăcirea mea nepotolită - poate o mie, poate mai multe. Eram posedat şi nu puteam opune nici o împotrivire; toată ziua nu-mi umbla prin minte decât mat şi rocadă, nu vedeam decât pioni, ture, regi şi nebuni. Întreaga-mi fiinţă, toată sensibilitatea mea se concentrau asupra căsuţelor unei imaginare mese de şah. Bucuria pe care o încercam în timpul jocului se preschimbase într-o dorinţă violentă, dorinţa într-o constrângere, o mânie, o furie frenetică, care mi cotropea zilele şi nopţile. Nu mă mai gândeam decât la şah, la probleme de şah, la mutarea pieselor. Adesea, trezindu-mă cu fruntea scăldată-n sudoare, îmi dădeam seama că jucasem până şi-n somn. Dacă visele-mi erau populate cu oameni, aceştia se mişcau în chip de tură, de cal, de nebun.

La interogatoriu, mintea mi-era confuză. Am impresia că mi-am exprimat destul de obscur ultimele dăţi când am fost chemat, căci judecătorii schimbau între ei priviri uimite. De fapt, în timp ce ei îşi făceau ancheta şi deliberările, eu nu aşteptam, sub imperiul patimii mele avide, decât momentul când aveam să fiu condus în cameră ca să-mi reiau jocul, jocul nebunesc. O partidă, apoi încă una! Orice întrerupere mă stânjenea, până şi sfertul de oră când gardianul mătura prin cameră, până şi cele două minute care-i trebuiau ca să-mi aducă mâncarea. Adesea mâncarea rămânea neatinsă până seara în castronul ei, căci uitam să mănânc. Mă ardea o sete înspăimântătoare, provocată de jocul acesta febril şi de nesfârşitele reflecţii. Goleam sticla dintr-o dată şi-l imploram pe gardian să-mi aducă apă, dar, o clipă mai târziu, gura mi-era iar uscată.

În sfârşit, tulburarea mea ajunse la un asemenea grad, încât nu mai puteam rămâne pe scaun nici o clipă. Nu făceam nimic altceva decât să joc toată ziua, măsurând camera fără încetare, tot mai repede, cu un pas mereu mai grăbit, pe măsură ce se apropia sfârşitul partidei. Pasiunea de a câştiga, de a învinge, de a mă învinge pe mine însumi devenea, încetul cu încetul, un fel de furie; tremuram de nerăbdare, căci unul din cei doi adversari pe care îi întruchipam era totdeauna prea lent

pentru pofta celuilalt. Se hărţuiau şi, oricât de ridicol ţi s-ar părea, mă aţâţam pe mine însumi - «măi repede, mai repede, hai odată» - când răspunsul se lăsă aşteptat.

Astăzi ştiu, desigur, că acea stare de spirit era patologică. Nu-i găsesc altă denumire decât aceea de «***intoxicaţie cu jocul de şah***», care nu există încă în vocabularul medical. Monomania aceasta sfârşi prin a-mi otrăvi şi trupul, şi sufletul. Slăbisem, somnul îmi era agitat, mereu întrerupt. Mă trezeam cu pleoapele grele ca plumbul, încât de abia le puteam deschide. Eram atât de slăbit, mâinile îmi tremurau în aşa hal, încât ca să duc la buze un pahar trebuia să fac un mare efort. Dar cum începeam o partidă, o forţă sălbatică mă galvaniza. Eram într-un continuu du-te-vino, cu pumnii strânşi, şi auzeam adesea, ca printr-o ceaţă cu luciri roşiatice, propria-mi voce strigându-mi, pe un ton răguşit, rău: «Şah!» sau «Mat!».

N-aş putea să-ţi spun cum s-a produs criza. Ştiu numai că într-o dimineaţă m-am trezit alt fel decât de obicei. Corpul mi se eliberase parcă de mine însumi, se lăfăia, întins alene, într-un confort foarte plăcut. O oboseală mare, sănătoasă, pe care n-o mai încercasem de luni de zile, îmi îngreuna pleoapele, dându-mi un atât de intens sentiment de bunăstare, încât nu putui să mă decid să deschid imediat ochii. Timp de câteva minute am rămas aşa, bucurându-mă de moleşeala mea, de căldura patului, într-o tânjeală voluptoasă. Deodată mi s-a părut că aud voci în a spatele meu, voci omeneşti, calde şi vii, care rosteau cuvinte liniştite, şi nu-ţi poţi imagina încântarea mea, eu, care nu auzisem de luni de zile decât asprele şi relele cuvinte ale judecătorilor mei. «Visezi» - îmi spusei. «Visezi! Nu cumva să deschizi ochii! Prelungeşte-ţi visul, mai bine decât să vezi iarăşi camera aceea blestemată, scaunul, lavoarul, masa şi veşnicul desen al tapetului. Visezi - visează mai departe».

Dar curiozitatea fu mai puternică, încet, cu prudenţă, deschisei ochii. O! Minunăţie: mă aflam într-o altă cameră, o cameră mai mare decât cea de hotel. Lumina intra liberă printr-o fereastră fără gratii. Dincolo de ea vedeam copaci, copaci verzi, adiind în vânt, şi nu sinistrul meu zid. Camera era zugrăvită în alb strălucitor, albă era şi cuvertura care mă acoperea — da, într-adevăr, mă aflam într-un alt pat, un pat pe care nu-l cunoşteam. Nu era vis, voci omeneşti vorbeau încetişor în spatele meu. Pesemne că descoperirea mă tulburase

puternic, căci paşii se apropiară numaidecât. O femeie venea spre mine, cu mersul uşor, o femeie cu o basma albă pe cap - o infirmieră. Mă înfiorai, încântat: nu mai văzusem de un an întreg o femeie. Probabil că priveam această graţioasă apariţie cu ochii extaziaţi şi arzători, căci infirmiera îmi spuse: «Stai liniştit! Foarte liniştit!». Nu-i ascultam decât sunetul vocii - nu era oare aceea a unei creaturi omeneşti? Mai existau deci oameni pe pământ care nu erau judecători, călăi, exista, o, minune, femeia aceasta cu glas dulce şi cald, aproape duios. Ţintuiam cu ochii gura aceea care-mi vorbise cu bunătate, căci anul acesta infernal mă făcuse să uit că între oameni mai poate exista bunătate. Îmi zâmbi – da, ea zâmbea, mai existau deci pe lumea asta oameni care zâmbeau. Apoi duse un deget la buze şi se îndepărtă fără zgomot.

Cum aş fi putut s-o ascult? Dimpotrivă, făcui eforturi desperate ca să mă aşez pe pat, ca s-o urmăresc cu privirea, pentru a mai contempla încă o dată această creatură miraculoasă şi binevoitoare. Voiam să mă ajut cu mâinile, dar nu reuşeam. Cea dreaptă dispăruse în întregime într-un fel de pachet mare, alb, pe cât se părea: un pansament. La început m-am uitat la el mirat din cale afară, apoi înţelesei încetul cu încetul unde mă aflam şi începui să mă gândesc la ceea ce ar fi putut să mi se fi întâmplat. Fără îndoială că fusesem rănit sau, poate, mă rănisem eu singur la mână. Acum mă aflam la spital.

După-amiază veni doctorul; era un om bătrân, foarte simpatic. Numele meu nu-i era necunoscut şi vorbi cu atâta respect de unchiul meu, doctorul împăratului, încât îmi dădui imediat seama că ţinea la mine. În cursul convorbirii îmi puse tot felul de întrebări, dintre care una, între altele, mă surprinse, mă întreba dacă nu eram cumva matematician sau chimist. I-am spus că nu.

— Curios, murmură el. Rosteai formule atât de stranii în delirul dumitale – c_3, c_4. Nimeni nu înţelegea nimic.

Îl întrebai ce mi se întâmplase. Un zâmbet ciudat îi înflori pe buze.

— Nimic grav. O criză violentă de nervi. Şi adăugă încetişor, după ce aruncă o privire circumspectă în jurul lui: Lesne de înţeles, de altfel. Te aflai acolo de la 13 martie, nu-i aşa?

Făcui semn din cap că da.

— Nimic surprinzător cu metoda asta, mormăi ei. Nu eşti cel dintâi. Dar n-ai nici o grijă. După cum îmi strecurase aceste cuvinte şi după cum mă privea, înţelesei că eram pe mâini bune.

Două zile mai târziu, excelentul doctor îmi povesti deschis ce mi se întâmplase. Gardianul mă auzise răcnind în camera mea şi crezuse la început că intrase cineva cu care mă certam. Dar nici nu apucase bine să se arate în uşă că m-am şi aruncat asupra lui scoţând nişte strigăte sălbatice: «Hai, du-te, ticălosule, laşule!». Încercasem să-l apuc de gât cu atâta impetuozitate încât trebui să strige după ajutor. În timp ce eram dus la doctor, reuşii să mă eliberez şi, pradă unei furii frenetice, m-am aruncat în fereastra de pe coridor. Am spart geamul şi m-am rănit adânc la mână - uite, cicatricea se mai vede încă şi azi. Eram cuprins de un fel de febră cerebrală când am fost transportat la spital, dar în scurtă vreme mi-am revenit complet în simţiri.

— Desigur, n-am să le comunic domnilor ălora că te simţi mai bine, adăugă esculapul meu cu vocea scăzută: ar fi în stare s-o ia de la capăt. Bizuie-te pe mine, am să fac cum e mai bine ca să te scot basma curată. Nu ştiu ce raport a putut face călăilor mei acest preţios prieten. Fapt este că obţinu ceea ce voia: să mă elibereze. Poate că m-a dat drept iresponsabil, poate că persoana mea nu mai prezenta nici un interes pentru Gestapo, căci Hitler ocupase Cehoslovacia, şi situaţia din Austria era pentru el lichidată. Mă angajam în scris să-mi părăsesc patria în cincisprezece zile, iar aceste cincisprezece zile fură atât de pline de formalităţile necesare astăzi unei călătorii în străinătate - hârtii militare, de poliţie, paşaport, viză, certificat medical -, încât nu-mi mai rămase vreme să mă gândesc la trecut. Se pare, de altfel, că în creierul nostru există nişte misterioase forţe regulatoare, care îndepărtează spontan ceea ce ar putea să-i dăuneze sufletului, căci ori de câte ori încercam să mă gândesc la perioada petrecută în captivitate, memoria mă trăda. Abia multe săptămâni mai târziu, când mă aflam pe pachebotul acesta, putui în sfârşit să trec în revistă evenimentele petrecute. Acum înţelegi de ce m-am purtat atât de necuviincios cu, prietenii dumitale. Mă plimbam la întâmplare prin fumoar, când i-am văzut pe domnii aceia aşezându-se la o masă de şah; mirarea şi spaima mă ţintuiră locului. Uitasem complet că se poate juca şah în faţa unei mese de şah palpabile,

cu piese palpabile, uitasem că e un joc în care două persoane cu totul străine se instalează în carne şi oase una în faţa celeilalte.

Într-adevăr mi-au trebuit câteva minute ca să-mi amintesc că jucătorii pe care-i vedeam acolo jucau acelaşi joc ca şi mine, în celula mea, când mă străduiam din răsputeri să joc cu mine însumi. Cifrele cu care mă obişnuisem în perioada aceea de exerciţii sălbatice nu erau, prin urmare, decât simbolurile acestor piese de os. Surpriza pe care o încercam văzând că mişcarea pieselor pe masa de şah corespundea celei făcute de pionii mei imaginari se asemăna, fără îndoială, cu aceea a astronomului care a determinat existenţa unei planete prin mijlocirea unor calcule savante şi care vede deodată materializându-se planeta aceasta pe cer sub forma unei stele strălucitoare. Hipnotizat, fixam masa de şah pe care contemplam diagramele mele concretizate de un cal, de o tură, de un rege, o regină şi de pioni veritabili. Pentru a înţelege mai bine poziţiile respective ale adversarilor, m-am văzut silit să transpun lumea abstractă a cifrelor mele în aceea a pieselor care erau mutate sub ochii mei. Încetul cu încetul, curiozitatea mă cuprinse. Uitând de orice politeţe, am intervenit în jocul dumneavoastră. Eroarea pe care era gata s-o comită prietenul dumitale m-a atins de parcă aş fi fost săgetat în inimă. Cu un gest instinctiv, fără să mă gândesc, l-am reţinut aşa cum reţii un copil care se apleacă peste o balustradă. Abia mai târziu mi-am dat seama cât de grosolan şi de necuviincios m-am purtat”.

Mă grăbii să-l asigur pe domnul B. spunându-i că ne felicităm pentru hazardul care ne permisese să-i facem cunoştinţă şi adăugai că din partea mea eram de două ori nerăbdător să asist la partida fixată pe a doua zi, după ce-i ascultasem povestirea. Păru neliniştit.

„Nu, să nu vă faceţi iluzii. Pentru mine nu se pune altă problemă decât să mă pun la încercare... da, aş vrea... aş vrea să ştiu dacă sunt în stare să joc o partidă de şah obişnuită, pe o masă de şah adevărată, cu piese adevărate. Cu un adversar în carne şi oase... căci încă nu m-am lămurit asupra acestui lucru. Cele o sută, o mie de partide jucate erau oare reglementare? Sau nu era decât un joc de vis, ca atunci când ai febră, un vis fantastic, în care sări peste jaloane indispensabile realităţii?

Sper că nu-mi pretindeţi să mă măsor cu un campion mondial şi să-l scot din luptă. Singurul lucru care mă interesează

este să ştiu, o dată pentru totdeauna, dacă jucam cu adevărat şah în camera mea de hotel sau dacă înnebunisem. Într-un cuvânt, dacă eram de o parte sau de alta a zonei primejdioase. În ce mă priveşte este singurul scop al acestei partide”.

În clipa aceea, gongul ne chemă la cină. Convorbirea noastră ţinuse aproape două ore, căci, în cele de mai sus, am scurtat mult povestirea domnului B.

I-am mulţumit călduros şi mi-am luat rămas bun de la el. Nu părăsisem încă puntea, când alergă după mine şi adăugă, cu atâta nervozitate încât se bâlbâia:

„Încă o vorbă. N-aş vrea să par pentru a doua oară nepoliticos; vrei să-ţi previi prietenii că n-am să joc decât o singură partidă? Va fi încheierea unei întâmplări trecute… o concluzie definitivă, şi nu un început… Nu doresc să fiu cuprins iar de această pasiune frenetică, de această furie de a juca, la care nu mă gândesc decât cutremurându-mă… de altfel, doctorul m-a prevenit… m-a prevenit anume: un om care a fost atins de o manie poate cădea iar bolnav, chiar dacă e cu totul vindecat… Mai bine să nu mă apropii de o masă de şah, când am fost intoxicat în halul în care am fost… Înţelegi, am să joc o unică partidă ca să limpezesc problema care mă interesează, şi cu asta basta.”

A doua zi, la ora trei fix, ne şi aflăm în fumoar. Veniseră şi doi ofiţeri de pe bord, amatori de şah, după ce obţinuseră o permisie specială ca să asiste la partidă. De data asta, Czentovic nu se lăsă aşteptat şi începu o partidă memorabilă, în care obscurul meu compatriot avea să se lupte cu ilustrul campion. Regret că s-a desfăşurat în faţa unor spectatori atât de incompetenţi şi că s-a pierdut pentru analele jocului de şah aşa cum s-au pierdut pentru istoria muzicii improvizaţiile lui Beethoven la pian. Încercarăm, ce-i drept, să reconstituim în memorie partida, dar fără nici un rezultat. Jucătorii ne-au interesat în mai mare măsură decât jocul, ale cărui peripeţii nu ni le mai aminteam. Contrastul spiritual dintre cei doi parteneri devenea tot mai accentuat în atitudinile pe care le luau în cursul partidei. Ţeapăn şi tipicar, nemişcat ca un buştean, Czentovic nu pierdea din ochi masa de şah. A gândi însemna pentru el un efort fizic care-i cerea o concentrare a întregului trup. Domnul B., dimpotrivă, era cu totul liber şi degajat în mişcări. Diletant în cel mai bun sens al cuvântului, el vedea în joc doar plăcerea pe

care i-o făcea; între mişcări ne dădea cu dezinvoltură explicaţii, îşi aprindea câte o ţigară cu mâna sigură şi nu privea masa de şah decât un minut înainte de a juca. Avea necontenit aerul că prevăzuse dinainte intenţiile adversarului.

La început totul decurse destul de repede. De abia la a şaptea sau la a opta mişcare, lupta păru că se schiţează conform unui anumit plan. Czentovic se gândea mai îndelung, şi după acest semn înţeleserăm că lupta era înverşunată. Ca să fiu drept, trebuie să mărturisesc că pe noi, ceilalţi, partidă mai curând ne decepţiona. Cu cât piesele alcătuiau pe masa de şah arabescuri mai stranii, cu atât pătrundeam mai puţin sensul lor ascuns. Nu înţelegeam nici intenţiile celor doi adversari, nici cine era avantajat. Nu vedeam decât că-şi deplasau piesele ca nişte generali care fac să înainteze trupele pentru a încerca să taie o breşă în liniile inamice. Dar ţelurile strategice ale acestor mişcări depăşeau capacitatea noastră de a înţelege, căci jucători atât de tari ca cei din faţa noastră îşi calculau mişcările dinainte.

La neştiinţa noastră se adăuga încetul cu încetul oboseala, provocată mai ales de interminabilele minute de gândire ce-i erau necesare lui Czentovic. Încetineala acestuia îl scotea vizibil din sărite pe compatriotul meu. Observăm neliniştit că nu-şi mai găsea locul pe scaun. Aprindea nervos ţigară după ţigară sau lua note la repezeală, începu să comande sticle cu apă minerală, pe care le dădea pe gât. Era limpede că-şi calcula mişcările de o sută de ori mai repede decât Czentovic. Când acesta din urmă se hotăra, în sfârşit, după ce se gândise şi se răzgândise, să mute o piesă cu mâna sa greoaie, eroul nostru zâmbea, cu aerul cuiva care-ar fi prevăzut de mult manevra, şi răspundea pe loc. Creierul lui lucra atât de repede, încât pesemne că prevedea dinainte toate şansele partenerului său. Şi cu cât Czentovic se hotăra mai anevoie, cu atât nerăbdarea celuilalt se făcea tot mai simţită. În timp ce aştepta astfel, pe buzele lui se întipărea o expresie de contrarietate aproape ostilă.

Dar Czentovic nu se lăsa defel impresionat de atâta lucru. Pe măsură ce piesele se răreau pe masa de şah, el cădea şi mai mult pe gânduri, posomorât şi tăcut. Până la cea de-a patruzeci şi doua mişcare, partida durase două ceasuri şi trei sferturi, iar noi o urmăream cu o privire năucă de oboseală.

Unul din cei doi ofiţeri plecase, iar celălalt citea o carte şi arunca câte o privire asupra mesei de şah doar atunci când unul sau celălalt partener juca. Deodată - era rândul lui Czentovic - se produse ceva neaşteptat. Campionul apucase calul ca să-l mişte, şi domnul B., văzându-l ce face, se ghemui ca o pisică gata să sară. Începu să tremure din tot corpul, mută regina cu un gest sigur şi strigă triumfător: „S-a terminat! Am încheiat socotelile!”. Se aruncă înapoi, îşi încrucişa braţele pe piept şi se uită sfidător la Czentovic cu ochii în care pâlpâia o lucire fierbinte.

Ne aplecarăm toţi asupra mesei de şah ca să urmărim manevra aceasta anunţată pe un ton atât de triumfător. La primă privire nu se vedea nimic ameninţător. Exclamaţia prietenului nostru se raporta pesemne la o dezvoltare ulterioară a situaţiei, dezvoltare pc care noi, diletanţi mărginiţi, n-aveam cum s-o prevedem. Czentovic fu singurul care nu făcuse nici o mişcare când vorbise partenerul său. Îşi păstrase calmul de parcă nici nu auzise. Nu se întâmplă nimic. În liniştea deplină din sală răsuna tic-tacul ceasului pus pe masă ca să măsoare intervalul între două mişcări. Se scurseră trei minute, apoi şapte, opt, Czentovic nu se mişca, dar ni se păru că, din pricina efortului pe care-l făcea, nările i se dilataseră şi mai mult.

Aşteptarea era din ce în ce mai insuportabilă pentru noi, ca şi pentru domnul B., care se ridică dintr-o săritură şi începu să străbată fumoarul de la un capăt la altul, la început încet, apoi din ce în ce mai repede. Toţi ochii erau îndreptaţi cu mirare asupra lui, iar eu eram extrem de neliniştit. Tocmai îmi dădusem seama că, în ciuda enervării sale, măsura mereu aceeaşi porţiune de loc; ai fi zis că o stavilă invizibilă îl oprea în mijlocul camerei şi-l obliga să se întoarcă. M-au trecut fiorii când am înţeles că refăcea fără să vrea acelaşi număr de paşi ca în camera sa de hotel. Da, pesemne că întocmai aşa se plimbase luni întregi, ca o fiară în cuşcă, cu mâinile crispate şi umerii aplecaţi, în timp ce în privirea sa fixă şi febrilă se aprindea lucirea roşie a nebuniei. În clipa aceea mai avea încă toată prezenţa de spirit, căci se întorcea din când în când nerăbdător spre masă, pentru a vedea dacă Czentovic se decisese.

Nouă, zece minute se scurseră astfel. Se întâmplă apoi ceva la care nimeni nu se aştepta. Czentovic îşi ridică încet mâna lui greoaie. Fiecare aştepta neliniştit să vadă ce avea el să

facă.

Dar Czentovic nu jucă: cu dosul mâinii, mătură piesele de pe masa de şah. Nu înţeleseserăm pe dată că astfel abandona partida, capitula înainte ca toţi ceilalţi să-şi dea seama că era înfrânt. Neverosimilul se produsese. Un campion mondial, învingător în nenumărate partide, se dădea bătut în faţa unui necunoscut, în faţa unui om care nu pusese mâna pe un joc de şah de douăzeci sau de douăzeci şi cinci de ani. Prietenul nostru, un anonim, îl bătuse pe cel mai tare jucător din lumea întreagă, într-o partidă publică. Eram atât de emoţionaţi încât nu ne-am dat seama când ne-am ridicat cu toţii în picioare. Fiecare din noi simţea că trebuie să facă sau să spună ceva ca să dea frâu liber emoţiei încercate şi bucuriei.

Singurul care nu se mişcă fu Czentovic. După un lung moment ridică capul şi-i aruncă prietenului nostru o privire îngheţată:

— Încă o partidă? Întrebă el.

— Bineînţeles, răspunse domnul B., cu un entuziasm care-mi făcu o impresie neplăcută, şi se aşeză înainte să-i fi putut aminti că intenţionase să nu joace decât o singură partidă.

Cu o grabă febrilă aşeză piesele pe masa de şah, şi degetele-i tremurau în aşa hal încât un pion îi scăpă de două ori din mână şi căzu pe jos. Neliniştea provocată de iritarea lui exagerată se preschimbă în spaimă. Era limpede că omul acesta calm şi paşnic devenise exaltat. Ticul făcea să-i salte tot mai des colţul gurii, şi tot corpul îi tremura de parc-ar fi fost cuprins deodată de friguri.

— Ajunge! Îi şoptii cu voce scăzută, nu mai juca! E de ajuns pentru astăzi, eşti prea obosit.

— Obosit! Ha, ha! Hohoti el în gura mare, cu un aer răutăcios. Aş fi putut juca şaptesprezece partide dacă nu ne-am fi lungit atâta! Ceea ce mă oboseşte la ritmul acesta e că trebuie să rămân treaz. Hai, e rândul dumitale să începi!

Ultimele cuvinte, rostite pe un ton violent, aproape grosolan, îi erau adresate lui Czentovic, care-i aruncă adversarului său o privire calmă şi măsurată, dar dură, ca un pumn încleştat. Între cei doi jucători se crease o tensiune primejdioasă, o ură pătimaşă. Nu mai erau doi parteneri care-şi încercau forţele, distrându-se; erau doi duşmani care-şi juraseră să se distrugă reciproc. Czentovic întârzie mult până ce jucă

prima mişcare, şi avui clar intuiţia că o făcea înadins. Înţelesese pesemne că încetineala să îl obosea şi-l enerva pe celălalt şi se servea de aceasta ca un tactician bine antrenat. După patru minute mari şi late, deschise jocul în cel mai simplu şi mai obişnuit mod avansând cu două căsuţe pionul care-l acoperi pe rege. Domnul B. ripostă pe loc cu acelaşi pion, iar Czentovic îşi reluă atitudinea sa exasperantă. Aşteptam cu inima la gură, aşa cum aştepţi tunetul după un fulger orbitor, iar tunetul întârzie, întârzie. Czentovic nu se mişca. Lent, calm, se gândea şi-mi dădeam tot mai bine seama că încetineala sa e voită şi rea. În această vreme, îl observam pe domnul B. Dăduse pe gât trei pahare cu apă; îmi aminteam de povestirea sa, de setea arzătoare care nu-i dăduse pace în timpul captivităţii. Nenorocitul prezenta toate simptomele unei enervări anormale, fruntea îi era scăldată-n sudoare, cicatricea de pe mână era tot mai roşie, mai pronunţată. Până atunci rămăsese stăpân pe sine, dar la cea de-a patra mişcare, când Czentovic se cufundase în meditaţiile sale fără sfârşit, izbucni: „Joacă, ce mai aştepţi!”.

Czentovic îşi ridică privirea-i rece.

— Am fixat, dacă nu mă înşel, la zece minute intervalul dintre mişcări. Nu joc din principiu mai repede.

Domnul B. îşi muşcă buzele. Sub masă piciorul i se bălăbănea repede, mereu mai repede. Avea să-şi piardă cumpătul, simţeam că lucrul acesta era inevitabil. Şi, într-adevăr, la cea de-a opta mişcare, se produse un nou incident. Domnul B., care îndura aşteptările acestea cu tot mai multă nerăbdare, nu se mai putu stăpâni, se aplecă înainte, înapoi şi începu, fără să vrea, să bată darabana cu degetul pe masă. Czentovic îşi ridică capul său mare:

— Aş îndrăzni să vă rog să nu mai bateţi aşa! Mă stânjeniţi... Zgomotul acesta mă împiedică să joc.

— Ha! Hha! Am observat! Râse scurt domnul B.

Czentovic se roşi:

— Ce vreţi să spuneţi? Întrebă el cu glas aspru şi rău.

Domnul B. râse iar, cu un râs sec, ironic.

— Nimic. Numai că sunteţi foarte nervos.

Czentovic îşi plecă capul şi tăcu. Lăsă să treacă şapte minute, ca să joace mişcarea următoare, şi partida continuă în ritmul acesta ucigător. Czentovic parcă împietrise. Ca să se

hotărască îi trebuiau acum zece minute, iar purtarea partenerului său era din ce în ce mai ciudată. Părea că uitase de partidă pe care o juca şi se ocupa de cu totul altceva. Nu se mai plimba prin cameră, ci rămăsese aşezat nemişcat pe scaun. Privea în gol cu ochii rătăciţi şi bâiguia fără încetare cuvinte lipsite de înţeles. Se pierdea oare în calcule interminabile sau juca altă partidă, aşa cum bănuiam eu? - Fapt este că, atunci când îi venea rândul să joace, trebuia să-l readucem de fiecare dată la realitate. O clipă îi era de ajuns ca să se orienteze. Totuşi eram din ce în ce mai convins că ne uitase pe toţi, chiar şi pe Czentovic, şi că era cuprins de o criză de demenţă rece, care putea izbucni dintr-o clipă în alta cu violenţă.

Într-adevăr, lucrul acesta se şi produse la cea de-a nouăsprezecea mişcare. Czentovic abia jucase, când domnul B. îşi împinse nebunul trei căsuţe mai departe, fără să privească masa de şah, şi strigă atât de tare încât tresărirăm: Şah! Şah la rege!”.

Ne aplecarăm curioşi asupra mesei de şah, dar toţi am rămas uimiţi de ceea ce urmă. Încet, nespus de încet, Czentovic ridică capul şi ne privi unul după altul - lucru pe care nu-l făcuse niciodată pină atunci. Pe buze i se schiţă un rânjet batjocoritor şi satisfăcut de parc-ar fi încercat o nemărginită fericire. După ce se bucură din plin de acest triumf, încă neînţeles pentru noi, ne spuse, adresându-se tuturor, cu o politeţe afectată:

— Regret, dar nu văd cum s-ar putea să am şah la rege. Poate că unul din dumneavoastră vede mai bine!

Examinarăm situaţia şi apoi ne uitarăm neliniştiţi spre domnul B. Regele lui Czentovic era complet acoperit de un pion - până şi un copil şi-ar fi putut da seama de asta -, deci nu putea fi vorba de şah la rege. Să fi mişcat oare anapoda aprigul nostru prieten, fără să vrea, vreo piesă? Tăcerea generală îl făcu să-şi vină în fire, examina la rândul său masa de şah şi începu să spună bâlbâindu-se puternic:

— Bine, dar regele trebuie să se afle la f_7... nu-i la locul lui, nu e şi pace! V-aţi înşelat! Totul e greşit pe masa asta... pionul ăsta e în g_5, şi nu în g_4... e altă partidă... e...

Se opri brusc, îi apucasem de braţ şi îl ciupisem atât de tare, încât simţi în ciuda rătăcirii sale. Se întoarse şi mă privi cu ochi de somnambul: „Ce s-a întâmplat? Ce vrei de la mine?”.

— Remember![22] Doar atât îi şoptii şi-mi trecui degetul pe cicatricea de la mână. Îmi urmări mişcarea, ochii î se întunecară şi se uită ţintă la dâra roşie. Deodată începu să tremure, şi un fior îl zgudui din cap până-n picioare:

— Pentru dumnezeu murmură el cu buzele albiţe. Am spus oare ceva nelalocul lui... nu cumva sunt iar...?

— Nu, făcui eu încetişor. Dar încetează să mai joci, e timpul. Aminteşte-ţi ce ţi-a spus doctorul!

Domnul B. se ridică numaidecât.

— Te rog să-mi ierţi prosteasca mea greşeală, spuse el înclinându-se în faţa lui Czentovic, tot atât de politicos ca înainte. Ceea ce am spus e o absurditate, desigur. Mata ai câştigat.

Apoi se întoarse spre noi:

— Vă cer şi dumneavoastră scuze, domnilor. V-am prevenit însă să nu vă puneţi prea mari speranţe în ştiinţa mea. Iertaţi acest incident ridicol - e ultima oară în viaţa mea când încerc să joc şah.

Se înclină încă o dată şi plecă tot atât de misterios şi de discret cum se ivise. Eu eram singurul care ştiam de ce acest om nu se va mai atinge vreodată de o masă de şah. Ceilalţi rămaseră locului, cu conştiinţa vagă că scăpaseră din nu ştiu ce primejdie.

— Damned fool![23] mormăi MacConnor, decepţionat.

Czentovic se ridică ultimul de pe scaun; înainte de a pleca se mai uită o dată la partida începută:

— Păcat, spuse el mărinimos. Treaba nu mergea prea prost. Ca diletant, domnul acesta are un talent remarcabil.

În româneşte, după versiunea franceză, de J. POPPER

DESCHIDEREA MEA

de Ion Băieşu

Vă rog să nu puneţi la îndoială nici o clipă afirmaţia pe care o fac în această clipă: sunt cel mai slab jucător de şah din lume. Bunicul meu îmi spunea:

— Dacă eu, care habar n-am de jocul ăsta, te bat în patru-cinci mutări, înseamnă că eşti ultimul ageamiu de pe lume.

---

[22] Aminteşte-ţi (în limba engleză).
[23] Nebun blestemat (în limba engleză).

Lasă-te!

Bineînţeles, nu m-am lăsat. Vroiam să descifrez cu orice preţ această taină. Adică joacă roboţii şah, iar eu nu?! Sunt eu mai tâmpit decât o adunătură de semiconductori?!

Nevastă-mea trebuia să nască. Am chemat Salvarea. Până să vină, i-am propus o partidă de şah, ca s-o calmez. La mutarea a cincea au venit băieţii, adică doctorul, sora şi un brancardier.

— Poftiţi! Au zis ei.

— Un moment, am zis eu, mai am de făcut o mutare.

Mutarea a durat, nu mă puteam decide dacă să sacrific calul sau nebunul. Drept urmare, nevastă-mea a născut în lift.

A doua partidă din viaţa mea am jucat-o cu fiul meu care, pe atunci, avea şase ani. El a avut tupeul să-mi ia regina la a doua mutare drept pentru care i-am aplicat, brusc, două palme usturătoare. El m-a reclamat mamei lui care mi-a aplicat trei palme a fel de usturătoare, drept pentru care situaţia s-a rezolvat la comisia de împăciuire.

A treia partidă de şah am jucat-o în avion, între Viena şi Amsterdam. Stewardesa care mi-a adus ceaiul şi care era soţia unui cunoscut fotbalist român, bun amic de-al meu, îmi zice:

— Ştiţi cine stă alături de dumneavoastră? Bobby Fischer.

Fireşte, mi s-au înmuiat picioarele. Să fie alături de mine marele geniu al gambitului damei şi al deschiderii siciliene? Nu se poate! Ocazia era unică. Bobby tocmai studia o revistă cu probleme de şah în care matul trebuia să aibă loc în cincisprezece mutări. Drept pentru care îi zic:

— Bobby, iartă-mă, dar problema pe care o studiezi e greşită. În sensul că albul nu poate da mat în cinşpe mişcări, ci în şaişpe.

Bobby înmărmureşte şi ia, din nou, problema în studiu. Zice:

— Dom-le, s-ar putea să ai dreptate, există o şansă pentru încă o mutare.

— Bineînţeles, zic eu, calul poate interveni salvator, deşi respectiva piesă era complet izolată.

După ce mi-a venit ceaiul, îl bat pe umăr pe Bobby.

— Dragă, zic, tu eşti tânăr, eşti geniu, ai perspective, dar ai încă multe de învăţat Unde te duci?

— La Singapore, fac o demonstraţie.

— Perfect, zic, hai să facem una între noi, sunt imbatabil.

— Bine, zice, şi deschide geanta lui diplomat, în care se afla jocul de şah.

Aranjăm piesele şi fac prima mutare (aveam albele), adică duc pionul din faţa regelui cu o pătrăţică. A doua mutare era identică. A treia la fel. Într-un cuvânt, am mutat toţi pionii pe rândul trei. Pe urmă, am mutat celelalte piese: turele, caii, nebunii, regele şi regina. Tot cu o pătrăţică înainte. Ilustrul meu adversar a rămas năuc.

— Dom-le, zice, ce deschidere e asta?

— Dragă, zic, nu i-am dat încă un nume, dar îmi aparţine. Fii atent, peste două mutări te fac mat.

— Imposibil, zice, imposibil!

— Mai gândeşte-te, zic eu cu un glas sumbru. Gândeşte-te bine.

Avionul a aterizat la Amsterdam. Eu am coborât. El nu. Se gândea. Probabil se mai gândeşte şi-acum.

ŞAH ŞI UTOPIE

de Dan Stanca

„Pe o planetă străină, super-civilizată, unde toţi viruşii fuseseră băgaţi la congelare pentru a nu o mai lua razna prin lume, s-a constat că oamenii, deşi sănătoşi tun, mureau pe capete. Şi aceasta din cauza plictiselii...” (Fragmentul este reprodus din memorie dintr-o carte încă nescrisă.)

Fireşte, utopia nu este pentru firile slabe de înger. Nici pentru cei insensibili, nesimţitori la fluctuaţiile şi capriciile existenţei. Nu aş vrea să zică că utopia e până la urmă pentru jucătorii de şah. Totuşi, ei se pot număra printre aceia care s-o înţeleagă şi s-o frunte cu o demnitate corespunzătoare jocului pe care l-au slujit atâta amar de vreme...

... Dar s-ar putea să trăiesc vreodată asemenea surpriză? Cine şi-ar închipui-o de altfel? Cine şi-ar închipui că n-ar mai fi şah şi jucători de şah, că acest nobil joc, cu o istorie bogată, ar ajunge într-o bună zi impracticabil? Bineînţeles aceasta este o utopie neagră, swiftiană, care trebuie să stea cât mai departe de realitate şi să nu încerce vreodată să-i ia locul. Cu toată această prevedere însă, gândul nu dă pace... Posibilitatea conturării unui scenariu utopic reprezintă o ispită teribil de

puternică de la care n-am putut şi nu mă pot abate. Savoarea ei şi-a dezvăluit astfel feţele:

Mai întâi mi-am imaginat o masă uriaşă de şah, poate arhetipul tuturor meselor de şah de pe mapamond care, treptat, începe să se decoloreze. Adică albul nu mai rămâne alb, negrul nu mai rămâne negru. Albul se întunecă, negrul se deschide... Cu alte cuvinte, dispariţia contrastului! Masa arhetip de şah ajunge treptat cenuşie! Şi pe măsură ce-şi pierde specificul cromatic şi celelalte milioane de mese de pe glob suferă acelaşi proces. În loc de alb şi negru, negru şi alb avem numai cenuşiu. Teribilă surpriză! Teribilă şi comică în acelaşi timp! Tragicomică. Mai degrabă! Fiindcă e simplu de imaginat mii şi mii, milioane de partide de şah, campionate naţionale, regionale, interzonale şi mondiale care brusc se suspendă deoarece nu se mai poate face distincţia între culori. Aş vrea să-mi mut calul dar calul meu e totuna cu calul adversarului, pătratul alb totuna cu pătratul negru ş.a.m.d. figuri mirate, nedumerite, zâmbete de circumstanţă, fuga la magazin pentru a cumpăra un alt joc, dar constatarea stupefiantă că şi în rafturile magazinului, în toate rafturile ale tuturor magazinelor, s-a petrecut acelaşi lucru! Într-adevăr, situaţie încurcată, pe unde să mai scoţi cămaşa? Mi-am zis că în felul acesta am gândit definitiv „moartea” jocului de şah şi chiar am vrut să mă felicit pentru scenariul acesta fatidic când, după câteva minute, m-am autodezarmat: „Dar ce? Ai uitat şahul orb, „blind-chess”? Şahul care dintotdeauna nu s-a practicat prin distincţia a două culori, ci prin dictarea unor poziţii: f7, f2, c3 etc. În condiţiile astea se poate juca şah foarte bine şi pe o tablă cenuşie. Nu deranjează pe nimeni. Pe cine ar supăra că între a2 şi a3, de exemplu, n-ar exista nici o deosebire cromatică atât timp cât reprezintă totuşi două spaţii distincte, două câmpuri deosebite în marea arie a celor 64?” Într-adevăr, trebuie să renunţ la proiectul meu.

Dar dacă - am tresărit după câteva zile - dacă într-o bună zi piesele şi-ar schimba formele atât de bine cunoscute? Dacă între pion de pildă şi turn nu ar mai fi nici o diferenţă? Ar arăta amândouă la fel, să zicem că o mogâldeaţă acolo, inexpresivă, fără supleţe, fără personalitate! Care jucător de şah ar putea să treacă peste un asemenea afront adus îndeletnicirii sale? Fără îndoială, acesta este un punct de vedere estetic dar nu gratuit, în măsura în care se ştie că au existat mari artizani a căror

vocaţie era tocmai cioplirea artistică a figurilor de şah din materiale din cele mai scumpe şi mai rare ca fildeşul sau abanosul. Probabil că în urmă cu o mie de ani ar fi fost o blasfemie să joci şah de la distanţă comandând mişcările în limbajul de specialitate fără ca tu, jucător să atingi piesa respectivă cu buricele propriilor degete, în termeni ştiinţifici gândirea aceasta magic- animistă s-ar traduce prin existenţa dovedită a biocurenţilor care nu sunt „impersonali” ci poartă asupra piesei astfel sensibilizate datele fiecărei persoane. Cu diferenţa că acea comuniune care se realiza odinioară între piesa de fildeş şi degetele nu ştiu cărui calif este acum imposibil de realizat în condiţiile în care fildeşul, să zicem, a fost înlocuit de materia! Plastic! Dar mai ştii! Şi a doua versiune a utopiei mi s-a părut aşadar caducă. Nu în forma pieselor sau în materialul din care ele sunt confecţionate o să se împiedice viitorul jocului de şah!

Îmi este simplu de aceea să-mi închipui un viitor al şahului în care să lipsească atât masa de şah cu cele 64 de pătrate alb-negre cât şi formatul tradiţional al pieselor! Ceea ce contează de fapt în viitorul intercontinental sau interplanetar al jocului de şah - presupunând că şi aşa-zişii extratereştrii vor adera la regulile lui - este de fapt respectarea câmpului de acţiune în toate delimitările sale şi a funcţiilor pieselor în speţă. Nu mai avem turn, dar nu am uitat funcţia pe care el o are de îndeplinit! De la o adevărată sculptură realizată în lemn sau os, la o noţiune abstractă, invizibilă! Iată sensul de înaintare al istoriei! Da, e adevărat - mi-am răspuns - dar jocul de şah va dăinui. Toate anomaliile imaginate în legătură cu viitoarea sa evoluţie nu-l privesc de fapt pe el, ci sunt simple simboluri prin care se poate citi soarta omenirii! Dar nu asta mă interesează pe mine în ultimă instanţă.

Ce aveam atunci de făcut? Oare nu există cale prin care să se aplice lovitura de graţie jocului de şah? Fireşte, nu doresc aceasta, doar fantazez pe marginea unei idei, speculez, mă joc „cu mărgelele de sticlă” ale unei taine fermecătoare în simplitatea ei: raţiunea de-a fi a unei activităţi umane.

Au trecut săptămâni şi chiar luni până să mă apropii de un răspuns. Şi am înţeles atunci că jocul de şah nu se întemeiază atât pe agerimea minţii care pe cele 64 de câmpuri poate lega şi dezlega sute de variante, cât pe numele aparent banale, dar

deloc convenţionale ale pieselor ce se înfruntă pe alb şi negru în frumoasa miză a supremaţiei uneia din culori. Cal, nebun, rege, regină, turn... Pionii nu-mi plac, nu vreau să-i iau în seamă, îmi place doar mersul lor de infanterişti şi candoarea cu care se „metamorfozează” în final atunci când ating ultima linie a adversarului. Parcă ar trece într-o altă viaţă! Dar restul? Cal, nebun... Aici este o întreagă lume, un întreg univers al unui alt ev, al unor alte zări, o lume care luptă doar pe o tablă de şah, dar în realitate poartă rezonanţele luptei sale în toate ungherele existenţei istorice.

(Mă) întreb:

1). Într-o lume unde toţi oamenii ar fi cu picioarele pe pământ ce sens ar mai avea numele de „nebun”?

2). Într-o lume unde ar exista numai rachete şi asteroizi ce sens ar mai avea numele de „cal”?

3). Într-o lume prea grăbită ce sens ar mai avea tihna geometriei şahiste?

4). Iar într-o lume fără şah ce sens ar mai avea agerimea minţii omeneşti?

În pofida acestor ipoteze sumbre şi a febrei mele de-a le toarce una din cealaltă cred totuşi că o asemenea lume e încă departe de-a se naşte. Între realitatea firească a oamenilor şi utopie va exista întotdeauna un spaţiu, un interval, speranţa că dacă azi ai pierdut o partidă, o vei câştiga mâine cu siguranţă...

În ultimă instanţă şahul mi se pare antidotul cel mai eficace al plictiselii. Iar plictiseala, prin licoarea ei secretă, nu generează până la urmă utopia?

Cum se vede, lupta rămâne deschisă...

O PARTIDĂ DE ŞAH NETERMINATĂ

de Xu Xiaohe

Un bătrân stătea sub pod, la umbră, în faţa unei table de şah cu o partidă neterminată. Piesele se aflau mereu în aceleaşi poziţii.

— Cine e la mutare? Întrebă un trecător.

— Dumneavoastră, dacă doriţi, răspunse bătrânul, înclinându-şi spatele îndoit de vreme.

— Atunci ai să pierzi, fără doar şi poate.

Dar cel care-şi încercă norocul nu era decât un ageamiu.

Mută o piesă, scoase o ţigară şi o aprinse.

Imperturbabil, bătrânul apucă între degetele sale descărnate una dintre marile piese negre şi lucitoare, pentru a-i schimba locul.

Tânărul pierdu partida înainte de a-şi sfârşi ţigara. El fu silit să scoată o bancnotă de doi mao, o aruncă adversarului său, cu un regret vizibil şi plecă, roşu la faţă.

Cu aceşti doi mao, bătrânul cumpără o farfurie cu colţunaşi fierbinţi, presără deasupra piper şi începu să mănânce cu poftă, fără să bage în seamă mulţimea de pierde-vară care-l înconjura.

Asta era prea de tot!

Câţiva tineri muncitori, înfuriindu-se, intrară în arenă, într-un zgomot confuz de voci, ca şi cum ar fi fost gata să-l ucidă învingător.

— Vă previn că dacă jucaţi împotriva mea, în caz de înfrângere va trebui să-mi daţi fiecare câte doi mao, spuse bătrânul, mestecându-şi liniştit colţunaşii...

— Dă-i drumul, ce contează doi mao, chiar doi yuani, o să plătim pe loc! Spuseră ei, foarte nerăbdători.

Înfrângerea fu usturătoare. Dar bătrânul nu le ceru decât doi mao de flecare jucător, nimic mai mult. Învinşii îşi desfăcură pungile fără probleme, dar nu fără părere de rău:

— Ce vulpoi!

Mai târziu, un maestru de şah din provincie trecu prin orăşel şi auzi despre partida neterminată, socotită de necâştigat. Îi veni cheful să arunce o privire, ca să fie cu inima împăcată.

Întâi cercetă tabla. Apoi, după destul timp, mută o piesă. Fără să stea pe gânduri, bătrânul luă piesa sa şi o aşeză nepăsător pe un alt pătrat. Din când în când se scărpina pe spate, într-un punct greu de atins.

Noul venit se ridică înainte de a fi cu totul pierdut. Îi dădu partenerului său doi mao şi plecă. Totul într-o tăcere absolută.

Bătrânul jucător de şah deveni deodată celebru. Nu numai sub pod, dar şi în salonul de ceai de la celălalt capăt al podului, unde unii se amuzau să-l compare cu Ronald Reagan. Se spunea că maestrul de şah taciturn ar fi un campion naţional care, neavând egal în străinătate, fusese bătut măr de bătrân. Toate aceste comentarii erau însoţite de sorbituri zgomotoase

de ceai. Erau amintite curiozităţile care constituiau orgoliul orăşelului: o pagodă din cărămizi construită pe vremea împăratului Jiaqing, ştirul din grădina de pe ţărmul nordic şi în sfârşit, bătrânul cu tabla de şah de sub pod. Orăşelul ăsta ar merita un loc mai bun pe Pământ!

Reversul medaliei fu că, din pricina renumelui pe care-l dobândise, nimeni nu mai îndrăznea să atingă tabla de şah; se întâmpla ca bătrânul să nu-şi poată procura o farfurie cu colţunaşi o zi întreagă. Dar el avea, pesemne şi alte mijloace de trai, căci în fiecare zi, dis de dimineaţă, era acolo cu jocul sau de şah, veghind că ţăranii veniţi să-şi vândă legumele să nu-i răstoarne tabla. Pentru a-şi omorî timpul, fredona câteva arii care nu puteau fi atribuite nici operei din Beijing, nici celei din Huangmei. Desigur, cântecul său n-avea nici un ritm şi nu respecta nici o măsură.

— Ce s-ar întâmpla dacă cineva ţi-ar lua locul? Îl întrebă vânzătorul de colţunaşi.

— Drept să-ţi spun, nici eu n-aş scoate-o la capăt, răspunse bătrânul jucător, surâzând.

— În cazul ăsta, nu-i o înşelătorie?

— Cum aşa? Aştept de-atâta vreme să fiu învins... de un om puternic! N-am silit pe nimeni să joace, replică bătrânul, cu tonul celui care pescuieşte fără momeală.

— Şi dacă te învinge, care-i va fi trofeul?

— Îi voi da această cutie de fier.

— Dar ce-i înăuntru?

— Nu pune atâtea întrebări. Oricum, nu va pierde nimic.

Vânzătorul de colţunaşi îşi şterse mâinile pătate de untdelemn şi începu să cerceteze aşezarea pieselor pe tablă. Nu se întoarse la treburile lui decât când apa începu să fiarbă în cazan, zicând, cu un surâs:

— Nu vrei să-mi spui ce-i în cutie...

Sub pod se vindeau dimineaţa plăcinte, la prânz clătite şi jeleu de orez, seara brânză friptă de soia şi seminţe de floarea-soarelui. Bătrânul se ţinea totdeauna mai la o parte, păzindu-şi tablă şi cele şaptesprezece piese.

— Să ne ferim de el, e un bătrân maniac, spune cel care mânca jeleu, neputând să uite că fusese una dintre victime.

— Să-l ia naiba, cu jocul lui cu tot, spuse altul, hăpăind resturile brânzei fripte de soia. Nici el nu ştie cum să se

descurce.

Şi nimeni nu se mai apropia de tablă de şah.

Într-o zi, îşi făcu apariţia un tânăr cu un aer inocent care se plimba prin împrejurimi şi-l văzu întâmplător pe bătrân somnolând lângă jocul de şah. Împins de curiozitate, băiatul se aşeză şi-l privi, cu ochii pe jumătate închişi. Părea şi el gata să adoarmă.

— Domnule... vă rog să jucaţi...

— Vă rog să începeţi, răspunse bătrânul, tresărind din aţipeală.

— Este ceea ce am şi făcut.

Bătrânul îşi coborî privirea şi constată că piesă fusese, într-adevăr, mişcată, o mutare aparent inofensivă. Întrucât ar fi fost nepoliticos să pună vreo întrebare, se mulţumi să joace.

Manevrară astfel, pe rând, jumătate de ceas. Trecătorii îi credeau pe amândoi nebuni şi-i lăsau în plata domnului. Unii, mai curioşi, se apropiară dar îi părăsiră imediat: jocul li se părea lent şi neinteresant.

Deodată, bătrânul strigă:

— Bravo, felicitări! Ai câştigat şi eu m-am lămurit în fine ce-i cu partida asta!

Rostind aceste cuvinte, râdea în hohote. Trecătorii nu înţelegeau nimic.

Bătrânul scoase cutia de fier, o şterse cu pulpana hainei şi i-o întinse băiatului, ţinând-o cu amândouă mâinile:

— Ia-o, devreme ce m-ai învins.

Tânărul luă cutia, cam nedumerit. Vrând s-o deschidă, văzu că e pecetluită cu ceară.

— N-o deschide pe loc şi aşteaptă să ajungi acasă ca s-o cercetezi. Nu vei avea nimic de pierdut, îl asigură bătrânul, îngrămădind piesele într-o pungă, înainte de a pleca.

A doua zi dimineaţă, tânărul se precipită sub pod, dar nu mai văzu nici bătrânul, nici tabla de şah.

— Trebuie să-i înapoiez cutia. E prea mult pentru o partidă câştigată.

— Dar ce lucru de preţ se află înăuntru? Întrebară oamenii care se adunaseră.

Băiatul nu deschise cutia, prea tulburat pentru a-i arăta conţinutul. Se interesă de identitatea bătrânului, dar nimeni nu putu să-l lămurească.

Cu capul plecat, vânzătorul de colţunaşi chibzuia:

— Hm... îl cheamă Zhang! Li! Locuieşte... nu, îmi pare rău! Şi totuşi ne vedeam în fiecare zi, ar fi trebuit să ne cunoaştem bine. Dar nu pot să-ţi spun nimic precis...

— Nici noi, declarară ceilalţi, clătinând din cap şi privind cutia cu coada ochiului.

Tânărul scoase un suspin şi se îndepărtă, cu cutie cu tot.

De atunci, în salonul de la celălalt capăt al podului nu se mai vorbea decât despre pagoda din cărămizi construită pe vremea împăratului Jiaqing şi despre ştirul de pe ţărmul nordic. Un băutor de ceai pretindea că, după ce-l gustase, împăratul Qianlong ar fi dedicat ştirului un poem. Dar opera s-a pierdut şi rămâne deocamdată de negăsit.

în româneşte de Horia Banu

SE SPUNE...

de Roberto Genovesi

În sat umblă vorba că ar avea loc o invazie extraterestră.

Se spune că numeroase obiecte zburătoare luminoase în formă de farfurie ar fi aterizat în timpul nopţii, cu nu mai mult de o săptămână în urmă, în livada de măslini de pe drumul spre Lucca.

Agostino, stăpânul acelor pământuri, zice că le-a văzut cu ochii lui, înfocate şi scânteietoare şi că a luat-o la sănătoasa, de frică.

Dar eu nu cred nici un cuvânt din cele pe care le-a spus brigadierului, cu atât mai mult cu cât, în dimineaţa următoare, discurile zburătoare păreau să se fi volatilizat, ca dezinfectantul cu care se stropeşte viţa de vie.

E adevărat că au fost descoperite mari zone arse la marginea dinspre stradă, dar ar fi putut să le provoace chiar el, cu un mic incendiu, pentru ca să nu fie luat drept un imbecil de oamenii din sat, care or fi ei neciopliţi şi analfabeţi, dar nu sunt cretini.

Câţiva prostănaci, cu Agostino în frunte, spun că extratereştrii s-au amestecat cu ţăranii pentru a-şi duce la bun sfârşit planurile de cucerire. Ei ar fi în stare să ia înfăţişarea

oamenilor şi să pătrundă în trupurile lor fără ca proprietarii legitimi să-şi dea seama, dar eu cred că au înnebunit cu toţii.

Întreaga vină este a blestematelor de posturi de televiziune particulare care continuă să transmită, fără oprire, acele scelerate filme ştiinţifico-fantastice, făcându-i pe cei mai slabi de cuget să-şi piardă credinţa în Dumnezeu, iar pe ceilalţi să-şi piardă şi capul.

E ora cinci. Cum de n-a venit încă Giovanni?

Ei da, pentru că au aterizat sau nu extratereştrii, Giovanni şi cu mine nu putem renunţa la partida noastră zilnică de şah.

Ne întâlnim de cinci ani în fiecare după amiază, la aceeaşi oră, şi de cinci ani înfumuratul ăsta încearcă să mă învingă, fără să reuşească.

Eu am studiat, nu sunt ca ei. Dacă n-ar fi murit ai mei şi dacă n-ar fi trebuit să administrez aici averea pe care mi-au lăsat-o, aş fi plecat la oraş şi aş fi devenit, fără îndoială, cineva!

Clopoţelul de la uşă sună de trei ori. E Giovanni.

Eu i-am spus să sune aşa. Ca să ştiu că este el. Nu cred că povestea asta cu extratereştrii ar fi adevărată, dar oricum numai Giovanni ar putea fi la curent cu faptul că i-am cerut să sune într-un anumit fel, ca să ştiu că este el. N-aş vrea să-mi intre în casă o creatură care să înceapă să scuipe bale verzi şi să-şi arate solzii.

Mă duc la uşă şi o deschid cu precauţie. Giovanni îşi scoate pălăria şi îşi scarpină ţeasta cheală cu mâinile lui mari şi bătătorite. Schiţează un surâs şi îşi curăţă cizmele pe ştergător.

— Ai întârziat, îi spun, făcându-i loc să treacă. Te-au oprit cumva extratereştrii pe stradă?

Giovanni nu mai surâde şi mă priveşte cu ochii lui verzi, lucioşi ca gelatină din supermagazine.

— Am glumit, ia-o înainte - îl liniştesc, invitându-l să se aşeze la măsuţa pe care am instalat de o oră tabla de şah. E rândul tău să începi.

Îşi scarpină iar ţeasta. Îl cunosc de o viaţă şi ştiu că face acest gest inutil în orice situaţie s-ar afla. Uneori îmi vine să cred că a rămas fără nici un fir de păr tocmai pentru că şi-a tot jumulit căpăţâna aia goală.

Giovanni mă priveşte o clipă şi mută pionul din faţa reginei. Mutarea lui dintotdeauna. Vrea să atace fără întârziere şi, după cinci ani de înfrângeri, nu înţelege că în felul ăsta se

descoperă prea mult şi pierde în şapte mutări.

Pendulă de lângă consola căminului bate de şase ori. Jucăm de mai bine de jumătate de ceas şi Giovanni n-a capitulat încă, ba chiar răspunde la fiecare mutare, uneori punându-mă în dificultate. Asta nu i s-a întâmplat niciodată, timp de cinci ani. Să fi devenit brusc un expert în şah? Sau s-o fi pus în vânzare, la oraş, o doctorie pentru creşterea inteligenţei şi Giovanni a făcut o provizie serioasă?

Zilele trecute l-am văzut încărcând în camion lăzi de lemn foarte voluminoase, dar n-am putut să-mi dau seama ce conţin. Să fi fost cutii cu doctoria aceea?

Dar dacă ar fi fost aşa, ar fi trebuit să transporte cutiile din camion în casă şi nu invers.

Îl observ pe Giovanni în timp ce mută nebunul şi-mi mănâncă tura. În partea lui s-au adunat şase pioni, regina, doi cai şi tura. Eu i-am luat doar un nebun şi doi pioni. E limpede că mă bate.

Ieri seară am văzut un film la unul dintre posturile de televiziune private. Nu-mi amintesc la care. Cred că era intitulat **Invazia ultracorpurilor** sau ceva asemănător. Şi acolo extratereştrii se substituiau oamenilor, luându-le înfăţişarea. Şi nu-i mai puteai deosebi. Dacă şi cei despre care se spune că au coborât în livada lui Agostino utilizează aceeaşi tehnică, s-a zis cu noi.

Şi dacă l-au contaminat pe Giovanni? Joacă prea bine ca să fie el.

Şi dacă lăzile pe care le transporta conţineau trupuri umane? Ghemuite, ar fi putut intra foarte bine.

Poate că şi trupul adevăratului Giovanni se afla într-una din lăzile acelea şi de asemenea trupurile multor altor persoane pe care le cunosc şi cu care vorbesc fără să-mi dau seama că s-au schimbat. Dacă ar continua în felul ăsta, până la urmă m-aş pomeni înconjurat de monştri şi condamnat la acelaşi sfârşit, sau mai curând sfârşitul oamenilor în ale căror trupuri au pătruns.

Fără ca Giovanni să observe, îmi ascund mâna stângă în buzunarul hainei, gata s-o scot într-o clipă dacă persoana din faţa mea ar face vreo mişcare suspectă.

În timp ce Giovanni continuă să privească absorbit tabla de şah, îl cercetez atent, pe furiş.

Mâinile sunt aceleaşi, cu aceleaşi cinci degete pline de bătături şi murdare de pământul uscat pe care nici detergentul n-ar mai putea să-l cureţe. Aceeaşi înfăţişare stângace şi greoaie, aceeaşi gură mare, aceiaşi ochi... dar nu trebuie să mă las înşelat.

Partidă se încheie şi, pentru prima oară în atâţia ani, Giovanni îmi dă şah-mat.

E pur şi simplu radios. Se ridică de pe scaun şi începe să ţopăie, bătându-se cu pumnii în piept.

Încerc să-l liniştesc, asigurându-l că a fost un accident şi, în timp ce aşez piesele la locurile lor, îi fac semn să-şi reia locul.

Giovanni câştigă din nou şi apoi, fără pauză, alte două partide.

Hotărăsc să acţionez. Giovanni e, fără îndoială, unul dintre extratereştrii care au coborât noaptea trecută, sau mai curând unul dintre ei s-a strecurat în trupul lipsit de apărare al celui care până acum câteva zile a fost prietenul meu Giovanni.

Omul din faţa mea mă priveşte cu spaimă. A înţeles că nu mă mai poate înşela. Încearcă să se tragă înapoi şi să se ridice de pe scaun, dar e prea târziu pentru el.

Îmi scot tentaculul din buzunar şi cleştele meu îi strânge încheietura. În vreme ce simt osul sfărâmându-se, limba îmi ţâşneşte din gură şi se încolăceşte în jurul gâtului monstrului căzut în capcană.

Giovanni mă priveşte îngrozit, îşi dă ochii peste cap şi cade, sufocat, peste tabla de şah, făcând piesele să zboare care încotro.

Observ scena cu satisfacţie. Iuţeala mi-a salvat viaţa. Şi când mă gândesc că, dacă aş fi întârziat cu o secundă, aş fi devenit, probabil, unul dintre ei.

Răsuflu uşurat şi mă ridic. Am să ascund trupul lui Giovanni în pivniţă. Nimeni nu trebuie să afle, deocamdată, dar când toţi vor fi conştienţi de tentativa de invazie, voi putea spune că am contribuit la zădărnicirea ei şi poate că mă vor face primarul acestui sat de ţărani ignoranţi.

Ridic trupul molipsit de răul extraterestru şi clatin din cap.

Dacă n-aş fi fost pus în gardă de zvonuri, aş fi păţit-o ca un prost. Acesta pare să fie leit trupul lui Giovanni.

Se spune că extratereştrii ar fi în stare să captureze

trupurile victimelor lor umane fără ştirea acestora. Aşa că Giovanni devenise unul dintre ei, le îndeplinea ordinele şi, sărmanul, nu-şi dădea seama de nimic.

Traducere de Ion Hobana

ŞAHUL ROŞU

de Constantin Olariu

Acel om se numea Iordache... Iordache Se. (probabil Iordache S., poate Stan, poate Simion, cert e că toată lumea îl ştia de Se.) Unii ziceau că e inginer - la restaurante chelnerii i se adresau cu „domnu inginer” - alţii că e doar un fel de proiectant fără studii, care s-a „ajuns” cine ştie cum.

Se învecina cu mine. Îl cunoscusem cu totul întâmplător, m-a întrebat într-o zi ceva la chioşcul de ziare din colţ şi din una în alta mi-a spus că mă ştie, suntem vecini.

Din ziua aceea, de câte ori ieşeam seara la o scurtă plimbare prin parc, părea că stă la pândă, îmi ieşea în cale sau mă ajungea din urmă şi mă striga:

— Domnu D.! Domnu D.! Stai un pic, unde-ai pornit? Iar la plimbare?

Ştia foarte bine ceasul meu de plimbare, când căutam să-mi dezmorţesc puţin picioarele după atâta şezut la biroul meu de lucru şi să-mi pun cât de cât ordine în cap. La început am încercat în fel şi chip să mă descotorosesc de prezenţa lui, dar n-am reuşit. Iordache Se era un tenace înnăscut, un fel de pisălog în devenire. Şi parcă vroia mereu să mă epateze cu câte ceva.

— Domnu D., mi-a zis într-o zi, în timp ce mă îndreptam spre parc, uite ce am aici! Şi a bătut cu mândrie într-un săculeţ roşu de apoi mi-a arătat şi un sul de material plastic pe care-l avea sub braţ. Un şah... Da’ nu orice fel. Are o muşama cu pătrăţele albe şi roşii, ca la canadieni. Şi piese din lemn de mahon, lăcuite tot în alb şi roşu. L-am cumpărat de ocazie, de la o coloneleasă bătrână al cărei bărbat a stat prin India. Da’ demult, când erau tineri. Avea coloneleasa asta acasă o mulţime de mărunţişuri de fildeş şi statuete de bronz, săbii care mai de care mai frumoase, perniţe cu ciucuri, bibelouri, covoraşe. Şi pipe lungi şi multe altele, ce mai! Ibrice turceşti, conduri din

Persia... ha-ha, numai covorul fermecat, ăla de zboară, nu-l avea. Păcat că nu eram eu atunci în fonduri, nevastă-mea mă lăsa mereu gol ca napu' şi punea la CEC pe numele ei, zicea că are ea nişte planuri. Eu mai ciupeam câte ceva ba de ici, ba de colo, da' prea puţin, că banul se duce repede şi vine al dracului de greu. Iar din salar nu pupam nimic, adios muchachos la nevastă... Mda. Ei, şi-atunci pune-te la tocmeală Iordache băiete cu coloneleasa, că ştia să se tocmească afurisită, avea o tehnică, oftă uitându-se la obiect, îşi ridică ochii spre cer, îi umbla gura repede, ba striga că ea şi-ar da acele obiecte şi gratis, că pe ea n-o interesează banii, dar că nu poate să arunce chiar pe nimic acele lucruri atât de valoroase adunate de răposatul colonel de-a lungul unei vieţi glorioase, ba începea să se jure că e ultima dată când mai stă la tocmeală când toate obiectele acelea sunt de departe mult mai valoroase decât şi-ar putea închipui cineva. Şi aşa mai departe. Îşi mişca gâtul că şarpele şi te fixa cu ochii ei mari de parcă ar fi vrut să te vrăjească.

Mi-a vârât sub ochi ce vrei şi ce nu vrei, dar nu ştiu cum şi de ce, eu m-am oprit cu alegerea la şahul ăsta, îmi plăcea culoarea lui şi mă gândeam că nu mă poate costa mare lucru, o să-mi ajungă banii ce-i aveam la mine.

În timp ce ne tocmeam şi cântăream pe toate feţele piesă cu piesă, ca să văd dacă nu e vreuna ştirbită, dar şi ca să mai trag de timp, coloneleasa şi-a adus deodată aminte de ceva, s-a scuzat pentru o clipă, s-a dus în camera alăturată şi s-a întors de acolo cu o cutiuţă dreptunghiulară, tot roşie şi tot de mahon.

„Ah, da, uitasem, mi-a zis ea, şi cutiuţa asta ţine de garnitură de şah. Dar eu nu ştiu cum se deschide. E un secret. Bărbatu-meu, răposatul, ştia cum, dar mie nu mi-a arătat niciodată, de altfel nici nu mă interesa". Însă mi-a povestit că şahul ăsta adus din India poartă noroc şi că dumnealui colonelul mereu câştigă, iar în cutia dreptunghiulară se află scris tot secretul acestor piese de şah...

M-am uitat la cutiuţă, am răsucit-o pe toate părţile, nu se vedeau decât câteva dunguliţe cât firul de păr. Încolo nimic, nici o deschizătoare.

— Ei, da, Domnu' D., oricât am cercetat eu cutiuţa, oricât am încercat-o, nici pomeneală s-o pot deschide. Am întrebat-o pe coloneleasă dacă l-a văzut vreodată pe soţul ei deschizând-o,

mi-a spus că da, răposatul se juca uneori cu ea, o tot răsucea în diferite direcţii, ajunsese de-o desfăcea automat, fără să se mai uite la ea. Dar ei nu i-a arătat niciodată cum anume trebuie să răsuceşti de cutie. Şi nici ce scrie acolo înăuntru nu i-a spus niciodată, de altfel pe ea n-o interesa, că tot nu ştia să joace şah. Însă e fără îndoială un şah fermecat, poartă noroc celui care îl stăpâneşte şi joacă cu piesele astea.

M-a făcut atât de curios încât l-am cumpărat în aceeaşi zi.

— Şi? L-am întrerupt zâmbind. Chiar aşa e? Ţi-a purtat noroc?

— Adică ce crezi dumneata, domnu' D., că am glumit? La început n-am crezut nici eu, prima săptămână am tot chinuit cutiuţa în fel şi chip, pe ascuns, să nu râdă vreunul de mine, am tot încercat să o desfac cu gândul că dacă-i aflu secretul, mă feresc să fac vreo mutare greşită şi poate că-mi merge şi mai bine. După o săptămână m-am lăsat păgubaş, obosisem de atâtea încercări, ajunsese să mă obsedeze, noaptea visam că o deschid şi găseam tot felul de plăcuţe cu scrieri necunoscute sau odată înăuntru am găsit altă cutie, aşa am visat, şi-n ea alta şi aşa mai departe.

Până când într-o zi mi-am luat inima-n dinţi şi am ieşit cu şahul ăsta aici în parc, că locuiesc de mult aici în cartier. Eu nu eram jucător tare, îmi plăcea să joc, dar numai aşa, de distracţie, când eram puşti învăţasem şi câteva deschideri după o cărţulie din Bibliotecă pentru toţi şi cam atât.

Aşadar am ieşit aici în parc cu şahul meu sub braţ şi m-am tot învârtit vreo două ceasuri pe la toate mesele, să văd care jucători joacă mai slab, din ăştia care fac greşeli, până când mi-am fixat două perechi ce mi se păreau mai ageamii. Că, ştii, aici în parc se joacă un alt fel de şah, mai rapid, mai riscant, poţi fi cât de bun jucător, că ăştia odată te păcălesc cu ceva, au rutină mare la trucuri. Şi, într-adevăr, unul dintre jucătorii de la cele două mese a anunţat deodată că e ultima partidă pe care-o mai joacă, trebuie să plece, are treabă.

Nu-ţi mai spun cu ce emoţie m-am lipit acolo, gândindu-mă tot timpul cum să-l conving pe celălalt să joace în continuare măcar o partidă cu mine. Eh, în fine, nu-ţi mai povestesc ce şi cum, ce mai, individul a acceptat, iar când l-am rugat să jucăm cu şahul meu că e frumos şi e din India, a fost curios şi el să-l vadă, i-a plăcut, de altfel toţi cei din jur l-au admirat.

Şi, partea interesantă e că în momentul când m-am aşezat jos să joc, orice emoţie m-a părăsit pe loc la gândul că, fie ce-o fi, şahul o să mă ocrotească şi o să-mi poarte noroc. Un singur lucru mă mai ţinea uşor încordat; curiozitatea de a afla ce mister, ce mecanism ascuns îmi va dicta, poate, mutările ca să mă ducă la victorie. Nu mai ţin minte ce şi cum am jucat, cert e că eram liniştit şi m-am aruncat fără nici o teamă în nişte combinaţii şi mutări îndrăzneţe pe care altădată n-aş fi avut curajul să le fac. Mă gândeam că, oricum, şahul ăsta cu piese roşii mă apără de rele, fie ce-o fi. Şi, în chip miraculos, mutările frumoase pe care le făceam s-au dovedit a fi şi bune, deşi, sincer să spun, pe unele le făcusem doar intuitiv, fără să le pot calcula urmările mai departe.

Bref, în seara aceea am câştigat cinci partide şi m-am întors acasă ca un copil fericit.

În seara următoare am ieşit iar în parc şi am jucat iar, cu alt partener. Şi iar am câştigat câteva partide la rând. Mă uitam ce frumos mi se leagă mutările, îmi reamintisem de deschiderile învăţate când eram elev şi încercam satisfacţia de a le aplica iar. Ieşeam seară de seară la joc, îmi desfăşuram şahul roşu. - În paranteză fie spus, în curând toţi mă ştiau, eram „tipul ăla cu şahul roşu”. - Şi câştigăm partidă după partidă, deşi nu mai stăteam să-mi aleg partenerii dintre cei pe care-i credeam mai slabi.

Ce-i drept, între timp jocul începuse să mă pasioneze, mi-am făcut rost de câteva cărţi cu deschideri, joc de mijloc şi finaluri etcetera etcetera, m-am abonat la revista „Şah”, m-am apucat să învăţ serios teorie, ce mai, m-am pus cu burta pe carte.

Că are şi jocul ăsta ştiinţa lui, când ştii teorie nu mai e nevoie să-ţi storci creierii atâta pentru ca să afli mutările mai bune. Le studiezi dinainte şi le aplici aproape automat, câştigi timp şi energie. Apoi, mai câştigi şi cel mai important lucru: siguranţa în joc.

După vreo lună, domnu’ D., m-am pomenit că refuză ba unul, ba altul să joace cu mine. Începuseră să mă cunoască, se răspândise vestea că nu pierdeam, ba unii mă suspectau chiar că aş avea eu ceva trucuri, îi sâcâia faptul că nu acceptam să joc decât cu şahul meu. — Am aflat asta de la un puşti care mă admiră şi îmi spunea tot.

Mă rog, pe scurt cam asta ar fi povestea acestui şah miraculos, sau mai precis a ascensiunii mele între jucătorii din parc, căci mai departe n-am mers şi nici n-am vrut să merg cu jocul meu. Însă hotărârea asta am luat-o abia mai târziu, când în sfârşit am reuşit, după multe cazne, să deschid cutiuţa de lemn dată de coloneleasă...

Aici, Iordache Se a înălţat săculeţul în aer şi l-a privit cu ochi strălucitori. Apoi şi l-a pus în poală şi a scos doi pioni, unul alb ca zăpada şi unul roşu.

— Asta-i! A exclamat admirativ. Asta-i, domnul meu, şahul cel miraculos! În fond, dacă te gândeşti mai bine, şi adversarul joacă cu el. Dar de ce, de ce nu câştigă el? De ce câştigă numai cel ce îl are în stăpânire? Spune-mi şi dumneata!

— Păi bine, domnule Iordache, i~am zis de data asta într-adevăr cuprins de curiozitate, adineauri spuneai că ai reuşit să deschizi cutiuţa de lemn...

— Da, aşa e. Însă nu te întrebi dumneata de ce colonelul n-a mai arătat nimănui cum se deschide şi ce scrie în ea?

M-am uitat la Iordache Se uluit. Adică, acum m-a ţinut sub tensiune şi, deodată, poftim, mă lasă paf! Am încercat totuşi, pe un ton indiferent:

— Ba mă întreb. Ei, de ce?

— Acuma, dacă tot m-am pornit, să-ţi spun de ce. Pentru că secretul nu trebuie aflat niciodată decât singur. Iar ca să-l afli singur, trebuie să descoperi singur cum se deschide cutiuţa. Altfel, dispare toată puterea miraculoasă a şahului roşu.

— Bine, dar nu văd de ce nu mi-ai putea destăinui... Eu tot n-o să joc niciodată cu dumneata, devreme ce ştiu dinainte că am să pierd. Şi-apoi, nici nu mă prea pasionează a şahul.

— Să-ţi spun drept, domnu' D., eu şahul ăsta l-am luat cu mine azi cu gând să-l dau. Mai exact să-l vând, că zilele trecute am avut o belea în casă şi-acum fac pe dracu-n patru să strâng banii necesari pentru reparaţie. Mi s-a spart o ţeavă cu apă caldă şi-am avut inundaţie, a curs şi la locatarii de sub noi, sunt bun de plată. Şi ne-a prins pe picior greşit, se mai întâmplă. Ne costă reparaţiile şi zugrăveala - şi la noi şi dedesubt. Aseară m-am gândit să vând şi şahul. Eu de-acuma tot îi ştiu secretul, şi-apoi mi-am zis că dumneata eşti omul cel mai potrivit, dumneata înţelegi ce înseamnă un obiect la care ţii şi mai ales nu unul oarecare. Ştiu că ai lucruri frumoase în casă, rarităţi,

tablouri, m-am gândit că şahul ăsta roşu, provenit tocmai din India, se va potrivi de minune la dumneata. L-aş da destul de ieftin...

Aici domnul Iordache Se s-a întrerupt şi m-a privit scrutător, parcă vrând să-mi ghicească gândurile.

Ce-i drept, de data asta reuşise să-mi stârnească bine curiozitatea, îmi povestise totul cu pasiune, ca şi cum şi-ar fi investit o mare cantitate din suflet în obiectul acesta.

Văzându-mă că ezit, Iordache Se a reluat aruncând ultima carte:

— Uite, ca să te convingi că nu e un şah ca oricare, ţi-l dau chiar de astă seară, să joci cu el aici în parc, iar mâine după masă îţi aduc şi cutiuţa... E vorba doar dacă-l cumperi, căci se pare că şahul ăsta nu-l slujeşte decât pe stăpânul ei, cel puţin aşa mi-a spus coloneleasa înainte de mi-l vinde.

Am căzut de acord asupra unei sume ce mi s-a părut rezonabilă.

Am mai stat puţin de vorbă, am stabilit la ce oră ne întâlnim a doua zi, apoi Iordache Se a plecat grăbit. Mi s-a părut că avea lacrimi în colţurile ochilor, şi-a întors capul repede şi a pornit puţin adus de spate, ca un om care părăseşte undeva câinele iubit.

Şi într-adevăr, nu m-am putut abţine, la scurt timp m-am ridicat de pe bancă şi m-am amestecat printre jucătorii din parc.

Am izbutit să joc chiar în seara aceea, însă nu fără să fiu interogat suspicios de toţi cei din jur în legătură cu garnitură mea de şah. Le-am explicat că o cumpărasem de o zi, mi-a plăcut şi-o cumpărasem, le-am zis, fără să ştiu că e „atât de cunoscută” prin acest parc.

Cel care a acceptat să joace cu mine, un bărbos între două vârste, a şi ţinut să specifice:

— Fie, cu dumneavoastră joc… Fostul stăpân juca foarte tare, îl cunoaşteţi? Şi nu juca decât cu piesele astea roşii, avea el o superstiţie, ce-i drept bătea mereu, pe oricine. Juca frumos.

N-am jucat decât două partide. Mi-am zis eu, ca şi Iordache Se pe vremuri: fie ce-o fi, m-am azvârlit în nişte mutări temerare, cu aceeaşi ascunsă încredere în puterea miraculoasă a şahului roşu.

După două partide, adversarul meu s-a ridicat cu faţa încinsă şi mi-a declarat supărat:

— Păi, văd că şi dumneata (aşa deci! Mi-am zis) joci tot de concurs. Tare-aş fi curios să ştiu dacă n-aveţi aceeaşi şcoală. Doar că fostul stăpân ştia şi o mulţime de trucuri încă din deschidere. Domnu' Iordache ăla îţi putea spune încă după cinci-şase mutări cât de repede pierzi...

I-am spus omului că nu jucasem în viaţa mea cu fostul stăpân şi că abia dacă-l cunosc, nici nu ştiu ce e şi ce hram poartă. Am auzit că ar fi inginer sau aşa ceva... În fine, nu contează, am câştigat fără emoţii două partide la rând, mi-am strâns piesele în săculeţul de piele roşie, mi-am făcut sul muşamaua şi am plecat spre casă.

Tot drumul nu m-am gândit decât la cele petrecute în seara aceea. Povestea şahului roşu începuse să mă obsedeze, mă gândeam insistent că aş fi putut pierde măcar o partidă, dar nu, nu se întâmplase asta. Înseamnă totuşi că piesele astea au în ele ceva, altfel nu văd de ce mi-ar fi vorbit aşa Iordache Se - şi cu atâta dichis de amănunte.

Ca să nu mai lungesc vorba, acasă abia am putut adormi târziu după miezul nopţii. Seara nu m-am mai putut concentra nici măcar să citesc, mintea îmi zbura tot la şahul roşu.

A doua zi m-am dus la ora fixată la locul de întâlnire, în faţa cofetăriei din colţ. Am aşteptat aproape un ceas. Iordache Se n-a venit. M-am întors acasă mai degrabă uluit decât supărat. Adică, să mă fi dus pur şi simplu de copilăreşte, cu acea faimoasă cutiuţă care s-ar putea să nu existe. - Numai ca să-mi vândă destul de piperat (acum aşa mi se părea) piesele acelea? Adică să fie totul o farsă ieftină? Dar ce rost ar fi avut? Şi, totuşi, cum vine treaba că aşa am câştigat două partide la rând? Ce Dumnezeu o fi în cutiuţa aceea de s-a răzgândit şi nu mai vrea să mi-o dea? Şi uite tot aşa, până când am ajuns acasă la gânduri mai bune, mi-am zis că n-o fi putut veni omul, are multe alergături, n-o mai fi apucat să ajungă pe-acasă, ce mare lucru că nu mi-a putut aduce cutiuţa aia, zău, vorba ceea, ţara arde şi baba se piaptănă... Las' că apare el ca şi până acum...

Însă n-am avut dreptate. Timp de o săptămână, nici urmă de Iordache Se. Am ieşit seară de seară, pe acelaşi drum pe care mă întâmpinase sau acostase altădată. - Şi nimic. Nici un semn.

Între timp, misterul şahului roşu începuse să mă sâcâie obsedant, mai ales că, mânat de curiozitate, câteva seri m-am

dus iar în parc şi am jucat şah de fiecare dată cu alt partener şi... culmea: continuam să câştig! O dată aşezat la joc, mă apuca un fel de frenezie, mutam cu plăcere, destins şi fermecat de puterea şahului roşu, în care ajunsesem să cred de-a binelea.

Însă după câteva zile patima asta cea nouă s-a izbit deodată ca Titanicul de aisberg, tocmai când eram eu mai înfierbântat!

Era seara târziu, eu mai rămăsesem în birou să-mi fac puţină ordine, când deodată am realizat cu o limpezime de cleştar că de când cumpărasem şahul ăsta nu mai lucrasem aproape nimic, nu reuşisem să fac decât câteva fişe pentru un dicţionar de neologisme, îmi neglijasem principala mea ocupaţie: scrisul. Rămăsesem de cinci zile la aceeaşi pagină 283, nu mai înaintasem nici un rând, ba mai rău, am băgat de seamă că nici nu sesizasem asta. Am tresărit speriat şi mi-am adus aminte că alaltăieri mă gândisem chiar să-mi cumpăr şi eu un manual de şah sau să-l rog pe Iordache Se să-mi vândă din ce are el în casă. În câteva minute am izbutit să realizez cumplita capcană în care aş fi intrat, căci fără îndoială şahul ar fi devenit în scurtă vreme o pasiune care mi-ar fi măcinat încet-încet mare parte din timp. Mi-am adus aminte că pe vremea când eram elev am cunoscut la Braşov un foarte pasionat jucător de cafenea, îşi pierdea seară de seară jucând şah la cafeneaua „Coroana”, era inginer chimist şi inventator, avea mai multe brevete, acel inginer îmi povestise că în anii studenţiei sale la Viena îşi pusese foarte categoric problema: ori studiile, ori şahul. Căci încă de pe atunci fusese remarcat pentru forţa sa de joc şi era invitat la diferite turnee selecte. El alesese studiul şi bine făcuse. Şahul i-ar fi răpit toată energia.

Aşa stăteam şi eu acum, bineînţeles păstrând proporţiile. M-am pomenit debusolat şi, cum spuneam, perspectiva asta mă speriase. După alte două zile, am revenit totuşi cu picioarele pe pământ după plutirea aeriană cu şahul roşu şi am reluat cu fermitate vechiul meu program de lucru.

Rămâne un simplu divertisment! Mi-am impus hotărât. O prezenţă întâmplătoare, oricât farmec şi mister ar ascunde.

Şi ca un făcut, abia trec câteva zile, când pe neaşteptate, după ce mi-l scosesem cu totul din raza preocupărilor, m-am pomenit în faţa mea, ca ieşit din pământ, cu Iordache Se.

Şi-a cerut scuze că a avut de făcut urgent un drum în

provincie, la ţară, i-a murit o rudă şi, după alte câteva cuvinte de convenienţă, deodată a scos din fundul unei sacoşe faimoasa cutiuţă.

Era şi ea impresionant, tot roşie, cu incrustaţii fine, orientale, abia vizibile. Mi-a întins-o emoţionat.

Am luat-o mai puţin entuziasmat decât se aştepta, dovadă că m-a întrebat îndată:

— Ce-i, domnu, D., s-a întâmplat ceva?

— Nimic, nimic. Ba chiar dimpotrivă, s-a întâmplat că am câştigat toate partidele până acum. Dar tocmai asta m-a pus pe gânduri. Ştii, domnule Iordache, de când am luat şahul ăsta am avut destule belele cu el... Nu, nu ceva rău, vreau să zic în sensul că parcă mi-a luat minţile, câteva zile m-a preocupat numai el şi am descoperit că îmi neglijez treburile mai importante şi, mă rog, de bază, cum s-ar spune. Da, câteva zile parcă m-a orbit, dar după aceea am luat o decizie fermă. - Gata cu el, cu şahul ăsta, rămâne un divertisment, pentru deconectare, am hotărât.

După o scurtă pauză, am continuat:

— De aceea, domnule Iordache, mi-am zis că nici nu mai are rost să caut să aflu singur secretul său misterul acestui şah, deşi dumneata mi-ai atras atenţia odată că el trebuie aflat exclusiv singur, aşa e?

— Da, mi-a confirmat Iordache Se, şi amănuntul acesta e foarte important, e însăşi cheia misterului. Altfel, şahul nostru îşi pierde orice putere.

— Domnule Iordache, dumneata ştii ce scrie în cutiuţă?

— Da, am reuşit s-o deschid şi să aflu.

— Atunci, poţi să-mi destăinuieşti şi mie. Îţi spun sincer, am luat o hotărâre definitivă, nu mai revin asupra ei, pentru mine de două-trei zile şahul ăsta roşu a devenit la fel ca orice alte piese, aşa că secretul lui nu mă mai poate clinti în nici un fel din hotărârea luată. De aceea te rog - şi chiar insist - să-mi dezvălui şi mie taina.

Iordache Se m-a privit o vreme gânditor, apoi m-a întrebat încet, cu voce tărăgănată:

— Ştii, domnu’ D., din păcate în momentul când afli taina, şahul roşu îşi pierde toată puterea lui miraculoasă. Ţii neapărat să se întâmple asta? Într-adevăr?

N-am ezitat nici o secundă. I-am răspuns ferm:

— Ţi-am mai spus odată, domnule Iordache, şi dacă am luat o decizie, apoi aşa rămâne, şi tocmai de asta îţi cer acum să mă ajuţi, la urma urmei îmi faci un bine, un bine foarte mare.

M-a privit iar gânditor, apoi mi-a cerut înapoi cutiuţa. I-am dat-o. A luat-o atent în palme şi a început s-o răsucească în diferite direcţii, în timp ce-mi spunea:

— Mă rog, dacă dumneata vrei neapărat, dă-i păcat, uite-aşa se desface, întâi până aici că e făcută ca o roză a vânturilor, se răsuceşte doar atât, apoi toată jumătatea din dreapta trage un centimetru în jos, aşa, şi iar răsucim spre dreapta etc. Etc.

În scurtă vreme cutiuţa era desfăcută. În inima ei se zărea, pe un fond dreptunghiular o inscripţie cu litere necunoscute.

Am ridicat ochii.

— Încă nu-i târziu, mi-a zis Iordache Se. E în persană, am fost la un specialist şi mi-a tradus-o... Ei, ce facem?

I-am pus mâna pe umăr şi i-am zâmbit.

— Fie ce-o fi, în fond n-ai decât să aşezi cutiuţa la loc, până s-o deschid eu mai poate trece multă vreme, iar textul nu-i greu de aflat. Numai că în caz că nu aflu acum, uite sunt hotărât să-ţi dau şahul înapoi. - Scap de el şi de prezenţa sa obsedantă. Şi cu asta basta, domnule Iordache, am încheiat râzând. Ia-mi, te rog, beleaua de pe cap!

A râs şi el, apoi a oftat.

— Fie, fie... Dar pentru moment, domnu' D., poate o să te dezamăgească, aşa a fost şi cu mine, dar abia apoi am înţeles... Ei bine...

— Ei, spune, ce mai...

— Textul original zice-aşa, doar atât: Prin curaj şi hotărâre ajungi la victorie!

Şi aici Iordache Se a început să râdă cu poftă, iar ochii îi străluceau ca de o mare bucurie:

— Ca să vezi! A continuat. Cât timp nu cunoşteam taina, m-am avântat fără teamă în joc, încredinţat în puterea misterioasă a şahului roşu. Acum, de când am aflat, îmi vine să râd când mă gândesc ce mult înseamnă să ai încredere în ceva! Teribil de mult!

Şi cu acestea mi-a dat cutiuţa înapoi, fără să mă mai înveţe cum s-o deschid.

Ne-am despărţit.

Dar după câţiva paşi, l-am auzit oprindu-se şi strigându-

mă din urmă:

— Da' poţi să ştii dacă specialistul acela în limbi orientale mi-o fi spus adevărul?!

ANCHETĂ PE STRADA BAKUNIN
- O povestire poliţistă -

de F. Vilen

Anchetatorul Cerkaşin sosi la locul accidentului la o jumătate de oră după primirea telefonului la miliţie. Pe la ora unsprezece dimineaţa reuşi să clarifice faptele principale.

Cu câţiva ani în urmă, în blocul de pe strada Bakunin s-a eliberat o încăpere mare de la demisol; oamenii, care locuiseră în nişte cutii de chibrituri semi întunecoase, fuseseră mutaţi în noile raioane, în apartamente confortabile. Şi atunci s-a luat hotărârea de a se amenaja la demisol o bibliotecă de bloc cu sală de lectură. Pensionarii s-au apucat cu plăcere de treabă, au desfiinţat pereţii despărţitori, au întocmit un proiect cu totul nou. În fundul încăperii se afla o uşă care dădea într-o cameră nu prea mare, fără geamuri. Aici se adunau amatorii de şah. Pentru a ajunge în cameră trebuia să cobori din sala de lectură nişte trepte. Anchetatorul le numără, erau în total patru trepte de piatră, ca într-un subsol obişnuit.

Şi uite, aici, pe podea a fost găsit cadavrul pensionarului Vasili Sazontovici Kosorukov, văduv, în vârstă de 65 de ani, fost director al unei Case de cultură.

Anchetatorul îl examină cu atenţie pe defunct. Mic de statură, îmbrăcat într-un costum uzat de culoare maro, cu barbişon şi cu mustăţi proaspăt tunse, zăcea ghemuit într-o poliţie atât de incomodă şi de absurdă că un om viu n-ar fi putut sta niciodată aşa.

Un plutonier de miliţie povesti că în jurul orei opt dimineaţa la secţia de miliţie raională a venit în grabă un om foarte emoţionat şi cu părul vâlvoi care s-a prezentat drept Piotr Sergheevici Izvekov. Este pensionar, munca lui obştească constă în conducerea acestei biblioteci de bloc. Ieri, Kosorukov se afla în camera jocurilor liniştite cu prietenul său Mihail Iakovlevici Jilin şi jucau împreună şah. Amândoi erau mari amatori de şah şi parteneri nedespărţiţi. Toţi trei - şi răposatul

Kosorukov, şi bibliotecarul Izvekov, şi Jilin sunt oameni singuratici, locuiesc la etajul întâi în acelaşi bloc, într-un apartament de trei camere, fiecare ocupând câte o încăpere.

La ora unsprezece seara biblioteca şi sala de lectură se închid. În seara respectivă, la ora accidentului, Izvekov se pregătea să plece acasă. Dar Kosorukov şi Jilin l-au rugat să le lase cheia, pentru că doreau să termine partida. „Terminăm partida, încuiem, luăm cheia cu noi şi o atârnăm la locul ei — spuse Kosorukov, iar tu Piotr Sergheevici du-te şi te culcă”.

Aşa procedaseră nu odată înainte. Iar cheia atârna de obicei în apartamentul lor într-un cui din antreu. Izvekov plecă.

Dimineaţa se sculă ca de obicei la ora şapte. Cheia nu se afla la locul ei, dar Izvekov nu dădu nici o importanţă acestui lucru. Se mai întâmplase şi altădată ca Jilin sau Kosorukov să uite să pună cheia la loc, ţinând-o în buzunar. Izvekov s-a spălat, s-a îmbrăcat şi a plecat la brutărie să cumpere o franzelă. Trecând pe lângă sala de lectură văzu prin geam lumina aprinsă. Aceasta îl contrarie şi îl făcu să se întoarcă. Uşa de la intrare era deschisă, cheia se afla în broască pe dinăuntru. Uluit, Izvekov intră. În camera mare becurile lustrei ardeau, uşa de la camera jocurilor liniştite era crăpată dar şi acolo lumina era aprinsă. Intrând în cameră, Izvekov îl văzu pe Kosorukov zăcând pe podea şi imediat dădu fuga la miliţie. Au fost luate neîntârziat măsuri pentru ca nimeni să nu se atingă de nimic. Totuşi, vestea despre mort s-a răspândit în tot blocul: toată lumea îl văzuse pe Izvekov cuprins de emoţie venind cu miliţia. Chiriaşii se adunară în curte, iar zvonurile se porniră cu nemiluita.

Cerkaşin îşi continua treaba. Capul răposatului era puternic zdrobit. Colţul treptei de jos era plin de sânge. Probabil Kosorukov a căzut şi s-a lovit cu capul de acest colţ. Dar oare această lovitură a fost cauza morţii? Era necesară o expertiză medico-legală. În buzunarele răposatului se aflau obiecte obişnuite: un portofel cu mărunţiş, o batistă, o cheie mică de la apartament, chibrituri, un pachet de ţigăni început, un stilou, câteva coli albe de hârtie.

Pe măsuţă emu aşezate câteva piese de şah. Gândindu-se puţin, Cerkaşin îşi notă în carneţel poziţia lor.

Studierea amănunţită a situaţiei îi luă mult de o oră. Apoi Cerkuşin dădu dispoziţiile de rigoare privind transportarea

cadavrului.

Prima persoană supusă interogatoriului fost Izvekov. Acesta a repetat tot ceea ce spusese la miliţie.

— Unde aţi lucrat până la ieşirea la pensie? Întrebă Cerkaşin.

— La sucursala raională a Băncii de Stat. Sunt contabil.

Cerkaşin se uita din când în când la Izvekov. Un bătrânel curăţel, proaspăt şi bine bărbierit destul de puternic şi viguros. Dar încă nu s-a liniştit, se frământă.

— N-aţi observat ieri ceva neobişnuit în comportarea defunctului şi a lui Jilin? Despre ce au vorbit?

— N-am observat nimic deosebit. - Răspunse în grabă Izvekov. Jucau întotdeauna în tăcere, din când în când Mihail Iakovlevici fredona pentru sine câte un motiv, dar Vasili Sazontovici îl oprea. Dar după partidă începeau să analizeze variantele şi aici se contraziceau cu ardoare, uneori ajungeau să strige unul la altul.

— Şi de data aceasta s-au contrazis?

— Cum să nu. Chiar am coborât să-i calmez. Mai erau tineri în sala de lectură, citeau revista „Ogoniok”. Dar pe la ora nouă au plecat cu toţii, au rămas numai ei doi, şi atunci nu m-am mai amestecat, i-am lăsat să strige.

— Şi au stat mult timp astfel?

— Nu ştiu. La unsprezece am plecat, lăsându-i singuri.

— Ce vă mai puteţi aminti, Piotr Sergheevici?

— Ştiu eu, tovarăşe anchetator. Poate numai faptul că au discutat despre bani.

— Despre ce fel de bani?

— Vedeţi. - Spuse Izvekov, molcom. - Este vorba despre faptul că Vasili Sazontovici a primit nişte bani. Destul de mulţi. Şi-a tipărit memoriile. Şi a primit drepturile de autor. Iar lui Jilin i-a promis demult că-i va împrumuta vreo trei sute de ruble. Acesta are un fiu la Leningrad, inginer care adună bani de maşină, de aceea împrumută de unde poate. Şi de la tatăl său, de la Jilin, adică, a cerut bani. Iar Mihail Iakovlevici nu mai are nici un venit în afară de pensie. Dar Vasili Sazontovici i-a promis. Şi în timpul jocului a venit vorba despre asta, Kosorukov a spus: „Tocmai azi i-am primit”. Băgă mâna în buzunar, scoase portmoneul, numără trei sute, i le dădu lui Jilin de faţă cu mine. Ceilalţi, spuse, îi voi depune mâine pe carnet.

— Şi erau mulţi, ceilalţi, ce credeţi?

— Nu i-am numărat. Dar ştiam şi fără să-i număr. Doar locuim cu toţii demult, în acelaşi apartament, nu ne ascundem unul de altul. A spus odată că trebuie să primească pentru carte în total opt sute treizeci de ruble. Dar i s-au făcut, desigur, şi reţinerile. În mare trebuiau să-i mai rămână vreo cinci sute de ruble după ce i-a dat lui Mihail Iakovlevici cele trei sute împrumut.

— Dar asupra cadavrului nu s-a găsit portmoneul cu bani, Piotr Sergheevici. Unde or fi dispărut?

— Oare? Este de neînţeles. Chiar straniu.

— Ei bine, haideţi să ne oprim aici.

Cerkaşin îi dădu lui Izvekov să citească şi să semneze depoziţia.

Următorul invitat fu Jilin. Acesta dormise toată dimineaţa, până când îl trezise unul dintre vecini şi-i spuse ce s-a întâmplat. Jilin se alarmă. „Cum de s-a putut întâmpla aşa ceva? - Repeta el fără întrerupere, îmbrăcându-se în grabă. Cum de s-a putut întâmpla aşa ceva?”

Acesta, fără a şti ceva exact, se prezentă la chemarea lui Cerkaşin.

„Puternic bărbat” - gândi anchetatorul, văzându-l pe Jilin. Acesta era, de altfel, primul gând al fiecărui om care l-ar fi întâlnit pe marinarul bine făcut, lat în umeri, îmbrăcat în veston de ofiţer fără semne distinctive, cu o barbă mare pe care şi-a lăsat-o, desigur, după ieşirea la pensie.

— Luaţi loc, Mihail Iakovlevici, îl invită Cerkaşin. Povestiţi-mi ce ştiţi despre seara de ieri. Vi s-a spus că V. S. Kosorukov a fost găsit mort.

— Da. Mi s-a spus. Dar ce s-a întâmplat şi cum s-a întâmplat nu ştiu nimic.

— Unde aţi lucrat până la pensie?

— Am făcut serviciul la marină. Am comandat o navă de coastă. Şi uite am fost nevoit să ies la pensie. A început să mă lase motoraşul.

Jilin arătă spre inimă.

— Un om aşa voinic şi deodată…

— Nu deodată. Am făcut tot războiul. Am fost rănit de două ori.

— Dar cum aţi ajuns la Moscova? Aţi avut probabil locuinţă

la Leningrad.

— Am avut, desigur. Soţia mi-a murit, fiul s-a căsătorit, eu nu m-am putut împăca cu nora, la Moscova aveam o nepoată şi m-am mutat la ea, iar apoi aceasta s-a căsătorit şi a plecat la Sverdlovsk. Am rămas singur în apartamentul ei de două camere, într-o casă veche de lemn. Casa a fost demolată, iar mie mi s-a repartizat o cameră aici.

— Clar. Cu răposatul Kosorukov eraţi în relaţii bune?

— Am devenit prieteni. Şi pe tărâmul şahului şi în general era un bărbat deştept şi bun.

— Dar cu Izvekov?

— La fel. Dar nu aşa. Cu el te plictiseşti.

— Dar ce s-a întâmplat aseară?

— Am jucat şah. Am făcut două partide. A doua s-a prelungit. Izvekov a plecat. Când am terminat, Vasili Sazontovici mi-a propus să mai jucăm una, dar am refuzat. Eram obosit şi doream să mă culc. Iar el avea insomnie. Eu, zice, mai stau să mai citesc puţin. Am plecat acasă, m-am culcat şi până dimineaţa n-am mai văzut, n-am mai auzit nimic.

— Dar, spuneţi-mi, Mihail Iakovlevici, de ce nu jucaţi şah acasă, ci în sala de lectură?

— Aşa ne-a intrat în obicei. Sala de lectură se deschide la şase, vii, răsfoieşti ziarele, revistele, iar apoi la şah. O cameră intimă, măsuţe de şah. Pe deasupra şi susţinătorii sunt la faţa locului. Apoi analizam împreună cu ei variantele.

Cerkaşin căzu pe gânduri.

— Spuneţi-mi, întrebă el, uimit de un gând care îi veni pe neaşteptate, la măsuţă aţi stat cu spatele sau cu faţa la uşă.

— Noi aveam locurile noastre preferate. Vasili Sazontovici şedea cu spatele la uşă, iar eu întotdeauna cu faţa.

— Ultima întrebare care v-o mai pun. Izvekov a amintit că ieri Kosorukov v-a dat împrumut trei sute de ruble.

— Exact.

— De ce tocmai trei sute?

— Păi chiar trei sute i-am şi cerut. Pentru fiul meu. El strânge bani de maşină. Am hotărât să-i dau exact o mie de ruble. Eu am o pensie bună, de militar. De asemenea îi mai trimit la Inkopol şi sorei mele mai mari, care este deja bătrână. Am pus deoparte şapte sute pentru fiu. De aceea am cerut de la Kosorukov trei sute ca să fie în total o mie.

— Şi v-a dat banii în timpul jocului?

— Da.

— Şi ceilalţi erau la el?

— Se înţelege. El a scos portmoneul, mi-a dat mie suma şi a băgat portmoneul la loc. Asta-i tot.

— Dar ştiţi, Mihail Iakovlevici, că asupra cadavrului lui Kosorukov nu s-a găsit portmoneul şi banii?

— Oare? Se miră Jilin.

Şi în această clipă se ridică furios de pe scaun:

— Doar nu vreţi să spuneţi că l-am ucis eu şi i-am luat banii 1

N-am spus aşa ceva, observă liniştit Cerkaşin.

— N-aţi spus, dar aţi avut în vedere, continuă emoţionat Jilin. Sigur că da, Izvekov a plecat, noi am rămas singuri, iar dimineaţa Vasili Sazontovici este găsit mort. Şi banii au dispărut. Cine altul să-i fi luat dacă nu eu? Deci eu l-am sugrumat sau l-am înjunghiat?

— Răposatul Kosorukov are capul spart, spuse Cerkaşin, uitându-se la Jilin.

— Capul? Cu ce?

— Această întrebare este în curs de clarificare. Dar reţineţi că deocamdată eu sunt cel care pune întrebările.

— Poftiţi, spuse Jilin, dând din umeri şi aşezându-se din nou pe scaun.

— Cu aceasta terminăm pentru astăzi. La revedere.

Rămânând singur, Cerkaşin telefonă doctorului.

Expertiză a stabilit că moartea a survenit în urma unei loviri a capului, poate, de o treaptă de piatră.

Ce s-a întâmplat şi care sunt versiunile posibile ale morţii lui Kosorukov? Izvekov nu intră la socoteală. El a plecat şi i-a lăsat pe Kosorukov şi Jilin împreună. De altfel, nu este exclus ca atunci când Jilin s-a dus să se culce, Izvekov să-şi facă din nou apariţia, pentru că el avea cunoştinţă de banii răposatului.

Poate că Izvekov şi Jilin s-au înţeles şi l-au ucis împreună pe Kosorukov? Trebuie avută în vedere şi această posibilitate, deşi pare absurdă. Doi pensionari, care au trăit o viaţă onestă, să-l ucidă dintr-odată pe al treilea.

Cum s-ar mai fi putut întâmpla toate acestea? Să admitem că Izvekov spune adevărul, iar Jilin l-a omorât singur pe Kosorukov. Poate că nu intenţiona să-l ucidă, dar a făcut-o

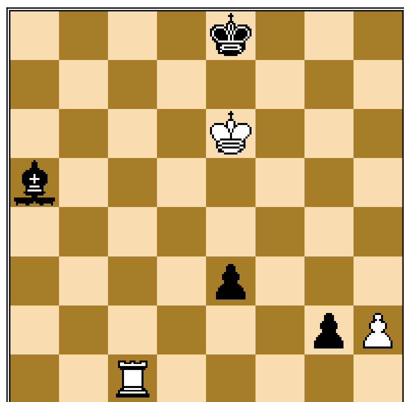
întâmplător. Ei se contraziceau adesea, analizând partidele, se înfierbântau, Jilin, probabil un om cu temperament vulcanic, poate şi-a ieşit din fire. Să ne închipuim pentru o clipă că ei se contraziceau. Jilin l-a împins pe Kosorukov, acesta nu s-a putut ţine pe picioare, a alunecat şi a căzut. Camera este destul de mică, o măsuţă lângă perete. Kosorukov şedea cu spatele la uşă. S-a lovit cu capul, moartea a survenit aproape instantaneu. Jilin a văzut această. Ce să facă? A plecat, dar a fost ademenit de portofel. Ah, este totuşi puţin probabil. Totul este făcut cu prea mult sânge rece şi cu prea multă josnicie. Nu este caracteristic pentru un vechi marinar. Este adevărat că înafară de fiul său nu mai are pe nimeni. Să fi făcut aşa ceva de dragul fiului, din iubire pentru el? În sfârşit, poate că Jilin nici nu l-a împins pe Kosorukov, ci acesta a căzut singur, s-a lovit şi a murit.

Mai rămâne şi o astfel de versiune. Izvekov şi Jilin sunt nevinovaţi. Portmoneul a fost luat de un străin. Dar cum a murit Kosorukov? Să analizăm. Kosorukov a rămas singur. El era cardiac, ca mulţi oameni de vârsta lui. S-a simţit rău, s-a ridicat pentru a pleca acasă, unde avea medicamentele. Se ridică şi... îşi pierde cunoştinţa, cade, se loveşte cu capul de treaptă. Şi moare. Cineva trece pe stradă, vede lumină. Ce-o fi aici? Găseşte uşa de la intrare deschisă. Intră, vede cadavrul. Se grăbeşte să se îndepărteze de păcat. Dar haina mortului este descheiată, portmoneul se află la vedere. Însuşirea lui şi plecarea se petrec într-o secundă. Restul este cunoscut - dimineaţa a apărut Izvekov.

Dar cum se poate verifica dacă Jilin şi Kosorukov nu s-au certat? Din cauza partidei? Da, dar aceasta era terminată. Şi el a plecat. Ce poziţie se afla pe tablă? Poate că ea va explica dacă Jilin spune adevărul. Deci, pe masă trebuia să fie poziţia în care s-a terminat analiza. S-o privim împreună.

Cerkaşin aşeză pe tablă poziţia notată de el. Juca şah destul de bine, ca un şahist de categoria a doua.

Poziţia figurilor este următoarea:

Kosorukov stătea cu spatele la uşă, deci, albul îi aparţinea. Dar ce mai e aici de analizat? Situaţia albului este fără ieşire. Dacă joacă 1. Tg1, atunci 1... e2 2. T:g2 e1D+. Şi negrele câştigă. Se poate da şah cu tura: 1. Tc8+. Negrul are singură mutare – 1... Nd8. Albul e nevoit să-şi retragă tura. Deci, 2.Tcl. Ce urmează mai departe? Negrul răspunde 2... e2. Să admitem că adversarul mută pionul 3. h4. Atunci 3... Rf8.

Pentru ce? Pentru că nebunul să poată înainta pe a5. Iar apoi să transforme unul din pioni în damă, să oblige albul să sacrifice tură în schimbul ei, apoi să transforme în damă cel de al doilea pion. Asta-i tot. Dacă s-ar juca de la început cu nebunul pe a5, sau b6 albul ar da şah şi nebunul ar fi nevoit să se retragă. Dar acum după mutarea 3... Rf8, albul nu poate muta regele pe f6. Să admitem 4. h5. Negrul răspunde 4... Na5. Mai departe poate fi 5. Rf6 Rf8, şi acum, oricum ar juca adversarul, negrul câştigă. Nu, aici totul este simplu, albul e pierdut. Dar cum a ajuns Kosorukov în asemenea poziţie? El era un şahist puternic, poate ceva mai bun decât Jilin şi desigur mai bun decât mine. Să mai analizăm încă o dată.

Poate nu trebuia dat şah cu tura? Dar ce este de făcut? Cerkaşin privi timp îndelungat poziţia. Totuşi ce-au analizat aici? Neînţelegând despre ce era vorba, Cerkaşin se culcă.

A doua zi, studie toate materialele cercetării urmelor puţin observabile. Rezulta că în afară de urmele lui Kosorukov, Izvekov şi Jilin, nici un fel de urme proaspete nu s-au găsit în cameră. Dacă o patra persoană şi-a făcut apariţia noaptea sau în zorii zilei, aceasta nu a lăsat urme. Enigma rămânea enigmă. Dar pe parcursul întregii zile Cerkaşin revenea cu gândul nu atât

la dosar, cât la poziţia care i se întipărise adânc în minte. Şi la cină şi după ce s-a culcat făcea mintal fel de fel de mutări. Bine, şoptea el, 1. Tc8+ Nd8 2. Tc1 e2. Dacă acum ar muta nu pionul h2, ci regele 3. Rf5. Atunci 3... Nb6 4. Rg4 (a da şah cu tura este inutil, regele negru va trece pe d7) 4... g1D+ 5. T: g1 N: g6 6. Rf3 e1D, iar negrul a câştigat. Bine. Dar de ce să i se dea posibilitatea să mute pionul pe e2? De ce să i se dea posibilitatea să câştige tempoul? Să încercăm fără a da şah cu tura: 1. Rf5 e2 2. Rg4 e1D 3. T: e1 N: e1.

Ce este de făcut acum? Acum negrele vor transforma pionul în damă, acest lucru nu poate fi împiedicat. Şi aici lui Cerkaşin îi veni o nouă idee. Sări din pat, aprinse veioză, scoase şahul şi aşeză figurile. Dar dacă s-ar juca 4. Rh3? Am atacat pionul. Dacă negrul îl transformă în damă sau tură atunci este pat. Remiză! Dacă mutăm nebunul nu va rezulta mat. Rămâne calul! 4... g1C+ Rg2. Negrul are o singură mutare pentru a salva calul, 5... Ce2. Atunci 6. Rf1, una din figurile negre piere şi... remiză.

Cerkaşin transpiră de emoţie. Straşnic! Totuşi trebuie verificat încă odată, poate că negrul transformă în damă nu pionul e3, ci pionul g2? Să vedem: 1. Rf5 e2 2. Rg4 Nb6 3. Rf3 g1D 4. T: g1 N: g1 5. R: e2! Şi remiză.

— Doamne, dar aceasta este o problemă. Este clar că Jilin a spus adevărul. Ei au terminat jocul şi el a plecat. Kosorukov a rămas să mai citească ziarele. Poate că a dat într-unul din ele de o rubrică de şah, în care se afla problema, aceasta îi stârni interesul, Puse piesele pe tablă şi se apucă s-o rezolve. Aici i s-a făcut rău pe neaşteptate. Se ridică pentru a pleca după medicamente. Aceasta este singura versiune corectă.

Dimineaţa, în drum spre serviciu, Cerkaşin dădu pe la cabinetul de partid raional „Vă rog să-mi arătaţi ziarele centrale din ultimele zile” - rugă el pe fata de la ziare şi reviste. „Pravda”, „Izvestia”, „Komsomolskaia Pravda” – nimic. Desfăcu ziarul următor. Ura! Uite poziţia cu pricina. Ce frumos stă ea în rubrica de şah, „Cum aţi fi jucat?” Uite aşa aş fi jucat! Şi aş fi făcut remiză într-o poziţie deznădăjduită. Peste o oră, Cerkaşin îl chemă pe Izvekov.

— Piotr Sergheevici, ştiu totul. Unde sunt banii?

Izvekov îngălbeni:

— Nu l-am omorât pe Kosorukov, vă jur că nu l-am

omorât.

— Unde sunt banii?

Izvekov arăta de parcă era cuprins de friguri, mâinile îi tremurau.

— Vă rog să vă stăpâniţi. Nu vă învinuiesc de crimă. Unde sunt banii pe care i-aţi luat?

— Banii sunt la mine, o să-i aduc - mormăi Izvekov, cu capul în pământ.

— Foarte bine. Iar acum povestiţi cum aţi ajuns la aşa ceva.

— Am spus totul adevărat, doar că am ascuns povestea cu banii. Când l-am văzut pe Kosorukov mort, am înţeles că nu l-a ucis nimeni. La Jilin nici nu m-am gândit, nu este un astfel de om. Dar aveam foarte mare nevoie de bani. Şi aici şi-a băgat dracul coada, m-am gândit de ce să nu-i iau! El este cu desăvârşire singur, nu are moştenitori. Şi i-am luat. Apoi i-am ascuns şi am dat fuga la miliţie.

— Unde i-aţi ascuns?

— Am trecut o clipă pe acasă, portofelul l-am tăiat cu foarfecele şi l-am aruncat în closet, iar banii i-am ascuns după oglindă din antreu, în locul unde rama este dezlipită. Am făcut sul cele cinci sutare şi le-am introdus acolo. Iar Jilin doarme întotdeauna greu.

... Dosarul era rezolvat.

— Ce concluzie se poate trage, după părerea dv. din acest caz? Îl întrebă procurorul pe Cerkaşin.

— Cred, răspunse Cerkaşin, că anchetatorul trebuie să ştie absolut tot ce se poate cunoaşte şi pe deasupra să se priceapă şi la jocul de şah.

Procurorul începu să râdă:

— Uite, într-o seară o să vă supun verificării în această privinţă. Să vedem care pe care.

— Cu plăcere, răspunse Cerkaşin.

Traducere de Vasile Oroian

O PARTIDĂ DE ŞAH...

de Basil G. Wood

Doi oameni joacă şah - serioşi, concentraţi. Atenţia le e îndreptată spre tabla acoperită de careuri ocupate cu figurine din lemn de diferite forme. E o lume bidimensională în miniatură, pentru că cea de-a treia dimensiune, înălţimea, dispare când piesele sunt privite de sus, iar ceasul de pe poliţa căminului, care indică scurgerea timpului – a patra dimensiune -, marchează trecerea minutelor cu ticăitul său. Jucătorii nu-i dau atenţie, deci practic nici această dimensiune nu există. Atât de mare e gradul lor de concentrare încât lumea reală rămâne undeva la graniţa conştiinţei - camera mobilată confortabil, podeaua acoperită cu un covor gros, focul care arde plăcut în cămin, draperiile groase care acoperă ferestrele, în care bat cu furie ploaia şi vântul, şi o uşă ce comunică cu altă cameră.

Abia dacă sunt conştienţi de aceste lucruri. Cel puţin unul din ei nu este, iar celălalt se străduieşte să-şi concentreze atenţia asupra tablei de şah, ca să nu fie deranjat de orice zgomot străin care s-ar putea strecura de dincolo de uşa aceea. Concentrarea sa este mai puţin completă, fapt ce i-a creat deja dificultăţi. Urechea sa se străduieşte, în mod automat, să prindă orice zgomot edificator. Ştie că în camera alăturată se află un seif care conţine planuri şi schiţe secrete; planuri pentru construirea unei maşinării secrete, arma secretă a lui Hitler pentru distrugerea Marii Britanii. Ele trebuie fotografiate pentru ca această maşină infernală să fie cunoscută înainte de a intra în acţiune. Şi doi oameni temerari, unul dintre ei lansat cu paraşuta şi dotat cu aparatura necesară, fac o încercare disperată în acest scop în timp ce atenţia ofiţerului german care răspunde de paza acestor planuri este concentrată asupra partidei de şah.

Al doilea jucător este un modest profesor de vârstă mijlocie, angajat înainte de război să se ocupe de fiul unei familii de francezi. E de naţionalitate neutră, dar profund ataşat de familia respectivă şi de cauza aliaţilor, deoarece a studiat în Anglia.

Când duşmanul a ocupat acest castel la Pas-de-Calais, familia care îl stăpânea a fost obligată să se mute în apartamentele servitorilor, dar i s-a dat „privilegiul” de a îndeplini cerinţele oaspeţilor lor nedoriţi care se lăfăiau în camerele principale.

Lucruri ciudate se petreceau în vecinătate. Se desfăşurau

operaţiuni secrete de mare anvergură, cum ar fi montarea unor căi ferate şi închiderea cu sârmă ghimpată a unor zone întinse.

Cei din castel şi-au dat seama de la bun început că o atitudine de aparentă supunere şi cooperare, deşi greu de menţinut, ar fi fost de mai mult folos cauzei decât o rezistenţă făţişă.

Într-o seară, comandantul german a intrat în apartamentele în care se mutaseră gazdele cu o cerere oarecare şi-l găsi pe profesor jucând şah cu elevul său. Din întâmplare, era în toane bune şi-i propuse profesorului să joace o partidă cu el. Profesorul a fost de acord şi de atunci încolo jocul de seară deveni un obicei respectat cu regularitate. În felul acesta, ofiţerul îşi îngăduia o oră de relaxare după muncă sa stresantă, iar profesorul avea ocazia să-l facă în acest răstimp şah mat. Santinelă se relaxa şi ea.

Cum urma să se pătrundă în camera aceea secretă profesorul nu avea nici o idee. De altfel nici nu era misiunea sa. Presupunea că de pe acoperiş, prin unica fereastră existentă. Altă intrare nu mai era. Misiunea sa era să-l ţină pe inamic ocupat. Era doar un pion în jocul cel mare, în care doi cai acţionau, dar succesul manevrei lor depindea de strădania pionului de a-şi menţine poziţia.

De obicei, profesorul era în stare să-l bată pe neamţ, dar nu era diplomatic să câştige prea des. Acum, însă, era într-adevăr în dificultate din cauza lipsei totale de concentrare. Profesorul a plasat pionii pe o linie care-i bloca libertatea de mişcare fără să o împiedice pe a partenerului şi a pierdut un nebun din cauza unei mutări neglijenţe. Se uită la ceas. Abia a trecut un sfert de oră de la începutul jocului, profesorul angajându-se ca jocul să ţină o oră. Deja neamţul a pornit puternic la atac. Şi-a împins partenerul de joc într-un colţ neprielnic cu toate piesele imobilizate în timp ce ale lui erau bine coordonate. L-a forţat să mute regele, profesorul neputând muta tura pentru a-l apăra.

Piesele de şah sunt ca nişte oameni. Au nevoie să fie manevrate şi înţelese. Formele lor materiale sunt de fapt imateriale, scuzaţi jocul de cuvinte, fiind de fapt simbolul exterior al unui potenţial interior care trebuie să aibă spaţiu de manifestare - nebunul pe diagonală, tura pe linii orizontale şi verticale, calul înşelător şi incert, întotdeauna schimbându-şi

gândul şi capabil să sară peste obstacole - ca şi acest jucător de şah neamţ. Niciuna din piesele principale ale profesorului nu par să fie în stare să-şi realizeze acest potenţial. Linia propriilor pioni le stă în cale. Profesorul a jucat prost. I se părea că aude zgomotul unei mişcări uşoare dincolo de uşă, sau era numai în imaginaţia sa? Se uită îngrijorat la partenerul său. El, concentrat asupra mutării, nu băgă de seamă nimic. Profesorul respiră uşurat. Neamţul mută şi aşteptă replica stând rezemat şi zâmbind mulţumit de sine. Profesorul ştia că acesta avea deja pregătită mutarea următoare. N-o să-i trebuiască timp de gândire decât dacă i se strică planurile. Profesorul nu trebuia să întârzie prea mult. Neamţul bătea deja cu degetele în masă, semn de nerăbdare, periculos, deoarece îi dădea timp să-şi relaxeze concentrarea.

Făcând eforturi, profesorul reuşi să facă abstracţie de lumea exterioară. S-a detaşat de ea. Vedea cum stăteau lucrurile. Trebuia să facă ceva, dar repede. Cum să se descurce? Dacă ar fi mutat un pion, i-ar fi stat în cale şi i-ar fi dat posibilitatea reginei să intre în joc, dar regele ar fi fost mai expus. Totuşi trebuia să încerce. Altceva nu i-a mai rămas de făcut. Deocamdată a mers. Neamţul trebuia să se gândească din nou, să-şi modifice planul şi asta-i lua timp, iar profesorul îi dădea posibilitatea să-şi facă un plan propriu. Deocamdată, dezastrul a fost îndepărtat şi se întrezăreau o serie de posibilităţi, dar numai dacă neamţul ar fi făcut o anume mutare. Aşa a şi făcut. Regina profesorului era în poziţie de atac. Şah! Neamţul trebuia să mute repede şi profesorul i-a luat calul, pivotul atacului său.

Erau din nou egali acum, deşi poziţia profesorului continua să fie expusă. Scăpase însă dintr-o poziţie critică. Neamţul era dus pe gânduri, consumându-şi timpul.

Dar, vai, ce s-a întâmplat? Un zgomot din lumea exterioară, destul de desluşit de astă dată, un sunet ascuţit metalic de dincolo de uşă ca şi cum ceva ar fi forţat şi în cele din urmă ar ceda. Profesorul s-a uitat la partenerul lui de joc. A observat ceva? Din fericire nu. Se uita ţintă la tablă. Ce uşurare. Mută.

Profesorul nu a anticipat mutarea neamţului. Acest lucru nu-i plăcea. Atenţia profesorului fusese distrasă o clipă şi nu a prevăzut pericolul la care s-a expus în urmă ultimei mutări.

Crease o breşă şi neamţul nu a pierdut ocazia. Planul de atac al profesorului s-a prăbuşit şi trebuia să-şi mute regina înapoi pe o poziţie defensivă.

Profesorul era lipsit de inspiraţie şi a mai făcut o gafă, una mare de astă dată. Adversarul său nu a şovăit. I-a dat şah cu calul rămas, bine plasat în ambuscadă, ameninţând regina pe care profesorul neinspirat a plasat-o pe o poziţie periculoasă. Neamţul i-a luat regina. Ce pierdere gravă! Mai putea spera să mai reziste? Se uită la ceas. Au trecut deja patruzeci şi cinci de minute. Mai putea rezista încă un sfert de oră? Sigur de victorie, adversarul îşi va gândi mai puţin mutările.

Poziţia profesorului era fără speranţă. Victoria, în cazul lui, nu însemna câştigarea partidei, ci amânarea înfrângerii cât mai mult posibil. Studiind tablă, nu întrevedea cum ar putea supravieţui. Ar crea o diversiune dacă ar reuşi să-şi elibereze tura. Pionul care-i bloca ieşirea trebuia sacrificat. Şi-a propus să-l mute înainte pentru a-i ameninţa adversarului nebunul. Piesa partenerului de joc era bine păzită şi acesta i-ar fi luat pionul. Se opri ca să gândească şi mută tură cu două pătrate. O clipă studie situaţia şi chiar atunci se auzi un alt zgomot din camera alăturată, clar şi desluşit de astă dată, ca şi cum ai închide sau deschide o fereastră. Imposibil să nu fie auzit.

„Ah, ce-i asta?” a exclamat neamţul. Se ridică şi se duse la uşă în timp ce profesorul speriat îşi ţinu respiraţia. Apăsă pe mâner şi deschise uşa. Întuneric şi linişte înăuntru. Deschise lumina şi se uită în jur. Din fericire nimic nu părea nelalocul lui.

Probabil că şi-au îndeplinit misiunea şi au ieşit pe fereastră. Zgomotul care i-a deranjat pe jucători a provenit de la închiderea acesteia. Ce ar fi fost dacă mai întârziau o clipă? Partenerul de joc al profesorului se mai uită o clipă în jur. Inima profesorului se opri în loc. Nevăzând nimic în neordine, neamţul întoarse la locul său, lăsând lumina aprinsă şi uşa întredeschisă. „N-ai auzit nimic? Îl întrebă brusc pe profesor. El s-a temut că vocea-l va trăda dacă va răspunde imediat. A simulat o criză de tuse ca să-şi dreagă glasul. Apoi răspunse: „Am auzit ceva mişcându-se. Pe vântul ăsta nu-i de mirare.”

Neamţul se aşeză şi se uită la tablă. „Mutarea mea, dacă nu doreşti să abandonezi. Ai puţine şanse". „Nu”, răspunse profesorul puţin cam abrupt. „Ca britanic, lupt până la ultima piesă”.

Chiar şi acum timpul era valoros. Trebuia să li se dea posibilitatea temerarilor să se depărteze. Neamţul avea două posibilităţi de a termina partida. Una, consta dintr-o manevră în trei mutări. Cealaltă, mai spectaculoasă, oferea o şansă de prelungire a jocului. El nu era omul care să se complice, dar atenţia i-a fost distrasă şi a urmat cea de a doua cale. Acest fapt i-a dat timp profesorului să mute tura şi să-i atace regina.

Era o mutare fără rost. Adevărată sinucidere, dar pentru o cauză dreaptă. Când profesorul a întins mâna să facă mutarea, el i-a spus: „Eşti nervos, prietene, îţi tremură mâna. Nu suporţi înfrângerea prea uşor”. I-a luat tura dar nu înainte ca profesorul să-i dea şah la rege, prelungind partida. Au mai rămas aproape zece minute până la mutarea finală.

În timp ce-şi aduna piesele şi le punea în cutie, profesorul încerca să-şi ascundă triumful pe care-l simţea şi părăsind cameră i-a urât, „deprimat”, noapte bună.

Urmarea acestui episod a fost că la câteva zile o serie de avioane britanice au bombardat întreaga zonă, chiar şi castelul, transformând totul în ruine şi distrugând pregătirile care se făceau pentru ceea ce ar fi putu însemna nimicirea britanicilor.

Profesorul supravieţuise cu chiu şi vai într-o stare jalnică, dar era mândru de umilul serviciu pe care fusese în stare să-l aducă luptei împotriva fascismului.

Traducere şi adaptare: de Cristina Prelipceanu

DE LA PICTURĂ LA ŞAH ŞI INVERS

de Radu Drăgoescu

Am primit de curând o scrisoare din Timişoara de la bunul meu prieten C.N., pictor şi problemist. Întrucât ea conţine câteva aspecte inedite ale şahului artistic, o reproduc întocmai. Cititorii sunt rugaţi să scuze, pe alocuri, tonul ei intim şi să reţină numai ce-i interesează.

Dragă Radule,

Mi-a făcut plăcere vizita ta dar regret că a fost atât de scurtă. Nu uit ce mirat ai rămas când ţi-am destăinuit că, pe lângă pictură, mai am şi o altă mare pasiune: şahul artistic. Ţi-am promis atunci că-ţi voi scrie cu promptitudine, făcând o

paralelă între pictură şi şah. Astăzi mă ţin de cuvânt.

Încep cu o remarcă personală: pentru mine nu exista artă mai apropiată de pictură decât şahul. Chiar atunci când pe planşeta mea de lucru au rămas din neglijenţă tablă şi cutia de şah, uitate de cu seară, numai aspectul pieselor, atât de dragi şi de iubite, numai formatul şi coloratura tablei sau grafica diagramelor din revistele cu probleme — toate aceste „peisaje” şahiste se încadrează repede pentru mine în domeniul pictural. Dar până şi contrastul alb-negru, atât de caracteristic jocului milenar, nu este el un contrast rembrandtian?

*Apoi, dragă Radule, după câte am citit în cărţile mele de artă, au existat de-a lungul veacurilor numeroşi pictori celebri care s-au dedicat şahului cu cea mai mare pasiune. Nu-i pot enumera pe toţi; citez numai câţiva din epoca modernă: Villard, Juan Gris, Matisse, Vlaeminck, Max Ernst, Magritte, iar la noi Cămil Ressu, al căru fiu, arhitectul Constantin Ressu, este şi el un pasionat şahist***.** *Nu mai vorbesc de celebrul pictor francez Marcel Duchamp care, a părăsit definitiv la mijlocul vieţii, la 36 de ani, pictura pentru şah. Şi chiar marele nostru Corneliu Baba trebuie şi el să fi fost un îndrăgostit de şah, deoarece o frumoasă pânză a sa. - Sper că i-ai văzut reproducerea prin reviste - este intitulată „Jucătorul de şah”, prezentând un bărbat în cămaşă, foarte expresiv, adâncit în studiul unei poziţii de pe eşichierul din primul plan.*

Când eram la Paris şi cutreieram sălile muzeului Luvru, găseam adesea, înşirate pe pereţi, tapiserii, icoane, ceramică, basoreliefuri, gravuri şi picturi cu subiecte şahiste, fie oameni jucând şah, fie naturi statice cu tablă şi piesele ei. Asta m-a dus la concluzia că şahul şi pictura au fost întotdeauna înfrăţite din punct de vedere spiritual. Într-adevăr, a dezlega sau a compune o problemă frumoasă de şah produce asupra noastră o impresie de aceeaşi natură ca aceea oferită de privirea unui tablou deosebit. S-ar părea că intrăm într-o lume mai frumoasă, mai senină, mai armonioasă, din care s-au îndepărtat zgomotele şi trepidaţiile cotidiene, din care a dispărut până şi noţiunea de timp.

Tu, dragă Radule, care - oricum - eşti iniţiat în domeniul artelor, ştii că pictura nu poate fi niciodată meşteşugul de a reda identic realitatea, de a reproduce numai partea exterioară a obiectelor. În acest scop avem fotografia. Pictură este cu totul

altceva! Ea înseamnă, în primul rând, răspunsul în faţa naturii la întrebări, sau mai bine zis, la PROBLEME de ordin psihic, estetic intelectual. Cézanne, când se ducea „la motiv” era frământat de întrebarea următoare: Cum să redau, prin ce mijloace să exprim această frumuseţe, această impresie unică pe care mi-o dă acum natura?” Şi rareori se întâmplă să fie mulţumit de tabloul executat.

Trecând acum la şah, îţi reamintesc că problemele sunt cu atât mai valoroase cu cât tema lor este mai dificilă, mai pregnantă şi în plus mai întinsă, adică desfăşurată pe mai multe variante sau soluţii. Şi aceasta oferă încă o asemănare cu pictura, în care o pânză colorată radiază un efect cu atât mai sugestiv, cu cât gama culorilor, contrastele valorilor, armonia liniilor sau motivele decorative se întind pe o scară mai largă, într-un joc ritmic şi melodic.

De atâtea ori m-am convins, prin încercări proprii, că pentru compozitorul de probleme şi pentru pictor există acelaşi proces, creator. De exemplu, un tablou ce reprezintă un peisaj sau un portret sau chiar un buchet de flori, ce este el iniţial, în esenţa sa? O suprafaţă plană acoperită cu forme şi culori într-o anumită ordine. Dar o problemă de şah nu este şi ea o combinaţie pe tabla a unor piese aşezate şi ele într-o anumită ordine? Ei bine, a crea această ordine, pentru pictor sau pentru problemist, înseamnă a recurge la anumite LEGI, fie că ele sunt descoperite pe cale intuitivă - cum le descoperea genialul Van Gogh în momentele sale de inspiraţie - fie că sunt învăţate în şcoli sau culese în manualele de specialitate, aşa cum procedăm cu toţii. Aceste legi, destul de riguroase, au întotdeauna la bază câteva principii matematice simple, după care se aranjează materialul de prelucrat.

Astfel, există un ritm al culorilor sau al formelor, precum există un ritm în poezie, în muzică, în dans sau în compoziţia şahistă. În acest ritm se desfăşoară după o regulă matematică elementară. Chiar structura unui tablou, schema sa primordială, se întemeiază întotdeauna pe un fel de arhitectură sumară, descoperită iniţial de pictor, conform viziunii sale. Aceasta însă nu înseamnă că aplicarea matematicii în domeniul artelor exclude jocul fanteziei, al imaginaţiei, al facultăţii de a inventa, de a crea, de a concepe. Cu toată ştiinţa sa, pictorul pleacă de la natură aşa cum compozitorul de probleme pleacă de la

partida practică: transformând-o, dându-i o amprentă proprie, aşternând peste toate lucrurile esenţa personalităţii sale. De altfel, unii critici de artă au şi definit pictura prin formulă: NATURA + OMUL.

Însă exuberanţa creatoare nu trebuie să depăşească anumite limite. Fantezia pictorului, frenezia sa, trebuie înfrânate prin aplicarea unor legi riguroase, fără de care nu poate exista noţiunea de FRUMOS. Natură este pentru el exact ceea ce este pentru problemist partida practică: a o copia înseamnă a nu fi artist. Arta înseamnă transformarea realităţii în echivalente specifice.

Îţi reaminteşti de filmul „Viaţa lui Van Gogh”, cu Kirk Douglas în rolul principal, film pe care l-am văzut împreună? Ai observat cum cei doi prieteni, Van Gogh şi Gaugain, lucrau la Arles după aceleaşi motive, şi totuşi câtă deosebire între maniera unuia şi a altuia! La fel şi în şahul artistic, o compoziţie de Sam Loyd are cu totul alt „stil” decât una de B.G. Laws. Sau o problemă-ajutor a lui György Pãros se diferenţiază complet de una purtând semnătura lui Krasimir Gandev. Îţi dau numai câteva exemple dar cred că ele sunt suficiente pentru a-ţi demonstra că, în şah sau în pictură, elementul esenţial al unei lucrări este originalitatea. Dacă nu eşti original, nu eşti artist. Dacă nu toţi exprima în faţa şevaletului sau a eşichierului ceva cu totul deosebit, ceva izvorât din profunzimile fiinţei tale, e mai bine să te ocupi de altceva, dar nu de artă, de şah sau de pictură.

Totuşi - există şi aici un „totuşi”! - Originalitatea nu trebuie să dea naştere unei lucrări ermetice, neînţelese. Transformarea naturii în pictură sau a jocului practic în problemistică, conform viziunii personale a artistului, nu trebuie să anuleze complet natură sau jocul practic! Tabloul e frumos atunci când natură e transformată estetic (vezi la noi pictura lui Petraşcu, Tonitza sau Pallady); problema e frumoasă când jocul practic se întrevede pe ici pe colo, desigur mult schimbat (vezi genul direct-ortodox la marii noştri compozitori).

Dacă pictorul se detaşează complet de natură, el devine abstract, aşa cum problemistul despărţindu-se total de jocul practic devine feeric. În pictură, abstracţionismul, suprarealismul şi toate curentele contemporane, merg mână în mână cu genurile feerice din problemistica modernă, genuri cu

piese numite Circe, Madrasi, Lăcuste, Cămile, Călăreţi nocturni, Zebre şi altele. Se naşte deci întrebarea: pictura abstractă, complet detaşată de natură, sau şahul feeric în care nu mai există nimic din partida practică, se mai pot numi ARTE? La această întrebare unii au răspuns NU, iar alţii DA. Astfel, renumitul pictor francez André Lhote, ale cărui tablouri se încadrează în genul „cubist”, prin urmare un gen foarte îndepărtat de cel realist, este de părere că pictorul nu trebuie să elimine în întregime realitatea, care este baza, suportul tabloului, elementul de la care porneşte „senzaţia” artistică. Iar în şah, Alexandr Alehin scria următoarele: „Nu este nevoie de a introduce noi modificări în jocul nostru milenar. El poate rămâne definitiv în starea actuală, mai ales că nu manifestă nici semn de scleroză”. Şi avea dreptate, dacă ne gândim la noile idei strategice în deschiderile numite clasice sau la apariţia unor personalităţi ca Botvinnik, Petrosian, Fischer, Kasparov şi alţii.

Desigur, Alehin se referea la jocul practic şi nu la problemistică, în care libertatea de a inventa noi mijloace de expresie este foarte mare şi chiar infinită. În acest sens, iată cum s-a exprimat celebrul compozitor american Sam Loyd pe marginea primei sale probleme cu mat ajutor, gen inventat de dânsul în 1860, stârnind mirare şi nedumerire în rândul iubitorilor de şah. Fiind întrebat dacă nu cumva a depăşit „măsura” Loyd a răspuns:

— „Nu, pentru că nu există măsură în şah, ci numai reguli convenţionale care nu pot avea pretenţie la exclusivitate. În jocul normal, scopul partidei este de a da mat adversarului, ceea ce permite realizarea unor numeroase combinaţii. Dar nu putem noi oare schimba acest scop, cu dorinţa de a obţine noi combinaţii? Popularitatea de care se bucură problemele inverse dovedeşte că acest lucru este posibil. Şi mai fac încă un pas: propun o combinaţie în care cei doi parteneri (de acum nu mai spun adversari) colaborează în vederea unui ţel comun: de a construi o poziţie de mat. Este aceasta o erezie din punctul de vedere al jocului ortodox? Este! Dar această erezie - ca multe altele - va permite să descoperim şi să realizăm noi idei, irealizabile în cadrul jocului ortodox. După opinia mea, perspectivele unei cooperări între cei doi jucători sunt extrem de vaste. Cred în viitorul matului ajutor (help-mat) pe care l-am inventat. Participarea activă a celor două tabere în vederea

construirii poziţiei de mat nu poate da decât rezultate încurajatoare.”

Vezi, dragă Radule, cum un spirit larg, opus oricărui dogmatism şi dotat pe deasupra cu o luciditate genială, a dat - după părerea mea - cel mai bun răspuns întrebărilor iscate de celebra dispută dintre ortodocşi şi feerici. Şi când te gândeşti că asta s-a petrecut acum 130 de ani!

De altfel, cu puţine modificări, cuvintele lui Sam Loyd ar putea fi transpuse şi în pictură, explicând faimoasa controversă dintre artiştii realişti şi curentele moderne abstracte.

Însă, după opinia mea, nu are la urma urmei nici o importanţă în ce gen te exprimi. Totul este ca lucrarea ta să aibă viaţă, să trăiască, - „qu’ elle soit vivante!”, cum spune francezul. - Indiferent dacă este pictură realistă sau abstractă, problemă de şah ortodoxă sau feerică.

În sfârşit, pe lângă toate asemănările pe care le-am relevat până acum între şah şi pictură, mai există una şi din punct de vedere ştiinţific: în zilele noastre s-a inventat maşina de jucat şah, ordinatorul electronic - aşa cum în secolul trecut s-a descoperit, tot pe cale ştiinţifică, maşina de reprodus imagini: aparatul fotografic. Astea sunt desigur două auxiliare foarte preţioase, dar personal consider că atât ordinatorul, cât şi fotografia pot fi altceva, pentru veritabilul artist, decât simple instrumente de lucru, necesare uneori, de exemplu - ordinatorul: atunci când problemistul doreşte să-şi verifice şi, în caz că este incorectă, unde anume trebuie să intervină; - fotografia: când pictorul vrea să-şi compare tabloul cu realitatea şi să măsoare aportul său artistic.

De altfel, după câte ştim din istorie, odată cu invenţia fotografiei a dispărut şi realismul din pictură, fiind înlocuit, prin contradicţie cu genurile moderne, timide la început, apoi din ce în ce mai îndrăzneţe. Acelaşi lucru poate întâmpla şi în şah: invenţia ordinatorului să dea naştere, prin reacţie, unor jocuri cu totul opuse celui practic, jocuri în care ordinatorul să nu mai aibă nici o priză. Nu degeaba unii filozofi au demonstrat că artistul este un veşnic revoltat!

Dragă Radule, sper că, la sfârşitul acestei lungi scrisori, înţelegi foarte bine de ce mă pasionează şahul artistic la fel ca pictura... de ce AM NEVOIE de şah!

Voi aştepta cu multă nerăbdare răspunsul tău, sperând că-

mi vei face o critică justă şi sinceră.

Cu gândurile cele mai amicale

Al tău,

C.N.

TURNEUL DE PRIMĂVARĂ

de Horia Matei

CAPITOLUL ÎNTÎI

Unde aflăm cîte ceva despre activitatea profesorului Roland Despreux

În după-amiaza zilei de 12 martie, un tînăr înalt, îmbrăcat într-un pardesiu de culoarea părului de cămilă, intră în holul hotelului „Ambasador" se îndreptă spre biroul portarului. După ce aruncă o privire pe ceasul-brăţară şi se convinse că nu mai lipseau decît puţine minute pină la ora cinci, se adresă funcţionarului de la poartă:

— Aş dori să vorbesc cu domnul Despreux din Paris. Profesorul Roland Despreux.

Portarul răsfoi registrul. Apoi:

— Etajul III, camera 306.

După ce privi tabloul din spatele său, să vadă dacă este cheia în căsuţa ei, intrebă :

— Pe cine să anunţ ?

— Anton Ciuperceanu, secretarul Federaţiei de şah a R.P.R.

Funcţionarul chemă la telefon camera 306 de la etajul III şi după o scurtă convorbire îi comunică vizitatorului:

— Profesorul Despreux coboară peste cîteva minute. Vă roagă să luaţi loc în hol.

Tînărul cu pardesiu de culoarea părului de cămilă mulţumi, apoi alese o măsuţă retrasă într-un colţ şi se aşeză. Luă cîteva reviste şi le răsfoi distrat. Ochii îi alunecau însă peste fotografii şi text fără să le prindă înţelesul şi i se îndreptau mereu spre scara pe care urma să coboare cel aşteptat.

Profesorul Roland Despreux nu era la prima lui vizită în ţara noastră. Anton Ciuperceanu îl cunoscuse încă în urmă cu patru ani, în care timp fuseseră aproape tot timpul în

corespondenţă. Profesorul era de mai mulţi ani preşedintele Federaţiei internaţionale de şah şi una din cele mai cunoscute personalităţi în rîndul amatorilor din toate ţările ale nobilului sport al minţii.

Sosise în urmă cu cîteva zile la Bucureşti, pentru unele chestiuni legate de organizarea tradiţionalului turneu internaţional al ţării noastre, a „turneului de primăvară”, cum i se spune. Anul acesta, turneul se arăta a fi deosebit de interesant. Mai întîi fiindcă zece maeştri reputaţi din numeroase ţări îşi anunţaseră participarea, între alţii şi maestrul american Dacosta, care, în cei doi ani de cînd apăruse la diferite turnee şi campionate, nu fusese încă învins. Apoi, fiindcă acest turneu era ultima manifestare mai însemnată de acest fel înainte de marele turneu de la Amsterdam - aşa-zisul „turneu al candidaţilor” -, care urma să decidă cine va juca cu marele maestru sovietic Vinogradov pentru titlul de campion mondial.

Anton Ciuperceanu fusese destul de mirat cînd profesorul Despreux îl rugase să-l viziteze în după-amiaza aceasta la hotel. Faptul în sine nu avea, desigur, nimic neobişnuit. Totuşi, invitaţia fusese făcută pe un ton şi în termeni care-i dăduseră de gîndit tînărului secretar al federaţiei de şah. După ultima şedinţă a comitetului de organizare a turneului, care avusese loc chiar în dimineaţa aceasta, profesorul Despreux îl luase de braţ şi-l trăsese deoparte:

— Vreau să-ţi fac o rugăminte, îi spusese el.

Ciuperceanu nu vorbea foarte bine franceza, dar înţelegea totul.

— Dacă nu te deranjează prea mult, continuase profesorul, aş vrea să ne vedem astăzi la ora cinci. Avionul meu pleacă în zori, aşa că mi-a rămas numai după-amiaza de astăzi.

Spunînd acestea, preşedintele îşi tot răsucea un nasture de la haină, ceea ce la el trăda o oarecare nervozitate.

— Cu plăcere, răspunsese Anton Ciuperceanu. Apoi aşteptase ca preşedintele federaţiei internaţionale să-i dea cîteva lămuriri asupra scopului întrevederii.

Părînd a citi întrebarea mută din ochii tînărului, profesorul tuşi încurcat:

— În ceea ce priveşte cele ce vom discuta, spusese ezitînd, te rog să ai răbdare pînă după-amiază. E o chestiune... o chestiune... cum să spun... confidenţială. Aş prefera ca

deocamdată să rămînă între noi.

La despărţire, profesorul Despreux îi strînsese mîna şi, drept rămas bun, adăugase:

— Atunci, pe dupa-amiază, la hotel.

Şi, înainte de a se urca în automobilul care-l aştepta, îi strigase:

— La ora cinci !

Acesta era motivul pentru care Anton Ciuperceanu, tînarul secretar al federaţiei noastre de şah, întrebase de profesorul Despreux din Paris şi-l aştepta în holul hotelului „Ambasador”. Iar tonul în care profesorul îi ceruse convorbirea, precum şi termenii pe care îi folosise dădeau de gîndit tînărului; aceste gînduri îl împiedicau să se poată concentra asupra revistei pe care o ţinea în mînă şi pe care o răsfoia mecanic.

Cititorul acestor rînduri ar putea să fie oarecum mirat de faptul că Anton Ciuperceanu acorda atîta importanţă întrevederii cu profesorul Roland Despreux. Ba, mai mult decît atît, ar putea să nu găsească nimic neobişnuit în faptul că un oaspe străin vrea să comunice ceva secretarului federaţiei noastre de şah, pe care-l cunoscuse în cursul uneia din vizitele sale, chiar dacă e vorba de ceva confidenţial. A doua zi în zori, profesorul Despreux părăsea ţara noastră şi poate că-i va cere tînărului său cunoscut să-i trimită cîteva fotografii pe care le comandase şi nu erau încă gata sau poate că-i va ruga să-i achiziţioneze un disc cu melodia dansului nostru „Periniţa”, atît de popular peste hotare...

Dar Anton Ciuperceanu era convins că e vorba de cu totul altceva decît de un mic serviciu. Ceva din atitudinea profesorului Despreux, din tonul pe care-l folosise cînd îi ceruse întrevederea îl făcea să presupună că trebuie să fie vorba de o chestiune mult mai serioasă. Şi apoi, preşedintele federaţiei internaţionale era renumit pentru sobrietatea sa, pentru calmul care în cercurile şahiste făcea să circule şi unele anecdote. Nu, dacă profesorul Roland Despreux, pe care nimeni şi nimic nu-l putea scoate din liniştea lui, îi cerea o întrevedere şi insista atît de mult ca discuţia să rămînă confidenţială, trebuia să fie ceva foarte serios.

În hol era cald. Anton Ciuperceanu îşi scoase pardesiul şi aprinse o ţigară. Suflînd fumul în tavan, se gîndi la personalitatea complexă şi interesantă a celui pe care-l aştepta.

Profesorul Roland Despreux era un savant cu faimă mondială în domeniul istoriei, unul dintre cei mai reputaţi medievalişti. În afară de aceasta, era un pasionat cercetător al originii şi istoriei jocului de şah şi un nu mai puţin pasionat problemist şi teoretician.

Nu numai specialiştii, dar şi mulţi iubitori ai jocului de şah au primit cu interes lucrările sate despre originea indiană a jocului, despre evoluţia lui în China veche, în Japonia, Coreea şi Persia, precum şi studiul său asupra variantelor jocului de şah în ţările arabe, în timpul dinastiilor omiade şi abaside. Profesorul Roland Despreux este unul dintre traducătorii şi comentatorii celebrului „Manuscris de la Gottingen”, ai acelui pergament redactat în limba latină şi datînd din jurul anilor 1480-l520 şi care - păstrat în biblioteca Universităţii din Göttingen - constituie primul document de literatură şahistă în forma modernă a acestui joc. Şi tot lui i se datorează interesantele studii asupra manualului de şah din 1497 al lui Lucena şi asupra unor lucrări similare din secolele XVI-XVII, cum sînt cele ale spaniolului Ruy Lopez şi ale italienilor Polerio şi Greco.

Acestor merite ale sale în domeniul istoriografiei şahului, precum şi celor cucerite ca analist, comentator şi problemist, le datorează profesorul Roland Despreux alegerea sa ca preşedinte al Federaţiei internaţionale de şah, calitate pe care o deţine de cîţiva ani. Alegerea sa a fost aşadar rodul şi răsplata unei munci îndelungi şi răbdătoare, care se bucură de autoritate în foarte multe ţări.

De cînd se află în fruntea forului suprem al activităţii şahiste mondiale, el n-a încetat să militeze pentru a face ca vechiul şi ingeniosul joc de şah să devină un factor de întărire a legăturilor şi înţelegerii între popoare, obţinînd succese de seamă şi cucerind noi şi incontestabile merite în acest domeniu.

În timp ce Anton Ciuperceanu se gîndea la toate acestea, obiectul gîndurilor sale, profesorul Roland Despreux, apăru pe scara ce ducea către etajele hotelului. Era un om de statură mai degrabă scundă, cu fruntea înaltă şi uşor încărunţit la tîmple.

Cu paşi mărunţi şi deşi se apropie de Ciuperceanu şi-i strînse mîna cu căldură :

— Sper că nu te-am făcut să aştepţi prea mult.

Apoi luă loc pe fotoliul din faţa lui Anton Ciuperceanu şi tuşi încurcat, aşa cum făcuse şi de dimineaţă, cînd îi ceruse

întîlnirea.

— Ceea ce îţi voi spune acum, zise apoi, este o chestiune foarte delicată şi sînt nevoit să-ţi cer din nou, să insist chiar, ca deocamdată să rămînă strict între noi. E vorba de maestrul Martin Dacosta.

CAPITOLUL AL DOILEA

Unde asistăm la o interesantă discuţie despre maestrul Martin Dacosta

Înainte de a continua, protesorul Despreux începu din nou să-şi răsucească nasturele de la haină, semn de oarecare nelinişte, de iritare şi în acelaşi tirnp de încurcătură.

Anton Ciuperceanu simţi nevoia să-l ajute:

— Maestrul Dacosta, făcu el, urmează să sosească poimîine. Este unul dintre favoriţii campionatelor noastre internaţionale.

— Da, ştiu.

Profesorul continua să-şi frămînte nasturele :

— Soseşte poimîine. Din păcate, eu sînt nevoit să plec mîine, aşa ca nu voi putea asista la această interesantă competiţie. Am încercat să-mi amîn plecarea, dar am fost chemat telegrafic la Amsterdam. Organizarea turneului candidaţilor reclamă prezenţa mea acolo.

Tînărul clătină capul. Ştia că preşedintele federaţiei internaţionale încercase să-şi amîne plecarea, că insistase chiar ca pregătirile pentru turneul de la Amsterdam să se facă fără el. În ultima clipă însă, vicepreşedintele federaţiei, care urma să-l înlocuiască, se îmbolnăvise.

— Te rog să mă ierţi, continuă profesorul Despreux, dacă am să încep cu cîteva amănunte biografice despre Martin Dacosta. Am să te plictisesc poate...

— De loc, îl asigură tînărul. De altfel, cunosc, în general, viaţa maestrului american. Am publicat o scurtă notiţă biografică şi în revista noastră de şah.

— Mă îndoiesc, zise profesorul liniştit, că notiţa biografică apărută în revista dumneavoastră de şah, publicaţie pe care o apreciez pentru conţinutul ei teoretic de valoare ridicată, avea şi datele biografice pe care le posed eu.

— N-am vrut să... vreau să spun că..., făcu tînărul încurcat.

— Să lăsăm asta. Toate revistele de şah din lume au publicat notiţe biografice despre Martin Dacosta, a cărui ascensiune rapidă, aş putea spune fulgerătoare chiar, a stîrnit o justificată uimire in toate cercurile şahiste. Dar nici una din aceste reviste nu cunoaşte unele amănunte din viaţa marelui maestru american, unele amănunte foarte... interesante; da, acesta e cuvîntul: interesante.

Bătrînul savant ridică ochii spre interlocutorul său, curios să vadă efectul pe care l-au produs vorbele sale. Acesta era foarte atent. Dacă un om potolit şi cu un calm care devenise proverbial printre şahiştii din lumea întreagă folosea asemenea termeni, apoi era sigur că lui Anton Ciuperceanu îi va fi dat să afle unele lucruri într-adevăr neobişnuite.

— Pînă acum doi ani, continuă savantul, numele Martin Dacosta era complet necunoscut. Da, nu sînt nici doi ani din primăvara aceea cînd, la Rio de Janeiro, un tîrnăr de 21 de ani, de care nu auzise nimeni, pe numele său Martin Dacosta, a cîştigat un turneu la care participau cîţiva maeştri consacraţi, de incontestabilă valoare, maeştri cu practică îndelungată şi multă experienţă. Cum obţinuse să fie înscris ca participant la turneu, a rămas pînă acum un mister. A fost probabil o fantezie a organizatorilor, a colegilor noştri sud-americani. Iar după ce a cîştigat turneul, nimeni nu şi-a mai pus întrebarea cum ajunsese să participe; acum era Martin Dacosta, cîştigătorul, maestrul. Şi toate astea, cînd nici nu împlinise 21 de ani!

— *La valeur n'attend pas le nombre des années*, talentul nu ţine seama de vîrstă, replică pe jumătate în glumă Anton Ciuperceanu, citînd din Corneille, compatriotul profesorului Roland Despreux. Istoria mai veche şi mai recentă a şahului menţionează cazurile unor copii...

— Ştiu, ştiu, îl întrerupse zîmbind profesorul Despreux. Mulţi copii au dovedit precocitate la jocul de şah, aşa cum alţii s-au arătat a fi foarte precoci în ceea ce priveşte matematica sau muzica. La vîrsta de şapte ani, Mozart a întreprins un turneu la Paris şi la Londra, după ce i s-au tipărit primele sonate pentru vioară. Iar Samuel Reshevsky, la opt ani uimea lumea şahistă europeană, dînd simultane la zeci de mese. De ce n-ar fi Martin Dacosta maestru la vîrsta de 21 de ani ?

— Da, spuse Ciuperceanu. De ce nu ?

— Să lăsăm deocamdată întrebarea fără răspuns şi să

trecem mai departe, urmă savantul. Ascensiunea lui Dacosta a fost fulgerătoare. Astăzi, la mai puţin de doi ani de la prima sa participare la un turneu, el este socotit printre primii trei sau patru maeştri din lume. Şi pe bună dreptate: s-a clasat pe primul loc la toate competiţiile la care a participat.

— Şi în această privinţă, precedentul a fost mai de mult creat.

Anton Ciuperceanu nu voia să-l contrazică pe bătrînul savant, către care se simţea atras. Îi plăceau felul lui liniştit, grija pe care o punea în alegerea cuvintelor.

— A fost creat, continuă tînărul zîmbind. Gîndiţi-vă la maestrul sovietic Mihail Tal. În 1957 era aproape necunoscut, iar în 1960 era de două ori campion al Uniunii Sovietice, învingător în turneele internaţionale de la Porto Roj şi Zürich şi în meciul cu Mihail Botvinik pentru campionatul mondial. Şi cîţi ani avea atunci ? 23 ! Adică vîrsta pe care o are astăzi Martin Dacosta.

— Ai dreptate. Numai că aici trebuie să luăm în considerare un amănunt. Maestrul sovietic Mihail Tal era, aşa cum ai spus, aproape necunoscut. Aproape... Cu alte cuvinte, nu-şi cucerise încă faima mondială. Dar juca şah de la o vîrstă destul de fragedă, a participat la competiţiile din şcoala unde a învăţat şi din oraşul în care a locuit, a colaborat la revistele şahiste şi a învăţat de la marii maeştri ai ţării sale. În felul acesta a apărut Mihail Tal, un mare talent, o personalitate deosebită, cu un stil original şi plin de vigoare, format la eminenta şcoală şahistă sovietică. Mihail Tal, ca şi Botvinik şi alţii, a preluat cele mai bune tradiţii ale vechilor maeştri ruşi şi sovietici. Ascensiunea atît de rapidă a lui Martin Dacosta nu are însă aceste antecedente şi nu-şi găseşte asemenea justificări. Dacosta a apărut subit, cu totul pe neaşteptate, a apărut, aş putea spune, căzut parcă dintr-o altă planetă; biografia lui începe acum doi ani.

— Totuşi, făcu Ciuperceanu gînditor, el există, joacă şah şi joacă mai bine decît cei mai mulţi dintre adversarii săi. Pînă acum e neînvins. Este o realitate obiectivă, de care trebuie să ţinem seamă, chiar dacă, deocamdată, cauzele nu sînt foarte clare.

Profesorul Despreux se sculă şi, cu mîinile la spate, făcu cîţiva paşi pe covorul din hol, după care se întoarse şi se aşeză iar. Tînărul secretar al federaţiei noastre de şah îl urmări cu

privirea. Totul din atitudinea, savantului pleda pentru calmul său dacă n-ar fi fost nasturele acela, pe care-l tot frămînta...

— Bine, făcu într-un tîrziu profesorul, să lăsăm şi această chestiune deoparte. Acum aş dori, tinere prieten, să-ţi pun o întrebare: Care este stilul de joc al maestrului Dacosta ? Ai urmărit, desigur, ca şi mine, şi ca toţi iubitorii de şah din lume, partidele pe care Martin Dacosta le-a jucat cu maeştri din toate ţările la turneele din ultimii doi ani. Poate că unele din aceste partide le-ai şi comentat în revista de şah la care colaborezi. Prin urmare, trebuie să-ţi fi format o părere.

Anton Ciuperceanu se gîndi o vreme. Pe urmă începu şovăitor:

— La turneul din iarna trecută, de la Chamonix, Dacosta a jucat în general partide simple, bazate pe jocul de poziţie, exploatînd abil greşelile adversarului şi dînd dovadă de o mare putere de calculare a variantelor.

— În general ? Ce vrei să spui cu asta ?

— Vreau să spun că au fost şi unele excepţii. În trei sau patru partide, de pildă în cea cu maestrul italian Agostini, a jucat foarte agresiv şi chiar riscant, a făcut şi unele greşeli, ce-i drept greu de sesizat, pe care adversarii nu le-au putut folosi în condiţiile speciale ale concursului cu timp limitat de gîndire. Mai tîrziu însă, la reconstituirea partidelor, toate acestea au apărut limpede.

Profesorul Despreux clătină capul aprobator:

— Dar la ultimul turneu internaţional de la Stockholm ?

Tînărul dădu din umeri. Nu trecuseră nici două luni de la turneul din capitala Suediei şi avea proaspete în memorie multe dintre partidele jucate acolo:

— N-aş putea caracteriza stilul maestrului Dacosta. În orice caz, e un stil plin de vigoare, dar neuniform, folosind combinaţii neaşteptate. Unele partide ale sale se desfăşoară armonios, după cele mai clasice şi încercate metode. Altele sînt caracterizate de mişcări surprinzătoare. Mulţi teoreticieni ai şahului sînt de părere că secretul succeselor lui Martin Dacosta constă în poziţiile extrem de complicate la care ajunge; adversarul său este astfel obligat să calculeze un număr foarte mare de variante, ceea ce îl oboseşte şi îl aduce în situaţia să nu mai poată face faţă situaţiei de pe tablă. Alţii sînt de părere că maestrul Dacosta are o pregătire teoretică deosebit de solidă,

că este înzestrat cu o memorie cu totul ieşită din comun şi reeditează în turneele la care participă multe dintre partidele jucate de marii maeştri din trecut. Această din urmă părere poate constitui o explicaţie a faptului că n-are un stil propriu definit, că joacă de fiecare dată altfel, derutîndu-şi adversarii.

— Aici am vrut să ajung. Prin urmare, eşti de acord cu mine că joacă de fiecare dată altfel, că foloseşte metodele cele mai diferite, că n-are un stil propriu.

— În aceasta stă tăria lui.

Profesorul Roland Despreux se ridică din nou şi făcu cîţiva paşi. Apoi se întoarse spre tînărul său interlocutor şi spuse:

— Să lăsăm, deocamdată, şi această chestiune deoparte.

Se aşeză şi privi gînditor către Anton Ciuperceanu. Acesta avea însă impresia că profesorul, urmărindu-şi propriile gînduri, nu-l vedea. După aproape un ceas de discuţie, tînărul se surprinse întrebîndu-se care este scopul întrevederii. Pentru el era limpede că profesorul Roland Despreux nu-i ceruse convorbirea ca să se întreţină cu el despre partidele jucate de şahistul american. În orice caz, convorbirea de pînă acum nu putea fi decît o introducere.

Dimineaţa, la sediul federaţiei, savantul insistase asupra faptului că era vorba de o chestiune confidenţială. Or, în cele discutate pînă acum, Anton Ciuperceanu nu vedea ce putea fi confidenţial. Ascensiunea rapidă şi metodele variate de joc ale maestrului Dacosta erau, ce-i drept, ieşite din comun, dar de notorietate publică.

În sfîrşit, profesorul Roland Despreux scoase din buzunarul hainei un plic. Făcu un gest ca şi cînd ar fi voit să-l desfacă, să scoată scrisoarea dinăuntru, dar păru să se răzgîndească.

— Încă o dată, te rog, făcu învîrtind gînditor plicul între degete, ca discuţia noastră să rămînă între noi. S-ar putea să mă înşel în presupunerile mele şi atunci aş comite nu numai o gravă eroare, dar şi o nedreptate.

Scoase din plic mai multe foi dactilografiate pe hîrtie subţire pentru poşta prin avion:

— Scrisoarea mi-a fost trimisă la Paris, în timp ce mă aflam la Stockholm. Acolo a sosit în vreme ce eram în drum spre Bucureşti şi am primit-o abia ieri. După cum vezi, scrisoarea aceasta de la colegul şi prietenul meu Alonso Garcia-Gomez din Buenos Aires, după ce a străbătut oceanul, m-a urmărit prin

toată Europa şi dacă mai întîrzia două zile, ar fi trebuit să plece după mine la Amsterdam. Aşa se face că am primit-o cu mare întîrziere şi nu m-am putut pune încă în legătură cu autorul ei, spre a cere unele amănunte ce mi se par indispensabile.

Profesorul Despreux îşi drese glasul şi, apucîndu-şi nasturele de la haină, zise:

— Domnul Garcia-Gomez, un mare animator al şahului din America Latină, îmi scrie aici că pînă la vîrsta de douăzeci de ani Martin Dacosta nu ştia să joace şah. Primele noţiuni le-a căpătat în închisoarea La Plata din Buenos Aires, unde ispăşea o condamnare de şase luni pentru că fusese prins trişînd la jocul de cărţi într-o tavernă.

CAPITOLUL AL TREILEA

Unde aflăm ce conţinea scrisoarea domnului Alonso Garcia-Gomez din Buenos Aires

Deşi era aproape de miezul nopţii, unul dintre birourile de la etaj ale federaţiei de şah era încă luminat. Prin spatele ferestrei biroului, rarii trecători ai acelei ore tîrzii puteau vedea, la intervale regulate, mişcîndu-se o umbră.

Cel care ar fi pătruns în încăpere l-ar fi găsit pe Anton Ciuperceanu, vechea noastră cunoştinţă din holul hotelului „Ambasador”, care îşi măsura biroul cu paşi rnari. Ţinea mîinile la spate şi era foarte preocupat. Pe masa de lucru se aflau mai multe file dactilografiate şi un dosar cu tăieturi din diferite ziare şi reviste.

Din încăperea de alături răzbătea ţăcănitul monoton şi regulat al unei maşini de scris. Mîine începe turneul internaţional şi pînă în ultima clipă mai este totdeauna ceva de făcut...

Cititorul a ghicit, desigur, că pricina pentru care prietenul nostru Anton Ciuperceanu nu se dusese încă la culcare şi părea atît de frămîntat era convorbirea pe care, cu două zile în urmă, o avusese cu profesorul Roland Despreux. Cele aflate atunci l-au tulburat pe tînărul secretar al federaţiei noastre de şah.

La rugămintea lui, profesorul îi permisese să copieze scrisoarea primită din Buenos Aires. Copia se afla acum pe masa lui de lucru, iar hîrtiile cam mototolite, cu marginile îndoite, depuneau mărturie pentru faptul că Anton Ciuperceanu o citise

şi o recitise de foarte multe ori.

Tînărul deschise fereastra. Primăvara se arăta timpurie anul acesta şi un val de aer proaspăt năvăli în birou, curăţind atmosfera saturată de fum de ţigară. De undeva se auzi o pendulă bătînd miezul nopţii.

Ţăcănitul maşinii de scris se întrerupse o clipă şi uşa se deschise. În prag se ivi o fată subţirică şi cam ciufulită.

— Să vă fac o cafea ? întrebă.

Anton Ciuperceanu păru să nu fi auzit întrebarea. Dar după o vreme se întoarse şi clătină capul în sernn de negare.

Fata dădu din umeri şi dispăru. O clipă mai tîrziu, maşina de scris îşi reluă ţăcănitul monoton.

Părăsind fereastra, Anton Ciuperceanu se apropie de birou şi luă din nou filele pe care copiase scrisoarea adresată profesorului Roland Despreux. Cu toate că ajunsese să cunoască unele pasaje pe dinafară, o mai citi o dată:

Buenos Aires, 19 decembrie.

Stimate domnule profesor,

Îmi pare foarte rău că, după atîta vreme de cînd nu ne-am văzut, sînt în situaţia regretabila de a vă scrie despre unele lucruri nu prea plăcute. Am şovăit mult înainte de a aşterne aceste rînduri pe hîrtie şi am ajuns la concluzia că, în interesul propăşirii nobilului joc al şahului, trebuie să vă informez asupra unor întîmplări din trecutul lui Martin Dacosta, întîmplări pe care, cu termeni foarte blînzi şi poate neadecvaţi, le-aş numi ciudate şi aventuroase.

Zilele trecute, pe cînd mă aflam pe Avenida San Isidro, aproape de teatrul Colon, am fost acostat de un individ cu o înfăţişare nu prea onorabilă, îmbrăcat cu o eleganţă cam ţipătoare, cu o floare mare la butonieră. Avea o cicatrice care pornea din dreptul sprîncenii şi-i brăzda întreg obrazul stîng pînă la bărbie. Şi-a scos pălăria cu un gest cam teatral, păstrîndu-şi însă ţigara de foi în gură şi m-a întrebat :

— Am onoarea să vorbesc cu profesorul Alonso Garcia-Gomez ?

— Da, am răspuns fără să-mi ascund uimirea.

Apoi am adăugat prudent :

— Nu cred să ne fi cunoscut.

Străinul se înclină :

— Numele meu este José Segovia. Sînt un... hm... să zicem că sînt un prieten al lui Dick. Dumneavoastră îi spuneţi Dacosta, maestrul Martin Dacosta.

Spusese „maestrul” pe un ton foarte batjocoritor. Îşi scoase ţigara din gură şi rîse cu poftă, un rîs care făcea să i se contracte într-un fel anume cicatricea de pe faţă, dîndu-i un aspect hidos.

Mă simţeam foarte stînjenit de prezenţa acestui domn José Segovia şi nu ţineam de loc să fim văzuţi împreună. Ne aflam, după cum v-am mai spus, pe Avenida San Isidro, între Palacio del Congreso şi teatrul Colon, la o oră de mare aglomeraţie.

— Nu l-am cunoscut prea bine pe maestrul Dacosta, am răspuns pe un ton rece, vrînd să-i dau a înţelege că socotesc convorbirea noastră încheiată.

— Eu l-am cunoscut bine, senor, replică José Segovia fără să se simtă jenat de atitudinea mea distantă. L-am cunoscut chiar foarte bine, fiindcă am stat împreună la închisoare. Închisoarea La Plata.

Am rămas înlemnit auzind cele ce-mi spunea acest Segovia. Văzînd impresia adîncă produsă asupra mea de cele ce-mi spusese, omul cu cicatrice păru să se bucure.

— Dacă doriţi amănunte, senor, îmi spuse înclinîndu-se şi fără să părăsească tonul batjocoritor, vă stau la dispoziţie.

În timp ce-mi vorbea, îmi făcui socoteala că Martin Dacosta avea cam douăzeci de ani cînd a participat la primul turneu şahist internaţional, care a avut loc la Rio de Janeiro. Cînd mai avusese timp să ispăşească o condamnare la închisoarea La Plata din Buenos Aires ? Într-o casă de corecţie pentru minori, poate, dar nu la cea mai mare închisoare a oraşului. În acelaşi timp însă, mi-am dat seama că nu cunoşteam nimic din trecutul său. Apăruse deodată, nimeni nu ştia de unde, şi fusese admis pe baza recomandaţiei deosebit de călduroase a unuia dintre membrii comitetului de organizare, după ce trecuse în mod strălucit cîteva probe preliminare.

Poate că omul cu cicatrice, acest José Segovia, minţea - după cum v-am arătat, înfăţişarea şi atitudinea lui nu inspirau cîtuşi de puţin încredere -, dar eram totuşi dator să verific afirmaţiile lui. Drept urmare, l-am rugat să mă însoţească pînă la cafeneaua de peste drum. După ce ne-am aşezat, a cerut whisky. Cu fiecare pahar de rachiu pe care-l bea, limba i se

dezlega tot mai mult. Vă relatez pe scurt ce mi-a povestit:

Pe Martin Dacosta l-a cunoscut pe cînd erau amîndoi nişte băieţandri, într-o colonie pentru delincvenţi minori de lîngă Rio de Janeiro. După ce au ieşit de acolo nu s-au mai despărţit, învîrtind împreună tot felul de afaceri dubioase. Desigur că José Segovia nu mi-a povestit chiar totul, dar din cîte am înţeles au trebuit să părăsească în grabă Rio, fiindcă poliţia de acolo căuta pe autorii spargerii unor vagoane din gara de mărfuri.

Cîtva timp s-au despărţit, reîntîlnindu-se apoi la Montevideo. Segovia făcea pe bookmaker-ul la hipodrom, iar Martin Dacosta intrase în slujba unei mari societăţi de transporturi, care-l folosea ca spărgător de grevă. În urma unui denunţ, José Segovia a fost arestat, extrădat şi predat autorităţilor argentiniene, care l-au condamnat la doi ani închisoare. Nu mult după aceea, în aceeaşi închisoare apăru şi Martin Dacosta; acesta fugise din Montevideo, socotind, pe bună dreptate, că e mai sănătos pentru el să nu dea ochii cu docherii grevişti; la Buenos Aires fusese prins trişînd la cărţi într-un local rău famat din cartierul Avellaneda.

Aceasta este, pe scurt, povestea tinereţii aventuroase a lui Martin Dacosta, actualmente unul dintre marii maeştri ai şahului.

L-am întrebat pe José Segovia de ce îmi povesteşte toate acestea.

— Vedeţi, senor, îmi spuse, eu am fost arestat în urma unui denunţ. La Montevideo, numai Dick cunoştea micile afaceri pe care le învîrtisem pe hipodromurile argentiniene...

Toată faţa i s-a lăţit într-o grimasă ce voia să pară un surîs, iar cicatricea de pe obrazul stîng se roşise ca o dîră de sînge.

— Doi ani, continuă el, am stat într-o celulă de la La Plata, iar el a ieşit după şase luni şi face pe campionul. Are bani mulţi acum...

N-am mai putut răbda prezenţa acestui individ şi am pretextat unele treburi foarte urgente ca să pot pleca imediat.

— Dacă aveţi nevoie de mine, senor, mi-a spus la despărţire, mă găsiţi în orice zi de curse la Hipodromo Nacional. Întrebaţi de Jo „Cicatrice”. Toată lumea mă cunoaşte acolo.

Vă mărturisesc, stimate domnule profesor, că în primele ore după convorbirea cu José Segovia n-am acordat prea mare

atenţie spuselor sale. A doua zi însă, gîndul la cele aflate începu să nu-mi dea pace. „Dar dacă era totuşi adevărat ?” - îmi spuneam. Jocul atît de complex care este şahul, practicat de-a lungul veacurilor de unii dintre cei mai generoşi şi mai înaintaţi oameni pe care i-a cunoscut istoria, acest joc care oferă satisfacţii superioare şi cere o seamă dintre cele mai nobile însuşiri, poate oare da un reprezentant strălucit în persoana unui escroc la cursele de cai şi trişor la jocul de cărţi, unui aventurier care nu se dă în lături de la o treabă atît de murdară cum este cea de spărgător de grevă ?

Muncit de aceste gînduri, m-am dus chiar în dimineaţa aceea la prefectura poliţiei, după ce în prealabil obţinusem o scrisoare de recomandare de la unul dintre juriştii noştri de seamă, care mi-e prieien şi face parte din cercul nostru de şah. La serviciul cazierului n-am găsit nici o fişă pe nunele Martin Dacosta. Dar cînd am pomenit de condamnarea unui trişor pe nume Dick, în urmă cu doi ani, şi am menţionat închisoarea La Plata, lucrurile se lămuriră: peste o jumătate de oră aveam în mînă fişa unui anume Dick Martin, originar din San Diego, California...

De la început mi s-a părut curioasă asemănarea de nume. Dar cînd am văzut fotografiile ataşate fişei, orice îndoială a dispărut: din faţă şi din profil se încrunta la mine Martin Dacosta, maestrul Martin Dacosta, în costumul vărgat şi numerotat al deţinuţilor din închisoarea La Plata. Nu vă mai înşir celelalte date din fişă, vă scutesc de penibila lectură a delictelor, mai mari şi mai mărunte, ale acestui individ, care întotdeauna a trăit de pe urma expedientelor şi a escrocheriilor.

Bineînţeles că n-am spus nimănui vreo vorbă, socotind deocamdată inutil ca domnii de la prefectura poliţiei să ştie că măruntul aventurier şi escroc Dick Martin este una şi aceeaşi persoană cu marele maestru internaţional Martin Dacosta. Dar conştiinţa nu-mi dădea pace. Era aici o inadvertenţă, o totală nepotrivire: pe de o parte apucăturile din trecut şi înclinarea către cîştigul uşor, obţinut fără muncă, iar pe de altă parte veleităţile remarcabile de care a dat dovadă şahistul, jucătorul prodigios, înzestrat cu o excepţională putere de calculare şi combinare, cu voinţă de luptă şi imaginaţie, cu o temeinică pregătire teoretică...

A doua zi, aproape fără să vreau, paşii mi s-au îndreptat

către Hipodromo Nacional. M-am învîrtit cîtva timp prin lumea pestriţă a turfului[24] *fără să pot lua o hotărîre. Pe urmă, m-am adresat unuia dintre cei ce mi s-au părut a fi obişnuiţi ai curselor de cai şi am întrebat de Jo „Cicatrice". Peste cîteva minute, mă aflam în faţa lui José Segovia, care nu păru cîtuşi de puţin uimit :*

— Aţi venit, senor, îmi spuse cu rînjetul lui respingător. Ştiam că veţi veni.

Am stat cîtva timp de vorbă, fără să aflu ceva într-adevăr nou. La plecare l-am întrebat pe Segovia :

— Martin Dacosta... Dick, cum îi spui dumneata, juca adesea şah ?

— Şah !? a rîs batjocoritor turfistul. Nu, senor, nu juca niciodată. Zaruri, da, juca adesea şi mai ales pocher. Avea mare specialitate la acest ioc şi degete foarte îndemînatice. Dar asta nu l-a scutit să facă şase luni la La Plata. A avut ghinion, fiindcă în cartierul Avellaneda sînt trişori mai mari decît el.

— Cred că te înşeli, am replicat uimit la culme, Dacosta..., vreau să spun Dick, trebuie să fi jucat adesea şah. Sînt sigur de asta.

José Segovia mă privi dintr-o parte şi cînd ţugui buzele cicatricea de pe obrazul stîng îşi schimbă poziţia şi se roşi:

— Dick cunoştea o mulţime de jocuri, dar din cele cu zaruri şi cărţi. Şi la toate trişa. Avea zaruri trucate şi măsluia cărţile de joc destul de bine. La casa de corecţie din Rio, unde am stat împreună, erau cîteva jocuri de şah. Dar Dick nu juca niciodată. „Asta e pentru babalîci" - îmi spunea. Nu putea să sufere şahul. A învăţat să joace abia la închisoarea La Plata. Stătea în celulă cu un anume Jeffrey Miller, Jeff „Inginerul", cum îi spuneam noi, şi acesta l-a învăţat jocul. Îşi făcuseră figuri din miez de pîine.

Văzînd că am rămas pironit locului de uimire, turfistul rînji şi adăugă:

— Sînt sigur că trişează şi la şah. Eu îl cunosc pe Dick, îl cunosc bine. Nu poate să joace fără să trişeze. Asta i-a intrat în sînge.

Iată ce am aflat, stimate domnule Despreux, la a doua şi ultima mea întîlnire cu José Segovia. Am socotit de prisos să-i explic acestui individ venal că la şah nu se poate trişa, că poţi avea o dată sau de două ori şansa ca adversarul să comită o

---

[24] Turf – hipodrom (n.r)

greşeală sau să nu poată deduce planul tău de atac, dar că în nici un caz nu poţi ajunge maestru internaţional bazîndu-te pe asemenea fapte întîmplătoare. Pentru Jose Segovia, şahul e un joc ca toate jocurile, prin urmare se poate trişa.

Dar pentru Martin Dacosta ? Cum a fost posibil ca, la cîteva luni după ce a părăsit închisoarea unde a căpătat primele noţiuni ale jocului, să se claseze pe primul loc în turneul internaţional de la Rio de Janeiro şi în cel de la Buenos Aires, la care au participat cei mai buni maeştri ai celor două Americi ? Cum a fost posibil ca în mai puţin de doi ani să ajungă unul dintre primii jucători ai lumii, să se claseze pe primul loc în turneul de la Chamonix, învingînd pe marele maestru italian Baldassare Agostini, şi în turneul de la Stockholm, înaintea maestrului internaţional Sven Johannson ? Iată întrebări, stimate domnule profesor, la care nu pot răspunde. Figurile de şah nu sînt zaruri şi nici cărţi de joc, ele nu se pot măslui.

Am petrecut cîteva zile ros de îndoieli, de gînduri contradictorii. La sfîrşitul acestor frămîntări, am hotărît să vă scriu, relatîndu-vă cele de mai sus. Am socotit că, în calitatea dumneavoastră de preşedinte al Federaţiei internaţionale de şah, trebuie să cunoaşteţi toate acestea.

Sînt sigur că veţi şti să folosiţi cele ce vă relatez în modul cel mai potrivit, astfel ca nobilul joc, străvechiul şi veşnic tînărul şah, căruia îi sîntem anundoi atît de ataşaţi, să nu sufere o nejustificată ştirbire de prestigiu, ci să se dezvolte mai departe ca un factor de prietenie internaţională.

Cu deosebită stimă,

ALONSO GARCIA-GOMEZ

Încet, Anton Ciuperceanu lăsă foile să-i alunece din mînă, pe birou. Apoi se ridică şi se apropie din nou de fereastra deschisă, privind gînditor în afară. Se auzi iar pendula, aflată undeva într-o casă din apropiere.

Tînărul îşi consultă ceasul. Era douăsprezece şi jumătate. Se duse la calendarul din perete şi rupse o filă: 15 martie.

Prin urmare, astăzi, în Sala Colonadelor, începea turneul internaţional, „turneul de primăvară”, cum i se spunea în cercurile şahiste. Toţi specialiştii erau de acord că unul dintre marii favoriţi ai turneului era maestrul american Martin Dacosta.

CAPITOLUL AL PATRULEA

Unde se arată preocupările lui Anton Ciuperceanu într-un ceas înaintat din noapte

Anton Ciuperceanu se aşeză la masa lui de lucru, unde rămase cîtva timp cufundat în gînduri. Alături, ţăcănitul monoton al maşinii de scris se întrerupse şi fata cea subţirică şi ciufulită deschise din nou uşa :

— Poate că o cafea v-ar face totuşi bine, încerca ea.

Tînărul ridică ochii şi o privi o clipă, parcă fără să o vadă. Pe urmă întrebă zîmbind:

— Dumneata, tovarăşă Olga, joci şah ?

Fata se uită la el uimită :

— Puţin. Am învăţat de curînd. Cînd am fost angajată aici, la federaţia de şah, am crezut că e de datoria mea să învăţ. Dar sînt o jucătoare foarte slabă. În general, cred că femeile nu prea au aptitudini pentru acest joc.

— Te înşeli, tovarăşă Olga, zise Anton Ciuperceanu şi întinse degetul, arătîndu-i tabloul din perete, de deasupra calendarului. Era o reproducere după Lucas van Leyden, al cărui original se află în Galeria de artă din Berlin şi care reprezenta o partidă de şah între un bărbat cu aspect de negustor bogat şi o frumoasă doamnă.

— Originalul acestui tablou a fost pictat pe la 1530. Dar mărturiile despre talentul femeilor la şah sînt mult mai vechi. Ai citit poveştile cuprinse în „O mie şi una de nopţi” ?

Fata se uita ia el cu ochii mari. Nu putea pricepe că un om în toată firea îşi pierde noaptea ocupîndu-se de pictura olandeză şi de poveştile orientale.

— Da, zise, le-am citit cînd eram în şcoală.

— Atunci, urmă Ciuperceanu, poate că îţi aminteşti că Şeherezada îl distrăgea pe califul Harun al Raşid de la gîndurile sale negre cu ajutorul şahului. Se pare deci că nu era numai o neîntrecută povestitoare, dar şi o bună jucătoare de şah. Harun al Raşid a domnit cam cu 1.200 de ani în urmă.

— Dar astea sînt numai poveşti, spuse fata cu jumătate de gură.

— E adevărat, făcu Ciuperceanu lăsîndu-se pe speteaza fotoliului. Poveştile orientale, atît de pline de imaginaţie şi

strălucire, cuprinse în „O mie şi una de nopţi” s-au născut cam prin al zecelea secol. Totuşi, în spatele ficţiunii se află modul de viaţă al acelei vremi, relaţiile, obiceiurile, mentalitatea unei întregi epoci. Dacă Şeherezada este înfăţişată jucînd şah, înseamnă că femeile din haremurile Bagdadului de-atunci cunoşteau jocul şi-l practicau.

Dactilografa nu mai spuse nimic şi aşteptă ca secretarul federaţiei să se decidă dată vrea cafea sau nu. Acesta se închise însă iar îndărătul gîndurilor sale şi păru să uite că se mai afla cineva în cameră.

Aici, cititorul să ne îngăduie o scurtă întrerupere a povestirii noastre, ca să putem arăta de ce tînărul nostru prieten Anton Ciuperceanu a început să vorbească, aşa, deodată, despre talentul la şah al femeilor, făcînd şi unele incursiuni în istoria artei, istoria literaturii şi apoi în istoria propriu-zisă, stîrnind, pe bună dreptate, uimirea fetei ciufulite care intrase să-l întrebe dacă vrea cafea şi care, oricum, nu putea să înţeleagă de ce îşi pierde noaptea în birou, mai ales că văzuse că nu lucrează, ci răsfoieşte numai nişte hîrtii şi se plimbă cu paşi mari prin încăpere.

Spre a putea, aşadar, arăta aceasta, trebuie să ne întoarcem cu cîteva ore, mai precis în ziua de 14 martie, orele patru şi zece minute, cînd avionul care venea de la Berlin a aterizat pe aeroportul Băneasa. Anton Ciuperceanu se afla pe aeroport, deoarece, ca secretar al federaţiei noastre de şah şi ca membru în comitetul de organizare al turneului de primăvară, primise sarcina să se ocupe de chestiunile de presă. Or, cu acest avion urmau să sosească doi ziarişti străini: Trude Hartmann de la ziarul berlinez „Der Abend” şi Filippo Nardi de la revista „Cronaca degli scacchi” din Milano.

Avionul sosi la timpul prevăzut, şi puţină vreme după aceea, cînd formalităţile la vamă fură îndeplinite, Anton Ciuperceanu se prezentă ziaristei berlineze, o tînără blondă, dezgheţată pe măsura profesiunii ei. După cîteva minute descoperiră şi pe redactorul italian, despre care Trude Hartmann spuse că seamănă cu un voiajor în slujba unei întreprinderi de produse optice: în afară de ochelari, purta un magnetofon portativ, un binoclu şi două aparate de fotografiat.

Filippo Nardi se dovedi însă a fi un tînăr atrăgător şi bine dispus, iar cînd colega lui din Berlin observă că avuseseră în

avion locuri alăturate, fără să ştie că au aceeaşi profesiune şi destinaţie şi fără să se cunoască, el răspunse galant :

— Mieux vaut tard que jamais[25].

Fiindcă Filippo Nardi nu cunoştea limba lui Goethe, după cum Trude Hartmann n-o cunoştea pe cea a lui Dante; pentru a se înţelege, o aleseseră pe aceea a lui Moliere...

Lui Anton Ciuperceanu i-a convenit de minune această alegere, deoarece, după cum am mai arătat cu prilejul convorbirii cu profesorul Roland Despreux din holul hotelului „Ambasador”, secretarul federaţiei noastre de şah se descurca destul de bine în limba franceză.

Un ceas mai tîrziu, după ce oaspeţii străini se instalaseră la hotel şi se refăcuseră oarecum de pe urma neplăcerilor călătoriei, l-au vizitat pe Anton Ciuperceanu la sediul federaţiei, pentru a stabili unele amănunte cu privire la desfăşurarea turneului, întocmirea buletinelor de presă, transmiterea reportajelor şi cronicilor, precum şi alte chestiuni legate de activitatea corespondenţilor. Se aflau acolo şi alţi ziarişti străini, care sosiseră mai devreme, şi împreună au luat toate măsurile ca munca lor să se desfăşoare în cele mai bune condiţii, astfel ca iubitorii de şah din toate ţările să fie informaţi cu promptitudine şi să aibă imaginea clară a partidelor ce se vor juca în turneul aşteptat cu atîta interes.

După ce ziariştii plecară, Trude Hartmann mai rămase o vreme în biroul lui Anton Ciuperceanu. Secretarului federaţiei noastre de şah îi plăcea fata asta dezgheţată, dar simţea în faţa ei o sfială pe care nu reuşea să şi-o explice.

Cîtva timp tăcură, pe urmă tînărul spuse, doar aşa ca să spună ceva:

— E destul de neobişnuit ca la un mare cotidian, cum este „Der Abend”, cronica şahului să fie făcută de o femeie.

Atîta i-a trebuit. Trude Hartmann s-a înfuriat, ochii ei albaştri şi-au pierdut seninătatea. Încruntîndu-se:

— Aflã, domnul meu, i-a spus, că dumneata nu eşti nici primul şi nici singurul care vîntură părerea greşită că femeile nu posedă aptitudini pentru jocul de şah...

— Departe de mine asemenea gînd, se repezi Anton Ciuperceanu. Am vrut numai să spun că este neobişnuit ca... vreau să zic... cronica şahului...

---

[25] Mai bine mai tîrziu decît niciodată.

Îi era necaz că începuse să se bîlbîie. Ziarista îl privea dintr-o parte şi în jurul gurii ei flutura un surîs care nu avea nimic măgulitor pentru el. Apoi, ea întinse degetul spre tabloul din perete, spre reproducerea după Lucas van Leyden, şi-i vorbi de operele de artă în care femeile sînt reprezentate jucînd şah, de povestirile şi legendele medievale, se întoarse la Şeherezada şi sări apoi la Isolda, mireasa regelui Mark din Cornwallis, care găsise mijlocul de a sta lîngă iubitul ei, cavalerul Tristan, jucînd şah cu el.

Anton Ciuperceanu asculta şi se simţea ca un elev prins cu lecţia neînvăţată şi nevoit să rabde morala profesoarei. Iar Trude Hartmann vorbea într-adevăr ca o profesoară, cu un ton moralizator, uşor ironic:

— Istoria, spunea, ne oferă nenumărate exemple. Ecaterina a II-a a Rusiei era o excelentă jucătoare şi partenerii ei Orlov sau Potemkin pierdeau partidele nu numai din condescendenţă faţă de maiestatea sa imperială. Iar madame de Remusat, autoarea interesantelor memorii asupra curţii lui Napoleon Bonaparte, era adesea partenera de şah a marelui comandant de oşti. Dar de ce să mergem atît de departe şi să nu vorbim de genialele şahiste mai recente, de ceha Vera Mencik, de pildă, care a cîştigat în 1927 campionatul mondial feminin şi şi-a păstrat titlul pînă la moartea ei atît de tragică, în 1944, în timpul bombardării Londiei de către aviaţia hitleristă. Vera Mencik era oare rnai prejos de cei mai renumiţi şahişti din vremea aceea ? De loc. Marele maestru Flohr propusese, în glumă, înfiinţarea unui club şahist „Vera Mencik”, din care să facă parte toţi cei care fuseseră învinşi sau remizaseră cu ea. Prin urmare, clubul urma să aibă ca membri pe toţi marii şahişti contemporani, în frunte cu maestrul belgian E. Colle, cu maestrul olandez Max Euwe şi cu... Flohr însuşi.

Deşi discursul Trudei Hartmann suna ca o adevărată filipică la adresa lui, Anton Ciuperceanu se surprinse că-i plac înverşunarea fetei şi roşeaţa din obrajii ei, care contrasta plăcut cu albastrul ochilor. Mai ascultă o vreme consideraţiile ziaristei asupra aptitudinilor excepţionale şi stilului de joc al şahistelor sovietice Ludmila Rudenko, Elisabeta Bîkova, Olga Rubţova şi Kira Zvorîkina; apoi, după ce vajnica apărătoare a talentului şi tradiţiei feminine în şah se opri să răsufle, îi spuse liniştit:

— Aperi o cauză dinainte cîştigată. Dar o aperi bine.

Izbucniră amîndoi în rîs; un rîs sincer, spontan, care alungă dintr-o dată încruntarea din ochii albaştri ai Trudei şi-l despăgubi pe Anton Ciuperceanu de prelegerea cu nuanţă dojenitoare pe care fusese nevoit s-o asculte.

Această scenă, petrecută în după-amiaza zilei de 14 martie, a însemnat începutul prieteniei dintre ziarista Trude Hartmann si secretarul federaţiei noastre de şah. Seara, Anton Ciuperceanu şi-o petrecu în iureşul pregătirilor pentru marele turneu care avea să înceapă a doua zi, iar mai tîrziu, gîndurile sale au fost absorbite, după cum am mai arătat, de problemele puse de scrisoarea adresată de domnul Garcia-Gomez profesorului Roland Despreux.

Cînd dactilografa cea grijulie l-a întrebat dacă nu vrea cafea, Anton Ciuperceanu şi-a amintit, pentru prima oară în seara aceea, de Trude Hartmann. De ce i-a venit tocmai atunci în minte, nu ştia nici el. Şi atunci, i-a ţinut tovarăşei Olga cuvîntarea despre pictorul van Leyden şi despre Şeherezada, repetînd întocmai unele dintre cuvintele ziaristei berlineze.

Aşa se face că, în acel ceas înaintat din noapte, Anton Ciuperceanu a stîrnit nedumerirea fetei ciufulite şi amatoare de cafea.

Cititorul să ne ierte că am insistat atîta asupra primei întîlniri şi a convorbirii dintre ziarista Trude Hartmann de la „Der Abend” şi secretarul federaţiei noastre de şah, fapte care, la prima vedere, par să nu aibă legătură cu povestirea noastră. Dar desfăşurarea ulterioară a evenimentelor va arăta cu prisosinţă că o asemenea legătură există şi că prietenia dintre cei doi tineri a jucat un rol de seamă.

De asemenea, se va vedea că nici Filippo Nardi, redactorul revistei „Cronaca degli scacchi” şi posesorul unui bogat sortiment de instrumente optice, nu este cu totul străin de aceste evenimente,

CAPITOLUL AL CINCILEA

Unde reporterul Dinu Romanescu povesteşte peripeţiile unui raid-anchetă

Deşi se culcase foarte tîrziu, Anton Ciuperceanu sosi încă de la ora nouă dimineaţa la sediul federaţiei. Pe drum îşi cumpărase ziarele şi acum le răsfoia în grabă. După cum era şi firesc, gazetele acordau un spaţiu larg marii competiţii şahiste

internaţionale ce urma să înceapă astăzi în capitală.

Tradiţionalul turneu internaţional al ţării noastre se desfăşura vreme de patrusprezece zile, cu începere din ziua de 15 martie. A şaptea zi a competiţiei, 21 martie, era zi de odihnă şi corespundea calendaristic echinocţiului de primăvară, de unde şi numele acestei mari întreceri, nume lansat la început de un ziarist şi adoptat apoi de cercurile şahiste: „Turneul de primăvară”.

Secretarul federaţiei luă la întîmplare unul dintre ziare şi citi ancheta pe care un reporter al ziarului o întreprinsese printre cei zece mari maeştri internaţionali care participau la turneu. Iată ce declarau ei.

Maestrul suedez Sven Johannson: „Sînt ferm hotărît să-mi iau revanşa după înfrîngerea suferită la Stockholm. După cum vedeţi, se anunţă o luptă aprigă”.

Maestrul sovietic P. A. Cerednikov: „Turneul de la Bucureşti este unul dintre cele mai interesante din ultima vreme. Mă înlîlnesc pentru prima oară, în faţa tablei de şah, cu marele maestru Martin Dacosta. E un jucător redutabil şi plin de surprize. Sper să pot obţine un rezultat bun”.

Maestrul austriac dr. Heinrich Hildebrandt: „Sînt actualmente refăcut după o boală îndelungată, care m-a împiedicat să particip la ultimele competiţii. Aici, la Bucureşti, se realizează o dorinţă mai veche de-a mea: să mă întîlnesc cu Martin Dacosta...”

Maestrul cehoslovac dr. Karel Macek: „Într-o competiţie ca aceasta, unde se întîlnesc cîţiva dintre cei mai buni şahişti din lume, e greu de spus cine va cîştiga. În orice caz, vom avea cu toţii ceva de învăţat...”

Maestrul italian Baldassare Agostini: „La Chamonix, Martin Dacosta m-a învins. Acum, la Bucureşti, am prilejul să-mi iau revanşa. Partida noastră va decide care dintre noi este mai bun”.

Maestrul sovietic Mihail Levinson: «„Turneul de primăvară” constituie o serioasă verificare pentru turneul candidaţilor de la Amsterdam. Cred că nu exagerez afirmind că rezultatul de la Bucureşti va face să se întrevadă viitorul adversar al marelui nostru Igor Vinogradov în lupta pentru titlul mondial».

Maestrul englez Neill Macpherson: „Va cîştiga cel care va

juca mai bine... Dacă Martin Dacosta va juca şi la Bucureşti ca la Chamonix şi la Stockholm, va fi foarte greu de învins”.

Maestrul german Ludwig Speriinger: „Cel mai periculos adversar mi se pare Martin Dacosta, datorită jocului său derutant şi plin de neprevăzut. Dar lupta va fi strînsă şi surprizele nu sînt excluse”.

Maestrul bulgar Boris Petrov: „Înainte de terminarea competiţiei, e greu de spus cine va cîştiga. În ceea ce mă priveşte, voi face tot ce-mi stă în putinţă ca să fiu eu acela... Sînt convins că adversarii mei vor face la fel”.

Maestrul american Martin Dacosta: „Sînt într-o formă excelentă. Nu voi pierde nici o partidă”.

Cu un gest brusc, necontrolat, Anton Ciuperceanu mototoli ziarul, îl irita ultima declaraţie, care i se păru plină de îngîmfare, de un nemăsurat orgoliu. O declaraţie lipsită de eleganţă, de curtoazie faţă de ceilalţi participanţi la turneu.

Desfăcu din nou ziarul şi-l netezi cu latul palmei pe placa de sticlă a biroului. Raidul-anchetă se încheia cu cîteva comentarii pe marginea stilului de joc al fiecărui participant şi dădea pronosticuri cu privire la şansele pe care le aveau cei patru şahişti care reprezentau ţara noastră în marea competiţie. Interviul din ziar era semnat D. Romanescu.

Ochii lui Ciuperceanu se întoarseră la declaraţia maestrului Martin Dacosta. Citi şi reciti de cîteva ori cele două rînduri ce depuneau mărturie pentru vanitatea fără măsură a autorului lor.

— Atîta lipsă de sportivitate..., murmură el.

— Întocmai ! se auzi un glas din cealaltă parte a biroului. Dacă vă referiţi la declaraţia maestrului Martin Dacosta, calificarea pe care i-o daţi este cea mai potrivită.

Secretarul federaţiei de şah privi pe cel care vorbise: un tînăr înalt, îmbrăcat cu oarecare îngrijire; intrase probabil în timp ce el era cufundat în lectura ziarului şî se tolănise fără jenă în fotoliul din cealaltă parte a mesei de lucru, întinzîndu-şi picioarele pe covorul din birou. După ce vorbise, începuse să-şi studieze pantofii cu multă atenţie, de parcă ar fi găsit cine ştie ce lucruri deosebite în aspectul lor,

Or, se nimerise ca în dimineaţa aceea, frămîntat de gînduri şi după prea puţine ore de somn, Anton Ciuperceanu să fie mai puţin calm ca de obicei şi destul de prost dispus. De

aceea, întrebă brusc şi cam pus pe harţă:

— Cu cine am plăcerea ?

Ca stîrnit de un resort, tînărul din fotoliu sări în picioare şi se înclină cu exagerată şi ironică politeţe:

— Numele meu e Dinu Romanescu, sînt reporter şi autorul raidului-anchetă pe care tocmai aţi binevoit a-l citi.

— Încîntat, mormăi celălalt. Mă numesc Anton Ciuperceanu, sînt secretar al lederaţiei de şah şi tocmai citeam raidul-anchetă pe care aţi binevoit a-l scrie.

Dinu Romanescu izbucni în rîs. Un rîs sincer, nereţinut. Anton Ciuperceanu zîmbi şi el. Toată iritarea dinainte dispăruse şi se simţi atras de tînărul său vizitator...

Reporterul se întinse iar în fotoliu şi - după ce-şi studie cîteva clipe pantofii - întrebă:

— Ce părere ai despre Martin Dacosta ?

Ciuperceanu se uită la el uimit, apoi dădu din umeri fără să răspundă. Dar după cîteva clipe se răzgîndi şi, luîndu-şi o mină cît putu de severă, spuse :

— Acesta e, aşadar, motivul pentru care am cinstea să primesc vizita dumitale. Te interesează ce părere am despre Martin Dacosta... Părerea a zece maeştri internaţionali nu-ţi ajunge ?

— Nu, făcu calm reporterul fără să-şi ridice privirea de pe încălţări.

— Regret, dar altceva decît ce au declarat ei nu sînt în măsură să-ţi spun.

Reporterul se gîndi o vreme, apoi zise:

— Nu mă prea pricep la şah. Am fost însărcinat cu acest raid-anchetă fiindcă redactorul nostru de specialitate s-a îmbolnăvit.

— Îţi vom face toate înlesnirile ca să poţi urmări concursul în cele mai bune condiţii. În Sala Colonadelor funcţionează un birou de presă care...

— Nu despre asta e vorba.

Reporterul ridică ochii şi se uită cu nevinovăţie la Anton Ciuperceanu:

— Am vrut să ştiu părerea dumitale despre Martin Dacosta ca om, nu ca jucător de şah. Cu alte cuvinte, nu despre maestrul internaţional Dacosta, ci despre Dick...

Anton Ciuperceanu sări în sus, holbîndu-se la reporter:

— De unde ai auzit de Dick ? Ce ştii dumneata despre Dick ?

Ziaristul îşi coborî iar ochii şi, cu prefăcuta lui nevinovăţie, spuse:

— Am aruncat şi eu o vorbă, la întîmplare...

Secretarul federaţiei de şah se înfurie de-a binelea. Se repezi la tînărul din fotoliu şi-l apucă de umeri, zgîlţîindu-l:

— Nu înţelegi, omule, că e foarte important să spui ce ştii despre Dick ? De unde cunoşti numele acesta ? Cine ţi-a vorbit de el ?

Dinu Romanescu părea să se amuze copios:

— Să zicem că mi l-a suflat muza, muza ziaristicii. Avem şi noi, reporterii, muzele noastre.

Apoi, ridicîndu-se din fotoliu, desprinse mîinile celuilalt de pe umerii săi şi adăugă:

— Dacă mă iei cu duhul blîndeţei, spun totul. Altfel, tac ca peştele.

Lui Anton Ciuperceanu îi fu ruşine de izbucnirea lui. Se întoarse în spatele biroului şi se aşeză, aşteptînd ca reporterul să vorbească. Dar degetele sale, care băteau darabana pe sticla biroului, îi trădau nerăbdarea.

Dinu Romanescu începu să se plimbe cu paşi mari prin încăpere. Ţinea mîinile în buzunarele pantalonilor şi nu părea prea grăbit. Anton Ciuperceanu aşteptă cu răbdare filozofică.

În sfîrşit, ziaristul se hotărî să vorbească:

— Ieri dimineaţa, „Bătrînul” s-a gîndit că ar fi bine să facem un raid-anchetă printre cei zece mari maeştri internaţionali. „Bătrînul” este secretarul nostru de redacţie. M-a chemat şi mi-a pus în vedere ca cel mai tîrziu pînă la ora şase după-masă materialul să fie pe biroul său, bătut la maşină, gata spre publicare. „Zece declaraţii ?” - m-am mirat eu. „Nu e cam mult ?” „Nu, nu e mult” - mi-a spus „Bătrînul” acru, cum îi e felul. „Să nu lipsească nici unul dintre marii maeştri internaţionali”. „Dar dacă nu-i găsesc pe toţi ?” O clipă mai tîrziu mi-a părut rău că am pus întrebarea, fiindcă „Bătrînul” s-a înfuriat, a ţipat la mine că sînt reporter şi că să-i scot din pămînt, din iarbă verde pe cei zece maeştri internaţionali şi să le iau declaraţii...

— Tovarăşe Romanescu, îl întrerupse celălalt nerăbdător, n-are nici un rost să-mi faci un reportaj oral al reportajului

dumitale scris. Pe mine mă interesează...

— Ajung numaidecît şi acolo.

Ziaristul se uită pe sub sprîncene la Ciuperceanu şi acesta nu putea să scape de impresia că în privirea asta stăruia ironia. Dar strînse buzele şi se abţinu de la orice comentariu. Înainte de toate, era important să afle ce ştia celălalt despre Dick.

— Şi după cum îţi spuneam, continuă ziaristul, „Bătrînul” nici nu voia să audă ca vreunul dintre marii maeştri să lipsească din interviu. Am luat deci „Pobeda” redacţiei şi m-am oprit întîi la hotelul „Athenee Palace”, unde am găsit pe trei dintre maeştri angajaţi într-o pasionantă discuţie despre avantajele partidei italiene asupra celei spaniole, scoţiene şi siciliene, despre dezavantajele apărărilor Philidor şi Alehin, precum şi despre deschiderea Caro-Kann conjugată cu mai multe feluri de gambituri...

— Să trecem, te rog, peste amănunte.

— Bine. Din discuţia maeştrilor n-am înţeles prea mare lucru, dar în cîteva minute aveam în buzunar cele trei declaraţii. Maeştrii au fost amabili, şi m-au informat că unii dintre colegii lor plecaseră la Sala Colonadelor să joace o partidă sau două. „Ca să se obişnuiască” - mi-au spus ei - „cu tabla şi figurile, cu atmosfera sălii” M-am aruncat în buna şi vechea noastră „Pobedă” şi în cîteva minute eram în Sala Colonadelor, unde am găsit alţi patru maeştri, cărora le-am luat declaraţii.

— Martin Dacosta era printre ei ?

— Nu. Plecase de dimineaţă de la hotel, împreună cu secretarul său, şi de atunci nu-l mai văzuse nimeni. Aveam deci şapte declaraţii. Pe maestrul Johannson l-am găsit la prînz, în restaurantul hotelului, iar pe maestrul Petrov după-masă, la Muzeul de artă, pierdut în contemplarea unor tablouri din Galeria universală. Prin urmare, nouă declaraţii se aflau însemnate pe filele carnetului meu de notite. Mai lipsea una.

— A lui Martin Dacosta.

— Exact... şi era ora şase după-masă. Am trimis „Pobeda” la redacţie, cu materialul, iar eu i-am telefonat „Bătrînului”, explicîndu-i cum stau lucrurile. „Cum” - a strigat la mine -, „tocmai maestrul Dacosta lipseşte ?!” Apoi mi-a notificat să nu mă întorc la redacţie fără a zecea declaraţie. Am pornit prin oraş, la întîmplare, înarmat numai cu încrederea mea neţărmurită în muza noastră, a reporterilor, care, speram, îmi va

călăuzi paşii. Din jumătate în jumătate de oră telefonam la „Athenee Palace” şi întrebam dacă maestrul s-a întors.

— Şi ţi-a călăuzit paşii... muza dumitale ?

— Da, dar numai după ce mi-a pus la grea încercare răbdarea. Aşa e ea, răutăcioasă... Dar pînă la urmă se dovedi totuşi a fi fată bună. L-am descoperit pe viitorul autor al celei de-a zecea declaraţii abia la miezul nopţii, la barul „Continental”. Dacosta, vreau să spun marele maestru internaţional Martin Dacosta, era beat turtă.

Reporterul se opri din plimbarea lui prin cameră şi se uită la Ciuperceanu să vadă ce efect au cele relatate de el. Dar secretarul federaţiei de şah nici nu clipi:

— Fiecare, zise, îşi poate petrece timpul liber cum doreşte. Îmi permit să-ţi atrag atenţia însă că ai omis să-mi vorbeşti de Dick.

— Ajung numaidecît şi acolo. Prin urmare, m-am prezentat la masa maestrului care se afla în tovărăşia secretarului său, i-am spus cine sînt şi ce doresc de la el. Mi-a făcut declaraţia pe care o cunoşti din ziar şi mi-a repetat-o de zece ori. M-am dus la telefon şi am chemat la redacţie. Ziarul era gata pentru tipar, numai cîteva rînduri erau albe, acolo unde urma să apară declaraţia lui Martin Dacosta. I-am dictat-o „Bătrînului” la telefon, adăugînd că nu se poate pune prea mare temei pe această declaraţie, dat fiind starea de ebrietate înaintată a maestrului. Dar „Bătrînul” a fost de părere s-o publicăm totuşi. „Şi înainte de turneele de la Chamonix şi de la Stockholm” - spunea -, „Martin Dacosta a făcut presei declaraţii identice. De ce n-ar vorbi la fel şi înainte de turneul de la Bucureşti ? Eu cred că ar fi făcut declaraţia asta chiar dacă ar fi băut numai lapte.” Am uitat să-ţi spun că „Bătrînul” e un bun jucător de şah şi că urmăreşte cu pasiune toate competiţiile. Mi-e teamă că va trebui să-mi procuri, pentru el, bilete la turneul care începe astăzi. Am auzit că cele trei mii de locuri ale sălii sînt vîndute pentru toate cele patrusprezece zile ale turneului.

— Îţi procur, zise Ciuperceanu sec, dar cu o singură condiţie: Ca în următoarele cinci minute, în cel mult cinci minute, să lămureşti chestiunea cu Dick.

Dinu Romanescu începu să rîdă. Pe urmă se aşeză în fotoliu, întinse picioarele după obiceiul lui şi spuse cu sinceritate:

— Nu ştiu nimic, dar absolut nimic despre acest Dick al dumitale. Adineauri, cînd ţi-am spus că a fost o vorbă aruncată la întîmplare, n-am minţit. Este adevărul adevărat.

— Bine, dar numele acesta, de unde îl cunoşti ?

— E simplu. După ce am terminat convorbirea cu „Bătrînul”, mi-am făcut o socoteală: Este firesc, mi-am zis, că în ajunul începerii marelui turneu, unii maeştri discută probleme de şah, alţii se obişnuiesc cu atmosfera sălii în care vor juca, iar alţii se odihnesc vizitînd muzee. Dar dacă unul dintre ei se îmbată chiar în noaptea precedentă şi afirmă că e într-o formă excelentă, apoi acesta e un fenomen neobişnuit, care merită să fie studiat mai îndeaproape. M-am întors deci la masa lui Dacosta, care, de altfel, mă invitase, şi am stat vreme de un ceas. Îţi pot afirma, cu toată certitudinea, că acest mare maestru a absorbit în noaptea asta o asemenea cantitate de rachiu, încît n-are să poată juca astăzi nu numai şah, dar nici măcar popice. În drum spre federaţie, am trecut pe la hotel şi am întrebat portarul la ce oră s-a întors. „Puţin după ce am intrat în schimb” - mi-a răspuns. „Cînd ai intrat în schimb ?” „La ora şapte dimineaţa”. Pe urmă mi-a spus confidenţial că au trebuit să-i care, pe maestru şi pe secretarul maestrului, pe sus, pînă în camerele lor.

— Mai ai treizeci de secunde, zise Ciuperceanu consultîndu-şi ceasul, ca să-mi spui ce ştii despre Dick.

— În timp ce stăteam cu ei la masă, secretarul îi spunea mereu Dick. Asta-i tot. Altceva nu ştiu.

Ciuperceanu se gîndi o vreme. Pe urmă spuse cam dezamăgit:

— Într-adevăr, mare lucru n-ai reuşit să-mi spui.

Reporterul se sculă şi se înclină :

— Îmi pare foarte rău. E oare atît de important numele cu care secretarul se adresa maestrului ? De fapt, mi-a făcut impresia că între ei sînt mai degrabă relaţii de prietenie decît de la patron la salariat. În orice caz, acest Miller îl tutuia pe maestru.

Ciuperceanu tresări :

— Miller ai spus ?

— Da, Miller. Aşa îl cheamă pe secretar, Jeffrey Miller.

Se scotoci prin buzunare:

— Mi-a dat şi o carte de vizită.

Secretarul federaţiei rămăsese cu privirea pierdută pe peretele din faţa lui. „Jeffrey Miller”... murmura mereu, „Jeffrey Miller”... Deodată păru să-şi amintească:

— Jeff „Inginerul” !

— Da, răspunse reporterul. Aşa îi spunea Dacosta, Jeff. Iar o dată l-am auzit cînd îi spunea „Mai toarnă un păhărel, inginerule.” Vorbea englezeşte, limbă pe care o cunosc destul de bine şi nu cred să mă fi înşelat.

Anton Ciuperceanu se sculă şi începu să se învîrtească prin încăpere ca un leu în cuşcă, tot bolborosind cuvinte pe care celălalt nu le înţelegea.

La un moment dat, reporterului i se păru însă că aude următoarea frază, cam ciudată şi pentru el de neînţeles:

— Am putea pune bazele unei asociaţii a foştilor deţinuţi de la închisoarea La Plata...

CAPITOLUL AL ŞASELEA

Unde prietenul nostru Anton Ciuperceanu ia o hotărîre neaşteptată

Faptele au dovedit că reporterul Dinu Romanescu s-a înşelat amarnic atunci cînd a crezut că absorbirea unei cantităţi mari de alcool îl va împiedica pe maestrul Martin Dacosta să joace în prima zi a turneului. Nu numai că a jucat, dar a şi cîştigat, în faţa maestrului Sperlinger, care a abandonat după a douăzeci şi opta mutare. De asemenea, a cîştigat şi în următoarele două runde ale turneului.

În dimineaţa zilei de 18 martie, după a treia zi a turneului, maestrul Johannson, care cu o seară înainte dăduse mutarea în plic, a căzut de acord asupra remizei în partida cu maestrul Macpherson. În fruntea clasamentului, pe primele trei locuri, se aflau maeştrii Dacosta, Cerednikov şi Agostini, cu cîte trei puncte din trei posibile; pe următoarele trei locuri se clasaseră maeştrii Levinson, Johannson şi compatriotul nostru Victor Ursu, cu cîte două puncte şi jumătate; pe locurile şapte şi opt, maeştrii Petrov şi Macek, cu cîte un punct şi jumătate; iar pe locul nouă maestrul Macpherson, care obţinuse un punct, remizînd cu Johannson şi cu Ursu, după ce pierduse la Agostini.

Partidele primelor trei runde au fost foarte strînse. Participanţii au dovedit hotărîre fermă de a cîştiga, nu s-au sfiit să intre în poziţii dificile şi au clădit combinaţii strategice

îndrăzneţe şi spectaculoase. De altfel, din cele douăzeci şi una de partide disputate în aceste trei runde, numai cinci s-au terminat prin remiză, ceea ce dovedeşte cu prisosinţă că, în general, nu s-a folosit jocul poziţional, ci lupta deschisă.

În fiecare dimineaţă, la biroul de presă al Sălii Colonadelor soseau ziare şi reviste şahiste din numeroase ţări, aduse printr-un serviciu special de poştă aeriană. Presa străină publica reportaje din Sala Colonadelor, comentarii la diferite partide jucate, clasamente, pronosticuri. Toate ziarele şi revistele erau de acord că forţele ce se ciocnesc şi nivelul la care se desfăşoară partidele confirmă tradiţia bine stabilită a „turneului de primăvară”, care constituie unul dintre evenimentele remarcabile ale vieţii şahiste internaţionale, o adevărată trecere în revistă a forţelor şi cunoştinţelor celor mai buni şahişti din lume.

Revista sovietică „*Şahmatnîi Jurnal*” scria: „*Într-o asemenea competiţie de mare anvergură, în care se întîlnesc jucători cu excepţională putere de calculare a combinaţiilor şi în acelaşi timp îndrăzneţi, nu se poate cîştiga... nepierzînd. De aceea, remizele sînt rare, iar partidele se caracterizează printr-o deosebită combativitate...*”

Sub semnătura trimisului ei special, Filippo Nardi, revista „*Cronaca degli scacchi*” din Milano afirma: „*Cele 2l de partide jucate în primele trei runde s-au prezentat la nivelul cel mai înalt al cunoştinţelor teoretice şi practice actuale în domeniul şahului. Mai sînt zece runde în care se vor juca încă 70 de partide, pe care iubitorii şahului din lumea întreagă le aşteaptă nu numai cu curiozitate sportivă, dar ca pe un excepţional material documentar, un material de studiu asupra şahului modern...*”

În „*Der Abend*” din Berlin, Trude Hartmann făcea o judicioasă analiză a cauzelor pentru care maestrul Sperlinger se clasase numai pe locurile 10-12, cu o jumătate de punct obţinută în partida nedecisă cu maestrul Levinson. „*Sorţii nu i-au fost favorabili compatriotului nostru*” - scria Trude Hartmann. „*El a fost primul care a jucat cu Dacosta şi prima victimă a marelui maestru american. Poate că această situaţie a acţionat ca un factor psihologic deprimant... Turneul de la Bucureşti a demonstrat că, în concepţia modernă despre şah, elementul surpriză nu este chiar atît de redus şi că, într-o competiţie de mare anvergură, nu predomină numai rezultatele normale prin*

jocul poziţional...”

Toate celelalte reviste aduceau comentarii asemănătoare, pe acelaşi ton. Organizatorii turneului de la Bucureşti aveau deci toate motivele să fie mai mult decît mulţumiţi, avînd în vedere succesul deplin înregistrat de competiţie.

Cu toate acestea, înfăţişarea unuia dintre organizatori nu reflecta cîtuşi de puţin o asemenea mulţumire. Este vorba de prietenul nostru Anton Ciuperceanu, care, în cele trei zile de cînd începuse turneul, devenise de nerecunoscut. Umbla tot timpul preocupat, dormea foarte puţin, slăbise şi se trăsese la faţă, era irascibil şi biata tovarăşă Olga trebuise nu o dată să rabde ieşirile lui nervoase şi exagerat de severe.

În dimineaţa asta, dimineaţa zilei de 18 martie, Anton Ciuperceanu părea mai obosit şi mai preocupat ca oricînd. Cînd a stat de vorbă cu preşedintele federatiei noastre de şah, acesta observase starea lui Anton Ciuperceanu dar o pusese pe seama surmenajului. Organizarea „turneului de primăvară” căzuse, în bună parte, în sarcina secretarului federaţiei, care lucrase foarte mult în ultima vreme. Aşa se face că preşedintele nu dăduse prea mare atenţie aerului preocupat şi nervozităţii lui Ciuperceanu, mulţumindu-se să-şi noteze în agenda de birou ca, imediat după terminarea competiţiei, să-i acorde secretarului federaţiei un concediu de odihnă.

Cititorul îşi imaginează, desigur, motivele pentru care prietenul nostru Anton Ciuperceanu era atît de preocupat. Sînt motivele care preocupau, în acelaşi timp, pe alţi doi iubitori ai jocului de şah, aflaţi în două părţi opuse ale lumii: profesorul Roland Despreux, care era acum la Amsterdam, şi Alonso Garcia-Gomez din Buenos Aires.

„Îţi cer se taci” - îi spusese profesorul Despreux lui Anton Ciuperceanu, după ce-i adusese la cunoştinţă cele conţinute în scrisoarea sosită de la Buenos Aires. „Îţi cer să taci, cel puţin deocamdată. Asta, din două motive; în orimul rînd pentru că prietenul meu Garcia-Gomez se poate înşela şi Martin Dacosta să nu fie una şi aceeaşi persoană cu măsluitorul şi fostul puşcăriaş Dick Martin; în al doilea rînd, fiindcă turneul de la Bucureşti, această frumoasă competiţie aşteptată cu atîta nerăbdare de iubitorii şahului din toată lumea, nu trebuie să fie umbrit de asemenea lucruri... asemenea lucruri... respingătoare. Da, acesta este cuvîntul: respingătoare”.

Acum, primul dintre aceste motive dispăruse. Dacosta era indubitabil Dick Martin. În această privinţă, mărturia adusă de reporterul Romanescu era edificatoare. Iată deci că „măsluitorul şi fostul puşcăriaş” - cum se exprimase profesorul Despreux -, era unul dintre participanţii turneului de la Bucureşti. „Măsluitorul şi fostul puşcăriaş” era partenerul a nouă mari maeştri internaţionali, al unora dintre cei mai buni jucători de şah din lume. Iar „secretarul” său, acest Jeffrey Miller, era plămădit din acelaşi aluat cu prietenul său Dick Martin.

Cu cîteva zile în urmă, Ciuperceanu îl condusese pe profesorul Despreux la aeroportul Băneasa. În timp ce schimbau o strîngere de mînă, la despărţire, preşedintele federaţiei internaţionale îi spusese:

— Ţi-arn împărtăşit îndoielile mele cu privire la Martin Dacosta şi ţi-am arătat scrisoarea domnului Garcia-Gomez pentru că socotesc că măcar unul dintre organizatorii turneului de la Bucureşti trebuie să fie informat în această chestiune. Urmăreşte jocul lui Dacosta, supraveghează comportarea lui în timpul competiţiei. Dacă intervine ceva deosebit, o situaţie nouă, neprevăzută, socoteşte-te dezlegat de promisiunea ce mi-ai făcut. Într-un asemenea caz, las la aprecierea dumitale dacă să păstrezi în continuare discreţia asupra celor aflate.

Acestea au fost ultimele cuvinte pe care i le spusese profesorul. Cîteva minute după aceea, cvadrimotorul argintiu se ridica lin de pe sol, lăsînd pe secretarul federaţiei noastre de şah pradă gîndurilor sale întunecate.

La toate acestea se gîndea Anton Ciuperceanu în dimineaţa zilei de 18 martie, plimbîndu-se cu înverşunare în biroul său. Era singur în sediul federaţiei. Toţi ceilalţi se aflau în Sala Colonadelor, unde urmau să înceapă partidele celei de-a patra runde; pînă şi tovarăşa Olga, care fusese detaşată, pe întreaga durată a competiţiei, ca dactilografă pe lîngă biroul de presă al turneului.

„Ce să fac ?” - se frămînta secretarul federaţiei noastre de şah. De mii de ori îşi pusese în ultimele zile această întrebare : „Ce să fac ? Ce să fac ?” De cîteva ori se apropiase de preşedintele federaţiei şi voise să-i relateze tot ce ştia despre Martin Dacosta. Dar întotdeauna se răzgîndise în ultima clipă. „Ce să fac ? Ce să fac ?”

De cîteva ori se aşezase la biroul său şi începuse o

scrisoare către profesorul Roland Despreux, dar de fiecare dată rupsese hîrtia după primele cuvinte. Protesorul Roland Despreux era departe, la Amsterdam, la mii de kilometri. Scrisoarea ar ajunge tîrziu, răspunsul şi mai tîrziu. Şi apoi, cu ce-l putea ajuta profesorul Despreux ?

Anton Ciuperceanu cântărise toate soluţiile. Ar fi putut, desigur, să convoace o conferinţă de presă şi să dea în vileag adevărata identitate a lui Martin Dacosta, după care juriul international al turneului ar hotărt eliminarea din competiţie a acestui element dubios şi anularea partidelor pe care le jucase pînă atunci. Fără îndoială că o asemenea hotărîre a juriului ar avea aprobarea deplină a profesorului Despreux, în calitatea sa de preşedinte al Federaţiei internationale de şah.

Dar aceasta ar fi însemnat un scandal de proporţii uriaşe în lumea şahului. Existau, în Occident, o seamă de publicaţii şahiste, reprezentînd cercurile cele mai reacţionare, care ar fi interpretat cu totul tendenţios o asemenea hotărîre luată de juriul turneului...

Tînărul se trînti în fotoliu, cu capul în mîini. „Ce să fac ? Ce să fac ?”

Stătu o vreme cu ochii închişi, apoi sări în picioare, sub imboldul unei hotărîri subite. Îşi consultă ceasul: trecuse de ora nouă. Mai era aproape un ceas ptaă la începerea partidelor rundei a patra. Îşi luă in grabă pardesiul şi pălăria, apoi coborî scările sărind treptele cîte două.

În stradă avu şansa să găsească imediat un taximetru liber.

— La hotelul „Athénée Palace”, îi spuse şoferului.

Ajuns la destinaţie, se adresă funcţionarului de la poarta hotelului:

— Vreau să vorbesc cu domnul Dacosta. Martin Dacosta din Buenos Aires.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

Unde vedem ce convorbire neobişnuită se desfăşoară într-o cameră a hotelului „Athénée Palace”

Anton Ciuperceanu îl găsi pe Martin Dacosta în halat de casă şi cu o pungă de gheaţă pe cap. Un halat în carouri mari, violent colorat, „Iar a băut” - se gîndi Ciuperceanu uitîndu-se la

punga cu gheaţa şi la cearcănele vinete de sub ochii şahistului.

— Am o migrenă îngrozitoare, spuse Dacosta drept orice salut. Dar nu trebuie să aveţi nici o grijă. Voi juca şi astăzi, ca în fiecare zi. Mă simt în formă.

Zîmbi, dezvelind de sub mustăcioara scurtă două şiruri de dinţi albi. Ochii vioi se mişcau neastîmpăraţi, căutînd parcă ceva.

Se aşezară pe două taburete situate lîngă o măsuţă încărcată cu reviste de şah. Sprîncenele lui Dacosta se ridicară, arcuindu-se ca două semne de întrebare.

Anton Ciuperceanu se hotărî să treacă la un atac direct. Cunoştinţele sale de limbă engleză nu erau prea avansate, dar îşi pregătise încă pe drum cîteva fraze:

— Cunosc identitatea lui Dick Martin, originar din San Diego, California, condamnat la şase luni pentru că a trişat la jocul de cărţi. Pedeapsa a făcut-o la închisoarea La Plata din Buenos Aires.

Dacosta se întunecă la faţă. Privi o clipă fix la Ciuperceanu şi păru că vrea să spună ceva. Dar se răzgîndi. Deschise o cutie de lemn aflată pe măsuţă şi alese cu deosebită grijă o ţigară de foi. Îi muşcă vîrful şi-l scuipă pe jos.

„Vrea să cîştige timp” — se gîndi Anton Ciuperceanu. Şahistul îşi aprinse tacticos ţigara, dar degetele care ţineau chibritul tremurau. Anton Ciuperceanu nu-şi dădea seama dacă la originea acestui tremur era emoţia sau numai rachiul pe care, în ultima vreme, americanul îi consumase în cantităţi apreciabile.

Învăluindu-se într-un nor de fum albăstrui, Dacosta începu din nou să zîmbească:

— Nu ştiu nimic despre toate astea. N-am auzit de Dick Martin şi nici de închisoarea La Plata. Dick Martin ? Cine e acest gentleman? De fapt, nici nu mă interesează.

Îşi luă punga de cauciuc de pe cap şi o aruncă pe covor. Nimic din tulburarea de adineauri nu se mai vedea în atitudinea lui.

Anton Ciuperceanu îi privi faţa cu nasul subţire, ochii injectaţi, cu pungi vinete, şi dinţii albi, încremeniţi într-un zîmbet batjocoritor. „Omul acesta e jucător de profesiune” - se gîndi. „Are calmul şi impenetrabilitatea jucătorului de pocher, ştie să-şi stăpînească faţa, să-şi ascundă gîndurile”.

— Domnule Dick Martin, zise rar, avem dovezi incontestabile. Atît dumneata, cît şi... secretarul dumitale, Jeffrey Miller, sau, dacă vrei, Jeff „Inginerul”, aveţi caziere la poliţia din Buenos Aires. Pentru noi, chestiunea e limpede.

Spunea „noi” - deşi la ora aceea era singurul om din Bucureşti care cunoştea adevărata identitate a lui Dacosta - fiindcă i se părea că asta dă mai multă greutate cuvintelor sale.

Dacosta pufăi din ţigară, scoţînd nori groşi de fum. Pe urmă îşi îngustă pleoapele, părind să se gîndească intens.

— Domnule, spuse, în sfîrşit, nici nu ştiu prea bine cine eşti dumneata. Spui că eşti secretarul federaţiei romîne de şah şi unul dintre organizatorii acestui turneu. Foarte bine. Mai departe, pretinzi că eu aş fi un anume Dick Martin şi că aş avea cazier la poliţia din Buenos Aiies. Să zicem că este adevărat. Reţine că nu recunosc nimic, ci pun numai ipoteza că ar fi adevărat.

Ridică privirea şî se uită drept în ochii lui Ciuperceanu.

— De ce îmi spui toate astea ? Ce pretenţii ai ?

„Vrea să-mi ofere bani” - îi ţîşni prin minte lui Anton Ciuperceanu. „Vrea să-mi ofere bani ca să tac. Vrea să-mi cumpere tăcerea”. Simţi deodată un val de dezgust, de scîrbă amestecată cu dispreţ faţă de omul acesta. Pe urmă, un fel de încleştare, ca un nod ce i se pusese în gît:

— Nu pot cădea la învoială cu dumneata, domnule Dick Martin. Asemenea tranzacţii poţi face cu Jeff „Inginerul” sau cu... cu... cu Jo „Cicatrice”.

Celălalt nu-şi putu reţine o mică tresărire. Dar ochii nu i se dezlipiră de pe faţa lui Ciuperceanu. Urmărea foarte atent, cu pasiune chiar, ce-i spunea vizitatorul său.

„E curios să afle cît ştii” - se gîndi Ciuperceanu şi-şi închipui ca în felul acesta trebuie să se desfăşoare lucrurile şi la o partidă de pocher, unde fiecare jucător încearcă să ghicească ce cărţi are adversarul în mînă.

Lui Dacosta nici nu-i trecea prin minte că vizitatorul său ar putea să refuze banii pe care era dispus să-i ofere. „Se preface că nu acceptă” - îşi zicea - „şi-mi aminteşte de Jo «Cicatrice» ca să-mi arate că ştie destul de mult. Asta înseamnă că preţul va fi mai mare. Dar, cît ştie ? Trebuie să aflu neapărat cît de mult ştie”.

Fără să-şi clintească privirea de pe faţa lui Ciuperceanu şi

fără să-şi părăsească o clipă zîmbetul care parcă îi încremenise pe buze, întrebă:

— Dacă aş fi într-adevăr acel Martin... Dick Martin şi dacă aş fi dispus să cad la o învoială cu dumneata, crezi că n-am reuşi să ne înţelegem ? Între doi oameni se poate cădea totdeauna la învoială. N-am cunoscut încă pe nimeni care să nu aibă nevoie de bani.

Secretarul federaţiei noastre de şah îşi stăpîni furia:

— Oamenii pe care i-ai cunoscut, domnule Dick Martin, sînt din lumea dumitale. Cu mine n-ai să poţi cădea niciodată la o asemenea învoială. Totuşi, deşi acest lucru îmi repugnă, sînt dispus să închei cu dumneata o... să zicem o tranzacţie. Bineînţeles, în condiţiile dictate de mine.

Cu o mişcare bruscă, Dacosta îşi stinse ţigara de foi în scrumiera de pe masă.

— Ei vezi ?! zise rînjind. Ei vezi ?! Nu ştiu dacă-ţi repugnă sau nu să închei o... cum spuneai ? da, o tranzacţie cu mine, dar sînt convins că banii mei nu-ţi repugnă.

— N-am nevoie de banii dumitale.

Şahistul se uită la el uimit. Pentru prima dată Ciuperceanu avea impresia că e sincer. Pe urmă însă, Dacosta izbucni în rîs:

— Te ţii tare ! îi spuse şi încercă să-l bată familiar pe umăr.

Anton Ciuperceanu se feri aproape instinctiv. Îl scîrbea atingerea acestui individ.

În clipa aceasta, uşa se dcschlse şi din camera alăturată apăru un bărbat, îmbrăcat ca şi Dacosta într-un halat de casă. Avea părul în dezordine şi căsca de-i trozneau fălcile. Era vădit că tocmai se trezise din somn.

Anton Ciuperceanu nu-l văzuse niciodată, dar presupuse, pe bună dreptate, că era Jeffrey Miller.

Acesta din urmă se uită la ceas.

— Trebuie să te grăbeşti. E aproape zece. În fiecare zi întîrzii. Unui mare maestru internaţional îi stă bine să fie punctual. Asta face impresie publicului.

Secretarul federaţiei noastre de şah se convinse astfel că reporterul Dinu Romanescu nu exagerase. Jeffrey Miller nu-i vorbea „maestrului” ca un salariat, ci pe un ton poruncitor şi chiar uşor dispreţuitor.

Dacosta îi arată lui Miller pe vizitatorul său:

— Domnul, îi spuse, a venit să ne povestească unele lucruri interesante şi să ne propună o... tranzacţie.

Miller se întoarse spre Ciuperceanu şi acesta văzu că faţa „secretarului” era la fel de răvăşită ca şi a „maestrului”. Numai că Jeff „Inginerul” avea cam de două ori mai mulţi ani ca Dick Martin şi prin urmare viaţa dezordonată pe care o dusese lăsase urme de două ori mai adînci.

Fără să ia în seamă pe vizitatorul său, Dacosta îl trase pe Miller deoparte şi-i vorbi cîtva timp în limba spaniolă. Din cele cîteva cuvinte pe care le înţelese, Ciuperceanu deduse că Dick Martin îşi punea prietenul la curent cu cele discutate pînă acum.

— Aha ! făcu Miller crezînd că a înţeles scopul vizitei. Prin urmare, şantaj !

Anton Ciuperceanu sări în picioare, palid de mînie, strîngînd pumnii. Miller nu-i dădu atenţie. Se apropie de un dulăpior, scoase o sticlă cu băutură şi-şi turnă un pahar pe care-l dădu pe gît dintr-o sorbitură. Dacosta se uită la el cu invidie şi-şi trecu limba peste buzele uscate. Era un gest deosebit de elocvent.

— Nu acum, îi spuse Miller. Deseară, după ce ai să termini partida din runda a patra.

Astupă sticla şi o puse la loc în dulăpior. Apoi închise dulapiorul şi băgă cheia în buzunarul halatului.

— Să auzim ! făcu întorcîndu-se către Ciuperceanu. La cît îţi preţuieşti tăcerea ?

Secretarul federaţiei noastre de şah simţi cum îl cuprinde, încetul cu încetul, mînia. „Trebuie să fiu calm” - îşi spuse strîngînd dinţii, „înainte de toate, trebuie să fiu calm”.

— Domnul Dick Martin, spuse, v-a informat probabil despre datele pe care le posed. Tranzacţia pe care v-o propun e următoarea: să se prezinte imediat la preşedintele juriului şi să anunţe că se retrage din competiţie. Puteţi indica un motiv oarecare, de exemplu că Martin Dacosta s-a îmbolnăvit. Apoi, pînă cel mai tîrziu mîine dimineaţă, să părăsiţi ţara.

Cei doi rămaseră cu gura căscată.

Jeffrey Miller fu primul care-şi reveni. Se repezi la dulăpior, mai dădu un păhărel pe gît, apoi spuse răstit spre Dacosta:

— Îmbracă-te. E aproape zece.

— Nu, interveni Ciuperceanu calm. Mai întîi trebuie să capăt răspunsul la propunerea mea.

Miller se întoarse spre el:

— Sînt convins că n-ai vorbit serios. Mai gîndeşte-te. Poate ca vom reuşi să găsim o altă modalitate. O sumă frumuşică, rotunjoară...

— Nu, spuse tînărul calm. V-am spus care sînt condiţiile mele.

— Şi dacă nu le acceptăm ?

— Voi convoca pentru astăzi la prînz o conferinţă de presă, cu participarea corespondenţilor străini care sînt acum la Bucureşti, şi voi dezvălui tot ce ştiu.

Jefîrey Miller se gîndi o vreme. Pe furiş se uita la Ciuperceanu. Nu-i venea să creadă că acesta vorbeşte serios. Dar faţa încruntată a tînărului, pe care se citea o hotărîre nestrămutată, îl convinse.

Se trînti pe taburetul pe care cu cîteva minute înainte şezuse Dacosta şi îşi aprinse o ţigară.

— Crezi, spuse, că ai să poţi obţine să fim eliminaţi din turneu ?

— Da. Cunosc pe membrii juriului. Sînt oameni... sînt... altfel de oameni decît voi. Pentru ei, şahul reprezintă o cauză, o idee şi nu o afacere comercială. Sînt sigur că vom avea şi aprobarea federaţiei internaţionale. Profesorul Roland Despreux...

Se opri şi-şi muşcă buzele. Nu voia să vorbească prea mult. În nici un caz nu trebuia să divulge sursa informaţiilor sale.

Celălalt nu păru să dea atenţie ultimelor cuvinte ale lui Ciuperceanu. Fuma dus pe gînduri. Se vedea însă că aceste gînduri îi cereau un efort serios şi că ar fi preferat probabil să-şi pună punga cu gheaţă pe cap. În cameră plutea un uşor abur de alcool, rămas probabil încă din seara precedentă.

— Ai face o mare greşeală, spuse în sfîrşit, dacă ai convoca o conferinţă de presă şi ai debita acolo toate prostiile astea despre maestrul Dacosta. S-ar face, desigur, oarecare zgomot în jurul întregii afaceri, dar pe care temei l-ar elimina juriul din competiţie ? A stat şase luni la închisoarea La Plata. Să admitem că e adevărat. Ei şi ? Omul şi-a ispăşit pedeapsa şi acum poliţia nu mai are nimic cu el. Dacă nu-l înscria de la început, era altceva, dar acum, după trei runde, cînd se află pe primul loc în clasament şi este favoritul turneului...

— Asta va fi o învăţătură de minte pentru alţii, spuse

Ciuperceanu cu amărăciune, pentru cei care vor organiza turneul candidaţilor de la Amsterdam şi pentru ceilalţi. Toţi iubitorii de şah din lume trebuie să ştie cu cine au de-a face, cine este „marele maestru” Dacosta, alias Dick Martin.

Presupusul secretar al „maestrului”, fără să se formalizeze cîtuşi de puţin de faptul că vorbele lui Ciuperceanu puteau fi interpretate ca o insultă, se mai gîndi o vreme, pe urmă continuă:

— Cred că ar trebui să mai ai ceva în vedere. Martin Dacosta e unul dintre cei mai buni jucători de şah din lume. Poate că, în urmă cu cîţiva ani, cînd era mai tînăr, a „învîrtit” cîte o mică afacere nu prea cinstită. Poate că a stat şi la închisoare. Dar oare nu-i păcat ca pentru atîta lucru şahul să piardă un strălucit reprezentant ? Un jucător de talia lui Martin Dacosta apare o dată la o sută de ani. Partidele lui sînt acum tipărite în milioane de exemplare şi studiate de şahiştii din toate ţările lumii.

Jeffrey Miller se opri şi încercă să vadă pe faţa lui Ciuperceanu ce efect au cele spuse de el. Rezultatul acestui examen nu păru să-l satisfacă.

Din încăperea de alături apăru Martin Dacosta, care între timp se îmbrăcase. Lăsase uşa deschisă ca să audă tot ce vorbeau cei doi. În timp ce-şi lega cravata, se uită la secretarul federaţiei noastre de şah şi rîse batjocoritor.

— Prietenul meu Jeff Miller, zise, nu ţi-a spus esentialul.

Îşi puse haina şi pardesiul, începu să-şi îmbrace încet, tacticos, mănuşile. Nişte mănuşi galbene, din piele de porc:

— Nu ţi-a spus, continuă el, că avem prieteni foarte puternici şi foarte bogaţi. Da, foarte bogaţi şi cu multă influenţă. Aceşti prieteni ai noştri vor dezlănţui o campanie de presă. Sînt destule ziare amatoare de afaceri scandaloase. Asemenea afaceri aduc mulţi cititori şi cititorii aduc bani...

Deşi nu lăsa să se vadă nimic pe faţa lui, Anton Ciuperceanu trebui să recunoască, nu fără amărăciune, că Dick Martin avea dreptate. Cu ochii minţii vedea parcă titlurile senzaţionale din unele reviste de şah şi din anumite ziare reprezentînd cercurile cele mai reacţionare din Occident: „Decizia arbitrară a juriului de ia Bucureşti”, „Cel mai bun şahist eliminat din turneul de primăvară”, „Comuniştii de la Bucureşti încearcă să se descotorosească de maestrul american

Dacosta!”, „Martin Dacosta, victimă a persecuţiei comuniste !”.

— Ziarele pe care le finanţează aceşti prieteni ai noştri, continuă Dacosta rînjind, îmi vor lua apărarea, ba chiar vor face din mine o victimă. Unele vor spune că este o eroare, că n-am nici o legătură cu Dick Martin. Altele vor arăta că totul este o înscenare comunistă şi vor aduce şi documente pe care le vor reproduce în fac.... în fac... Cum se cheamă asta ? A, da, în facsimil. Ehei ! Se pricep băieţii din presă la de-alde astea ! Şi nu trebuie să uiţi pe cei care se vor grăbi să găsească tot felul de justificări, pe cei care vor spune că pentru talentul meu excepţional trebuie să mi se ierte greşelile tinereţii, că şi marele Capablanca a fost acuzat de abuz de încredere şi a avut un proces şi aşa mai departe.

— Ai pronunţat adineauri un nume, interveni Jeffrey Miller. Numele profesorului Roland Despreux. Îmi amintesc de scurta cuvîntare pe care a ţinut-o la festivitatea de deschidere a turnelui de la Chamonix. „Indiferent de deosebirile politice si economice dintre sistemele diferitelor ţari” - spunea -, „şahiştii din întreaga lume se întîlnesc în faţa tablelor de şah, întrecîndu-se în luptă paşnică şi contribuind la întărirea prieteniei dintre ţările lor”. Am citat bine ? Cred că da.

Dădu capul pe spate şi izbucni într-un hohot de rîs, un rîs care avea ceva artificial, silit şi răutăcios.

— Ştii, continuă, ce ai să obţii cu destăinuirile dumitale, cu campania de presă pe care ai s-o dezlănţui ? O scindare a mişcării şahiste internaţionale. Cunosc pe cîţiva care abia aşteaptă să scape de şahiştii sovietici, care domină de mulţi ani în toate turneele. Alţii, de bună-credinţă, se vor lăsa induşi în eroare de furibunda campanie pe care o vom dezlănţui şi ne vor urma. Vom face o altă federaţie şi un campionat al „lumii libere”. Şi atunci, toate eforturile voastre de pînă acum vor fi fost zadarnice şi nici autoritatea de care se bucură, deocamdată, Despreux al vostru nu va mai folosi la mare lucru.

— Prietenii noştri de care vorbeam, interveni Dacosta, prietenii noştri influenţi, abia aşteaptă prilejul unei asemenea campanii. Au mai dus ei şi altele…

Ciuperceanu înlemnise. I se părea că fiecare cuvînt aruncat de vreunul din cei doi îl izbea drept în faţă.

Martin Dacosta îşi luă pălăria şi deschise uşa dinspre coridor. Din prag, se întoarse şi spuse rînjind:

— Acum plec, domnule secretar al federaţiei de şah. Astăzi joc cu Macpherson. Îi voi trage scoţianului o bătaie, să mă ţină minte.

Anton Ciuperceanu privi faţa răvăşită a americanului, pe care încremenise iar rînjetul acela rigid, care acum i se părea mai respingător ca oricînd. Un gînd îi tîşni prin minte:

„Omul acesta trişează ! Omul acesta e un jucător profesionist şi trişează !”

În faţa hotelului, Ciuperceanu se opri o clipă pe trotuar şi-şi roti absent privirea peste clădirile Ateneului, restaurantului „Cina”, biroului de voiaj, Muzeului de artă. Apoi trase o dată adînc, în piept, aerul proaspăt al dimineţii şi porni, cu paşi mărunţi şi umeri gîrboviţi, murmurînd mereu: „Omul acesta trişează... Dar cum ? ... Cum se poate trişa la şah ?... Cum ?... Cum ?...”

Trecătorii se întorceau şi priveau cu mirare în urma lui.

CAPITOLUL AL OPTULEA

Unde Trude Hartmann şi Anton Ciuperceanu discută despre hipnotism şi despre altele

Din runda a opta mai rămăsese o singură partidă neterminată, cea dintre maestrul italian Agostini şi compatriotul nostru Victor Ursu.

În seara de 25 martie, acesta dăduse mutarea în plic, iar a doua zi dimineaţa, la cîteva minute după reluarea partidei, maestrul Agostini propuse remiza. Propunerea, acceptată de partener, sfîrni senzaţie printre spectatori, pe de o parte fiindcă, aparent, maestrul italian avea un uşor avantaj poziţional, pe de altă parte fiindcă era prima jumătatea de punct pe care o pierdea de la începerea turneului.

În consecinţă, la conducerea clasamentului rămăseseră P. A. Cerednikov şi M. Dacosta, cu cîte opt puncte, urmaţi îndeaproape de B. Agostini, cu şapte puncte şi jumătate. Pe locurile următoare se aflau M. Levinson, cu şase puncte şi jumătate, V. Ursu cu şase puncte, şi S. Jo-hannson, cu cinci puncte şi jumătate. B. Petrov şi N. Macpherson îşi împărţeau locurile şapte şi opt, cu cîte trei puncte, iar locurile nouă şi zece H. Hildebrandt si L. Sperlinger, la o jumătate de punct diferenţă.

Cele cincizeci şi şase de partide jucate pînă acum

stîrniseră entuziasmul iubitorilor de şah. Revistele de specialitate, ca şi presa zilnică, acordau spaţii largi rezultatelor, comentau jocul armonios, prin care străbătea o excepţională putere de calculare, al maestrului sovietic P. A. Cerednikov, jocul variat, punînd probleme combinative complicate, al maestrului italian Baldassare Agostini, superioritatea maestrului sovietic Mihail Levinson în domeniul jocului poziţional, afirmarea maestrului Victor Ursu ca un strateg de mare clasă, pregătirea teoretică solidă şi voinţa de luptă a maestrului suedez Sven Johannson.

Dar, mai înainte de orice, publicaţiile se întreceau în a aduce elogii maestrului Martin Dacosta, jocului său variat şi plin de surprize.

„Tribune des echecs” din Paris scria: „...Dacosta atacă atunci cînd te aştepţi mai puţin: după un joc poziţional relativ liniştit, în care prudenţa pare să fie linia generală a partidei, atacul său se dezlănţuie neaşteptat şi năvalnic, furibund chiar, derutînd pe adversar şi răsturnîndu-i ipotezele şi combinaţiile clădite pînă atunci cu trudă şi migală...”

În „Schweizer Schachblätter” din Zürich, un comentator afirma: „...multe dintre partidele jucate în turneul de primăvară au răsturnat concepţiile noastre asupra unor probleme teoretice şi practice ale şahului. Îndeosebi Martin Dacosta s-a dovedit o personalitate şahistă uimitoare şi va mai trece o vreme pînă cînd vom putea face o analiză temeinică şi completă a stilului său, cu totul ieşit din comun. Pe bună dreptate, în cercurile şahiste se vorbeşte acum de «problema Dacosta», şi chiar de «misterul Dacosta».”

Filippo Nardi semna în „Cronaca degli scacchi” un reportai cu aspecte din timpul turneului. Revista milaneză, sub menţiunea „De la trimisul nostru special la Bucureşti”, descria impunătoarea Sală a Colonadelor şi sistemul de transmisie electrică, simultan pe şapte imense table de şah, a fiecărei mutări de la cele şapte mese de joc, elogia apoi disciplina şi competenţa publicului romînesc, apoi dădea două declaraţii ale unor amatori entuziaşti care-şi luaseră concediul de odihnă acum, ca să poată urmări din sală, dimineaţa şi după-amiaza, desfăşurarea partidelor.

Mai departe, Filippo Nardi arăta unele caracteristici ale maeştrilor în timpul jocului: B. Agostini îşi încrucişa braţele la

piept şi rămînea minute întregi nemişcat ca o statuie; P. A. Cerednikov se juca tot timpul cu creionul cu care îşi nota, într-un carneţel, fiecare mutare: M. Dacosta părea să nu acorde atenţie tablei de şah şi îşi înregistra mutările cu ajutorul unui mic aparat în genul marinii de scris; M. Levinson îşi sprijinea tot timpul fruntea în mînă, astfel că atunci cînd juca în stînga mesei, cu albele, spectatorii nu-i vedeau faţa: V. Ursu purta ochelari fumurii şi - după propria sa declaraţie - se gîndea cu ochii închişi; S. Johannson mînca tot timpul bomboane cu mentă, fiindcă mestecatul îl calma şi... îî limpezea gîndurile.

Acestea şi multe altele erau preocupările presei de specialitate şi ale rubricilor de şah din ziare.

În dimineaţa de 24 martie, la cîteva minute după ce începuseră partidele rundei a noua şi imediat ce se anunţase că Victor Ursu acceptase remiza în reluarea cu Baldassare Agostini, Trude Hartmann intră în biroul presei, unde-l găsi pe Anton Ciuperceanu.

— Te-am căutat peste tot, îi spuse ea. Toată lumea e în sală, numai dumneata te-ai retras aici ca un urs.

Secretarul federaţiei de şah o privi cu ochii obosiţi. Frământările ultimelor zile îl slăbiseră şi dăduseră paloare feţei sale.

Trude Hartmann se aşeză pe un colţ al mesei, picior peste picior, şi îşi aprinse o ţigară.

— Ai citit presa ? întrebă.

— Da.

— E de mirare ce prostii pot îndruga unii. O revistă atît de serioasă ca „Schweizer Schachblätter” vorbeşte despre „misterul Dacosta”. Un ziar din Madrid scrie că Dacosta îşi hipnotizează adversarii şi că maeştrii au decis să-şi pună ochelari negri în timpul partidelor cu el.

Ciuperceanu zîmbi:

— Şi despre alţii s-a spus asta. În timpul unor turnee s-au găsit maeştri occidentali care şi-au pus ochelari fumurii ca să nu fie „hipnotizaţi”. Despre Emanuel Lasker se spunea, încă de la începutul secolului, că îşi „vrăjea” adversarii.

— Numai Victor Ursu poartă ochelari fumurii, remarcă ziarista.

— Da, dar îi poartă întotdeauna. Şi apoi, Victor Ursu încă nici n-a jucat cu Dacosta. Întîlnirea lor e prevăzută pentru runda

a zecea.

Se uită la Trude şi întrebă curios:

— Crezi în hipnotism ?

Fata şovăi. Pe urmă spuse:

— Fără îndoială că hipnoza, ca atare, există. Orice psihiatru îţi va putea da o definiţie exactă care, dacă nu mă înşel, sună cam aşa: stare asemănătoare cu somnul, provocată de sugestie, acţiunile celui hipnotizat fiind supuse hipnotizatorului. Cu alte cuvinte, hipnotizatorul provoacă apariţia unor faze de somn artificial în celulele scoarţei cerebrale a celui hipnotizat.

Văzînd că tînărul se uită surprins la ea, fata rîse:

— Am studiat filozofia. Am avut ca profesor de psihologie pe unul dintre psihiatrii noştri renumiţi şi am fost o studentă foarte bună.

— Mărturisesc ca nu m-am ocupat niciodată de hipnotism. Nu ştiu de ce, dar în mintea mea această noţiune se asocia cu prestidigitaţia şi cu scamatoriile de bîlci…

— Profundă eroare, domnul meu. Evident că au existat şi mai există poate şarlatani care folosesc hipnotismul pentru unele numere mai mult sau mai puţin spectaculoase de bîlci, menite să impresioneze pe naivi şi pe neştiutori. Dar hipnoza este astăzi un fenomen ne deplin explicat şi medicii o folosesc ca metodă de tratament. În Uniunea Sovietică s-au obţinut rezultate promiţătoare în vindecarea prin hipnoză a unor boli psihice, ca obsesiile şi fobiile. Alţi medici au încercat hipnoza în unele cazuri de ulcer gastric şi la eczeme.

Ciuperceanu întrebă şovăitor:

— Crezi că într-o partidă de şah… vreau să spun… poate că Dacosta… ar fi o explicaţie…

Trude Hartmann rîse cu poftă, dar fără răutate:

— E o explicaţie, din păcate, neacceptabilă. Mai întii, fiindcă pentru acţiunea de hipnotizare trebuie anumite condiţii, care la masa de şah, în timpul partidei, nu există. Apoi, fiindcă Dacosta cîştigă datorită jocului său surprinzător, neaşteptat şi nu fiindcă sugerează adversarilor săi să comită greşeli. De altfel, ai observat cred că în timpul partidei nu se uită decît foarte rar la partener. Nu se uită nici măcar la tabla de şah, ci preferă să privească orice altceva, de pildă ceasul de control sau aparatul cu care-şi notează mutările.

Anton Ciuperceanu căzu pe gînduri. Trude Hartmann nu ştia cine era în realitate Dacosta şi faplul că pînă în urmă cu doi ani acesta nu jucase şah. Fata nu cunoştea nici convingerea lui intimă că Dacosta trişa. Nici el, Ciuperceanu, nu crezuse o clipă că Dick Martin îşi hipnotiza adversarii, dar se agăţase copilăreşte de această explicaţie fiindcă alta nu putea găsi.

Lui Ciuperceanu îi plăcea felul de a fi al Trudei şi ar fi vrut să-i destăinuiască frămîntările lui, să-i spună ce ştia şi dilema îngrozitoare pe care trebuia s-o rezolve. Cu cîteva zile în urmă, plecînd de la „Athénée Palace" după convorbirea cu Dick-Dacosta şi cu complicele lui, luase hotărîrea să facă tot ce-i va sta în putinţă ca să descopere modul în care trişa aventurierul. Dacă reuşea în această acţiune şi aducea dovezi incontestabile, nici un „prieten" cricît de „influent", şi nici un ziar din lume n-ar mai putea să ia apărarea măsluitorului...

Dar deocamdată trebuia sâ tacă. Promisese aceasta profesorului Despreux. Şi apoi, mai era şi rîsul Trudei, rîsul acesta care-i plăcea atît de mult, dar de a cărui nuanţă uneori sarcastică se temea. Parcă o auzea: „La şah nu se poate trişa, domnul meu. E un joc de inteligenţă, nu de noroc. Figurile de şah nu se pot măslui. Istoria nu cunoaşte nici un şahist trişor".

— Ai auzit de automatul lui Kempelen ? se surprinse întrebînd.

Trude se gîndi, încruntînd sprîncenele:

— Numele nu mi-e complet necunoscut...

— Era un aşa-zis şahist automat. A fost prezentat, cam prin anul 1770, la curtea imperială din Viena: reprezenta un indian, căruia constructorul, baronul Wolfgang von Kempelen, îi întorcea cu o cheie resorturile şi care îşi mişca braţul şi degetele mutînd figurile de şah, ba putea chiar să pronunţe două cuvinte: „şah" şi „mat". Robotul acesta a cîştigat partide cu cancelarul Kaunitz şi chiar cu împărăteasa Maria Tereza, apoi a pornit cu Kempelen în turneu la Londra şi la Paris, iar în oraşul dumitale natal, la Berlin, a jucat şi a cîştigat o partidă cu regele Frederic cel Mare. Toată Europa vorbea de „androidul" şahist ca de o minune.

— La 1770, glumi Trude, se mai întimplau poate minuni. Astăzi însă...

— Nici atunci nu se întîmplau minuni. Mulţi ani mai tîrziu s-a aflat că şahistul lui Kempelen era o escrocherie ! În aşa-zisul

automat era ascuns un pitic.

— Poate că Dacosta, zîmbi ziarista, îşi are şi el piticul lui. Îl ţine în buzunarul de la vestă sau poate în portvizit...

— Poate, zîmbi şi Ciuperceanu. În cazul acesta însă, piticul lui Dacosta e un şahist excelent, unul dintre cei mai buni din lume.

CAPITOLUL AL NOUĂLEA

Unde se arată la ce concluzii poate duce analiza unor cifre

În cele cîteva zile care trecuseră de la convorbirea cu Dick Martin şi cu Jeffrey Miller, Ciuperceanu nu stătuse inactiv. Mai întîi, socotind că faptele noi care s-au produs de la plecarea profesorului Despreux îl dezleagă în parte de promisiunea făcută, pusese la curent pe preşedintele federaţiei de şah despre cele aflate.

Preşedintele ceruse timp să se gîndească şi a doua zi, înainte de începerea partidelor programate pentru dimineaţa aceea, îl chemă pe Ciuperceanu în biroul său.

— Cele ce mi-ai adus la cunoştinţă, îi spuse, sînt cît se poale de interesante. Am crezut că nu trebuie să luăm singuri o decizie şi m-am sfătuit aseară cu tovarăşii din conducerea mişcării noastre sportive. Ei au fost de părere, ca şi mine, de altfel, că deocamdată nu putem întreprinde nimic. Din păcate, în privinţa asta cei doi aventurieri au dreptate: dacă juriul turneului l-ar elimina pe Dacosta din competiţie, ar izbucni un scandal ale cărui proporţii nu sîntem în măsură să le prevedem, un scandal care, în ultimă instanţă, ar dăuna mişcării şahiste internaţionale şi cauzei noastre.

— Bine, dar ei trişează !

Preşedintele se uită la el dintr-o parte şi zîmbi din colţul gurii:

— Eşti surmenat, răspunse, ai lucrat mult în ultimul timp. Am luat măsuri ca imediat ce se termină turneul să poţi pleca în concediu.

Tînărul se înverşună:

— Tovarăşe preşedinte, uitaţi-vă bine la mine. Nu sînt nici nebun şi ştiţi foarte bine că nu sînt nici nepriceput la jocul de şah. Sînt poate obosit, dar această oboseală nu mă împiedică să gîndesc. Vă repet: am convingerea fermă că Martin Dacosta

trişează.

— Poate, dar la jocul de cărţi. În materie de şah însă, asta nu se poate. Şahul are terminologia lui, în care nu intră verbul a trişa.

Anton Ciuperceanu se simţi deodată foarte obosit. „Are dreptate” - se gîndi -, „trebuie să plec în concediu”. În sinea lui recunoştea că preşedintele, un om înzestrat cu o gîndire rece, logică avea dreptate atunci cînd refuza să creadă că cineva poate trişa la şah. „El n-a stat încă de vorbă cu Dacosta şi cu Miller, nu i-a auzit pe Dick şi pe Jeff «Inginerul» cînd îmi ofereau bani ca să tac”.

Întreaga zi, Anton Ciuperceanu şi-o petrecu în sala concursului, studiind fiecare gest al lui Dacosta. Într-adevăr, americanul nu privea decît foarte rar pe adversarul său. Nu era nimic neobişnuit în asta, fiindcă, în general, în timpul unei partide de şah, adversarii nu se privesc. Totuşi, ajuns în biroul său, Ciuperceanu notase pe o foaie de hîrtie: „D. nu-şi priveşte partenerul, deşi, ca fost jucător de pocher, trebuie să fie obişnuit sâ studieze figura adversarului”. Dar apoi şterse însemnarea, gîndindu-se că, în definitiv, într-o partidă de şah nu încerci să ghiceşti ce carte are adversarul. „Cartea” e pe faţă, sînt figurile de pe tabla de şah.

Ca rezultat al observaţiilor sale, Ciuperceanu mai notase pe foaia lui: „D. nu priveşte decît puţin tabla. Întîi voi să şteargă şi această însemnare, dar apoi se mulţumi să pună un semn de întrebare în dreptul ei. Un jucător de şah cu experienţă nu avea nevoie să privească tabla, ştia în orice moment în ce poziţie sînt piesele. Sînt destul de frecvente cazurile în care şahiştii cu clasificare superioară joacă simultane la mai multe mese fără să privească, ci dictînd mutările lor prin sistemul obişnuit de numerotare a tablei. Este aşa-zisul joc „à l'aveugle” - „orb”, destul de răspîndit mai ales printre marii maeştri.

Cu toate acestea, Ciuperceanu se răzgîndise şi nu ştersese însemnarea, fiindcă era convins că Dacosta nu este chiar atît de experimentat încît să-şi poată permite renumitele sale mişcări - atît de complicate şi neaşteptate - ca urmare a unui calcul mintal. Şi apoi, chiar cel mai reputat maestru, atunci cînd joacă într-un turneu internaţional, nu-şi dezlipeşte ochii de pe tablă: oricît de bine ar funcţiona memoria şi facultatea de a calcula mintal, tabla de şah - comparată pe drept cuvînt cu un

cîmp de bătaie - îţi oferă o vedere de ansamblu şi posibilitatea verificării rapide şi în orice moment a poziţiei fiecărei piese în parte. Cînd ai ca adversar maeştri de talia lui Cerednikov, Agostini sau Johannson, cînd trebuie să calculezi, să prevezi deci, cinci-şase sau chiar mai multe mişcări înainte, studiul concret al poziţiei, care se schimbă cu fiecare mutare, este o condiţie esenţială.

A treia însemnare a lui Anton Ciuperceanu era o împărţire, desigur aproximativă, pe minute, a ocupaţiilor lui Dacosta în timpul unei partide. Din această „statistică” reieşea că un sfert din timp i l-au răpit ţigările de foi. Dacosta fuma fără întrerupere, şi în timpul partidei din dimineaţa aceasta scosese de cîteva ori cutia de lemn cu havane, de fiecare dată alesese cu grijă o ţigară, îi retezase vîrful, o aprinsese tacticos. Aceste operaţii păreau să-i absoarbă toată atenţia, ca şi cînd n-ar îi fost în faţa tablei de şah, în timpul unei partide a cărei desfăşurare era aşteptată cu interes de armtorii de şah din toată lumea. În sfîrşit, o treime din timp era absorbită de „studiul” ceasului de control de pe masă şi al aparatului cu ajutorul căruia Dacosta înregistra desfăşurarea partidei. Restul timpului părea dedicat jocului propriu-zis: în partida cu maestrul Neill Macpherson, acest „rest” însumase mai puţin de jumătate din durata totala a partidei...

Mai departe, secretarul federaţiei de şah făcuse o ultimă însemnare, tot de natură statistică: cronometrase timpul de gîndire al lui Dacosta înainte de fiecare mişcare. N. Macpherson cedase la mutarea a treizeci şi doua. Prin urmare, treizeci şi două de cifre se aflau însemnate pe hîrtie, iar alături cîteva socoteli simple şi menţiunea: „Timpul mediu - 115 secunde. Timpul maxim - 160 de secunde. Timpul minim - 75 de secunde”.

Aceste treizeci şi două de cifre, împreună cu ultima însemnare, Ciuperceanu le arătă Trudei Hartmann, care venise la biroul presei să-şi redacteze corespondenţa către „Der Abend”.

— Ce reprezintă cifrele acestea ? întrebă fata.

Secretarul federaţiei îi explică.

— Văd, zîmbi ziarista, că procedezi ştiinţific pentru a dezlega... „misterul Dacosta”, ca să folosim expresia confratelui din Zürich.

După aceea, Trude îşi sprijini bărbia în podul palmei şi studie cîtva timp hîrtia, încruntîndu-se uşor.

— Se pot trage unele concluzii interesante pe marginea acestor cifre, zise ea în sîîrşit.

— Să auzim, se bucură Ciuperceanu.

— În primul rînd, că Dacosta se gîndeşte relativ puţin. În orice caz, mult mai puţin decît îi dă dreptul regulamentul de organizare al concursului. 115 secunde reprezintă mai puţin de două minute. Este un timp mediu uimitor de scăzut.

— Ceea ce spui nu-i nou. Este ştiut, şi toate ziarele au menţionat asta, că Dacosta are un joc foarte rapid. Este oarecum ciudat să vorbeşti de „joc rapid la şah”, de parcă ar fi vorba de fotbal sau de box, dar aceasta e realitatea: Dacosta se gîndeşte mai puţin decît toţi ceilalţi.

— Şi joacă mai bine, zîmbi Trude.

— Hm, da...

— În al doilea rînd, continuă ziarista, decalajul dintre timpul minim şi timpul maxim este foarte mic, numai de 85 de secunde. Şi acest fapt este, după cum te exprimi dumneata, ciudat, ştiul fiind că la începutul partidei, mai ales la primele mutări, orice jucător se gîndeşte mai puţin. Mai ales aici, unde avem de-a face cu maeştri internaţionali, excelenţi cunoscători ai teoriei deschiderilor. Timpul cîştigat la primele mutări foloseşte apoi în desfăşurarea partidei, cînd se ivesc poziţii complicate, cînd orice jucător trebuie să se gîndească mai mult, să cerceteze multiplele variante şi posibilităţi, să deducă planul adversarului, să aleagă mutarea pe care o socoteşte ca fiind cea mai bună.

— Foarte just!

— Ei bine, în partida cu Macpherson văd că Dacosta s-a gîndit la fel de puţin şi la primele, ca şi la ultimele mutări. Aceste cifre par sâ exprime mişcările unui automat.

Ciuperceanu tresări:

— Da, zise. Mişcările unui automat... Chiar dacă ar avea un pitic ascuns în mîneca hainei şi tot n-ar putea juca atît de uniform în timp. În definitiv, şi piticii trebuie să se gîndească înainte de a face o mutare... Alte concluzii ai mai tras pe marginea acestor cifre ?

— Nu. Dar sînt convinsă că la concluziile mele mai ai şi dumneata cîte ceva de adăugat.

Secretarul federaţiei de şah fixă hîrtia din faţa lui, întocmai cum făcuse şi ziarista cu cîteva minute înainte. Pe urmă spuse:

— În general, am tras aceleaşi concluzii. La cele spuse de dumneata, cred că ar mai fi de adăugat un singur lucru: faptul că aceste cifre nu reprezintă timpul real de gîndire al lui Dacosta. Dacă luăm în considerare ţigările lui de foi, ceasul de control şi aparatul de înregistrare a mutărilor, trebuie înjumătăţite aceste cifre. Cu alte cuvinte, Dacosta gîndeşte de două ori mai repede decît arată cronometrul.

— Bine, dar atunci omul acesta e un fenomen, un… un geniu şahist !

Ciuperceanu avu un gest de iritare:

— Asta rămîne de văzut.

— Ce vrei să spui cu asta ? Acum, după ce mi-ai atras atenţia asupra îndeletnicirilor lui Dacosta în timpul partidelor, îmi amintesc că am remarcat şi eu un fapt neobişnuit: cu ajutorul aparatului sau, el îşi notează mişcările după ce mută adversarul. Prin urmare, pierde din timpul său de gîndire. Şi alţii obişnuiesc să-şi însemne mutările, de pildă Petrov, Levinson, Ursu, care stau tot timpul cu creion şi notes. Sperlinger are şi el un mic aparat cu care le înregistrează. Dar toţi îşi fac notele după ce au executat o mutare, adică în timpul de gîndire al adversarului.

— Mă întreb, făcu Ciuperceanu îngîndurat, pentru ce-i trebuie lui Dacosta să-şi noteze mutările. Partidele lui sînt reproduse în toate revistele de şah şi în numeroase ziare din toate cele cinci continente…

În această clipă, convorbirea lor fu întreruptă de sosirea unui al treilea: Filippo Nardi. Corespondentul italian apăru însoţit de magnetofon şl de cele două aparate de fotografiat, ustensile de care nu se despărţea niciodată.

Anton Ciuperceanu remarcă faptul că redactorul revistei „Cronaca degli scacchi” avea un ochi umflat şi cam vînăt: ochelarii înrămaţi cu sîrmă subţire, aurită, nu reuşeau să ascundă prea bine această podoabă…

Se pare că vînătaia nu scăpă nici perspicacităţii ziaristei berlineze, care nu pierdu prilejul să-l ia peste picior pe colegul ei milanez:

— Ai avut o divergenţă de păreri cu un boxer ?

Filippo Nardi nu se supără, ba chiar zîmbi:

— A fost într-adevăr o divergenţă, de păreri. Din fericire, nu cu un boxer, ci cu un şahist.

— Nu mai spune! De cînd sînt şahiştii atît de… nervoşi ?

— N-aş putea afirma că toţi participanţii la „turneul de primăvară” sînt nervoşi, dar cel puţin unul din ei este.

Trude Hartmann îi făcu lui Ciuperceanu, ştrengăreşte, cu ochiul, pe urmă îl întrebă pe Filippo Nardi:

— Domnul va binevoi să ne destăinuiască numele preopinentului ?

— Cum nu, cu plăcere, rîse milanezul. Adversarul meu se numeşte Martin Dacosta. Iar locul luptei a fost confortabila sa cameră de la hotelul „Athénée Palace”, care mi-e teamă că arată acum ca o vitrină de porţelanuri prin care s-a plimbat un taur…

CAPITOLUL AL ZECELEA

Unde se vorbeşte despre cea de-a doua profesiune a corespondentului Filippo Nardi

Afirmaţia lui Filippo Nardi a fost primită în mod diferit de cei doi cărora le fusese făcută.

Trude Hartmann s-a mulţumit să rîdă foarte amuzată. Pentru ea, faptul că un mare maestru internaţional s-a bătut cu un ziarist - oricare ar fi fost motivul - nu putea să fie decît amuzant. Şi, în ultimă instanţă, toată întîmplarea nu făcea decît să contureze personalitatea lui Dacosta, să dea… culoare „misterului Dacosta”.

Nu tot aşa se petreceau lucrurile cu Anton Ciuperceanu. Pentru pricinile pe care te cunoaştem, pe secretarul federaţiei noastre de şah îl interesa foarte mult diferendul şahistului cu corespondentul italian.

— Povesteşte cum s-a întîmplat, îl ruga el pe Filippo Nardi.

— Domnul e curios, îl luă peste picior Trude Hartmann.

— Mă interesează tot ce e în legătură cu Martin Dacosta, spuse Ciuperceanu scurt şi Trude se simţi şocată de tonul dur pe care-l folosise secretarul federaţiei.

Cît priveşte pe Filippo Nardi, se pare că n-avea nevoie de prea mult îndemn, ci, întocmai ca şi colegul său de breaslă Dinu Romanescu, povestea cu plăcere peripeţiile prin care trecea ca

să-şi poată întocmi reportajele.

— Ieri după-amiază, începu el, am primit o telegramă din Milano de la directorul revistei.

Se scotoci prin buzunare şi scoase o hîrtie:

— Iată ce spune telegrama: „Interviu Dacosta amănunte biografice stop declaraţii asupra desfăşurării turneului şi pronosticuri pentru Amsterdam stop foarte urgent stop”.

Zîmbi şi arătă telegrama:

— E stilul patronului. Deşi în fiecare cronică insist asupra partidelor lui Dacosta, domnilor din conducerea revistei li se pare aceasta insuficient. Se vede că unii dintre cititorii noştri şi-au făcut din Dacosta un fel de idol şi vor să ştie ce număr poartă la pantofi, dacă mănîncă ouăle fierte sau jumări, dacă-i plac filmele cu gangsteri şi cu ce lamă se bărbiereşte. Dacosta este „omul zilei” şi patronul vrea să exploateze popularitatea lui.

„Acest Filippo Nardi” - se gîndi Ciuperceanu plictisit - „e vorbă lungă, ca şi Dinu Romanescu. Poate că e o deformaţie profesională a reporterilor...”

De parcă ar fi ştiut că unul dintre cei ce se aflau în biroul presei se gîndeşte în clipa aceasta la el, reporterul Dinu Romanescu îşi vîri capul pe uşă. Vâzînd că în birou se aflau doi dintre colegii lui cu secretarul federaţiei de şah, intră şi se tolăni într-un fotoliu, întinzîndu-şi picioarele lungi, după obiceiul său.

— Deşi mă plictiseşte acest gen de interviu, continuă Nardi, n-am avut încotro şi m-am dus la Dacosta. Am avut însă grijă să-l prind singur, fiindcă rîndul trecut secretarul lui se tot băga în vorbă şi-i dicta ce să-mi declare...

— Simpaticul Jeffrey Miller, murmură Dinu Romanescu privindu-şi pantofii.

— Da, zise corespondentul italian. Mi se pare că aşa îl cheamă. Nu mi-a fost prea greu să-l găsesc pe Dacosta singur. Şi eu locuiesc la „Athénée Palace”, iar camerele noastre s-au nimerit a fi alăturate. Am pîndit pînă l-am văzut pe Miller plecînd şi am intrat la maestru. Mi se pare că am uitat să bat la uşă.

— Se întîmplă, şopti reporterul Dinu Romanescu fără să-şi ridice privirea de pe încălţări.

Filippo Nardi îi făcu cu ochiul. Cei doi tineri se împrieteniseră în zilele turneului şi petrecuseră împreună o parte a timpului liber. Dinu Romanescu îi arătase oaspetelui italian oraşul, îl ajutase să cunoască pe bucureşteni.

— Prima încăpere era goală, continuă Nardi. Din camera de baie se auzea însă zgomotul duşului. Se pare deci că, deşi era trecut de nouă dimineaţa, maestrul abia se sculase şi se spăla. M-am aşezat pe un taburet, hotărît să aştept pînă ce avea să-şi termine toaleta.

„Taburetul pe care am stat şi eu” - se gîndi Ciuperceanu şi o cută de amărăciune i se desenă în jurul gurii la amintirea discuţiei penibile avute, cu cîteva zile în urmă, cu cei doi aventurieri.

— Pe măsuţa lîngă care mă asezasem, îşi urmă ziaristul povestirea, erau cîteva reviste de şah, iar deasupra, aparatul cu care Dacosta obişnuieşte să-şi înregistreze mutările în timpul partidei. Am luat cutiuţa neagră în mînă şi am început s-o studiez. Mă interesează în cel mai înalt grad asemenea mici jucării.

— Prietenul nostru Filippo Nardi, interveni Dinu Romanescu, e de profesiune inginer şi specialist în electronică.

— Da, aprobă acesta, aşa este. Din păcate, în ţara mea nu poţi totdeauna găsi o slujbă potrivită cu studiile şi calificarea pe care o ai. Aşa că, decît un inginer şomer, mai bine cronicar de şah cu leafă... în orice caz, meseria nu mi-am uitat-o şi, în afară de şah, pasiunea mea a rămas electronica. Nu degeaba colega noastră Trude Hartmann m-a asemuit, pe aeroportul Băneasa. cu un voiajor în slujba unei firme de produse optice...

Zîmbiră cu toţii, amintindu-şi de gluma făcută de Trude cînd dăduse pentru prima oară ochii cu Nardi.

— După cum ştiţi, continuă acesta, aparatul lui Dacosta are cam mărimea unui pachet de ţigări sau a două cutii de chibrituri, puse una alături de cealaltă. E din material plastic, de culoare neagră; pe faţă are desenată o tablă de şah, cu cele şaizeci şi patru de căsuţe albe şi negre, numerotate după sistemul obişnuit. Pe marginea din dreapta are şase căsuţe mai mari, unde sînt înscrise iniţialele pieselor: K, Q, B, H, R, P [26] - respectiv: Rege, Damă, Nebun, Cal, Turn, Pion. Am făcut o schiţă a aparatului şi-mi permit să v-o arăt.

— Dar ce importanţă are aparatul, făcu Trude. Vînătaia de la ochi ...

— Arată-mi schiţa, spuse repede Ciuperceanu şi luă dîn

[26] Iniţialele denumirilor englezeşti: king (rege), queen (damă), bishop (nebun), horse (cal), rook (turn), pawn (pion).

mîna ziaristului hîrtia. Foarte interesant !

	a	b	c	d	e	f	g	h	
8									**K**
7									**Q**
6									**B**
5									**H**
4									**R**
3									**P**
2									
1									
	a	*b*	*c*	*d*	*e*	*f*	*g*	*h*	

— Nu văd de ce-i atît de interesant, interveni Trude Hartmann. Aparatul acesta nu face altceva decît să înlocuiască hîrtia şi creionul. E un fel de maşină de scris simplificată. Şi maestrul Sperlinger are ceva în genul acesta. De asemenea, nu văd legătura care există între aparat şi ochiul vînăt al colegului Nardi.

— E mai simplu decît crezi, zîmbi cel cu vînătaia. În timp ce examinam jucăria asta şi o întorceam pe toate părţile, maestrul Martin Dacosta a ieşit din baie. Văzîndu-mă cu aparatul în mînă, a răcnit ca o fiară şi s-a repezit la mine. Pînă să mă dezmeticesc, încasasem vreo doi pumni în lege. Unul dintre ei este cauza acestei frumoase vînătăi pe care o admiraţi atîta.

— Şi pe urmă ? întrebă Dinu Romanescu, de felul său foarte curios.

— Ei, pe urmă..., făcu Nardi cu o prefăcută modestie. I-am plătit maestrului în aceeaşi monedă. Întîi l-am tăvălit puţin pe covor, pe urmă l-am înghesuit în nişte dulapuri, cu care prilej inventarul hotelului „Athénée Palace” s-a redus cu o oglindă, iar la sfîrşit, fiindcă ridicase o sticlă de whisky ca să-mi dea în cap,

mi-am amintit de lecţiile de jiu-jitsu pe care le luasem cînd am făcut armata şi i-am scrîntit un umăr. Îl puteţi vedea în sală, cu braţul legat într-o eşarfă. Asta nu-l împiedică însă să aibă un avantaj poziţional în partida cu maestrul Sven Johannson.

— Nu ştiu de ce, zise Dinu Romanescu ţuguîndu-şi buzele, dar dacă l-ai bătut într-adevăr după cum spui, asta îmi face o plăcere deosebită.

— Aparatul acela..., făcu Ciuperceanu gînditor, spui că l-ai examinat. Ai făcut şi o schiţă...

Filippo Nardi scoase din spatele batistei care-i înflorea buzunarul un pachet de ţigări şi aprinse una. Pe urmă suflă fumul în tavan şi spuse încet:

— Cu aparatul ăsta e o poveste.

— Cum adică ?

Ciuperceanu şi Trude Hartmann întrebaseră aproape în acelaşi timp. Fata începuse sa bănuiască de ce secretarul federaţiei arăta atîta interes întîmplării care dusese la diferendul dintre Nardi şi Dacosta. Deocamdată însă, era o bănuială foarte vagă.

— Pe una dintre laturile sale, spuse Nardf, aparatul lui Dacosta avea imprimat marca fabricii. Scria acolo „G.E.O. - Cincinnati”.

— Ce fabrica e asta ? întrebă Dinu Romanescu.

— Sînt iniţialele societăţii „General Electronic of Ohio”.

— Ei, cineva trebuia doar să construiască aparatul.

— Nu e chiar atît de simplu, făcu corespondentul scuturînd scrumul ţigării. Ca inginer am lucrat o vreme într-o uzină din Livorno, filială a trustului G.E.O., astfel că sînt oarecum orientat în producţia acestei societăţi, una dintre cele mai mari din America. Ea este specializată în aparataj electronic greu, în instalaţii pentru uzinele electromagnetice, pentru laboratoarele de cercetări atomice şi pentru producerea plutoniului. Trusturi filiale ale lui „General Electronic” produc lămpi fluorescente, aparate de radio şi de televiziune, experimentează rachete şi proiectile teleghidate, construiesc maşini de calculat. La Cincinnati, de pildă, G.E.O. are o mare uzină specializată în lămpi electronice şi maşini de calculat.

— Asta nu înseamnă, interveni Trude Hartmann, că nu poate produce şi un aparat pentru înregistrarea mutărilor la şah.

— Poate, dar este foarte puţin probabil. Este... cum să vă

spun... ca şi cînd o uzină care produce locomotive de mare putere s-ar apuca să fabrice maşini de ascuţit creioane. Aparatul lui Dacosta are cea mai simplă construcţie: o claviatură, cîteva clape care, prin apăsare, imprimă semnele. Asta, bineînţeles, teoretic...

Ciuperceanu se foi pe scaun:

— Teoretic ? Ce vrei să spui cu asta ?

— Teoretic, fiindcă practic..., ei, da, practic, aparatul lui Dacosta mi se pare mult mai complicat. Aş putea spune inutil de complicat pentru destinaţia pe care trebuie s-o aibă.

— Ascultă, tinere, se supără Trude, ce aştepţi ca să dai drumul la tot ce ştii ? De o jumătate de oră ne tot străduim să-ţi scoatem fiecare cuvînt cu cleştele din gură.

Corespondentul lui „Cronaca degli scacchi” şovăi. Părea foarte încurcat şi ceilalţi îl vedeau pentru prima oară în asemenea postură pe îndrăzneţul şi guralivul Filippo Nardi.

— Vedeţi, zise el alegîndu-şi cu grijă cuvintele, mi-e teamă să nu rîdeţi de mine şi de aceea am încercat să trec sub tăcere o presupunere a mea. Nu v-am spus că aparatul lui Dacosta era întredeschis acolo, pe masă. Sau poate că i s-a deschis carcasa cînd l-am luat în mînă.

— Se întîmplă, interveni Dinu Romanescu şi de data aceasta el fu acela care făcu cu ochiul. Era evident că reporterul Romanescu nu credea în deschiderea întîmplătoare a acelei cutii...

— Şi ce ai văzut înăuntru ? întrebă nerăbdătoare Trude.

— Am văzut nişte piese care nu aveau ce căuta într-un aparat de acest gen: nişte transistori de dimensiuni minuscule, pe care se lăfăia aceeaşi emblemă, „G.E.O. - Cincinnati”.

— Ei, şi ce-i cu asta ? făcu Trude, care nu înţelegea. Dă-ne cîteva explicaţii. Noi nu sîntem ingineri specialişti în electronică.

— Transistorii sînt semiconductori care îndeplinesc funcţiile unor tuburi electronice. În aparatul lui Dacosta sînt de tipul triodelor cu germaniu, folosiţi în aparatura mobilă, la radiotelefoane, receptoare, magnetofoane. Cu asemenea tipuri se realizează aparate de radio foarte reduse ca volum şi greutate. În diferite ţări s-au construit asemenea aparate care se ţin în buzunar ca un pachet de ţigări sau se poartă la mînă, prinse cu o curea de ceas. O fabrică din Leningrad produce, încă din 1960, asemenea aparate în serie; ele cîntăresc uumai 300

de grame şi lămpile sînt înlocuite cu şase semiconductori minusculi; îmi amintesc şi numele aparatului: „Ceaika”. Mă gîndeam că dacă o să vă spun că Dacosta, care joacă atît de repede, îşi mai pierde din timpul de gîndire ascultînd muzică, o să mă luaţi peste picior.

— Poate că muzica îi stimulează gîndirea, fu de părere Dinu Romanescu. Am citit undeva că unele animale...

Ciuperceanu îi făcu semn să tacă. Se apropie de Filippo Nardi şi-i întrebă:

— Eşti sigur de ce spui ? Pentru dumneata nu mai încape nici o îndoială că e vorba de un aparat de radio ?

Corespondentul şovăi, apoi:

— Nu pot fi chiar sigur. N-am putut privi înăuntru decît o clipă, fiindcă Dacosta s-a repezit la mine de parcă turbase. Cred că ochiul meu albastru arată cu prisosinţă cît de furios era că mă uitam la aparatul acela. De altfel, însuşi faptul că americanul voia să mă împiedice să examinez jucăria...

Ciuperceanu începu să se plimbe agitat prin încăpere, urmărit de privirea îngîndurată a Trudei şi de cea mai mult amuzată a reporterului Dinu Romanescu. Cît despre Filippo Nardi, acesta scosese o oglindă mică de buzunar şi-şi examina ochiul tumefiat.

După o vreme, secretarul federaţiei de şah se opri în faţa corespondentului italian şi-l întrebă liniştit:

— Ce te face să crezi că, în timpul partidelor de şah, Dacosta ascultă muzică ?

Filippo Nardi dădu din umeri:

— Ce altceva ar putea face cu un aparat de radio ?

— Undele radiofonice nu transportă numai muzică, ci şi cuvinte…

— Da, zise Trude gînditoare. Şi atunci, nu mai e nevoie nici de hipnotism şi nici de piticul din buzunarul vestei.

De data aceasta, reporterii Dinu Romanescu şi Filippo Nardi, care pînă acum dăduseră totuşi dovadă de multă inteligenţă, nu pricepură nimic.

CAPITOLUL AL UNSPREZECELEA

Unde Anton Ciuperceanu şi prietenii săi clădesc ipoteze

În aceeaşi seară, Anton Ciuperceanu se întîlni cu cei trei

ziarişti la sediul federaţiei de şah, după cum se înţeleseseră. Trude Hartmann, care sosi ultima, aduse şi rezultatele acelei zile, în care se disputase runda a zecea.

Cîştigătorul turneului nu se conturase încă, lupta pentru primul loc fiind foarte strînsă. În clasamentul general continuau să conducă Dacosta şi Cerednikov, cu cîte zece puncte, urmaţi de Agostini, cu nouă puncte şi jumătate. Nici în rest, clasamentul nu suferise modificări substanţiale, pe locurile următoare menţinîndu-se, în ordine, Levinson, Ursu şi Johannson, cu respectiv opt puncte şi jumătate, şase puncte şi cinci puncte şi jumătate.

Şi runda a unsprezecea era aşteptată cu legitim interes, dar mai ales ultimele două runde, în care Martin Dacosta urma să ioace cu Baldassare Agostini şi cu P. A. Cerednikov; partidele acestea decideau pe cîştigătorul turneului, pe cel care va primi mult rîvnita cupă.

Deşi ocupa locul trei în clasament, maestrul Agostini se afla numai la o jumătate de punct de cei care-şi împărţeau primele două locuri şi în cazul că obţinea victoria în partida cu Dacosta, trecea în fruntea clasamentului. Mai ales dacă Dacosta remiza cu Cerednikov, şansele maestrului italian se măreau considerabil. Cu alte cuvinte, lupta pentru primul loc era deschisă şi promitea a fi foarte strînsă.

Cînd rugase pe cei trei ziarişti să vină în seara aceasta la sediul federaţiei de şah, Anton Ciuperceanu n-avea încă un plan precis. Simţise însă că, faţă de datele noi ale problemei pe care încerca s-o rezolve, nu mai putea să lupte singur. Acum, nu numai că era sigur de faptul că Dacosta juca necinstit, dar în mintea lui începuse să se contureze, deocamdată vag ce-i drept, mijlocul pe care-l foloseau cei doi aventurieri.

După ce-i pofti pe musafiri să se aşeze, o rugă pe tovarăşa Olga să fiarbă cafele şi începu să vorbească:

— Cele ce vă voi relata acum nu sînt cunoscute deocamdată decît de încă doi oameni. Unul se află acum la Amsterdam, iar celălalt la Buenos Aires. Am promis să păstrez taina, dar ultimele întîmplări mă dezleagă de promisiunea făcută. Vă voi spune tot ce ştiu şi voi adăuga rugămintea să mă sprijiniţi în ceea ce vreau să întreprind.

Trecu dinadins sub tăcere faptul că relatase o parte din fapte preşedintelui federaţiei şi că acesta se arătase foarte

sceptic în ceea ce priveşte presupunerile sale.

Anton Ciuperceanu povesti apoi despre întrevederea cu profesorul Roland Despreux, citi ziariştilor copia scrisorii domnului Alonso Garcia-Gomez din Buenos Aires, arătă frămîntăriîe sale şi făcu o expunere amănunţită a convorbirii cu Dick Martin şi Jeffrey Miller. În încheiere, ajutat de Trude Hartmann, arătă concluziile la care ajunseseră supraveghind jocul lui Dacosta şi cronometrînd timpul său de gîndire.

— Aceste concluzii, spuse el, concordă cu presupunerea că Martin Dacosta primeşte mutările cu ajutorul aparatului său de radio. Iată de ce nu trebuie să gîndească, de ce îşi poate permite să facă mutările într-un timp foarte redus.

— E absurd, sări Filippo Nardi. Se poate să-l cheme în realitate Dick Martin, să fie trişor la cărţi şi fost puşcăriaş, dar ipoteza că primeşte indicaţii prin radio asupra mutărilor pe care urmează să le facă, mi se pare prea fantastică.

— De ce ?

— În primul rînd fiindcă nu e de ajuns să primească indicaţiile; înainte de asta, el trebuie să transmită mutările adversarului. Or, aparatul pe care-l are nu poate fi folosit şi în acest scop.

— Eşti sigur ?

— Da. Aparatul nu e construit ca un emiţător. E un receptor, ce-i drept ingenios, economic şi probabil destul de puternic, dar numai un receptor. La această concluzie am ajuns prin urmărirea etajelor cu transistori. Pentru mine, aceasta este în afară de orice îndoială.

Ciuperceanu fixă hîrtia de pe biroul lui, pe care era schiţa făcută de Filippo Nardi după capacul aparatului. Pe urmă spuse:

— Va trebui să cercetam această chestiune. Poate că rezolvarea e mai simplă decît credem noi.

— În al doilea rînd, se înverşună corespondentul lui „Cronaca degli scacchi”, cine îi dă lui Dacosta indicaţiile, cine îi spune ce mutări trebuie să facă ? Fără îndoială că un şahist de prima forţă, ba chiar un şahist genial, aş putea spune. Am scris cu toţii cronici despre jocul lui Dacosta şi am fost de acord că jocul său e uimitor, extraordinar şi aşa mai departe.

— Are dreptate, spuse Trude Hartmann încet.

— Şi atunci, continuă Nardi, vă întreb: Cine poate fi acel şahist genial ? Cei mai buni jucători din lume sînt acum aici, la

Bucureşti. Zece dintre ei au şi jucat cu Dacosta şi au pierdut. Doar nu-i nici unul nebun să joace împotriva lui însuşi.

— Poate e unul necunoscut...

— E neverosimil. Dacă undeva a apărut un asemenea jucător, cum poate şahul n-a cunoscut încă în istoria sa, de ce nu joacă personal ? De ce trimite în locul lui un trişor, spărgător de grevă şi puşcăriaş, indicîndu-i mişcările prin radio ? E absurd. Veţi recunoaşte, împreună cu mine, că e cu totul absurd.

— Are dreptate, se auzi din nou vocea Trudei.

— Atunci, întrebă Ciuperceanu încet, cum explici existenţa aparatului de radio, produs al trustului „General Electronic of Ohio”, pe masa de şah a lui Dacosta ? Ascultă muzică în timp ce joacă ?

Filippo Nardi tăcu o vreme. Pe urmă spuse rar:

— Confratele nostru „Schweizer Schachblätter” a nimerit-o fără să vrea. Sîntem într-adevăr în faţa unui „mister Dacosta”, pe care, din păcate, nu reuşim încă să-l pătrundem. Astăzi după-masă n-am stat nici eu cu mîinile în sîn. Am făcut o mică anchetă, foarte discretă, printre membrii juriului. Conform regulamentului, singurii care au voie să se apropie de mesele jucătorilor în timpul partidei sînt arbitrii. Nici unul dintre ei n-a auzit vreun sunet venind din aparatul lui Dacosta sau măcar în preajma mesei lui. De altfel, în clipa cea scurtă în care aparatul se afla deschis în mîna mea, n-am văzut să aibă vreun difuzor.

— Un radio fără difuzor, murmură Dinu Romanescu parodiind pe Caragiale, vasăzică că nu-l are.

Colegul său italian n-a înţeles însă această frază, fiindcă fusese spusă pe romîneşte. Or, în scurtul timp de cînd se afla la Bucureşti, Filippo Nardi nu învăţase decît cîteva fraze uzuale romînesti, în care nu intra, desigur, nici un text de Caragiale... Dar asta nu-l împiedică să-şi continue şirul gîndurilor:

— După discuţia noastră de astăzi dimineaţă, dîndu-mi seama că unii dintre dumneavoastră acordă multă importanţă aparatului, mi-am revizuit observaţiile. Mi-am amintit cu acest prilej că desenul tablei de şah de pe capac era aplicat pe un material plastic translucid. Aceasta poate constitui explicaţia faptului că aparatul, deşi e construit ca un radioreceptor, nu are difuzor.

— Cum ? întrebă Trude curioasă. Dă-ne cîteva explicaţii.

— Semnalele radio se pot transforma printr-un sistem

destul de simplu în semnale luminoase. Dacă aparatul lui Dacosta este astfel construit, nu are nevoie de difuzor, iar partenerul şi arbitrii nu vor auzi nici un sunet. Numai Dacosta va vedea apărînd două puncte luminoase pe schema tablei de şah de pe cutie, indicîndu-i mutarea.

— Asta trebuie să fie ! sări Anton Ciuperceanu. Dacă am înţeles bine, aparatul lui Dacosta funcţionează ca un televizor.

— Cam în genul acesta, zise Nardi. Numai că televizorul necesită o construcţie mult mai complicată, deoarece trebuie să recepţioneze imaginile obiectelor în mişcare. Aparatul pe care fabrica din Cincinnati l-a construit pentru Dacosta se poate limita la redarea a două puncte luminoase nemişcate. Este, dacă vreţi, un fel de radiotelegraf: undele electromagnetice folosite pentru transmiterea semnalelor sînt recepţionate, iar semnalul obţinut la recepţie se aplică unui dispozitiv, care îl transformă în semnal luminos, care apare sub forma unor puncte luminoase pe ecranul împărţit în cele şaizeci şi patru de pătrăţele ale tablei de şah.

— Prin urmare, spuse Ciuperceanu luînd iar hîrtia pe care Filippo Nardi desenase schema de pe capacul aparatului, dacă două puncte luminoase apar, să zicem, în al şaptelea pătrăţel din primul rînd şi în al şaselea din rîndul al treilea, Dacosta va şti că trebuie să mute calul din g1 în f3.

— Da, se poate ca lucrurile să se petreacă astfel. Dar nu trebuie să luăm toate acestea decît ca o ipoteză. Ca inginer, sînt nevoit să recunosc că o asemenea telesemnalizare este posibilă, ba este chiar probabilă, avînd în vedere construcţia aparatului: lipsa difuzorului, tranzistorii, plasticul translucid care poate acţiona ca un ecran şi care, probabil, formează un mozaic de celule luminescente,.. Dar, ca jucător de şah şi ca om înzestrat cu gîndire logică, refuz să accept această ipoteză; acel jucător-minune, acel geniu şahist care-i dictează lui Dacosta ce mutări să facă, nu avea decît să vină şi să joace personal, evitînd complicaţiile inutile ale unui asemenea sistem de transmitere. Şi apoi, să nu uităm un lucru: în privinţa modului în care Dacosta comunică mutările adversarului, nu avem deocamdată nici o ipoteză. Aparatul său recepţionează numai, nu transmite.

Cîtva timp domni tăcere. Anton Ciuperceanu şi vizitatorii săi sorbiră gînditori cafelele pe care tovarăşa Olga le adusese. După o vreme, secretarul federaţiei de şah spuse:

— Ar mai fi o posibilitate. Să presupunem că mutările nu sînt dictate de un singur om, că la postul emiţător se află mai mulţi iucători de şah, care-i indică lui Dacosta ce să joace, după ce în prealabil au studiat poziţia, s-au sfătuit şi au decis împreună care e cea mai bună mutare.

— E o ipoteza interesantă, îl sprijini Trude Hartmann. Mai mulţi oameni gîndesc totdeauna mai bine decît unul singur.

Filippo Nardi puse ceaşca de cafea pe o măsuţă şi dădu din umeri:

— M-am gîndit şi eu la această posibilitate şi vă mărturisesc că, la început, mi s-a părut într-adevăr interesantă. Dar, la o analiză mai amănunţită, se dovedeşte a fi la fel de defectuoasă. Înainte de toate, nu trebuie să uităm că acum cei mai buni jucători din lume sînt totuşi aici, la Bucureşti. Prin urmare, acest presupus grup care joacă pentru Dacosta ar fi format din şahişti de categoria a doua. Apoi, sîntem obligaţi să ţinem seamă de cronometrare: timpul mediu de gîndire al lui Dacosta însumează mai puţin de două minute, cu o diferenţă foarte mică între timpul maxim şi cel minim. Credeţi că într-un timp atît de scurt un grup de şahişti poate studia poziţia, poate analiza în colectiv şi decide mutarea următoare ? Eu cred că nu.

Dinu Romanescu veni în sprijinul prietenului şi colegului sau:

— Are dreptate. Din cronometrare reiese că unele mutări ale lui Dacosta au fost făcute la şaptezeci şi cinci de secunde după mutarea adversarului. Prin urmare, în acest timp extrem de scurt, Dacosta a transmis mutarea făcută de maestrul Neill Macpherson, ea a fost recepţionată undeva - nu ştim încă unde -, presupusul colectiv a analizat poziţia de pe tablă şi a decis mutarea următoare, apoi a transmis-o, Dacosia a recepţionat-o cu aparatul construit de G.E.O. si apoi a executat-o pe tabla de şah. Gîndiţi-vă: toate acestea în şaptezeci şi cinci de secunde ! Ştiu, undele radiofonice au o viteză de-a dreptul fantastică...

— Aproape trei sute de mii de kilometri pe secundă, zîmbi Nardi.

— ...mă rog, fie şi atîta. Cu toate astea, operaţiile de transmitere şi recepţie cer un anumit timp. Este foarte greu să ne imaginăm că un singur om, chiar deosebit de înzestrat, poate gîndi atît de repede. Pentru mai mulţi care în prealabil se sfătuiesc între ei, acesta este cu totul imposibil !

Din nou domni tăcere cîtva timp. În sinea lui, Anton Ciuperceanu trebui să recunoască justeţea argumentelor aduse de cei doi ziarişti şi constată că au ajuns din nou la un punct mort. „Misterul Dacosta” se dezvăluia în fiecare zi, dar cîte puţin, cu zgîrcenie parcă. Şi după fiecare fapt nou se părea că lanţul se opreşte, că nici o veriga nu va mai veni să se adauge celor vechi.

Pînă la terminarea turneului nu mai erau decît trei zile, în care se vor disputa tot atîtea runde. Dacosta va juca cu încă trei adversari şî va juca necinstit. Da, va trişa ! De asta, Ciuperceanu era sigur. Dar cum ? Cum ? Întrebarea, stăruitoare, obsedantă, care îl urmărea de atitea zile, nu-şi găsise încă rezolvarea.

— Capul sus! strigă deodată Trude Hartmann. La primul obstacol mai serios, domnii s-au descurajat şi sînt gata să depună armele. Dacă o să stăm ceasuri întregi să despicăm firul în patru, n-o să ajungem nicăieri. Am realizat, graţie prietenului nostru Filippo Nardi, un serios pas înainte. Dacă m-aş exprima în limbajul colegilor noştri care se ccupă de faptele diverse, aş putea spune că „un colţ al vălului care acoperă «misterul Dacosta» a fost ridicat”. Numai un colţ. Eu cred că stă în puterea noastră să smulgem întreg vălul.

— Cum ?

— În nici un caz stînd la taifas ore în şir. Trebuie să acţionăm.

— Iată o propunere înţeleaptă, o sprijini Dinu Romanescu pe colega sa de la „Der Abend”. Trebuie să acţionăm. Dar cum ?

— În privinţa asta, interveni Ciuperceanu, am o propunere. Înainte de a vă arăta tot ce ştiu despre Dacosta, v-am adresat rugămintea să mă sprijiniţi. Interesul pe care l-aţi arătat celor povestite de mine mă îndreptăţeşte să presupun că veţi da urmare acestei rugăminţi.

Ceilalţi aprobară. Apoi ţinură o consfătuire, stabilind în amănunt ceea ce urmau să întreprindă a doua zi, în timp ce în Sala Colonadelor se va desfăşura cea de-a unsprezecea rundă a turneului.

Aici se cuvine din nou să cerem scuze cititorului pentru faptul că deocamdată trecem sub tăcere cele discutate de cei patru prieteni ai noştri înainte ca ei să părăsească biroul secretarului federaţiei de şah. Planul pe care l-au întocmit în seara aceea, seara de 25 martie, precum şi sarcina pe care şi-a

asumat-o fiecare vor reieşi foarte limpede chiar din următoarele pagini ale povestirii noastre, unde se va vedea că lanţul de care vorbeam mai sus s-a îmbogăţit cu încă o verigă importantă.

Prin urmare, deocamdată ne vom mulţumi să arătăm că, în seara aceea, la despărţire, Anton Ciuperceanu şi prietenii săi erau mai bine dispuşi decît înainte de propunerea făcută de Trude Hartmann şi că îşi puneau mari speranţe în planul de acţiune pe care urmau să-l realizeze în cursul zilei următoare.

De asemenea, se cuvine să menţionăm că unul dintre ei, şi anume Filippo Nardi, avea totuşi o cută de amărăciune în jurul gurii şi o privire cam abătută.

— Parcă ţi s-au înecat corăbiile, remarcă Dinu Romanescu în timp ce coborau scările.

— Mă gîndesc la patron, făcu trist corespondentul lui „Cronaca degli scacchi”. Ca răspuns la telegrama lui, în loc să-i trimit interviul cu Martin Dacosta, am să-i trimit fotografia mea din profil, cu ochiul vînăt în prim plan...

CAPITOLUL AL DOISPREZECELEA

Unde vedem cu ce s-au îndeletnicit unii dintre prietenii noştri în dimineaţa zilei de 26 martie

Pentru cineva care nu cunoaşte cele întîmplate pînă acum, purtarea unora dintre prietenii noştri, din dimineaţa aceasta de 26 martie, ar fi părut cît se poate de curioasă.

Să-l luăm, de pildă, pe Filippo Nardi, inginer şi redactor al revistei „Cronaca degli scacchi” din Milano.

Dis-de-dimineaţă, îi telefona lui Anton Ciuperceanu şi-l întrebă... cît e ora. Apoi îşi potrivi cronograful de la mînă exact după ora pe care i-o indică secretarul federaţiei. Cu cîteva minute înainte de ora zece, ieşi pe uşa turnantă a hotelului „Athénée Palace”, prevăzut cu tot arsenalul optic de care dispunea, între care un binoclu, două aparate de fotografiat, precum şi diverse dispozitive de schimb, ca lentile, teleobiective, filtre colorate şi o celulă fotoelectrică pentru determinarea intensităţii luminii.

Nu era nimic neobişnuit în aceasta, fiindcă şi în alte dimineţi redactorul din Milano îşi căra instrumentele după el, iar personalul hotelului se obişnuise cu aparatele sale, ba se obişnuise şi cu ochiul său vînăt.

Mai puţin obişnuite au fost însă îndeletnicirile la care s-a dedat prietenul nostru Nardi după ce părăsise hotelul unde locuia. Fiindcă în Sala Colonadelor, în loc să se aşeze în faţă, la masa presei, unde i se rezervase locul la care avea dreptul în calitatea sa de redactor şi corespondent, el se amestecă printre spectatorii ultimelor rînduri de la balcon.

Imediat după începerea partidelor programate pentru runda a unsprezecea, ziaristul milanez se postă în partea stîngă a sălii şi începu să fotografieze, de sus, pe şahiştii de pe estradă. După ce termină filmul, îl înlocui, îşi făcu în grabă cîteva însemnări pe un carnet şi trecu în dreapta balconului, unde procedă întocmai ca şi în cealaltă parte. Între două filme, scotea carnetul de notiţe, făcea cîteva însemnări, pe urmă ducea binoclul la ochi şi, după ce regla lentilele, rămînea nemişcat minute în şir. Apoi se întorcea în cealaltă parte a sălii şi o lua de la capăt.

Pînă la urmă reuşi să plictisească pe unii dintre spectatori, care vociferară ; ba, un tînăr cu ochelari şi insignă de student îi aduse la cunoştinţă că stătuse la rînd de la cînci dimineaţa ca să-şi poată achiziţiona un bilet, care-i dă dreptul să urmărească partidele şi nu-i creează obligaţia de a se lăsa călcat pe pantofi de către un fotograf.

Prietenul nostru Nardi nu înţelese nici un cuvînt din cele ce-i spunea studentul, dar fiindcă acea parte a protestului care se referea la călcatul pe pantofi a fost însoţită de un gest elocvent, spuse „pardon”, cuvînt care în cele mai multe dintre limbile europene se foloseşte pentru a cere scuze.

După aceea, corespondentul Iul „Cronaca degli scacchi” ieşi pe uşa din spatele balconului, dar în loc să coboare în sală, cum ar fi făcut orice om cumsecade, se căţără pe scăriţa în spirală care ducea pe cupola sălii. Aici se întinse pe burtă şi prin luminatoarele de sticlă mai făcu cîteva zeci de fotografii, imorlalizîndu-i pe maeştri care jucau la cele şapte mese ale turneului. Pompierul care se afla acolo nu fu de loc impresionat. Îi cunoştea el pe tovarăşii aceştia de la cinematografie, care totdeauna se căţărau aici ca să ia vederi de ansamblu din sală...

În timp ce colegul ei milanez se îndeletnicea cu asemenea manevre, nici Trude Hartmann nu stătea degeaba. Mai întîi, cînd coborî din camera ei de la „Athénée Palace”, întrebă la poartă de domnul Jeffrey Miller din Buenos Aires.

— A plecat acum cîteva minute, îi răspunse funcţionarul de la poartă.

— Era singur ? întrebă Trude.

Portarul se gîndi puţin, pe urmă decise:

— Da, era singur. Domnul Dacosta a plecat mai devreme.

Telefonul sună în clipa aceea şi portarul fu nevoit sa răspundă şi să dea informaţii despre plecarea unor avioane de pe Aeroportul Băneasa. Trude aşteptă cuminte ca celălalt sa termine convorbirea, apoi întrebă:

— Cum era îmbrăcat? Ştiţi, eu nu-l cunosc personal şi dacă mi-l descrieţi, poate îl voi recunoaşte în sala unde se dispută turneul.

Funcţionarul de la poartă, sensibil faţă de o pasageră care se arăta atît de amabilă, descrise cît putu mai bine îmbrăcămintea domnului Jeffrey Miller din Buenos Aires.

— În mînă, încheie el, poartă o valiză mică de voiaj.

Pe Trude Hartmann păru s-o intereseze în mod deosebit acea mică valiză:

— Domnul Miller, întrebă, ia în fiecare dimineaţă valiza cu el ?

Portarul se uită cam ciudat la ea, fiindcă nu putea să priceapă ce importanţă are dacă domnul Miller din Buenos Aires îşi ia sau nu, în fiecare dimineaţă, valiza cu el. Dar în ochii albaştri ai Trudei se citea atîta nevinovăţie, încît portarul consimţi să facă un efort suplimentar şi să se gîndească.

— Nu-mi amintesc, spuse după o vreme, dar de multe ori l-am văzut cu valiza aceea, O valiză mică, neagră, din piele de crocodil sau dintr-un material care imită pielea de crocodil.

Corespondenta lui „Der Abend” mulţumi portarului pentru informaţiile date cu atîta solicitudine şi porni cu pas grăbit spre Sala Colonadelor. Partidele începuseră de vreo jumătate de oră. Trude se strecură, în vîrful picioarelor, pe lîngă perete, uitîndu-se cu atenţie de-a lungul rîndurilor de scaune. Se pare că nu găsi pe cine căuta, astfel că repetă aceeaşi manevră în cealaltă parte a sălii. Dar nici de data aceasta nu avu succes. Atunci urcă la balcon şi se postă într-un loc de unde să poată vedea şirurile de scaune.

Nici la balcon, Trude nu găsi pe cine căuta! Nu e uşor să dai de un om printre trei mii... În schimb, fata îl găsi pe colegul ei Filippo Nardi în picioare, cu un binoclu la ochi, nemişcat ca o

statuie. Trude nu se apropie de el, ci rămase în picioare acolo unde se găsea, lipită de perete.

După cîteva minute, Filippo Nardi lăsă binoclul şi începu să fotografieze, apoi avu o discuţie cu un student, după care îşi părăsi locul şi ieşi pe uşa din fund a balconului. În clipa aceasta, Trude Hartmann îl găsi pe Jeffrey Miller, pe care pînă atunci nu-l putuse vedea, deoarece activul corespondent al lui „Cronaca degli scacchi" stătuse în faţa lui.

În ceea ce îl priveşte pe Filippo Nardi, absorbit de mînuirea aparatului de fotografiat şi a binoclul ui, nu văzuse nici pe Trude Hartmann şi nici pe secretarul maestrului Dacosta, în faţa căruia stătuse cîtva timp.

Jeffrey Miller stătea în ultimul rînd, pe scaunul din margine. Trude se aşeză lîngă el, pe o treaptă a scării laterale, scoase un carnet şi se prefăcu că notează mişcările care se transmiteau electric pe cele şapte panouri mari reprezentînd table de şah. Americanul se uită o clipă la ea, apoi întoarse privirea spre panouri, fără să-i dea atenţie.

Nu tot aşa se purtă Trude, căreia nu-i scăpa nici un gest al lui Miller. Primul lucru pe care-l remarcă fata fu că secretarul lui Dacosta ţinea mica valiză din piele de crocodil pe genunchi. Miller deschisese unul dintre pereţii laterali ai valizei şi ziarista văzu că de după învelitoare apăruse schema unei table de şah, avînd, într-o parte, şase butoane corespunzătoare celor şase piese. Schema era întru totul asemănătoare celei de pe aparatul lui Dacosta, numai că era mai mare, întinzîndu-se pe aproape întreaga suprafaţă laterală a valizei.

Cînd pe panoul cel mare de deasupra mesei nr. 4, unde jucau Martin Dacosta cu Mihail Levinson, apăru una dintre mutările acestuia din urmă, Trude observă că Jeffrey Miller mînui butoanele valizei sale.

— Înregistraţi mutările ? îl întrebă.

Americanul se întoarse spre ea. Trude era blondă şl drăguţă, iar ochii ei albaştri exprimau nevinovăţie şi o curiozitate foarte feminină.

— Da, se hotărî să răspundă Millei.

Răspunsul acesta scurt şi cam morocănos dădea a înţelege că cel ce îl rostise nu este în dispoziţia de a face conversaţie.

Jeffrey Miller n-avea nici un motiv să fie bine dispus în

dimineaţa aceasta. Păcătosul de italian - cum fi numea ei Pe Filippo Nardi -, cel pe care Dick l-a surprins cercetîndu-i aparatul şi cu care s-a bătut, se învîrtise vreun ceas pe-aici, studiind pe jucători cu binoclul, făcînd fotografii şi însemnînd mereu cîte ceva în carnetul său. Lui Miller nu-i scăpase faptul că lentilele lui Nardi, atît cele de la binoclu, cît şi cele ale aparatului de fotografiat, se îndreptau mai ales către masa nr. 4, la care juca astăzi maestrul Martin Dacosta...

— Nu înregistraţi decît mutările de la masa a patra? îl întrebă fata de lîngă el.

Miller se foi pe scaun. Abia acum îşi dădu seama că blonda aceea vorbea englezeşte: Prin urmare, îl cunoştea. Dacă ar fi fost o simplă spectatoare, normal ar fi fost să i se adreseze în limba ţării.

Totuşi, nu era nimic neobişnuit în faptul că tînăra îi vorbise. În sala aceasta, unde se disputau partidele marelui turneu international, iubitorii şahului vorbeau între ei spontan, fără să se cunoască. Între ei există un fel de comunitate, creată de pasiunea pentru jocul de şah. În asemenea împrejurări, conversaţia se leagă mai repede, aşa cum se întîmplă şi la un meci de fotbal între simpatizanţii unei echipe, ba chiar într-un compartiment de tren în care călătorii au aceeaşi destinaţie.

Fata care şedea pe scară nu păru să se formalizeze de faptul că ultima ei întrebare rămăsese fără răspuns şi după citeva minute încercă din nou:

— Văd că înregistraţi numai mutările maestrului Levinson...

Fusese cît pe ce să spună „transmiteţi” în loc de „înregistraţi”.

Simţi o mare veselie la gîndul mutrei pe care ar fi făcut-o Jeffrey Miller dacă i-ar fi spus: „Văd că transmiteţi mutările maestrului Levinson.”

Americanul se întoarse spre ea şi-i spuse furios:

— Înregistrez ce-mi place şi pe cine-mi place.

Apoi se ridîcă şi plecă în celălalt colţ al balconului, unde se aşeză pe o treaptă a scării, aşa cum făcuse şi Trude. Aceasta din urmă mai rămase o vreme pe locul ei, dusă pe gînduri şi cu un surîs fluturîndu-i în jurul buzelor. Pe urmă se ridică şi ieşi pe uşa din spate a balconului. Corespondenta lui „Der Abend” nu se căţără însă pe scăriţa ce ducea sub cupolă, aşa cum făcuse

corespondentul lui „Cronaca degli scacchi”, ci coborî scara pînă la uşa pe care se afla un carton cu menţiunca „Biroul presei”.

La cîteva minute după Trude Harlmann sosi şi Dinu Romanescu, cane-i spuse încă înainte de a închide uşa:

— Am veşti interesante.

… Pentru a vedea ce veşti aducea prietenul nostru Dinu Romanescu şi cît de interesante sînt ele, trebuie să-i urmărim activitatea din această dimineaţă, fiindcă nici Dinu Romanescu nu stătuse cu mîinile în sîn şi - întocmai ca şi colegii săi Nardi din Milano şi Hartmann din Berlin - îşi îndeplinise misiunea ce i se încredinţase la consfătuirea din seara precedentă.

Plecînd de acasă, reporterul se dusese drept la Palalul Radioteleviziunii, unde avea cîţiva prieteni, colegi de breaslă, care lucrau la emisiunile de radioreportaj. După ce explică scopul vizitei sale, care stîrni oarecare nedumerire, Dinu Romanescu fu condus la ultimul etaj al palatului şi prezentat unui inginer destul de tînăr, dar despre care i se spusese că e foarte priceput. Aici, explică din nou ce voia.

— Îmi puteţi spune lungimea de undă ? întreba inginerul.

— Nu.

— Dar frecvenţa ?

— Nici.

— Unde este situat postul emiţător ?

— Nu ştiu.

— E vorba de o emisiune muzicală ?

— Nu.

— Atunci vorbită.

— Nu. Nu e nici vorbită.

Tînărul inginer se uită cam curios la vizitatorul său. Dinu Romanescu se scărpina după ureche şi încercă să explice:

— E o emisiune cu anumite semnale. Aparatul de recepţie funcţionează ca... ca un… radiotelegraf. Da, chiar aşa spunea Nardi, ca un radiotelegraf. Are şaizeci şi patru de căsuţe, albe şi negre, împărţite ca o tablă de şah. Siguri nu sîntem, dar probabil că semnalele fac să apară puncte luminoase pe pătrăţelele acestea.

Fiindcă inginerul continua să se uite în acelaşi fel la el, Dinu izbucni:

— Dacă amicul meu Filippo Nardi ar fi aici, ar şti să-ţi explice. El e priceput în de-alde astea, nu ageamiu ca mine.

— Cine e Filippo Nardi ? întrebă inginerul.

— Asta e o altă chestiune, făni reporterul. Crezi că mă poţi ajuta?

Inginerul dădu din umeri:

— Indicaţiile pe care mi le dai dumneata sînt mai mult decît vagi.

După ce se gîndi o vreme, tehnicianul întrebă:

— Cunoşti construcţia aparatului de recepţie ? Spune-mi tot ce ştii despre această chestiune.

Căutînd să-şi amintească de observaţiile lui Filippo Nardi, reporterul explică, atît cît se pricepu, cum arată aparatul lui Martin Dacosta. Din nou vorbi despre tabla de şah de pe capac, de lipsa difuzorului şi nu uită să menţioneze transistorii, a căror prezenţă păru să intereseze foarte mult pe tînărul inginer. De asemenea, cînd Dinu Romanescu spuse că e probabil ca cineva să emită, în acelaşi fel, de aici din Bucureşti, inginerul se lumină la faţă:

— Cam din ce cartier ?

— Nu ştiu, răspunse reporterul.

Dar după ce se gîndi puţin, reveni asupra celor afirmate:

— Ba ştiu. De undeva din centru. Da, nu poate fi altfel. E probabil că emite chiar din Sala Colonadelor.

— Ei, zise atunci satisfăcut inginerul, acestea sînt într-adevăr indicaţii preţioase.

Cîteva minute după aceea, Dinu Romanescu se afla în faţa unor aparate cu multe butoane, pe care tehnicianul le răsucea, făcînd să oscileze diverse ace indicatoare. Din lămuririle pe care le căpătă, reporterul nu înţelese mare lucru, dar transcrise conştiincios în carnetul său termenii tehnici fîe care-i folosea inginerul: detector de unde electromagnetice... impedanţa circuitului receptor … intensitatea radiaţiei detectate... captarea şi înregistrarea emisiunii…

— După descrierea pe care ai dat-o aparatului, îi spuse inginerul, nu poate fi vorba decît de unde scurte. Cu butonul acesta, continuă el, acţionez un condensator variabil pentru a acorda aparatul pe lungimea de undă pe care o căutăm...

— Să sperăm că o vom găsi, şopti reporterul.

Din aparat se auziră în clipa aceasta cîteva semnale: „Piip, pip, pip, piip...” Apoi o pauză, care i se păru reporterului că durează o veşnicie, şi din nou: „Pip, pip, piip, piip...”.

Între timp, tînărul inginer, despre care Dinu Romanescu se convinsese că era într-adevăr priceput pe cît îi fusese lăudat, începuse să mînuiască butoanele altor aparate.

— Le fixez pe aceeaşi lungime de undă, explică el.

Reporterul nu înţelese de ce era nevoie să mai fixeze şi alte aparate pe respectiva lungime de undă, nu înţelese nici de ce inginerul chemă la telefon Clujul şi rugă pe un coleg de-al său de acolo să fixeze un aparat pe aceeaşi lungime de undă, dar peste două ore părăsea clădirea avînd notate, pe carnetul său, următoarele indicaţii date de inginer:

1. Pe lungimea de undă de 18,75 de metri, respectiv pe o frecvenţă de 16.000 de kilocicli, două posturi diferite emit semnale lungi şi scurte, dispuse probabil după un cod.

2. Emisiunile celor două posturi sînt alternative, după emisiunea unuia dintre posturi, urmează cea a celuilalt.

3. Postul mai apropiat emite totdeauna după o pauză mai mare decît cel depărtat.

4. Este posibil ca semnalele să se transforme în semnale optice.

5. Unul din posturi este foarte apropiat, chiar în centrul oraşului. Celălalt este situat în direcţia vest-nord-vest, la aproximativ 1.500 de kilometri.

Aceste cinci puncte, însemnate în carnetul lui de reporter şi subliniate de cîte două ori, l-au îndreptăţit pe Dinu Romanescu să-i spună colegei sale Trude Hartmann că are veşti interesante.

Despre Anton Ciuperceanu, ultimul dintre cei patru participanţi la consfătuirea din seara precedentă, nu se poate spune că a avut în dimineaţa aceasta îndeletniciri la fel de neobişnuite ca prietenii săi din presă. Secretarul federaţiei noastre de şah şi-a petrecut jumătate din dimineaţă în Sala Colonadelor, cu cronometrul în mînă, notînd cu aceeaşi conştiinciozitate timpul de gîndire al lui Martin Dacosta.

Cealaltă jumătate a dimineţii, Anton Ciuperceanu şi-o petrecu în biroul său de la federaţia de şah, de unde ceruse o convorbire telefonică urgentă cu Amsterdam. Legătura îi fu dată pe la prînz şi dură mal mult de o oră. O convorbire atît de lungă cu Amsterdam costă foarte mult, dar Ciuperceanu avea dezlegarea preşedintelui federaţiei noastre şi trebuia să-i facă profesorului Roland Despreux, preşedinte al Federaţiei

internaţionale de şah, unele comunicări ce nu sufereau amînare.

CAPITOLUL AL TREISPREZECELEA

Unde Trude Hartmann vorbeşte despre o nuvelă a lui Ştefan Zweig

— Prietena noastră Trude Hartmann, spuse Ciuperceanu, şi-a îndeplinit cu multă abilitate misiunea încredinţată. Acum suntem siguri că Jeffry Miller este cel care transmite mutările făcute de partenerii lui Dacosta.

— Numai colega Hartmann putea îndeplini această misiune, remarcă Dinu Romanescu. Pe mine, Miller mă cunoştea din noaptea de la barul “Continental”. Dumneata eşti deocheat pentru ei de cînd le-ai repins încercarea de mituire, iar Filippo Narti a fost surprins cu aparatul în mînă şi s-a bătut cu Dacosta. Numai Trude Hartmann mai rămăsese…

Reporterul se lăsă pe spatele fotoliului în care stătea şi-şi întinse picioarele după obiceiul lui:

— Mi-a făcut o deosebită plăcere, adăugă el privind visător în tavan, să-l văd pe maestrul Martin Dacosta cu braţul scrîntit în eşarfă…

— Din păcate, remarcă Anton Ciuperceanu, ca să mute piesele pe tabla de şah e de ajuns o singură mînă.

Trude Hartmann îşi consultă ceasul:

— Unde e Nardi ? E trecut de ora şapte.

— E în baie, spuse calm Dinu Romanescu.

— ?! ?

— Da, continuă el, şi-a amenajat în baia lui de la hotel o cameră obscură şi developează filmele făcute azi dimineaţă. Mi-a spus că a luat peste o sută de fotografii.

Cîteva clipe după aceea, cel despre care se vorbea deschise uşa şi pătrunse în birou:

— Vă rog să mă scuzaţi că am întîrziat, dar nu m-am putut opri să nu trec pe la sala turneului, ca să iau rezultatele rundei a unsprezecea. Cerednikov a remizat cu Agostini ! A fost o partidă „tare”, o luptă strînsă şi frumoasă, demnă într-adevăr de mari maeştri internaţionali.

— Şi Dacosta ? întrebă Ciuperceanu cu jumătate de gură.

Noul sosit dădu din umeri fără să răspundă şi secretarul federaţiei îşi dădu seama că pusese o întrebare inutilă.

— Prin urmare, zise cu amărăciune, Dacosta a preluat

conducerea clasamentului. Mari maeştri internaţionali, personalităţi şahiste eminente, talente pline de vigoare şi cu o mare putere de calculare a variantelor, şahişti deosebit de înzestraţi nu pot face nimic în faţa acestui aventurier, a acestui trişor. Oamenii aceştia, animaţi de sportivitate şi onestitate, luptă cu fermitate şi dîrzenie, cu optimism şi încredere în forţele lor, fac partide variate, combinaţii interesante, folosesc tactici ingenioase..., dar toate astea se lovesc de jocul lui Dacosta ca de un perete de granit. Jocul lui Dacosta ? Acest om profund necinstit, acest trişor...

Ciuperceanu se opri: de indignare, i se pusese parcă un nod în gît, care-l împiedica să mai vorbească.

— E timpul să punem capăt acestei sinistre escrocherii, încheie el încruntîndu-se.

Cu o mişcare iute, Filippo Nardi desfăcu fermoarul servietei sale şi scoase cîteva fotografii. Ceilalţi se apropiară curioşi.

— N-am reuşit, spuse ziaristul milanez, să obţin decît două fotografii care să ne intereseze, desi am stricat peste o sută de clişee. Dar aceste două fotografii, şi mai ales una dintre ele, merită osteneala.

Le întinse fotografia respectivă:

— De fapt, zise, e numai un fragment mărit de şaisprezece ori. Se vede aici mai mult de jumătate din tabla de şah desenată pe aparatul lui Dacosta. Iată şi cele două puncte luminoase. Se văd destul de clar pe coloana a treia din dreapta.

— La ce oră ai luat această fotografie ? întrebă Ciuperceanu.

Nardi întoarse cartonul şi citi însemnarea de pe spate:

— Aproximativ la ora zece şi douăzeci şi cinci de minute.

Ciuperceanu îşi scoase carnetul pe care notase mişcările lui Dacosta în partida cu Levinson din dimineaţa aceasta. După fiecare mutare, erau însemnate două cifre, reprezentând timpul de gîndire faţă de mişcarea precedentă şi ora exactă la care fusese făcută mutarea:

— Ora zece, douăzeci şi patru de minute şi patruzeci şi cinci de secunde: Dacosta mută pionul din f2 în f4.

— Exact ! sări Nardi bătînd cu latul palmei peste fotografie. Se vede clar ! Cele două puncte luminoase sînt în căsuţele f2 şi f4.

— Iată, zise Dinu Romanescu, o dovadă palpabilă a faptului că jocul lui Dacosta nu este altceva decît o escrocherie, o mare escrocherie.

— Pariez, făcu Trude adresîndu-se lui Nardi, că azi dimineaţă Jeffrey Miller ar fi dat mult să ştie ce tot scrii în carnet. Dacă ar fi văzut că notezi pur şi simplu orele şi minutele la care faci fiecare grup de fotografii, ar fi rămas foarte dezamăgit.

— De dimineaţă, remarcă Nardi zîmbindu-i lui Ciuperceanu, înainte de a porni la... desfăşurarea operaţiilor, mi-am potrivit ceasul după cronometrul federaţiei de şah. De aceea am putut stabili cu destulă exactitate mutarea căreia îi corespunde fotografia respectivă. Din păcate, numai două fotografii ne pot folosi. Din celelalte, unele nu prezintă decît un colţ al aparatului lui Dacosta, restul fiind acoperit de spatele „maestrului” sau de eşarfa în care-şi ţine braţul. Altele sînt luate cînd aparatul trustului din Cincinnati nu funcţiona sau, mai bine zis, cînd punctele luminoase nu se aflau pe ecran.

— Partenerul lui Dacosta, întrebă Trude Hartmann, nu poate vedea aceste puncte în timpul desfăşurării partidei ?

— Cred că nu, zise gînditor Nardi. Ar fi prea imprudent pentru escroci. Probabil că plasticul translucid prezintă unele striuri, care fac ca punctele să fie văzute numai cînd privirea cade aproximativ vertical pe ecran. Sistemul este destul de simplu şi nu prezintă nici o dificultate pentru o întreprindere a lui „General Electronic”. Aceste două fotografii, în care se văd punctele luminoase, sînt luate dintr-o încăpere situată sub bolta sălii, de unde obiectivul aparatului meu fotografic a căzut aproape vertical pe suprafaţa ecranului.

— Mai trebuie să ţinem seamă de un lucru, interveni Dinu Romanescu. Un jucător de şah nu-şi poate permite, în timpul unei partide, să privească prea mult în jurul lui, mai ales cînd are ca adversar pe un Dacosta. Eu cred că partenerii escrocului n-ar fi observat aceste puncte luminoase chiar dacă de pe locul lor ar fi fost vizibile.

— Prin urmare, spuse Nardi, ştim sigur că Dacosta primeşte indicaţii prin radio, fotografiile dovedesc aceasta. Ştim, de asemenea, aproape sigur, că Jeffrey Miller transmite din sală mutările adversarilor lui Dacosta. „Geamantanul” lui dispune probabil de o antenă specială cu proprietăţi deosebite.

Observaţiile colegei Hartmann sînt, în privinţa asta, edificatoare. Dar n-am aflat încă rezultatul cercetărilor întreprinse de Dinu Romanescu.

Filippo Nardi venise tîrziu şi nu aflase încă cele cinci concluzii la care ajunsese inginerul de la Palatul Radioteleviziunii. Dinu Romanescu scoase din buzunar carnetul de notiţe şi-i traduse colegului său din Milano textul.

— În fond, încheie el, mijloacele tehnice ne-au dezvăluit numai amănunte. În rest, nu fac decît să confirme ceea ce ştiam sau ceea ce bănuiam. Acum ştim şi pe ce lungime de undă lucrează amicii noştri Dacosta şi Miller, iar urechile mele au avut cinstea să asculte şi semnalul acustic al aparatelor.

— Cred că n-ai dreptate, spuse Ciuperceanu liniştit.

— Cum adică ? Crezi că n-am auzit.. ?

— Nu pun la îndoială faptul că ai auzit semnalele. Dar asta e mai puţin important pentru noi. Cred că n-ai dreptate cînd spui că mijloacele tehnice nu ne-au dezvăluit decît amănunte. În notele dumitale este un fapt nou, care poate fi de cea mai mare însemnătate.

— Te referi la ultimul punct din însemnările colegului Romanescu ? întrebă Trude Hartmann.

— Da.

Dinu scoase blocnotesul şi citi: „Unul din posturi este foarte apropiat, chiar în centrul oraşului. Celălalt este situat în direcţia vest-nord-vest, la aproximativ 1.500 de kilometri”.

Secretarul federaţiei de şah luă o linie gradată de pe biroul său şi se apropie de peretele pe care se afla o hartă mare a Europei. Localităţile unde se ţineau anul acesta turnee de şah mai importante aveau înfipte cîte un steguleţ. Un asemenea steguleţ avea şi oraşul Bucureşti, unde se disputa acum „turneul de primăvară”, şi un altul se afla la Amsterdam, unde peste cîteva săptămîni avea să înceapă turneul candidaţilor. Pe fiecare dintre ele erau însemnate datele între care urmau să se ţină competiţiile.

— Scara hărţii, zise Ciuperceanu, este 1 :6.000.000. Unui centimetru de pe hartă îi corespund deci şaizeci de kilometri. O mie cinci sute de kilometri fac, după o socoteală destul de simplă, douăzeci şi cinci de centimetri.

Puse linia pe hartă, apoi:

— În direcţia vest-nord-vest, cifra 25 de pe linia noastră se

situează cam între Montblanc şi un punct la sud de Strasbourg.

— În ce ţară ? întrebă Trude

— E greu de spus. Inginerul Radioteleviziunii n-a dat o cifră chiar exactă, a menţionat că postul este situat la aproximativ o mie cinci sute de kilometri. Or, în direcţia indicată, la distanţa aproximativă, este, după cum se poate vedea, regiunea punctului de graniţă a trei ţări: Elveţia, Franţa şi Italia. De asemenea, poate fi şi în Germania occidentală.

— Eu sper totuşi că nu e Italia, spuse Filippo Nardi şi zîmbi. Montblanc, adăugă el, e situat la mai puţin de două sute de kilometri de oraşul meu natal, Milano. Aş prefera ca escrocii să-şi fi ales ca bîrlog altă ţară.

— Vedem deci, continuă Ciuperceanu, că vizita lui Dinu Romanescu de azi dimineaţă ne-a adus prima indicaţie despre misteriosul şahist - sau poate ar trebui să folosesc pluralul şi să spun: misterioşii şahişti -, despre care pînă acum nu ştiam nimic. Nici acum nu sîntem prea avansaţi în această privinţă, dar cel puţin i-am delimitat geografic.

— În fond, făcu Trude, despre el… sau despre ei, nu ştim nici acum mai mult decît ştiam ieri sau alaltăieri. Am descoperit numai mijloacele pe care le folosesc escrocii, dar fondul escrocheriei a rămas pentru noi complet necunoscut.

— Din păcate, o sprijini Ciuperceanu, asta e realitatea, trista realitate. Undeva între Montblanc şi Strasbourg se ascunde o taină împotriva căreia ne-am dovedit pînă acum neputincioşi.

O clipă domni tăcere, după care Filippo Nardi spuse gînditor:

— Am impresia că ceva ne scapă totuşi, că soluţia nu trebuie căutată la o mie cinci sute de kilometri în direcţia vest-nord-vest, ci se găseşte aici, la Bucureşti. În definitiv, Dacosta aici joacă...

— Am studiat, zise Ciuperceanu, în amănunt jocul lui Dacosta. De unsprezece runde nu fac altceva decît să studiez jocul lui. Cred că aş fi în stare să reproduc fără greşeală toate cele unsprezece partide pe care le-a jucat pînă acum în „turneul de primăvară”.

— Ai ajuns la vreo concluzie ? Vreau să zic, la altă concluzie decît cea la care ajunge un ziarist care urmăreşte jocul pentru a scrie o cronică în ziarul său sau la care ajunge un

simplu amator care se interesează de desfăşurarea turneului...

— Înţeleg ce vrei să spui. Am urmărit jocul lui Dacosta, într-adevăr, de pe cu totul alte poziţii decît voi sau decît un spectator oarecare. L-am urmărit avînd siguranţa că Dacosta joacă necinstit, că trişează. Ştiam, fireşte, că nu poate utiliza aceleaşi mijloace ca la o partidă de pocher sau la zaruri. La aceste jocuri, măsluitorul nu face altceva decît să dea o mînă de ajutor norocului. La şah însă nu există noroc.

— Foarte logic, remarcă Trude şi lui Ciuperceanu i se păru din nou că distinge în vocea fetei bine cunoscuta nuanţă de ironie.

— Unele partide ale lui Dacosta, continuă el fără să ia în seamă întreruperea, se desfăşoară după cele mai clasice principii. În runda a cincea, de exemplu, în partida cu maestrul Heinrich Hildebrandt, jocul lui Dacosta a fost foarte simplu, bazat pe obţinerea avantajului poziţional, un joc dovedind o solidă pregătire teoretică.

— Pregătire teoretică ?! se miră Dinu Romanescu. Pînă acum trei ani, Dick Martin nici nu ştia cum se mută un pion !

— Nu vorbesc de Dick Martin, răspunse Ciuperceanu liniştit, ci de jocul lui, de jocul maestrului internaţional Martin Dacosta. În timpul desfăşurării partidei cu maestrul Hildebrandt, aveam tot timpul impresia că Dacosta, înzestrat cu o memorie excepţională, reeditează o partidă jucată de mult, una dintre partidele aşa-zise clasice. Gîndul acesta nu-mi dădea pace şi mi-am pierdut o noapte întreagă cercetînd cărţile de specialitate din biblioteca federaţiei.

— Şi rezultatul... ?

— Partida dintre maeştrii Dacosta şi Hildebrandt este reeditarea uneia dintre celebrele partide jucate în 1936, la Nottingham, între Botvinik şi Fine, continuînd cu o variantă folosită în 1949, la al XVII-lea campionat al Uniunii Sovietice, în partida dintre Kotov şi Furman.

Trude începu să rîdă:

— Aţi citit „Jucătorul de şah” de Ştefan Zweig[27] ?

Dinu Romanescu clătină capul negativ.

— Eroul cărţii, ţinut prizonier multă vreme de către nazişti, a avut ca singură lectură o carte în care se reproduceau partide

---

[27] Această povestire a fost publicată în nr. 47-48 al „Colecţiei POVESTIRI ŞIINŢIFICO-FANTASTICE” (n.r.).

celebre de şah. A citit de atîtea ori cartea, încît a învăţat partidele pe dinafară, devenind imbatabil în poziţiile respective.

— În partida cu maestrul Hildebrandt, zise Ciuperceanu, l-am asemuit adesea pe Dacosta cu eroul lui Zweig. Avea în jocul său un fel de... un fel de automatism. În alte partide, Dacosta a jucat însă cu totul altfel, folosind atacuri neaşteptate, poziţii extrem de complicate, care necesită calcularea unui mare număr de variante, lovea pe adversar prin surpriză, acolo unde se aştepta mai puţin, şi-l deruta. De fapt, acesta este ceea ce dumneavoastră, cronicarii, numiţi „stilul Dacosta”.

— Atunci, făcu Trude, cum rămîne cu automatismul ?

— Oricît ar părea de ciudat, n-am putut scăpa o clipă de impresia că un fel de automatism există şi în cea mai surprinzătoare mişcare a lui Dacosta. Nu ştiu dacă automatism e aici cuvîntul cel mai potrivit, dar v-aţi gîndit vreodată la faptul că pentru cea mai neaşteptată mutate Dacosta nu se gîndeşte mai mult decît pentru cea mai simplă, decît pentru răspunsul firesc, normal, la avansarea unui pion de la începutul partidei ?

— Dacosta nu gîndeşte, interveni Dinu Romanescu. Acest lucru este stabilit în afară de orice îndoială.

— Dar nu vorbesc de Dacosta, se enervă Ciuperceanu. De fapt, Dacosta nici nu există. Ca persoană fizică avem de-a face cu un escroc pe nume Dick Martin. Eu încercam să analizez jocul unui şahist - sau al unor şahişti - situaţi la o mie cinci sute de kilometri şi care participă la „turneul de primăvară” sub pseudonimul Dacosta.

Dîndu-şi seama că ridicase tonul, secretarul federaţiei adăugă mai potolit şi nu fără amărăciune:

— După cum vedeţi, această încercare de analiză nu ne duce prea departe. Trude Hartmann are dreptate: despre fondul aşa-zisului „mister Dacosta” ştim şi astăzi tot atît cît ştiam şi la începutul Turneului.

Din nou tăcură cîtva timp. Anton Ciuperceanu luă de pe birou hîrtia pe care Nardi însemnase clasamentul turneului. În frunte se afla Dacosta, cu unsprezece puncte. Cerednikov şi Agostini, care remizaseră, ocupau locurile următoare, primul cu zece puncte şi jumătate şi celălalt cu zece puncte. Pe locurile patru, cinci şi şase se aflau Levinson, Ursu şi Johannson cu respectiv opt puncte şi jumătate, şapte puncte şi şase puncte şi jumătate. Sperlinger şi Macpherson îşi împărţeau locurile şapte

şi opt la egalitate de puncte.

— Cerednikov, remarcă gînditor secretarul federaţiei, n-a suferit nici o înfrîngere. A pierdut o jumătate de punct remizînd cu Agostini, după o partidă splendidă. Nici maestrul italian n-a pierdut pînă acum vreo partidă; el a remizat cu Cerednikov şi cu Victor Ursu, trebuind astfel să se mulţumească, deocamdată, cu locul trei în clasament.

— Mîine, zise Nardi, Baldassare Agostini înfruntă pe Dacosta. Iar poimîine, în ultima rundă, cu Dacosta joacă maestrul Cerednikov. Şahiştii din toată lumea aşteaptă această întîlnire.

— Mi-e teamă, zise Ciuperceanu încet, că şahiştii din toată lumea vor avea o dezamăgire. Fiindcă nici mîine şi nici poimîine Dacosta nu va juca nici cu Agostini şi nici cu altcineva. E timpul să punem capăt acestei escrocherii.

CAPITOLUL AL PAISPREZECELEA

Unde vedem ce rugăminte ciudată formulează corespondentul Nardi din Milano

În lunga convorbire telefonică avută cu Amsterdam, Anton Ciuperceanu adusese la cunoştinţa profesorului Roland Despreux faptele noi ce se produseseră şi care arătau, în afară de orice îndoială, că Martin Dacosta joacă necinstit.

— Vă dau mînă liberă, îi spusese profesorul. Hotărîrea pe care o veţi lua, împreună cu juriul internaţional al concursului, va găsi aprobarea deplină a federaţiei internaţionale.

— Această hotărîre nu poate fi decît una singură, domnule profesor: eliminarea lui Dacosta din turneu.

— Oricare ar fi soluţia, ea trebuie neîntîrziat pusă în aplicare. Dacosta nu poate fi lăsat să mai joace.

— Vă este, fără îndoială, cunoscut că o asemenea hotărîre a juriului va stîrni senzaţie în lumea şahului şi vii proteste din partea anumitor cercuri. Trebuie să ne aşteptăm şi la o susţinută campanie de presă. Dacosta şi Miller au făcut în acest sens mai mult decît aluzii. Nu putem încă prevedea proporţiile pe care le va lua această afacere. Nu putem prevedea, din păcate, nici urmările ei, care ar putea fi foarte dăunătoare pentru întreaga mişcare şahistă.

De la celălalt capăt al firului nu veni nici un răspuns.

— Alo ! strigă Ciuperceanu. Mă auziţi, domnule profesor ?

— Da, vă aud foarte bine. Înţeleg ceea ce vreţi să spuneţi. Aveţi perfectă dreptate, lucrurile stau întocmai aşa cum le-aţi expus. Din păcate, nu avem altă soluţie. Nu putem lăsa ca vechiul şi ingeniosul joc al şahului, care pentru noi reprezintă o idee plină de nobleţe, să fie întinat de o bandă de escroci. Onestitatea este o condiţie de bază în orice întrecere sportivă şi turneele şahiste nu fac nicidecum excepţie.

Profesorul Despreux făcu o pauză şi, cu ochii minţii, Ciuperceanu parcă-l vedea frămîntîndu-şi nasturele de la haină.

După cîteva clipe se auzi iar glasul preşedintelui federaţiei internaţionale, acum mai liniştit:

— Oricare ar fi preţul şi oricît de dureroase vor fi pentru noi urmările, trebuie să procedăm cu onestitate şi corectitudine, aşa cum ne dictează conştiinţa şi dragostea comună pentru jocul de şah. Am în dumneavoastră cea mai deplină încredere şi - repet - hotărîrea pe care o veţi lua va găsi aprobarea deplină a federaţiei internaţionale.

Cu aceasta, convorbirea cu Amsterdam, care durase mai mult de o oră, luă sfîrşit.

Seara, după ce se despărţi de prietenii săi, Anton Ciuperceanu se duse la Sala Colonadelor, unde avea întîlnire cu preşedintele federaţiei noastre de şah. Îl găsi împreună cu Stanislas Snyatkovski, preşedintele juriului internaţional al concursului. Ciuperceanu expuse încă o dată faptele, enumeră dovezile adunate de Trude Hartmann şi de Dinu Romanescu, arătă cele două fotografii făcute dimineaţa de Filippo Nardi.

Toate acestea stîrniră indignarea celor doi şi preşedintele federaţiei noastre de şah îi ceru scuze lui Ciuperceanu pentru faptul că, în urmă cu cîteva zile, primise cu atîta scepticism părerea că Dacosta joacă necinstit.

Stanislas Snyatkovski fu de părere să fie convocaţi, chiar acum, noaptea, membrii juriului şi să se decidă eliminarea lui Martin Dacosta din competiţie. Dar Anton Ciuperceanu făcu o altă propunere: preşedintele juriului internaţional să se ducă a doua zi dimineaţa, înainte de începerea partidelor din runda a douăsprezecea, la Martin Dacosta, să-i arate dovezile adunate şi să-i ceară să se retragă singur din competiţie.

— În felul acesta, încheie el, vom asigura desfăşurarea corectă şi în bune condiţii a turneului şi vom evita deocamdată

atacurile la adresa noastră. Ulterior, vom pune la dispoziţia profesorului Roland Despreux materialul doveditor şi sînt sigur că federaţia internaţională va decide excluderea lui Martin Dacosta de la toate competiţiile, excluderea lui din viaţa şahistă internaţională.

Ceilalţi fură de acord cu propunerea. Înainte de a se despărţi, hotărîră ca deocamdată să nu încunoştinţeze presa, urmînd ca aceasta să se facă după festivitatea de închidere a turneului.

— Trude Hartmann de la „Der Abend” şi Filippo Nardi de la „Cronaca degli scacchi”, spuse în încheiere Ciuperceanu, vor înţelege motivele noastre şi deocamdată vor păstra taina. Ceilalţi nu ştiu încă nimic.

A doua zi dimineaţa, Anton Ciuperceanu sosi încă de la ora nouă la biroul presei, ca să aştepte rezultatul demersului ce urma să-l întreprindă preşedintele juriului pe lîngă Martin Dacosta.

Pe la nouă şi jumătate sosi Trude Hartmann:

— Noi, cei de la etajul al doilea, am avut o noapte agitată, anunţă ea.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă Ciuperceanu, mai mult din politeţe.

— Domnii Dacosta şi Miller au venit, ca niciodată, mai devreme, adică pe la orele două. Cîteva minute după aceea, Dacosta a ieşit în goană, strigînd că în camera lui s-a introdus un spărgător.

Ciuperceanu deveni atent:

— A fost prins?

— Nu. Funcţionarul de la poartă, pe care mi l-am făcut prieten, mi-a spus că personalul hotelului a întreprins cercetări fără să descopere însă ceva. Dacosta lăsase uşa de la balcon deschisă, vîntul a mişcat-o probabil şi i s-o fi părut că cineva a intrat. De altfel, însuşi Dacosta a declarat că nu i-a dispărut nimic. Băuse însă, ca de obicei, şi a făcut mare tapaj.

— Şi Jeffrey Miller?

— Portarul mi-a spus că Miller era atît de beat, încît atunci cînd a intrat în cameră a căzut pe o canapea şi a adormit buştean.

Stanislas Snyatkovski, preşedintele juriului internaţional, deschise uşa şi-i făcu semn lui Ciuperceanu că vrea să-i

vorbească. Acesta se scuză faţă de Trude şi ieşi pe culoar.

— Escrocul refuză să se retragă de bună voie, spuse Snyatkovski. La un moment dat credeam că-şi face bagajele şi pleacă. Probele aduse de dumneata au băgat frica în el. Dar pe urmă a intervenit secretarul lui.

— Jeffrey Miller?

— Da, mi se pare că aşa îl cheamă. Acest Miller mi-a spus că lui Dacosta nici nu-i trece prin minte să se retragă de bună voie din competiţie, iar dacă juriul va decide eliminarea lui, se va dezlănţui un scandal enorm. M-a ameninţat cu nişte prieteni influenţi pe care-i are, cu o campanie de presă şi cu scindarea mişcării şahiste internaţionale în două tabere.

Ciuperceanu clătină capul. Cunoştea mai bine ca oricine argumentele celor doi escroci.

Stanislas Snyatkovski îl luă de braţ şi-l duse spre biroul unde lucra juriul:

— Ceilalţi membri sosesc abia pe la ora zece. Vom amîna cu o jumătate de oră începerea partidelor din runda o douăsprezecea, ca să ne putem întruni spre a discuta cazul Dacosta.

Cîteva minute mai tîrziu, secretarul federaţiei aducea la cunoştinţă prietenilor săi - Filippo Nardi şi Dinu Romanescu sosiseră între timp - rezultatul negativ al demersului întreprins de Stanislas Snyatkovski şi faptul că juriul se va întruni spre a decide eliminarea lui Dacosta din turneu.

— Partidele de astăzi vor începe cu o jumătate de oră mai tîrziu, încheie el.

Filippo Nardi îşi frecă gînditor bărbia:

— Am o rugăminte, se adresă el lui Ciuperceanu. Să nu amînaţi începerea partidelor de astăzi.

Secretarul federaţiei îl privi mirat:

— Nu înţeleg... Juriul se întruneşte abia la ora zece şi expunerea faptelor necesită un oarecare timp. Probabil că membrii juriului vor voi să vadă şi fotografiile făcute de dumneata.

— Puteţi oricînd întrerupe partida de la masa la care va juca Dacosta.

— Nu se obişnuieşte... şi apoi nu înţeleg raţiunea acestei rugăminţi a dumitale. Nu uita că Dacosta urmează să joace astăzi cu maestrul Agostini. Nu vrei să-l scuteşti pe compatriotul

dumitale de o înfrîngere ?

— Lasă-i să înceapă partida.

Tonul lui Nardi deveni rugător:

— Să joace măcar o jumătate de ceas. Lasă-i să facă numai primele cinci sau şase mutări.

Ciuperceanu nu ştia ce să răspundă. Nu putea înţelege nici în ruptul capului motivele care-l făceau pe corespondentul lui „Cronaca degli scacchi” să-i adreseze, o rugăminte atît de ciudată.

— Nu-l poţi refuza pe Nardi, interveni Trude Hartmann în favoarea colegului ei milanez. Nu trebuie să uităm că a adus o contribuţie foarte importantă la demascarea celor doi escroci.

— Lui Nardi, spuse şi Dinu Romanescu, îi datorăm primele informaţii despre aparatul construit de G.E.O. din Cincinnati şi tot el este autorul fotografiilor; în fond, aceste două fotografii constituie singura noastră dovadă concretă, fiindcă aparatele sînt în mîna escrocilor, iar undele radiofonice zboară prin aer şi nu pot fi puse la dosar.

— Bine, se hotărî Ciuperceanu. Mă duc să vorbesc cu preşedintele juriului. Cred că şedinţa n-a început încă. Poate voi reuşi să-i conving.

Din prag se întoarse şi privi gînditor la corespondentul italian:

— Vă mărturisesc însă că nu pot pricepe de loc raţiunea care-l împinge pe prietenul nostru Filippo Nardi la asemenea rugăminte.

Pe Stanislas Snyatkovski îl găsi într-o discuţie aprinsă cu preşedintele federaţiei şi cu doi membri ai juriului internaţional. Aceştia din urmă sprijiniră cererea lui Ciuperceanu:

— Orice am decide, spuse unul dintre ei, partidele nu trebuie amînate nici măcar cu o jumătate de oră. Turneul trebuie să se desfăşoare conform normelor stabilite şi regulamentului concursurilor internaţionale. După ce vom lua decizia noastră, toate partidele jucate de Martin Dacosta se anulează de drept.

Aşa se face că în dimineaţa de 27 martie, la ora zece, ca de obicei, partidele rundei a douăsprezecea începură la toate cele şapte mese ale turneului. Nici cei trei mii de spectatori din sală şi nici maeştrii care se înfruntau în faţa tablelor de şah nu ştiau ce frămîntare era în timpul acesta la biroul presei şi mai

ales în încăperea rezervată şedinţelor juriului internaţional.

— Să mergem în sală, spuse Filippo Nardi după ce-şi consultă ceasul.

— Prefer să rămîn aici, făcu Dinu Romanescu şi-şi întinse picioarele. Sînt sătul pînă peste cap de mutra „maestrului” Dacosta.

— Eu te sfătuiesc să vii totuşi în sală.

Nardi se uită la el dintr-o parte şi zîmbi cu gura pînă la urechi.

— Astăzi, adăugă, vom avea, dacă nu mă înşel, un spectacol cu totul diferit de cele cu care ne-am obişnuit în primele unsprezece runde.

Apoi, corespondentul lui „Cronaca degli scacchi” îi făcu colegului şi prietenului său, Dinu Romanescu, cu ochiul, aşa cum procedase şi în urmă cu două zile, cînd pretinsese că, intrînd în camera lui Dacosta, uitase să bată la uşa...

CAPITOLUL AL CINCISPREZECELEA

Unde se vede că Filippo Nardi obişnuieşte să-şi plătească datoriile

Anton Ciuperceanu se aşeză şi el la masa presei, împreună cu ceilalţi. Din obişnuinţă, scoase cronometrul şi-l puse în faţa sa. La masa juriului se aflau numai doi membri, ceea ce era minimul permis de regulament. Ceilalţi se aflau în şedinţă, discutînd ceea ce ei numeau „cazul Dacosta”. O şedinţă care se arăta a fi foarte furtunoasă şi care, în pofida prevederilor preşedintelui Stanislas Snyatkovski, urma să se prelungească mult peste jumătatea de oră preconizată.

Cele şapte partide începură cîteva minute după ora zece.

Ciuperceanu nu se uita la jucători, ci urmărea tabelele semnalizatoare, în special cea de la masa a cincea, unde juca maestrul Agostini cu Dacosta.

În schimb, Dinu Romanescu evita tocmai masa a cincea. Privirea lui aluneca, pe rînd, la maestrul Johannson, care mesteca nelipsitele lui bomboane cu mentă, apoi la masa unde maestrul Cerednikov se juca cu creionul înaintea maestrului Levinson, cu fruntea sprijinită în palmă, pe urmă la maestrul Victor Ursu, care din cînd în cînd îşi scotea ochelarii fumurii şi-i ştergea cu un gest mecanic, probabil fără să-şi dea seama ce face.

Trude Hartmann scosese o tablă mică de şah, de mărimea unui portvizit, din piele, cu marginile imprimate în motive veneţiene, şi muta pe ea nişte figuri minuscule din fildeş. Lui Ciuperceanu îi fu de ajuns o privire ca să-şi dea seama că ziarista berlineză reproducea mutările ce se făceau la masa a cincea de către Baldassare Agostini şi Martin Dacosta.

Primele mişcări fură destul de repezi şi de o parte şi de cealaltă. Dacosta, cu albele, începu 1. e2-e4 şi primi, răspunsul e7-e5, după care urmă 2. Cg1-f3, cu răspunsul Cb8-c6. Următoarele trei mişcări se succedară destul de rapid: 3. Nf1-b5, a7-a6. 4. Nb5-a4, d7-d6. 5. d2-d4, b7-b5.

— Partida spaniolă, îi şopti Ciuperceanu Trudei. Partida spaniolă după cele mai clasice reguli ale ei.

Fata dădu din cap aprobator.

Continuarea partidei îi dădu dreptate secretarului federaţiei noastre de şah. Dacosta mută: 6. Na4-b3 şi primi prompt răspunsul Cc6xd4. Prin urmare, negrul forţa schimbul. Mutarea normală a albului se lăsă totuşi aşteptată.

Dacosta începu să dea semne de nelinişte. Se tot foia pe scaun şi-şi trecea nervos mîna prin păr. Deschise cutia de lemn cu ţigări de foi şi scoase una, dar uită s-o aprindă şi o lăsă pe masă. În sfîrşit, se decise: 7. Cf3xd4. Agostini răspunse imediat: e5xd4.

Toate cele şapte mişcări, împreună cu răspunsurile lor, nu duraseră mai mult de douăzeci de minute. Acest fapt nu stîrni nici un fel de nedumerire, deoarece între marii maeştri internaţionali, perfect cunoscători ai teoriei, era destul de obişnuit ca primele mutări să se facă într-un timp foarte scurt. Minutele cîştigate astfel devin extrem de preţioase către sfîrşitul partidei.

Înainte de mişcarea următoare, Dacosta se gîndi mai mult ca de obicei, iar nervozitatea lui păru să crească. Îşi trecea tot mai des mîna prin păr şi Trudei i se păru că vede broboane de sudoare pe fruntea lui.

— O sută patruzeci de secunde, şopti Ciuperceanu cu ochii pe cadranul cronometrului. Nu s-a gîndit niciodată atîta.

— O să se gîndească şi mai mult, murmură Nardi şi lentilele ochelarilor săi sclipiră.

După o sută şaizeci de secunde de la mişcarea precedentă, albul mută 8. Dd1xd4.

În sală se produse rumoare. Toate manualele de şah precizează că pionul d4 nu trebuie luat în cazul acesta. Cei mai mulţi dintre spectatori erau convinşi că maestrul Martin Dacosta încearcă o inovaţie. Nimănui nu i-a trecut prin minte că poate face o greşeală atît de elementară şi toţi aşteptau, captivaţi, urmarea partidei.

La început, maestrul Baldassare Agostini păru oarecum derutat şi-şi permise un timp mai lung de gîndire. Dar apoi se hotărî să răspundă conform regulilor teoretice: 8. … c7-c5.

De data aceasta, Martin Dacosta nu se mai frămîntă atît de mult şi jucă: 9. Dd4-d5. În felul acesta, albul nu numai că-şi apăra dama, dar, aparent, ameninţa mat în f7 şi turnul din a8. Apărarea negrului e însă simplă şi Agostini jucă: 9. Ne8-c8. Dacosta dădu şah: 10. Dd5-c6+ şi negrul se apără 10. Ne6-d7.

Dacosta nu avea decît cîmpurile d5 şi b7, unde putea să-şi apere dama. Se gîndi mult şi nervozitatea lui creştea cu fiecare clipă.

— O sută şaizeci de secunde, anunţă Ciuperceanu şi simţi cum inima îi bate mai repede. Nu înţelegea încă limpede situaţia, era prea emoţionat ca să poată judeca la rece, dar îşi dădea seama că în jocul lui Dacosta a intervenit ceva nou, neobişnuit.

În sală se produse din nou rumoare şi unul dintre membrii juriului trebui să ceară publicului să facă linişte. Toţi membrii juriului veniseră şi se aşezaseră la masa ce le era rezervată. Cineva îi anunţase de neaşteptata desfăşurare a partidei Dacosta-Agostini şi şedinţa se întrerupsese.

La masa presei, Filippo Nardi se juca cu un tub mic, metalic, pe care-l învîrtea ca pe un titirez între degete. Ochelarii lui sclipeau, reflectînd o rază de lumină. Fără nici un motiv, corespondentul lui „Cronaca degli scacchi” îi făcu cu ochiul lui Dinu Romanescu, care începuse şi el să se intereseze de partida ce se juca la masa a cincea.

Apoi, Filippo Nardi se aplecă înspre Trude Hartmann şi cită din „Don Carlos”: „Die schönen Tage von Aranjuez sind nun vorüber”[28].

Trude păru să aprecieze faptul că Nardi, colegul ei milanez, îl citează pe Schiller în original, dar avea să înţeleagă oportunitatea citatului abia ceva mai tîrziu…

---

[28] Frumoasele zile din Aranjuez s-au terminat.

La masa a cincea, după aproape şase minute de gîndire, albul mută: 11. Dc6-d5 şi primi prompt răspunsul: 11. c5-c4.

Pentru majoritatea zdrobitoare a spectatorilor deveni limpede că nebunul alb din b3 era iremediabil pierdut. Aici nu mai putea fi vorba de o variantă nouă în continuarea partidei spaniole, de un sacrificiu neaşteptat, de una dintre acele mişcări surprinzătoare cu care Dacosta îşi derutase adversarii în multe partide jucate în primele unsprezece runde.

Se pare că, într-un tîrziu, Dacosta îşi dădu şi el seama că piesa e pierdută. Într-o partidă cu un mare maestru internaţional de talia lui Baldassare Agostini, o piesă pierdută echivalează cu partida pierdută. Asupra acestei chestiuni nu mai încăpea nici un fel de îndoială.

Dacosta părea complet derutat. Nicicînd miile de spectatori din sală, între care se numărau foarte mulţi admiratori ai jocului său original, nu l-au văzut atît de nervos. Nu mai rămăsese nimic din calmul său, ţigara de foi fumega uitată pe marginea scrumierei, privirea îi aluneca, rătăcită, de la tabla de şah la cutiuţa neagră a aparatului său, apoi la ceasul de control şi din nou pe tablă. Scoase o batistă mare, cadrilată, cu care îşi şterse fruntea, apoi păru să ia subit o hotărîre. Se ridică şi se apropie de masa juriului, unde spuse cîteva cuvinte lui Stanislas Snyatkovski, pe urmă părăsi estrada prin uşa laterală.

Cîteva minute mai tîrziu, cei de la masa presei aflară că maestrul Dacosta, fiind bolnav, nu putea continua partida şi era nevoit să se retragă în camera sa de la hotel. Ceruse ca juriul să aprobe continuarea partidei după-amiază.

— Arăta într-adevăr ca un om bolnav, îi spuse preşedintele Snyatkovski lui Ciuperceanu. Părea să aibă febră şi asuda. Şi-a uitat batista şi ţigările de foi pe masă.

— Aparatul de „înregistrat” nu l-a uitat ? întrebă Nardi continuînd să se joace cu tubuşorul lui argintiu.

— Părea într-adevăr bolnav, repetă gînditor Stanislas Snyatkovski.

O jumătate de oră după aceea, în încăperea unde funcţiona serviciul presei, Filippo Nardi le spuse prietenilor săi:

— „Maestrul” nu are nevoie de doctor. Diagnosticul pot să-l pun eu.

— Ce vrei să spui cu asta ? îl întrebă Trude.

Corespondentul lui „Cronaca degli scacchi” vîrî două

degete în buzunarul de la vestă, de unde scoase tubuşorul argintiu cu care se jucase în tot timpul partidei dintre Dacosta şi Agostini:

— Iată agentul patogen al maladiei lui Dacosta.

Trude Hartmann luă tubul în mînă. Avea cam mărimea unui mosoraş.

— „G.E.O.”, silabisi ea literele imprimate în partea de jos a tubului.

— Înţeleg ! sări Dinu Romanescu luminîndu-se la faţă. Jucărioara asta provine din aparatul lui Dacosta.

— Ce perspicacitate ! se prefăcu mirat Nardi, dar Dinu Romanescu nu se supără, ci, tolănindu-se în fotoliu, îşi întinse picioarele şi remarcă:

— Pentru mine a fost o adevărată desfătare să pot urmări evoluţia „maladiei” pe faţa „maestrului” Dacosta. Ai avut dreptate, un asemenea spectacol nu se poate vedea în fiecare zi.

Trude Hartmann întinse un deget acuzator către Nardi şi întrebă, cu prefăcută seriozitate, cam aşa cum îşi închipuia ea că ar face un judecător de instrucţie:

— Acuzat Nardi ! Ce ai făcut în noaptea asta între orele unu şi două ?

Intrînd în rol, corespondentul lui „Cronaca degli scacchi” se gîndi puţin, apoi răspunse:

— Am stat pe balconul camerei mele de la hotel.

— Ce făceai acolo ?

— Luam aer.

— Ce uşă se mai deschide în balconul respectiv ?

— Uşa camerei marelui maestru internaţional Martin Dacosta.

— Îţi este cunoscut că noaptea asta, la orele două, maestrul de care vorbeai a reclamat că în camera sa s-ar fi introdus un hoţ ?

Nardi şovăi, apoi spuse cu nevinovăţie:

— Cred că maestrul s-a înşelat. Înainte de a se întoarce de la cîrciumile pe care le frecventează împreună cu secretarul domniei sale, am fost şi eu în camera cu pricina, dar n-am văzut nici un hoţ.

Izbucniră cu toţii in ris.

Mai tîrziu, Dinu Romanescu, foarte curios de felul său, îi

ceru colegului Filippo Nardi cîteva lămuriri:

— După cum ştii, îi spuse acesta, am un magnetofon de buzunar pentru reportaj, un aşa-zis minifon, care funcţionează cu baterii minuscule. Aseară am observat că bateria era pe terminate, cel mult putea să mai ţină o jumătate de ceas. Am căutat prin bagaje şi mi-am dat seama că uitasem bateriile de schimb acasă, la Milano. Ce era de făcut ?

— Da, spuse şi Dinu Romanescu. Ce era de făcut ?

— Cînd am ieşit pe balcon să iau aer.

— ... la ora două noaptea.

— ... da, la ora două noaptea e aerul mai proaspăt. Cînd am ieşit, deci, să iau aer, am observat că uşa camerei vecine era deschisă. Atunci mi-am adus aminte că în aparatul vecinului meu de cameră Dacosta există o asemenea baterie.

— ... şi ai împrumutat-o.

— Da, zise Nardi, acesta e cuvîntul. De fapt, nu i-am făcut nici o pagubă maestrului, fiindcă în locul bateriei sale produse de trustul din Cincinnati, i-am pus bateria mea fabricată într-o modestă, dar corectă întreprindere din Livorno.

— … care mai avea o jumătate de oră de funcţionare.

— După cum bine spui. Puterea bateriei a început să scadă pe la mişcarea a şasea sau a şaptea, cînd amicul nostru Dick a început să dea primele semne de enervare. Ea s-a descărcat înainte de mişcarea a opta, cînd escrocul a început să asude abundent şi a comis eroarea de a lua pionul din d4. Pionul ăsta va rămîne în istoria şahului…

— Cînd mă gîndesc, tăcu Dinu Romanescu visător, că azi dimineaţă toată lumea s-a mirat cît de mult insistai pe lîngă Ciuperceanu să nu amîne începutul partidelor, să-l lase pe escrocul nostru să joace măcar o jumătate de oră… Şi asta chiar în ziua cînd trebuia să joace cu compatriotul dumitale Baldassare Agostini.

Corespondentul lui „Cronaca degli scacchi” îi făcu iar cu ochiul, cu ochiul pe care, cu două zile înainte, Dacosta îl învineţise şi care mai păstra şi acum o uşoară nuanţă albăstruie.

— În orice caz, încheie Dinu Romanescu, pentru ochiul cel vînăt i-ai plătit-o „maestrului” cu vîrf şi îndesat.

— Obişnuiesc să-mi achit datoriile, zise Nardi cu modestie.

CAPITOLUL AL ŞAISPREZECELEA
Unde este rîndul lui Dinu Romanescu să formuleze o rugăminte ciudată

Dacosta nu se prezentă nici după-masă. Trimise pe secretarul său să anunţe juriul că este bolnav şi socoteşte partida pierdută, dar că se va prezenta a doua zi dimineaţa şi va juca partida din ultima rundă cu maestrul P. A. Cerednikov.

— Prin urmare, conchise Nardi, are baterii de schimb. Am impresia că Miller se ocupă cu partea tehnică a escrocheriei. Nu degeaba i se spune Jeff „Inginerul”.

— N-au să aibă ce face cu bateriile lor, spuse Ciuperceanu. Faţă de desfăşurarea atît de neaşteptată a partidei dintre Dacosta şi Agostini, juriul internaţional al turneului şi-a întrerupt şedinţa, fără să ia deocamdată nici o hotărîre. Dar pînă la urmă, tot va decide eliminarea lui Dick Martin din competiţie.

— După înfrîngerea suferită azi dimineaţă, Dacosta a cedat conducerea în clasament. A rămas cu unsprezece puncte, la egalitate cu Agostini, după Cerednikov, care e pe primul loc, cu unsprezece puncte şi jumătate. Dacă e lăsat să joace mîine, partida dintre el şi Cerednikov va decide pe cîştigătorul cupei.

— Nu trebuie lăsat să joace şi nu va juca, zise Ciuperceanu scurt şi se îndreptă spre biroul unde se afla sediul juriului şi unde îl aşteptau preşedintele federaţiei împreună cu Stanislas Snyatkovski.

Previziunea lui Ciuperceanu nu se îndeplini însă întru totul, fiindcă a doua zi se întîmplă un fapt curios. În dimineaţa aceea de 28 martie, cu cîteva minute înainte de ora zece, cînd urmau să înceapă partidele rundei a treisprezecea, ultima rundă a turneului, Dinu Romanescu îi spuse lui Anton Ciuperceanu:

— Am o rugăminte. Lăsaţi-l pe Dacosta să joace astăzi.

Secretarul federaţiei de şah se uită uimit la reporter, care continuă, pe un ton umil:

— Lăsaţi-l să facă numai primele mişcări. Măcar un sfert de ceas să joace.

— Am mai auzit şi ieri ceva în genul acesta, remarcă Trude Hartmann.

— Ai vreun tub argintiu prin buzunare ? se interesă Filippo Nardi.

— Numai primele trei mutări..., insistă Dinu Romanescu

prefăcîndu-se că n-a auzit remarcile colegilor săi. Sînt convins că Dacosta va pierde partida de astăzi.

— Nu se poate, spuse hotărît Ciuperceanu. Este împotriva principiilor noastre. De altfel, juriul a hotărît aseară…

— Un sfert de ceas nu mai contează... După ce l-aţi lăsat să joace douăsprezece runde... Hotărirea juriului se poate pune în aplicare şi cu cîteva minute mai tîrziu.

— Nu se poate. E incorect şi neconform regulamentului nostru. E împotriva principiilor noastre. După atitudinea lui de ieri şi după jocul lamentabil în partida cu maestrul Agostini toată lumea e convinsă că Dacosta era într-adevăr bolnav. Nu trebuie să lăsăm să se încetăţenească asemenea părere…

Anton Ciuperceanu fu intrerupt de Stanislas Snyatkovski, care deschise uşa şi intră în încăperea unde se afla biroul presei. Preşedintele juriului internaţional ţinea în mînă o foaie de hirtie, pe care era dactilografiat un text scurt, arătînd decizia juriului de a elimina pe Martin Dacosta din turneu şi motivele pentru care se luase decizia. Anton Ciuperceanu urma să citească textul în faţa microfonului de pe estrada sălii înainte de începerea partidelor.

Trude Hartmann se întoarse către preşedintele juriului şi-l întrebă :

— Domnule Snyatkovski, l-aţi vizitat ieri dimineaţă pe Martin Dacosta şi i-aţi cerut să se retragă singur din turneu ?

— Da, răspunse cel întrebat, nu fără a-şi ascunde mirarea faţă de asemenea întrebare pusă de ziarista berlineză.

— De ce i-aţi cerut aceasta ? Faţă de dovezile incontestabile pe care le posedaţi, juriul ar fi putut decide încă de ieri eliminarea lui din turneu.

Preşedintele Snyatkovski şovăi. Trude Hartmann era ziaristă şi nu era de dorit ca această penibilă afacere să fie popularizată prin presă într-un mod necorespunzătcr. Pe de altă parte, ştia că fata contribuise la adunarea dovezilor că Dacosta joacă necinstit…

— Sînt convins, răspunse alegîndu-şi cu grijă cuvintele, că nu va trece multă vreme şi Martin Dacosta va fi definitiv eliminat din viaţa şahistă. În această privinţă avem unele asigurări din partea federaţiei internaţionale. Demersul meu de ieri dimineaţă avea drept scop să evite deocamdată unele neplăceri, protestele unor anumite cercuri care nu văd cu ochi

buni faptul că turneul de la Bucureşti se bucură de o popularitate atît de largă. Asupra „turneului de primăvară” nu trebuie să planeze măcar o singură umbră. Dacă Dacosta se retrăgea singur, asta nu însemna că această... această escrocherie ar fi rămas ascunsă şi nepedepsită. Dezvăluirea ei s-ar fi amînat numai pentru puţină vreme şi ar fi venit, împreună cu sancţiunea, de la forul cel mai în măsură s-o facă: Federaţia internaţională de şah.

— Dacosta, zise Trude Hartmann, a pierdut partida de ieri.

— Da, făcu preşedintele Snyatkovski gînditor, şi asta ne-a creat oarecare greutăţi. În şedinţa noastră s-au găsit unii membri ai juriului care au socotit că nu trebuie să luăm o hotărîre pripită, deoarece faptul că Dacosta a pierdut ieri pledează pentru aceea că a jucat cinstit...

— Măcar o dată, murmură Nardi. „Şi nu din proprie iniţiativă”, adăugă el în gînd.

— Domnule Snyatkovski, continuă Trude Hartmann aruncînd o privire repede spre Dinu Romanescu, dacă aţi şti că şi astăzi Dacosta va pierde partida, aţi îngădui ca decizia juriului să nu fie deocamdată pusă în aplicare ?

Preşedintele juriului se uită la ea fără să înţeleagă.

— Ce mai e şi asta ? întrebă el.

— Nu e vorba, interveni Dinu Romanescu, ca decizia iuriulul să nu fie pusă în aplicare, ci numai să fie amînată cu un sfert de oră. Rugămintea noastră este să-i îngăduiţi lui Dacosta să facă primele mutări în partida cu maestrul Cerednikov.

— Nu vă înţeleg prea bine. Dumneavoastră, cei care lucraţi pe lîngă serviciul presei, aţi contribuit în cea mai mare măsură la demascarea acestei abominabile escrocherii, aţi adunat cu răbdare şi abilitate dovezile pe care le-aţi pus la dispoziţia juriului, iar acum interveniţi în favoarea acestui Martin Dacosta...

— Nici nu-mi trece prin minte să intervin în favoarea lui, spuse Romanescu încurcat, dar... cum să spun... ştiu că, dacă va fi lăsat să joace, Martin Dacosta va pierde şi partida de astăzi.

Se uită rugător la preşedintele juriului şi adăugă :

— Vă dau cuvîntul meu de onoare că Martin Dacosta va juca şi astăzi cinstit. E drept că asta se va întîmpla, ca şi ieri, fără voia lui...

Nehotărît, preşedintele Snyatkovski se întoarse spre Anton

Ciuperceanu, ca şi cînd ar fi aşteptat un sfat. Secretarul federaţiei prinse o privire rugătoare din ochii albaştri ai Trudei, neaşteptata sprijinitoare a lui Dinu Romanescu, şi spuse şovăitor:

— Nu ştiu dacă regulamentul îngăduie. Juriul a luat decizia. În sfîrşit, poate că un sfert de oră... vreau să spun primele mişcări…

Luă hîrtia dactilografiată din mîna preşedintelui şi o parcurse repede.

— Cred, zise apoi, că trebuie să îmbunătăţim formularea.

Scoase creionul şi schimbă cîteva cuvinte, apoi o strigă pe tovarăşa Olga din biroul de alături:

— Textul trebuie rebătut, apoi semnat de membrii juriului. Totul să fie gata într-un sfert de oră.

— E trecut de ora zece, spuse Nardi repede. Să mergem în sală.

Martin Dacosta şi P. A. Cerednikov jucau la masa a treia. Maestrul sovietie avea albele şi începu 1. e2-e4, primind răspunsul e7-e5, la care albul continuă 2. Nf1-c4.

În acest moment - era exact ora zece şi zece minute -, Martin Dacosta începu să dea semne de nelinişte. Întocmai cum făcuse şi în dimineaţa precedentă, cînd jucase cu maestrul Agostini; se foia pe scaun, avea gesturi necontrolate, îşi ştergea mereu fruntea cu batista, iar privirea îi rătăcea, fără ţintă, de pe tablă la aparat şi la celelalte obiecte de pe masă.

— O sută optzeci de secunde, şopti Ciuperceanu urmărind acele cronometrului.

— Trei minute, zise Trude, e cam mult pentru mutarea a doua.

— Spune drept, se adresă Nardi lui Dinu Romanescu, ai vreun tubuşor argintiu în buzunar ? Sau vreo altă piesă cu binecunoscutele iniţiale G.E.O.?

Dinu Romanescu ridică mîna dreaptă şi spuse cu solemnitate:

— Jur că toate obiectele aflătoare în buzunarele mele sînt proprietatea mea personală şi că nici unul dintre ele nu e fabricat de G.E.O. sau de vreun alt trust din Cincinnati-Ohio sau din orice altă localitate de peste ocean.

— Atunci, nu înţeleg...

— Mă mir, zise reporterul, mai ales că eşti inginer şi

specialist în electronică.

Filippo Nardi înghiţi ironia şi-şi aminti că, în ziua precedentă, îl luase şi el peste picior pe Dinu Romanescu.

Toate aceste fraze fuseseră schimbate în şoaptă, la masa presei, în timp ce ochii rătăceau de la tabela semnalizatoare din dreptul mesei a treia la Martin Dacosta, a cărui atitudine neobişnuită începuse să provoace nedumerire printre spectatorii din sală.

Luînd o hotărîre subită, Martin Dacosta se ridică de la locul său şi se apropie de masa juriului, unde schimbă cîteva cuvinte cu preşedintele Snyatkovski. Apoi părăsi estrada, întocmai cum făcuse cu douăzeci şi patru de ore înainte.

— Istoria se repetă, murmură Filippo Nardi.

Cîteva minute după aceea, preşedintele Snyatkovski veni în biroul presei, unde se adunaseră între timp prietenii noştri, şi anunţă că Martin Dacosta e bolnav. Declarase că se retrage din competiţie şi ceruse juriului să anuleze partidele pe care le jucase pînă acum.

Spunînd acestea, preşedintele Snyatkovski se uita întrebător la Dinu Romanescu. Era limpede că aştepta unele explicaţii.

Reporterul păru să nu observe această privire. Era foarte absorbit în contemplarea peisajului care se vedea prin fereastra biroului: în micul scuar de lîngă Sala Colonadelor înflorise un pom şi cîteva păsărele ciripeau în soare.

— A venit primăvara, spuse el.

Maestrul Cerednikov veni în biroul presei. Cineva îi spusese că Stanislas Snyatkovski, preşedintele juriului, se afla aici:

— Îmi pare foarte rău, spuse el, că partenerul meu s-a îmbolnăvit.

Preşedintele Snyatkovski îşi muşcă buzele, fără să răspundă.

— Îmi pare foarte rău, repetă Cerednikov. De aproape doi ani aştept întîlnirea cu maestrul Martin Dacosta şi acum...

— Sînteţi cîştigătorul de drept al partidei, interveni Ciuperceanu.

— Dar nu e vorba de asta. Aş fi vrut să joc cu maestrul Martin Dacosta, să ne măsurăm forţele.

— Martin Dacosta ne-a declarat că se retrage din

competiţie.

— Da, ştiu, e bolnav. Dar poate că pînă după-masă se va simţi mai bine. Eu sînt dispus să joc şi după-masă, dacă, bineînţeles, juriul îngăduie.

— Dacosta s-a retras din competiţie, repetă Ciuperceanu cu încăpăţînare.

Maestrul Cerednikov clătină capul cu părere de rău. înainte de a părăsi biroul, adăugă:

— Sper că la Amsterdam, în turneul candidaţilor, voi avea prilejul să joc cu Martin Dacosta.

— Nu cred, zise Nardi după ce uşa se închise în urma marelui maestru sovietic.

În aceeaşi seară se afişă clasamentul definitiv al turneului. În urma anulării partidelor jucate de Martin Dacosta, primele locuri ale clasamentului erau ocupate în ordine de:

I. P.A. Cerednikov.. 11½ puncte

II. B. Agostini...11 puncte

III. V. Ursu..9 puncte

IV.-V. M. Levinson şi S. Johansson................................ 8½ puncte

VI. N. Macpherson.. .....6½ puncte

VII. K. Macek.. ....5½ puncte

VIII.-IX. B. Petrov şi L. Sperlinger....................................5 puncte

X. H. Hildebrand...4 puncte

— Trei dintre reprezentanţii noştri, remarcă preşedintele federaţiei către Ciuperceanu, n-au reuşit să se claseze în primele zece locuri. În schimb, Victor Ursu este într-o formă excelentă. Să te clasezi pe locul al treilea într-un turneu la care participă cei mai buni maeştri internaţionali nu e puţin lucru. Poate că la Amsterdam...

La festivitatea de încheiere a turneului, marele maestru internaţional P. A. Cerednikov a primit cupa de aur, în aplauzele

entuziaste ale miilor de spectatori. Baldassare Agostini şi Victor Ursu, următorii clasaţi, au primit plachetele şi diplomele pentru locurile doi şi trei.

După aceea, Stanislas Snyatkovski, preşedintele juriului internaţional, a rostit cîteva cuvinte. „*În numele Federaţiei internaţionale de şah*” - a spus el în încheiere - „*mulţumesc Comitetului de conducere al Federaţiei de şah a R.P.R. pentru rodnica activitate depusă la organizarea turneului, mulţumesc entuziaştilor şi ospitalierilor cetăţeni ai Bucureştilor, minunatul oraş care, înveşmîntat în haină de primăvară, şi-a primit cu multă căldură oaspeţii şi a găzduit competiţia noastră. Trăiască pacea ! Trăiască prietenia între popoare !*”

Apoi, Stanislas Snyatkovski, preşedintele juriului internaţional, declară închisă competiţia. Drapelul turneului - care reprezenta un cap de cal pe fondul cu pătrăţele albe şi negre al unei table de şah - fu coborît, după ce vreme de paisprezece zile fluturase în faţa intrării principale a Sălii Colonadelor.

O oră mai tîrziu, într-unul dintre saloanele restaurantului „Athénée Palace”, avu loc banchetul la care luară parte maeştrii şahişti, membrii juriului şi reprezentanţi ai conducerii mişcării sportive din ţara noastră. Nu lipseau nici ziariştii.

Se rostiră toasturi, se vorbi despre şah şi despre altele, se făcură pronosticuri pentru Amsterdam.

— Nu-l văd pe Dacosta. N-a venit nici la festivitatea de închidere, constată Dinu Romanescu fără să-şi ascundă satisfacţia.

— Şi-a achitat nota la hotel, spuse Trude Hartmann, şi a plecat cu Miller şi cu aparatele lui.

— De unde ştii ?

— Prietenul meu, portarul…

Banchetul se prelungi pînă după miezul nopţii. La despărţire, Trude îi spuse lui Dinu Romanescu:

— Cred că ne eşti dator o explicaţie.

Reporterul se prefăcu mirat:

— Nu înţeleg...

— De ce s-a retras astăzi Dacosta ?

— Era bolnav. I-a explicat preşedintelui Snyatkovski că...

— Lasă asta. Vreau să ştiu de ce boală suferea. Care a fost de data aceasta, cum spuneţi voi, „agentul patogen” ?

— I-am jurat lui Nardi că n-am nici o piesă cu marca G.E.O.

— E adevărat, zise Nardi. În privinţa asta, eu am fost mai cinstit şi am făcut mărturisiri complete.

Rîseră cu toţii.

— Să vedeţi cum a fost, începu Dinu Romanescu. Ieri dimineaţă m-am împrietenit cu un tînăr inginer de la Radioteleviziune. Bun tehnician şi foarte simpatic. El mi-a furnizat datele acelea cu lungimea de undă, kilociclii şi cu celelalte. Foarte simpatic om ! Ne-am descoperit şi o seamă de prieteni comuni.

— Bine, dar ce legătură are cu…

— Răbdare, că ajung şi acolo. Azi noapte, după ce am ajuns acasă, am deschis aparatul de radio şi am ascultat, pe unde scurte, un frumos concert de vioară. Nimic nu este mai recomandabil, înainte de culcare, ca un concert de vioară. Este instrumentul care...

— Eu mă duc să mă culc, zise Trude căscînd. O să-mi faceţi mîine dimineaţă un rezumat al povestirii colegului Romanescu. Evident, în cazul că termină pînă atunci.

— Povestea nu e lungă, rîse reporterul. Voiam să spun numai că n-am putut asculta frumosul concert de vioară fiindcă un post alăturat îmi tot trimitea urletele şi scrîşnetele unei orchestre de jaz.

— Asta se cheamă interferenţă, zise Filippo Nardi, care începuse să înţeleagă unde voia să ajungă Dinu Romanescu.

— În timp ce ascultam alternativ cele două posturi, m-a vizitat muza, muza noastră, a reporterilor, care mi-a sugerat o idee. Astăzi, dis-de-dimineaţă, m-am prezentat la proaspătul meu prieten, inginerul de la Radioteleviziune, i-am povestit tot ce ştiam despre Dick Martin şi Jeffrey Miller.

— Cît a durat povestirea ? întrebă Trude curioasă.

— O jumătate de oră. După aceea i-am arătat ideea pe care mi-a dat-o muza. La început, noul prieten s-a opus. Dar apoi şi-a adus aminte că lungimea de undă pe care emit Jeffrey Miller şi necunoscuţii din direcţia vest-nord-vest, deci lungimea de undă pe care recepţionează Dacosta cu aparatul său, e, de fapt, rezervată amatorilor. Or, se întîmplă ca prietenul de care vă vorbeam să fie şi el membru în asociaţia radiofoniştilor amatori. „Dimineaţa” - mi-a spus el -, „vreme de opt ore, sînt profesionist, iar în timpul meu liber sînt radiofonist amator şi

vorbesc cu alţi amatori din Madagascar, Vladivostok, Sidney şi Caracas”.

— Dacă ai de gînd să ne ţii un curs de geografie..., începu Trude.

— Departe de mine asemenea gînd. L-am întrebat atunci pe prietenul meu: „N-ai putea astăzi dimineaţă, între orele zece şi zece şi zece şi jumătate, să renunţi la profesionism şi să devii amator ?”. Prietenul meu a înţeles şi mi-a spus că postul lui de emisiune nu va putea acoperi complet pe cel din centrul oraşului, dar cel situat la o mie cinci sute de kilometri nu se va mai auzi. „Acesta e şi scopul” - i-am spus eu.

— La ora zece şi zece, zise Ciuperceanu, Dacosta se pregătea să răspundă la mutarea a doua.

— Ce fel de semnale a emis postul amatorului nostru ? se interesă Nardi.

— Semnale acustice, în genul celor recepţionate ieri dimineaţă, cînd am detectat posturile escrocilor. Mi-a spus că va transmite după alfabetul Morse.

— Ecranul aparatului lui Dacosta trebuie să fi arătat ca un foc de artificii în miniatură, rîse corespondentul lui „Cronaca degli scacchi”. Ce încurcătură de puncte luminoase trebuie să fi apărut acolo ! Un fel de Cale Lactee...

— Nu ştiu cum va fi arătat ecranul aparatului G.E.O., spuse Dinu Romanescu imitînd tonul modest al lui Nardi din seara pirecedentă. Ştiu numai că prietenul meu, inginerul, s-a ţinut de cuvînt şi, începînd de la ora zece şi zece, a transmis prin Morse, vreme de douăzeci de minute: „Dacosta este un escroc, Dacosta este un escroc...”

CAPITOLUL AL ŞAPTESPREZECELEA

Unde Anton Ciuperceanu citeşte o ştire interesantă în revista „Schweizer Schachblätter” din Zürich

În următoarele zile, Anton Ciuperceanu făcu mai multe drumuri la Aeroportul Băneasa şi la Gara de Nord, conducîndu-i pe oaspeţii străini care participaseră la turneu fie ca jucători, fie ca membri în juriul internaţional sau în calitate de corespondenţi.

Trude Hartmann îşi prelungise cu două zile şederea la Bucureşti. În seara cînd pleca trenul ei, secretarul federaţiei

noastre de şah se prezentă pe peronul gării cu un buchet de flori şi o mină destul de plouată.

— Îmi pare rău că pleci, îi spuse Trudei întinzîndu-i florile.

— Ţi se citeşte pe faţă...

Ciuperceanu se uită la ea trist şi fetei îi păru rău pentru faptul că nu-şi putuse opri, măcar în acest ceas al despărţirii, remarcile ironice cu care în zilele turneului îşi obişnuise colegii şi prietenii.

Pentru a nu ascunde nimic cititorului, trebuie totuşi să menţionăm că nici Trudei Hartmann nu-i venea uşor să se despartă de oraşul Bucureşti, pe care-l îndrăgise în zilele de primăvară ale turneului, de străzile sale largi şi de parcurile însorite, de locuitorii săi primitori. Şi..., ei, da, îi venea destul de greu să se despartă şi de Anton Ciuperceanu, tînărul acesta care lua totul în serios şi care acum se afla în faţa ei cu o mutră de înmormîntare. Fiindcă tocmai acesta era scopul glumelor pe care le făcea acum corespondenta lui „Der Abend”: să facă mai uşoară clipa despărţirii; să ascundă strîngerea de inimă pe care o simţea...

— Capul sus, spuse ea. În fond, Berlinul nu e la celălalt capăt al pămîntului.

Ciuperceanu îşi răsuci pălăria în mînă:

— Crezi că ne vom mai vedea?

— Sînt sigură, îi răspunse Trude.

Secretarul federaţiei noastre de şah mai rămase o vreme pe peron, privind în urma trenului, care se mistui în noapte printre semnalele viu colorate ce străjuiesc liniile spre triaj.

Cînd îi spusese că e sigură că se vor revedea, Trude nu avea de unde să ştie că prezicerea ei se va împlini foarte curînd, mult mai curînd decît ar fi crezut...

Preşedintele federaţiei noastre de şah se ţinu de cuvînt şi-i acordă lui Anton Ciuperceanu un concediu, pe care acesta îl petrecu la Sinaia. Două zile după sosirea lui primi de la tovarăşa Olga un pachet cu revistele de şah şi principalele ziare străine care comentau rezultatul final al turneului de la Bucureşti.

Întreaga presă se întrecea în elogii la adresa organizatorilor, releva condiţiile excelente de desfăşurare a turneului, combativitatea participanţilor, faptul că majoritatea zdrobitoare a partidelor a dat prilej marilor maeştri internaţionali să dezvolte un joc de mare clasă, cu combinaţii interesante şi

ingenioase. Ziarele îşi exprimau regretul pentru îmbolnăvirea lui Martin Dacosta şi făceau pronosticuri pentru turneul candidaţilor de la Amsterdam.

„Principalii concurenţi la titlul mondial” — scria „Tribune des échecs” din Paris — „se arată a fi P. A. Cerednikov şi B. Agostini. Totuşi, nu trebuie să uităm faptul că pînă la îmbolnăvirea sa, Martin Dacosta n-a pierdut nici o partidă. De asemenea, trebuie să avem în vedere că maestrul romîn Victor Ursu, marea revelaţie a turneului de la Bucureşti, este singurul care, în afară de cîştigătorul turneului, a remizat cu Baldassare Agostini, răpindu-i acestuia din urmă o preţioasă jumătate de punct, ceea ce l-a plasat pe locul al doilea în clasament...”

De Victor Ursu se ocupa şi „Şahmatnîi Jurnal” din Moscova, care scria: „Maestrul romîn a pierdut o singură partidă, în faţa cîştigătorului turneului. El a reuşit să remizeze cu marii maeştri internaţionali Sven Johannson, Neill Macpherson, Baldassare Agostini şi Mihail Levinson, afirmîndu-se astfel ca un jucător de prima mînă, unul dintre cei mai periculoşi concurenţi ai turneului de la Amsterdam”.

În „Der Abend”, Trude Hartmann conchidea: „De Victor Ursu vom mai auzi, şi încă foarte curînd”. Ziarul berlinez trecea complet sub tăcere îmbolnăvirea lui Martin Dacosta şi în toată cronica nu se menţiona niciodată numele său. Aceiaşi lucru îl făcea Filippo Nardi în „Cronaca degli scacchi”, care se limita la consideraţii pe marginea organizării turneului şi comenta clasamentul. Or, în clasament nu figura numele lui Martin Dacosta, a cărui retragere din turneu adusese după sine anularea partidelor jucate...

Anton Ciuperceanu tocmai se pregătea să pună teancul de ziare şi reviste deoparte, cînd o ştire scurtă publicată in „Schweizer Schachblätter” îi atrase atenţia: „Din izvor autorizat” - scria ziarul din Zurich - „sîntem în măsură să informăm pe cititorii noştri că starea sănătăţii marelui maestru internaţional Martin Dacosta s-a îmbunătăţit, astfel că el va putea participa la turneul de la Amsterdam. În urma recomandaţiei medicilor, maestrul Dacosta va sta pînă atunci în staţiunea climaterică St. Paul, unde se va pregăti în vederea marelui turneu”.

Secretarul federaţiei reciti de cîteva ori informaţia, apoi se îmbrăcă în grabă şi se duse la clubul staţiunii. Aici rugă pe bibliotecară să-i dea o enciclopedie, şi anume volumul în care se

află denumirile cu litera „S”. După ce-l consultă şi-şi făcu cîteva notiţe, ceru o hartă a Europei şi o linie gradată. În sfîrşit, după ce termină şi cu harta, ceru un dicţionar romîn-francez, se aşeză la o masă retrasă a sălii de lectură şi începu să umple filele carnetului cu scrisul său mărunt şi regulat, consultînd din cînd în cînd dicţionarul.

Era atît de adîncit în lucrul său, încît nici nu observă că afară începuseră să se lase umbrele înserării. La ora opt, bibliotecara îl anunţă că sala de lectură se închide şi-l rugă să treacă în altă încăpere a clubului. Dar Ciuperceanu terminase. Detaşă filele din carnet, una cîte una, şi le vîrî într-un plic. Pe plic scrise adresa profesorului Roland Despreux din Paris. La oficiul poştal expedie prin avion scrisoarea recomandată.

A doua zi dimineaţa, Ciuperceanu vorbi la telefon cu preşedintele federaţiei, apoi scrise încă două scrisori: una Trudei Hartmann la Berlin, cealaltă lui Filippo Nardi la Milano. În convorbirea telefonică, precum şi în cele două scrisori, el menţionă că, după părerea lui, există o legătură între plecarea lui Dacosta la St. Paul şi şahiştii necunoscuţi, care transmiteau prin radio mutările, deoarece St. Paul, localitatea unde se află acum Dacosta, este situată la aproximativ o mie cinci sute de kilometri de Bucureşti, în direcţia vest-nord-vest.

„Am verificat” - îi scria el Trudei - „pe hartă distanţa şi corespunde, cu o aproximaţie destul de mică, locului de unde porneau misterioasele emisiuni radiofonice. Să fie oare o coincidenţă că Dick Martin a ales o localitate situată chiar în regiunea aceea ? Nu cred. Părerea mea e că a plecat să-şi întîlnească acolo complicii...”

În scrisoarea către Filippo Nardi adăuga: „Dintre prietenii noştri eşti cel mai aproape de St Paul. Chiar dumneata spuneai că de la Milano pînă la locul aproximativ de unde emit necunoscuţii şahişti sînt mai puţin de două sute de kilometri. Poate că într-o duminică liberă te repezi pînă acolo.“

Pe preşedintele federaţiei l-a supărat chemarea telefonică a lui Ciuperceanu.

— Te-am trimis la Sinaia ca să te odihneşti, i-a spus cu o severitate neobişnuită la el. Federaţia internaţională are destule dovezi pentru a-i putea interzice lui Martin Dacosta participarea la turneul de la Amsterdam. Nu văd ce am mai putea face.

— Nu sînt de aceeaşi părere. Ştim numai că Dacosta

trişează şi metoda pe care o foloseşte, dar nu avem aproape nici o informaţie despre complicii lui, despre cei care-i dictează mutările. Am stabilit că îşi au sediul la o mie cinci sute de kilometri, probabil în localitatea St. Paul, dar acest fapt nu aruncă vreo lumină şi asupra identităţii lor.

— Nu văd ce am putea face noi.

— E adevărat că mare lucru nu putem face, răspunse Ciuperceanu descurajat. Cînd am citit în „Schweizer Schachblätter” că Dacosta se află la St. Paul m-am gîndit că...

— Tovarăşe Ciuperceanu, îl întrerupse preşedintele cu tonul pe care se vorbeşte unui copil, odihneşte-te. Acesta e cel mai important lucru pentru dumneata acum. Trebuie să-ţi refaci forţele, pentru că la întoarcere te aşteaptă o muncă destul de grea.

— Despre ce este vorba ?

— Poate că n-ar trebui încă să-ţi spun, dar o fac totuşi ca să te convingi că trebuie să foloseşti din plin concediul dumitale: vei pleca la Amsterdam.

— ?!?

— Îl vei însoţi, în calitate de delegat al federaţiei noastre, pe Victor Ursu.

CAPITOLUL AL OPTSPREZECELEA

Unde vedem cu ce se ocupă prietenul nostru Anton Ciuperceanu între Sinaia şi Bucureşti

În trenul care îl aducea înapoi la Bucureşti, o lună mai tîrziu, Anton Ciuperceanu reciti scrisorile pe care le primise ca răspuns la cele trimise de el.

Era, mai întîi, scrisoarea Trudei Hartmann.

„Am păstrat, o amintire dintre cele mai frumoase despre Bucureşti” - scria Trude. „Colegilor mei de redacţie le-am descris oraşul în termeni atît de elogioşi, încît m-au învinuit, în glumă, bineînţeles, că aş fi o delegată a biroului de turism din Bucureşti...

Imediat ce am ajuns la Berlin, i-am relatat redactorului meu şef descoperirile noastre din timpul turneului şi i-am propus publicarea unui reportaj în care să demascăm pe escrocul Martin Dacosta. Mi-a spus că întreaga poveste i se pare cam prea senzaţională, că majoritatea cititorilor n-o să ne creadă

fiindcă nu putem da nici un amănunt despre misterioşii şahişti dintre Montblanc şi Strasbourg, cînd, de fapt, acesta este miezul chestiunii, şi că este recomandabil să aşteptăm mai întîi o decizie a Federaţiei internaţionale de şah în această chestiune.

Cu acest prilej, redactorul-şef mi-a spus că a fost mulţumit, de corespondenţele primite de la Bucureşti şi m-a anunţat că voi pleca şi la Amsterdam. Ar fi minunat dacă ai putea veni acolo...”

Ciuperceanu privi pe fereastra compartimentului. Trenul trecea tocmai printr-o gară mică de pe Valea Prahovei. Clădirea era frumos împodobită, peste tot flori şi ramuri de brad: mai erau puţine zile pînă la 1 Mai.

„Trude n-a văzut Valea Prahovei” — se gîndi el. „A venit cu avionul şi a plecat cu un tren de noapte.”

Scrisoarea pe care secretarul federaţiei noastre de şah o primise din Milano, de la Filippo Nardi, era mai scurtă şi conţinea o veste tristă:

„Sper că ai primit numărul din «Cronaca degli scacchi» pe care ţi l-am trimis, conform înţelegerii noastre, pe adresa federaţiei. Din păcate, articolul cu concluziile după încheierea turneului de primăvară este ultima mea colaborare la această prea cinstită publicaţie milaneză, fiindcă patronul m-a dat afară. După cum vezi, acum am destul timp ca să mă deplasez la St. Paul sau oriunde...”

Mult mai lungă şi plină de o seamă de fapte interesante era scrisoarea pe care Anton Ciuperceanu o primise de la profesorul Roland Despreux, Preşedintele federaţiei internaţionale îi scria următoarele:

„Stimate domnule Ciuperceanu,

S-a scurs mai mult de o lună de cînd am vorbit la telefon şi mi-ai adus la cunoştinţă acele fapte, de o deosebită gravitate, pe care le-aţi descoperit în timpul desfăşurării turneului de la Bucureşti. Ultima dumitale scrisoare, din Sinaia, m-a edificat asupra unor amănunte ce nu erau prea bine lămurite pentru mine. De cîteva zile îmi puneam întrebarea de ce juriul turneului n-a decis eliminarea lui Martin Dacosta, de ce acesta s-a retras singur. Acum şi acest lucru e lămurit şi cred că aţi ales soluţia cea mai bună.

Întorcîndu-mă de la Amsterdam, am întreprins o serie de demersuri pentru a include pe ordinea de zi a viitoarei şedinţe a

comitetului federaţiei cazul Dacosta. În acest sens, am luat contact, personal sau prin corespondenţă, cu cîţiva dintre membrii comitetului, le-am expus datele problemei, arătîndu-le şi unele fotografii ce mi-au fost trimise din Milano de către un oarecare redactor Filippo Nardi. În scrisoarea care însoţea fotografiile, acest Nardi se referea la dumneata, menţionînd că ţine filmele respective la dispoziţia federaţiei.

Unii membri ai comitetului au fost cu totul de partea mea. Exprimîndu-şi indignarea faţă de procedeele profund necinstite şi cu totul străine şahului ale lui Dacosta şi Miller, mi-au promis că vor sprijini fără rezerve propunerea ca Martin Dacosta să fie eliminat din toate competiţiile oficiale organizate sub egida federaţiei noastre internaţionale.

Cîţiva dintre ei, însă, s-au arătat mai rezervaţi:

— Întreaga poveste mi se pare foarte fantezistă, mi-a spus unul dintre ei. Nu văd raţiunea pentru care un jucător de şah deosebit de talentat s-ar servi de Dacosta ca de un instrument, dictîndu-i prin radio mişcările. Acel jucător n-ar avea decît să vină să joace personal. Dacă este într-adevăr atît de talentat, noi l-am înscrie cu bucurie la orice turneu.

Un altul mi-a spus:

— Poate că cei de la Bucureşti s-au pripit şi n-au cercetat cum trebuie chestiunea. Dacă Dacosta este numai un paravan şi altcineva joacă pentru el, ar trebui să ştim cine este acela. Mi se pare cam riscant să luăm o hotărîre atît de gravă, cum este aceea de a elimina pe un mare maestru internaţional din viaţa şahistă fără să posedăm toate datele problemei. Aflaţi cine este misteriosul şahist, aduceţi-mi dovada că e autorul partidelor jucate de Martin Dacosta şi vă voi sprijini. Altfel...

În sfîrşit, un alt membru al comitetului nostru, Richard Cabral, a fost şi mai categoric. Te rog, domnule Ciuperceanu, să-ţi memorezi numele lui Richard Cabral, fiindcă, după cum vei vedea mai jos, va veni din nou vorba de el. Richard Cabral mi-a spus:

— Nu cred nici un cuvînt. Toată povestea este o manevră pusă la cale de comuniştii de la Bucureşti. Le e teamă de Dacosta şi vor să scape de ei.

— Dar dovezile ? am întrebat eu. Cum rămîne cu fotografiile ? Redactorul Filippo Nardi din Milano le-a făcut chiar în sala unde se desfăşura turneul.

— Fotografiile se pot truca foarte uşor. Acest Nardi e probabil şi el comunist. Foarte mulţi italieni sînt contaminaţi de bolşevism.

Pentru prima oară de multă vreme am simţit, domnule Ciuperceanu, cum mă cuprinde mînia, o mînie rece, lucidă, împotriva acestui om îmbuibat cu prejudecăţi absurde. Sau poate că nu era vorba de prejudecăţi, ci de o voită rea-credinţă, de o provocare intenţionată, avînd un scop bine definit ?

-—-Membrii comitetului nostru, i-am spus, vor decide, probabil, eliminarea lui Dacosta. Din cîte mi-am dat seama, cei convinşi de faptul că joacă necinstit formează majpritatea.

Richard Cabral s-a încruntat:

— Prin urmare, mi-a spus, vreţi să faceţi jocul comuniştilor. Pe mine nu mă miră acest lucru. În toate şedinţele comitetului sporovăiţi despre pace, despre coexistenţă, despre întreceri sportive ca mijloc de prietenie între popoare. Iar dumneata, domnule profesor, eşti în fruntea celor care vor să transforme şahul «într-un ambasador al prieteniei deasupra graniţelor, al prieteniei dintre Est şi Vest». Mi se pare că aşa te-ai exprimat în cuvîntarea dumitale de la inaugurarea turneului de anul trecut, de la Stockholm ?

— Da, aşa am spus. Şi mă mîndresc cu asta.,.

— Ei bine, află, domnule profesor, că nu toţi împărtăşesc părerile radicale pe care le afişezi cu orice prilej. Eu, de exemplu, nu socotesc şahul ca pe un ambasador al prieteniei între popoare, ci ca pe un simplu joc. Iar acest joc nu este nicidecum o întrecere paşnică, fiindcă prin înseşi regulile sale el simbolizează războiul. Da, domnule profesor, războiul. Pe tabla de şah, în timpul unei partide, se înfruntă două armate, care dezvoltă tactici întru totul asemănătoare celor militare, armate care asediază fiecare regele advers, lovesc în piesele sale şi obţin victoria prin sacrificii, ca în orice războaie. Tabla de sah, cu cele şaizeci şi pătrunde pătrăţele, este un cîmp de bătălie. Nu întîmplător marii conducători de armate, marii strategi din istorie au fost şi buni şahişti. Gîndiţi-vă la Napoleon Bonaparte.

— Nu-mi spui nimic nou, domnule Cabral. Tocmai acesta este scopul nostru: Ca singurul "război" care să supravieţuiască în timpurile noastre să fie acela care se deslăşoară pe tabla de şah, să fie războiul paşnic dintre piesele de lemn, albe şi negre. Acest război nu distruge bunurile materiale şi spirituale ale

civilizaţiei noastre, nu aduce suferinţă şi lacrimi. Dimpotrivă... Dar conversaţia noastră, domnule Cabral, s-a abătut de la subiect. Dacosta...

— Nu s-a abătut de la subiect, domnule Despreux. Conversaţia noastră trebuie să-ţi dea de gîndit, să te avertizeze că activitatea dumitale, la care ai reuşit, din păcate, să atragi şi cîteva personalităţi şahiste din ţările occidentale, ne este dăunătoare. Ea merge paralel cu toată sporovăială comuniştilor despre pace, destindere, dezarmare şi aşa mai departe: ea este, ca să ne exprimăm în termeni şahişti, un modest pion pe imensa tablă de şah a situaţiei internaţionale. Trebuie să recunosc că aţi obţinut în ultima vreme şi unele succese. Dar fii atent, domnule Despreux: pionul pe care-l reprezinţi nu e chiar atît de tare cum crezi. Dacă te agăţi de Martin Dacosta, ne dai prilejul să atacăm acest pion şi ştii foarte bine că din cauza unui pion se poate pierde o partidă.

— Asta sună ca o ameninţare.

— Nu ca o ameninţare, domnule Despreux, ci ca un avertisment. Martin Dacosta este viitorul campion mondial, de acest lucru sînt convins. El aduce prestigiu lumii libere şi trebuie să joace la Amsterdam şi în toate turneele internaţionale. Mă voi opune din toate puterile la eliminarea lui, şi dacă altfel nu se poate, mă voi retrage, împreună cu prietenii mei, din comitetul de conducere al federaţiei internaţionale. Vom constitui un alt for şahist internaţional, la care, fii sigur, domnule profesbr, vor adera multe dintre federaţiile şi asociaţiile şahiste ale ţărilor occidentale, fiindcă vom avea grijă să prezentăm cazul Dacosta drept ceea ce este, adică o manevră comunistă.

— Este ultimul dumitale cuvînt ?

— Da.

Aşa a decurs întrevederea mea cu Richard Cabral. Nu-ţi ascund, domnule Ciuperceanu, că această conversaţie m-a deprimat în primul moment; apoi, aşa cum prevăzuse Richard Cabral, mi-a dat mult de gîndit. După ceasuri de frămîntări, am ajuns la concluzia că este prematur să punem oficial în discuţie cazul Dacosta.

Richard Cabral este de doi ani membru în comitetul de conducere al Federaţiei internaţionale de şah, unde reprezintă mai multe federaţii şi asociaţii naţionale din America. Din păcate, are dreptate cînd pretinde că, retrăgîndu-se din comitet,

alţii îl vor urma. Acest, lucru trebuie să-l evităm cu orice preţ, deoarece nimic nu poate fi mai dăunător nobilei noastre cauze decît o sciziune a mişcării şahiste internaţionale.

Pe de altă parte, nu putem lăsa pe escrocii Dacosta şi Miller să continue ticăloasa lor activitate, care, prin însăşi natura ei, este străină jocului de şah, cît şi spiritului de sportivitate, de întrecere cinstită, care domneşte în toate turneele noastre. Procedeele lui Dacosta şi ale complicilor săi au stîrnit indignarea profundă şi cu totul justificată a marii majorităţi a celor cărora le-am dezvăluit cele descoperite de dumneavoastră în timpul turneului de primăvară.

Atunci, ce putem face ? Răspunsul este unul singur: să descoperim toate dedesubturile acestei respingătoare afaceri, să aflăm cine sînt necunoscuţii care, de la St. Paul sau din împrejurimi, îi dictează lui Dacosta mutările, să strîngem în mîinile noastre dovezi atît de categorice, încît Richard Cabral şi aşa-zişii lui prieteni să fie neputincioşi în faţa lor şi să nu-şi poată realiza întunecatele lor planuri. În această privinţă, am şi iniţiat unele cercetări în care îmi pun mari speranţe.

În concluzie, domnule Ciuperceanu, trebuie să mai aşteptăm. Pînă la turneul candidaţilor de la Amsterdam mai sînt cîteva săptămîni. Pînă atunci sper că vom reuşi să obţinem, ca rezultat al cercetărilor noastre, unele date menite să aducă lumină în această chestiune.

Îţi comunic toate acestea fiindcă dumneata eşti, în afară de mine, singurul care cunoaşte în amănunţime toate elementele cazului Dacosta, ca unul care ai colaborat îndeaproape la depistarea lui şi la primele cercetări. De asemenea, scrisoarea mea are scopul să-ţi arate de ce comitetul federaţiei noastre internaţionale n-a discutat pînă acum acest caz şi n-a luat încă decizia pe care ar fi fost în drept s-o ia, lucru care poate te va fi mirat.

Te autorizez să comunici cele de mai sus domnului preşedinte al federaţiei dumneavoastră şi tuturor celor în drept să le cunoască.

Anexez scrisorii mele o copie după o scrisoare primită chiar azi de la prietenul meu Alonso Garcia-Gomez din Buenos Aires, căruia i-am scris încă din avionul care mă ducea de la Bucureşti la Amsterdam, imediat după convorbirea noastră din holul hotelului «Ambasador», şi pe care l-am rugat să

întreprindă unele cercetări suplimentare. După cum te vei convinge, şi în această scrisoare este vorba de Richard Cabral.

Cu salutări prieteneşti,

prof. ROLAND DESPREUX.

Paris, 19 aprilie a.c.”

Anton Ciuperceanu urmări, gînditor, defilarea stîlpilor de telegraf prin faţa ferestrei compartimentului său. Pe dealurile din spate se vedea o pădure de sonde, familiarul peisaj industrial dintre Cîmpina şi Băicoi.

„Richard Cabral” — murmură el. „Un nume nou. Martin Dacosta, Jeffrey Miller. Şi acum, Richard Cabral”.

Profesorul Roland Despreux avea dreptate cînd spunea că în scrisoarea pe care o primise de la Buenos Aires era vorba de Richard Cabral. Şi nu numai că se pomenea numele său, dar mai mult de jumătate din scrisoare se ocupa de acest domn. Ciuperceanu luă copia şi reciti scrisoarea, care avea următorul conţinut:

„Stimate domnule profesor,

Imediat după primirea scrisorii dumneavoastră, am întreprins cercetări pentru a afla datele pe care mi le-aţi cerut. În bună parte, aceste cercetări au fost încununate de succes.

După cum ştiţi, primul turneu internaţional la care a participat Martin Dacosta a fost cel care s-a organizat în urmă cu doi ani, la Rio de Janeiro, şi care a întrunit pe cei mai buni maeştri din America Latină. Contrar tuturor aşteptărilor, Dacosta a cucerit atunci primul loc şi această performanţă a însemnat începutul carierei sale de mare maestru internaţional.

Am luat legătura cu cîţiva prieteni şahişti din Rio de Janeiro, între care unii au fost atunci şi printre organizatorii turneului. Am aflat astfel că, la început, unii dintre organizatori s-au împotrivit ca Dacosta să fie înscris printre participanţi. Era complet necunoscut şi n-avea ce căuta printre maeştrii internaţionali. În favoarea lui a intervenit însă domnul Richard Cabral, pe care îl cunoaşteţi, desigur, şi pe care organizatorii nu l-au putut refuza din mai multe motive: mai întîi, fiindcă, fusese de curînd cooptat membru în comitetul federaţiei internaţionale, avînd astfel un cuvînt greu de spus în organizarea turneului; în al doilea rînd, fiindcă domnul Richard Cabral este cel care a finanţat turneul. După cum ştiţi, deplasarea unor maeştri internaţionali din Cuba, Mexic, Argentina, Venezuela şi din

celelalte ţări americane participante necesita sume destul de mari şi, din păcate, aceste, cheltuieli n-au putut fi acoperite de federaţia braziliană organizatoare şi nici din încasări. Spectatorii noştri preferă fotbalul, iar statul nu sprijină financiarmente mişcarea şahistă, aşa cum se întîmplă în alte ţări, mai ales în ţările Europei răsăritene.

Este limpede că Martin Dacosta n-ar fi fost înscris la turneul de la Rio de Janeiro dacă nu intervenea domnul Richard Cabral. După cum îmi spuneau prietenii mei brazilieni, înscrierea sa n-a fost chiar legală, contravenind regulamentului de organizare a concursurilor internaţionale... Dar Dacosta a cucerit atunci primul loc, şi această performanţă, împreună cu surpriza pe care a produs-o, a făcut ca după aceea nimeni să nu mai ia în seamă încălcarea iniţială a regulamentului.

Ceea ce a urmat este îndeobşte cunoscut: ascensiunea rapidă a lui Martin Dacosta, succese răsunătoare la turneele de la Buenos Aires, Chamonix, Stockholm, largă publicitate prin presă, discuţii despre «stilul» Dacosta, «fenomenul» Dacosta, «misterul» Dacosta etc. etc.

Despre domnul Richard Cabral am luat informaţii din cercurile de afaceri, unde e bine cunoscut. El este unul dintre reprezentanţii capitalului nord-american în ţările Americii Latine şi a fost mullă vreme la conducerea unor societăţi filiale ale marilor trusturi din Wall Street. În ultimii ani, a ocupat un loc de frunte şi în viaţa economică a ţării noastre, fiind preşedinte al Consiliului de administraţie al S.A.G.E. (South American General Electronic), una dintre cele mai puternice societăţi sud-americane din industria electrotehnică, subordonată capitalului nord-american, în speţă trustului «General Electronic of Ohio» din Cincinnati.

Ca urmare a evenimentelor politice şi economice din ultimul timp, evenimente care au dus la răsturnarea dictaturilor militare si a unor guverne înfeudate yankeilor, domnul Richard Cabral a devenit «persoană indezirabilă» în mai multe ţări unde S.A.G.E. avea mari interese şi a fost nevoit să demisioneze din postul de preşedinte al consiliului de administraţie al societăţii. La conferinţa de presă ţinută cu acest prilej, el a declarat că se retrage din viaţa economică din motive de sănătate şi că se va ocupa de opere de binefacere, precum şi de activitatea şahistă, care este una dintre pasiunile sale.

Aceste declaraţii n-au dus în eroare pe cei care aveau cît de cît cunoştinţe asupra situaţiei economice şi care şi-au dat seama că demisia domnului Richard Cabral avea cu totul alte cauze: mai întîi, faptul că S.A.G.E. a trebuit să-şi restrîngă activiţatea fiindcă, datorită înlăturării regimurilor dictatoriale din unele ţări ca Argentina, Cuba şi altele, precum şi datorită destinderii internaţionale în general, nu mai primea însemnatele comenzi pentru utilaj şi aparataj electronic destinate industriei de armament; apoi, fiindcă în numeroase ţări sud-americane s-a creat un puternic curent de opinie publică împotriva acaparării bogăţiilor naţionale şi întreprinderilor industriale de către marile trusturi din S.U.A., ceea ce a dus la luarea unor măsuri restrictive care au lovit şi în S.A.G.E. Prin urmare, domnul Richard Cabral, reprezentant al unui trust monopolist din Cincinnati, Ohio, a socotit că este mai bine să demisioneze. Actualmente, el se află undeva într-o staţiune climaterică din Elveţia sau din Franţa, unde îşi îngrijeşte sănătatea, ocupîndu-se, după cum ştiţi, de activitatea şahistă.

Am insistat atîta asupra activităţii domnului Richard Cabral nu numai pentru că el este acela care a iniţiat cariera şahistă a lui Martin Dacosta, ci şi pentru că am descoperit că are legături cu Jeffrey Miller. Vă amintiţi poate că în scrisoarea precedentă v-am scris despre Jeffrey Miller, cel căruia José Segovia îi spunea Jeff «Inginerul» şi pe care Dacosta l-a cunoscut în închisoarea La Plata.

Luînd informaţii despre Jeffrey Miller, am aflat că este într-adevăr inginer şi că a venit în urmă cu trei ani la Buenos Aires în această calitate. Conform unui contract, el trebuia să conducă lucrările de montare a unui complex de maşini electronice de calcul, pe care societatea «General Electronic of Ohio» le-a construit în urma comenzii unui institut argentinian de cercetări ştiinţifice.

După executarea comenzii, s-au descoperit o serie de fraude şi Jeffrey Miller a fost arestat pentru abuz de încredere şi deturnare de fonduri. În urma intervenţiei domnului Richard Cabral, care a angajat pe cel mai mare avocat din Buenos Aires ca apărător al lui Jeffrey Miller, acesta din urmă a fost condamnat la o pedeapsă minimă, pe care a executat-o, după cum ştiţi, la închisoarea La Plata. Acest lucru n-a produs prea multă uimire, deoarece domnul Richard Cabral, pe atunci în

fruntea societăţii S.A.G.E., reprezenta interesele trustului din Cincinnati şi era oarecum firesc să ia sub ocrotirea lui pe inginerul însărcinat cu executarea comenzii.

Vă scriu toate acestea, domnule profesor, pentru că mi se pare ciudat faptul că toate firele cazului Dacosta se leagă, mai mult sau mai puţin, de numele domnului Richard Cabral. Poate că este numai o coincidenţă faptul că fostul preşedinte al societăţii S.A.G.E. a intervenit, în două împrejurări diferite, atît pentru Dacosta, cît şi pentru Miller, dar în cercetările dumneavoastră cred că ar trebui să ţineţi seama şi de aceasta.

Pe José Segovia l-am căutat cîteva zile în şir, dar nu l-am putut găsi. La Hipodromo Nacional, unde am întrebat de Jo «Cicatrice», mi s-a spus că a cîştigat la curse o sumă mai mare şi că a plecat în Europa, unde îl aşteaptă o afacere bănoasă. Ce înseamnă «afacere» la indivizii de teapa lui Segovia, vă puteţi lesne închipui.

În încheiere ţin să vă asigur de faptul că atît eu, cît şi prietenii din asociaţia noastră şahistă sîntem cu totul de partea dumneavoastră în acţiunile ce le veţi întreprinde pentru descoperirea şl înlăturarea oricărei escrocherii susceptibile să compromită jocul de şah. Sînt sigur, domnule profesor, că toţi oamenii cinstiţi şi cu adevărat iubitori ai şahului vor fi indignaţi aflînd antecedentele lui Dacosta, vă vor sprijinişi vor primi cu satisfacţie o eventuală decizie a federaţiei care să interzică lui Martin Dacosta participarea la viaţa şahistă internaţională.

Aici, la Buenos Aires, noi urmărim cu mult interes desfăşurarea partidelor din cadrul «turneului de primăvară» de la Bucureşti. Înainte de a aşterne aceste rînduri, tocmai am primit rezultatele din penultima rundă şi am aflat că Martin Dacosta, îmbolnăvindu-se, a pierdut după unsprezece mutări în faţa maestrului Baldassare Agostini.

Într-un fel, Martin Dacosta este compatriotul meu şi ar trebui să mă bucure succesele sale şi să-mi pară rău atunci cînd e înfrint. Cu toate acestea, vă mărturisesc, domnule profesor, că am simţit o deosebită satisfacţie aflînd că a fost nevoit să cedeze în faţa maestrului italian. Aceleaşi sentimente le au şi alţi prieteni ai mei, membri în asociaţia noastră şahistă.

Noi nu ne mîndrim cu asemenea compatrioţi ca Martin Dacosta. Succesele sale ne-ar bucura numai dacă am avea certitudinea că sînt rodul aptitudinilor şi al talentului său,

roadele muncii perseverente de a-şi însuşi teoria şi de a o inova, ale voinţei de luptă şi ingeniozităţii sale. Fiindcă la şah, mai mult ca la orice joc, trebuie să cîştige cel care joacă mai bine.

Nu, domnule profesor, noi nu ne mîndrim cu compatrioţi ca Martin Dacosta şi, în cazul că se va dovedi că joacă necinstit, vom fi primii care să înfiereze procedeele sale. Vă rog să vă bizuiţi pe sprijinul nostru.

Cu deosebită stimă,

ALONSO GARCIA-GOMEZ.

Buenos Aires, 28 martie a.c.”

Anton Ciuperceanu puse deoparte copia scrisorii şi rămase o vreme gînditor. Prietenul din Buenos Aires al profesorului Despreux scrisese toate acestea fără să ştie că între timp se descoperiseră unele fapte care puneau în afară de orice îndoială jocul necinstit al lui Dacosta. Şi totuşi, cît de bine intuise adevărul !

Secretarul federaţiei noastre de şah aprinse o ţigară. „Toate firele cazului Dacosta” - scria domnul Garcia-Gomez - „se leagă de numele lui Richard Cabral”. „Şi de «General Electronic of Ohio», aş adăuga” - se gîndi Ciuperceanu.

În mîna lui, ţigara de care uitase şi care se consuma singură trimitea spre tavanul compartimentului un firicel subţire de fum.

CAPITOLUL AL NOUĂSPREZECELEA

Unde aflăm cum şi de ce a fost concediat Filippo Nardi de la revista „Cronaca degli scacchi”

Dar să-l lăsăm pe prietenul nostru Anton Ciuperceanu, cu bogata şi interesanta-i corespondenţă, cu amintirile sale din timpul „turneului de primăvară” - amintiri în care, după cum am văzut, ziarista berlineză Trude Hartmann joacă un rol destul de însemnat - şi să-l urmărim o vreme pe un alt prieten mai vechi de-al nostru, aflător actualmente la Milano.

După cum probabil cititorul a ghicit, este vorba de Filippo Nardi, inginer, ziarist şi fost redactor al revistei „Cronaca degli scacchi”. Cititorul îşi aminteşte, desigur, de scrisoarea scurtă şi plină de amară ironie, în care Filippo Nardi îl anunţa pe Anton Ciuperceanu că acum are destulă vreme pentru a se deplasa la St. Paul, fiindcă patronul revistei l-a concediat. Dar să vedem

cum s-au petrecut faptele.

Imediat după întoarcerea sa de la Bucureşti, directorul revistei „Cronaca degli scacchi”, domnul Baroldini, l-a chemat pe prietenul nostru Filippo Nardi în somptuosul său birou, cu vedere pe Corso Magenta, şi l-a întrebat de ce n-a trimis interviul cu Martin Dacosta, care-i fusese cerut telegrafic. Atunci, conştiinciosul redactor i-a explicat domnului Baroldini tot ce se descoperise cu privire la domnii Dacosta, alias Dick Martin şi Miller, zis Jeff „Inginerul”. Apoi i-a arătat fotografiile făcute chiar de el în sala unde se disputase „turneul de primăvară”.

Domnul Baroldini păru entuziasmat:

— Splendid! îi spuse lui Nardi bătîndu-l protector pe umăr şi nedrămuind superlativele. Splendid ! Minunat ! Senzaţional! Formidabil ! Este exact ceea ce ne trebuie. Dezvăluirile noastre ne vor aduce multe mii de cititori. Văd de pe acum titlurile peste toată pagina: „Martin Dacosta, escroc internaţional !” sau „Senzaţionale descoperiri în timpul turneului de la Bucureşti !” sau „Radioteleviziunea în sprijinul măsluitorilor !”. Despre titluri şi subtitluri o să mai discutăm. Acum aşază-te şi scrie. Nu uita, e reportajul carierei tale. N-am mai citit de mult în presa noastră ceva atît de inedit. Băiatule, eşti un om făcut! Te aşteaptă o gratificaţie cum nici nu visezi.

Într-adevăr, bietul Nardi nici nu visa ce „gratificaţie” îl aştepta: concedierea. Dar să nu părăsim firul povestirii noastre şi să vedem cum s-au desfăşurat evenimentele.

După ce a părăsit biroul patronului, Filippo Nardi şi-a frecat mîinile bucuros. Această bucurie a sa avea două justificate motive: mai întîi, faptul că putea demasca escrocheriile lui Dacosta într-o revistă destul de răspîndită în cercurile şahiste, ceea ce venea în sprijinul deciziei pe care urma s-o ia Federaţia internaţională de şah; apoi, gratificaţia promisă, care venea tocmai la timp ca să-şi poată plăti chiria restantă şi ratele pentru modelul perfecţionat al unui aparat de fotografiat, pe care-l achiziţionase cu puţin timp înainte de plecarea la Bucureşti.

Prin urmare, Filippo Nardi nu mai plecă la bufetul automat de pe Via Caradosso, unde oţişnuia să mănînce la prînz, şi trimise după o cafea neagră, mare şi amară, menită să înlocuiască sandvişurile. Cu un pachet de ţigări în faţă, se aşeză la masa lui din redacţie şi se puse pe scris.

Pe la ora şase, ca de obicei, patronul veni la redacţie şi se închise în biroul său. Cîteva minute după aceea, Nardi observă pe fereastră că în stradă se opreşte o maşină elegantă, de un model foarte recent, cu şofer în livrea, din care coborî un domn avînd îmbrăcămintea şi înfăţişarea opulentă, pe măsura elegantului său automobil. Absorbit de reportajul său, redactorul Nardi nu dădu atenţie nici maşinii şi nici proprietarului ei. De altfel, acesta din urmă nu stătu decît un sfert de ceas în biroul patronului, după care plecă aşa cum venise.

Cîteva minute după aceea, secretara directorului veni şi-i spuse lui Nardi:

— Patronul vrea să-ţi vorbească.

„Se nimereşte tocmai bine" - îşi zise redactorul, „care terminase reportajul. Adună filele acoperite cu scrisul lui mărunt, luă şi fotografiile care trebuiau să însoţească reportajul şi intră în biroul domnului Baroldini:

— Reportajul cu Dacosta e gata..., începu el.

— Lasă asta acum, zise patronul.

Apoi domnul Baroldini avu un gest care-l făcu pe Nardi să se cutremure: luă filele, le rupse în două şi le aruncă în coşul de hîrtii, de lîngă masa lui de lucru. Filele cu reportajul la care Nardi muncise cîteva ore şi pentru care renunţase la masa de prînz.

— Cînd erai la Bucureşti, zise domnul Baroldini, ţi-am cerut un interviu cu marele maestru internaţional Martin Dacosta. Nu l-ai trimis. De ce ?

La început, lui Filippo Nardi i se păru că nu înţelege bine. Era ca ameţit şi simţi deodată că i se taie picioarele. Fără să fi fost invitat şi fără să ceară voie, se aşeză pe unul dintre fotoliile din fata biroului.

— De ce n-ai trimis interviul cu maestrul Dacosta ? insistă patronul.

— V-am explicat doar, spuse obosit Nardi. Dacosta şi Miller transmiteau mutările, primeau indicaţii prin radio. Aveţi aici două fotografii, una cu ecranul aparatului G.E.O. folosit de Dacosta şi cealaltă reprezentîndu-l pe Jeffrey Miller, în timpul unei partide, cu valiza pe genunchi. În reportajul pe care aţi binevoit a-l rupe şi a-l arunca în coşul dumneavoastră de hîrtii se explica pe larg...

— Nu cred nici un cuvînt din tot ce-mi înşiri aici. Vrei să faci carieră folosind unele născociri puerile, de un senzaţional

ieftin şi dubios, pe care cititorii noştri nu-l apreciază. Să nu mai vorbim despre asta. Eu te-am întrebat altceva: De ce n-ai trimis interviul cu maestrul Dacosta?

Nardi îşi dădu seama că totul e pierdut şi atunci se linişti. Ba, îi reveni şi simţul umorului.

— Nu l-am trimis, zise, fiindcă am avut o divergenţă de păreri cu maestrul. Ne-am bătut. Mi-a învineţit un ochi.

— Asta nu mă priveşte. Eu te plătesc ca să-mi serii reportaje, cronici şi interviuri, nu ca să te baţi. Dacă ţii neapărat să-ţi învineţeşti ochii, n-ai decît s-o faci în timpul liber. În al doilea rind, în ultimele cronici ai trecut complet sub tăcere numele maestrului Dacosta, deşi e american şi cel mai bun jucător de şah al timpurilor noastre.

— E un escroc. Nu ştiu dacă e cel mai mare escroc al timpurilor noastre, dar e un escroc.

— Nici asta mi mă priveşte. Principalul e că joacă şi cîştigă. Martin Dacosta e viitorul campion mondial. Cititorii noştri vor să afîe cum se desfăşoară partidele sale, cum îşi clădeşte combinaţiile, mutările sale neaşteptate, rapiditatea care-i caracterizează stilul. Cititorii sînt cei care cumpără ziarul şi plătesc...

Conversaţia s-a mai dus o vreme pe acelaşi ton, după care domnul Baroldini îl anunţă pe Filippo Nardi că e profund nemulţumit de activitatea dusă de el în ultimul timp, că prin urmare e nevoit să renunţe la serviciile sale şi că poate trece pe la casierie ca să-şi ridice ultima chenzină.

În aceeaşi după-amiază, în timp ce prietenul nostru Filippo Nardi stătea în mica lui cameră de pe Via Ercole Ferrari din modestul cartier Porta Nuova, socotind ce destinaţie să dea ultimilor săi bani şi privind viitorul destul de pesimist, primi vizita unui coleg de redacţie.

— Ştii de ce te-a concediat patronul ? îl întrebă fostul său coleg.

— Despre această chestiune am o idee destul de vagă.

— Să-ţi spun eu atunci. Din cauza unui domn care se numeşte Richard Cabral.

— N-am avut plăcerea să-l cunosc pe acest gentleman.

—Mă miră foarte mult. În orice caz, se pare că el te cunoaşte bine şi acestui fapt îi datorezi plăcerea de a fi acum şomer.

— Vorbeşte mai lămurit, omule. Nu mă mai ţine pe ghimpi.

Fostul coleg îi povesti atunci că din întîmplare se afla în biroul alăturat cînd domnul cu maşina cea elegantă condusă de şofer în livrea a intrat la patron.

— Din întîmplare?! rîse Nardi, care ştia că de mai multă vreme fostul său coleg îi făcea o curte asiduă secretarei domnului Baroldini.

Celălalt fu de părere că n-avea nici o importantă dacă se găsea în biroul secretarei din întîmplare sau nu. Fapt e că auzise cea mai mare parte din cele ce se vorbeau alături, fiindcă domnul Baroldini nu-şi dăduse osteneala să închidă uşa. Se pare că patronul îl cunoştea pe vizitatorul său, căruia îi vorbea cu oarecare respect. „Domnule Cabral” - aşa i se adresa -, „domnule Richard Cabral”.

— Şi ce au spus despre mine domnii Cabral şi Baroldini, voi să ştie Filippo Nardi.

Fostul său coleg îi reproduse atunci conversaţia, aşa cum şi-o amintea:

— Sînt informat, spusese domnul Richard Cabral, că la revista dumneavoastră lucrează un redactor pe nume Nardi.

— Da, răspunsese domnul Baroldini. Filippo Nardi. E un tînăr capabil. Sînt mulţumit de activitatea lui.

— În locul dumneavoastră, domnule Baroldini, n-aş fi atît de mulţumit şi aş privi mai circumspect activitatea acestui Filippo Nardi.

— Cum aşa ?! se mirase domnul Baroldini.

— Redactorul Nardi a desfăşurat o activitate suspectă în timpul turneului de la Bucureşti. Sînt informat că ar avea legături cu comuniştii.

— ?!?

- Da. În timpul „turneului de primăvară”, el a colaborat la o acţiune foarte suspectă, menită să defăimeze pe marele maestru american Dacosta.

Domnul Baroldini tuşise ca să-şi dreagă glasul, apoi spusese:

— Cred că ati fost greşit informat, domnule Cabral. Filippo Nardi mi-a explicat totul şi a adus dovezi incontestabile. În clipa aceasta serie un reportaj în care va expune întreaga afacere. Acest reportaj, de-a dreptul senzaţional, va fi însoţit de fotografii

şi va constitui un mare succes al revistei noastre.

Domnul Richard Cabral tăcuse o vreme, apoi întrebase:

— Aşadar, aveţi de gînd să publicaţi, în revista dumneavoastră, un asemenea reportaj ?

— Bineînţeles! El ne va aduce multe mii de cititori.

— Sfatul meu este să nu-l publicaţi.

— Dar... nu înţeleg... în ce calitate faceţi…

— Să zicem că vă dau sfatul acesta în calitatea mea de membru al Comitetului de conducere al Federaţiei internaţionale de şah.

— Iertaţi-mă, dar tot nu înţeleg. Filippo Nardi spunea că federaţia... că domnul Roland Despreux ar fi informat de cele descoperite şi că... Şi, în definitiv, ce-mi pasă mie de federaţie ? Reportajul conţine date senzaţionale şi va aduce o largă popularitate revistei.

Domnul Richard Cabral tăcuse iar şi privise cîtva timp pe fereastră, unde automobilele se înşiruiau fără sfirşit pe largul Corso Magenta. Apoi schimbase vorba:

— Cîte pagini are revista dumneavoastră ?

— Treizeci şi două. Dar tot nu înţeleg.

— Dintre acestea, cîte sînt rezervate publicităţii ?

— Aproape zece. Uneori chiar mai multe.

— Ce s-ar întîmpla dacă revista dumneavoastră n-ar mai primi spre publicare aceste reclame ?

— ....

— Să-ţi spun eu ce s-ar întîmpla, domnule Baroldini: Aţi da faliment.

— ....

— Mă cunoaşteţi şi ştiţi pe cine reprezint aici, în Europa. Ştiţi că „General Electronic” tutelează numeroase întreprinderi italiene. Sînt mai multe decît vă închipuiţi, domnule Baroldini, iar pentru produsele lor se face o largă publicitate prin presă. Şi „Cronaca degli scacchi” publică reclame pentru frigidere, aparate de radio, televizoare, picupuri, magnetofoane, dinamuri pentru automobile, lămpi fluorescente, aparate de precizie, celule fotoelectrice şi multe altele. Am dreptate ?

— Da, se auzise vocea slabă, aproape şoptită, a domnului Baroldini.

— Dacă nu vreţi să luaţi în seamă sfatul prietenesc al unui reprezentant al Federaţiei internaţionale de şah, poate că-l veţi

asculta pe cel al reprezentantului societăţii „General Electronic of Ohio”...

Domnul Baroldini îşi rotise ochii în jur, privise mobilele din lemn scump şi statuetele de bronz de pe etajere, care reproduceau în miniatură opere celebre ale antichităţii şi ale Renaşterii italiene. Pe urmă privise pe fereastră la circulaţia de pe Corso Magenta, foarte animată la acea oră:

— Reportajul nu va apărea, spusese apoi cu aceeaşi voce stinsă.

La plecare, domnul Richard Cabral se oprise o clipă în uşă, ca să-şi pună mănuşile:

— Cît despre acet Filippo Nardi, spusese el neglijent, ar trebui să fiţi, după cum remarcam şi adineauri, mai circumspect. În general, vă recomand mai multă exigenţă în alegerea colaboratorilor dumneavoastră. Acest Nardi e cît se poate de suspect. Dacă îmi este permis să vă mai dau un sfat...

— Am înţeles, murmurase domnul Baroldini. Va fi concediat.

CAPITOLUL AL DOUĂZECILEA

Unde vedem cum unele propuneri ademenitoare ale domnului Richard Cabral sînt respinse

— Prin urmare, aşa stau lucrurile, spuse Nardi cu un zîmbet cam amar către fostul său coleg.

— Da, chiar aşa.

— Domnului Richard Cabral îi datorez, deci, avantajul de a fi pe drumuri.

— Da, aşa îl cheamă: Richard Cabral.

Filippo Nardi îl bătu prieteneşte pe umăr pe fostul său coleg:

— Faptul că-i cunosc numele n-o să-mi astîmpere foamea. Dar, oricum, e frumos din partea ta că ai venit să-mi spui toate astea.

La despărţire, fostul coleg îl rugă, cu o mutră destul de îngrijorată :

— Ascultă, Nardi, ce ţi-am spus trebuie să rămînă între noi. Dacă domnul Baroldini ar afla… Ştii, am de gînd să mă însor cu secretara şi dacă rămîn fără slujbă...

— Nici o grijă, îl asigură Nardi. Am să fiu tăcut ca

mormîntul. De altfel, nu cred să-l mai văd vreodată pe Baroldini. Sînt sătul pînă peste cap de patronatul lui. Şi de mutra lui, cum ar spune un prieten de-al meu din Bucureşti, Dinu Romanescu.

Colegul îi strînse mîna.

— Ce ai de gînd să faci acum ? îl întrebă din pragul uşii.

Filippo Nardi se gîndi puţin, apoi un zîmbet îi lumină toată faţa:

— Mai întîi, am să înapoiez un aparat fotografic pe care l-am cumpărat în rate. Apoi, cred că am să fac puţin pe detectivul.

Jos, în stradă, redactorul lui „Cronaca degli scacchi” cu care prietenul nostru Filippo Nardi fusese coleg, se gîndi : „Bietul Nardi, s-a ţicnit. Nici nu-i de mirare, după lovitura pe care a primit-o. Să fii dat afară, în vremurile astea grele... Auzi, să faci pe detectivul !”

Între timp, cel despre care fostul coleg credea că s-a ţicnit se întorsese în camera lui şi-şi reluase ocupaţiile. O chenzină e destul de greu de drămuit cînd ştii că alta nu mai urmează...

Dar nici de data asta nu-i fu dat să ajungă la capătul socotelilor, fiindcă proprietăreasa bătu la uşă şi-i spuse:

— Un domn doreşte să vă vorbească. Un adevărat domn.

În tonul femeii se citea un respect nemărginit şi reporterul îşi dădu seama că vizita aceasta îl făcuse să crească în stima proprietăresei mai mult decît dacă ar fi plătit chiria pe un semestru înainte.

Aruncă o privire pe fereastră şi rămase pironit de uimire: în stradă, chiar în faţa modestei sale case, staţiona un automobil luxos, de ultimul tip, cu un şofer în uniformă cenuşie. Copiii cartierului se adunaseră in jurul maşinii şi priveau ca la un spectacol de bîlci, asemenea apariţie fiind cu totul neobişnuită pe îngusta şi întortocheata Via Ercole Ferrari.

Filippo Nardi înţelese atunci cine e vizitatorul său...

Domnul Richard Cabral era înalt şi avea umerii largi. Părul, argintiu la tîmple, era despărţit de o cărare impecabilă. Vizitatorul era îmbrăcat cu eleganţă şi odată cu el se răspîndi în cameră un miros discret de parfum.

Fostul redactor al lui „Cronaca degli scacchi” nu putea să sufere bărbaţii care se parfumează, iar pe domnul Richard Cabral nu-l putea suferi din motive cu totul speciale şi lesne de înţeles. Şi cum Filippo Nardi nu-şi ascundea niciodată

sentimentele, trecu cu vederea faptul că vizitatorul său îi întinsese mîna.

— Ce doriţi ? îl întrebă cu răceală.

Domnul Richard Cabral nu păru supărat pentru faptul că rămăsese cu mîna întinsă şi spuse cu faţa toată numai zîmbet:

— Am plăcerea să vorbesc cu domnul Filippo Nardi, dacă nu mă înşel. Numele meu e Richard Cabral. Poate că aţi auzit de mine.

— Ce doriţi ? întrebă Nardi cu aceeaşi răceală.

— Permiteţi-mi să iau loc. Fumaţi ? Eu fumez foarte mult. Sper că nu vă deranjează dacă aprind o ţigară. De ce nu încercaţi şi dumneavoastră una dintre ţigările acestea. Sînt havane veritabile. Mi se trimit, pe baza unei comenzi speciale.

— Nu fumez ţigări de foi şi nici nu mă interesează ce fumaţi dumneavoastră; îmi inchipui că n-aţi venit să-mi ţineţi o conferinţă despre tutun sau să faceţi reclamă pentru o anumită marcă de ţigări. Spuneţi-mi ce doriţi.

Vizitatorul rîse amuzat:

— Îmi plac oamenii care au simţul umorului, domnule Nardi. Fiindcă simţul umorului este una dintre însuşirile caracteristice ale inteligenţei.

Ridică ochii în tavan şi oftă :

— Din păcate, inteligenţa e o floare atît de rară în zilele noastre.

Nardi întoarse capul şi privi pe fereastră, în stradă, unde şoferul în livrea cenuşie se certa cu copiii care ţineau neapărat să pipăie caroseria strălucitoare a maşinii domnului Richard Cabral.

— Apreciez, de asemenea, continuă acesta din urmă, faptul că vreţi să intrăm direct în subiect. Nici mie nu-mi place să vorbesc mult...

— N-am remarcat, îl întrerupse Nardi.

Domnul Richard Cabral zîmbi ca la o glumă bună:

— ...nu-mi place să vorbesc mult, fiindcă sînt un om de afaceri. Pentru mine, „time is money”, timpul e bani. Aşa că, vă spun fără ocol ce mă aduce la dumneavoastră. Mă interesează unele fotografii pe care le-aţi făcut în timpul turneului de la Bucureşti.

— Am făcut cîteva sute de fotografii în timpul turneului de la Bucureşti.

— Pe mine mă interesează numai cîteva dintre ele. Ca să fiu precis, aş vrea să achiziţionez filmele pe care figurează marele maestru internaţional Martin Dacosta şl secretarul său, domnul Jeffrey Miller.

— De ce ?

Vizitatorul zîmbi amuzat:

— Acest lucru n-are nici o importanţă. Să zicem că sînt colecţionar, un pasionat colecţionar de asemenea filme.

Apoi, domnul Richard Cabral deveni serios şi întrebă scurt:

— Cît?

— Nu înţeleg..., se prefăcu Nardi şi pe faţa lui se citea atîta nevinovăţie, încît domnul Cabral se simţi o clipă tentat să-l ia în serios. Dar numai o clipă.

— Cît costă filmele? insistă el.

— A, filmele, făcu Nardi luminîndu-se la faţă. Filmele costă o nimica toată. Se găsesc la orice magazin. Un film cu treizeci şi şase de imagini costă o bagatelă de cîteva lire.

Domnul Richard Cabral rîse din nou, măgulitor, dar Nardi văzu că începuse să bată darabana cu degetele pe marginea mesei.

— Domnule Filippo Nardi, în timpul turneului de la Bucureşti, făcînd acele fotografii, aţi dat dovadă de mult talent, de multă ingeniozitate. Eu fac parte dintre cei care apreciază talentul şi ingeniozitatea mai presus de orice. Şi fiindcă, după cum v-am mai spus, sînt om de afaceri, această apreciere se traduce la mine în cifre, capătă un echivalent în bani. Nu ştiu dacă mă înţelegeţi...

— Oh, vă înţeleg foarte bine, domnule Cabral.

— Eram sigur că mă veţi înţelege. Dumneavoastră nu aţi făcut fotografiile acelea numai de dragul artei, ci într-un anumit scop...

— Foarte adevărat, domnule Cabral. Concluziile dumneavoastră sînt corecte: Am făcut fotografiile într-un anumit scop.

— Este firesc deci să fiţi recompensat. La ce sumă apreciaţi talentul şi ingeniozitatea pe care le-aţi cheltuit cu prilejul acelor fotografii ? Cu alte cuvinte, cît trebuie să plătesc pentru a ajunge în posesia filmului ? Sînt sigur că putem ajunge la o înţelegere.

Domnul Richard Cabral scoase un carnet de cecuri şi un

stilou cu capacul de aur şi aşteptă ca Nardi să vorbească.

— Fotografiile făcute la Bucureşti nu sînt de vînzare.

Gîndindu-se că reporterul vrea să ridice preţul, domnul Cabral continuă să zîmbească:

— Totul e de vînzare, depinde numai de preţ. Lucrurile despre care se spune, de obicei, că nu sînt de vînzare sînt mai scumpe. Atîta tot!

— Nu, domnule Cabral, nu e chiar totul de vînzare. Fotografiile pe care le-am făcut la Bucureşti, de pildă. Am promis că voi trimite filmul cu negativele la Paris, domnului Roland Despreux, şi mă voi ţine de cuvînt.

Auzind numele profesorului Roland Despreux, domnul Cabral avu un gest de iritare. Pentru prima oară îşi dădu seama că ziaristul vorbea serios. Tăcu o vreme, jucîndu-se cu stiloul. Apoi spuse:

— Evident că nu vă pot sili să-mi vindeţi filmul. Dacă socotiţi că veţi obţine un preţ mai bun de la domnul profesor Despreux.

— Nu-i vînd filmul, spuse Nardi obosit. I-l dăruiesc.

Domnul Richard Cabral închise stiloul cu o mişcare bruscă şi-l vîrf în buzunar:

— Domnule Nardi, sînt informat că vă aflaţi actualmente într-o situaţie care nu vă îngăduie să faceţi asemenea daruri costisitoare.

— Iar eu sînt informat, domnule Cabral, că dumneavoastră vă datorez situaţia în care mă aflu actualmente. După cum vedeţi, sîntem amîndoi destul de bine informaţi.

Din nou, vizitatorul avu acel gest de enervare. Lui Nardi i se păru că a vorbit prea mult. N-ar fi vrut să-l dea de gol pe prietenul său, cel care făcea curte secretarei domnului Baroldini. Dar domnul Richard Cabral începu din nou să zîmbească:

— Ca să vedeţi că informaţiile mele sînt complete, zise el, am să vă fac altă propunere. Ştiu că sînteţi inginer şi specializat în electronică. Şi mai ştiu că... hm... sînteţi oarecum liber acum. În calitatea mea de reprezentant al societăţii “General Electronic of Ohio”, de care, probabil, aţi auzit...

Filippo Nardi tresări:

— Da, am auzit. Am auzit chiar foarte bine.

— După cum vă spuneam, deci, în această calitate sînt în măsură să vă ofer un angajament la una dintre întreprinderile

italiene care lucrează total sau parţial cu capitalul nostru. Avînd în vedere calificarea dumneavoastră ridicată, după cum vedeţi şi în această privinţă sînt informat, vă pot garanta un salariu pentru care vă vor invidia toţi foştii colegi de la „Cronaca degli scacchi”.

Vizitatorul îşi roti privirea prin camera sărăcăcios mobilată, apoi privi pe fereastră, unde se vedeau casele cu geamuri mici şi ziduri leproase, de pe Via Ercole Ferrari, şi adăugă:

— Nu veţi mai fi nevoit să locuiţi în cartierul acesta, veţi avea o locuinţă corespunzătoare, iar Porta Nuova va rămîne o amintire neplăcută.

— Şi ce trebuie să fac pentru, a obţine această slujbă?

Domnul Richard Cabral rîse cu poftă, dînd a înţelege că apreciază gluma bună a ziaristului:

— Un lucru simplu, zise el. Să-mi remiteţi filmul acela despre care chiar dumneavoastră mi-aţi spus că se găseşte la orice magazin şi costă o bagatelă de cîteva lire. În loc să-l dăruiţi profesorului Despreux, dăruiţi-mi mie filmul făcut la Bucureşti şi veţi căpăta conducerea tehnică a unei secţii importante dintr-o mare fabrică de aparataj electronic.

Filippo Nardi se sculă în picioare, vrînd să dea a înţelege vizitatorului său că socoteşte convorbirea terminată:

— Cele ce mi-aţi spus, domnule Cabral, au fost nu numai ademenitoare, ci şi foarte interesante. Ele m-au făcut să trag unele concluzii îmbucurătoare. Vi le împărtăşesc cu plăcere, fiindcă îmbucurătoare sînt numai pentru mine: pentru dumneavoastră vor fi, sper, destul de dezagreabile.

Reporterul se opri să răsufle, apoi continuă, silindu-se să imite zîmbetul mieros al vizitatorului său :

— În primul rînd, mi-am dat seama că nu sînteţi chiar atît de bine informat cum vă place să credeţi. Dovada: Eraţi convins că orice se poate cumpăra pe lumea asta, şi iată că filmul meu nu e de vînzare. Şi ştiţi de ce nu e de vînzare ? Fiindcă eu sînt îndrăgostit de jocul de şah şi socotesc că atmosfera unor concursuri la care participă oameni de teapa lui Dacosta trebuie însănătoşită. Filmul acesta, domnule Cabral, reprezintă conştiinţa mea, care nu e de vînzare. Decît să renunţ la conştiinţa mea, mai bine să trăiesc pînă la sfîrşitul zilelor în cartierul Porta Nuova, pe Via Ercole Ferrari. Mi-am făcut, de

curînd, la Bucureşti, doi prieteni: Anton Ciuperceanu şi Dinu Romanescu. Dacă v-aş vinde filmul, n-aş mai putea să privesc în ochii lor şi mi-ar fi scîrbă de mine. Dar toate astea, probabil că nu le înţelegeţi, domnule Richard Cabral pentru dumneavoastră, conştiinţa este carnetul de cecuri, este contul la bancă.

Fără să-şi dea seama, vizitatorul îşi coborî privirea spre carnetul de cecuri care rămăsese deschis pe masă. Filippo Nardi îşi vîrî mîinile în buzunar, căutînd să-şi ascundă tremurul nervos al degetelor, şi continuă:

— O altă concluzie la care am ajuns, domnule Cabral, este că vă interesează în cel mai înalt grad fotografiile pe care le-am făcut la Bucureşti. Pentru a ajunge în posesia filmului, sînteţi dispus să cheltuiţi o sumă respectabilă. Asta mă bucură nespus, fiindcă dovedeşte cu prisosinţă că, prin aceste fotografii, am reuşit să lovesc unde trebuie. De aceea le-am şi făcut.

Domnul Richard Cabral închise carnetul de cecuri şi-l băgă în buzunarul elegantei sale haine. Apoi se ridică în picioare şi cu un surîs dispreţuitor începu să-şi pună mănuşile.

— N-am terminat încă, domnule Cabral, zise Nardi. Nu v-am spus încă a treia concluzie la care am ajuns. O concluzie foarte interesantă, care se desprinde limpede atît din conversaţia pe care aţi purtat-o astăzi în luxosul birou al domnului Baroldini de pe Corso Magenta, cît şi din cele ce mi-aţi spus personal.

— Concluziile dumitale au încetat să mă mai intereseze, spuse domnul Cabral, îndreptîndu-se spre uşă.

— A treia concluzie, zise Nardi, ridicînd tonul şi strîngînd pumnii, este că dumneata eşti complicele lui Dick Martin şi al lui Jeffrey Miller. Nu, nu complicele, ci şeful lor. Vrei să ştii ce eşti ? Un escroc, domnule Richard Cabral, asta eşti, un escroc !

Richard Cabral se opri cu mîna pe clanţa uşii. Ochii i se întunecaseră şi i se umflase o vînă de la gît:

— Am să te strivesc ca pe un vierme, şuieră el.

— Un escroc ! ţipă Nardi. Faptul că ai un cont la bancă şi maşină cu şofer în livrea nu schimbă cu nimic fondul chestiunii. Eşti un escroc, o canalie !

— Ca pe un vierme am să te strivesc, urlă Cabral scos din fire. Vă cunosc eu pe voi, comuniştii. Avem ac de cojocul vostru.

— Un escroc, urlă Nardi, pierzîndu-şi controlul. Ieşi afară, canalie !

Puse mîna pe un tampon cu sugativă şi-l azvîrli cu putere, dar nu nimeri decît uşa, care se închidea în urma vizitatorului grăbit.

Cîteva clipe după aceea, domnul Richard Cabral, care tocmai se suise în maşină, fu speriat de un zgomot puternic pe care nu şi-l putea explica şi-i spuse şoferului să demareze cu toată viteza. Copiii de pe Via Ercole Ferrari, ţinuţi pînă atunci la o distanţă respectuoasă de şoferul în livrea cenuşie, cunoşteau însă natura zgomotului care-l speriase pe domnul Cabral, fiindcă observaseră că pe acoperişul frumosului automobil se spărsese un ghiveci cu flori. Ghiveciul pornise de undeva de la etaj, cam din locul unde se afla fereastra camerei locuite de prietenul nostru Filippo Nardi, fost redactor al revistei „Cronaca degli scacchi”.

CAPITOLUL AL DOUĂZECI ŞI UNULEA

Unde prietenul nostru Filippo Nardi e cît pe ce să cadă dintr-un copac

Cîteva minute după plecarea atît de precipitată a domnului Richard Cabral, proprietăreasa prietenului nostru Filippo Nardi se arătă din nou în pragul uşii:

— Nu-mi plac scandalurile în casa mea, începu femeia.

— Cît datorez pentru chirie ? întrebă Nardi.

Proprietăreasa numi, suma.

— Bine. Adaugă la asta şi preţul ghiveciului cu muşcate de pe fereastră. L-am... s-a... mi-a căzut din mînă şi s-a spart.

După ce plăti, privirea proprietăresei se îmblînzi ca prin farmec, înainte de a pleca, ea scoase din buzunarul şorţului o scrisoare:

— A venit în timp ce eraţi cu domnul acela. N-am vrut să vă deranjez.

Ziaristul luă plicul, care avea timbre romîneşti, şi-l desfăcu. Era scrisoarea din Sinaia, a lui Anton Ciuperceanu. O citi şi o reciti, dus pe gînduri: „*Dintre prietenii noştri, eşti cel mai aproape de St. Paul.. Poate într-o duminică liberă te repezi pînă acolo...*”

Acum, Filippo Nardi ştia ce destinaţie trebuia să dea sumei ce mai rămăsese din ultima sa chenzină. Deschise sertarul

mesei de lucru şi scoase un orar al trenurilor; apoi îşi consultă ceasul: mai era o oră pînă la plecarea trenului care-l interesa. Se aşeză şi aşternu în grabă cîteva rînduri către prietenul său Anton Ciuperceanu, anunţîndu-l că a fost concediat şi că are acum destul timp ca să se deplaseze la St. Paul.

Jos, în stradă, aruncă scrisoarea în prima cutie poştală care-i ieşi în cale, apoi luă tramvaiul, care-l lăsă în cîteva minute la Gara Centrală.

Străbătu în grabă peroanele, încă destul de animate, deşi era aproape ora zece seara. În faţa vagonului de dormit al expresului Milano-Paris, conductorul, un om în vîrstă, cu păr argintiu, stătea în poziţia reglementară, cu mîinile înmănuşate în alb, lipite de vipuşca pantalonilor, aşteptîndu-şi pasagerii.

— Ce mai faci, unchiule ? spuse Nardi apropiindu-se.

— Filippo ! strigă bătrînul, luminîndu-se la faţă, şi-şi îmbrăţişă nepotul, încălcînd astfel instrucţiunile de serviciu care recomandă salariaţilor companiei „Wagons Lits” o anumită ţinută.

Ziaristul îşi consultă ceasul. Pînă la plecarea trenului mai era aproape o jumătate de oră. Îi explică unchiului ce dorea de la el.

— Loc ar fi destul, spuse acesta gînditor. Am multe cuşete neocupate. Trăim vremuri grele, băiete. Oamenii bogaţi sînt grăbiţi, călătoresc cu avionul, iar cei săraci nu prea călătoresc, iar atunci cînd o fac, nu folosesc vagonul de dormit. Dar, în sfîrşit, să vedem ce pot face pentru tine…

Unchiul fu nevoit să se întrerupă, pentru a conduce în compartimentul ei pe o englezoaică bătrînă care călătorea cu o domnişoară de companie şi cu un căţel urît.

După cîteva minute, bătrînul conductor se întoarse şi-i spuse nepotului:

— Urcă. Ai să călătoreşti în cuşeta mea. Am vorbit cu conductorul de bilete. Are vîrsta mea şi călătorim împreună de vreo patruzeci de ani. Pînă la St. Paul ai spus ? Schimbi trenul la Castelvecchio. Sosirea la ora unu şi patrusprezece, două minute oprire. Sper să n-avem nici un control pînă acolo. Inspectorii noştri nu se prea deranjează noaptea.

Drumul decurse în condiţii , bune. Deşi avusese o zi foarte obositoare, Filippo Nardi nu putu să doarmă. „Aseară cînd m-am culcat” se gîndi cu amărăciune - „aveam slujbă şi leafă.

Astăzi...”. Simţi nevoia să vorbească despre necazurile sale cu cineva şi-i povesti unchiului, în cîteva cuvinte, cum ajunsese şomer.

— Trăim vremuri grele, băiete, spuse bătrînul, clătinînd capul. Trăim vremuri foarte grele... Şi acum, ce ai de gînd să faci? Ţi s-a promis o slujbă la St. Paul ?

Nardi zîmbi fără veselie:

— Nu, unchiule, nu mi s-a promis vreo slujbă, nici la St. Paul şi nici în altă parte. Dimpotrivă. Un domn, pe numele său Richard Cabral, mi-a dat să înţeleg că nu voi mai obţine vreo slujbă nici ca ziarist şi nici ca inginer.

Bătrînul se întristă, dar nu întrebă cine e domnul Richard Cabral şi de ce îl duşmăneşte pe nepotul său.

— Cred, continuă Nardi, că am să plec acasă, în Calabria, să-i ajut tatei să-şi sape grădina de zarzavat din spatele casei. Altceva nu văd în perspectivă...

Unchiul se întristă şi mai mult:

— De aceea, zise, ai învăţat tu atîta carte? Ca să sapi grădina de zarzavat?

Tăcură cîtva timp. Apoi, Nardi îşi aminti de colega lui, Trude Hartmann de la „Der Abend” şi izbucni:

— Capul sus, unchiule! N-o să fie veşnic aşa. Necazurile trec, viaţa e frumoasă şi merită să fie trăită.

Se scotoci prin buzunare şi scoase un pacheţel mic, de formă cilindrică:

— Cînd ajungi la Paris, unchiule?

— Mîine, ora unsprezece şi patruzeci, Gare de Lyon.

— Te rog să-mi faci un serviciu: imediat ce soseşti, predă acest pacheţel la adresa indicată.

Bătrînul îşi puse ochelarii şi citi cu voce tare:

— Profesor Roland Despreux...

— Unchiule, să-l păzeşti ca pe ochii din cap. E foarte preţios.

— Foarte preţios?! Băiete, nu cumva te-ai apucat de contrabandă? întrebă celălalt îngrijorat.

Nardi rîse cu poftă:

— Nu, unchiule, fii pe pace. Conţinutul acestui pacheţel e preţios numai pentru mine şi pentru destinatar.

Se gîndi o clipă, apoi adăugă:

— Şi pentru domnul Richard Cabral, de care ţi-am vorbit.

Pentru alţii e lipsit de orice valoare. Înăuntru e un film, desfă hîrtia şi te vei convinge. Un simplu film.

………………………………………………………………………………
……………

La Castelvecchio, ziaristul trebui să aştepte mai mult de trei ore pînă la plecarea autobuzului care făcea legătura cu St. Paul. Petrecu timpul acesta plimbîndu-se cu paşi mari, cufundat în gînduri, de-a lungul peronului gării.

La un moment dat, ajunse la una dintre extremităţile peronului, unde începeau liniile de garaj spre magaziile de mărfuri. Privi o vreme, distrat, la munca personalului de noapte al magaziei, care descărca lăzi cu inscripţia: „Atenţiune! Fragil!” Deodată tresări: pe una dintre lăzi zărise binecunoscuta emblemă; „G.E.O. - Cincinnati”.

Filippb Nardi se apropie de muncitori şi le oferi ţigări, intrînd în vorbă:

— Sînt grele ?

— Nu prea. Lăzile pe care scrie „Fragil” nu sînt niciodată grele, răspunse unul dintre lucrători cu experienţa anilor îndelungaţi ai acestui fel de muncă.

— „G.E.O. – Cincinnati”, „made in U.S.A.”, citi Nardi cu voce tare.

Fluieră îndelung, prefăcîndu-se mirat:

— Vin de departe lăzile astea. Au trecut şi Oceanul. Primiţi des asemenea marfă ?

— Din cînd în cînd cîte o ladă sau două. Dar anul trecut am avut un tren întreg, pe care a trebuit să-l descărcăm într-o singură noapte.

Se întoarse către un alt lucrător:

— Îţi aminteşti, Luigi ?

— Cum să nu, răspunse cel întrebat. A venit domnul acela care ne-a promis cîte o primă. Toată echipa noastră a lucrat atunci pe spetite. Erau vreo zece sau douăsprezece vagoane. Pe măsură ce le descărcăm, veneau camioanele de la St. Paul şi încărcau lăzile.

— De la St. Paul? se miră Nardi. Credeam că lăzile astea sînt pentru Castelvecchio.

— Nu. Lăzile „made in U.S.A.” sînt totdeauna pentru St. Paul. Cum îl cheamă pe destinatar, Luigi, că i-am uitat numele ?

Cel căruia i se spunea Luigi îşi aprinse bricheta şi la

flacăra cii citi menţiunea de pe eticheta lăzii:

— Richard Cabral. Vila Montrose. St Paul.

……………………………………………………………………………
……………

Filippo Nardi ajunse la St. Paul în zorii zilei. De la gară, drumul urca spre centrul orăşelului în pantă lină. Răcoarea dimineţii îl înfioră pe tînărul nedormit. I se păru că de pe vîrful acoperit cu zăpadă al muntelui înalt ce străjuia orăşelul coborau valuri de aer rece. Casele, clădite în majoritate din bîrne şi înconjurate de grădini, se răsfirau pînă departe printre sinuozităţile împădurite de la poalele muntelui.

Peste cîteva minute se afla în piaţa din centrul localităţii, unde între primărie şi stabilimentul balnear descoperi o firmă: „L'auberge de l'Ours Noir, hotellerie”[29]. Socotind probabil că explicaţia scrisă nu e suficientă şi ci puţină reclamă nu strică, proprietarul hanului pusese să i se picteze pe firmă un urs negru care bea pe nerăsuflate o uriaşă cană cu bere spumoasă.

Locuind de mulţi ani la Milano şi iubitor de artă, Filippo Nardi cunoştea în original unele opere ale lui Da Vinci, picturile lui Rafael din Galeria Brera şi remarcabilele opere aflate în castelul Sforza. Dar în clipa, aceasta, pătruns de oboseală, de foame şi de frig, ursul negru şi beţiv de pe firma hanului i se păru o capodoperă a artelor plastice…

Dnpă ce se ospătă, răspunzînd monosilabic la întrebările hangiului vorbăreţ, Filippo Nardi închirie o cameră pe un preţ destul de moderat: era la începutul lui aprilie şi sezonul de iarnă se terminase, iar oaspeţii celui de vară încă nu sosiseră.

Seara, ziaristul coborî în sala de mîncare şi după ce îşi comandă o cină substanţială se arătă dispus să sporovăiască puţin cu domnul Gaston, hangiul.

— Unde se află vila Montrose ? întrebă.

— La capătul aleii care duce spre izvoarele minerale. E cea mai mare şi mai frumoasă vilă din localitate.

Nardi îşi memoră adresa. Afară începuse-să se întunece, iar clienţii nu se prea înghesuiau la „Ursul negru”.

— Ia-ţi în contul meu o halbă de bere, domnule Gaston. Vila Montrose e locuită acum ?

— Da. De vreun an e locuită în permanenţă. E proprietatea unui american bogat.

---

[29] Hotelul “La Ursul negru” (l. fr.)

— Mi-am închipuit că e vorba de un american. La Castelvecchio mi s-a spus că, în urmă cu cîteva luni, s-au adus la vila Montrose numeroase lăzi cu mărfuri venite din America.

Domnul Gaston, ca orice hangiu care se respectă, era temeinic informat despre tot ce se petrece în localitate:

— Asta s-a întîmplat acum un an, după ce americanul a cumpărat vila. O noapte întreagă au duduit camioane pe străzile orăşelului. La noi, fiind o localitate climaterică şi balneară, zgomotul e interzis prin lege. Camioanele nu au voie să circule pe strada principală. Dar americanul nici nu s-a sinchisit. Cred că e foarte bogat, fiindcă a doua zi a plătit amenda către municipalitate fără să clipească măcar.

— Ce o fi fost în lăzile acelea ?

— Cine poate să ştie ?! La început, cetăţenii noştri au crezut că americanul vrea să facă o fabrică şi aduce, în lăzi, piesele de maşini. Primarul nostru a fost acolo şi l-a anunţat că nu este permisă înfiinţarea unor întreprinderi industriale în cuprinsul localităţii. Dar americanul i-a spus că nu face vreo fabrică, ci numai cîteva amenajări şi transformări după gustul său, fiindcă are de gînd să se mute aici cu cîţiva prieteni..

— Mai ia-ţi o bere, domnule Gaston. Tot în contul meu, se înţelege. Prin urmare, n-a făcut o fabrică...

— Nu. Mai întîi a adus nişte zidari italieni, care au lucrat cîteva zile în subsolul vilei. Pe urmă, după ce au plecat, au venit mecanici francezi şi elveţieni, care au lucrat mai bine de două săptămîni. N-am putut afla ce lucrau fiindcă nu părăseau curtea vilei. Acolo dormeau şi tot acolo li se aducea mîncarea. După ce au terminat, au plecat şi nimeni n-a mai auzit de ei..

— E foarte interesant ce povesteşti dumneata, domnule Gaston. Dar poate că totuşi… vreau să zic, o fabrică…

— Nu, nu poate fi fabrică. La vila Montrose nu sînt muncitori, numai trei prieteni de-ai americanului şi cîţiva servitori. Unde s-a mai pomenit fabrică fără muncitori ?

— Da, încă o dată trebuie să-ţi dau dreptate, domnule Gaston. Unde e o fabrică, trebuie să fie şi muncitori.

Filippo Nardi plăti consumaţia, cu care prilej constată cu îngrijorare că ceea ce mai rămăsese din ultima lui chenzină scădea cu repeziciune. Apoi îi spuse amabilului proprietar al „Ursului negru” ca va ieşi să facă o plimbare, ca să inspire puţin din celebrul aer ozonat care face renumele localităţii St. Paul.

— Unde sînt izvoarele de ape minerale ? se interesă el.

Domnul Gaston ieşi în stradă şi-i arătă clientului său pe unde trebuie să meargă ca să ajungă la pavilionul izvoarelor. Ziaristul mulţumi şi porni cu pas agale şi cu aerul unui om care nu are nimic de făcut şi nici măcar nu ştie cum să-şi piardă timpul. Deşi nu era în plin sezon, pentru St. Paul, ca şi pentru orice localitate de vilegiatură, asemenea atitudine din partea unui străin n-avea nimic neobişnuit.

Vila Montrose era situată la marginea orăşelului, în capătul unei alei pietruite, străjuite de pini. Era înconjurată de un zid înalt, întrerupt numai în partea dinspre faţadă de către o poartă, destul de largă, din fier masiv.

Trecînd prin dreptul porţii, prietenul nostru Filippo Nardi zări în curte, chiar în fata peronului intrării principale a vilei, un automobil modern. Intrarea era puternic luminată, ca de altfel cele mai multe încăperi aie faţadei, astfel că Nardi era sigur că nu s-a înşelat cînd a recunoscut maşina. „Primul punct: amicul Cabral e aici” - murmură el.

Ajungînd la capătul zidului care înconjura curtea vilei, ziaristul se uită de-a lungul aleii şi văzu că e pustie. Fără să stea mult pe gînduri, se agăţă cu mîinile de creastă zidului şi, folosind ca suport pentru picior o cărămidă ieşită în afară, sări în curtea vilei. „Dacă mă prinde amicul Cabral”, se gîndi -, „mă dă pe mîna poliţiei”, Apoi rîse: un rîs liniştit, care nu se exterioriza prin nici un sunet.

Cititorul se întreabă, poate, ce-l face pe prietenul nostru Filippo Nardi, care a încălcat legea, pătrunzînd la adăpostul întunericului pe o proprietate străină, să rîdă. Răspunsul este că, în clipa aceea, fostului redactor al lui „Cronaca degli scacchi” ii venise o idee năstruşnică; anume: că, în situaţia în care se află de cînd domnul Baroldini l-a dat afară, n-ar fi cine ştie ce nenorocire dacă statul s-ar însărcina să-l întreţină vreo cîteva săptămîni... Numai locul de cazare - în cazul acesta, închisparea oraşului St. Paul - nu-i prea convenea prietenului nostru Nardi şi de aceea se hotărî să fie prudent, optînd astfel pentru prima soluţie: aceea ca în viitorul apropiat să se ocupe de grădina părintească din satul calabrez natal.

Ţinîndu-se în umbra pinilor din curte, care împreună cu întunericul ofereau un adăpost excelent, Filippo Nardi trecu în spatele vilei, unde se afla intrarea de serviciu. Aici văzu o

camionetă, din care doi oameni tocmai descărcau o ladă. „Marfa de la Castelvecchio, din noaptea trecută” - îşi zise el.

Cei doi încercară să ducă lada în clădire, dar se pare că intrarea era prea îngustă, ceea ce stîrni un torent de înjurături din partea unuia dintre ei. Celălalt dispăru o clipă şi se întoarse cu cîteva unelte, apucîndu-se să desfacă lada. Capacul de lemn fu înlăturat, după care urmară cîteva foi de carton şi un strat de talaş fin. În sfîrşit, scoaseră, pe rînd, mai multe obiecte ambalate în plastic transparent, pe care le transportară, cu multă precauţie, în vilă.

Lui Filippo Nardi, inginer cu înaltă calificare, după cum recunoscuse însuşi domnul Cabral, îi fu îndeajuns o singură privire ca să-şi dea seama ce erau acele obiecte atît de grijuliu ambalate. „Punctul doi” - murmură -, „se descarcă tuburi electronice, producţie «G.E.O. - Cincinnati»“.

Această constatare nu păru să-l mire din cale afară. Dimpotrivă, după atitudinea lui, se putea deduce că ea nu face decît să întărească o părere pe care şi-o făcuse mai de mult, să verifice printr-un amănunt o presupunere a sa.

Continuînd să ocolească vila, Filippo Nardi ajunse în partea opusă aleii de pini pe care venise. Aici, o singură fereastră era puternic luminată, la parter. „Ca să ştiu ce se petrece în spatele geamului” - se gîndi -, „aş da o chenzină din leafă... dacă aş mai avea vreuna de primit”. O siluetă se mişca prin camera luminată şi Nardi îl recunoscu pe domnul Richard Cabral, care deschise larg fereastra, lăsînd să iasă un val de fum. În colţul gurii avea nelipsita lui ţigară de foi.

Atunci, Filippo Nardi făcu ceva ce nu mai făcuse din vremea cînd era copil şi se juca în livada părintească din Calabria: din cîteva sărituri ajunse la un copac situat chiar în faţa ferestrei luminate şi se caţără în el cu agilitate! O agilitate de care fu uimit el însuşi, avînd în vedere lipsa de antrenament: livada părintească rămăsese de mulţi ani în urmă...

În încăperea ce i se păru a fi mobilată ca o bibliotecă Nardi zari pe Martin Dacosta şi pe Jeffrey Miîler, cărora domnul Richard Cabral le vorbea pe un ton destul de răstit, se pare, judecînd după gesturile sale violente. Dar acolo mai era cineva, aşezat cu spatele spre fereastră. O clipă mai tîrzîu, cînd necunoscutul se întoarse în profil, Filippo Nardi văzu că avea obrazul stîng brăzdat de o cicatrice.

„Punctul trei: amicul José Segovia e printre noi” - îşi zise Nardi. Erau, desigur, şi alţi oameii care aveau o cicatrice pe faţă, dar ziaristul observă că individul din bibliotecă fuma ţigări de foi şi avea o floare la butonieră. Aceste amănunte corespundeau cu descrierea dată în scrisoarea domnului Alonso Garcia-Gomez din Buenos Aires, scrisoare pe care Anton Ciuperceanu o citise, în copie, prietenului Filippo Nardi. Prin urmare, Jo „Cicatrice” se împăcase cu Dick...

Prea mult timp pentru aceste reflecţii n-avu prietenul nostru Filippo Nardi, deoarece atenţia îi fu atrasă de lumina care izbucni printr-o fereastră cu gratii de la demisol, situată chiar sub bibliotecă. Cei doi care descărcaseră lămpile electronice din camionetă pătrunseseră în încăperea de la demisol, aprinseseră lumina şi desfăceau acum ambalajele transparente ale tuburilor. Ceea ce văzu Filippo Nardi în această încăpere îl făcu să tresară atît de puternic, încît fu cît pe aci să cadă din copac.

Pe un neavizat, probabil că aspectul încăperii, deşi neobişnuit, nu l-ar fi surprins peste măsură: de-a lungul a trei dintre pereţi, din podea pînă în tavan, se aflau dulapuri metalice în genul *safé*-urilor blindate din subsolul unei bănci; unele dintre ele aveau montate aparate ciudate, de formă circulară sau romboidală, cu gradaţii şi ace indicatoare, altele aveau butoane de diferite culori şi deschizături înguste, ca aparatele telefoanelor publice sau cele care eliberează, în schimbul unor fise, bilete de peron. În centrul încăperii se afla o masă din acelaşi metal argintiu, prevăzută cu aparate, butoane colorate, manele, cadrane cu ace indicatoare.

Dar prietenul nostru Filippo Nardi nu era un neavizat, ci inginer specializat în electronică, şi de aceea, înfăţişarea încăperii de la demisolul vilei Montrose produsese asupra lui o asemenea impresie, încît nu lipsise mult ca să cadă din copacul în care se căţărase. „Punctul patru” - murmură el. „Ei da, punctul patru e cel mai interesant...”

Cîteva minute mai tîrziu, fluierînd vesel, Filippo Nardi cobora aleea cu pini care ducea spre centru. Ajuns la „Ursul negru”, ceru domnului Gaston o halbă cu bere, după care se aşeză într-un colt retras, scoase stiloul şi începu să aştearnă pe hîrtie unele consideraţii despre ceea ce numea el „punctul patru”.

CAPITOLUL AL DOUĂZECI ŞI DOILEA
Unde unele explicaţii ale lui Anton Ciuperceanu sfîrnesc uimirea reporterului Dinu Romanescu

Tovarăşa Olga pătrunse în biroul lui Anton Ciuperceanu şi-l anunţă că este căutat la telefon.

— În felul acesta nu voi putea termina niciodată lucrările restante, oftă secretarul federaţiei noastre de şah şi ridică receptorul.

De la capătul celălalt al firului se auzi o voce cunoscută:

— Aici Dinu Romanescu. Tovarăşe Ciuperceanu, într-un sfert de oră trec să te iau. Mergem împreună undeva... ai să vezi unde.

— Imposibil. Mîine plec la Amsterdam. Lucrările restante...

— Dăle-ncolo de lucrări restante. Am primit o scrisoare de la Filippo Nardi. Mă roagă să-ţi comunic imediat conţinutul ei. Nu ţi-a scris şi dumitale ca să facă economie de timbre.

Anton Ciuperceanu şovăi. Dar vocea din receptor nu-i dădu răgaz să se gîndească :

— Scrisoarea e din St. Paul. Necunoscutul şahist a fost identificat. „Pobeda” redacţiei mă aşteaptă. Într-un sfert de oră...

Reporterul se ţinu de cuvînt şi într-un sfert de oră se aflau instalaţi în maşina, unde Anton Ciuperceanu citi scrisoarea pe care Fiiîppo Nardi o redactase în hanul „La Ursul negru” din St. Paul. Dinu Romanescu, care urmărea cu viu interes reacţiile pe care lectura scrisorii le producea asupra lui Ciuperceanu, rămase dezamăgit; secretarul federaţiei noastre de şah citi scrisoarea cu mult calm, iar la sfîrşit o împături, o puse în plic şi o înapoie cu cuvintele:

— Lucrurile s-au lămurit aşa cum prevăzusem.

— Cum ?! izbucni reporterul. Ai prevăzut că Nardi va găsi la St. Paul o maşină electronică de calcul ? Ai prevăzut că misteriosul şahist care joacă sub pseudonimul Dacosta, că formidabilul combinator, calculator de variante, cunoscător al teoriei şahiste, cu atacuri neaşteptate şi apărare de nepătruns, nu este altceva decît o maşină, un şir de tuburi electronice ?

— Da. Poate că nu mi-au fost chiar atît de limpezi unele amănunte, dar cred că la întrebarea dumitale pot răspunde

afirmativ cu cugetul împăcat. De altfel, şi Filippo Nardi bănuia ceva, de asta mi-am dat seama din unele aluzii care i-au scăpat.

Dinu Romanescu se răsturnă pe canapeaua maşinii şi se întristă.

-- Eu n-am bănuit nimic, spuse el.

— Nu mă miră, zîmbi Ciuperceanu.

Reporterul îl privi cercetător încercînd să descopere vreo urmă de ironie răutăcioasă pe faţa lui. Remarca lui Ciuperceanu îi amintise de unele asemănătoare pe care le făcea cîteodată Trude Hartmann.

— Ce vrei să spui cu asta ? întrebă. Mi-aţi ascuns vreo descoperire care v-a dus la această concluzie ? Filippo Nardi pretindea că mi-e prieten...

— Cred că Filippo Nardi ţi-e într-adevăr prieten şi te rog să mă crezi că nu ţi-am ascuns nimic din ceea ce ştiam în legătura cu cazul Dacosta-Miller. Cunoşteai toate el ementele pe care le cunoşteam şi noi. Avantajul pe care l-am avut a fost specializarea noastră în anumite domenii, specializare pe care dumneata n-o ai.

— Nu înţeleg. Fii te rog mai explicit.

— Filippo Nardi este inginer şi specialist în electronică. Ne-a povestit că a lucrat cîtva timp într-o uzină din Livorno, filială a trustulul G.E.O. În aparatul lui Dacosta a găsit transistori cu emblema „G.E.O. - Cincinnati”, iar radiovaliza lui Miller avea aceeaşi marcă de fabrica.

— Ei şi?

— În scrisoare, el arată că a fost vizitat de un reprezentant al acestui trust, care i-a oferit bani pentru filmul cu imaginile făcute în timpul „turneului de primăvară”. De altfel, din cauza aceluiaşi individ, Richard Cabral e numele lui, Nardi a rămas şomer. Şi despre asta scrie, dacă îţi aminteşti.

— Totuşi nu vad...

— Pentru Filippo Nardi, toate astea n-au fost întîmplătoare. El cunoaşte bine activitatea acestei mari societăţi, ştie că este specializată în construcţia maşinilor electronice de calculat, a „creierilor” electronici, cum se mai numesc. În timp ce ne frămîntam să descoperim identitatea misterioşilor „şahişti”, aflaţi la o mie cinci sute de kilometri în direcţia, vest-nord-vest, Nardi respingea, una cîte una, ipotezele pe care le clădeam noi. Şi făcea acest lucru cu argumente

perfect logice. Şi ştii de ce ? Fiindcă el ajunsese mai de mult foarte aproape de soluţia problemei. Puţin timp după el, am început să bănuiesc şi eu adevărul.

Dinu Romanescu se uită uimit la secretarul federaţiei de şah.

— Dar dumneata, zise, nu eşti inginer. Am impresia că te pricepi la electronică tot atît cît mă pricep şi eu.

— Foarte adevărat, zîmbi Ciuperceanu. În schimb mă pricep la ceva la care dumneata nu te pricepi.

— ?!?

— La jocul dş şah.

— ?!?

— Da, oricît ar părea de curios, cunoştinţele mele teoretice şi practice în domeniul jocului de şah m-au ajutat să ajung foarte aproape de soluţie. După aceea, informaţiile primite de la profesorul Roland Despreux şi - indirect - de la prietenul său din Buenos Aires n-au făcut decît să certifice că raţionamentul meu a fost just.

— Ţi-aş fi recunoscător dacă mi-ai da cîteva explicaţii. Sînt numai urechi...

— În fond, n-am făcut altceva decît să studiez jocul lui Dacosta. Zile de-a rîndul am cronometrat timpul de gîndire şi m-au izbit uniformitatea cifrelor pe care le-am înregistrat, faptul că la începutul partidei, cînd mutările se fac mai repede, ca şi în final, cînd şi cel mai mare maeştru îşi permite un timp mai îndelungat de gîndire, Dacosta juca foarte repede.

— Îmi amintesc discuţiile noastre asupra acestei teme. Diferenţa dintre timpul lui minim de gîndire şi cel maxim era foarte mică. L-ai asemuit atunci pe Dacosta cu eroul lui Zweig din „Jucătorul de şah” şi ai spus că are în jocul lui un fel de automatism.

— Atunci am început să întrezăresc, deocamdată nebulos, ce-i drept, adevărul. Mă intrigase şi faptul că pentru cea mai surprinzătoare mişcare, pentru mutările atît de neaşteptate care i-au creat celebritatea, Dacosta nu se gîndea mai mult decît pentru cea mai simplă, decît pentru răspunsul normal la o deschidere clasică. În sfîrşit, atît eu, cît şi Nardi, am avut tot timpul în vedere că cei mai buni jucători de şah din lume se aflau la Bucureşti, în Sala Colonadelor, şi prin urmare nu puteau fi la o mie cinci sute de kilometri, între Moniblanc şi St.

Gothard...

— Asta puteam să mi-o închipui şi eu. Numai că, după cum bine ai remarcat, despre jocul de şah am cunoştinţe destul de aproximative, iar în materie de electronică ştiu şi mai puţin. N-am avut aceste atuuri ale voastre, că materie cenuşie, găseam şi la mine.

Anton Ciuperceanu rîse din toată inima.

Reporterul privi pe geamul maşinii:

— În două minute sîntem la destinaţie. Pînă atunci, spune-mi de ce aţi tăcut atîta vreme ? Nici dumneata şi nici Nardi n-aţi suflat vreo vorbă

— Dacă ţi-aş fi spus că în locul lui Martin Dacosta „joacă” o maşină de calcul electronică m-ai fi crezut ?

— Nu, recunoscu Dinu Romanescu. La început, n-am crezut nici cele relatate de Filippo Nardi în scrisoarea de la St. Paul. Abia acum, după discuţia cu dumneata, ara înţeles pe jumătate. Cealaltă jumătate sper s-o lămurim în cursul vizitei pe care o vom face acum.

„Pobeda” opri în faţa unei clădiri impunătoare, situată pe una dintre străzile cartierului nou de la Băneasa. După placa indicatoare de la intrare, Anton Ciuperceanu află că se găseau la Institutul de cibernetică.

CAPITOLUL AL DOUĂZECI ŞI TREILEA

Unde este rîndul profesorului Dimitrie Suceveanu de la Institutul de cibernetică să dea unele explicaţii

— Tovarăşul profesor vă aşteaptă, îi anunţă secretara, după ce Dinu Romanescu îşi declină calitatea şi menţionă că vorbise în prealabil, la telefon, cu profesorul Dimitrie Suceveanu.

După ce prezentările fură făcute savantul îi rugă pe vizitatori să ia loc şi aşteptă să afle scopul vizitei, nu fără a arunca, pe furiş, o privire spre ceas. Pe măsură însă ce Anton Ciuperceanu vorbea, relatînd cu concizie faptele, profesorul Dimitrie Suceveanu fu captivat şi omise să se mai uite la ceas.

Nici un detaliu nu fu uitat, de la convorbirea cu profesorul Roland Despreux din holul hotelului „Ambasador” şi pînă la

scrisoarea sosită chiar în dimineaţa aceasta din St. Paul, de la Filippo Nardi. Uneori, Dinu Romanescu îl întrerupea pe secretarul federaţiei de şah, completând relatarea cu unele amănunte ce i se păreau importante.

După ce Anton Ciuperceanu termină, profesorul Dimitrie Suceveanu clătină capul cu parul încărunţit la tîmple:

— Foarte interesant. Faptele pe care mi le-aţi adus la cunoştinţă le găsesc cu atît mai interesante cu cît sînt eu însumi un pasionat al şahului.

— Ştiam, tovarăşe profesor, zîmbi Dinu Romanescu, şi tocmai de aceea am îndrăznit să vă deranjăm pentru a vă solicita unele lămuriri. Electronica şi cibernetica sînt pentru noi noţiuni foarte... foarte neprecizate.

Savantul zîmbi şi el.

— Maşina electronică din vila Montrose, interveni Ciuperceanu, se bazează probabil pe o invenţie, pe o inovaţie, care-i permite să rezolve problemele ce se pun în cursul unei partide de şah.

— Se poate, făcu profesorul gînditor. N-aş putea să mă pronunţ asupra acestei chestiuni fără a fi examinat maşina. Totuşi, nu e neapărat nevoie ca principiul de construcţie să fie inedit. Multe dintre maşinile electronice construite pînă acum în diferite ţări pot fi adaptate pentru rezolvarea problemelor puse de o partidă de şah. Cu unele s-au făcut şi experienţe în acest sens.

Dinu Romanescu şi Anton Ciuperceanu se priviră uimiţi.

Profesorul Suceveanu se ridică de la locul său şi se duse la dulapul-bibliotecă, de unde scoase o revistă groasă, în limba rusă, pe care o răsfoi. Găsind ce căuta, el continuă:

— În revista aceasta este un articol scris de academicianul S.A. Lebedev despre maşina electronică de calcul cunoscută sub numele de B.E.S.M., construită la Moscova. Mi-am amintit de acest articol în timp ce ascultam faptele atît de interesante pe care le-aţi descoperit în legătură cu „turneul de primăvară”. Permiteţi-mi să vă citesc cîteva rînduri.

Savantul întoarse două file şi găsi pasajul pe care-l căuta:

„În cadrul experienţelor cu probleme complicate de logică, cu ajutorul B.E.S.M. au fost soluţionate cu cea mai mare precizie probleme de şah. În acest caz, pentru maşină figurile sînt apreciate în puncte. De pildă, regele echivalează cu 10.000 de

puncte, dama cu 100 de puncte, turnul cu 50 de puncte. În afară de aceasta, unii factori poziţionali, ca, de pildă, o linie deschisă, pioni dublaţi, sînt şi ei apreciaţi cu un număr corespunzător de puncte. Printr-o serie de probe, maşina alege varianta care, după un anumit număr de mutări, oricare ar fi răspunsul adversarului, reprezintă raportul cel mai bun de puncte”.

Profesorul Suceveanu închise revista şi o puse în faţa lui, pe birou.

— După cum vedeţi, spuse, maşina construită de „General Electronic” şi montată în vila de la St. Paul nu este chiar atît de uimitoare pe cît pare la prima vedere. Trebuie să menţionez că maşina B.E.S.M. a fost construită încă din anul 1955. De altfel, după cum vă puteţi lesne convinge, articolul din care am citit a apărut la începutul anului 1956. Singura deosebire este că academicianul Lebedev a făcut simple experienţe cu rezolvarea în felul acesta a unor probleme de şah, pe cînd domnii aceia din St. Paul folosesc maşina construită de G.E.O. într-un scop... hm… vreau să zic.. într-un scop necinstit.

— Sînt nişte escroci, tovarăşe profesor, interveni Dinu Romanescu. Escroci internaţionali.

— Totuşi, făcu Anton Ciuperceanu gînditor, pe tabla de şah există, în cursul unei partide, un număr uriaş de combinaţii posibile după fiecare mutare. Vă mărturisesc că îmi vine destul de greu să concep rezolvarea unor probleme atît de complicate, cu o rapiditate de-a dreptul fantastică, chiar dacă este vorba de o maşină electronică.

— Vă rog să reţineţi, făcu profesorul, că eu nu dau ca sigură rezolvarea pe care v-am expus-o în cazul maşinii B.E.S.M. Este posibil ca maşina G.E.O. din vila Montrose să lucreze după un alt sistem. Cu alte cuvinte, codificarea să se facă diferit de cea folosita în experienţa academicianului sovietic. De altfel, experienţa de la Moscova s-a făcut, după cum am văzut, cu mai mulţi ani în urmă. Între timp, construcţia maşinilor electronice de calcul a progresat.

Văzînd că vizitatorii săi îl privesc cam descumpăniţi, profesorul Dimitrie Suceveanu socoti că trebuie să dea unele lămuriri:

— Maşinile electronice de calculat efectuează mii de operaţii pe secundă, de la cele mai simple operaţii aritmetice, cum ar fi adunarea sau scăderea, şi pînă la rezolvarea unor

ecuaţii diferenţiale complexe. Maşina B.E.S.M., de pildă, care are aproximativ cinci mii de tuburi electronice, efectuează în medie şapte pînă la opt mii de operaţii aritmetice pe secundă. Cu ajutorul ei au fost calculate, în cîteva zile, orbitele de deplasare a aproximativ şapte sute de planete mici din sistemul solar, s-au rezolvat sisteme de ecuaţii algebrice cu sute de necunoscute pentru întocmirea hărţilor pe baza releveurilor geodezice, s-au calculat în mai puţin de o oră tabele cu cincizeci de mii de valori ale integralelor lui Fresnel. Astăzi, există în Uniunea Sovietică maşini de calculat mult mai perfecţionate, care au peste douăzeci de mii de tuburi electronice. Aceste maşini rezolvă ecuaţii cu o mie de necunoscute şi calculează traiectoria unui proiectil într-un timp mai scurt decît cel necesar proiectilului ca să-l parcurgă. Ea calculează orbitele sateliţilor artificiali şi traiectoriile rachetelor balistice intercontinentale şi cosmice. De altfel, şi în ţara noastră s-au construit asemenea maşini, între care cea de la Institutul de fizică al Academiei a dat excelente rezultate.

— Pentru rezolvarea problemelor curente ce se ivesc într-o partidă de şah, întrebă Ciuperceanu, este necesară o maşină de construcţie specială ?

Profesorul Suceveanu se gîndi, apoi răspunse:

— Da şi nu. Evident că există maşini de calculat specializate într-un anumit domeniu. Maşina sovietică „Pogoda”, de pildă, prelucrează informaţiile meteorologice, iar maşina „Kristal” execută calculele pentru analiza de structură a cristalelor. O maşină americană, numele ei îmi scapă, stabileşte la o bancă din Philadelphia conturile de sfîrşit de an pentru aproape trei sute de mii de deponenţi în treizeci de ore, iar automatul britanic L.E.O. calculează în patruzeci de minute salariile săpiămînale cuvenite celor şapte mii de salariaţi ai întreprinderii „Lyon's”. În mai multe ţări s-au construit maşini electronice care efectuează traduceri de texte. Trebuie să menţionez însă că deocamdată, în afară de experienţele academicianului S. A. Lebedev efectuate cu o maşină de construcţie obişnuită, n-avem informaţii despre rezolvarea unor probleme de şah cu o maşină specializată în acest domeniu.

Se uită la vizitatorii săi şi zîmbi:

— Vreau să spun că n-avem informaţii verificate riguros ştiinţific. Dacă am înţeles bine, prietenul care vă scrie din St.

Paul nu dă nici un amănunt asupra construcţiei maşinii G.E.O. şi asupra sistemului de codificare folosit, deoarece n-a avut posibilitatea să afle aceste date. Trebuie deci să ne mulţumim cu presupuneri. Cu toate acestea, nu e greu de imaginat cum este construită şî cum lucrează o astfel de maşină. Constructorii ei au avut de ales între mai multe variante. O primă variantă, relativ simplă, ar fi cea care se bazează exclusiv pe memoria maşinii.

Anton Ciuperceanu tresări şi făcu un gest ca şi cînd ar fî vrut să spună ceva.

— Orice maşină de felul acesta, continuă savantul, are un dispozitiv de memorizare, realizat cu ajutorul unor dispozitive electronice. Cel mai obişnuit sistem este de a reţine datele în maşină prin mijlocirea benzilor magnetice. Prin acest sistem, maşina poate memoriza, de pildă, desfăşurarea unor partide de şah...

— Ca eroul lui Ştefan Zweig, sări Dinu Romanescu.

Profesorul se uită la el uimit. Era limpede că nu înţelegea intervenţia reporterului.

— Prietenul meu, spuse Ciuperceanu, se referă la eroul nuvelei „Jucătorul de şah”, care învăţase pe de rost cîteva sute de partide, pe care le reedita.

— N-am citit nuvela lui Zweig, zise savantul, dar comparaţia mi se pare potrivită. Numai că trebuie să avem în vedere că maşina noastră poate „învăţa” zeci de mii de partide de şah, cu mult mai multe decît poate reţine un om în toată viaţa lui. În cursul unei partide, cînd se iveşte o situaţie identică, maşina va căuta şi va găsi într-o fracţiune de secundă soluţia pe care a memorizat-o. Cu alte cuvinte, va livra mutarea pe care cu un an, zece ani sau o suta de ani în urmă un jucător celebru a făcut-o într-o situaţie identică şi care a dus la cîştigarea partidei. Maşina noastră înlocuieşte aici pe un bibliotecar care citeşte mii de tratate de şah, de cărţi în care sînt reproduse partide mai mult sau mai puţin celebre, căutînd o situaţie identică şi răspunsul corect. Numai că această „citire” se face extrem de rapid.

Anton Ciuperceanu sări de pe scaun:

— Cred că această variantă a fost aleasă de constructorii maşinii de la St. Paul. Am remarcat că Martin Dacosta joacă unele partide după cele mai clasice reguli. Toţi comentatorii

revistelor de şah au elogiat memoria lui excepţională. Mai ales una dintre partidele jucate de el la „turneul de primăvară” m-a intrigat în mod deosebit. Este vorba de cea cu maestrul Heinrich Hildebrandt, în timpul căreia aveam tot timpul impresia că Dacosta reeditează o partidă clasică. Am petrecut o noapte întreagă cercetînd cărţi de specialitate şi am descoperit că prima parte a partidei dintre Dacosta şi maestrul Hildebrandt reedita o partida celebră jucata la turneul de la Nottingham, în 1936, între Botvinik şi Fine. Numai că, pe la mutarea a şaptesprezecea sau a optsprezecea, maestrul Hildebrandt a făcut altă mişcare decît cea a lui Fine la Nottiiigham. După două mutări, Martin Dacosta a făcut una dintre celebrele sale mişcări surprinzătoare, ajungmd într-o altă situaţie pe tablă, astfel că partidă a continuat cu o variantă folosită la al XVII-lea campionat al Uniunii Sovietice, între Kotov şi Furman.

— Ceea ce îmi spuneţi dumneavoastră este cît se poate de interesant. De aici putem trage concluzia că maşina G.E.O. are o construcţie mai complexă decît cea necesară pentru simpla reproducere a unor dale memorizate. Prin urmare, dacă poziţia dată nu este înregistrată în „memoria” maşinii, ea caută variante pînă la un anumit număr de mutări, pentru a regăsi o poziţie cunoscută, o poziţie memorizată. După aceea, ea continuă să dea soluţiile din partidele aşa-zise clasice. Sistemul aducerii la date cunoscute este aplicat în mod curent la diferite maşini electronice de calculat.

— Îmi permiteţi, întrebă deodată Dinu Romanescu, să vă povestesc o legendă ?

Profesorul Suceveanu şi secretarul federaţiei de şah îl priviră uimiţi.

— O legenda veche, continuă reporterul, şi plină de înţelepciune. Se spune ca şahul ar fi fost inventat de, un indian pe nume Sisa. Împăratul, voind să-l răsplătească, l-a întrebat ce doreşte. Sisa a luat o tablă de şah şi a cerut un bob de grîu pentru prima căsuţă, două boabe pentru cea de-a doua, patru boabe pentru a treia, opt boabe pentru a patra şi aşa mai departe, pînă la a şaizeci şi patra căsuţă. La început, împăratul s-a mirat că Sisa cere atît de puţin, dar mai tîrziu vistiernicii săi au socotit că recolta pe o sută de mii de ani a împărăţiei nu ar ajunge pentru satisfacerea dorinţei lui Sisa.

— Cunosc legenda, zîmbi profesorul. Ca o curiozitate, vă

pot informa că numărul boabelor de grîu pe care le avea de primit indianul nostru este reprezentat prin douăzeci de cifre, adică de ordinul zecilor de milioane de miliarde. Dar nu văd legătura cu...

— Este o simplă idee care mi-a venit, zise reporterul, fiindcă în cartea unde am citit legendă se spunea că cererea lui Sisa avea un anume tîlc, că uriaşul număr de boabe pe care trebuia să le primească reprezenta uriaşul număr de combinaţii posibile la jocul de şah: aşa cum cererea indianului nu putea fi practic satisfăcută, tot aşa numărul combinaţiilor ce se ivesc într-o partidă de şah este practic nelimitat.

— Înţeleg ce vreţi să spuneţi şi trebuie să recunosc că aveţi în bună parte dreptate. Dar trebuie să remarc că, deşi cererea legendarului inventator al şahului nu putea fi satisfăcută practic, numărul de boabe a putut fi socotit. Şi pentru asta nici măcar n-a fost nevoie de o maşină electronică.

Profesorul zîmbi şi continuă :

— Această socoteală reprezintă pentru un matematician suma termenilor unei progresii geometrice, a unui şir de şaizeci şi patru de numere, fiecare dintre ele fiind egal cu numărul precedent înmulţit cu doi. Evident că mişcările posibile dintr-o partidă de şah nu pot fi calculate tot atît de lesne. Dar o asemănare există: numărul lor creşte, de cîteva ori, cu fiecare mutare nouă. La primele mutări, numărul posibilităţilor este mai mic şi, pe măsură ce partida înaintează, el creşte, în genul unei progresii geometrice, în care raţia nu este însă un număr constant, ci în funcţie de piesa care se mută, de locul pe care-l ocupă această piesă pe tablă, de piesele proprii sau adverse care sînt în drumul ei şi aşa mai departe. De fapt, avem de-a face cu o serie numerică în care fiecare termen se deduce din cel precedent, fără a urma o lege fixă - sau mai bine zis, cu o serie de serii numerice crescătoare. Vă atrag atenţia asupra faptului că, în cazul acesta, expresia serie numerică nu trebuie luată în înţelesul strict al definiţiei matematice...

Vorbitorul se opri încurcat de faptul că trebuia să vorbească unor nespecialişti.

Anton Ciuperceanu scoase din buzunar un carnet care avea tipărit, pe fiecare filă, o tablă de şah. Dimineaţa în tramvai şi oricînd avea o clipă liberă, secretarul federaţiei noastre de şah compunea sau rezolva probleme, studia poziţii şi finaluri.

Carnetul îi era de mare folos în aceste îndeletniciri.

— Dacă am înţeles bine, zise el trasînd cîteva semne pe o foaie a carnetului, la prima mutare, numărul posibilităţilor e destul de mic. Se pot muta cei opt pioni peste una sau două căsuţe şi cei doi cai, cu cîte două căsuţe. Celelalte piese - regele, dama, nebunii şi turnurile - sînt închise.

Detaşă prima foaie şi o întinse profesorului Suceveanu. Dinu Romanescu se aplecă şi el asupra biroului să vadă schiţa. Pe schemă, fiecare posibilitate de mutare a pieselor albe era însemnată printr-un chenar îngroşat al căsuţei respective.

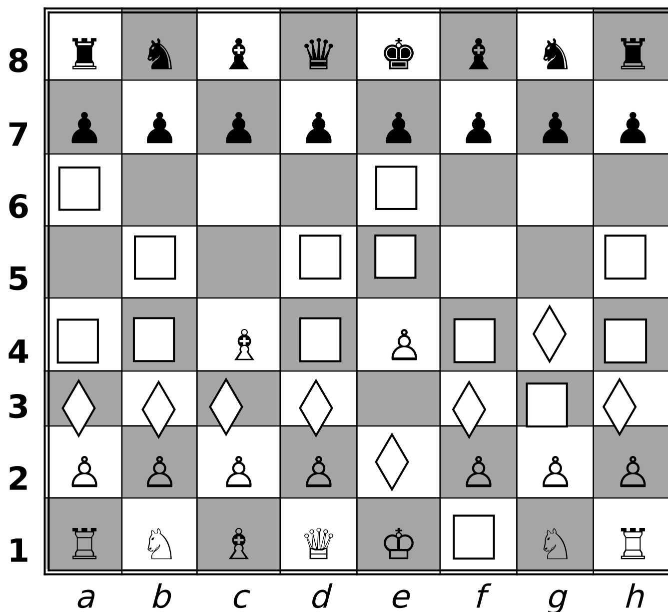
a b c d e f g h

8 7 6 5 4 3 2 1

a b c d e f g h

— Prin urmare, continuă Ciuperceanu, pentru prima mişcare există douăzeci de posibilităţi. Să zicem că am mutat din e2 în e4. Am astfel diagonalele pentru damă şi f1-a6 pentru nebun. Pentru a doua mutare există deci, principiu, douăzeci şi nouă de posibilităţi. Dacă jucăm Nf1-c4, creăm încă o diagonală pentru nebun şi vom avea pentru a treia mutare treizeci şi două de posibilităţi. Şi aceasta fără a socoti cele două mişcări posibile, dar nerecomandabile ale regelui. Ciuperceanu mai detaşă o fila din carnet şi o puse pe birou.

a b c d e f g h

— Această ultimă schemă, adăuga el, este concepută făcîndu-se abstracţie de faptul că şi adversarul mută. Dar asta nu schimbă cu nimic fondul chestiunii; dimpotrivă, de cele mai multe ori, fiecare mişcare a adversarului sporeşte numărul posibilităţilor de mutare sau - cum se spune în termeni şahişti - creează noi variante.

— Dacă după trei mutări, zise Dinu Romanescu, acest număr a sporit de la douăzeci la treizeci şi patru, este lesne de închipuit că, de pildă, la a patruzecea mutare vom avea un număr foarte mare de posibilităţi. Dintre acestea, maşina noastră trebuie să aleagă pe cea mai bună. Să presupunem că poziţia de pe tablă nu e „memorizată”, ceea ce este destul de probabil, şi că maşina nu poate găsi o soluţie, pînă la un anumit număr de mutări, care să aducă partida la o poziţie cunoscută, la o poziţie aflată în „memoria” ei, ceea ce iarăşi este posibil. Cum rezolvă ea atunci problema ? Cum alege dintre miile de soluţii pe cea mai bună, pe cea mai avantajoasă în poziţia dată ?

Profesorul Dimitrie Suceveanu nu răspunse imediat. După ce se gîndi o vreme, se sculă şi începu să măsoare cu paşi mari biroul. Apoi se opri în faţa celor doi vizitatori ai săi şi spuse :

— Am vorbit înainte de maşina sovietică B.E.S.M., deşi are o construcţie mai veche, pe care savanţii şi tehnicienii sovietici au perfecţionat-o de mulţi ani. Ştiţi de ce am insistat totuşi

asupra ei ? Fiindcă, după părerea mea, constructorii maşinii G.E.O. au folosit sistemul de codificare iniţiat de S. A. Lebedev cu prilejul experienţei sale de rezolvare a problemelor de şah. Adică aprecierea după valoare a figurilor, ca şi a unor factori poziţionali. Nu este neapărat nevoie ca aprecierea să fie identică, dar sînt convins că sistemul se bazează pe aceleaşi principii.

— Dacă am înţeles bine, zise Ciuperceanu, în acest caz maşina analizează poziţia de pe tabla de şah, procedînd la o serie de probe. Apoi, alege varianta care totalizează cel mai avantajos număr de puncte.

— În linii generale, acesta e principiul. Numai că în analiza pe care o face, ea va ţine seamă nu numai de valoarea corespunzătoare stabilită pentru fiecare piesă şi pentru diferiţii factori poziţionali, ci de încă două elemente: eventualul răspuns al adversarului şi păstrarea avantajului pînă la un anumit număr de mutări. Deci, atunci cînd dă soluţia, maşina noastră trebuie să indice varianta cea mai avantajoasă, oricare ar fi răspunsul adversarului şi în funcţie de desfăşurarea viitoare a partidei.

— E limpede, făcu Ciuperceanu gînditor. E foarte limpede. Maşina procedează întocmai ca un jucător de şah: analizează poziţia, studiază posibilităţile sub raportul avantajului, încearcă să deducă răspunsul adversarului la mutarea respectivă, pregăteşte obţinerea avantajului calitativ sau poziţional pentru mişcările următoare.

— Este întocmai cum spuneţi. Maşina din subsolul vilei Montrose procedează ca un jucător de şah. De altfel, din cîte am înţeles, în scopul acesta a şi fost construită.

— E monstruos ! izbucni Anton Ciuperceanu. E de-a dreptul monstruos ! Pentru orice sahist, începînd de la campionul mondial şi pînă la ultimul clasat în cel mai modest concurs, onestitatea şi spiritul de sportivitate sînt mai presus de orice, ele fac parte din înseşi principiile, din înseşi regulile jocului de şah. Escrocii, trişorii de teapa lui Dacosta, aceşti bandiţi care s-au grupat în jurul lui Cabral, creează la concursuri un climat de tavernă, de speluncă unde se măsluiese cărţile şi zarurile.

Secretarul federaţiei noastre de şah se înverşunase. Ochii îi sclipeau şi începuse aproape să strige:

— Am văzut, la turneul de primăvară, maeştri

internaţionali reputaţi, cu multă experienţă, cum sînt Sperlinger, Macpherson, Petrov, Macek, Johannson, care au clădit combinaţii ingenioase, bazate pe o temeinică pregătire teoretică, am văzut maeştri tineri, cum este Victor Ursu sau Mihail Levinson, care au luptat cu elan şi optimism, cu multă încredere în forţele lor, folosind tactici variate şi făcînd partide captivante. Dar toate acestea s-au destrămat în faţa lui Dacosta. Şi cine e Dacosta ? O maşină. Un complex de metal, sticlă şi plastic, de tuburi electronice, circuite, butoane şi cadrane cu ace indicatoare. Poţi lupta împotriva unei maşini? E monstruos, de-a dreptul, monstruos!

— Cred că exageraţi, se auzi vocea calmă a profesorului. Acordaţi o importanţă prea mare acelei maşini.

Aceste cuvinte sunau oarecum ciudat în gura profesorului Dimitrie Suceveanu, cibernetician cu faimă mondială.

— Nu trebuie să supraapreciaţi maşinile, continuă savantul. Ele sînt numai un auxiliar al omului, menite să-i uşureze munca. Între creierul omenesc şi maşina electronică de calcul există, fără îndoială, analogii, dar şi mari deosebiri calitative. Procesele care determină funcţionarea maşinii sînt de natură fizică, iar în cazul creierului avem de-a face cu procese fiziologice, biologice, proprii materiei vii, superior organizate în sistemul nervos. În afară de aceasta, creierul omenesc posedă şi foloseşte o experienţă socială de zeci şi zeci de mii de ani, experienţă pe care maşina n-o are şi nici n-o poate avea. Nici o maşină electronică, ori cît de perfecţionată ar fi ea, nu va avea plasticitatea şi mobilitatea creierului omenesc. Orice maşină electronică este în primul rînd un produs al minţii omeneşti, al geniului creator uman. Cît despre Martin Dacosta, chiar dacă l-ar ajuta o sută sau o mie de maşini electronice de calcul, pînă la urmă va trebui să piardă.

— Nu puteţi contrazice realitatea, tovarăşe profesor, zise abătut Ciuperceanu. Pînă acum, Dacosta s-a clasat pe primul loc la toate turneele la care a participat.

— Va pierde, replică ferm profesorul Suceveanu. Trebuie să piardă. Nici un tub electronic nu se poate măsura cu celula nervoasă cerebrală, nici o maşină nu se poate măsura cu creatorul ei, cu omul.

Afară, în stradă, în timp ce se urcau în maşină, Dinu Romanescu îl întrebă pe secretarul federaţiei noastre de şah:

— Unde să te las?

— La federaţie. Mîine plec la Amsterdam. Lucrările restante...

CAPITOLUL AL DOUĂZECI ŞI PATRULEA

Unde asistăm la o conferiniţă de presă ţinută în sala “Orpheum” din Amsterdam

Reprezentanţi ai presei sportive şi radioteleviziunii din aproape douăzeci de ţări ale lumii se aflau adunaţi în salonul verde al sălii „Orpheum” din Amsterdam, în jurul mesei de conferinţă.

— Ce idee ?! îşi ţugui buzele Glenn Hardy, corespondentul agenţiei „Continental Press”, să organizezi o conferinţă de presă cu o jumătate de oră înainte de începerea turneului... Am fost anunţat abia acum zece minute. M-au scos din sală.

— Sînt în aceeaşi situaţie, colega, remarcă Nicolas Toubib-Lemaire de la „Echo de Bruxelles”. Se pare că bătrînul Despreux şi-a schimbat deprinderile. Pînă acum, inaugura turneele cu cîte o cuvîntare în care-şi expunea teoriile...

Trude Hartmann de la „Der Abend” îl căută din ochi pe Anton Ciuperceanu. Acesta nu venise încă şi fata se gîndi că a fost reţinut în biroul juriului. În urma propunerii profesorului Roland Despreux, secretarul federaţie noastre fusese ales membru în juriul internaţional al turneului.

Acele ceasornicului electric din perete înaintau, şi cei adunaţi în salonul verde începură să dea semne de nerăbdare. Glenn Hardy desfăcu un pacheţel cu gumă de mestecat şi anunţă cu voce tare că mai erau numai douăzeci şi cinci de minute pînă la începerea turneului. Nici domnul Toubib-Lemaire nu ascunse colegilor săi că are de gînd să se lase păgubaş de asemenea conferinţă de presă, anunţată în ultima clipă, situată la o oră nepotrivită şi la care, pe deasupra, organizatorii întîrzie.

În sfîrşit, profesorul Roland Despreux apăru, însoţit de Stanislas Snyalkovski şi de Robert Kennedy. Făptul că împreună cu el veniseră încă doi membri ai comitetului de conducere al federaţiei internaţionale făcu oarecare impresie. Anton Ciuperceanu intră odată cu ei, dar se aşeză lîngă Trude Hartmann, pe unul dintre fotoliile rezervate ziariştilor.

— Unde-i Nardi ? întrebă Trude în şoaptă.

— Nu ştiu. Trebuia să fi sosit de cel puţin o oră. Dacă nu vine la timp, am ratat totul.

— De ce?..., începu Trude.

Ciuperceanu îi făcu semn să tacă. Strînse buzele şi ochii îi umblau neliniştiţi, de la ceasul electric de pe peretele din faţa lui la profesorul Despreux.

Preşedintele federaţiei internaţionale se ridicase de pe fotoliul său şi începuse să vorbească:

— Vă rugăm să ne iertaţi că inaugurăm turneul de astăzi într-un mod atît de neobişnuit. Am fi preferat ca această inaugurare sa aibă caracterul festiv care a intrat în tradiţia marilor noastre turnee internaţionale, dar, din păcate, evenimente de o deosebită gravitate ne împiedică. Vă voi relata faptele aşa cum s-au produs ele. Sînt sigur că Federaţia internaţională de şah va găsi în dumneavoastră, reprezentanţii presei, un sprijin eficace...

— Eu nu sînt aşa de sigură, murmură Trude la urechea lui Ciuperceanu.

— Dacă nu vine Nardi..., începu acesta, dar nu termină fraza. Ochii lui căutau iar, neliniştiţi, către acele ceasului, care înaintau fără încetare.

— Totul a început, continuă profesorul Roland Despreux cu vocea lui calmă, în timpul „turneului de primăvară”, disputat cu două luni în urmă la Bucureşti.

Cîţiva dintre cei de faţă deveniră atenţi. Unii deschiseră carnetele, alţii puseră în funcţiune magnetofoanele de buzunar.

Preşedintele federaţiei internaţionale relată, etapă cu etapă, descoperirile făcute „de un grup de tineri ziarişti”, descoperiri care confirmau unele bănuieli.

— Cu cîteva zile înainte de a se termina turneul de la Bucureşti, spuse el mai departe, aveam certitudinea că Martin Dacosta, cu sprijinul complicelui său Jeffrey Miller, primeşte mutările prin radio...

— Simple presupuneri, spuse Toubib-Lemaire cu voce tare.

Belgianul nu lua notiţe, ci se juca nervos cu un lanţ de ceas, pe care-l tot învîrtea în jurul degetului.

— Dovezi! strigă şi Glenn Hardy, oprindu-se din mestecatul gumei. Nu putem publica nimic fără dovezi!

Profesorul Roland Despreux luă un teanc de fotografii dintr-o mapă şi rugă pe Stanislas Snyatkovski să dea fiecărui ziarist cîte un exemplar din fotografia reprezentînd ecranul aparatului G.E.O. folosit de Dacosta şi un altul din cea în care obiectivul îi surprinsese pe Miller cu radiovaliza pe genunchi.

După ce aruncă o privire îngrijorată spre ceas, care arăta zece fără şaptesprezece minute, profesorul Despreux vorbi despre „trecutul agitat” al lui Dick Martin, măsluitor de cărţi, escroc şi spărgător de grevă, şi al delapidatorului Jeffrey Miller.

— Amîndoi, încheie el, au fost deţinuţi în închisoarea La Plata din Buenos Aires, unde s-au cunoscut şi unde Dick Martin - viitorul maestru Martin Dacosta - a învăţat cum se mută piesele pe tabla de şah...

— Dovezi! strigă de data aceasta Toubib-Lemaire, imitînd pe colegul său de la „Continental Press”.

— Am avut pînă acum patru procese de calomnie, mărturisi acesta din urmă, şi n-am poftă să mi se mai intenteze unul.

Un alt teanc de fotografii călătoriră, de data aceasta prin intermediul domnului Robert Kennedy, din mapa profesorului Despreux pînă la ziariştii adunaţi în jurul mesei verzi. Erau fotocopiile fişelor de cazier ale lui Dick Martin şi Jeffrey Miller, pe care domnul Alonso Garcia-Gomez le obţinuse cu multă trudă din fişierul poliţiei argentiniene. Ele conţineau toate datele antropometrice, amprentele digitale şi semnele particulare, fotografiile din faţa şi din profil în costumul vărgat, cu număr pe piept, al deţinuţilor închisorii La Plata.

— Alte dovezi, în afară de fotografii, nu aveţi ? se interesă corespondentul lui „Continental Press”.

— Mai tacă-ti gura, Hardy, se supără Walter Chapmann de la „International Broadcasting Corporation”. Lasă-l pe domnul profesor Despreux să-şi continue expunerea. Eu o găsesc foarte interesantă.

Se auziră mai multe voci:

— Chapmann are dreptate...

— Hardy exagerează...

— S-a înţeles cu Toubib-Lemaire...

— Linişte ! Lăsaţi-l pe profesor şă vorbească.

Ceasul arăta zece fără zece minute. Ciuperceanu scoase batista şi-şi şterse palmele, care asudaseră. Îi veni ideea

năstruşnică să se urce pe trasă şi să oprească limbile ceasului. Dar nu putea opri şi timpul. „N-aş fi crezut niciodată că Nardi va face una ea asta” - se gîndi. „Părea atît de cinstit...”

Profesorul Roland Despreux continua să vorbească. Relată despre activitatea domnului Richard Cabral, despre maşina electronică de calcul construită de „General Electronic of Ohio” din Cincinnati şi instalată actualmente în vila Montrose din St. Paul.

Din nou se auziră cîteva exclamaţii:

— O maşină care joacă şah... ?!

— De ce nu ? Tehnica modernă...

— E absurd...

— O maşină a ajuns în Lună, alta a ocolit Luna şi a fotografiat-o...

— Linişte! Să-l ascultăm pe preşedintele federaţiei.

— Richard Cabral, explică domnul Despreux, a fost vreme îndelungată unul dintre reprezentanţii capitalului nord-american în ţările Americii Latine. Răsturnarea unor dictaturi, precum şi orientarea către dezvoltarea unei industrii naţionale în multe dintre aceste ţări - cum este, de pildă, Cuba - l-au pus pe domnul Cabral într-o situaţie dificila. Sud-americanii îşi reduc comenzile de aparataj electronic pentru scopuri militare, iar aparatele de radio şi frigiderele au început să şi le fabrice singuri...

— Foarte adevărat! sări Pedro Juarez, care reprezenta revista „Mañana” din Caracas (Venezuela).

— ...şi atunci, domnul Richard Cabral, care a dovedit şi în alte împrejurări ca este un bun organizator, a organizat un nou trust internaţional, un trust al escrocheriei...

— Folosiţi cuvinte cam tari, domnule profesor, strigă Glenn Hardy.

— Sînt dispus să compar ca acuzat într-un proces de calomnie, replică Profesorul Despreux, înclinîndu-se ironic către reprezentantul lui “Continental Press”. Ar fi primul meu proces de acest fel. Dar nu cred că domnul Richard Cabral mă va acţiona în judecată.

— Continuaţi, domnule profesor, spuse Walter Chapmann, care înregistrase cu magnetofonul toată expunerea.

Preşedintele federaţiei internaţionale se uita la ceas. Numai patru minute mai lipseau pînă la ora zece. Respiră adînc

şi continuă pe acelaşi ton calm:

— Am afirmat că nouă societate a lui Richard Cabral este un trust al escrocheriei şi îmi menţin afirmaţia. Principalii săi colaboratori, Dick Martin şi Jeffrey Miller, sînt escroci notorii. Metodele lor, chiar dacă folosesc unele cuceriri ale tehnicii moderne, nu pot fi calificate decît drept escrocherie. La început, maşina electronică G.E.O. a funcţionat undeva în America de Sud, ajutîndu-l pe Dacosta să cîştige turneele de la Rio de Janeiro şi Buenos Aires. Apoi, cînd Martin Dacosta a devenit maestru international şi urma să participe la cele mai mari turnee şahiste care se ţin în Europa, Richard Cabral a închiriat vila Montrose din St. Paul. Aici au instalat maşina electronică de calcul şi totodată cartierul general al bandei.

— De ce tocmai la St. Paul? întrebă Walter Chapmann.

Profesorul Despreux se gîndi puţin, apoi răspunse:

— Cred ca în alegerea asta au intervenit doi factori. Mai întîi, faptul că localitatea este situată la 1.000 de metri înălţime, ceea ce facilitează emisia şi receptia radiofonică. În al doilea rînd, la St. Paul, localitate balneo-climaterică, prezenţa unor straini nu trezeşte supiciuni. La toate astea trebuie să adăugam şi faptul că se află foarte aproape de Chamonix, unde a avut loc primul mare turneu european la care a participat Dacosta.

— O maşină electronică de acest fel, zise Pedro Juarez, costă o sumă enormă. Nu mă îndoiesc că Richard Cabral dispunea de acest capital. Dar o asemenea investiţie rentează? După cum ştiţi, premiile care se dau la turneele de şah sînt relativ modeste.

— Înainte de a-ţi răspunde, permite-mi să-ţi pun o întrebare, domnule Juarez. Ai cumpărat cartea lui Martin Dacosta „Partide alese”?

Fără să-şi dea seama, corespondentul revistei „Mañana” duse mîna la buzunarul hainei:

— Da. Orice amator de şah...

—Mă aşteptam la acest răspuns. Într-adevăr, toţi amatorii de şah au cumpărat-o. Partidele lui Dacosta... jocul lui original... celebrele mişcări surprinzătoare... În toată lumea sînt mulţi iubitori de şah, domnule Juarez, şi cartea lui Dacostea a fost tradusă în optsprezece limbi şi tipărită în aproape un milion de exemplare. Preţul ei nu e exagerat şi Dacosta n-a primit decît cincizeci de cenţi la fiecare exemplar. Dar în total, astă face

aproape o jumătate de milion de dolari. După cum vezi, domnule Juarez, investiţia lui Richard Cabral este rentabilă, capitalul său dă dividende.

Preşedintele federaţiei internaţionale se întoase către reprezentantul lui „International Broadcasting Corporation”:

— Cît i-aţi plătit, domnule Chapmann, lui Dacosta pentru interviul televizat de săptămîna trecută ?

— Opt mii de dolari. S-a tocmit cu noi ca în piaţă. Dar ce să-i faci, e omul zilei.

— Da, e „omul zilei”. Acum două săptămîrii, în holul hotelului Negresco din Nisa, a dat un simultan „à l'aveugle” la o sută de mese; o sută de bogătaşi snobi, care-şi petrec primăvara pe Riviera, au plătit cîte o sumă enormă pentru a putea spune că au jucat şah cu marele maestru internaţional Martin Dacosta. Da, domnilor, capitalul lui Richard Cabral dă dividende. Deschideţi orice revistă ilustrată şi vă va întîmpina Dacosta în mai multe culori, aşezat la tabla de şah şi declarînd: „Gîndesc mai bine după ce consum brînzeturile Livarot-Marolles” sau „în timpul partidei port o cravată Brummel-Esquire. Ea mă inspiră”. Iar dedesubt, domnilor, diferite modele de cravate sau preţul sortimentelor de brânzeturi. Şahul este coborît la o vulgară afacere comercială.

Ideea atît de nobilă a luptei oneste şi inteligente din faţa tablei de şah...

— Domnule profesor, strigă Toubib-Lemaire de la locul său. Publicitatea din jurul numelui Dacosta o cunoaştem şi noi. O cunoaştem chiar mai bine decît dumneavoastră, fiindcă sîntem de meserie. Iar în privinţa automatului care joacă şah nu ne-aţi adus nici o dovadă. Toată povestea asta e într-adevăr foarte ademenitoare, mai ales pentru un ziarist, dar numai pe simple vorbe...

— Aşa e ! strigă Glenn Hardy, mutîndu-şi guma de mestecat din stînga în dreapta. Vorbe aruncate în vînt. St. Paul e departe. Fotografiile de la Bucureşti pot fi trucate. Ehei! Ne pricepem noi la asemenea lucruri, sîntem doar de meserie.

Anton Ciuperceanu strînse pumnii pe sub masă şi-şi înfipse unghiile în palme. „Unde-i Nardi ? Unde-i 'Nardi ? Blestematul !” Ceasul arăta zece şi două minute.

Profesorul Roland Despreux scoase batista şi-şi tamponă fruntea. Apoi îşi pipăi nasturele de la haină. Se întoarse către

domnul Robert Kennedy şi schimbă cîteva cuvinte în şoaptă, după care se consultă şi cu domnul Stanislas Snyatkovski. Pe urmă îşi pipăi din nou nasturele, fapt care, după cum am mai văzut, denota că preşedintele federaţiei internaţionale era neliniştit.

— Ar trebui să mergem jos, în sală, spuse timid Pedro Juarez.

Glenn Hardy se sculă în picioare:

— Ai dreptate. Sîntem plătiţi să transmitem cronici sportive, nu să ascultăm poveşti.

Trude Hartmann se uită la Ciuperceanu. Niciodată nu-l mai văzuse pe secretarul federaţiei noastre de şah pradă unei asemenea agitaţii.

— E oare atît de importantă sosirea lui Nardi ? întrebă ea pe şoptite.

— Totul, izbucni Ciuperceanu, totul depinde de acest lucru! E mai mult de o oră de cînd a venit trenul.

Ridică ochîi, cu teamă parcă, spre ceas. Trecuseră şase minute peste ora zece.

Profesorul Roland Despreux terminase convorbirea şoptită cu domnii Snyatkovski şi Kennedy. Trăgînd de nasturele hainei cu neobişnuită înverşunare, se sculă şi se pregăti să ia cuvîntul.

În clipa aceasta, uşa se deschise şi Filippo Nardi apăru, înarmat cu toate aparatele sale. Gîfîia, se cunoştea că alergase, avea părul în dezordine şi..., ei, da, la ochi avea o nouă vînătaie, de toată frumuseţea. De braţ ţinea prieteneşte pe un tînăr scund, cu mustăcioară, care se remarca printr-o cravată ţipătoare, o floare la butonieră, o imensă ţigară de foi şi o cicatrice care-i brăzda întreg obrazul stîng.

— Vă prezint pe domnul Filippo Nardi, zise preşedintele federaţiei internaţionale. E redactor de sport, un coleg deci. Poate că unii dintre dumneavoastră îl cunosc.

— Hello, Nardi! făcu Chapmann. Ai venit la spartul tîrgului!

— Te înşeli, Walter, rîse Nardi. Tîrgul abia acum începe.

CAPITOLUL AL DOUĂZECI ŞI CINCILEA

Unde corespondentul agenţiei „Continental Press” îşi înghite guma de mestecat

— Va mai solicit răbdarea timp de un sfert de oră, spuse profesorul Despreux, ignorîndu-şi cu totul nasturii. Şi vă promit că această răbdare va fi cu prisosinţa răsplătită.

Se apropie de o măsuţă aflată într-un colţ al sălii de conferinţe pe care se afla un aparat de radio şi învîrti butonul care deschidea aparatul.

— Acesta e un post receptor pentru unde scurte, spuse el. Vă rog să-l examinaţi pentru a vă convinge. Avem doar specialişti printre noi. Domnule Chapmann, apropie-te să...

— Nu-i nevoie, îl întrerupse redactorul sportiv al lui „International Broadcasting Corporation”. Cunosc aparatul. E un „Standard” de tip obişnuit, fabricaţie de serie.

Între timp, domnul Robert Kennedy se dusese în cealaltă parte a sălii şi se urcase pe o scăriță: de acolo ajunse cu mîna la bucata de pînză care acoperea un tablou atîrnat de perete. Ridicînd pînza, el dezveli tabloul, care nu era altceva decît o mare tablă de şah.

— Această tablă, spuse profesorul Despreux, e conectată la circuitul uneia dintre tablele similare aflate în sala concursului. Ele reproduc, după cum ştiţi, partidele care se joacă în clipa aceasta. Am cerut să se instaleze aici, în salonul verde, o tablă suplimentară, care reproduce mutările ce se fac în partida Cerednikov-Dacosta. După cum vedeţi, cîte două mutări s-au şi făcut.

Privi o clipă tabla, apoi spuse:

— După cum vedem, Dacosta, cu albele, a început 1.c2-c4, primind răspunsul... f7-f5. La următoarea mutare 2.Cg1-f3, Cerednikov a replicat... Cg8-f6. S-ar putea ca ei să fi mutat întîi caii şi apoi pionii, dar asta nu are importanţă. Să vedem acum care va fi a treia mutare a lui Dacosta.

În clipa aceasta, şe auzi aparatul de radio din celălalt colţ al camerei: „Pip, Pip, Piiip, Pip”. Filippo Nardi consultă o hîrtie aflată în faţa lui şi acoperită cu scris mărunt. „Două scurte, unul

lung, unul scurt” - mormăia. Găsi repede ceea ce căuta ...

— Dacosta va muta pionul din g2 în g3, zise el cu voce tare.

Cei mai mulţi din cei de faţă înţeleseră acum experienţa la care asistau. Toţi ochii se întoarseră, ca la comandă, spre tabela electrică din perete:

— Nardi are codul escrocilor, îi şopti Trude lui Ciuperceanu. De unde ?

Secretarul federaţiei noastre de şah dădu din umeri.

— O să ne spună el după aceea. Întîrzierea însă nu i-o iert.

Ochii urmăreau tabela, pe care, deocamdată, piesele rămîneau neschimbate. Secundarul ceasului înainta uniform: 15 secunde... 30 secunde... 45 secunde... Apoi „minunea” se produse: pionul alb din căsuţa g2 dispăru şi un altul identic, apăru în căsuţa g3.

După tăcerea totală dinainte, participanţii la această originală conferinţă de presă începură să se agite. Unii se foiau pe scaune, alţii tuşeau, se auzi chiar un fluierat prelung şi semnificativ. Domnul Toubib-Lemaire rămăsese cu arătătorul întins, suspendat în aer, aşa cum apucase cînd începuse să-l înfăşoare cu lănţişorul de la ceas.

De emoţie, Glenn Hardy îşi înghiţise guma de mestecat şi arunca priviri rătăcite în jurul său. Fiindcă guma de mestecat făcea parte din personalitatea bătăiosului redactor sportiv al agenţiei „Continental Press”, iar fără gumă de mestecat Glenn Hardy nu mai era Glenn Hardy.

Între timp, maestrul Cerednikov nu-şi pierduse vremea, fiindcă tabela electrică marcă mişcarea pionului negru din g7 în g6.

— Două scurte, două lungi, strigă Filippo Nardi.

Aproape simultan, difuzorul aparatului de radio transmise: „Pip, Pip, Piiip, Piiip”.

— Nu-şi pierde vremea, amicul Jeffrey Miller, rîse Nardi.

— Vă rog să remarcaţi, spuse profesorul Roland Despreux, că de data aceasta semnalele au fost mult mai puternice. Explicaţia este că postul de emisie se află chiar în clădirea în care ne găsim acum, cu un etaj mai jos, în sala unde se dispută prima rundă a turneului. Dacă cineva din dumneavoastră doreşte să se convingă, o poate face destul de lesne: în sala turneului îl va găsi pe Jeffrey Miller cu radiovaliza lui. Ce-i drept,

a devenit acum mai prudent: a închiriat o lojă unde s-a încuiat. Dar uşierul mai are o cheie...

Difuzorul aparatului răsună iar: „Piiip, Piiip, Pip, Piiip”.

— Extraordinar de repede lucrează maşina lor, spuse Trude Hartmann. N-a trecut nici un minut de cînd Miller a transmis mutarea precedentă a maestrului Cerednikov.

Ciuperceanu clătină capul :

— Ţii minte ce mult dorea maestrul sovietic să joace cu Dacosta ? Acum şi-a văzut dorinţa împlinită. Numai că joacă împotriva unei maşini.

— N-are importanţă, replică Trude. Partida se va anula. Acum, nimeni şi nimic nu-l mai poate salva pe Dacosta. Maestrul Cerednikov a avut neşansa să cadă în prima rundă cu Dacosta. Dacă nu era el, era altul. Cineva trebuia să joace cu escrocul, altfel n-ar fi putut avea loc această amuzantă demonstraţie.

— Amuzantă ?! se strîmbă Ciuperceanu.

— Eu o găsesc de-a dreptul delicioasă. Priveşte mutra acestui Glenn Hardy. Crezi ca guma de mestecat i-a căzut greu la stomac ? Despre domnul Nicolas Toubib-Lemaire să nu mai vorbim. Cînd mă gîndesc că aceste specimene fac parte din breasla noastră...

— Dacosta, strigă Nardi, va muta nebunul din f1 în g2.

Şi de data aceasta, privirile se întoarseră, aproape automat, către tabela semnalizatoare. Dar nu mai domnea încremenirea dinainte. Se părea că cea mai mare parte a celor prezenţi se lămuriseră. Numai Glenn Hardy se uita cu disperare la tabla de şah de pe perete, aşteptînd... nici el nu ştia ce. Din cînd în cînd, îşi mişca mecanic fălcile, dar pe urmă îşi aducea aminte că înghiţise guma de mestecat şi că în gură nu-i mai rămăsese decît propria limbă şi un gust amar provocat de conferinţa de presă la cărei tocmai asista.

După cincizeci de secunde de la semnalele emise de aparat, Dacosta mută nebunul din f1 în g2, aşa cum precizase Nardi.

— Curtea e luminată, spuse Walter Chapmarin, închizîndu-şi magnetofonul cu care înregistrase expunerea şi discuţiile. Mă duc să telegrafiez. Ştirea va exploda ca o bombă.

— Domnilor, interveni din nou preşedintele federaţiei internaţionale. În mijlocul nostru se află domnul José Segovia. El este... hm... vreau să zic a fost... hm.., un colaborator al

asociaţiei Cabral-Dacosta-Miller. A locuit mai multe săptămîni în vila Montrose din St. Paul şi vă stă la dispoziţie cu orice lămuriri veţi dori. În... hm... calitatea pe care a avut-o, este în măsură să vă furnizeze unele amănunte, pe care desigur că cititorii dumneavoastră, amatori de senzaţional, vor şti să le aprecieze.

José Segovia se umflă în pene. Sculîndu-se în picioare, se înclină cu multă grajie:

— Sunt la dispoziţia dumneavoastră, senores.

Două zile după atît de interesanta conferinţă de presă din salonul verde al sălii „Orpheum”, Trude Hartmann şi Anton Giuperceanu se aflau pe terasa unei cafenele din piaţa Apeldoorn. Erau încă sub impresia puternică ce le-o produsese vizitarea Rijksmuseum-ului, unde se opriseră îndelung în sălile rezervate lui Rembrandt, Hals, Hondecoeler, Steen.

Piaţa Apeldoorn e departe de cartierul comercial al oraşului şi de zgomotul portului. Numai cînd şi cînd se auzea şuierul unei locomotive care manevra pe liniile gării Welsperpoort.

Trude sorbea îngîndurată dintr-un pai, fără să-şi dea seama că citronada din pahar se terminase. „Ce ochi albaştri are” - se gîndî Ciuperceanu, de parcă abia acum observase acest amănunt. Apoi întoarse capul şi lăsă privirea să-i lunece peste culorile vii ale lalelelor pe care florăresele din Aalsmeer le întinseseră, în coşuri, pe trotuare.

Se pare însă că ochii Trudei nu erau numai albaştri, ci şi foarte ageri, căci îi arătă însoţitorului ei un trecător aflat în cealaltă parte a pieţei:

— Nu e prietenul nostru Filippo Nardi ? întrebă ea.

— După echipament se pare că el e.

Cîteva clipe după aceea, Nardi se apropie de masa lor şi întrebă cu exagerată politeţe :

— Va deranjez ?

— Lasă fleacurile şi stai jos! se supără Ciuperceanu.

Filippo Nardi îşi depuse aparatele pe un scaun şi trase altul sub el.

— De unde ţi-ai procurat noua vînătaie de la ochi ? voi să ştie Trude.

— Mai bine să ne spună de ce a întîrziat la conferinţa de la „Orpheum”, interveni Ciuperceanu. M-a făcut să trăiesc un sfert de ceas pe care n-am să-l uit niciodată.

— Ca să fac economie, zîmbi Nardi, vă voi răspunde în acelaşi timp. Cînd am descins din tren, m-am întîlnit cu domnul Richard Cabral. Aflase că i l-am răpit pe Jo şi venise după noi.

— Cine-i Jo ? întrebă Trude.

— Jo este acel elegant senor care răspunde la numele de José Segovia. Întîlnindu-ne cu domnul Cabral...

— Ştiu, rîse Trude, aţi avut o... divergenţă de păreri. Te-ai ales cu un ochi vînăt şi ai întîrziat la conferinţă.

— A fost minunat, se entuziasmă Nardi. Jo a arbitrat meciul. La urmă l-am aruncat pe Cabral într-un canal. Înota, al naibii, ca un peşte. În canalul acela îşi aruncă gospodinele din Amsterdam lăturile.

Se uită la cei doi din faţa lui şi lentilele ochelarilor săi avură acea sclipire pe care ceilalţi o cunoşteau:

— Obişnuiesc să-mi plătesc datoriile, spuse cu modestie.

Ciuperceanu se întunecă la faţă. Nardi păru să-şi dea seama că secretarul federaţiei noastre de şah nu prea e de acord cu unele aptucături de-ale sale.

— Trebuie să mă înţelegi, spuse Nardi. Văzîndu-mă cu Segovia, Cabral începuse să bănuiască ceva. Dacă îl lăsam să ajungă la sală „Orpheum”, i-ar fi anunţat pe Dacosta şi pe Miller. Atunci, toată demonstraţia noastră se ducea de rîpă. Aşa, am cîştigat timp. Parfumatul domn Richard Cabral trebuia să-şi schimbe mai întîi hainele ude şi urît mirositoare...

— Totuşi..,, începu Ciuperceanu, dar se răzgîndi şi nu mai continuă.

— Şi apoi, cu domnul Cabral aveam o socoteală personală. Am şters-o înainte de a sosi poliţia.

— Să lăsăm asta acum, zise Trude.

Filippo Nardi se prefăcu că se ridică de la masă:

— Am impresia că v-am deranjat...

— Cu două luni în urmă făceai glume mai bune, se supără Trude. Spune mai bine cum l-ai convins pe acest José Segovia să te urmeze. Probabil că figura asta a costat o grămadă de dolari.

— Dolari ? se miră Nardi. N-a costat nici un cent. I-am arătat numai ce are de cîştigat dacă mă urmează. Jo „Cicatrice”, isteţ la minte, şi-a înţeles interesul. De altfel, avea şi el o datorie de plătit lui Dacosta, care l-a denunţat la Montevideo.

— Şi ce a avut, mă rog, de cîştigat, dacă te-a urmat ?

Ziaristul scoase din buzunarul hainei ultimul număr al

revistei „Weekly Mirror” şi-i arătă Trudei un titlu: „Misterele din vila Montrose”. Subtitlurile vorbeau de la sine; „Senzaţionalele destăinuiri ale unui fost membru al bandei Cabral - Jo «Cicatrice» îşi scrie memoriile - Un ciclu de articole rezervat în exclusivitate revistei noastre”.

— Şi pe ăsta l-am făcut om, zise filozofic Nardi.

Ciuperceanu luă revista şi citi cîteva din titluri. Unul suna: “Vila Montrose pradă flăcărilor. în subsolul vilei, poliţia a descoperit urmele şahistului electronic”. Altul: „Domnul W. W. Smith, preşedintele lui G.E.O., declară ziariştilor din Cincinnati: Nu-l cunosc pe Cabral, n-am nici o legătură cu el.” Altul: „Senzaţionala captură a poliţiei marsilieze: Martin Dacosta şi Jeffrey Miller arestaţi pe cînd încercau să se îmbarce, cu paşapoarte false, pentru America de Sud”. Şi, în sfîrşit ultimul: „Richard Cabral dispărut fără urmă. Se bănuieşte că celebrul gangster s-ar fi sinucis”.

Secretarul federaţiei noastre de şah închise scîrbit revista şi o aruncă pe masă.

— Eu cred, totuşi, că sînt de prisos aici, spuse Nardi atrăgîndu-şi privirile furioase ale celorlalţi. Dacă vreţi să mai stau, trebuie să-mi daţi o lămurire.

— Îţi sîntem datori, zise Trude, în schimbul celor cu care ne-ai copleşiţ pînă acum.

— Să auzim, zise şi Ciuperceanu.

— Cum se face că, în prima zi a turneului Dacosta a pierdut partida cu Cerednikov ? Maestrul sovietic a jucat doar împotriva maşinii. Vila Montrose nu arsese încă...

— I-o fi lipsit vreun transistor din aparat, făcu Trude, sau l-a bruiat de la Bucureşti inginerul acela, prietenul lui Dinu Romanescu.

— Nici una, nici alta, zise Ciuperceanu.

Apoi, secretarul federaţiei noastre de şah repetă ce-i spusese, cu cîteva zile înainte, profesorul Dimitrie Suceveanu:

— Dacosta trebuia sa piardă pînă la urmă. Nici un tub electronic nu se poate măsura cu celula nervoasă a omului, nici o maşină nu se poate măsura cu creierul ei, cu omul.

Şi, fiindcă între timp secretarul federaţiei îşi completase documentarea, adăugă:

— Maşina lui Cabral din vila Montrose avea cîteva mii de lămpi electronice, iar creierul omenesc are cincisprezece

miliarde de celule nervoase.

— Cînd le-ai numărat ? întrebă Nardi admirativ.

Izbucniră cu toţii în rîs.

După aceea, fostul redactor al lui „Cronaca degli scacchi” se ridică şi începu să-şi pună aparatele.

— Ştiu că nu deranjez, zise, dar trebuie sa plec. Sînt aşteptat la redacţie.

— La redacţie ?! se miră Trude. Ştiam că eşti şomer.

— Am fost şomer, se indignă Nardi, am fost şomer pînă astăzi dimineaţă, cînd domnul profesor Roland Despreux mi-a oferit postul, de redactor-şef al buletinului Federaţiei internaţionale de şah.

Din două sărituri ajunse pe trotuar şi culese din coşul unei florărese o lalea mare, roşie, pe care o aruncă, îndemînatic, pe masa celor doi.

— Nu vă mai deranjez ! strigă rîzînd cu gura pînă la urechi şi se depărtă cu paşi grăbiţi.

— Laleaua asta, îi spuse Ciuperceanu fetei, se potriveşte la culoarea ochilor tăi.

Contrar obiceiului, Trude Hartmann nu răspunse printr-o ironie. Pe urmă, îşi dădu seama că cele spuse de Anton Ciuperceanu îi fac plăcere şi obrajii ei începură să semene la culoare cu laleaua...

PREŢUL SECANT AL GENUNII

de Adrian Rogoz

Cel ce rezolvă o problemă are în spate nu numai experienţa sa individuală, ci şi cinci miliarde de ani de evoluţie.
W. ROSS ASHBY — „Ce este maşina raţională”

A visat o lungă partidă de şah... începută cu secole în urmă; nimeni nu mai era în stare să spună în ce consta premiul uitat, dar existau zvonuri că era enorm, poate chiar infinit...
JORGE LUIS BORGES — „Miracolul secret”

Iată ce-nseamnă destinul: a fi faţă-n faţă şi nimic altceva decît pururi a fi faţă în faţă.
RAINER MARIA RILKE — „A opta elegie din Duino”

În momentul în care planeta se ivise ca un ochi întrebător în hublou, Dav Bogar a şi întrevăzut primejdia, dar el nu voi sau nu mai putu să dea înapoi: gravitaţia crescuse atît de mult, încît nava trebuia să descindă. O insidioasă indispoziţie îl invadă: ceva asemănător foamei care taie pofta de mîncare. Lui Dav, însă, doar şi acest ciudat şi neliniştitor indiciu îi provoca un motiv de îndîrjire. Rezultatul unei îndelungi condiţionări, desigur, dar şi al unei cauze mai presus de orice condiţionare, ori mai adînci: efectul unei gene scrîntite. Aşa ca îndeplini calm manevrele necesare coborîrii, ba chiar îşi zări chipul rînjind în luciul pieziş al unei manete. „Nebunul spaţiului”! îi trecu prin minte porecla pe care şi-o consolidase între hotarele unui sfert de galaxie. Rînjetul se preschimbă într-un zîmbet copilăresc şi dezarmant, apoi obrazul său deveni grav. N-avea încotro ! Trebuia să-şi continue implacabil drumul, ca şi poetul care, fără a se putea feri, suscită versuri, ca şi soarele ce arde din propria-i combustie.

Înainte de atingerea solului, Dav lansă o sondă care îi comunică rapid o serie de date planetofizice. Unele erau destul de suspecte. De pildă, atmosfera - ce conţinea oxigen şi heliu - nu era prea înaltă; în schimb, avea o presiune şi o densitate mai mari decît ar fi îngăduit forţa gravitaţională. Această neconcordanţă nu-l tulbura prea mult pe Dav; dimpotrivă, mai degrabă păru să-l bucure. Ciudat se înfăţişa şi relieful. Nu se vedeau ape sau munţi care ar fi dovedit existenţa unei vieţi oarecare sau măcar a unei activităţi orogenetice, dar nici craterele specifice unor corpuri cereşti moarte nu se vedeau. Solul era acoperit mai ales de dealuri, care însa nu aveau o formă tronconică, ci se prezentau ca nesfîrşite lanţuri colinare, dînd planetei aspectul unui ocean cu valurile brusc îngheţate.

Astronava îşi înfipse picioarele în pămîntul acela cărămiziu sub razele astrului pe care Dav îl distingea clar prin filtrul de la viziera căştii. Ceva îl atrăgea irezistibil afară din navă. Avea posibilitatea să ecraneze orice radiaţie cunoscută, dar el se mărgini să elimine doar undele realmente nocive. Nu-şi dădea încă prea bine seama în ce măsură forţa aceea magnetică venea din exterior şi cît era intensificată de propria lui imensă nerăbdare. De fapt, ce naivitate să creadă că tocmai acum, după atîtea amarnice deziluzii, a descoperit sediul căutărilor lui ! Dar tocmai această inepuizabilă naivitate îi dăduse energia să

colinde spaţiile în goană după o himeră.

Iată de ce Dav îşi părăsi nava fară să-l încerce regretul ori frica. Poate doar teama că va fi din nou dezamăgit îi pricinuia o anumită nervozitate.

Se instală în micul său aparat de zbor individual, în care îngrămădi alimente şi butelii de apă şi de aer pentru o săptămînă de explorare. Se ridică la mare altitudine ca să aibă o perspectivă cît mai vastă şi începu să planeze deasupra nesfîrşitelor încovrigări de coline, care-i păreau acum aidoma unor gigantice circumvoluţiuni.

Nişte puncte întunecate la orizontul sud-vest! Apropiindu-se, Dav înţelese că erau cosmonave. În depărtare, observă altele. Din ce în ce mai multe nave se înşiruiau imobile la sol ca o pădure de menhire. Trebuie să fi fost cîteva mii. Pînă aici totul părea să corespundă trăncănelilor lui Guthrie. O fi existînd şi gura care sugea cosmonauţii în adîncul planetei? Dav dădu de cîteva ori ocol deasupra dezolantei privelişti. Zbura la mică înălţime, şi prin lunetă ar fi putut distinge chiar şi urma unor paşi. Deodată, în mijlocul acelui cosmodrom fără viaţă, zări ceva care-l interesă în cel mai înalt grad: un crater rugos ca interiorul unei trompe.

Stăpînit de acelaşi sentiment îndoit între atracţie şi impuls, Dav coborî nu departe de marele orificiu; dacă legendele nu minţeau avea să fie absorbit de el. Îşi îndesă într-o raniţă cît mai multe pachete cu hrană şi butelii, apoi, decis, se îndreptă spre intrarea în măruntaiele straniei planete. Imensele columne ale astronavelor ce înconjurau acel loc creau o atmosfera sinistră; toţi aceia care le conduseseră pînă aici pieriseră. O senzaţie de repulsie îl năpădi. Ce putea să însemne această greaţă: instinctul de conservare? Apoi Dav pricepu şi rămase încremenit, ascuns pe după trenul de aterizaj al unei cosmonave. Din partea opusa înainta spre întunecata gură trupul unei moluşte uriaşe. Abia atunci îşi dădu seama Dav de adevărata situaţie. Spre deosebire de el care venise dinadins în acest cimitir sideral spre a-i înfrunta enigma, vietatea din faţă se împotrivea forţei ce-o atrăgea. În mod paradoxal, tocmai propria-i voinţă ce-l mînase pînă aici îi îngăduia acum lui Dav să aibă o anumită libertate de acţiune.

Potrivindu-şi la vizieră ecranul videoamplificator, observă nu numai eforturile disperate pe care le depunea făptura cu

aspect de caracatiţă - muşchii tentaculelor ei se agitau parcă sub imperiul groazei - ci mai ales amănuntul extrem de important că, fără îndoială, era îmbrăcată într-un costum spaţial. Aşadar, înaintea lui nu se zbătea un animal aborigen, ci o fiinţă gînditoare, străină ca şi el de acea planetă. Din cînd în cînd, pe corpul creaturii scînteiau ca nişte semnale de alarmă o mulţime de fotofori, şi imediat Dav resimţea acel execrabil cîmp de primejdii.

Odată ajuns pe buza pîlniei, ciudatul cefalopod se pomeni antrenat în adînc. Toate zbaterile i-au fost inutile.

În cîţiva paşi, Dav străbătu distanţa ce-l despărţea de orificiul căscat între astronave. Orgoliul său se dovedea mai tare decît teama. Beţivanul de Guthrie avusese deci dreptate. Coordonatele planetei, descripţia reliefului, cosmonavele părăsite, trompa aceea aspiratoare - totul coincidea cu ceea ce găsise aici şi se potrivea cu informaţiile cvasifantastice pe care le culesese în nesfîrşitele-i drumuri galactice.

Placa de sub Dav îl transporta lin în jos. În jurul său era întuneric.

Coborîrea nu dură mult, apoi banda rulanta îl duse orizontal şi accelerat mai departe. Abia atunci îi trecu prin minte să-şi aprinda lampa atomică din fruntea căştii. Culoarul pe care-l străbătea semăna cu o galerie de mină. Şi de data aceasta Guthrie spusese adevărul, deşi nimeni nu dădea nici două parale pe sporovăielile lui de astromatrod eşuat în speluncile de la periferia Galaxiei. Numai un nebun ca Dav i-a putut da crezare. Dar cum să nu-i dea cînd bîigulelile batrînului, smulse între două căni cu zgromb, însemnau pentru Dav veriga esenţială ce lega relatările îndoielnice ale basmelor de realitatea contemporană. Doar străvechiul Schliemann mai cutezase să caute fabuloasa Troie luîndu-se după datele furnizate de miticul Homer. Dar acest Homer, oricine ar fi fost, lăsase o operă extraordinară care ea însăşi reprezenta o dovadă a geniului. În vreme ce Guthrie nu era pentru întîmplătorii lui ascultători decît un beţivan lăudăros. Şi nici chiar lui Dav nu-i venea să-l creadă pînă la capăt. Şi totuşi...

Deşi se aştepta la ceva neobişnuit, fu realmente surprins atunci cînd, după vreo oră de la începutul cursei, escalatorul îl debarcă în acea incintă imensă ca un peisaj. Majoritatea creaturilor pe care le văzu nefiind antropomorfice, Dav ar fi

atribuit locului atmosfera unui muzeu de cosmobiologie dacă întreaga mizanscenă nu i-ar fi produs impresia unei arhaice săli de aşteptare de pe lîngă un astroport.

Observă reacţiile cefalopodului capturat înaintea lui: oscila buimăcit de spectacolul la care asista.

Sute de priviri se întorceau mute spre cei doi nou veniţi.

Dav îşi roti ochii peste mulţimea acelor făpturi cu aspect atît de eteroclit. Printre grupurile de arahnoizi, de insectomorfi, de sferoide, remarcă bucuros şi cîteva fiinţe cu o alură omenească. Apoi văzu ceva care-i acceleră brusc bătăile inimii: de-a lungul pereţilor erau instalate... numeroase mese de şah!

În acele clipe, Dav Bogar se simţi foarte aproape de ceea ce putea însemna pentru el fericirea. Întreaga-i viaţă se concentrase în jurul unei idei, care acum ajunsese într-un punct culminant.

Născut în spaţiu, Dav rămăsese curînd orfan de mamă, al cărei loc l-a ţinut cu dragoste, dar şi cu severitate tatăl sau, Gregory Bogar. Băiatul a dovedit o precoce pasiune pentru amuzamentele matematice. La patru ani, învăţînd numai din partidele celorlalţi regulile şahului, începu să joace şi imediat îşi învinse toţi adversarii de pe „Speranţa”, cum se numea astronava lor. Talentul îi era atît de evident, încît, după o lege nescrisă a rutelor cosmice, Dav devenise deodată bunul cel mai de preţ al acelei obişnuite expediţii, a cărei misiune era să transporte cîteva sute de pămînteni pe Struve, o planetă prielnică a sistemului eta Cassiopeiae.

Prima oprire a cursei au făcut-o pe Henderson din Proxima Centauri. Wulf Mooneye, comandantul navei, cu gîndul la un posibil cîştig, dar şi din dorinţa ascunsă ca nevîrstnicul său învingător să-şi găsească şi el naşul, vesti că sub jurisdicţia lui se află un copil minune. Cu îngăduinţa lui Gregory Bogar, Dav avea să lupte - după metoda chit sau dublu - cu jucători ai planetei gazdă. Dintr-un spectacol de bîlci, întrecerea luă foarte repede o turnură senzaţională. Excepţionalul talent al lui Dav se dezvălui în numai cîîteva zile. Ştirea se lăţi fulgerător. Primiră invitaţii de pe toate continentele, dar Gregory Bogar făgăduise unui prieten din copilărie să se strămute pe Struve, la 18 ani-lumină de Terra, şi, fiindcă, vorba unui poet, era inebranlabil ca

Steaua Polară, refuză să se stabilească pe Henderson, deşi i se făceau cele mai ispititoare propuneri.

Cei ce voiau să-l înfrunte pe micul şahist nu mai aveau astfel, la dispoziţie decît opt zile, răstimpul pînă la plecarea astronavei. Pariurile şi premiile urcară în săgeată. Copilului - care abia împlinise cinci ani - nu-i era îngăduit să dispute zilnic mai mult de două partide. Aceste condiţii operara o radicală selecţie printre posibilii săi adversari. În penultima zi a sejurului, veni la hotelul cosmodromului chiar Adlen Varalaunis, campionul de pe Henderson. Însăşi vizita lui valora cît un premiu. A fost cea mai lungă manşă a neobişnuitului meci, deşi Gregory Bogar, dîndu-şi consimţămîntul, pretinsese: „Dar să nu dureze mult... Mîine doar o pornim la drum”.

După mai bine de patru ore, lupta se încheie remiză. Varalaunis voi să discute cu Dav între patru ochi.

- Ai jucat excelent, îi spuse campionul.

- Şi tu ai jucat foarte bine, răspunse băiatul. Nimeni n-a reuşit pînă acum să-mi smulgă o remiză.

- Mie, da, şi, uneori, am şi pierdut. Iar acum, cu tine, deşi am vrut să cîştig, n-am fost în stare. Poate că m-a descumpănit faptul că eşti atît de mic, dar poate că adversarul e altul... Ţi-am întins curse, am complicat mereu jocul, tu însă descopereai mereu soluţia cea mai bună, adică mişcarea cea mai simplă şi cea mai eficace. Uneori mi se părea că am înainte o „maşină de şah”...

- N-am putut să cîştig partida cu tine... murmură cu un fel de uimire băiatul.

- Nu uita că sînt de 21 de ani campionul unei planete, spuse parcă scuzîndu-se Adlen Varalaunis. Am o experienţă foarte mare, dar n-am izbutit să te înving. Desigur că inteligenţa ta şahistă este superioară. Ba mai mult: nu cred să fi existat mulţi oameni în lume cu o minte ca a ta. Poate Morphy de pe Terra... Dar deşi cîştiga toate meciurile, mai pierdea şi el cîte o partidă şi, de altfel, a murit nebun. Sau, poate, Kim Kerim de pe Moore...

- El cum a murit?

- Nu se ştie. Legenda spune că dorea să găsească un adversar de care să fie învins. Şi deoarece continua să fie invincibil, a construit o maşină uriaşă pe care a învăţat-o tot ce ştia el despre şah. Dar nici ea n-a fost în stare să-l bată. Şi într-o

zi, Kim Kerim a dispărut. Poate că s-a sinucis, obosit de această triumfală singurătate.

- Ce înseamnă „triumfal”, întrebă Dav, şi campionul realiză deodată faptul că în faţa lui se află un copil de cinci ani.

După ce-au plecat de pe Henderson, Gregory Bogar luă o hotărîre curioasă, unică în felul ei, care avea să stimuleze celelalte laturi ale personalităţii lui Dav, dar care va fi ascuns şi consecinţe negative: nu-i permise băiatului să mai lupte la eşichier decît la sfîrşitul unui an de cursuri (iar numărul jocurilor era în funcţie de succesele şcolare). Competiţia şahistă devenea propriul ei premiu. Stindardul amatorismului nu mai fluturase, probabil, niciodată atît de orgolios.

În timp ce majoritatea MIT-iştilor[30], a psihopedagogilor, ca să nu mai vorbim de fanii şahului, criticau vehement hotărîrea lui Gregory Bogar, Dav - un copil cuminte (deşi la fel de dîrz ca taică-său), modest şi meditativ (deşi printre oamenii mari nu se pierdea cu firea), harnic la învăţătură (deşi atras şi de sporturile trupului) - socoti clauza „şahului-premiu” nu mai puţin legitimă decît celelalte iniţieri la care era supus la diferite intervale. Căci pentru Dav, voinţa părintelui său era lege. De altfel, îl admira cu toată sinceritatea: Gregory avea şi el o memorie fenomenală (ca interpret al navei era preţuit de toţi pentru cele cîteva zeci de limbi galactice pe care le stăpînea); nu este exclus însă ca admiraţia lui Dav să fi rămas neştirbită şi datorita faptului că tatăl său, nu fusese niciodată învins la şah, deoarece refuza să joace, socotindu-l, din cauza variantelor lui incomensurabile, un joc de noroc.

Timp de trei ani băiatul şi-a ţinut promisiunea. Învăţa foarte bine şi nu se aşeza în faţa eşichierului decît la sfîrşitul ciclurilor de instrucţie. Dar creierul său devenise un subiect sideral. Cu mult înaintea fiecărei escale soseau la bord invitaţii şi provocări. Atunci cînd scurtele vacanţe coincideau cu sejururile, Dav avea voie să participe la „micile campionate”, cum le numea chiar el în glumă. Plăcerea continua să fie gratuită deoarece Gregory Bogar refuza orice premiu. („Vrei să ajungi un saltimbanc?” îl ameninţa el pe Dav). Nu însă şi capitanul navei, care, în ascuns, „aranjînd” periodicele meciuri, strînsese o avere, iar acum regreta amarnic că periplul lor nu

---

[30] MIT-ist - specialist în tehnica massinformatiei, urmaşul străvechilor ziarişti şi reporteri de RTV (n.a.)

mai ţinea decît zece ani.

În acest răstimp, atracţia băiatului pentru şah nu dispăruse. Neavînd un partener aievea, începu să joace singur cele mai neverosimile partide. Spre marea-i dezamăgire, îşi dădu seama că nu-i în stare să se bată: invariabil ajungea la remiză. Se zvonea că cineva izbutise totuşi să-l învingă: o fetiţă mai mică decît el; Umna era o orfană pe care comandantul navei primise s-o crească şi o folosea la gospodărie. Dar despre aceste incredibile înfrîngeri nu se poate afirma nimic precis, nici una dintre ele nerămînînd consemnată.

Într-o zi (pe atunci Dav împlinise 11 ani) îşi călcă totuşi cuvîntul. La o escală, în timpul căreia „micile meciuri” erau prohibite, întrucît nu-şi terminase examenele, băiatul a fost anunţat de Umna că Wulf Mooneye îl aşteaptă în cabina lui. Intrînd acolo, Dav îl găsi pe căpitan discutînd cu un bărbat în vîrstă, tolănit într-un fotoliu; avea ochi inteligenţi şi, după cum i se păru copilului, era îmbrăcat foarte elegant.

- Dav, spuse autoritar căpitanul, ai să joci o partidă...

- Ştii că tata nu-mi îngăduie decît...

- Nu-i vom spune nimic lui Gregory, rîse Mooneye. Dumnealui este cunoscutul Mer Hlavon, unul dintre conducătorii acestei planete. În plus, este campion de şah. De cîţiva ani tot aşteaptă venirea navei noastre. Voia să te cunoască şi, iată, îţi face cinstea să joace cu tine...

- Dar nu pot să trec peste voinţa tatălui meu, spuse ferm Dav.

- Ce-ar fi să discutăm cu el ! interveni oaspetele. Mi-ar face o mare plăcere să te văd la treabă... De altfel, îţi *voi dărui* această carte... continuă Hlavon, accentuînd cu tîlc viitorul verbului.

Dav lua volumul gros şi greu, tipărit în anul 2193 la New Delhi: „Romanul şahului de la originile-i mitice pînă la dispariţia legendară a lui Kim Kerim”, citi şi parcă-l săgetă un curent electric. Apoi remarcă supratitlul: „Jocul pe care Terra l-a oferit Galaxiei”.

- Nu pot, gemu copilul. Şi cu tata degeaba aţi discuta. E un om de neclintit.

- Şi tu eşti la fel? întrebă zîmbind vizitatorul.

- I-am făgăduit că nu mă voi aşeza cu nimeni la masa de şah, înainte de sfîrşitul examenelor, şopti Dav, ca şi cînd ar fi

spus o taină sau şi-ar fi căutat cuvintele. Ţinea imensul tom la piept ca pe o comoară. Brusc avu certitudinea că nu va înapoia cartea, şi sentimentul acesta complex (în care ideea culpabilităţii se precipita ca o drojdie, deasupra rămînînd înfiorat elixirul tare al bărbăţiei) îi procura o stranie plăcere. Probabil, atunci, pentru prima dată, avu Dav conştiinţa *pasiunii* (şi nu numai a inteligenţei) lui şahiste.

- Şi, ţine seama, spuse Hlavon, că îţi voi dărui cartea *indiferent dacă* vei cîştiga sau nu.

Era clar !

Deodată, Mooneye se adresă celuilalt bărbat folosind limba celor din Vega, încredinţat că băiatul nu va înţelege. Dar Dav înţelese:

- Şi contractul nostru? Tot indiferent?...

- Nu, îl întrerupse hotărît Hlavon. Contractul rămîne aşa cum l-am semnat: numai dacă puştiul cîştigă vei primi cartuşul cu elementul 114; altminteri, te voi despăgubi pentru deranj. Oricum, singurul cîştigător eşti tu.

- Şi el... mîrîi Mooneye, doar îi dai cartea. Dar chilipirul este al tău, căci mi s-au oferit şi premii mai mari.

- Poate, făcu rece Hlavon, dar nu la noi. Şi se întoarse înspre Dav: Ei, băiete, ce gînduri ai?

- Nu văd decît o singură cale, răspunse Dav calm deşi emoţionat.

- Vasăzică ai descoperit o soluţie! remarcă amuzat vizitatorul.

- Ce ţi-am spus eu! exclamă Mooneye în aceeaşi limbă conspirativă.

- Dacă nu mă uit la tabla de şah e ca şi cînd aş juca singur. Rostea, desigur, un neadevăr, dar, în acea vreme, Dav nu era încă absolut convins că, jucînd singur, de orice parte ar fi fost, îi era imposibil să piardă.

- O idee de as! îl aprobă Hlavon. Şi ai mai jucat aşa?

- Niciodată cu alţii.

- Eu şi cu 107 deodată. E ceva ce se cheamă: un simultan orb.

- Cu 107?! bîigui Dav, tulburat nu pentru că i s-ar fi părut imposibil acest lucru, ci pentru că nu-i trecuse niciodată prin minte s-o facă. Era ca descoperirea unui joc mirific.

- Aşadar, vom lupta fără eşichier şi vom fi ca şi singuri...

- Vom fi ca două triumfale singurătăţi, completă grotesc băiatul amintindu-şi cuvintele lui Adlen Varalaunis.

- Asta schimbă situaţia, interveni Mooneye în limba pe care-o socotea secretă. În contract nu este stipulat că puştiul va juca fără tablă. Dacă faceţi remiză, îmi dai cartuşul.

- Nu fi hrăpăreţ! îl apostrofă Hlavon. Contractul rămîne cum l-am întocmit. Felul în care vom juca n-are nici o importanţă. Chiar băiatul a spus că-i singura cale ca să nu afle taică-său.

- E necinstit! Băiatul e în dezavantaj.

- Eu voi juca la fel.

- Tu eşti însă campion în simultane...

- Sînt! Dar nu m-am lăudat niciodată că n-am fost învins de nimeni.

- Nu, dacă nu schimbi contractul nu veţi juca. Şi căpitanul se adresă lui Dav: M-am răzgîndit, puştiule, o lăsăm pe altă dată.

În acelaşi moment, privirile lui Mer Hlavon şi ale lui Dav se îndreptară complice spre carte.

- Eu nu m-am răzgîndit, pronunţă răspicat băiatul.

- Vrei să-l chem pe taică-tău?

- Nu-l vei chema, murmură cu ochii arzînd Dav.

De la o vreme, poate tocmai fiindcă-i era interzis să joace cînd voia, Dav luase obiceiul să trateze toate problemele existenţei ca pe nişte partide şahiste. Şi deşi experienţa-i de viaţă era inerent restrînsă, hotărîrea lui nu constituia numai teoretic cea mai bună mişcare, ci avea să se dovedească implacabilă. Dar Dav încă nu ştia cît de infinit mai complicate decît manevrele şahului sînt acţiunile sufletului omenesc.

Căpitanul îi lăsă să joace. Altminteri ar fi pierdut întreaga afacere. Era cel dintîi lucru pe care Dav îl prevăzuse.

Spre surpriza adversarului său, care, generos, alesese figurile negre, Dav izbuti destul de uşor să remizeze. Cartea era a lui; deci al doilea punct cîştigat.

Hlavon, după cum îl prevenise pe capitan, refuză să-i dea preţiosul cartuş. Aici începură complicaţiile. În timp ce ieşea din cabină, Dav îi auzi pe cei doi bărbaţi certîndu-se şi ameninţîndu-se.

La plecare, vizitatorul îl văzu pe băiat că-l aşteaptă.

- Îi dai cartuşul? întrebă Dav.

- Nu, rîse Hlavon pricepînd că de pomană încercaseră adineaori să nu divulge secretul tîrgului. Apoi schimbă vorba: Mi-a plăcut cum ai susţinut atacul împotriva sicilienei.

- Împotriva cui? făcu mirat Dav.

- Nu ştii ce-i o siciliana?

- Nu.

- Nici gambitul regelui?

- Nu.

- Hm! îşi rîse-n barbă campionul. Ar fi trebuit să mă aştept la asta.

- La ce trebuia să te aştepţi?

- Nu-i nimic. Vei afla tot ce nu ştii sau mai degrabă tot ce ştii răsfoind această carte. Şi acum, spune: ai jucat dinadins la egalitate.

- Da. Mi s-a părut că aşa ţi-aş putea mulţumi pentru darul tău...

- Asta-i bună! Dar ai fi putut pierde...

- Dimpotrivă. La mişcarea a 28-a, dacă aş fi forţat aş fi putut cîştiga. Recunosc însă că mi-a fost frică...

- Frică! strigă bucuros celălalt.

- Mi-a fost teamă să nu-ţi mulţumesc prea mult. Însemna să pierzi cartuşul...

Mer Hlavon îl învălui pe băiat cu o privire grea în care se amesteca uimirea, ciuda şi o anumită tandreţe.

- Mă puştiule! mormăi.

- Ba nu, rîse Dav. Mi-a fost teamă cu-adevăratelea.

- Abia acum înţeleg. La mutarea a 29-a, după ezitarea ta, am pornit atacul. Oricine ar fi trebuit să piardă.

- Şi tu ai fi pierdut în locul meu?

- Cred că da. Ai jucat însă atît de precis, de simplu şi de tare, încît tot acest final mi s-a părut ca un vîrtej care ne sorbea spre remiză. Iată de ce îţi meriţi cartea, de vei mai fi avînd nevoie de ea. În orice caz, dacă vreodată vei avea nevoie de mine, încheie grav Mer Hlavon, vei găsi pe această planetă un prieten.

*

Wulf Mooneye nu era mai rău decît mulţi alţi căpitani angajaţi de Federaţia galactică. Îşi cunoştea perfect meseria şi părea mulţumit să facă regulamentar naveta între două colţuri

ale Universului mai mult sau mai puţin stăpînit de om. Cei de la centru considerau aceasta drept o suficientă dovadă de abnegaţie; nu le era uşor să găsească mulţi căpitani capabili, care să admită ca o jumătate din viaţă să şi-o petreacă în două sau trei călătorii intragalactice. Cu toate acestea, ca şi alţi comandanţi de astronave, Mooneye îşi făcea datoria nu din devotament, ci fiindcă existenţa nomadă îi procura o libertate în ochii lui de neconceput pentru muritorii de pe stătătoarele planete. Lipsit de geniul şi caracterul exploratorilor de lumi noi, el n-avea nici tăria „s-o rupă cu civilizaţia”. Rutele cosmice erau supravegheate de poliţia spaţială, astfel încît pirateria cerea şi ea anumite însuşiri psihice şi profesionale. Or, ştiind că nu-i dăruit cu asemenea însuşiri, că în orice caz n-are şanse prea mari să ajungă un „corsar” de prima mînă, a primit, resemnat, să se bucure de privilegiile pe care le avea orice comandant de cursă lungă. În timpul călătoriei, căpitanul era stăpînul navei. Dacă nu săvîrşea o faptă din pricina căreia să fie destituit la proxima escală, nimeni nu se interesa de diversele afaceri învîrtite în tenebrele spaţiilor. Şi, de obicei, cîştigurile nelegale obţinute de Mooneye se încadrau în speţa contrabandei. (De altfel, răutăcioşii îi stîlceau cu tîlc numele, spunîndu-i: Money...).

Apariţia lui Dav a însemnat pentru el o „deschidere de orizont”. Jucînd rolul de manager avea impresia că reprezintă un adevărat ferment de cultură, chiar dacă mobilurile, după cum se va vedea tot mai clar, îi erau josnice. În ochii săi de autocrat, împotrivirea puştiului echivala pur şi simplu cu o răzvrătire, care, fără nici o îndoială, trebuia pedepsită. Problema delicată consta în aceea că mai avea nevoie de Dav. Cu viclenia-i elementară, intuise însă că băiatul era pasionat de şah, astfel încît afacerile vor continua. Dar nesupunerea trebuia pedepsită...

A doua zi, căpitanul i-a povestit rîzînd lui Gregory Bogar că, spre a încerca tăria sufletească a lui Dav, i-a propus să joace o partidă de şah, iar băiatul, deşi s-a codit la început, pînă la urmă a căzut în plasă.

Gregory, care, de la o vreme, se simţea rău cu sănătatea, s-a arătat mai mult abătut decît supărat.

Dav îi ascultă încremenit mustrările. Aşadar fusese totuşi pîrît. Principalul era însă ca Gregory Bogar să nu afle de aranjamentele suspecte ale căpitanului.

- Tată, spuse în cele din urmă băiatul. Să ştii că n-a fost o partidă ca toate celelalte: între noi n-a existat nici o tablă.

- Mă sperii! exclamă Gregory Bogar. În aşa hal te-a pervertit acest joc!?

Deşi i se strîngea inima vazînd chipul supt al lui Gregory, Dav nu-şi putu stăpîni un zîmbet.

- Crede-mă, pentru mine a fost ca o problemă de matematică. Parcă nici n-am jucat. Şi ca să taie nodul gordian, adăugă: Uite ce mi-a dăruit Mer Hlavon!

Şi-i arătă cartea.

- Ai început să-ţi şi vinzi păcătosul ăsta de talent! gemu Gregory, şi indignarea acestuia îl bucură pe Dav: avusese dreptate - căpitanul voia să-l pedepsească, dar nici prin gînd nu-i trecea să-şi mărturisească afacerile.

- Omul acela mi-a dăruit cartea indiferent dacă pierd sau cîştig. Deci nu poate fi vorba de vreo vînzare. Dorea doar să vadă cum gîndesc. De aceea am şi renunţat la tabla de şah: am vrut să-mi pun la încercare mintea. Dacă însa crezi că am greşit, te rog să mă ierţi. E ultima dată că am jucat înainte de examene.

Tatăl său îl privi mîhnit, dar şi cu o duioşie pe care foarte rar i-o mai observase:

- La fericirea şi la viitorul tău mă gîndesc, Dav, deşi uneori, poate, ţi se pare că mă port prea sever. Nu vezi? Sînt bolnav... Cine ştie ce se mai poate întîmpla. Dar, cît îmi stă în puteri, voi lupta ca să ajungi un om întreg.

- Tată, mai spuse Dav, ştiu că-mi vrei binele şi voi face să fii mîndru de mine. Nici nu bănuieşti cît de mult pot învăţa! Ascultă-mă însă şi te rog să nu te întristezi. Mi-ai zis odată că şahul este un joc de noroc. Poate că ai dreptate. În cartea aceasta scrie că n-a fost posibil să se calculeze numărul total al partidelor de şah, dar se arată că el este mai mic decît $10^{10\char`^7,5}$. Un număr fantastic! Mintea unui om este prea neînsemnată pentru a-l cuprinde. Totuşi, gîndeşte-te: *n-am pierdut niciodată!* Cu nici un joc de noroc nu s-ar putea întîmpla aceasta. Aici este un mister şi tot atît de mult cît te iubesc pe tine doresc să-l dezleg. Nu mă împiedica s-o fac!

- Chiar dacă este aşa, nu vei dezlega misterul jucîndu-te. Soluţiile se găsesc întotdeauna în adînc sau dincolo de aparente. Îmi pare rău, copile, dar nu poţi scăpa de învăţătură, adăugă

Gregory cu un zîmbet, palid.

- Tată, izbucni Dav, ca iluminat, îţi făgăduiesc că nu voi mai juca şah nici chiar după examene.

Gregory îşi îmbrăţişa mişcat băiatul. Nu bănuia că acestuia îi trecuse prin cap una dintre demonicele-i mişcări prin care-şi uluia adversarii: o apărare ce însemna în acelaşi timp un atac virulent. Nemaijucînd, îşi va respecta promisiunea, iar pe nemernicul de căpitan îl va pedepsi!

Dav îşi dădu îndurerat seama că sănătatea lui Gregory Bogar se şubrezea tot mai mult. Şi, de parcă ar fi vrut să înfrunte răul fizic cu armele spiritului, se străduia din răsputeri să aline suferinţele tatălui său, oferindu-i necontenit prilejuri de bucurie. Memoria, inteligenta şi eforturile disciplinate îl ajutară pe Dav să absolve cu strălucire clasele de învăţămînt. Toţi profesorii săi îi elogiau hărnicia şi ascuţimea minţii, dar cel mai mult îl aprecia navigatorul-şef:

- Ai un băiat straşnic, îi mărturisi odată lui Gregory. Îl văd cel mai bun adjunct al meu, deşi n-are decît 14 ani, iar apoi mă va putea chiar înlocui...

- Sînt fericit de ceea ce-mi spui, răspunse bătrînul Bogar, deşi nu cred că fiul meu va urma această cale. Ţelul nostru este să rămînem pe Struve, unde ne aşteaptă prietenul ce ne-a chemat.

Dav cunoştea şi el această dorinţă a tatălui său, dar, fără s-o arate, ideea că periplul lor va lua cîndva sfîrşit nu-i facea nici o plăcere. Pentru el adevărata existenţă era cea siderală. Unde în afară de spaţiile întinse mai aveai sentimentul exaltant că stelele se dau la o parte în calea ta vijelioasă? E adevărat că oraşele planetare însemnau şi „micile meciuri” atît de amuzante, dar hotărîrea pe care o luase de a nu mai juca risipise şi această magie.

- A nu mai juca şah cu oameni vii nu însemna însă pentru Dav a nu mai juca singur sau cu marii campioni ai trecutului. În această privinţă, cartea primită de la Mer Hlavon era ca o mină imensă. După ce a citit-o pe nerăsuflate, copie cîteva zeci de partide formidabile şi începu să le rejoace într-un fel original. Alegea invariabil culoarea învinsă şi căuta cele mai tîrzii mişcări din care ar fi putut întoarce destinul bătăliei. În partidele

încheiate la egalitate, luînd pe rînd locul albului şi pe acela al negrului, descoperea mutările victorioase cele mai aproape de final. Folosind această metodă, Dav avea impresia că-i are în faţă pe înşişi uriaşii care cutremuraseră cîndva arena eşichierului. Unele remize celebre (ale lui Steinitz cu Lasker, dintre Capablanca şi Alehin, dintre Spasski şi Fischer sau acelea rezultate din lupta lui Kim Kerim cu robotul său şahist) îl lăsaseră, într-adevăr, visător, dar, în general, forţa de joc a străvechilor coloşi nu i se părea lui Dav chiar atît de mare.

Cea mai extravagantă ciudăţenie o găsea însă în faptul că serii de partide şi variante purtau denumiri, pentru el, lipsite de importanţă. Mai înţelegea ca anumite deschideri sau gambituri să amintească de campionii din vechime, iniţiatorii acelor configuraţii, cu toate că şi el le parcursese de nenumărate ori fără să ştie cum le cheamă. Dar ca o partidă să se numească *spaniola* sau *indiana veche* sau *sici-liana* iata ceva de-a dreptul absurd! În mintea lui Dav *nici nu existau variante* în accepţia obişnuită. De fapt, aceasta a şi constituit cea mai teribilă descoperire la care a ajuns studiind cartea dăruită de Mer Hlavon. Şahiştii din trecut ucideau şahul, ciopîrţindu-l într-o infinitate de secvenţe, nelegate între ele sau alăturate în mod accidental şi arbitrar. Poate doar unii stranii jucători ca Morphy, Alehin sau Aruaria să fi văzut pe tabla cu 64 de careuri şi altceva decît o înşiruire de sumbre şi austere structuri. Pentru Dav, fiecare mişcare de pe eşichier se asocia imediat unei culori.

Partidele deschise, în care predominau figurile cu atac rapid pe ambele fronturi, îi suscitau imaginea unui vid central brăzdat de fulgere alternînd între carmin şi portocaliu. Loviturile mai lente, dar dure ale mişcărilor combinative învăluite de înaintarea pionilor îi apăreau aidoma unui cîmp de forţă în jurul căruia şerpuiau culori între galben şi verde, întretăiate cînd de dungi aprinse, cînd de linii obscure. Tabloul bătăliei îi putea sugera apoi fie o stea albastră cu raze întunecate sau vii, după cum manevrele poziţionale erau mai ascunse ori mai limpezi, fie un astru indigo sau chiar violet, închipuind cu undele-i prelungi, de tenebre, o încleştare supremă, ce şovăia între un blocaj definitiv şi o fatală explozie.

Fără să ştie, Dav întrevăzuse în meandrele şahului corespondenţa culorilor pe care un alt adolescent insolit o

descoperise cu veacuri în urmă pentru vocale. Probabil că niciodată nu va fi auzit de Rimbaud, al cărui sonet părea să închidă în sine o cosmogonie, dar pentru Dav, din nenumăratele izvoade ale jocului regesc izvorau inepuizabile jerbele unor aurore de muzici.

Sentimentul sunetului se născu însă ceva mai tîrziu, graţie Umnei. Cei doi copii crescuseră împreună şi o puternică afecţiune spori şi ea necontenit între ei. Lipsa mamei contribuise într-un fel la consolidarea prieteniei lor şi, desigur, şi severitatea cu care-şi educau copiii Gregory Bogar şi Wulf Mooneye. (Este drept că acesta din urmă, deşi îi era tată vitreg şi o punea la o sumedenie de corvezi gospodăreşti, n-o iubea mai puţin pe Umna decît îl iubea Gregory pe fiul său). Cert este că nici unul dintre cei doi copii nu şi-ar fi putut imagina lumea fără celălalt.

Lucru curios, Umna - ca şi Gregory Bogar - nu iubea şahul. Spunea că un joc mult mai viu întruchipează pentru ea muzica şi florile. Băiatul era surprins şi oarecum mîhnit de această aversiune dovedita tocmai de fiinţele la care ţinea cel mai mult. Dacă, însă, măcar aparent, se închinase înaintea dorinţei lui Gregory, faţă de Umna avea o atitudine contrarie: în timpul „vacanţelor”, o sîcîia mereu cu eşichierul. Iar fetiţa primea să joace cu el, deşi adevărata plăcere nu i-o procura şahul, ci pasiunea dezlănţuită a băiatului, glumele, artificiile şi feericele nebunii pe care acesta era în stare să le facă pe mica scenă cu figuri. Dav juca şah cu Uma, aşa cum leul se hîrjoneşte tandru cu puiul său. Şi fiindcă era o fată inteligentă, ea prinsese o mulţime de „secrete”, mulţumită cărora izbutea să-i bată adesea pe jucători vîrstnici de pe „Speranţa”. Totuşi şahul nu-i plăcea şi nu scăpa nici un prilej să i-o declare lui Dav. Îndărătnicia lui de a o sili pe Umna să vadă frumuseţea aşa cum o descoperea el era, de fapt, absurdă. Dav însă nu-şi dădea seama de asta şi la împtrivirea fetei, reacţiona în contiuare în mod absurd: îi îngăduia să cîştige, ba şi mai mult: o împingea într-acolo.

Lamb, navigatorul şef, chiar îl tachina:

- Pe mine nu m-ai lasat niciodată să cîştig, deşi te-am învăţat meseria, dar pe Umna o laşi.

- De unde ştii? îl întrebă aproape speriat băiatul.

- Ea însăşi mi-a zis după ce m-a bătut, răspunse hîtru Lamb, ridicîndu-şi semnificativ sprîncenele-i groase. S-a lăudat

că poate să-i învingă pe toţi, pînă şi pe tine, atunci cînd vrea.

Dav roşi pînă în vîrful urechilor, dar nu din pricina faptului că i-ar fi fost ştirbit renumele de invincibil, ci pentru că Umna violase taina pe care el o socotise numai a lor.

- Cu ea e altceva, mormăi navigatorul, dar a ajuns să mă bată.

- Nu te pricepi, de asta te bate.

- Atunci nu te pricepi nici tu.

- Pe mine nu se poate spune nici că m-a bătut, nici că m-am lăsat.

- Dar ce se poate spune, mă rog?

- Aia n-a fost şah. A fost un fel de joacă de joc...

- Joacă de joc?! îngînă Lamb şi izbucni în hohote de rîs.

De fapt, dintr-o pură plăcere, Dav redescoperise matul invers.

În vremurile acelea eroice, cînd abia se înfiripau firele încă atît de fragile ale transporturilor interstelare, orice calatorie, pe lînga faptul ca necesita cel putin cîtiva ani (în ciuada propulsiei fotonice folosite de majoritatea cosmonavelor, vitezele supraluminice erau încă o raritate); implica şi o bună doza de risc. Daca unle primejdii erau naturale (meteoriţii, de pildă, pericol minim care creştea însă considerabil o data cu distantele străbătute), alte ameninţări constituiau consecinţa negativă a progreului tehnic sau a contactului dintre lumi adesea extrem de diferite. Pirateria cosmică nu fusese abolită în ciuda eforturilor disperate depuse de poliţia siderală şi a hotărîrii celor ce conduceau Consiliul federaţiei galactice de a menţine securitatea rutelor.

Cu o escala înainte de sosirea pe Struve, lui Mooneye i s-a comunicat că în acea zonă a fost semnalată o cosmofregată care atacase si răpise cîteva astrocargouri. L-au sfătuit să aştepte acolo, pînă flotila poliţienească îi va prinde pe bandiţi, dar căpitanul „Speranţei” îşi continuă călătoria socotind ca probabilitatea de a fi interceptaţi de tîlhari era minimă.

Pînă la sfîrşitul periplului lor nu mai rămăseseră decît opt luni. Dav împlinise şaptesprezece ani, iar Gregory Bogar, pe care boala îl ţintuise la pat, găsea totuşi o satisfacţie în faptul că fiul său era acum navigator adjunct. I-ar fi plăcut desigur o meserie mai puţin spaţială, dar se mîngîia spunîndu-şi că Dav, pe baza cunoştinţelor pe care le-a dobîndit, se va putea recicla

într-un institut de pe Struve. Iar baiatul, dîndu-si seama că sfîrsitul tatălui sau era aproape, nu încerca în nici un fel să-l dezamăgească.

Şi iată că se petrecu ceva care avea să readucă la ordinea de zi talentul şahist al tînărului Boqar într-un mod cu totul neaşteptat Ceea ce Mooneye considerase ca fiind improbabil a survenit totuşi, tîlharii le-au taiat drumul, somîndu-i să se predea. Lupta n-a tinut mult, dar s-a soldat dezastruos pentru cosmonava lui Mooneye. „Ghepard”, fregata-pirat, avea nu numai arme puternice, ci şi o tehnica mai avansata în domeniul navigatiei.

Briganzii au pus mîna pe „Speranţa”. Şeful lor, un uriaş, care nu părea să aibă mai mult de 40 de ani, ordona ca membrii echipajului şi călătorii să fie închişi în cele cinci mari saloane ale navei capturate. Îi vizita pe rînd recomandîndu-se ca un suveran: Lam al III-lea şi asigurîndu-i că vor fi lăsaţi în viaţa, dar ca vor fi trimişi pe planetoidul piraţilor care aveau nevoie de braţe de muncă.

- Regret pentru voi, adaugă el, că hazardul v-a scos în calea „Ghepardului”. Dar aceasta n-are în definitiv nici o importanta. Va veţi convinge că existenţa în mijlocul nostru nu e chiar atît de rea. Ştiu că metalitatea unor „tîrîtori pe planete”[31] nu se poate adapta uşor la ideea ruperii de aşa-zisa lume civilizată. Nu uitaţi însă că multe imperii au la obîrşie acţiunea unor piraţi.

Lam al III-lea avea o figură inteligentă şi deloc fioroasă, dar bieţii oameni îl priveau îngroziţi.

- Dupa cum vedeţi, încheie el, intenţiile noastre, deşi surprinzătoare, nu sînt sîngeroase. Totuşi cei mai mulţi dintre băieţii mei sînt nişte duri - o cere meseria dificilă pe care o facem. De aceea v-am strîns aici, numai spre binele vostru, şi vă sfătuiesc să nu încercaţi să evadaţi.

Toţi cei ce-l ascultau pe Lam erau convinşi că fuseseră închişi în săli pentru ca „durii” să jefuiască în voie prin cabine. Dar ce puteau face?

În timp ce inginerii reparau avariile pe care artileria “Ghepardului” le pricinuise “Speranţei”, alţi piraţi se îndeletniciră cu inventarierea bunurilor de pe cosmonava

[31] Sintagmă prin care erau denumiţi locuitorii obişnuiţi ai planetelor, înainte de era zborului supraluminic individual (n.a.)

captivă. Totodată întocmiră o listă a prizonierilor (locul de unde veniseră, sexul, limbile vorbite de ei, gradele de instrucţie, profesiunea, relaţiile pe care le aveau printre cei de pe planete).

Nici Gregory Bogar, nici Dav n-au pomenit de jocul de şah. Cert este că Lam al III-lea a aflat de talentul navigatorului adjunct. Unele versiuni atribuie aceasta indiscreţie lui Mooneye însuşi, iar desfăşurarea evenimentelor par să confirme presupunerea.

Într-o zi, Dav a fost chemat în cabina lui Lam.

- Am auzit, îi spuse surîzînd uriaşul, că de vreo 14 ani-lumină nimeni n-a reuşit să te bată la şah. Spor că vei primi să faci şi cu noi cîteva partide...

- Aş face, răspunse tînărul Bogar, dar am făgăduit tatălui meu că nu voi mai juca...

- Vad că tatăl tău mai trăieşte, zise Lam aruncîndu-şi ochii peste listele de pe masă. Deşi este grav bolnav... De vreme ce i-ai făgăduit ceva, vei putea primi tot de la el dezlegarea...

Cuvintele piratului n-aveau nici o rezonanţă ostilă, dar ele puteau fi şi o ameninţare.

- Îmi îngădui să vorbesc cu tatăl meu? ceru prudent Dav.

- Fireşte, încuviinţă Lam. De altfel, gîndindu-mă că ţie îţi va veni mai greu, i-am cerut căpitanului Mooneye să discute cu Gregory Bogar.

- Şi dacă tata nu-şi va da consimţămîntul? întrebă Dav, adulmecînd o nouă manevră a lui Mooneye.

- Voi regreta şi atît. Nu veţi suferi nimic de pe urma supărării mele. Şi, văzînd privirea neîncrezătoare a tînărului dinaintea sa, continuă: Nimeni nu poate fi silit să facă un lucru împotriva voinţei lui. De ce taci? întrebă şeful piraţilor dezvelindu-şi dinţii într-un zîmbet larg. Îţi pare suspectă bunatatea mea după toate cele întîmplate ? Răspunde-mi fără teamăl

- Da, recunoscu Dav.

- Mă bucur că eşti sincer. Voi fi şi eu. Faptul că v-am atacat este condamnabil după unele legi; noi sîntem totuşi încredinţaţi că am procedat cum se cuvine în folosul planetei noastre. Dacă însă am pricinui vreun rău unui bolnav neajutorat ne-am socoti în culpă, chiar din punctul nostru de vedere.

Dav continua să tacă, iar Lam, căruia nu i se oferea prea des prilejul confesiunilor, se simţi subit atras pe această pantă:

- De la civilizaţia cu care am rupt-o n-am păstrat decît ceea ce ne slujeşte: tehnica, muzica şi, te poţi bucura, şahul. L-aş fi putut interzice, dar am socotit că ajută la ascuţirea minţilor noastre. Nu există nimeni de pe bordul “Ghepardului” care să nu joace şah.

- Unde se află planeta voastră? rosti deodată fără nici o legătură Dav. De data aceasta Larn rămase mut. Nu-ţi cer coordonatele, ci doar distanţa aproximativă de aici...

- Ce te priveşte ! replică destul de tăios şeful piraţilor.

- Nu mă priveşte în nici un fel, dar mă întrebam cîţi ani trebuie să trăiţi departe de planeta voastră ! Rentează oare acest sacrificiu?

Lam rîse:

- Sacrificiul nu-i chiar atît de mare sau în orice caz nu din pricina asta. Pînă nu vei deveni unul dintre ai noştri nu vei afla însă unde ne este bîrlogul. Pot totuşi să-ţi spun că nu-i deloc pe aproape...

- Aşadar „Ghepardul” este o navă supraluminică.

- Ai ghicit. Şi ridicîndu-se de pe locul său, Larn al III-lea încheie: Ei bine, tinere, te sfătuiesc să meditezi la propunerea mea. Nu vei avea decît de cîştigat. Dacă vei primi să joci cu noi îi vom asigura tatălui tău un tratament special. Există la bordul „Ghepardului” cîţiva medici excelenţi... Du-te şi vorbeşte cu Gregory Bogar...

Adeverindu-i bănuielile în legătură cu Mooneye, discuţia lui Dav cu tatăl său n-a fost mai puţin surprinzătoare: bătrînul fusese încunoştiinţat despre oferta piraţilor şi-şi dădea consimţămîntul.

Contrariat, Dav intui că îndărătul neaşteptatului acord al lui Gregory Bogar trebuia să se ascundă ceva extrem de grav: o „combinaţie” a căpitanului, fără îndoială. Dar ce anume? Nu încercă totuşi să-l tragă de limbă pe bolnav, tocmai din pricina promisiunii făcute de Lam. Nu-i rămînea decît să se încline destinului.

Prima partidă a avut loc în uriaşa sală a întrunirilor de pe „Ghepard”. Sute de spectatori se înşiruiră în fotoliile amfiteatrului. În mijlocul acestuia, Dav trebuia să joace cu cel mai bun şahist al Piraţilor: un individ cu o mutră nu prea simpatică. Arbitru era însuşi Lam al III-lea. Imaginea comba-tanţilor era reprodusă tridimensional la dimensiuni înzecite,

astfel încît toţi cei de faţă aveau o viziune perfectă.

Înainte de începerea luptei, Dav se apropie de Lam:

- Mi-ai spus ce se va întîmpla dacă primesc să joc. Ce va fi dacă voi pierde?

- Ne vom bucura că am învins, dar sper să cîştigi cel puţin la început, pentru ca spectacolul să fie mai pasionant.

După primele mutări, Dav înţelese că adversarul său, deşi juca bine, era incomparabil mai puţin primejdios decît Varalaunis ori Hlavon. I-ar fi putut da cel puţin un turn drept avantaj, însă desigur că piratul n-ar fi primit un asemenea dar, socotindu-l înjositor, de aceea, spre deosebire de rivalul său care atacă îndrăzneţ din deschidere, Dav manevră prudent ca să treneze cît mai mult ostilităţile şi-şi propuse să cedeze turnul doar la mijlocul spectacolului.

Faptul că nu mai jucase de cîţiva ani - constată el - nu-i diminuase întru nimic acuitatea şi forţa de calcul. Dimpotrivă, prezenţa eşichierului înaintea lui îi procura o indicibilă voluptate, pe care nu i-o putea anula nici gîndul că este numai un pion într-o altă partidă, într-o partidă ciudată, condusă de Mooneye.

Pe lîngă plăcerea în sine a disputei cu un partener aievea, Dav cunoştea, probabil pentru întîia oară efectiv, gustul artificiului teatral. Pînă atunci, fie că luptase cu şahişti slabi pe care îi lichida simplu şi rapid, fie că înfruntase cu toată seriozitatea adevăraţi campioni, nu recursese decît în mod accesoriu la procedeul capcanelor sau al labirinturilor. Acum însă, nevoit să tărăgăneze jocul cu un adversar mediocru, se găsi în situaţia de a imagina o serie de stratageme prin care o bătălie inegală putea lua aparenţa unor veritabile ostilităţi.

Agresivitatea piratului nu era decît un foc de artificii care izbutea totuşi să înfierbînte asistenţa, îngăduindu-i să zburde, Dav îşi intensifica pe nesimţite presiunea poziţională. Urmă o cascadă de sacrificii, pe care majoritatea celor din amfiteatru, socotindu-le decisive pentru succesul brigandului, le întovărăşeau cu salve de urale. Şi tocmai la apogeul acestui entuziasm, Dav îşi lansă atacul scurt şi năpraznic, iar inamicul său se pomeni K.O.

Sala amuţi într-o clipă. Piratul se holba la regele-i făcut mat, de parcă ar fi fost martorul unui truc de prestidigitaţie. Apoi, vijelios, zvîrlindu-şi braţul drept, îl înşfăcă pe Dav de umăr, şi în timp ce-şi vîntura pumnul stîng peste eşichier, scoase un

soi de răgete nearticulate: fusese atît de convins de victorie, încît eşecul suferit i se părea un furt.

Sutele de piraţi începură să vocifereze şi să huiduiască, cînd deodată difuzoarele amplificară hohotele de rîs ale lui Larn:

- Mi-a plăcut ! îi strigă lui Dav. Ai jucat ca un corsar sadea.

Înţelegînd în sfîrşit situaţia, piraţii prinseră să aplaude şi să fluiere pe învingător, pe cînd învinsul se retrăgea pleoştit. Dar o şi mai mare bucurie i-o procura lui Dav, Umna care se apropie de el şi-l îmbrăţişă. Nici nu-şi dăduse seama cînd mica lui prietenă de joacă devenise o fetişcană fermecătoare şi sprinţară, ca legendarul gambit Marshall din partida spaniolă. Băiatul roşi înfiorat şi ameţit de simţămintele pe care şi le descoperea.

- Tata îţi cere să nu te miri de nimic, îi şopti la ureche fata. Îi va propune lui Lam un simultan între tine şi toţi piraţii. Chiar dacă îţi pare o nebunie tu să primeşti. Ai înţeles?

- Bine, încuviinţă Dav şi abia atunci îl observă pe Mooneye cum discuta aprins cu stăpînul „Ghepardului”.

- Tăcere! strigă Lam al III-lea, ridicîndu-se în picioare. Iată ce pretinde omul ăsta! Zice că tînărul Bogar poate să joace deodată cu noi toţi, fără să fie învins. E vorba deci de un simultan împotriva a 278 de adversari... Dar căpitanul Mooneye îmi propune un tîrg. Ascultaţi şi spuneţi-vă părerea! Dacă Bogar ne bate *pe toţi* - zice el - ne va despăgubi, dar cere să-i eliberăm împreună cu astronava lor. Procentul de remize să fie procentul celor care vor rămîne în captivitate, iar o singură partidă pierdută de Bogar echivalează cu pierderea concursului. Să primim?

O larmă infernală se dezlănţui în amfiteatru.

Dav se întoarse spre fotoliul în care stătea tatăl său şi-l privi întrebător. Cu faţa răvăşită de suferinţă, acesta izbuti totuşi să schiţeze un zîmbet şi să-şi clatine aprobator capul. Dav avu impresia că primeşte un pumn în stomac. Dar nu din pricina palorii aşternute pe chipul lui Gregory Bogar şi nici din teama că ar putea pierde o partidă din 278. Ceea ce îl năucise era faptul că tatăl său admisese *un asemenea tfrg.*

- Ei, ce părere aveţi? mai întrebă o dată Larn, văzînd că oamenii lui se codesc. Pricepuseră că Dav juca formidabil şi nu erau deloc siguri că forţa lor unită l-ar fi putut întrece.

- Am uitat să precizez un lucru important, lua cuvîntul

Mooneye. Dav Bogar va juca legat la ochi.

Un vuiet de uimire umplu amfiteatrul. Piraţii n-ar fi fost piraţi dacă ar fi rămas nesimţitori la acest rămăşag insolit; acum aveau certitudinea că vor cîştiga: cum ar fi fost în stare mintea unui singur om să cuprindă atîtea partide??

- Primim! zbierară ei într-un cor fioros.

- Avem suficiente table de şah? întrebă Lam.

- Avem dacă le luăm şi pe acelea de pe „Speranţa”.

- Atunci instalaţi-le imediat. Jucătorii se vor aşeza în faţă. Ceilalţi să ia loc în fund. Sînteţi cu toţii aici?

- Lipseşte numai Bohorgo...

- Bucătarul... Să vină şi el, ordonă Lam.

- Dar ce mai mîncăm după aia, se auzi un glas, desigur al vreunui mîncău alarmat.

- Deocamdată vedeţi să nu mîncaţi bătaie, strigă autoritar Larn. Să-l văd şi pe Bohorgo!

Începură preparativele. În primele 16 rînduri ale amfiteatrului au fost aşezate eşichierele disponibile.

- 23 dintre noi n-au pe ce juca, se plînse unul.

- Nu-i nimic, replică Lam. 23 dintre voi vor controla jocul; vor comunica mişcările şi le vor înregistra la calculator; vor fi un fel de arbitri de linie, iar eu voi conduce de aici... A, dar trebuie să stabilim un amănunt absolut necesar... Şi întorcîndu-se spre Dav, îl întrebă: Cît timp crezi că-ţi va lua o mutare.

- Mă voi strădui să răspund imediat după fiecare anunţ al mişcării adverse.

- Sîntem totuşi mulţi. Nu putem prelungi exagerat lupta. Trei secunde îţi ajung?

- Numai trei secunde? se auzi un glas. Era al lui Lamb, navigatorul-şef.

Dav se uită la tatăl său. Îl uimi din nou surîsul palid care-i flutura peste buze. Apoi îl căută din priviri pe Mooneye: faţa lui arbora un fel de încredere calmă, dar, îndărătul acestei aparenţe, se putea ghici o încordare ciudată.

- Da, îmi ajung! îngăimă Dav.

- Foarte bine, relua Larn. Deci fiecare adversar al lui Bogar va avea timp de gîndire 15 minute. Cel care nu-şi rosteşte mutarea în clipa în care îi vine rîndul pierde partida. Asta e valabil şi pentru Bogar. (Piraţii rîseră). Primii zece învinşi dintre voi renunţă la permisiile pe trei ani-lumină. (Rîsetele conteniră).

- Dar acela care face remiză sau cîştigă? se interesă careva.

- Va căpăta o permisie de un an pe Lasso din Vega.

- Banco ! boncăluiră cîţiva în timp ce o mulţime de glasuri intonară celebrul song al zgrombului arzător socotit aproape un imn al planetei jocurilor de noroc.

Lui Dav i-a fost pusă pe cap o cască spaţială cu viziera lăsată; doar interfonul îl mai lega de cei din jur. Avînd dreptul să joace mereu cu albele, putea să-şi organizeze un plan de luptă; cele 255 de table şi le distribui pe grupe, după deschideri, aşa cum proceda şi Alehin. Este drept că acesta n-a dat mai mult de 32 de simultane „à l'aveugle", dar Hlavon disputase 107, probabil după aceeaşi metodă.

- Putem începe? auzi glasul lui Lam.

- Masa 1, c2-c4! rosti drept răspuns Dav. Îl amuza faptul că numărul celor 255 de adversari era divizibil cu trei: împărţindu-i în trei grupe de 85 de table, îşi propuse să recurgă pe rînd la deschiderile: c4, d4 şi e4.

Primele mutări se succedară vertiginos. Dav făcea o treabă de rutină, iar majoritatea rivalilor săi continuau stereotip, fiindu-le frică să nu intre în complicaţii primejdioase. Foarte puţini, fie din lipsă de experienţă, fie din îndrăzneală se aventurau pe căi mai puţin bătute. Curînd, Dav avu impresia că dirijează o mare orchestră bine pusă la punct, atenţia concentrîndu-i-se asupra solourilor formate din cei ce jucau excentric. Dintre aceştia din urmă doar vreo nouă îi solicitau o încordare deosebită, ceilalţi intrînd rapid, tocmai din pricina nechibzuinţei lor, în situaţii critice. Partidele obişnuite înaintau placid, dar spre mişcarea a zecea deţinătorii pieselor negre se pomeniră în largul oceanului de variante, cînd cuminţenia de la început nu-i mai ajută cu nimic. Primii care pierdură au fost nesăbuiţii: debutînd greşit şi-au precipitat eşecul. Majoritatea jucau însă la remiză, ceea ce părea să-i avantajeze deoarece Dav îşi propusese să obţină un număr maxim de victorii pentru a-şi salva din captivitate cît mai mulţi tovaraşi. Din acest motiv el a fost acela care a complicat jocul pentru a-şi sili adversarii să comită erori. După nici trei ore, zeci de piraţi se găseau în poziţii disperate, dar nu cedau de teama ameninţării lui Larn. Treptat, toţi îşi dădură seama că cele 15 minute acordate erau prea puţine pentru calcularea culoarelor certe pîndite la tot pasul de

capcane. Pierdură năpraznic şase dintre temerari, neputînd să înfrunte labirintul în care intraseră de bună voie. Cîteva zeci se încurcară însă nu dintr-o exagerată cutezanţă, ci din spaima de a nu pierde. Părea că din bezna posibilităţilor fără număr o imensă plasă picase asupra lor, iar la capătul acesteia îi scruta halucinant ochiul unui monstruos păianjen. Pe nici una dintre table nu mai era linişte. Fiecare se afla într-o situaţie dramatică, fiecare avea iluzia vreunei mişcări salvatoare sau decisive, fiecare simţea în jurul său fatalul suflu al necunoscutului. Şi deodată capetele piraţilor se lăsară peste mesele de şah. Era ca un val care pornise de la marginea amfiteatrului şi se întindea necontenit. Concentrat asupra rînduritor din faţă, Lam şi arbitrul de centru nu observară această ciudăţenie. În clipa în care un jucător nu răspundea la apel era socotit învins şi enumerarea mutărilor continua fără întrerupere. Abia atunci cînd un întreg şir de combatanţi căzură ţepeni pe masele din faţa lui, Lam se alarmă. Dar era prea tîrziu. O clipă mai tîrziu el însuşi se prăbuşi într-un somn fără vise.

La strigătul lui Lam, Dav îşi ridică viziera căştii şi cîteva momente rămase stupefiat: toţi cei din amfiteatru dormeau duşi. Dintr-o dată pricepu stratagema lui Mooneye: profitînd de peripeţiile simultanului care galvanizase atenţia tuturora, căpitanul îi hipnotizase (probabil prin intermediul unui aparat cu infrabiounde).

- Hallo? se auzi Dav chemat şi-l văzu pe Mooney scoţîndu-şi casca. Ajută-mă! Avem la dispoziţie trei ore. Să-i luăm pe ai noştri de-aici că să-i trezesc. Am nişte planuri măreţe.

Din jurnalul de bord găsit în cabina lui Lam, reieşea că astrofregata aparţinuse Academiei fotonice de pe Struve şi fusese recent capturată, ca şi personalul ei navigant. Cunoscînd din scripte numele acestor prizonieri, Mooneye i-a identificat uşor după ecusoanele purtate pe haine.

- Ei au să-mi conducă „Ghepardul” pînă la Struve, iar pentru treaba asta o să capăt un premiu de categoria minus doi, se lăudă capitanul.

- Şi cu echipajul piraţilor ce ai de gînd? se interesă Dav.

- Îi trimit înapoi, în vizuina lor...

- Ai aflat unde le este planeta?

- Nu, dar au să-mi spună chiar ei, rînji superior Mooneye. Îndată o să-ncepem să-i trezim unul cîte unul. Înainte de a-i

arunca în *cală*[32], am să-l întreb pe fiecare dacă vrea să-l propulsez acasă ori preferă să-l zvîrl pe pustiile siderale... Comanda salvnavei se face de la bordul central... ei nu pot decît să frîneze atunci cînd ajung în vecinătatea unei planete. Înţelegi!? Chiar dacă unii vor minţi sau nu vor voi să-mi răspundă, de la cîţiva tot am să obţin coordonatele...

- Nu era mai bine?...

- Nu! Ce rost ar avea să mă car cu ei pînă-n Struve? Îmi ajunge că ştiu unde le este bîrlogul. Singurul pe care îl vom lua cu noi este domnul Larn al III-lea.

Zăvorit într-o cabină specială, Lam putea să mediteze la ciudăţenia destinului său. Corsarii zăceau şi ei întemniţaţi în „cală”, iar Mooneye aştepta doar să verifice care dintre informaţiile despre Lama - planeta dinastiei Lam - erau corecte, ca să lanseze într-acolo nava cu piraţi.

În aceste zile, lui Dav îi veni cheful să-l viziteze pe Lam al III-lea, lucru pentru care trebuia să capete încuviinţarea căpitanului Mooneye. Bineînţeles că acesta se împotrivi:

- Nu văd ce interes ai...

- Sînt curios să aflu ce se petrece în capul lui.

- Pentru asta nu-i nevoie să-l vezi. Ţi-o pot spune eu.

- Tu nu eşti pirat.

- Aş fi putut fi, zîmbi condescendent Mooneye.

- Nu, n-ai fi putut ! replică Dav, şi celălalt nu-şi dădu seamă dacă trebuia să se considere măgulit sau ofensat.

- Bine, reluă după un timp de gîndire căpitanul. Îţi voi face această plăcere. Dar ai grijă să nu păţeşti ceva. Un individ ca el este întotdeauna primejdios.

Căpitanul dăduse doar un sfat obişnuit, dar instinctul nu-l înşelase: întrevederea cu şefal piraţilor avea să fie pentru Dav crucială.

Cînd intră în cabina prizonierului, îl văzu pe acesta întins pe un pat (improvizat între vase cu flora planetelor vizitate, minerale stranii, animale îmbălsămate sau mulate şi sarcofagul transparent în carc zăcea mumia lui Xarotono, conchistadorul cosmic zeificat de băştinaşii de pe Leoka). Părea să doarmă, dar ochii îi erau deschişi. Dav se aşeză lîngă el şi aşteptă. Lam nu-i dădu însă nici o atenţie. Dav îl privea curios şi, ştiindu-se stăpîn

[32] Termen argotic, desemnînd etajul inferior al unei astronave, etaj ce putea, în caz de pericol, să devină o navă de salvare (n.a.)

pe situaţie ori fiindcă îl iritase nepăsarea celuilalt, nu rosti nici el vreun cuvînt. După un timp, se ridică şi se îndreptă spre uşă. Abia atunci rupse Lam tăcerea:

- Bănuiam că ai să vii. Şi-şi întoarse capul spre tînărul său vizitator.

- Ce te făcea să bănuieşti asta? întreba Dav, revenind lîngă pat.

- Voiai să afli cum a fost în stare un om ca mine să cadă în plasa unui prost ca Mooneye... şi rîse. Ori ceva în genul acesta.

- Mai degrabă ceva în genul acesta. Mă interesează cum gîndesc oamenii. Cît despre căpitan... ce-aş putea spune ! Văd că *tu* i-ai picat în plasă...

- Nu-i chiar atît de prost pe cît am socotit la început, dar nici departe nu e. Or, greşeala mea e că n-am apreciat cum se cuvine această foarte mică diferenţă.

- Pentru tine această foarte mică diferenţă a fost dezastruos de mare. Aşa se petrec lucrurile şi în şah. Cel care ştie să vadă mai departe joacă mai bine.

- Ai venit să-mi dai lecţii? mîrîi deodată Lam şi se ridică de pe pat.

- Vorbeam despre şah, la care mă pricep. Dar, spune-mi: dacă aş fi cîştigat te-ai fi ţinut de cuvînt?

- Este o întrebare copilărească. Un om necinstit ţi-ar putea răspunde „da” fără să-l poţi dezminţi. În ceea ce mă priveşte, probabil că pînă la urmă m-aş fi ţinut de cuvînt...

- Probabil? Aşadar nu eşti sigur.

- Nu sînt, deoarece aş fi încercat să te iau cu mine, dar dacă n-ar fi fost posibil m-aş fi ţinut de cuvînt.

- Şi de ce ai fi vrut acest lucru?

- Fiindcă oamenii ca tine sînt „sarea pămîntului”, cum se zicea în vechime, iar pentru o comunitate restrînsă ca a noastră, preţul lor devine incalculabil.

Mai ales după începutul întrevederii cu Lam, Dav nu s-ar fi aşteptat la asemenea declaraţii. Dar, deşi nu-şi putu stăpîni cu totul o anumită satisfacţie, deveni circumspect.

- Îmi trece prin minte cam care este preţul meu, rînji, gîndindu-se la afacerile ticluite de Mooneye. M-ai fi pus să joc cu „tîrîtorii planetelor”...

- Eşti un nătărău, tinere ! Lam îşi scutură capul, a mirare amestecată cu ciudă. N-ai înţeles nimic. Şi se aruncă cu

lehamite pe pat.

Un fulger de mînie izbucni din ochii lui Dav; mintea sa însă, parcă detaşată din reţeaua instinctului, raţiona calm: ocara aceea putea fi o cursă, dar şi aprecierea sinceră a faptului că se înşelase. În ambele cazuri trebuia să-şi stăpînească supărarea.

- Vrei să te cred că nu m-ai fi silit să joc pentru voi?

Lam rîse scurt, dispreţuitor

- Iată dovada că eşti un nătărău. Dacă ai fi fost unul dintre ai noştri - şi dacă ai fi primit să vii cu mine te-aş fi putut socoti de-al nostru - fără nici o îndoială că ai fi jucat pentru noi. Fiecare ins de pe Lama se zbate pentru binele ei...

- Acum pricep... murmură Dav pe tonul ruşinat al unui elev prins cu lecţia neînvăţată.

- Te lauzi, îl întrerupse celălalt, ridicîndu-se într-un cot şi scrutîndu-şi sarcastic interlocutorul. Tot n-ai priceput.

- Ba dai rosti cu însufleţire Dav. Am priceput mai multe decît crezi...

- Fleacuri ! N-ai de unde să ştii ce se petrece în capul meu. Pe scurt, lucrurile stau aşa: oricît de bine ai juca şah, cîştigul pe care l-am fi putut trage de pe urma ta e o nimica toată pe lîngă avuţiile aduse de oricare dintre căpitanii mei trimişi să captureze o navă. La asta nu te-ai gîndit !

- Poate, replică evaziv Dav.

- Iar în ceea ce priveşte talentul tău de şahist, n-ar trebui să fii din cale afară de înfumurat, adăugă Lam, avînd impresia că nu fusese crezut. Cunosc pe cineva care te-ar fi bătut.

- Zău ! făcu neîncrezător şi totdată bucuros tînărul Bogar.

- Te îndoieşti?

- Nu, dar pînă nu joc cu acel cineva n-am de unde să ştiu care dintre noi este mai tare. Poate-l invităm aici...

- Du-te naibii ! se stropşi bărbatul trîntit pe pat. Dav se ridică şi se îndreptă din nou spre uşă. Data viitoare poate că-mi aduci o sticlă de zgromb ! strigă hohotind stăpînul Lamei. Şi un pulover gros. Am îngheţat în frigiderul ăsta în care m-aţi vîrît.

Şi Lam avea dreptate, căci fusese închis în „Camera fosilelor”.

După anii liniştiţi petrecuţi pe „Speranţa”, Dav se simţi copleşti de avalanşa evenimentelor, pentru el insolite, din ultimele zile. Nu mai puţin decît întîlnirea cu Lam, îl tulbură metamorfoza pe care o trăia Umna. Dragostea lor aproape

frăţească se schimbă, graţie ei, în ceva de nebănuit pînă atunci; sau bănuit doar teoretic, din benzile audiovideotecii, dar nu sub întruchiparea aceea răscolitor de dulce, străină şi dragă, ce i se lipea de piept, invadîndu-i trupul cu o genune de simţăminte noi şi teribile, ce-l făcea să pălească ori să i se urce sîngele în obraji dintr-o singură privire a ei. Şi chiar de n-ar fi cunoscut, în calitatea lui de navigator, ungherele cele mai ascunse ale „Speranţei”, tot le-ar fi descoperit acum, ca refugiu pentru beţia primei iubiri.

Dacă pentru unii adolescenţi imaginea dragostei este generatoare de versuri, pentru Dav ea se transforma în meandre de şah. Sub dogoarea vulcanului emoţional izbucnit în fiinţa lui, filoane pînă atunci îngheţate, se topiră, îngăduindu-i să pătrundă într-o lume probabil nemaivăzută de nimeni. Deşi controlat de fenomenala-i forţă combinatorie, acel nou univers era o inconsumabilă feerie, aidoma cîntecului şi culorilor prin care natura explodează de nunţile păsărilor.

Toate aceste plăsmuiri păreau zadarnice, întrucît, probabil, numai o minte ca a lui ar fi găsit în ele vreun înţeles, dar şi din pricina faptului că pentru Umna preţuiau infinit mai puţin decît dezmierdările aievea. De altfel, ea avea despre şah o părere oarecum simplificatoare, dar, în definitiv, umană şi realistă. În ochii ei, eşichierul reprezenta exclusiv un cîmp de luptă. De aceea, impresionată de simultanul lui Dav cu piraţii, lua mirificele focuri de artificii pe care el i le oferea ca pe nişte flori ale minţii lui învăpăiate, drept un antrenament necesar unor viitoare încercări ale puterii. Şi ştiind că tatăl ei dorea ca Dav să susţină noi meciuri, Umna începu să fabuleze pe canavaua lor. El însă care nu învăţase încă ce înseamnă înfrîngerea şi care credea că şahul trebuie să fie o îndeletnicire absolut dezinteresată, continua să secreteze constelaţii de şah, ca *Bombyx mori* - coconi de mătase sau ca unii matematicieni - algebre şi geometrii.

Această fericire n-a durat însă mult. Dav îşi dădu seama că tatăl său îşi trăia ultimele zile şi parcă însăşi conştiinţa acestei implacabile despărţiri îl făcu să se simtă asaltat de un noian de îndoieli. Nu s-ar fi încumetat să-şi mărturisească gîndurile dacă Gregory Bogar n-ar fi început el discuţia:

- Îţi mulţumesc ca ai primit să dai simultanul...

- N-ai de ce să-mi mulţumeşti. Tu mi-ai interzis să joc, şi

tot tu mi-ai cerut...

- Înţeleg... Eşti necăjit că ţi-ai călcat cuvîntul.

- Nu, tată, nu înţelegi. Nu mi-am călcat cuvîntul sau nu acum mi l-am călcat De mult o făcusem...

- Ai mai jucat de-atunci? întrebă trist Gregory Bogar.

- N-am jucat cu nimeni, dar în capul meu partidele se perindă singure. Cum crezi că altminteri aş fi primit să mă lupt orbeşte cu atîţia adversari !

- Dar nu i-ai învins pe toţi...

- Cînd mi-am pus casca nu ştiam ce planuri are Mooneye. Eu am primit rămăşagul hotărît să cîştig şi sînt sigur că aş fi reuşit...

- Nu ţi se pare totuşi că-i mai bine aşa cum s-au petrecut lucrurile?

- Poate...

- Nu te mai chinui şi nu mă mai chinui. Spune-mi ce te roade!

- Tată, am primit senin să nu mai joc cu nimeni, dar n-aş fi dorit ca acest talent al meu - dacă talent se poate numi - să fie preţul unui tîrg. Tu mi-ai dat acest comandament. Cred în el, şi faptul că l-am călcat nu-mi dă pace.

- Dav, băiete... îngăimă bătrînul. Sînt la marginea vieţii. Multe văd acum altfel decît odinioară. Foate că am greşit silindu-te să nu joci... deşi intenţiile mele au fost cuminţi...

Din greutatea cu care tatăl său articula cuvintele Dav socoti că-i receptează zbuciumul sufletesc.

- Linişteşte-te, dragul meu, spuse, luîndu-i mîna descărnată. Toate mutările tale au fost bune, adăugă zîmbind înduioşat.

- Nu ! protestă muribundul. Tu mă iubeşti, ai încredere în mine, dar nu eşti convins că şi ultima mea mutare a fost corectă. Or... eu... eu... nu mă îndoiesc... Şahul nu trebuie să-ţi devină un scop în sine... Altminteri ajunge un coşmar... un monstru... Gîndeşte-te! Acum a fost cu totul altfel... A fost doar un mijloc pentru a obţine ceva mai înalt... Aş vrea ca şahul să fie pentru tine o cale de desăvîrşire... nu să te sărăcească... să te usuce... să te... Asta îţi las...

După moartea tatălui său, pe Dav îl încercă sentimentul că fusese eliberat în neant. Abia acum înţelegea cît de mult îşi

iubise părintele. Şi, printr-o ciudată dialectică, plauzibilă totuşi pentru mentalitatea unui adolescent, avu deodată certitudinea că singura moştenire ce-i rămînea de la Gregory Bogar era tocmai talentul şahist. O modestie înnăscută şi educaţia ştiinţifică îl împiedicau să-şi atribuie vreun merit în această direcţie; era pur şi simplu consecinţa unei combinaţii a genelor; fenomenala memorie semantică a tatălui său i se transmisese sublimată în abstracta ţesătură a jocului minţii. Da, aceste stranii structuri ereditare vor continua să-i lege indestructibil pe cei doi. Ca şi apriga îndîrjire de a duce o idee pînă la capăt! Atîta timp cît va juca şah, ceva esenţial din Gregory Bogar va dăinui în Dav. Dar a juca şah cu adevărat nu mai însemna pentru el un amuzament. Cît de neputincioase sînt cuvintele să numească situaţiile extreme! În mintea lui Dav expresia „joc de şah”, era absurdă sau, altminteri, totul era joc: şi viaţa, şi timpul, şi însuşi universul.

Deocamdată însă toate acestea pluteau nebulos în sufletul său covîrşit de durere. Posomorît, îşi îndeplinea sarcinile curente şi doar Umna izbutea să-l mai însenineze, urzind năstruşnice planuri de viitor. Poate şi aceste proiecte, cele mai multe legate de triumfale turnire pe planete, l-au împins spre destinul ce-l aştepta. Un rol important avea totuşi să joace şi Lam, a cărui furie de leu spaţial prins în cuşcă se converti în istorisirea teribilelor lui aventuri piratereşti. Dav îl asculta fascinat, dar altul era motivul ce-l mîna tot mai des în cabina prizonierului: îl obseda ideea că undeva, în Cosmos, exista un şahist care l-ar fi putut învinge.

În cele din urmă, cînd puţine săptămîni îi mai despărţeau de Struve, Dav, văzînd că şeful briganzilor nu mai pomeneşte despre acel formidabil rival, se hotărî să aducă el vorba:

- Ziceai odată că ştii pe unul care m-ar bate...

- Am glumit, făcu nepăsător Lam, dar în ochi îi luciră nişte focuri ciudate.

- Nu te cred, ripostă senin Dav.

- Şi chiar ţii atît să fii bătut! se interesă cu oarecare ironie captivul.

- Nu ţin să fiu bătut şi nici nu cred că omul tău ar fi în stare...

- Ei bine, ar fi fost în stare...

- Vezi că m-ai minţit!

- Mereu te repezi, băieţaş! Am spus „ar fi fost”, nu că ar fi şi acum... De altfel nici nu ştiu dacă mai trăieşte...

- Aha! Şi ce te face să crezi că ar fi fost?

- Cînd l-am cunoscut pe Guthrie - aşa îl cheamă - devenise o pompă de absorbit zgrombul. El susţine că beţia i s-a tras tocmai de la paţania cu şahul. Cică ar fi eşuat pe o planetă, în măruntaiele căreia exista o maşină de şah... un monstru pe care dacă nu-l învingeai te ucidea. Iar Guthrie a învins.

- Interesant! murmură Dav.

- Poţi crede în asemenea baliverne!? rosti Lam, dar nu pe un ton sceptic, ci parcă voind să priceapă ce se petrece în capul celuilalt.

Dav îşi aminti despre Varalaunis, despre legendarul Kim Kerim de pe Moore şi crezu, dai răspunse precaut:

- Acum sînt convins că mi-ai spus adevărul. Ar trebui însă să discut şi cu acel Guthrie... Unde l-ai cunoscut?

Lam rămase o vreme tăcut, jucîndu-se cu „Topologia combinatorie” pe care i-o împrumutase Dav, apoi se întoarse către acesta şi, privindu-l în fundul ochilor, întrebă autoritar, ca un profesor ce-şi examinează elevul:

- Ce-mi dai în schimb?

- Un cui[33] şi posibilitatea s-o ştergi, replică Dav fără să clipească.

- Glumeşti?

- Ca şi tine.

-O să te sugrume căpitanul...

- Ar pierde mai mult decît mine... sau măcar aşa o să socotească el... aruncă nonşalant Dav, dîndu-şi seama că nu-şi poate mărturisi planul ce-i încolţise în cap.

- Nu vii cu mine?

- Nu. Nu încăpem amîndoi... Aşadar unde l-ai pescuit pe Guthrie?

- Dar dacă mă vei păcăli, cum ai mai făcut-o o dată?

- Nu te-am păcălit niciodată. Eu habar n-aveam de planul lui Mooneye. Şi de altfel trebuie să ai încredere în mine, fiindcă oricum eşti în *zugzwang*[34]. Unde l-ai dibuit pe Guthrie?

---

[33] în argoul spaţial, o mică navă cosmică, monoloc, care poate atinge viteze foarte mari (n.a.).

[34] Poziţia şahistă denumită *zugzwang* este situaţia în care jucătorul la mutare pierde indiferent de cum ar juca. Rar întîlnit în partidele practice dintre marii

- Pe Drian, din sistemul Praxa sau beta-Gemenii, cum îl numiţi voi, rosti cu promptitudine Larn. Apoi îi mai trebui un sfert de oră, ca să situeze pe acea planetă cîrciuma „Ochiul săgetat”. Şi încheie: *Gîndeşte-te că l-am întîlnit acum şase ani, că de atunci ar fi putut crăpa de sute de ori sau că, atunci cînd vei ajunge acolo, el s-ar putea găsi în celălalt capăt al Galaxiei*...

- Nu cred. Un tip ca el îşi face veacul într-acelaşi loc.

- Vorbeşti ca un bătrîn înţelept, băieţaş! ricană Lam, încercînd să-şi ascundă emoţia.

- Lasă asta ! întrerupse Dav. Cunoşti numele planetei pe care a eşuat Guthrie?

- Nu. Vezi că eşti pe cale să realizezi cea mai mizerabilă afacere pe care a ticluit-o vreodată cineva?

Dav îl privi pe Lam, avu straniul sentiment că-l are în faţă pe Gregory Bogar şi-i răspunse zîmbind:

- Deocamdată mizerabila afacere ai făcut-o tu. Şi, sculîndu-se în picioare, se îndreptă spre uşă. A mea mai cere să fie pusă la punct.

- De fapt, ce ai de gînd?

Dav simţi cum roşeşte:

- Zilele astea te voi anunţa cînd vom da lovitura, adăugă fără să se mai întoarcă spre Lam.

Întrebarea prizonierului îl pusese pe Dav în încurcătură deoarece, plănuind evadarea, mizase pe ajutorul Umnei. Nu i-ar fi cerut decît să oprească sau să deregleze sistemul de alarmă. Restul s-ar fi rezolvat simplu, întrucît Lam cunoştea toate compartimentele navei ce-i căzuse în stăpînire o vreme.

Era bine că o amesteca pe Umna în această poveste? Dav avea îndoieli, dar se temea să înfrunte direct mînia căpitanului; certîndu-se cu Mooneye, ar fi trebuit să părăsească „Speranţa” şi astfel să se despartă de Umna. Presupunînd totuşi că ar fi fost descoperită complicitatea fetei, nu s-ar fi ajuns la acelaşi rezultat? Nu cumva îl orbise dorinţa de a nu-şi pierde iubita? Sau intenţia lui mai adîncă fusese s-o pună la încercare? Oricum, ca să ia o hotărîre, o discuţie făţişă între el şi ea nu putea fi ocolită.

- Draga mea, atacă el de la început tema esenţială, m-am hotărît să-ţi îndeplinesc toate proiectele pe care le-ai urzit în

---

maeştri, zugzwangul, prin acţiunea lui implacabilă, a conferit intotdeauna creatorului său o aură de mare forţă, iar respectivei structuri o frumuseţe memorabilă (n.a.).

ultima vreme...

- Ce-ţi veni? se miră fata, adulmecînd o primejdie.

- Visai nişte turnire magnifice. Le vei avea.

- Şi pentru asta trebuie să iei o mutră de halterofil în acţiune?

- Dacă dificultăţile şahului ar putea fi calculate în kilograme metafora ta şi-ar pierde ironia. În felul meu sînt un halterofil.

- Mă predau. Şi venindu-i sub nas, se lipi de el şi-l sărută. Aşadar vom cuceri lumea, iubitule!

- Chiar asta voiam să-ţi spun, o îndepărtă el tandru. De cum vom ajunge pe Struve, vom pomi să cucerim dacă nu lumea întreagă în orice caz o bună parte a ei.

- Sînt fericită, Dav, şopti ea. Ce-o să se mai bucure tata!

- El, de asta nu prea sînt sigur.

- Cum te poţi îndoi? De cînd aşteaptă el să te vadă jucînd serios!

- Serios ?! S-ar spune că pînă acum am jucat uşuratic... De fapt, are dreptate Cap (aşa îi spunea el căpitanului). Şahul trebuie să devină însăşi viaţa mea. Aşadar, uite ce variantă îţi propun la deschiderea visată de tine: ajunşi pe Struve, voi pune la cale un concurs pe întreg sistemul cassiopeian. Vom încasa o groaza de bani... sau, poate, nu voi juca pe bani. În orice caz, voi face rost de o astronavă de două locuri, pentru tine şi pentru mine. Cu ea vom colinda Galaxia, fiindcă voi cere o navă superluminică...

- Dav, tu iubeşti şahul mai mult decît pe mine, izbucni indignată Umna ca şi cînd ar fi avut o revelaţie.

- Te înşeli, nu-l iubesc de loc, cum nu pot spune că iubesc faptul că respir. E ceva natural. Şi cu toate că felul meu de a gîndi mi se pare absolut firesc, sînt constrîns de experienţa de pînă acum să trag concluzia că, statistic vorbind, creierul meu reprezintă un fenomen extrem de rar. Or, tocmai acest lucru mă preocupă...

- Deci n-ai putea renunţa să mai joci?

Tocmai ea, care îl tot îndemna să joace, îl invita într-un fel la renunţare! Cît de labil este sufletul unei fete!

- Chiar dacă aş putea, îi răspunse el cu o neaşteptată răceală, încă se mai ridică problema acestui creier... anormal. S-ar zice că sufăr de o boală camuflată sub eticheta de

„invincibil”.

- Poate că nu eşti totuşi incurabil - zîmbi Umna pe jumătate galeş, pe jumătate maliţios - de vreme ce tu însuţi consideri uneori remiza drept înfrîngere.

- E doar un joc în joc pe care l-am născocit ca să-mi stimulez imaginaţia, dar faptul rămîne că nu pot fi învins.

- Şi la urma urmei ce vrei?

- Ţi-am mai spus: problema şahului înseamnă pentru mine problema creierului care mi-a fost dat. Dacă voi găsi vreundeva pe cineva cu un creier ca al meu sau, poate, mai puternic aş căpăta o dovadă că n-am un encefal monstruos...

- Acum te pricep... bîigui pălind Umna. Eşti cu alte cuvinte în căutarea cuiva care să te bată. Arzi să-l găseşti.

- Oarecum... mormăi evaziv Dav; modul brutal în care fata îşi formulase gîndul îi provocase o indispoziţie aproape fizică. Reluă, simţindu-se deodată înstrăinat de ea, ba chiar de sine însuşi: Tu reduci însă cea mai gravă problemă a vieţii mele la nişte efecte exterioare...

- Exterioare? exclamă revoltată Umna. Eu sînt pentru tine un efect exterior?

- Draga mea, reveni el brusc la realitate, adus parcă tocmai de ciudata reacţie a iubitei lui, ţi-am spus eu asta?

- M-ai lăsat s-o-nţeleg. Visul meu este să te văd pururi învingător, iar tu rîvneşti să fii învins. Şi încă un lucru trebuie să ştii: te iubesc, mi-aş da şi viaţa pentru tine, dar nu mă poţi sili să nu-mi iubesc tatăl, să mă despart de el. Tot ceea ce vreau e sa fim mereu împreună...

Dav o strînse pe Umna în braţe şi-şi înfundă capul în păru-i de mătăsuri. Nimic nu-l rănise pînă atunci atît de mult ca vorbele ei, afară de moartea tatălui său. Acum îşi dădea seama că întregu-i plan fusese greşit. Aplicat în viaţă, şahul asculta parcă de alte legi, devenea absurd... Vor trebui aşadar să se despartă, gîndi el îndurerat, dar buzele lui şoptiră cuvinte, pentru Umna, lipsite de noimă:

- Iubit-o, nu m-ai înţeles. Nu doresc să fiu înfrînt, fiindcă aceasta ar fi o dovadă că şahul este o treabă aleatorie, ceea ce mintea mea nu poate concepe.

- Fata se desprinse din strînsoare, îi privi faţa pe care se întipărise un surîs amar şi izbucni în plîns. Iar el pricepu deodată că toate incongruentele, meandre ale sufletului ei izvorau din

virtutea fidelităţii - pe semne, ca şi în cazul său - şi nicînd nu şi-a simţit iubirea mai adîncă şi mai, biruitoare.

Dav stătea în cabina de comandă încercînd să refacă eşafodajul planului său. Lam trebuia să fie eliberat; doar îi făgăduise. Umna ieşise din joc, fiind hotărîtă să nu se despartă de Cap. De fapt, era mai bine aşa. Chiar de l-ar fi urmat pe Dav în peregrinările lui, ar fi putut el s-o ia pe planeta lui Guthrie?

Gîndurile i se înlănţuiau anevoie, tulburate mereu de imaginea regresivă a Umnei. Era ca şi cînd o şi pierduse, iar sufletul lui era bîntuit de dorul de ea. Îl sîcîia şi agitaţia lui Fairy care moşmonea la computerul de alături. Fairy era un băiat simpatic, juca binişor şah, izbutise chiar să-i smulgă vreo două remize. Zicea că nu-i pasă dacă pierde sau cîştigă. „Ţin minte, i-a spus odată, că, în copilărie am intrat cu picioarele în apa unui pîrîiaş. Este cea mai frumoasă amintire terestră pe care o am. Ei bine, atunci cînd stau în faţa eşichierului parcă aş fi copil şi aş intra cu picioarele în undele acelui izvor. Oricum aş juca, în atac său în apărare, fie ca mă înalţ în exploziile unor combinaţii ori mă pierd în plasma unor căutări poziţionale, simt aceeaşi prospeţime a pîrîului pămîntean”. „Eşti un integralist înnăscut”, i-a spus Dav, folosind expresia celebrului tablou RR[35]. Ţinea la Fairy tocmai fiindcă vedea în el, independent de forţa fiecăruia, un talent de aceeaşi natură. Şi totuşi acum Fairy reuşea să-l indispună. Lucra concentrat la ordinator, nu scotea o vorbă, dar mozaicul mişcător al luminiţelor îi perturbau lui Dav gîndurile. “Îşi face atît de convins treaba încît te pomeneşti că şi acum se simte cu picioarele în apă!” îşi zise Dav.

- Ce tot calculezi acolo, Fairy? îl întrebă la un moment dat. De fapt, ştia, dar îşi pierduse răbdarea. Se apropia Ziua transmisiilor, iar Fairy se pregătea pentru acest eveniment, cînd „Speranţa” trebuia să recepţioneze mesajele trimise de pe

---

[35] Tabloul RR al evolutiei stilurilor sahiste prezintă evoluţia acestora pe o spirală ce are drept coloană vertebrală jocul inegral (ilustrat de campioni ca Morphy, Lasker, Alehin, Botvinnik, Spasski, Fisher), iar ca aripi, în stînga – viziunile unor combinativi ca Anderssen, Cigorin, Spielmann, Euwe, Keres, Tal, şi în dreapta – concepţiile unor poziţionali ca Phillidor, Steinitz, Capablanca, Smîslov, Petrosian (vezi amănunte în „*Cronica «en passant fantastică» a şahului*” de Em. Reicher, în Colecţia „Povestiri ştiinţifico-fantastice”, nr. 464, apărut în al 17-lea an al erei cosmice, Bucureşti, Terra) (n.a).

Struve, iar mai toţi pasagerii navei aveau să şi le lanseze pe ale lor. În acea vreme în care comunicaţiile nu cunoşteau încă „purtătoarele transluminice”, zilele transmisiilor erau socotite drept mari sărbători, mai importante chiar decît ajunul anului nou, devenit, în reţeaua pluralităţii lumilor, un reper nesemnificativ.

- Pun la punct cea de-a 28-a transmisie, spuse Fairy. Regret că te plictisesc cu iluminaţiile mele, dar trebuie să repet primele 27 de scheme.

Pe uriaşul tablou-machetă al navei întins lîngă ordinator, opt ochi magici se aprindeau mereu altfel. Dacă nu l-ar fi tulburat din meditaţiile lui, spectacolul i s-ar fl părut lui Dav chiar nostim.

- Şi mai ţine mult, integralistule?

- Nu. Am ajuns la a 19-a schemă.

Dav încercă să-şi reînnoade firul gîndurilor, dar atenţia îi era atrasă necontenit de cele opt luminiţe care de fiecare dată alcătuiau o nouă configuraţie. O fi existînd vreo lege în distribuţia lor? se întrebă distrat. În mod ilogic (după canoanele unui comportament obişnuit), fluxul mental i se mută de la planul atît de important pe care-l rumega la combinaţiile de pe tabloul-machetă. În mintea lui prinse a susura o idee. „Parcă aş fi intrat şi eu cu picioarele în pîrîu”, se zeflemisi singur. Dar abia îşi termină Fairy lucrul şi ieşi din sală, că Dav se grăbi spre ordinator şi-l puse în funcţiune. Reluă de la început operaţiile, contemplînd încordat felul în care se alcătuiră primele douăsprezece „constelaţii” şi se strădui s-o ghicească pe cea de-a treisprezecea: rezultatul corespundea situaţiei survenite cu ocazia respectivei transmisii. Trecu la programul numărul 14 şi-l reconstitui şi pe el corect. Deşi mai simplu decît şahul, noul joc îi dădu o satisfacţie înrudită. Ba chiar îl captivă în aşa măsură încît prin mintea lui Dav soluţiile prinseră să se perinde dincolo de utilitatea lor imediată. „Uite ce nu poate înţelege Umna!” îşi zise zîmbind cînd ajunsese la transmisia a 31-a, care n-avea să aibă loc decît peste ani, cînd el, desigur, nu va mai fi pe „Speranţa”. Apoi, fără să-şi dea seama de ce, ca într-o ciudată supraimpresiune, îşi aminti de Guthrie, de uluitoarea-i planeta, de evadarea lui Lam. Şi într-o clipă, fagurii abstracţi ai jocului de pînă atunci se umplură de o substanţă teribil de reală: modulul 62 din schema 29 conţinea sistemul de alarmă... Problema care-

l frămîntase devenea solubilă! Ah, pîrîiaşul!... Într-adevăr, pentru transmisiile la mare distanţă, computerul principal capta energia diferitelor compartimente ale navei. Cu prilejul unei transmisii, erau alese dintr-un număr de cîteva zeci de module ale gospodăriilor anexe opt elemente ce urmau să fie absorbite şi exoloatate, de fiecare dată altele, niciodată două la fel, pentru ca, practic, nici unul să nu fie privilegiat.

Exista însă o dificultate ce părea să anuleze şansa ivită: lista de restricţii după care programatorul energetic decupla sistemul de alarmă purta, din păcate, numărul 29. O unitate mai tîrziu! Dav se simţi ispitit să corecteze el hazardul... Dar chiar dacă transmisia 28 ar fi fost compusă dintr-un singur semnal memoria ordinatorului ar fi păstrat operaţia, iar Cap şi-ar fi dat seama cine fusese autorul. La acest nod al raţionamentelor lui, Dav intui de la sine mişcarea infailibilă, şi figura-i concentrată i se relaxă într-un surîs copilăresc şi demiurgic.

- Am impresia, îi spuse în aceeaşi zi lui Mooneye, că prizonierul nostru e cam nebun. Fie că l-a năucit ultima-i aventura, fie că-i de felul său megaloman, sigur este că bate cîmpii... Ştii ce susţine? Şi Dav imită rostirea lui Lam, destul de expresiv ca să-i atragă celuilalt luarea aminte: „Ori de cîte ori transmit în spaţiu indicativul LARN oamenii mei îmi răspund dacă şi unde au pus mîna pe o pradă. Numele meu face cît o comoară”...

- Ce rost avea să-ţi divulge secretul său? mormăi căpitanul „Speranţei”. Era neîncrezător, dar curiozitatea îi ciupi totuşi inima.

- Asta m-am întrebat şi eu, spuse simplu Dav. M-am gîndit să nu fie o cursă.

- Cursă, pe naiba! se supără Mooneye. Peste trei săptămîni vom fi pe Struve. Dacă era prin apropiere vreo navă a bandiţilor am fi detectat-o. Cred că ai dreptate... Larn al III-lea este un lăudăros.

După mutra pe care o făcu nu părea însă prea convins nici de ipoteza aceasta. Dar nada aruncată nu putea să nu aprindă imaginaţia ahtiată după afaceri a căpitanului. Tocmai de aceea zilele care urmară i se părură lui Dav îngrozitor de lungi; de cîte ori se găsea singur în cabina sa, cerceta înfrigurat imprimanta calculatorului. Dar degeaba, Cap tot nu se hotarîse să lanseze indicativul comorilor. Să fi ghicit el planul navigatorului adjunct?

Greu de presupus, dar prudenţa lui de „lup al spatiilor” îi frîna adînca-i pornire spre îmbogăţiri fabuloase.

Reţinerea lui Mooneye îi procură lui Dav penibilul sentiment al unui eşec şahist: frumoasa lui combinaţie se dovedise un bluff. Nu-i mai rămînea decît să efectueze el transmisia intermediară. Şi la momentul potrivit, puse în funcţiune computerul. Nu-i veni să-şi creadă ochilor mutarea a 28-a a programatorului de energie fusese executată! După cum prevăzuse, Mooneye nu rezistase pînă la sfîrşit ispitei.

Membrii echipajului împreună cu pasagerii „Speranţei” se îngrămădeau în uriaşa sală de întrunirii aşteptînd nerăbdători să înceapă mereu pasionanta sărbătoare a transmisiilor. Cu toţii se pregătiseră îndelung în acest scop. Fiecare cuvînt al mulţimii de apeluri era drămuit, fiind extrem de scump. Imperativul conciziei le şlefuise tuturora inteligenţa; adesea mesajele dobîndeau o nuanţă epigramatica, iar uneori celor neavizaţi li se păreau de-a dreptul ininteligibile, din pricina laconismului, ceea ce conferea acestui miting solemn aparenţa unui joc plin de umor, dacă nu chiar absurd.

Şi, în timp ce oamenii din marea sală urmareau încordaţi perindarea mesajelor, cu întregul cortegiu de comentarii, glume şi hohote ce se intercalau între momentele strict tehnice, pe culoarele navei, Lam, instruit de Dav, se furişa spre „cuiul” salvator.

Nu este exclus ca Mooneye, să fi fost mai surprins aflînd de evadarea piratului, decît fusese acesta în momentul adormirii lui infrasonore; fiindcă poţi înţelege resorturile unei capcane, dar nu şi pauzele unui miracol. Căci cum s-ar fi explicat altminteri fuga lui Lam? Singurul lucru cert era că sistemul de alarmă nu funcţionase tocmai în răstimpul transmisiilor.

- S-ar fi putut prevedea întreruperea energiei la modulul 62? se adresă furios Mooneye programatorului.

- Nu, bîigui speriat Fairy. Cum să se prevadă? Nici ordinatorul nu ştie dinainte cum va arăta schema calculată. Şi adăugă, ca spre a se disculpa: Dacă nu făceai dumneata transmisia 28 modulul 62 nu rămînea fără curent.

Era o umbră de impertinenţă în replica lui Fairy, dar Cap n-o mai sesiză. În mintea lui parcă se făcuse lumină.

- Nu trebuia totuşi să te las la Lam, mormăi el întorcîndu-se către navigatorul adjunct, dar cuvintele fuseseră rostite mai

mult pentru sine.

- Ce s-a întîmplat? întreba Dav, şi figura lui reflecta o totală nevinovăţie.

- Nimic ! răspunse căpitanul, făcînd stînga-nprejur. În ciuda necazului său, Mooneye nu-şi putu reprima sentimentul desfătător că de data aceasta mintea lui se dovedise mai ascuţită decît a lui Dav.

Pe Struve s-au despărţit, într-adevăr, dar nu înainte de a-şi fi jurat dragoste eternă. Ritualul acesta nu devenise în acel secol de expansiune galactică mai puţin ipocrit decît în mileniul anterior, dar ei credeau sincer în acest jurămînt şi cît e omeneşte posibil s-au străduit să-l ţină. Dav i-a jurat Umnei o veşnică iubire (ştiind că esenţa existenţei lui era s-o înşele cu patima şahului), iar Umna i-a jurat lui Dav că-l va-ndrăgi de-a pururi (deşi însăşi despărţirea lor se datora faptului că ea l-a trădat din dragoste filială).

Ciudat era că tustrei (şi Dav, şi Umna, şi Cap) îşi vedeau de traiectoriile sorţii lor, abia aşteptînd fiecare proxima întîlnire. Ocupată de nucleonica domestică a „Speranţei" (deci cu o treabă importantă, dar minoră, întrucît sub această expresie se ascundea tot străvechea arta culinară), şi distrîndu-se cu recoltarea şi clasificarea astroflorei descoperite în cursul întîmplătoarelor escale, Umna îşi trăia efectiv viaţa visînd la necontenitele lor regăsiri, a căror frecvenţă depindea în special de bunăvoinţa şi abilitatea lui Mooneye. Or, căpitanul tragea întotdeauna un profit substanţial cu prilejul acestor „rendez-vous"-uri siderale, deoarece atunci Dav îi acorda plăcerea de a fi manageru angajamentul contractat cu Federaţia galactică şi să-şi cumpere o mica n.i.[36] sperînd că într-o zi Dav se va muta pe „Întîlnirea", cum o botezase Umna. El însă a preferat să rămînă pe „Invincibilul", chiar atunci cînd, la început, străbătuseră împreună parsecii. Despărţirile se iveau mai întotdeauna din cauza divergenţelor dintre cei doi bărbaţi. Oricît ar fi beneficiat de pe urma lui Dav, Mooneye nu înţelegea să renunţe la propriile-i combinaţii financiare mai mult sau mai puţin tangente legalităţii cosmice, iar aceste încurcături şi zăboviri erau adesea în contradicţie cu agenda competiţională a celuilalt.

Fiindcă, în ciuda aparenţei, Dav dăduse navei sale numele de „Invincibilul" nefiind mînat de orgoliul suveran al celui care

[36] N.I. - navă luminică (n.a.).

într-adevăr nu cunoscuse înfrîngerea; pentru el acest indicativ însemna un mod de a sfida „o anomalie mentală”. Spre a-şi testa fantasticul creier, dar şi spre a pune la încercare însuşi jocul minţii, avea nevoie de o inteligenţă congeneră, de un alt invincibil. Numele navei era, de fapt o chemare. Şi Dav se avînta neobosit ori încotro i se părea că poate descoperi un *alter ego.* Or, în asemenea situaţii, întîrzierile pricinuite de Mooneye îl scoteau pe Dav din sărite. De vreo cîteva ori a luat-o pe Umna cu el, lăsîndu-l pe Cap să se descurce singur. Dar, fireşte, această tactică nu rezolva nimic, deoarece, de cum se încheia un concurs, miraculosul şahist era solicitat în altă parte, şi atunci, în loc să se certe cu bătrînul, se ciorovăia cu fiică-sa, care îl îndupleca de fiecare dată să-şi amîne plecare. Cap revenea spăşit, dar la prima escală povestea reîncepea, aşa că pînă la urmă Dav a preferat, ştiind că dragostea Umnei acţiona în ambele sensuri, s-o lase la tatăl ei, care astfel mai avea o frînă în escapadele lui de afaceri.

N-a trecut mult timp şi numele lui Dav Bogar a ajuns vestit de-a lungul şi de-a latul Federaţiei galactice. Cel mai mulţi îi spuneau „nebunul spaţiului”, cu uimita ironie că un jucător formidabil ca el mai simţea nevoia să înfrunte genunile siderale în căutarea unui rival. Căci toţi ştiau că, în realitate, chiar dacă Dav primea indemnizaţii importante, ele erau un fleac pe lîngă ceea ce ar fi ştiut să obţină un campion, ca, de pildă, legendarul Fischer. În fond, în acea vreme de structurare a unor relaţii universale, itinerariile lui Dav ţineau tocmai un asemenea fir de lumină de la o lume umană la alta. Desigur, nu acest lucru îl urmărea el, dar datorită lui Cosmosul devenise şahist. Şahul - e drept - nu reprezenta decît un simplu cod, dar un cod ce simboliza însăşi inteligenţa, geniul şi farmecul omenesc.

Dacă în alte epoci oamenii îşi conjugară entuziasmul urmărind aventurile unor gladiatori, trubaduri, vedete de film sau sportivi, acum cu toţii erau pasionaţi de periplurile acestui solitar al eşichierului.

Dav juca imprevizibil, adversarilor fiindu-le cu neputinţă să sesizeze consecinţele mişcărilor sale, mal ales cînd îmbrăcau aparenţa banalităţii sau chiar a lipsei de noimă. Cursele lui erau întotdeauna prea îndepărtate pentru a putea fi bănuite şi evitate. Un fel de fascinaţie punea cel mai adesea către mijlocul

partidei stăpînire pe celălalt jucător, ce se pomenea parcă paralizat ori atras de un *maelstrom*[37]. Această forţă represoare a blocajului exercitat de jocul lui Dav nu semăna însă cu maniera superpoziţională a unui Petrosian, să spunem, deoarece, nu de puţine ori, ca într-o auroră borealăea explodau în final faldurile fastuoase, catifelate şi cu fior cosmic ale unor combinaţii de neuitat. Mulţi mari maeştri mărturiseau că pierderea partidei le procura o plăcere de vrajă. Era ca şi cînd ar fi asistat la un spectacol sideral.

Comentariile meciurilor cîştigate de Dav îşi pierdeau şi ele stilul obişnuit: ar fi trebuit să însoţească fiecare mutare a lui cu un semn de exclamaţie sau să pună unul de întrebare după mai toate mişcările victimei, ceea ce ar fi fost aberant. În mod frecvent, exegeţii recunoşteau că jocul bogarian îi pierdea într-un labirint din care nici ei nu pricepeau cum izbîndeau la lumină.

Invincibilitatea lui Dav ar fi trebuit să-i inoculeze un sentiment de superioritate şi astfel să-i taie plăcerea de a mai juca. Dar el izbutea să-şi ţină mereu vie pulsiunea de luptător.

Cînd era în formă, adică de cele mai multe ori, se aşeza cu toată seriozitatea înaintea eşichierului, mai ales că întotdeauna avea ca rivali formidabili maeştri ai planetelor. Desigur, rămînea cîteodată uimit de singularitatea geniului său şahist, dar, întrucît era un om echilibrat, modest şi lucid, extraordinarele-i facultăţi îi apareau drept un rezultat firesc al constituţiei şi al dezvoltării creierului cu care el s-a născut.

- Creierul tău, i-a spus odată un neurocibercriptolog, constituie un caz unic în analele şahului.

- Depinde de cum priveşti problema, i-a răspuns Dav. Dintr-un unghi matematic, mintea mea reprezintă cazul general...

- Adică minţile tuturor celorlalţi nu sînt decît excepţii? l-a contrazis aproape indignat savantul.

- Bineînţeles. Ca şi dreapta care este doar un caz particular al elicei.

- Vorbim despre lucruri deosebite...

- Nu. Vorbim doar în limbi diferite. Mirarea ta mi se pare, dealtfel, surprinzătoare. Fiind un joc matematic, şahul trebuie judecat cu instrumente de aceeaşi natură.

- Encefalul reprezintă însă alt stadiu de organizare,

---

[37] *s. n.* vârtej, vâltoare. (< fr. *maelström*)

protesta omul de ştiinţă. Este ceva viu.

- Creierul e şi el un joc matematic al naturii.

Iată de ce cîştigarea unei partide (mai cu seamă a uneia frumoase) îi procura plăcere, dar aproape niciodată un sentiment de orgoliu, iar remizele îi creau invariabil o stare de nemulţumire.

E drept că nici unul dintre adversarii săi nu se bucura ca el de un palmares indemn. Dar egalitate însemna, în definitiv, confruntarea unor forţe egale. Cît priveşte remizele cu avantaj[38], ele îi apăreau ca veritabile înfrîngeri, indiferent dacă aparenta superioritate era a lui sau a celuilalt. Şi astfel, treptat, această optică pe care o avea încă dn copilărie i-a devenit o etică de joc. Ceea ce numai Philidor mai făcuse cîndva, la Dav s-a transformat în regulă: nulitatea partidei şi-o socotea ca punct pierdut.

Curînd, el înţelese totuşi cauza profundă a unor remize şi posibilele lor foloase. Egalitatea exista adesea doar între forţa lui şi experienţa socială pe care adversarul o acumulase. Diferitele lumi colindate de Dav constituiau tot atîtea laboratoare ce propulsau practica şi teoria şahului. Cu ele se lupta în ultimă instanţă Dav, şi graţie remizelor, putea sonda şi lua cunoştinţă de inovaţiile şi descoperirile făcute în şah de creierul colectiv aflat în cîte un unghi al Galaxiei. Or, această instrucţie indirectă pe care i-o furnizau partidele nule l-a determinat să-şi modifice opinia asupra lor. Acum le aştepta cu nerăbdare; ele i se păreau singurele confruntări într-adevăr pasionante. Dar tocmai fiindcă învăţa prin intermediul lor, Dav ajungea tot mai rar la remize, ceea ce, fireşte, în ochii lui, le mărea preţul.

După un răstimp însă, pesemne saturat de achiziţiile făcute, avu revelaţia unui lucru pe care-l intuise încă de pe cînd aflase de la Lam de existenţa lui Guthrie. Observaţia milenară că jocul de şah era atît luptă, cît şi problemă tăinuită, de fapt, cu consecinţe teribile. Ca problemă, eşichierul însemna pentru orice minte omenească o structură permutaţională *infinită*; ca mod de luptă însă, el opunea doi adversari cu mijloacele lor de execuţie finite. Cantitatea de informaţie a rivalilor lui Dav -

---

[38] Remiză cu avantaj este acea egalitate în care una dintre părţi are avantaj material, insuficient însă pentru a da mat (de exemplu, rege + doi cai contra rege) (n.a.).

experienţa planetară al cărei receptacul erau - sporea direct proporţional cu talentul şi tăria lor de joc. Dar, în comparaţie cu ei, Dav înaintase departe în incomensurabilele spaţii ale şahului. Concluzia era limpede: cîtă vreme nu descoperea un creier mai puternic decît al său, Dav continua doar să varieze pe tema jocului cu sine însuşi.

Iată cum i se consolidase hotărîrea de a-l descoperi pe Guthrie, şi, prin el, pe fantasticul monstru şahist.

Ca toate speluncile galactice care se respectă, „Ochiul săgetat" se găsea surghinuit la mare adîncime sub solul planetei Drian (tocmai la nivelul 157), dar o rafinată originalitate îl cocoţase lacustru (deasupra unor unde artificiale), ceea ce-i dădea aerul unei inocente primitive. Într-unul dintre cotloanele colibei o dibui Dav pe batrîna deşcă siderală, ce răspundea la numele de Guthrie, cînd îndeobşte mai era în stare să răspundă la vreun alt stimul decît acela al zgomotului ingurgitat industrial.

La cel dintîi contact, Dav n-a reuşit să-i smulgă decît cîteva sunete guturale care semnificau, pesemne, umplerea cănii.

- Degeaba încerci să scoţi acum ceva de la el, îi spuse lui Dav lacustrierul. E cu totul zgrombit. Peste două zile însă...

- De unde ştii?

- Ei, asta-i ! Cum să nu ştiu în cît timp îşi beau clienţii rezervele? Şi omul arătă pe un raft un şir de recipiente. Astea au mai ramas. Exact pînă poimîine. Ceva se petrece în burduful său atunci cînd rămîne fără... combustibil - cred că i se revarsă bila - fiindcă o vreme este treaz şi bătăios.

Dav îşi întoarse privirle spre omul implantat pe scaunul de alături: era un bătrîn deşirat, chel, bărbos, cu ochii injectaţi şi pierduţi parcă în neant.

- Şi cine plăteşte consumaţia? Căci s-ar părea că hălăduieşte aici de multişor…

- De multişor! rîse lacustrierul. Cred că n-avem noi împreună atîţia ani... În ce priveşte consumaţia, cine vrei să i-o plătească? Şi-o achită în răstimpul în care este treaz. N-aş greşi dacă aş spune că el e stîlpul localului nostru.

-Da !? făcu bucuros Dav. Nu cumva joacă şah?

- Nu, şahul e o distracţie scîrboasă - aşa zice el. Guthrie joacă flip-flop.

- Asta ce mai e?

- Ai să văzi cînd o să-nceapă nebunia.

Şi nebunia se porni în momentul în care Guthrie, în pană de zgromb, reveni la suprafaţa vieţii de toate zilele. Lacustrierul avusese dreptate să-l socotească pe ciudatul client drept „stîlpul localului”. Amatori veniţi şi din alte sisteme se înghesuiau să joace cu Guthrie flip-flop. Şi fiindcă bătrînul nu putea lupta cu toţi, avea loc, pe lîngă concursurile de triere, o adevărată licitaţie. Sume importante erau vărsate ca un fel de caniotă ce revenea restauratorului, în cazul în care depunătorul pierdea. Cîştigul lui Guthrie - stabilit direct între acesta şi adversarul său de la masă - era evaluat în recipiente cu zgromb veritabil[39]. Jocul propriu-zis părea la fel de trăsnit. Alcătuirile flip-flop-ului aduceau formal cu meandrele dominoului - numai ca în loc de jetoane erau folosite diferite sorturi de sticle cu super-elixire. Prin aceea că piesele puteau în anumite situaţii să fie capturate, flip-flop-ul semăna cu şahul şi majong-ul, iar cu pocherul datorită faptului că miza putea fi suprasolicitată. Toată această insolita mixtură era alambicată şi aleatoriu cu ajutorul unei perechi de zaruri policrome.

Dav nu se angajă imediat în competiţie, deşi, după ce studie o zi jocul lui Guthrie (chiar şi privilegiul de a asista la partide era scump), îşi dădu seama că prinsese destul ca să intre în luptă. Filmul pe care-l făcuse îi întărea această convingere. Voia însă ca, descifrînd anumite posibile izomorfisme între structuri, să aprecieze tăria talentului şahist al bătrînului.

Cel puţin la flip-flop, acesta era, într-adevăr, imbatabil. E drept că majoritatea partenerilor săi se aflau acolo mai mult din orgoliu şi curiozitate decît din vocaţie, dar şi flip-flop-iştii puternici se pomeneau pînă la urmă învinşi. Acum Dav avea certitudinea că Guthrie (o dovedea felul în care reuşea să anihileze loviturile hazardului) era sau fusese un excelent şahist.

- Pe ce jucăm? se interesă Bogar atunci cînd se hotărî să-l înfrunte la rîndu-i pe bătrîn.

- Să începem cu zece carafe. Apoi vom vedea.

---

[39] Zgrombul veritabil - produs doar în laboratoarele din Zgrombovia - era un superelixir bizar, care, în pofida reacţiilor lui euforice, nu dăuna organismului. În epoca în care se desfăşurau evenimentele istorisite, zgrombul nu fusese încă interzis; în schimb, preţul său enorm era, practic, prohibitiv (un recipient obişnuit de zgromb veritabil costa de zece ori mai mult decît un cartuş cu preţiosul element 158) (n.a.).

Guthrie cîştigă uşor şi repede.
- Mai vrei? întrebă indiferent.
- Da.
- Bine, dar acum jucăm pe-un butoiaş de-o sută...
- Primesc. Răspunde-mi, însă la o întrebare.
- Ce-ntrebare? mormăi Guthrie.
- Joci şah?
- Dă-l naibii ! E un joc dezgustător.
- Poate pentru tine. Dar nu mi-ai răspuns. Şi ştiu de la cineva care te-a cunoscut că ai fost un şahist grozav.
- Pe atunci nu descoperisem încă flip-flop-ul. Dar de ce te interesează chestiile astea?
- Presupune că dacă îţi cîştig butoiaşul în loc să ţi-l iau, mă mulţumesc cu... adresa planetei pe care...
- N-are nici un rost, se împotrivi celălalt. Eşti nebun !?... Am uitat-o...
- Poate îţi aduci totuşi aminte de ea...
- De ce-mi iroseşti timpul! se supără unul dintre spectatori.
- Acum e rîndul meu să-ncep, spuse imperturbabil Dav şi mută prima butelcă...
Din nou învinse bătrînul, dar de data aceasta după doua ore de înverşunată luptă.
Era atît de furios şi de uimit, încît ultima butelcuţă pe care o cîştigase o şi goli, de parcă alcoolurile tari ale zgrombului nu erau decît apă.
- Dacă toţi m-ar face să pierd atîta timp unde aş ajunge! bombăni el. Şi nu pricep de ce te-am bătut atît de greu...
- E simplu, spuse dulce Dav. Prima oară am mizat doar pe zece carafe. Nici nu merita efortul. Cum am ridicat potul, parcă mi-a venit poftă de joc. S-ar putea ca, plusînd la o mie de carafe, să te şi bat.
Guthrie se uită chiorîş la Dav şi emise un soi de rîs cavernos:
- Ai de unde să le plăteşti?
Dav îşi scoase din buzunar cunoscutul obiect intitulat p.m.c.[40] şi-l întinse lacustrierului care se holba la el:
- Verifică, te rog, dacă valorez o mie de carafe !

---

[40] p.m.c. – plăcuţă magnetică de creanţe (n.a.).

Omul înşfăcă plăcuţa şi se repezi la c.t.[41]

- Recunoşti ca ai fost şahist? reluă Dav discuţia rămasă-n aer.

- Şi dacă recunosc ce-i cu asta!

- Ar fi un pas înainte. Vreau să-mi spui unde-i planeta pe care ai jucat şah şi cum a decurs toată povestea...

- Nu cumva ai de gînd să mergi acolo? făcu ochii mari Guthrie.

- Ba da. Şi numai tu mă poţi ajuta să ajung...

- După cum văd că joci flip-flop, ar trebui să fiu un criminal... Nu. tinere, îmi pare rău, dar nu-ţi pot spune... Mintea mea veştejită a uitat tot ce-i legat de acel coşmar. Şi nici nu mai ţine să-şi amintească...

Spectatorii din jurul lor urmăreau perplecşi acest dialog năstruşnic.

- Acum ţi-ai găsit prilejul să te pui la taifas? îi strigă lui Dav unul mai nerăbdător. Hai începe o altă partidă sau lasă-mă pe mine...

În momentul acela reapăru lacustrierul.

- Am verificat, îngăimă el transfirgurat de un incomensurabil respect. Poţi cumpăra tot ce-i aici !

Un freamăt de surpriză izbucni în sală.

- Ei, propuse plictisit Dav, ridicîndu-se de pe scaun, jucăm pe o mie de „fiole” sau mă duc să caut un flip-flop-ist ca lumea?

- La naiba izbucni ca pălmuit Guthrie. Îndrăzneşti să vorbeşti aşa de parcă m-ai fi bătut !? Aşaza-te şi joacă!

Partida ţinu aproape cinci ore. Tot Guthrie avea s-o cîştige, dar la sfîrşitul ei era în acelaşi timp radios şi înnebunit de ciudă:

- Mai joci? mîrîi provocator.

- Poate că mai sînt şi alţi amatori, răspunse evaziv Bogar. Şi se întoarse către spectatorii care-l înconjurau.

- Mie mi-a cam pierit cheful, spuse careva. Mai degrabă aş paria pe unul dintre ei.

- Să pariem ! izbucniră mai multe glasuri şi imediat se încinse hora rămăşagurilor.

- Cît ai cîştigat pînă acum? întrebă Dav.

- Alea patru rafturi, răspunse mîndru bătrînul. Fără să socotesc balercile pe care ţi le-am stors ţie. Mi-ar ajunge pentru un an...

---

[41] c.t. – complex de transmisii (n.a.).

- Bine, reluă Dav şi se adresă lacustrierului: Ai spus că pot cumpăra tot ce-i aici. Am cumparat !!. Doar cele patru rafturi nu-mi aparţin. Ne-am înţeles?

- Da, murmură copleşit vînzătorul.

- Ce vrei, de fapt, cu tot circul ăsta? rosti cu glas scăzut Guthrie, vădit contrariat.

- Să te bat!

- Dar... dar nu vezi că nu eşti în stare?! bîigui campionul flip-flop-ului şi nu putu sa-şi sugrume dorinţa de a seca o nouă butelcuţă cu zgromb.

În sufletul său se petreceau nişte reacţii ciudate. Nici unul dintre învinşii lui de pînă acum nu cutezase (din pricina mizei enorme) să-l înfrunte mai mult decît o dată. Nebunul din faţa lui se încumetase totuşi s-o facă de trei ori şi se părea că nu va da înapoi nici a patra oară să se arunce în luptă. Şi, deşi învinsese mereu, bătrînul avea gustul de cenuşă al înfrîngerii: în jocul necunoscutului descifrase o forţă teribilă. Însăşi chinuitoarea şi lunga rezistenţă pe care i-o opunea era o dovadă. Mai mult încă: o insolentă sfidare.

- Am impresia că eu nu te pot bate, dar ţie ţi-e frică să joci cu mine, spuse într-o doară Dav, şi celălalt simţi că ia foc.

- Singur ţi-ai căutat beleaua! replică bătrînul cu o furie de gheaţă. Am vrut să te cruţ. Îţi mai ofer şansa să pierzi. Vom juca pe tot ce-am cîştigat pînă în acest moment. Dacă te bat faci praf o avere, dar te poţi socoti fericit. Dacă însă învingi eşti ca şi mort. Nimeni, după ştiinţa mea, nu s-a mai întors viu de acolo.

Şi-au început a patra repriză.

Spre stupefacţia tuturora, ostilităţile n-au durat de data aceasta decît un sfert de oră şi s-au încheiat prin victoria lui Dav.

Palid, Guthrie contempla cu jale nepreţuitele rafturi pierdute şi bolborosi:

- S-au dus! Acum sînt toate ale tale...

- Te ascult, îi ceru impasibil Dav.

- Îmi împrumuţi un şip?

„Dacă mai continua să bea, îşi zise Dav, în curînd n-o să mai fie bun de nimic”.

- Mai întîi achită-ţi datoria.

- Ha, ha, ha! scheună cu o nebunească veselie Guthrie. Ţi-e teamă că n-ai să cazi în cursă! Şi se gîndi: „Trebuie să-l fac să

mai joace o dată! Totul n-a fost decît o întîmplare stupidă. Poate chiar a trişat cînd a aruncat zarurile...” Bine, îţi voi răspunde, reluă cu glas tare. Dacă însa n-ai să pricepi răspunsul meu înseamnă că n-ai ce căuta acolo. Planeta aceea belstemată se găseşte undeva pe un plan pe care, aici, dacă jucăm cu albele, îl intersectează traiectoria lui Drian, iar departe, pe cîmpul negrului, orbita lui Blasphem... Mă urmăreşti? se întrerupse batjocoritor Guthrie.

- Pînă acum n-ai spus mare lucru.

- Atunci deschide-ţi urechile şi ascute-ţi mintea! Drian este regele alb, iar Blasphem e regele negru, şi tot acest eşichier sideral a încremenit la a 33-a mişcare din a treia partidă jucată de Kim Kerim împotriva lui MŞ-8[42]. Ai înregistrat?

- Da.

- Lanţurile de pioni, le vezi?! rînji răutăcios bătrînul. Şi, fiindcă Dav nu-i răspunse, continuă dispreţuitor: Pionul cel mai avansat ai negrului este mormîntul pe care-l rîvneşti. Şi iar izbucni în rîsul său strident: Să nu pretinzi că n-am jucat cinstit! Ce-ai rămas aşa, năuc!?

De fapt, de mult nu-l mai încercase pe Dav o asemenea plăcere şahistă. în clipele în care păruse năucit, creierul său lucrase vertiginos, pentru ca, în final, să fulgere un nume: Tehom! Dar dacă nu-i decît scornirea unui beţiv senil?”

- Mai joci? întrebă simplu Dav şi bătrînul oftă de nerăbdare.

- Ai zis că-mi dai un şip...

- Ia-ţi! se învoi Dav. Deşi ar putea să-ţi strice. Şi, în timp ce Guthrie deşerta în seceta gîtlejului său o nouă butelcă, îl întrebă: Acolo... există un număr de partide fix sau poţi încerca oricîte?

- Douăzeci! hohoti celălalt. Nici nu ştii unde ai să ie duci şi te interesează cîte partide ai să joci?

- Nu ştiu, dar am să aflu curînd, rîse şi Dav. Mizăm tot zgrombul de aici. Iar de data aceasta îmi vei răspunde clar: numele planetei dacă-l are şi coordonatele ei.

Sala era tălăzuită de vacarmul spectatorilor grăbiţi să încheie noi pariuri, ale căror cotă urcau în săgeată.

- Joc, spuse hotărît Guthrie, dar mai împrumută-mi cinci şipuri.

---

[42] Cea de-a opta maşină de jucat şah a lui Kim Kerim (n.a.).

- Vrei sa mă laşi fără adversar? se împotrivi bănuitor Dav.

- Îţi jur: din acest punct de vedere joc fair. De altfel, continuă culant bătrînul, chiar dacă m-ar turti, peste cîteva zile s-ar duce efectul zgrombului şi m-ai avea din nou la dispoziţie. Dar nu te mint. Pot goli şi zece fiole din astea fără să-mi facă rău. Dimpotrivă. Ele îmi vor da puterea să te înving. în această privinţă îţi declar deschis: voi fi necruţător şi perfid. Şi nu numai pentru că vreau să-mi recîştig avutul, ci şi ca să te scap de la o pieire sigură. Ceva din nebunia ta mi-a amintit de tinereţe...

- Nu mai sporovăi atît şi joacă, îl întrerupse Dav, împingîndu-i sub nas cinci butelcuţe.

- Vrei să mă scoţi din fire... Fie! Aruncă zarurile!

Şi bătălia reîncepu în tăcerea desăvîrşită a celor înghesuiţi în marea hrubă a „Ochiului săgetat”. Bătrînul acţionă din deschidere energic, imaginînd cele mai neverosimile poziţii de agăţare şi învăluire. În primele trei ore de joc, înverşunarea şi înde!ungata-i experienţă l-au handicapat serios pe Dav, care a fost în cîteva rînduri cît pe-aci să cadă în capcanele întinse. L-a salvat fenomenala sa capacitate calculatorie, graţie căreia a putut dizolva de-a lungul secvenţelor ulterioare gravele slăbiciuni de prindere. O data l-au ajutat şi zarurile, ale căror culori, coincizînd cu acelea ale mişcării lui Guthrie, i-au anulat acestuia o serie de încolăciri în avans.

- Nu te bucura! făcu sumbru bătrînul. încă nu ştii ce te aşteaptă. Aici şi mai ales *acolo.* Eu îţi întind curse, dar planeta aceia afurisită te va atrage fatal pe solul ei pustiu... Pe dunele de calcar, ca o mare de şerpi, nu vei găsi decît o singură oază... Ha, ha! Un cimitir de astronave... Te vei simţi absorbit de o gură de iad... Şi printr-o galerie... Deodată, observînd mişcarea pe care o făcuse Dav, se întrerupse şi porunci lacustrierului: Adu planşele înclinate, arcurile, podurile!... Şi butelcile cu ambalaj magnetic.

Şi în runda a treia - cea care durase cinci ore – „cîmpul de luptă” fusese prelungit, ca să poată cuprinde mulţimea de şerpuiri iscate în jocul complicaţiilor. Acum însă imaginaţia demenţială a lui Guthrie recurse la ceva ce numai foarte rar se mai văzuse în meciurile de flip-flop: jocul topologic.

- Pînă acum n-ai mai jucat aşa, remarcă Dav atunci cînd adversarul său prinse a-şi construi nişte structuri în spaţiu.

- N-am mai jucat fiindcă n-aveam nevoie, dar este

regulamentar. Sînt permise orice figuri posibile.

Şi, hohotind satanic, bătrînul clădi un pod suspendat peste masa de joc. Uimiţi şi încîntaţi, toţi privitorii îl aplaudară în delir.

- Ei, te predai! rînji Guthrie, golind cu obidă al treilea şip cu zgromb.

- De ce aş face-o? răspunse cu o stranie veselie Dav. În sfirşit, jocul îmi pare aproape şahist de frumos!

În mod paradoxal, tocmai atunci cînd Guthrie credea că şi-a copleşit adversarul, acesta avu certitudinea izbînzii. Forţa de calcul a lui Dav era atît de uriaşă încît, asemenea unei arme care devine eficientă doar cînd bate foarte departe, abia în configuraţiile labirintice create de noua ipostază a disputei se putu desfăşura din plin.

Pe cînd cei doi rivali îşi construiau capcanele spaţiale, lacustrierul porunci ca pereţii speluncii să fie scoşi, iar temelia clădirii să fie mărită, astfel încît asistenţa să nu stînjenească manevrele luptei. Trecuseră şase ore de joc. De pe masa startului, structuri cu ciorchini de butelci policrome se avîntau tridimensional, se înfăşurau, se lăţeau, se arcuiau îndrăzneţ, străpungeau pista de pornire, ca să-şi reia traiectoria de sub masă (aceasta trebui curînd să fie înălţată, iar combatanţii începură să opereze cu ajutorul unor scări şi podeţe improvizate).

Pe măsură ce complicaţiile sporeau, Dav se simţea tot mai în largul său. Guthrie deşertase încă două şipuri, avea ochii injectaţi (din pricina iritării sau a elixirului?) şi-şi spunea că e momentul să zvîrle în bătălie atuul hotărîtor.

- Uite ce voi face acum! îi suflă potrivnicului său la ureche printre aburii de zgromb. Şi, spre uimirea tuturora şi chiar a lui Dav, bătrînul montă deasupra magistralei o bandă-Moebius. Daca pici în ea - reluă ca halucinat - eşti ca şi pierdut: te vei învîrti într-una pe un singur plan.

Bogar gîndi că, din punct de vedere plastic, flip-flop-ul e probabil cel mai încîntător joc din Galaxie. Dar structurile severe ale şahului, ca nişte fugi de orgi siderale, îl atrăgeau totuşi mai mult.

- Nu ai scăpare, gîfîi bătrînul. Nici aici, nici *acolo.* Totuşi, dacă pierzi acum eşti un om norocos.

- Nu voi pierde, îi răspunse Dav. Sau voi pierde doar dacă vreau.

Stăteau cocoţaţi pe scările lor înalte şi-şi vorbeau în şoaptă, dar cu un fel de vrăjmăşie tandră.

- Nu vezi? Dinandins ţi-am construit laţul ăsta topologic. Am calculat toate probabilităţile zarurilor. Orice ţi-ar cădea, eşti captiv la infinit.

- Aşa e, uiţi totuşi că mai am o mişcare de încolăcire...

- Ce contează! N-ai voie să revii pe drumul obişnuit. Te poţi încolăci cît vrei în labirintul tău... Hai, primeşte-ţi înfrîngerea. Ai jucat, într-adevăr, grozav, dar, spre binele tău, ai pierdut.

- Nu, spuse sec Dav. Am o ieşire la care nu te-ai gîndit.

- Fie-ţi milă de tine! murmură bătrînul, brusc cuprins de nelinişte. Nimeni n-a scăpat de *acolo...*

- Nimeni? Dar tu cum ai scăpat?

- Eu... şi în ochii lui Guthrie luci o văpaie drăcească. Eu am învins maşina.

- Atunci o voi învinge şi eu.

- N-ai cum, fiindcă nu ştii unde e.

- Ai să mi-o spui cînd te voi bate.

- Nu mai joc cu tine, îmi ajunge cît am cîştigat acum.

- Aici te-nşeli. Din capcana în care m-ai băgat, construiesc în sus o lungă dublă bandă a lui Moebius, şi la mutarea următoare eşti prins şi tu. Aşa că partida e remiză, iar zgrombul rămîne al meu. Bătrînul se holbă stupefiat la Dav şi cu mîna tremurîndă goli ultima „fiolă” de elixir. Şi nu uita că îmi datorezi şapte şipuri. Aşa că-ţi propun un tîrg convenabil. Spune-mi numele planetei şi te las să cîştigi.

- Tehom! bîîgui Guthrie la capătul puterilor.

Abia atunci crezu Dav că şi-a terminat misiunea pe Drian şi, cu gîndul la suprema bătălie a vieţii lui, coborî ţeapăn de pe scară.

Şi Tehom, acest cuvînt care unui popor arhaic îi trezea spaimele abisurilor, lui Dav Bogar îi insufla sacra voluptate a implacabilei confruntări cu genunea.

Îndemnat de afinitatea bioformelor asemănătoare, Dav se îndreptă imediat spre unul dintre grupurile de umanoizi. îi veni în întîmpinare un ins nu prea înalt, îmbrăcat, ca şi ceilalţi tovarăşi ai săi, într-un trening modular. Aşadar pentru ei

atmosfera era respirabilă.

- Bun sosit! îi spuse în a treia limbă galactică individul, schiţînd cu singurul său ochi spîn de gene un zîmbet care lui Dav îi păru suspect. Avea o faţă vînătă şi brazdată de cute adînci. Cînd ai căzut în cursă, cred că nu te aşteptai să găseşti un asemenea bîlci...

- Poate că mă aşteptam, îi răspunse Dav. De unde eşti?

- De pe planeta Glaf din sistemul Sargami...

- Noi îl numim Procyon...

- Asta înseamnă că vii din...

- Nu, sînt un cebe[43], dar părinţii mei au fost de pe Terra.

Ceilalţi umanoizi îl înconjurară, şi Dav observă că majoritatea aveau obrazul unor bătrîni.

- S-ar zice că sînteţi de mult aici.

- Ultimul dintre noi care a debarcat în această hrubă a făcut-o acum vreo cinsprezece ani. Dar - îl vezi pe Krumch, moşneagul care zace în fotoliul acela? - el a picat acum vreo tresprezece decenii... Era un cebe ca tine şi a ajuns aici de mic.

- Pentru el infernul a fost ca un orfelinat, rîse strîmb un tip cu capul verzui, trapezoidal şi cu urechile clăpăuge.

- De ce nu-ţi scoţi ţoalele astea siderale? întrebă un lungan pe care, după înfăţişarea lui păsărească, Dav îl bănui de pe o planetă din Capella. Nu-i nevoie, continuă el, văzînd că Dav îşi consultă atmoscopul. Toţi muritorii din clasa HH pot respira excelent în aerul de-aici. Şi, în timp ce noul venit îşi trase de pe cap casca, adăugă cu un fe! de orgoliu antropomorfic: E limpede că vizuina asta a scornit-o doar unul ca noi!

- Şi n-aţi încercat să ieşiţi din colivie? îi cercetă Dav, adoptînd stilul lor. Nu-i răspunseră. Aşadar n-aţi reuşit? Rîseră răutăcios în cor. Şi mesele astea ce rost au?

- Sînt mese de şah. N-ai auzit niciodată de acest joc? şi din nou prinseră a hohoti cu un soi de veselă disperare. Chicotea tuşit pînă şi bătrînul care zăcea în fotoliu.

- Ba am auzit, rîse şi Dav. Tocmai din pricina şahului am descins aici. Spre deosebire de voi, n-am căzut în cursă, ci am venit dinadins ca să joc şah. Înţelegeţi?

Hohotele tuturora amuţiră, dar după cîteva clipe erupseră din nou, asurzitor. Peste obrajii scofîlciţi ai moşneagului şiroiau

---

[43] CB – cosmobăiat sau cosmoboy, adică un om născut în spaţiul cosmic (n.a.).

lacrimile cînd se hotărî să articuleze cu greu:

- Omul acesta este nebun!

- Poate că ai dreptate, bătrîne, zise Dav. De altminteri, aşa mi s-a şi spus: ***nebunul spaţiului***.

Umanoizii fremătară şi parcă o undă de simpatie se distingea în larma lor.

- Bine, nebunule! spuse Krumch. Avea figura unui înţelept, şi dintre fiinţele cu aspect uman aducea cel mai mult cu Dav. Nimic mai lesne, decît să facem o probă. Duceţi-mă la o masă! porunci el.

- De unde eşti? întrebă Dav pe cînd îşi potriveau piesele.

- Epsilon Eridani numiţi voi sistemul de unde veneau părinţii mei. Joacă tu cu albele. Cînd am căzut aici, n-am avut mai mult de doi-trei ani. Ai mutat bine, dar sîntem abia în deschidere. Aş putea susţine că toată viaţa n-am făcut altceva decît să joc şah. Am fost învăţat să joc şah după cum pe planete copiilor li se dă o meserie vitală. Nu cred că e bună ultima ta mişcare. Probabil că mintea mea era potrivită pentru această îndeletnicire, fiindcă la început foarte rar m-a învins cineva, iar apoi nimeni n-a mai fost în stare s-o facă. Nu te-ai descurcat rău. Înseamnă că eşti mai primejdios decît pari. Dar atunci de ce nu joci mai agresiv?

- Fiindcă îmi place să joc cu tine, surîse Dav.

- Să joci sau să te joci?

- Şi una, şi alta.

- Nu te bucura prea curînd. Şi nu te întrebi de ce totuşi n-am îndrăznit să intru în sala în care se joacă pe viaţă şi pe moarte?

- Nu, deoarece deocamandată nu cunosc regulile celuilalt joc.

- O clipă! Ai nişte manevre foarte ascunse. Chiar ţi se părea că mă poţi încolţi atît de repede? Dar să revenim la discuţia noastră. Nu este vorba de un alt joc, ci de un alt adversar: o maşină extraordinară sau un om cu un creier teribil, căci îndărătul maşinii tot mintea unui om trebuie să fie. Nimeni nu ştie însă nimic, fiindcă nimeni nu s-a mai întors vreodată de acolo.

Şi bătrînul arătă cu mîna înspre un ieşind semielipsoidal, ca o intrare ce se vedea în mijlocul peretelui din fund al imensei incinte.

- Şi au încercat mulţi să intre?

- Mulţi, dar nimeni nu s-a mai întors să povestească ce i s-a-ntîmplat.

- Se zvoneşte că totuşi cîţiva ar fi scăpat. Eu n-am ajuns să stau de vorbă decît cu unul, bătrîn şi el, cam smucit şi beţiv.

- Se ştie aşadar de planeta aceasta şi nu s-au gîndit să ne salveze!?

- Circulă fel şi fel de poveşti. Nimeni însă nu le ia în serios.

- Dar tu cum de le-ai luat?

- N-ai spus chiar tu că eu sînt nebun! zîmbi Dav.

- Nebun nenebun, ai profitat de discuţie şi iar ai încercat să mă-nvălui, mîrîi Krumch. Uite ce-ţi răspund eu.

- Joci grozav, unchiaşule! exclamă Dav. De ce n-ai cutezat să te salvezi?

- Poate că mi-a fost teamă, gemu bătrînul.

- Teamă de maşină?

- De maşină sau poate de lumea exterioară. Eu nu ştiu decît să joc şah. Chiar dacă scăpăm de aici, ce era să fac. Nu mă pricep la astronave... Odată ajuns afară, aş fi fost ca mort. Aici ne dau de mîncare, de băut, cei dintr-o altă bioclasă primesc gazele necesare respiraţiei... Aici am tot ce-mi trebuie ca să supravieţuiesc. Am trecut de o sută treizeci de ani şi-o să mai trăiesc cîteva decenii... Ai început să complici îngrozitor jocul. Vezi să nu cazi în propriile tale capcane. În ceea ce-l priveşte pe omul cu care ai discutat, nu este exclus să fi spus adevărul. Am impresia că vreo patru dintre tovarăşii mei de captivitate au reuşit să scape.

- Ce te face să crezi asta?

- Există acolo două uşi.

- Nu se vede nimic.

- Acum nu, dar de îndată ce intră cineva, peretele devine transparent...

- Şi cum poate pătrunde cineva dincolo?

- Păşeşti pe o mică platformă din faţa intrării, şi ea se deschide automat. Tot ritualul acesta se moşteneşte din generaţie în generaţie, căci, probabil, construcţia dăinuie de cîteva secole...

- De cîteva secole? Şi cei care mor?

- Cei care mor sînt vîrîţi în nişele de colo, iar restul e treaba maşinii. Dar e absolut stupidă mutarea ta! Unde vrei să

ajungi?

Pînă atunci mai mult vorbiseră, piesele fiind mişcate aproape fără nici o pauză. Şi deodată moşneagul rămase pe gînduri.

- Spuneai că sînt acolo două uşi... stărui Dav.

- Să sporovăim mai puţin şi să jucăm mai atent, hîrîi tuşind Krumch. Aşa... în sfîrşit înţeleg... Ai avut un plan nemaipomenit, dar n-ai fost destul de subtil. Dacă mişcarea nu ţi-ar fi fost atît de bizară m-ai fi păcălit... Ha! ha! ha! Bătrînul tresăltă radios în fotoliul său. Putem continua. Da, două uşi. Doar de patru ori s-a deschis uşa din dreapta. Încolo, după fiecare întîlnire nefericită, se deschidea uşa din stînga.

- De unde ştii cum erau partidele.

- „Ecranul” rămîne luminat atîta timp cît cel dinăuntru n-a părăsit sala, iar în momentul în care acesta se ridica de la masă îmi dădeam seama dintr-o privire cum s-a terminat partida. Or, de fiecare dată cînd s-a deschis uşa din dreapta, lupta s-a încheiat remiză. Dar ce faci?! Pierzi calitatea jucînd astfel.

- Ţi-o dăruiesc, bătrîne. De altfel o meriţi.

- Iar mă sileşti să-mi pierd timpul cu calcule astronomice.

- Nu te silesc, dar tu nu vrei deloc să cedezi...

- Chiar speri să mai baţi?

- Nu ştiu: Joci formidabil şi ca să pot cîştiga, te atac unde bănuiesc că eşti mai slab: te împing în labirintul variantelor.

- Mă împingi?! Mă îmbrînceşti! Dar stai, copile, nimeni nu mă poate obliga să-ţi iau turnul...

Dav rîse şi-i ţinură hangul chiar şi chibiţii care nu erau jucători prea puternici: înţelegeau cu toţii că bătrînul nu mai avea siguranţa dinainte.

- Şi mai departe?

- Şi mai departe, poftim! Mut acest nevinovat pion...

- Nu, m-am referit la cele două uşi, la cele patru remize şi la beţivanul de Guthrie care s-a lăudat că a bătut maşina.

- Minte! ţipă indignat Krumch. Nimeni n-a bătut vreodată maşina. Măcar de o sută treizeci de ani încoace. N-ai putea să mi-l descrii pe individul ăla?

- Îl recunoşti? şi Dav scoase din haină microfilmul pe care-l făcuse în spelunca lacustră.

Bătrînul îl studie îndelung, apoi mormăi:

- Cred că-mi amintesc de mutra lui. Minte.

- Adică n-a zmuls decît egalitatea...

- Da. Apoi a părăsit încăperea prin uşa din dreapta şi după cîteva ore, caverna noastră a trepidat ca atunci cînd îşi ia zborul o astronavă. Şi la venirea ta am simţit vibraţiile coborîrii... Iar îmi arunci nisip în ochi! Acum laşi în priză chiar dama.

- Uită-te mai bine! N-ai altă cale decît s-o iei.

- Probabil, răspunse cam indispus celălalt, dar dacă ţi-o iau îţi activez atacul şi nu mai am şanse de victorie.

- Tot ce mi-ai istorisit a fost din cale afară de interesant! Primeşti remiza, bătrîne?

- O primesc, du-te naibii! N-am mai jucat în viaţa mea o partidă atît de ciudată. Şi acum ce-ai de gînd?

- Să fac ce n-ai făcut tu: să intru în cuşca fiarei.

- Ţi-am mai spus că, afară, viaţa mea nu valorează nimic.

- Eşti lipsit de fantezie. Aţi încercat să pătrundeţi dincolo doi oameni? Tu, să zicem, împreună cu cineva care să nu joace şah, dar care să ştie cum se dirijează o cosmonavă...

- De cînd trăiesc aici nu i-a trecut nimănui prin minte un asemenea lucru.

- Dar acum ţi-ar putea trece?

- Vrei adică să intrăm împreună?

- De ce nu? Eu oricum mă voi duce. Tu însuţi ai afirmat că o remiză deschide uşa din dreapta. N-am nici o îndoială că o remiză voi reuşi să obţin. Îndărătul maşinii - tot tu ai spus - există creierul unui om. Or, nici o făptură n-a fost în stare să mă bată vreodată. Şi Dav se ridică de la masă. De altminteri, sînt sigur că şi tu ai putea să realizezi o remiză. Dar, zi, cîte partide are dreptul să dispute cel care se-ncumetă să intre?

- Nu le-am numărat.

- De ce? Ar fi fost interesant...

- Crezi? Chiar de ce nu le-am numărat?

- Fiindcă erai convins că n-ai să fii niciodată adversarul maşinii...

- Nu numai din cauza asta... Ba nu din cauza asta. Acum ştiu: cel care joacă „în cuşcă” acoperă tabla aşa că de aici nu-i posibil să-i urmăreşti mutările decît întîmplător, cînd se ridică de la masă. Partida - pricepi? - nu-mi trezea nici un interes. Doar configuraţia finală îmi spunea ceva, şi aceasta în cazul atît de rar al unei egalităţi.

- Totuşi nu ţii minte nimic? Se jucau zece partide?

- Poate şi mai multe...

- Guthrie susţinea că numărul maxim era de douăzeci.

- Din nou a minţit.

- Eşti chiar atît de sigur?

- Da. N-avea în nici un fel posibilitatea să afle numărul maxim. Să presupunem că a obţinut remiza la al douăzecilea round. De unde ştia el, de vreme ce a şters-o, că altcineva n-a ajuns la acelaşi rezultat după cincizeci de partide?

- Şi ai impresia că s-au disputat cîndva atîtea?

- Nu. Vreau doar să spun că nimeni nu ştie nimic şi că deci beţivanul tău este pur şi simplu un mitoman.

- Nu-i exclus, dar mitomanul a forţat totuşi accesul în ucigătorul sanctuar. Ei, mă-nsoţeşti?

Bătrînul nu răspunse. Ochii săi priveau parcă fascinaţi spre peretele dindărătul lui Dav. Acesta se întoarse ca ars şi, văzînd ieşindul semielipsoidal luminat ca un ecran, fugi într-acolo. Cel dinăuntru era tocmai cefalopodul întîlnit la coborîrea pe Tehom.

Dav ciocăni în peretele transparent ca să atragă atenţia făpturii de dincolo; apoi izbi din răsputeri cu un obiect metalic; se zbătu în zadar: materialul care despărţea cele două încăperi avea o duritate extraordinară, ba chiar insonoriza toate loviturile. Astronautul cu trup de caracatiţă stătea cu spatele spre el, acoperind masa de şah. Îşi agita grotesc unul dintre tentacule. O curiozitate rece puse stăpînire pe Dav: sub ochii lui se înfruntau două lumi.

Pe braţele astromoluştei (căci totuşi braţe erau de vreme ce aparţineau unei fiinţe cugetătoare) începură din nou să scînteieze nervos fotoforii. Pe urmă bizara creatură zvîcni ca şi cînd s-ar fi mîniat şi, îndepărtîndu-se puţin de locul unde stătuse, îi dădu lui Dav posibilitatea să vadă eşichierul. Dintr-o ochire, remarcă pe tablă dispoziţia absurdă a pieselor... Caracatiţa nu cunoştea jocul!

De cealaltă parte a mesei se vedea corpul maşinii: o viziune rudimentară a unui trup omenesc. Un cap cubic pe trunchiul-paralelipiped şi tijele braţelor. Senzorii luminoşi ce închipuiau ochii sclipeau şi ei parcă uimiţi. Apoi lucrurile se precipitară. Cefalopodul scoase rapid dintr-un buzunar un mic obiect şi cu un jet de laser biciui faţa, pieptul, articulaţiile maşinii. În aceeaşi clipă un val orbitor irumpse dinspre ea şi, mai înainte ca întreaga încăpere să fie inundată de un nor verde-

violet, apucară să întrezărească deschiderea uşii din stînga. Ecranul se stinse încet fără să se mai poată distinge nimic din drama de dincolo.

- Ai priceput ceva? murmură Krumch.

- Un amănunt esenţial, răspunse Dav.

- Că nimeni nu poate învinge în nici un fel monstrul?

- Nu. Am recunoscut eşichierul de onix.

- Vorbeşti aiurea!

- Dimpotrivă! încep să-mi dau seama cum stau lucrurile: maşina este opera lui Kim Kerim. Şi, observînd figura perplexă a moşneagului, Dav continuă: Kim Kerim reprezintă una dintre culmile şahului, alături de anonimul care a plăsmuit jocul minţii, alături de fenomenalul Alehin sau de Acuaria...

- N-am auzit de ei? Şi de unde cunoşti eşichierul...?

- Toate muzeele de şah au cîte o copie.

- S-ar putea ca masa văzută de tine să fie si ea o copie.

- Într-adevăr, dar una originală... Ei bine, vii cu mine?

- Să nu crezi că m-a speriat scena la care am asistat.

- Dar ceva tot te îngrozeşte...

- Lumea de afară. Ştii, am auzit că, scoase din fundul mării la suprafaţă unele animale pier într-o clipă...

- Eu totuşi voi intra. Doar pentru aceasta am venit.

- Încerc să te-nţeleg... Dar dacă reuşeşti ai să te mai întorci?

- Fără doar şi poate. Ca să-ţi povostestesc ce s-a întîmplat acolo...

Un astru iluzoriu declină în incintă, amăgind cu o noapte artificială. Dav se izolă într-o alveolă încastrată în perete şi adormi de cum închise ochii... Visă o nesfîrşită partidă de şah începută parcă la începutul lumii. Nimeni nu ştia să-i spună în ce constă premiul, dar ceva nelămurit îl făcea să creadă că era enorm, poate chiar infinit...

Păşind pe mica platformă din faţa intrării, Dav se întrebă cu îngrijorare dacă astromolusca nu deteriorase maşina. Ar fi însemnat să rămînă captivi; deşi Kim Kerim ar fi reuşit într-un fel să-şi repare instalaţia. Se gîndi că legendarul şahist avea peste trei sute de ani, dintre care vreo două le-a petrecut pe Tehom. Oricum, trebuia să fie atent! Bătrînii sînt nişte fiinţe curioase.

În clipa în care peretele glisă lateral, sanctuarul li se înfăţişă intact, de parcă nici o bătălie nu l-ar fi răvăşit adineaori.

Dav percepu murmurul de uimire al celor adunaţi îndărătul său, apoi peretele se închise la loc.

Întorcîndu-şi privirile, nu-i mai putu vedea pe cei din marea sală: intrarea devenise opacă. Pentru a nu-l distrage pe cel care joacă?...

Maşina (sau cel care o conducea) începu să vorbească. Pronunţa acelaşi lucru în diferite graiuri: în paleoamericană, în vechea rusă, în chineza de la începutul mileniului III, apoi reluă întrebarea în prima galactică:

- Ce limbă alegi?

- Galactica, răspunse Dav, dîndu-şi seama că stăpînul acelor locuri rupsese contactul cu lumea de cel puţin două secole.

- Ai arme?

- Da.

- Ai văzut ce s-a-ntîmplat cu celălalt...

- Am văzut, dar arma mea e mai puternică.

Încăperea aducea cu o antică absidiolă, austeră, dar intimă. Pereţii, podeaua şi plafonul metalo-ceramizaţi aveau imprimat acelaşi motiv punctual, ca nişte ochi de păun, care deodată prinseră a sclipi multicolor.

- Contoarele nu decelează nimic din ceea ce ar putea constitui o armă.

- Contoarele tale sînt inutile fiindcă arma mea este creierul meu.

- Atunci aşază-te şi să începem! Eu joc cu albele. Aşa vrea Kim Kerim, rosti maşina ca pe-o formulă, dar sintagma suna şi ca o scuză.

Pînă la urmă tot s-a recomandat, gîndi satisfăcut Dav şi se instală în fotoliul din faţa eşichierului de onix. Piesele, aranjate la locul lor, aveau o formă simplificată, geometrică: regele era un cilindru, dama - o hemisferă, turnurile - paralelipipede, nebunii - conuri, caii - piramide, iar pionii - mici cuburi.

Maşina îşi întinse braţul drept şi, apuncînd cubuleţul de la a2, îl împinse pe a3. Această mutare îl miră pe Dav, ba chiar îl cam irită deoarece o socoti un fel de provocare ironică. Răspunse e7-e5, întrebîndu-se cine era adevăratul său adversar. În cazul în care Kim Kerim fusese creatorul maşinii (ceea ce acum era sigur) şi dacă mai trăia nu i-ar fi fost greu să conducă în persoană operaţiile partidei, temerarii ce se aventurau în

sanctuar fiind destul de rari. Totuşi rapiditatea cu care se desfăşuraseră lucrurile îl făcea pe Dav să aibă îndoieli: cum de izbutea venerabilul şahist să se mobilizeze atît de prompt? Maşina continuă cu c2-c4, intrînd astfel, printr-o intervertire a culorilor, în apărarea pe care cartea dăruită odinioară de Mer Hlavon o numea siciliană. Dav alese urmarea Cb8-c6, adică o variantă „închisă”, graţie căreia voia să reducă la minimum efectul primei mutări a maşinii.

Îl invadă o plăcere cum nu mai cunoscuse nicicînd, iar emoţia ce o însoţea provenea probabil tocmai din singularitatea evenimentului. Maşina răspundea prompt la fiecare mutare a rivalului ei. Avea un fel de a gîndi simplu, dar eficace, şi lui Dav îi păru că recunoaşte stilul magnific al lui Kim Kerim, dar mai structurat şi mai profund. N-a stat de pomană aici bătrînul atîta amar de vreme, îşi spuse admirativ. În sfîrşit, găsise o minte geamănă!

Niciodată, de cînd se ştia, Dav nu reflectase la o mişcare mai mult de douăzeci-treizeci de secunde, mănunchiurile de variante pe care le putea calcula situîndu-se la o adîncime intangibilă, departe de forţa oricăruia dintre adversarii întîlniţi. Or, pentru prima dată avu impresia că receptează un mesaj abisal.

- Care este timpul de gîndire? se pomeni interogînd cu glas tare.

- Cît poţi rezista fără să te hrăneşti? îi întoarse întrebarea maşina.

- Ce legătură are?!

- În peretele din stînga ta este un automat de întreţinere bio. Ca să-l foloseşti, trebuie să efectuezi în prealabil o mutare pe eşichier. Între două mutări alimentare, te poţi gîndi cît vrei.

- Excelent ticluit! murmură Dav. Şi, de altfel, absolut corect...

Acum era sigur că raţiunea unui om dirija maşina, deşi jocul acesteia n-avea nimic din ceea ce cunoscuse pînă atunci drept omenesc. Exceptînd bine-nţeles propriul său creier.

- Ce se-ntîmplă cu cei ce ies pe uşa din stînga? se interesă el, fără să spere prea mult într-un răspuns. Dar acesta veni imediat:

- Sînt descompuşi în elementele constitutive, iar creierul lor îmi dă informenergie.

Dav se strîmba mai degrabă dezamăgit decît înspăimîntat.

- Nu pricep de ce-ai nevoie să-i distrugi...

- Cei ce nu pot obţine nici măcar o remiză sînt făpturi care nu mă interesează decît prin elementele lor.

- Cîte partide am dreptul să joc?

- Douăzeci.

Aşadar, Guthrie îi spusese adevărul.

- Te-a învins vreodată cineva?

- Nimeni, niciodată.

Dav jucă mai departe. Încă nu începuse să-l încerce teama, cu toate că o bizară tulburare se insinua în sufletul său. Ce om era Kim Kerim, în a cărui soartă şi-o vedea oarecum pe a sa? *Oarecum,* fiindcă nu era exclus să-l fi depăşit în sminteală. Lui nu-i trecuse niciodată prin cap să-şi extermine adversarii. Dar cine poate şti unde duce o monomanie acumulată în decurs de cîteva secole!

Deodată avu simţămîntul că se măsoară nu cu inteligenţa unui om şi nici chiar cu aceea a unei maşini (participase la o mulţime de meciuri organizate între el şi ordinatoare), ci cu *însuşi jocul minţii* dacă era de conceput acest lucru. Replicile pe care le primea necontenit nu erau frumoase în accepţia obişnuită sau mai degrabă misterioasa lor frumuseţe izvora din faptul că erau perfecte. Veneau implacabil, de parcă rivalul său rezolvase problema şahului.

Gîndeşte uluitor, dar nu mă va înfrînge, îşi zise Dav şi făcu o mişcare ce metamorfoză structurile de pe eşichier, cenuşii pînă atunci, într-o volbură de un violet sumbru. Am destul timp la dispoziţie. Ia să vedem cum ai să ieşi din noian! Maşina nu se grăbea să răspundă însă şi Dav simţea cum îl împresoară tot mai strîns acea complexă nelinişte. Şi brusc avu revelaţia că planul său fusese fundamental greşit: *nu se lupta cu mintea unui om!*

Glasul maşinii îl readuse la realitate; era ca o cădere din nori:

- Mat în 26 de mutări!

Dav rămase încremenit între verdictul acesta de o profunzime aproape siderală şi apelul imperios pe care-l intercepta din propriu-i adînc. Îşi simţea gîtlejul uscat.

- Se poate bea ceva aici? întrebă.

- Da. Ai dreptul să foloseşti automatul alimentar. La stînga

ta. Condiţiile le ştii.

- Cum se comandă?

- Ce vrei să bei?

- Ce-mi oferi?

- Suc hormono vitaminizat, adenepsi, lapte, must...

- Lapte, must?! Există prin apropiere o crescătorie de ierbivore, o vie?

- Totul este sintetic. Du-te lîngă automat şi cere ce doreşti.

- Ai şi elixire?

- Da, dar nu ţi le recomand.

- Bine, răspunse Dav şi veni în dreptul automatului. Dă-mi un zgromb.

Din perete se ridică o placă, şi dinăuntru ieşi un mic panou metalic pe care aburea portocaliu un pahar cu zgromb. Dav îl dadu peste cap.

Discuţia anodină, deşi neaşteptată, pe care o purtase cu maşina de jucat şah, şi zgrombul îl mai înviorară.

Reluă jocul. Contemplă eşichierul timp de opt minute, mută un pion, lăsîndu-şi calul în priză, şi aşteptă încordat. Maşina gîndi şi ea patru minute înainte de a-şi face mişcarea şi se corectă:

- Mat în 29 de mutări!

- Cedez! exclamă cu acerbă seninătate Dav, ca şi cînd autocritica maşinii ar fi putut compensa primul eşec al celui socotit invincibil în zona umană a Galaxiei.

Aruncă o privire cronometrului său de mînă: de la începutul partidei trecuseră doar trei ore şi şaptesprezece minute.

De parcă fusese anesteziat de teribila lovitură, abia atunci realiză el semnificaţia înfrîngerii suferite. „Gîndeşte-te: *n-am pierdut niciodată!* îşi aminti ce-i spusese cîndva tatălui său. Cu nici un joc de noroc nu s-ar putea întîmpla aceasta”... Descoperise în sfîrşit ceea ce căuta de-o viaţă: un adversar pe măsura lui; dar un asemenea adversar îşi închipuise el? Pînă la întîlnirea cu maşina lui Kim Kerim? (?!) oricare dintre meciurile jucate însemnase mai puţin decît o luptă cu sine însuşi chiar dacă rivalul său era purtătorul unei experienţe planetare, fiindcă în definitiv această experienţă se filtra prin creierul *unui om.* Dar mai înfruntase şi altă dată automate concepute de şahişti geniali, automate care îi smulgeau cel mult remize. Şi, deşi s-ar

părea că produsul dintre o minte umană de excepţie şi un creier moletronic extraordinar trebuie să întreacă forţa unui singur creier, fie el chiar monstruos ca al lui Dav, rezultatul fusese invariabil în favoarea acestuia din urmă. Era ca şi cum din pricina simbiozei strategia cuplului suferea o scădere de nivel. Nici un ordinator nu izbutea să fie independent pînă la capăt. Or, maşina lui Kim Kerim, deşi „educată” de el, dovedea o astfel de independenţă. Oare însă a soluţionat ea jocul de şah?

Dav rămase visător, ca înaintea porţii infinitului. Din nou îl cuprindea acel rău visceral... O greaţă neţărmurită, deasupra căreia plana totuşi patetic forţa contrară a dorului de infinit. Nu! îşi zise el. Nu m-a învins încă. Eu singur m-am învins crezînd că mă lupt cu un om.

Maşina făcuse de mult prima mutare şi aştepta mută şi parcă indiferentă riposta partenerului ei. Întors dintr-o lume de fantasme, Dav sesiză deodată situaţia de pe masa de onix. Privea fascinat pionul alb de la a2 împins pînă la a4 şi simţi că-l năpădeşte beatitudinea: *maşina juca într-adevăr ca o maşină!* După începutul a2-a3 din primul round, acum a deschis cu a2-a4... Dacă avea să acţioneze în continuare conform aceleiaşi scheme, atunci numărul posibilităţilor era exact... 20, aşa cum afirmase Guthrie! gîndi înveselit Dav şi jucă: e7-e5. Mutările următoare (2.e2-e4, Cg8-f6, 3.d2-d3) confluară spre apărarea atribuită de străvechile cronici lui Philidor, dar jucată cu piesele albe.

Concentrîndu-se asupra noii partide, Dav era totuşi obsedat de uimitorul procedeu al redutabilului său adversar. Baleiarea întregii game a primei mutări, ce putea fi mai non-uman!... O consecinţă teribilă decurgea însă imediat din această serie de deschideri: mutarea 1.g2-g4! Luînd startul cu găunoasa mişcare g4, monstrul avea toate şansele să fie egalat, ba chiar învins!

În mod paradoxal, această idee îl determină pe Dav să fie prudent. În cursul luptei de pînă atunci maşina dovedise că ignora unele achiziţii ale tehnicii moderne. Acest lucru era, fireşte, contrabalansat de extraordinara ei forţă de calcul, dar acum lui Dav i se păru că stă mai bine. Preferă totuşi să simplifice ferm poziţiile şi, la capătul a două ore şi un sfert de joc, ostilităţile se încheiară la egalitate.

În aceeaşi clipa, ecranul polarizat ce-l despărţea pe Dav

de ceilalţi prizonieri deveni şi pentru el transparent; uşa din dreapta glisă.

- Eşti liber, rosti glasul maşinii. Îmbracă-ţi costumul cosmic.

Bogar şovăi puţin, apoi se ridică de la masa de onix şi se conformă invitaţiei. Părăsind încăperea, auzi un vuiet ca de reactoare sau de fracturi tectonice parvenind parcă de la mare distanţă. Culoarul prin care-l urca lin banda rulantă se deosebea de sumbra galerie de la începutul aventurii sale; o lumină dulce îl învăluia, îngăduindu-i să admire imaginile ce împodobeau pereţii.

Printr-un mare hublou din stînga lui, văzu nişte ciudate stalactite care, la îndepărtarea obiectivului, se preschimbară în degetele de chihlimbar ale unui bătrîn căzut în reculegere. Mîinile-păsări unduiau în neştire prin văzduhul sacru al extazului, cînd, stăpînindu-le, duhul vizionar al omului le aţintiră spre pămînt. Şi Dav se pomeni de-a dreptul în legenda *ermit*-ului sau în mitul lui ER, după numele unui faimos cronicar, care, în mileniul al II-lea, s-ar părea că plăsmuise această ipoteză[44].

Omul de pe bandă putea urmări două-trei secunde ceea ce se întîmpla îndărătul fiecărui hublou (sau ecran?). Scenele erau vii ca într-un film stereocromatic lipsit doar de sunet.

După spectacolul oferit de cîteva „ferestre”, Dav îşi dădu seama că prin faţă i se perindă momente memorabile ale istoriei şahului. Dar ce căuta acolo acel ins îmbrăcat ca pe vremea lui Newton şi dirijînd o orchestră deasupra căreia zburau picioarele unor balerine? Înainte ca Dav să-şi revină din surpriză, se lăsă brusc o cortină, pe care se legăna în falduri emblema unui elefant...

Într-o altă secvenţă Bogar avu impresia ca ghiceşte duelul dintre Stauton şi Saint Amant; în cea care urma însă, fu sigur că asistă la epocala încleştare dintre Anderssen şi Morphy, primul zeu integral din Olimpul eşichierului. Deşi era evident o reconstituire (deoarece, în acea vreme, nu fusese încă inventat cinematograful), totul respira aerul autenticităţii; aburul unor năzuinţe nebuneşti învăluia ochii tînărului din New Orleans,

[44] Confirmată în anul 2072, cînd, cu prilejul unor săpături făcute în apropiere de Shahpur (Iran), a fost descoperită într-un mormînt o tablă de ciaturanga, pe care degetele a două mîini clar mulate întruchipau regele, regina şi cei opt oşteni (pionii) (n.a.).

frumos şi straniu ca un erou al lui Suent. Aceasta victorioasă şi dezolată privire atinsă de aripa infinitului îl săgetă pe Dav ca un semn premonitor. Ceea ce nu-l împiedică atunci cînd trecu pe lîngă proximul hublou, să recunoască o vestită partidă dintre alţi doi titani: Steinitz şi Laskar. Bătrînul campion cerceta cu o posomorîtă derută jocul suveran al challengerului, ce părea mai mult preocupat să-şi scruteze adversarul, decît să-şi calculeze mutările.

Dav se desprinse cu părere de rău de această scena, dar fu imediat subjugat de o alta.

Pe un fundal fastuos, văzu doi bărbaţi scăpărînd de ură şi îi recunoscu îndată după configuraţia pieselor care îi era mai familiară decît figura lor muritoare. Se consuma faimosul final din partida a 32-a, în care albul, împingîndu-şi regele la f5, părea să fi căzut într-o cursă, cînd, în realitate, îşi alegea calea cea mai sigură, mai rapidă şi mai elegantă de a-şi radioactiviza pionii liberi, şi astfel îşi asigura a cincea victorie (nu ultima, dar cea decisivă) asupra lui Capablanca. Albul era Alehin, cel ce a însemnat însuşi simbolul şahului pînă la apariţia lui Kim Kerim. Unde era însă lupta dintre genialul cubanez şi Lasker? Dav se întoarse brusc spre celălalt perete al culoarului, şi, gîtuit de emoţie, mai apucă să prindă uitătura, ca un răget de mînie, de momentană neputinţă, dar şi lumina de împăcare cu soarta din ochii divinului leu, deocamdată rănit, căruia îi mai era totuşi dat să-şi arate colţii în jungla stilizată a eşichierului.

Această risipă de artă (celui ce străbătea galeria fiindu-i imposibil să recepteze ca lumea icoanele de pe ambii pereţi) avea ceva din copleşitoarea magistrală a procesiunilor străjuită de tauri şi dragoni din strălegendarul Babilon.

- E o sfidare! strigă enervat Dav, pe cînd, în hublourile din dreapta şi din stînga lui, îi văzu pe Botvinnik luptîndu-se ba cu Bronştein sau cu Smîslov, ba cu Tal sau cu Petrosian.

- Te înşeli! se auzi o altă voce decît aceea cunoscută din încăperea maşinii. Nu-i nici o sfidare. În inflexiunile celui ce vorbea, Dav descifră acel ton autoritar pe care îl aveau în trecut glasurile instituţionale, iar în vremurile mai noi - oamenii obişnuiţi să se adreseze mai mult computerelor. Am dorit doar să-i ofer oaspetelui care pleacă o atmosferă plăcută şi asigurarea că este un maestru; decorul cu figurile animate ale campionilor e un rămas-bun relogios. Şi, dealtfel - reluă cu o

disimulată ironie nevăzutul interlocutor - cine scapă de aici nu prea are dispoziţia să fie atent la amănunte.

- Eu aş fi avut! replică Dav, neştiind pe ce fereastră să se uite mai întîi. Cea din dreapta îi oferea nemuritoarea variantă din aşa-numita apărare siciliană, în care cel de-al doisprezecelea campion al Terrei, aducînd în trei partide succesive inovaţii la aceeaşi mişcare, l-a înfrînt pe Robert Fischer, absolut depăşit teoretic. Scena din stînga îl arăta pe Jad Gobbo în neverosimila poziţie de zugzwang, în care, avînd în final damă plus doi nebuni, fusese înghesuit de PRN-32 MHz ce dispunea doar de damă plus perechea de cai.

- Este adevărat, reluă glasul, că dintre cei şaisprezece predecesori ai tăi ai obţinut remiza cel mai repede. Nu joci rău. Întoarce-te şi vei revedea secvenţele pe care le-ai scăpat.

- Chiar mă voi întoarce, declară Dav, amintindu-şi că făgăduise bătrînului cebe să-i povestească peripeţiile petrecute.

Dintre imaginile care se perindau pe lîngă el, pe Dav îi frapă mai ales aceea a straniei întîlniri dintre avimorful capellan Sztrîngţ şi lieeanul Aruaria, diafan ca un abur. Cele două făpturi, cu o înfăţişare atît de fantastică pentru pămîntenii acelei vremi, stăteau în faţa nici unei table de şah şi se uitau fix unul la altul. Cel care a învins în acest meci de o sută de partide simultane oarbe a fost Aruaria.

- Te aştept, spuse cordial glasul, în timp ce Dav trecu pe lîngă ultimul hublou: lupta dintre Kim Kerim şi uriaşa maşină construită de acesta spre a se înfrînge pe sine.

- Escalatorul ăsta nu se mai şi opreşte? nu se putu stăpîni Dav. Măcar să te observ prin fereastră dacă, după cum bănuiesc, eşti Kim Kerim.

Glasul rîse gîlgîitor şi podeaua de sub picioarele lui Dav încetă să mai ruleze.

- Poftim, priveşte!

- Deci exişti realmente.

- Probabil, dacă ceea ce înţelegi tu prin a exista nu-i o iluzie.

Scena observată prin hublou i se păru lui Dav aproape grotescă. Omul şi robotul său şahist stăteau faţă-n faţă, şi un bizar aer de familie îi înfrăţea. Pesemne, dintr-un impuls autoironic, Kerim împrumutase creaţiei sale propriile trăsături. În mod paradoxal, maşina cu care se măsurase Dav şi care era

desigur o variantă perfecţionată a lui Şah-Ord. Int*[45] X-17, avea o alură mai puţin antropomorfică.

Partida pe care o jucau cei doi era celebră: istoria o consemnase ca ultima rămasă de la Kim Kerim. Acesta înmagazinase în X-17 tot ce se ştia pînă atunci în domeniul şahului, plus ceea ce se putea algoritmiza din stilul kerimean. Abia după o serie de strălucite victorii repurtate de robot împotriva unor campioni planetari, acesta şi-a cîştigat dreptul să-l înfrunte pe însuşi constructorul său.

Şi iată-i în runda decisivă, precedentele cinci terminîndu-se la egalitate.

În acea epocă, faimosul şahist nu era decît octogenar, dar părea neschimbat faţă de imaginile lui de la 45 de ani. Cu capul disproporţionat de mare pe lîngă trupul scund şi atletic, Kim Kerim dădea impresia unei extraordinare forţe fizice şi intelectuale, impresie care însă contrasta ciudat cu aceea de fragilitate, produsă, pesemne, de petele albe de vitiligo întinse pe mîini şi pe obraz.

Finalul de pe tabla de onix avea fizionomia unei apropiate egalităţi. X-17 se retranşase într-o poziţie parşivă: împiedicînd promovarea celor doi pioni adverşi ajunşi aproape de potou, ameninţa variante de pat, care, după toate canoanele, păreau inevitabile. Cu o sticlire diabolică în ochi, Kim Kerim depăşi însă hotarele imaginabilului. Mai întîi îşi transformă pionii în cai, după care, într-un finiş de o extraordinară precizie, reuşi bizarul şi rarisimul mat cu rege plus doi cai contra rege plus pion.

Legenda spunea că, înfuriat de această victorie, şi-a distrus challenger-ul-robot, şi de atunci nimeni n-a mai auzit nimic despre Kim Kerim, cel mai strălucit şahist al tuturor vremurilor.

Dav contempla atît de încordat teribila confruntare a lui Kim cu sine însuşi, încît în primele clipe nici nu sesiză faptul că banda începuse din nou să ruleze.

- Dar cu tine cînd voi juca? strigă în timp ce stînca din faţa lui aluneca într-o parte, lăsîndu-i cale liberă.

- Acolo, jos, cu *mine* ai jucat, răspunse glasul. Te aştept în continuare.

Dav părăsi catacomba sfîşiat de o nebunesc de dulce nostalgie: îl invada simultan un dor cumplit de Umna, dar şi o

---

[45] Ordinator integral de şah (n.a.).

teribilă poftă de a juca şah.

De jur împrejur, colinele ondulau, împletindu-se ca nişte circumvoluţii. În praful aşternut pe sol, picioarele lui Dav imprimau amprente distincte, dar paşii predecesorilor săi fuseseră şterşi de vînt. După ce rătăci mai bine de o oră prin labirintul acela îndelurat, îi trecu prin minte ideea umilitoare că este aidoma unui şoarece pus să dezlege un test de orientare. Avea convingerea că se îndreaptă spre direcţia de unde venise, deşi de cîteva ori şi-a dat seama că se rotise pe loc.

În sfîrşit, tocmai cînd îşi pierduse răbdarea, zări pe după coama unui dîmb imensul cimitir de corăbii astrale. Dar unde era micul său aparat de zbor?

Se întîmpla un lucru ciudat: îndoitele lui simţăminte nu dispăruseră; şi dorinţa de a revedea pe Umna, şi aceea de a-l înfrunta din nou pe Kim Kerim dăinuiau în el şi încă potenţate de enervarea pricinuită de drumul pînă acolo. Şi, pesemne, cele două impulsuri contrarii îl făcură de data aceasta să perceapă clar atracţia împotriva căreia luptase cefalopodul întîlnit la venire. Or, tocmai astfel răzbi Dav în apropierea orificiului, care însemna un adevărat reper. La cîteva zeci de paşi îşi găsi aparatul.

Se opri, ezitînd parcă între două abisuri. Deşi cunoscuse pentru prima oară în viaţă înfrîngerea, nu simţea nici un fel de frică ascultînd glasul ce-l ademenea în adîncuri. Oricînd era în stare să egaleze monstrul, dar ceva îi şoptea că-l şi putea la rîndu-i învinge. De ce să reziste acestei chemări pentru a cărei împlinire de fapt se născuse? Nu declarase Kim Kerim că, în realitate, el îi fusese adversar? „Şahul nu trebuie să-ţi devină un scop în sine”, îl apostrofă peste ani ultima voinţă a lui Gregory Bogar. Dar tot acesta îi spusese: „Şahul să fie pentru tine o cale de desăvîrşire!”. Cum să se desăvîrşească însă mergînd împotriva propriei sale naturi?

Deodată un curios fenomen ceresc îi atrase atenţia. În răstimpul petrecut în subterana împărăţie a lui Kim Kerim, pe firmamentul lui Tehom apăruse un al doilea soare. Îi zărea pe amîndoi nu departe unul de altul şi, după mărimea lor, n-ar fi fost capabil să-l deosebească pe cel observat la descindere, devenit acum mai mic. Ştia însă că acela apărea prin filtrele căştii roşietic, pe cînd însoţitorul său era albăstrui. Erau ca doi ochi ce-l cercetau stăruitor... Doi ochi ce mergeau împotriva

propriei lor naturi... „Prostii! se pomeni Dav exclamînd cu voce tare. Dacă înţeleg bine cuvintele tatii propria-mi natură este aceea de om. Asta a vrut el să spună. Şi desigur a avut dreptate”.

În cei doi sori care se uitau la Dav se contopeau acum privirile amare ale lui Steinitz, dezolanta rătăcire în absolut a lui Morphy, exasperarea flămîndă în acelaşi timp de luptă şi de pace din ochii lui Lasker. „Umna!” îl săgetă ca un ţipăt numele femeii iubite. Şi, cu un suprem efort, Dav se rupse din vrajă şi se avîntă spre aparatul său de zbor individual.

Fleacurile familiare ale rachetoplanului îi procurară omului născut în spaţiu sentimentul că este acasă. Dar putea el să jure că nu se simţise acasă şi în împărăţia lui Kim Kerim? Ah, dacă Umna s-ar fi aflat lîngă el ce uşor i-ar fi fost!

Gîndul la Umna îi dădu totuşi puterea să pună în funcţiune aparatul. În cîteva secunde se rotea deasupra cimitirului sideral. Căută profundele priviri reflectate prin cei doi sori. Cercurile lor gemene, dar diferit colorate i se părură acum semnul infinitului, în care se înfruntă toate antinomiile. „I-am făgăduit bătrînului să mă-ntorc şi să-i spun cum a fost... Merită numai pentru asta să mă-ntorc? El tot nu va voi să mă urmeze. Dar i-am promis şi lui Kim Kerim... Ei şi! I-am dovedit, venind aici, că nu mă tem... Da, el însă ţi-a luat o partidă, pe cînd tu n-ai reuşit decît să-i smulgi o remiză...”.

Şi stîrnit de scorul disputei, Dav întoarse involuntar micul său vehicul spre Pîlnia care-l aştepta. „N-a fost o luptă dreaptă! îi fulgeră prin minte. Condiţiile întîlnirii au fost net în avantajul său. Cel mai mare şahist al tuturor timpurilor e doar un maniac feroce şi lipsit de scrupule”.

Deşi nu s-ar fi temut să coboare iar în citadela subpamînteană, gustul victoriei nu-l mai entuziasma ca odinioară.

Chiar şi scurta-i ciocnire cu personalitatea lui Kim Kerim îl făcea să bănuiască instinctiv că nebuneasca fantezie a gazdei sale îi rezerva şi alte surprize. „Te temi să cîştigi?” se întrebă singur ironic şi-şi aţinti privirea în astralul semn al infinitului. Dar acum, de parcă ar fi vrut să-şi rîdă de el, cei doi sori se preschimbară în ochii tandri ai Umnei. „Iubito, oftă Dav, tu eşti singura mea patrie omenească...” şi, hotărît, fu gata să zboare spre nava lui şi să abandoneze această planetă a genunii.

Deodata însă observă cu spaimă că nu departe de gura bolgiei se înălţa o siluetă cunoscută. Era „Întîlnirea”! .

Mintea lui Dav lucra febril.

O clipă numai plonjase înspre intrarea în adîncuri; apoi însă luă altitudine şi porni cu toată viteza spre „Invincibil”.

Astronava îl aştepta intactă, acolo unde o lăsase.

Planul său era simplu: se va întoarce şi va cîştiga la masa de joc libertatea Umnei şi a tatălui ei. Acum nu mai era totuşi atît de sigur - ca atunci cînd îi propusese bătrînului cebe să-l urmeze - că-i va reuşi stratagema. Dar dacă...? Un gînd îngrozitor îi sfredeli mintea. Dacă Umna a intrat în camera monstrului? Neastîmpărată şi voluntară cum îi era firea ar fi fost în stare. Dav se simţi năpădit de o transpiraţie glacială. Umna ştia destul de bine şah încît să ia o asemenea hotărîre, dar mult prea puţin ca să aibă şansa unei remize (nici chiar în partida cu seaca deschidere g4).

Biciuit de aceste temeri, Dav declanşă motoarele medii ale astronavei. Cum ajunse la o înălţime care să-i permită o privire panoramică asupra împrejurimilor, îşi dirijă „Invincibilul” spre ieşirea din labirintul lui Kim Kerim.

Coborî exact lîngă locul unde-l scosese escalatorul. Apoi îşi luă revolverul-laser, îşi încinse raniţa reactivă şi porni din nou spre intrarea în catacombă. Pe drum, împroşcă solul cu un jet arzător, ca să-l ajute pe Mooneye să găsească rapid cimitirul de cosmonave.

Îi făcură o primire triumfală. Doar puţini dintre captivii de pe Tehom avuseseră prilejul să vadă cum se deschide în sala monstrului uşa din dreapta.

Remiza obţinută de Dav (care pentru ei însemna o victorie) le dădea tuturora speranţa unei posibile salvări.

Înconjurat de mulţimea pestriţă şi zgomotoasă a involuntarilor săi suporteri, Dav se străduia să descopere printre mutrele lor heteroclite chipul drag al Umnei. Se pomeni însă doar în îmbrăţişarea de urs a lui Mooneye.

- Bine ai venit! îi urlă Cap la ureche. Să ieşim de aici şi te fac om!

- Unde-i Umna? întrebă înfrigurat Dav, desprinzîndu-se din strînsoarea căpitanului. O zări lîngă acesta nerăbdătoare, fericită, dar parcă şi niţeluş ruşinată de entuziasmul suscitat de iubitul ei.

Dav se apropie de Umna. O privea cu o asemenea ardoare încît pînă şi captivul venit de pe o planetă din Regulus, unde existau cinci sexe, înţelese imediat ce se întîmpla cu acest reprezentant al clasei HH, ba chiar se înfioră de intensitatea pasiunii lui.

Ca şi cînd n-ar fi existat decît ei doi pe lume, Dav o luă pe Umna în braţe şi, fericit, o duse într-o alveolă din perete.

Niciodată dragostea nu i se păru mai deplină decît în acea noapte iluzorie. Umna i se păru mai a lui decît orişicînd. Întîlnirea de mîine cu Kim Kerim îi procura un sentiment exaltat, în pofida demitizării ei după întîia manşă a luptei. Această plenitudine se datora, poate, şi faptului că mobilul acţiunii lui ar fi avut aprobarea lui Gregory Bogar.

- Sorişorul meu, drag, îi spuse Dav cînd se deşteptară, nici nu-mi vine să cred că te am lîngă mine! Am tras o spaimă teribilă descoperind „Întîlnirea” printre navele eşuate aici...

- Cum, tu nu m-ai băgat de seamă, atunci cînd peretele a devenit transparent? Şi m-am lipit cu nasul de el...

- Nu, vizibilitatea este doar unilaterală... M-am temut să nu te fi apucat pofta să intri în sala... monstrului.

- Dacă nu te-aş fi văzut aş fi făcut-o...

- Iar acum ai fi fost descompusă în elementele tale.

- Glumeşti?

- Vorbesc foarte serios. Nu v-a spus nimeni ce se-ntîmplă în subteranele de pe Tehom?

- N-am discutat prea mult. Heterantropii ăştia au nişte limbi îngrozitor de dificile. Am înţeles că dincolo se joacă şah. Apoi te-am văzut pe tine cum te ridici de la tablă şi pleci... în plus, tata e obsedat de-o idee care i-a venit în clipa în care a descins aici. N-avea grijă... ai s-o afli chiar de la el. Arde să iasă mai repede din... vizuina asta. Aşa că, oricum, unul dintre noi ar fi pătruns dincolo.

- Sînteţi amîndoi nebuni! Dacă n-aţi fi obţinut o remiză aţi fi fost...

- Cum, dragul meu, n-aş fi obţinut eu o remiză? Uiţi că l-am bătut şi pe Lamb!

Dav ridică dezarmat mîinile, apoi, izbucnind în rîs, o strînse la piept pe aceea pe care soarta i-o hărăzise iubită.

Într-adevăr, de cum îl reîntîlni pe Dav, Cap îl trase de o parte şi-i spuse triumfător:

- Sîntem cei mai bogaţi oameni din Galaxie.

- Ce-ai mai descoperit? îl întrebă amuzat Dav, pe care răstimpul în care fuseseră despărţiţi îl făcea îngăduitor cu maniile lui Mooneye.

- Tu chiar n-ai văzut nimic?! se indignă Cap. Halal spirit de observaţie... şi încă la unul care se laudă că-i un şahist de clasa întîi!

- Nu mă laud...

- Dar numele ăla pe care l-ai dat astronavei tale?

- Nu mai sînt invincibil. Am pierdut o partidă...

- Nici măcar de şah nu mai eşti bun! bodogăni Cap. Dar nu-i nimic. Ai şi tu meritul tău! Dacă nu mă trăgea Umna după tine nu descindeam pe Tehom. Aşa că nu-i nici o pagubă că ai mîncat bătaie. De îndată ce ieşim de aici ne punem pe treabă.

- Pe ce treabă vrei să ne punem?

- Află că în coclaurile astea ne aşteaptă de cine ştie cînd cel mai formidabil cimitir de astronave din cîte ştiu că ar exista. Aproape fiecare piesă are o valoare incalculabilă. Ce mai, am picat peste o adevărată comoară.

Dav se găsea într-o asemenea dispoziţie, încît euforia financiaro-arheologică a lui Cap nu-l plictisi, ba, dimpotrivă îi dădu plăcuta senzaţie că asistă la un fenomen al naturii.

- Bine, dar mai întîi trebuie să ieşim de aici. Cum ai de gînd să rezolvi problema?

- Cum ai ieşit tu o să ieşim şi noi. Dar nu mă-ntrerupe cu fleacuri. Şi, zi, navigatorule, n-ai observat nimic deosebit atunci cînd ai trecut prin necropola siderală de sus? Nimic?! Nimic?! exclamă Mooneye, exasperat de tăcerea lui Dav. Unde îţi era capul? Ei bine, nu departe de locul în care am coborît se află... Dar te pomeneşti că nici n-ai auzit de „Sarpakanta II”...

- Ba da, murmură Dav, cum era să n-aud!

- Atunci, îţi dai, cred, seama ce-nseamnă să descoperi acest cuirasat cosmic care a cucerit acum o sută treizeci de ani cinci sisteme solare. A doua expediţie „Sarpakanta” zace acolo, înţesată de comori, la-ndemîna noastră. Numai cu premiul primit pentru descoperirea ei ne şi putem socoti putrezi de bogaţi! Ei, ce zici?

Dar Dav nu mai zise nimic, fiind din nou asaltat de mulţimea prizonierilor lui Kim Kerim, ce-l bombardau cu întrebări. Cei care mai văzuseră cîndva peretele devenind

străveziu aveau impresia că lupta e mai puţin gravă decît crezuseră (mai ales că mulţi începuseră să rupă binişor graiul şahului), cei capturaţi mai recent şi care n-aruncaseră niciodată o privire dincolo erau convinşi că „veteranii” se înspăimîntaseră în mod exagerat, într-un cuvînt, toţi erau plini de speranţe. Pînă şi Krumch, bătrînul cebe, se arăta mai optimist.

- Te felicit ! îi spuse lui Dav. Ai reuşit destul de repede să realizezi egalitatea. În orice caz, în comparaţie cu acela care a scăpat înaintea ta... cum ziceai că-l cheamă?

- Guthrie.

- În comparaţie cu el, aş putea zice că ai jucat ca fulgerul. Mi se făcuse lehamite de cît a stat acolo. Cînd a şters-o ni s-a părut că au trecut ani...

- Şi Kim Kerim mi-a declarat că nimeni n-a obţinut remiza atît de repede.

- Kim Kerim... şahistul ăla extraordinar de care mi-ai vorbit? Aşadar trăieşte? Şi ai vorbit cu el?

- Deocamdată numai cu glasul său. Poate că data viitoare o să se prezinte în persoană.

- Bine că n-ai intrat în criză de timp.

- Criză de timp? Ce-i aia?

- Cum, nu ştii ce-nseamnă criză de timp?

- Ba da, din citite. Practic însă, n-am izbutit niciodată să-mi dau seama ce ar putea fi. Dealtfel, acolo (şi Dav arătă înspre sala de joc a maşinii) timpul n-are nici o importanţă.

- Ca să vezi! Şi noi care ne antrenam cu cronoscopul...

- Ei, bătrîne. Acum primeşti să vii cu mine?

- Încă nu m-am hotărît. Oricum (Krumch făcu un semn cu ochiul către Umna), ai pe cine scoate mai întîi din bîrlogul lui Kim Kerim. Încearcă treaba asta, şi dacă te mai întorci discutăm noi.

Dav avusese de gînd s-o elibereze mai întîi pe Umna, dar atît ea cît şi Mooneye au fost de altă părere. Umna voia să fie sigură că tatăl ei va fi scos din temniţa subterană, iar pe Cap îl frigeau călcîiele să ajungă cît mai rapid la suprafaţă.

- Primul care va ieşi sînt eu, decretă el ferm. N-avem timp de pierdut. Comorile care zac deasupra capului nostru trebuie să fie urgent inventariate.

- Cum vreţi, se lăsă convins Dav. Într-un fel, e chiar mai bine aşa. Îl voi scoate mai întîi pe Cap, apoi rezolv problema cu

Umna şi, poate, cu bătrînul cu care am stat de vorbă. În acest timp, Cap poate să ajungă cu raniţa mea reactivă la locul unde aţi descins. Am lăsat pe tot drumul o dîră cu laserul. Cînd voi fi terminat, să găsesc „Întîlnirea” lîngă „Invincibilul” pe care l-am adus la ieşirea din catacombe. În ceea ce priveşte inventarul comorilor, să n-avem discuţii. Ai să-l faci cu alt prilej. Mulţumeşte-te deocamdată că ai dibuit-o pe „Sarpakanta”.

- Hai, nu mă învăţa tu pe mine ce să fac, mîrîi Mooneye. S-o ştergem mai iute şi găsim noi timp pentru toate.

Spectacolul care urmă avea în ochii tuturor prizonierilor de acolo prestigiul unei premiere absolute. Nimeni nu mai încercase ceva asemănător.

Dav se urcă primul pe mica platformă şi imediat îl urmă Mooneye.

- Să vedem dacă o să vă dea drumul, spuse careva.

- De ce nu le-ar da? răspunse un altul. Există printre noi şi patrupede şi policefali.

Şi, parcă adeverind această opinie, peretele glisă într-o parte, îngăduind celor doi „simbionţi” să pătrundă în sala maşinii.

- Ei, acum ce facem? întrebă Cap, după ce peretele se închise în urma lor.

- Simplu, răspunse Dav. Ne cîştigăm libertatea. Fotoliul acela comod din faţa drăguţului monstru moletronic te aşteaptă.

- Şi, mă rog, tu ce rol ai aici?

- Eu te asist, îţi dau curaj şi dacă vrei te pot servi cu o băutură. Ce doreşti? Lapte, must, 28 de sorturi de elixir, zgromb... Eu, de pildă, voi consuma în cinstea ta o elixeiria... să vedem... are? O elixeiria am cerut...

În cîteva secunde, plăcuţa ieşită din perete îi oferi lui Dav licoarea comandată.

- Ei drăcie! rîse căpitanul, apropiindu-se de „automatul alimentar”. Zvîrle-mi şi mie un zgromb. Plăcuţa îşi făcu din nou apariţia, şi un dispozitiv de pe ea proiectă înspre Cap o cupă cu zgromb. A-nnebunit? strigă Mooneye împroşcat de lichidul portocaliu.

- Nu i-ai poruncit tu să-ţi zvîrle zgrombul? explică Dav, silindu-se să nu zîmbească. Robotul te-a luat în serios. Trebuia să rosteşti simplu: vreau un zgromb. Şi, întinzîndu-i băutura, continuă: Bea şi joacă!

Căpitanul goli furios cupa şi se aşeză la masa de onix:

- Chiar am să joc. Prea te crezi grozav. N-o să scot eu o remiză de la un animal moletronic!? Dar ce-i mutarca asta stupidă? În viaţa mea n-am văzut o asemenea deschidere.

În douăsprezece mutări căpitanul a fost, cum se zicea în vechime, K.O.

- Mai dă-mi un zgromb ! îi ceru sumbru lui Dav. După ce-şi potoli setea, proclamă: Maşina asta joacă aiurea... Numai un nebun ca tine poate s-o-nţeleagă. Fiindcă însă ai vrut să-ţi baţi joc de mine, te voi pedepsi. Aveam de gînd să vă dau premiul pentru „Sarpakanta”. M-am răzgîndit. Ia-ţi ce vrei din cimitir, dar „Sarpakanta” rămîne a mea. Şi acum fă ce ştii, dar scoate-mă mai repede de-aici!

- Uite, Cap, spuse Dav pe un ton serios, deşi zîmbea ca un băieţandru prins asupra unei năzbîtii. Nu mi-am bătut joc, dar trebuia să te convingi tu însuţi că nu-i chiar un fleac ieşirea din această vizuină. Socoteşte singur: de veacuri de cînd dăinuie ea, doar şaisprezece fiinţe şi cu mine şaptesprezece au izbutit să smulgă o remiză. În ce priveşte „Sarpakanta”, şi dealtminteri toate... comorile îngrămădite în juru-i nu-mi pasă de ele. Dovadă că nici nu le-am remarcat. Pentru mine nici nu există. Şi acum, lasă-mă să joc.

- Sper că n-o să mă ţii o veşnicie în cuşca asta, mai bombăni Mooneye, apropiindu-se cu interes de colţul alimentar.

La a doua partidă începută cu mişcarea a2-a4, Dav, dorind să pună la încercare capacitatea maşinii de a se autoperfecţiona (în ultimă instanţă, forţa lui Kim Kerim de a recupera „timpul pierdut”), recurse într-o întruchipare nouă la procedeul prin care cel de al 12-lea campion al Terrei îl zguduise pe Fischer; merse pe propriile-i urme spre faza ce-i dăduse impresia că deţine o oarecare superioritate poziţională; la mişcarea a noua, adversarul său jucă altfel decît în partida precedentă, acţiune care de altminteri Dav o aştepta pentru a se adînci într-o varianta pregătită cu grijă. Izbuti să destrame contraatacul albului, ba chiar să recîştige un uşor avantaj, dar deznodămîntul luptei se contura departe şi încă incert.

- Au trecut cinci ore de cînd joci, îl zgudui de umeri Cap, tocmai într-un moment palpitant. M-am săturat să tot beau zgromb. Mai vreau să şi mănînc.

- Bine, spuse plictisit Dav, care pricepu că e inutil să

încerce altceva decît o remiză, avîndu-l alături pe sîcîitorul Mooneyei Şi din nou precipită finalul, pe calea unor simplificări tranşante. N-ai decît să mănînci. Cum ai cerut zgromb, comandă-ţi mîncarea...

- Uite că nu mi-a dat prin gînd! rîse Cap. Socoteam că drăcia asta-i numai pentru băuturi. Doar n-o să zăcem cu anii în zgăul asta!

- Cu anii nu, dar cu săptămînile cred că mulţi au stat aici, înainte de a scăpa sau de a fi transformaţi în elementele lor.

- De pomană îmi vorbeşti de lucruri scîrboase, rînji Cap. Nu-mi strici pofta de mîncare. Tu nu mănînci?

- Nu. Şi dacă ai chef să te vezi mai repede afară, lasă-mă să mă concentrez!

Se mai scurseră vreo două ore pînă în momentul în care Mooneye îl auzi pe Dav exclamînd: Remiză!

Uşa din dreapta alunecă de îndată în lăcaşul ei spre bucuria căpitanului.

- Bravo, băiete! Nu te-am muştruluit de pomană; te-ai descurcat frumuşel... Ei, acum trebuie să te părăsesc. Mă aşteaptă „Sarpakanta”. Şi notează că mi-a trecut supărarea. Ai grijă de Umna! Dar fii prudent, nu te pripi! Nu-i nici o grabă. Pînă la venirea voastră, voi încerca să iau în inventar caimacul comorilor.

De cum se închise în urmă-i uşa, Mooneye fu antrenat de escalator spre ieşire. Rămas singur, Dav făcu semne Umnei să pătrundă în sala maşinii de şah. Ca şi după prima remiză, încăperea vibra de ciudatele zgomote ale unor motoare sau dislocări de teren.

- Ce se-aude vuind? întrebă într-o doară.

- Mă încarc, veni răspunsul, destul de umoristic din partea unei maşini. Ăsta-i zgrombul meu.

Spre mirarea lui, Dav îl văzu intrînd pe Krumch în fotoliul său mobil, dar, de fapt, instalat peste Umna.

- Uite şi codiţa acestei făpturi bicefale! o salută înveselit Dav.

- L-am păcălit a doua oară pe Kim Kerim, spuse în şoaptă Krumch, pe care cei doi tineri îl ajutară să se aşeze în fotoliul din faţa mesei de onix. Şi acum... cine iese mai întîi: capul sau codiţa?

Dav şi Umna îşi aruncara o privire complice şi rîzînd

răspunseră într-un glas:

- Capul!

- Şi eu cred că-i preferabil să ies primul... Pînă o să veniţi voi, o să mai am răgazul să meditez la noua mea situaţie... şi întorcîndu-se către Dav, reluă: Dacă tot am făcut nebunia asta aş dori să joc şi eu cîteva partide...

- N-ai decît! Avem la dispoziţie... douăzeci, fiindcă - vezi? - maşina a reînceput cu a3. Guthrie a avut dreptate...

- Aha! Sînt baleiate toate mutările pînă la a4?

- Aşa s-ar părea. În partida a doua, albul a deschis cu a4. Dar nu eşti obosit?

- Nu. Am dormit mult înainte de a intra...

- Atunci uite ce-ţi propun. În vreme ce noi ne vom culca, tu încearcă să obţii o remiză. Cînd vei vedea uşa din dreapta că se deschide, trezeşte-ne! Nu juca însă prea multe partide...

- Ce contează! După o remiză observ că se reia seria...

- Nu poţi şti niciodată cum va reacţiona maşina asta, care - m-am convins - învaţă din propriile-i greşeli. Am pacălit-o noi, dar nu-i exclus ca data viitoare să nu ne mai meargă. Şi nu uita că o dirijează Kim Kerim... un scrîntit primejdios.

Dav şi Umna se izolară într-o alveolă din perete. El remarcă amuzat că, la comanda pe care o dăduse acum, cînd îl însoţea cineva, spaţiul deschis era dublu decît cel pentru un singur om. Te pomeneşti că vrea să-mi facă o plăcere Kim Kerim... Dar mai verosimil e că monstrul ne consideră o singură fiinţă.

Aceasta ultimă întîlnire de dragoste repercută în sufletele lor ecouri diferite. Temerile-i odată stinse, ea se şi dăruia imperiosului susur al viitorului, se lăsa pradă visceralului extaz al continuului, care ocîrmuieşte destinul femeii. Pe el, în schimb, îl încerca sentimentul sfîşietor şi dulce al ireversibilităţii. Două stări de spirit ambigui care se înfrăţeau, de fapt, prin aceeaşi perplexitate a mărginirii umane în faţa neţărmuritului cosmic sau a infinitului omenesc înaintea unui infinit de o putere inimaginabil mai mare. Mitul invincibilităţii care se vedea redus la simplu-i semnificant, la aproape rutinarul act al obţinerii unei remize determina în aparent alte culori sentimentele amîndurora.

La revenirea lor, Krumch se afla în finalul celei de a patra partide. Dav aruncă o singură ocheadă asupra mesei de onix,

apoi, parcă stînjenit, se duse la panoul alimentar şi murmură comanda unor băuturi pentru el şi Umna.

În curînd, bătrînul trebui să se recunoască înfrînt. Cu o vigoare neobişnuită, pe care numai nervii întărîtaţi i-o puteau isca, scrîşni neputincios:

- Mă necăjeşte mai puţin că am pierdut decît faptul că nici nu-mi dau seama cum.

Rîzînd mînzeşte, Bogar se instală la masa de onix. Maşina îşi deplasă calul pe careul a3. Dav o luă pe Umna de mijloc, cum spunea legenda că un mare muzician din trecutul Terrei îşi ţinea femeia, totodată improvizînd la orgă preludii şi fugi, iar Krumch, îndărătul lor, urmărea tăcut desfăşurarea partidei. 1... e5 2.b3 f5 3.Nb2 Cf6 4.c4 d6. Mişcările care se perindau cu o ritmică rapiditate stîrneau în conştiinţa bătrînului născut din făpturi eridaniene armonia severă pe care o vor fi avut ariile lui Bach pentru semenii săi.

Krumch se lăsa o vreme - cît i se păru că înţelege înlănţuirea mişcărilor - în voia acestei muzici abstracte. Deodată însă nu se mai putu stăpîni şi începu să comenteze mai întîi în şoaptă, apoi cu glasul tot mai tare. Devenise, pe nesimţite, un chibiţ. Prin definiţie, un asemenea personaj este un privitor ignorant, naiv şi stăpînit de trufia demiurgică. Fiindcă adevăratul spectator al unei partide ar trebui să n-o poată îndura dacă nu este însuşi destinul.

- Bătrîne, îi spuse în cele din urmă Dav, de patru ori te-am lăsat să-ţi încerci norocul. Acum e rîndul meu să mă lupt. Iar ideile tale ori sînt bune, şi atunci pot servi adversarului, ori sînt rele şi n-au decît valoare de zgomot.

- Am priceput, se ruşină Krumch. Şi, ducîndu-şi mîinile la tîmple, bîigui: Nici nu ştiu ce se-ntîmplă cu mine. M-a apucat o cumplită oboseală.

Îl transportară în alveolă, apoi Dav reluă jocul. După vreo trei ore de somn, bătrînul se trezi înviorat. Bău un s.h.v.[46] şi, fără să mai scoată o vorbă, se aşeză în fotoliul său. Deodată o ciudată structură a pieselor îi stîrni din nou dorinţa să-l ajute pe Dav. Se abţinu cu stoicism şi rămase liniştit pînă în clipa în care maşina propuse:

- Remiză în 11 mutări.

În timp ce uşa din dreapta glisă lateral, parcă regretînd,

[46] Suc hormono-vitaminizant (n.a.).

Umna şi Krumch asistară miraţi la următorul dialog dintre Dav şi instalaţia de şah:

- Reiei şi deschiderile în care ai pierdut?

- Să pierd?! Aş mai fi existat?

- Credeam că, asemenea mie, şi tu socoteşti remiza un insucces.

- Voi lua în consideraţie şi varianta aceasta.

- De fapt, am vrut să te-ntreb care dintre primele tale mutări au prilejuit remize.

- O dată după 1.Ca3, ***în 14 cazuri după 1.g4*** şi o dată după 1.h4.

- Îţi mulţumesc! strigă vesel Dav. Acum ştia: mutarea g4 deschidea partida a 16-a.

Un tumult neliniştitor ajunse pînă la ei.

- Acum îmi amintesc, remarcă bătrînul. Cînd individul despre care mi-ai povestit a terminat jocul, am auzit acelaşi zgomot. Mai tîrziu, cînd a şters-o cu astronava lui, vuietul a fost altul.

- Ar fi cazul să pleci... sau mai degrabă să plecaţi amîndoi, aşa cum aţi venit...

- Crezi că vom izbuti iar? întrebă Umna. Ar însemna să ieşim mai iute cu toţii... Ard de curiozitate să ştiu ce-a făcut tata.

- Să-ţi spun eu. Pînă acum Cap ar fi trebuit să aducă nava lîngă a mea. Dar n-a făcut-o... Am fi perceput la coborîre vibraţiile „Întîlnirii”... Deocamdată mai este ocupat cu... inventarierea comorilor. Aşa încît, pînă la venirea mea şi a lui, ne veţi aştepta în „Invincibilul”. Aţi înţeles?

- Da, răspunse Umna şi se întoarse către Krumch: Ridică-te o clipă, ca să iau loc în fotoliu!

- Poate că-i mai bine să mergi singură, rosti şovăitor bătrînul. Eu aş mai rămîne... Şi privi galeş masa de onix. Apoi fără o legătură aparentă, se adresă lui Dav: La mutarea a 23-a aveai o poziţie evident superioară. De ce n-ai continuat să presezi?

- Şi eu cred că stăteai mai bine, interveni Umna. Chiar n-ai fi putut cîştiga?

Dav rîse încurcat:

- Poate-i numai o impresie, deşi... am avut-o şi eu. Şi, luîndu-o pe Umna de umeri, îl întrebă pe Krumch: Aşadar ai mai

vrea să joci...

- Am priceput zîmbi Umna, îndreptîndu-se spre uşa deschisă şi, îmbrăţişîndu-l pe Dav, îi şopti la ureche: De data asta lucrurile au sfîrşit cu bine, dar de-acum înainte nu ne vom mai despărţi.

Înainte ca uşa să se reînchidă în urma Umnei, Dav făcuse semn captivilor să mai trimită pe cineva, dar nimeni nu mai apăru.

Maşina începuse cea de-a şasea rundă, deplasînd calul alb pe cîmpul Cc3. Bătrînul se gîndi destul de mult pînă îşi mută pionul c5, apoi mişcările continuară într-un ritm mai susţinut: 2.e4 Cc6, 3.g3 g6... şi se ajunse în poziţia aşa-numitei „siciliene închise”, aşa cum se mai jucase - cu culori inversate.

După cum îi era obiceiul, Dav n-arunca decît arareori o privire distrată asupra mesei. Se întreba, cu o anumită îngrijorare, de ce nu mai venise careva în sala maşinii. Nu se mai încumetase nimeni sau pur şi simplu intervenise Kim Kerim, care nu mai admitea să fie păcălit?

Krumch adoptase planul maşinii din prima partidă, care astfel se găsea într-un fel deconspirată, dar avea un tempo în plus. Totuşi albul şi-ar fi fructificat anevoie superioritatea dacă bătrînul, pesemne doritor de revanşă, nu şi-ar fi supralicitat posibilităţile de cîştig în final. La mutarea a 31-a îşi îndreptă privirea desperată către nepăsătorul său „secund”: apărarea lui Krumch era ferfeniţă.

- Ştii ce, spuse Dav, cînd bătrînul îi cedă locul, în astronava mea vei găsi şi de mîncare şi de băut. Dar trebuie să recunosc că aici există... o aprovizionare mai bună. Astfel încît te-aş sfătui să te plantezi în faţa „barului” şi să comanzi ce pofteşti. Între timp eu mă voi distra la acest faimos eşichier...

- „Bar”?! Aşa numiţi voi „pliscul de alimentare”? întrebă serios Krumch ascultînd de invitaţia Dav. Acesta tocmai îşi împingea pionul pe f5, ca răspuns la deschiderea c2-c3, mutare deloc utilă albului, dar conformă cu procedeul baleierii automate...

Moşneagul ceruse „pliscului” o *cygni-stew* şi, delectîndu-se cu ea, îşi spuse că, în sala jocului mortal, exista pesemne un culinarotron mai rafinat decît dincolo. Îl cutreieră chiar ideea să rămînă pentru restul vieţii aici, dar, neputînd să aprecieze dacă era sau nu posibil, ajunse cu părere de rău la concluzia că totuşi

va trebui sa profite de proxima glisare a uşii din dreapta. Lăcomia cu care mîncase îi provocă deodată o uşoară indigestie. Se gîndi atunci cu teamă la meniurile ce-l aşteptau în alte lumi şi începu să viseze nostalgic la mîncărurile cu care se obişnuise de treisprezece decenii.

- Bătrîne, poţi pleca, îi întrerupse Dav meditaţiile fiziologice. Şi, conducîndu-l la uşa redeschisă, adăugă: Fii atent la imaginile de pe pereţii galeriei! Vei asista la momente cruciale din istoria şahului, în ultima secvenţă îl vei vedea pe însuşi Kim Kerim.

Partida a opta. După primele mutări efectuate rapid (1.c4 e6 2.Cc3 d5 3.d4 Cf6), s-a intrat în aşa-numitul gambit al damei pe care legendarii Fischer şi Spasski îl conturaseră în cea de a patra rundă a dramaticului lor meci.

În acţiunile albului, Dav descifră surprins o întîmplare între stilul lui Kim Kerim (dar în cristalizări neînregistrate de cronici) cu un mod de gîndire neuman (neuman cum ar juca un gigantic mecanism, care, în domeniul artificialului, ar constitui de asemenea un Kim Kerim). Dar totul într-un fel ameţitor, ca şi cînd Dav ar fi contemplat un palimpsest ale cărui straturi vizibile s-ar fi deplasat într-una, o falie lichidă şi amăgitoare. De cîte ori se întrecuse cu făpturi non-umane, victoria fusese de partea lui. Lupta cu ele avea ceva extrem de simplu şi totuşi teribil de profund. Totul se despuia de zgurile psihologismului, contînd numai adîncimea plonjării în vîltoarea variantelor. Era ca o muzică dintre cele mai pure. Probabil că acesta era însuşi stilul lui Dav.

- De ce nu mai poate pătrunde nimeni aici? se trezi întrebînd.

- La şopîrle, vital este capul nu coada, răspunse metaforic maşina.

- Ei şi! De două ori mi-ai îngăduit să-mi refac coada....

- Cozile tale nu merită decît să fie transformate în elemente.

- Dar cu acelea care au ieşit ce s-a-ntîmplat? se înspăimîntă Dav.

- Acelea sînt acum afară.

- Sigur?

În loc de răspuns, pe un perete se lumină un dreptunghi: pe fundalul „Invincibilului”, o văzu pe Umna lîngă fotoliul mobil

al lui Krumch. „Cei doi nebuni ai familiei se lasă aşteptaţi”, zîmbi Dav, căruia îi venise inima la loc. „Partida” pentru care se întorsese aici era cîştigată: o remiză şi-şi puteau lua zborul de pe Tehom!

O ciudată insatisfacţie îl invadă însă în acelaşi timp. Să plece deci după ce fusese învins!? De-ar fi fost să te iei după Umna era ceea ce şi-o dorise el însuşi de-o viată întreagă. Şi totuşi nu dorise aceasta sau nu în acest fel. Nu se putea elibera de un sentiment de frustare. Chiar dacă nu mai cunoscuse un alt jucător de forţa formidabilă a lui Kim Kerim (dar, de fapt, juca el cu acesta?), înfrîngerea suferită, deşi fără drept de apel, n-o socotea absolut convingătoare. Oare faptul că deschiderea constituia invariabil apanajul maşinii nu însemna că rivalul ei era prin definiţie dezavantajat! În schimb, măcar în cazul său, şi Dav avea superioritatea a două veacuri de practică şahistă, pe care sihastrul de pe Tehom părea s-o ignore.

Ca şi cînd, ghicindu-i gîndurile, ar fi vrut să-i înlăture ideea unei asemenea superiorităţi, maşina, spre a specula slăbiciunea unor pioni ai negrului, adoptă o linie poziţională pe care jucătorii moderni n-o mai foloseau de mult. Dav fu cu atît mai surprins cu cît, în varianta de atac a albului utilizată de galactomaeştri, venise cu o inovaţie de o mare eficacitate.

Impunătorul său edificiu se pomeni brusc peste nişte nisipuri mişcătoare. Un noian de căi trebuiau rechibzuite şi triate, probă titanică de care omul ar fi fost, poate, capabil să treacă, deşi potrivnicul său poseda cel puţin aceeaşi putere calculatorie, dar ca întotdeauna, avantajul ratat viră numaidecît înspre un eşec inexorabil.

Pierzînd partida, Dav îşi spuse că se lăsase păcălit: păcălitorul însă nu era în nici un caz maşina, care habar n-avea de planul înjghebat împotrivă-i. El singur se amăgise, atribuind adversarului o informaţie tehnică inexistentă. Mai putea fi numit meciul lor „război psihologic”, cînd pe Dav îl încerca sentimentul că se măsoară cu sine însuşi?

Stătea întins în culcuşul alveolar, bucuros că încă nu percepuse trepidaţiile pricinuite de coborîrea „Întîlnirii”. (Cap nu se grăbea să vină, aşa că mai era timp de zăbovit în subterana împărăţie a şahului). Cu cîteva ore în urmă, gîndea că o remiză îi era de ajuns ca să-şi zborul de pe Tehom, dar l-a învăluit şi regretul de a nu-l fi învins pe Kim Kerim... Şi iata-l în faţa celui

de al doilea eşec! Acum îşi dădu el limpede seama de ceea ce simţise după întîia partidă: într-însul se întrupase *gustul revanşei.* Îl fulgeră ideea bizară că, de fapt, Kim Kerim voia să se răzbune pe cineva... Dar dacă tînjea, precum tînjise şi Dav, după satisfacţia revanşei?

Scuturîndu-se de păienjenişul întrebărilor inoperante, se reaşeză la masa de onix. Debutul disputei (1.d3 e5 2.c4 Ce7 3.Cc3 Cc6 4.g3 g6) confluă, ca în prima rundă, într-o variantă din aşa-numita siciliană închisă.

Dav îşi modifică optica de joc. Îndeobşte, capacitatea de a urmări şi de a selecta „variante" îndepărtate se contopeşte cu forţa de a organiza planul concret al luptei: fenomenalul spectru descris de calculul maşinii se găsea însă redus la nişte limite istorice: strategia şi tactica ei erau în funcţie de informaţiile pe care le programase cîndva Kim Kerism şi de achiziţiile mai noi, datorate adversarilor de pînă atunci. Or, de astă dată, Dav se străduia să înfrunte cuplul Kerim + calculator, situîndu-se la nivelul „instrucţiunii" *lor ş*ahiste.

Mai mult încă, deşi Kerim afirmase că a te lupta cu maşina însemna a-l înfrunta, chiar pe el, Dav ajunse la concluzia ca va trebui să joace de parcă rival îi era numai calculatorul. Însuşi procedeul baleierii deschiderilor constituia o dovadă. De altfel, îşi propunea să risipească la prima ocazie misterul acestui joc dublu.

Bătălia a durat, ca în vremurile fabuloase ale eşichierului, trei zile dacă socotim că, în decursul ei, Dav s-a culcat de trei ori. După încetarea ostilităţilor încheiate în cumpănă, omul avu impresia că prinsese cîteva fire esenţiale din structura „monstrului".

Uşa din dreapta alunecă docil lateral. Panoul ei, prin simpla-i absenţă, invita spre libertate. Dar lui Dav i se părea că uruitul ce urma oricărei remize durase acum mai mult decît în alte dăţi. Să părăsească arena tocmai în momentul în care se dezlegau sorţii? Cap încă nu revenise, altminteri vibrofonul i-ar fi dat lui Dav de ştire chiar în timpul somnului.

- Nu pleci? auzi deodată glasul partenerului său.

Această întrebare îi precipită hotărîrea:

- Nu!

- Atunci se închide uşa şi începe o nouă partidă?!

Propunerea avea o nuanţă interogativă, ca şi cînd maşina

i-ar fi cerut îngăduinţa.

- Nu văd de ce trebuie să se închidă uşa, răspunse Dav. Dar putem începe o nouă partidă.

Desfăşurarea rundei a zecea avu o turnură tulburătoare.

După un preludiu executat rapid (1.d4 d5 2.c4 e6 3.Cc3 Cf6), se ajunse în mod ciudat la startul partidei a opta. Reflectînd la eşecul său secund, Dav îşi reproşa o singură eroare săvîrşită spre sfîrşitul încleştării, iar adversarul părea să-i confirme această apreciere, deoarece încă de la mutarea a noua alese un alt făgaş strategic.

- De ce ţi-ai schimbat jocul? Doar m-ai bătut?

- Te-am bătut în final din cauza unei mişcări pe care n-ai s-o mai repeţi. Ca să înving din nou, trebuie să-mi perfecţionez loviturile.

Şi, într-adevăr, făcînd un salt prodigios în evoluţia şahului, instalaţia şahista se apropie foarte mult de felul în care abordau problema galactomaeştrii moderni. Dar tocmai „progresele” negrului îl favorizară pe Dav mai familiarizat cu această concepţie de luptă.

Odată epilogul dramei consumat, monstrul îşi îngădui pentru prima oară să comenteze:

- Eveniment paradoxal: atunci cînd am jucat mai slab, te-am învins, iar acum cînd am jucat mai bine am ajuns doar la remiză.

Umorul involuntar al maşinii îl zgîndări pe Dav aflat în situaţia să ia o hotărîre: uşa era deschisă, iar de sus, răzbăteau vibraţiile „Întîlnirii”... În ciuda undei de umanitate din glasul rivalului său, Bogar avea convingerea că remarca nu venea de la Kim Kerim.

Şi deodată se petrecu ceva cu totul surprinzător: mai înainte ca partenerul ei să fie de acord cu începerea celei de a 11-a partide, instalaţia, ca şi cînd ar fi fost dornică să continue bătălia, îşi mută pionul de la e2 la e3. Totodată însă uşa rămase deschisă!

- Kim Kerim, strigă atunci Dav, privind dispreţuitor spre galeria ce ducea afară, dacă ţii să joc mai departe, răspunde!

- Te priveşte dacă vei juca sau nu. Ce vrei?

- Cu tine vreau să lupt...

- Cu mine te lupţi...

- Aha! Fără calculator nu eşti în stare...

- L-ai învins ca să pretinzi să mă înfrunţi?

- Dar *tu* l-ai învins? se înverşună Bogar; interlocutorul său însă păstră tăcerea. Atunci te întreb pe tine, albule! Te-a învins cineva?

- Nimeni, niciodată! rosti cu o grotească, dar teribilă siguranţă monstrul.

- Cine minte? reluă Dav. Fiindcă unul dintre voi minte.

- Te cam pripeşti cu concluziile, băiete, se decise Kim Kerim să intervină din nou. Este drept că din clipa în care am dat *acestei planete* viciul şahului n-am izbutit s-o înving (altminteri aş fi distrus-o) dar nici n-am fost învins de ea. Tu, în schimb, ai deja două căderi. Forţele noastre nu sînt egale.

- Nu înţeleg nimic, izbucni Dav. Ce bălmăjeşti despre planetă?

- Va să zică nu ţi-ai dat seama că joci cu o planeta! gîlgîi batjocoritor glasul celuilalt.

Fu rîndul lui Dav să nu răspundă. Este drept că, printre legendele ţesute în jurul personalităţii lui Kerim, exista şi varianta după care acesta ar fi „domesticit” o planetă, învăţînd-o să joace şah, dar nimeni, nici chiar Bogar, nu socotea „planeta şahistă” altceva decît un concept mitic al invincibilităţii.

Dav se cunfundă în joc, de parcă din substanţa lui ar fi putut discerne adevărul. Fără să creadă încă în cele spuse de Kerim, reconsideră totul în lumina acestei ipoteze de lucru. Era cert faptul că adversarul său nu acţiona uman, deşi manifesta un *insight*[47] extraordinar. Dar nici animală sau moletronică nu-i putea socoti „inteligenţa”, în ciuda automatismelor pe care i le surprindea mereu: o atît de abisală profunzime a calcului nu mai întîlnise niciodată... nici chiar în partidele rămase de la Kim Kerim.

Ce alcătuire diabolic de contradictorie!

Părea că timpul fusese abolit şi că totuşi crîmpeie din giganticu-i corp mai apăreau aidoma unor peşti ciudaţi, supravieţuind din fauna exterminată a unui ocean explodat...

A transforma o planetă într-un jucător de şah, iată o idee năstruşnică şi fantastică! Dar cum? Ca să posede ceea ce se

[47] *Insight* - diminuarea zonei de erori pe care un animal sau un ordinator le comite în cursul experienţelor de învăţare (n.a.).

numeşte gîndire, adică să aibă un encefal sau, ca în unele mituri, să fie el însuşi un creier. O făptură cu adevărat fantastică! Mai ales dacă îţi aminteşti de cei doi sori cu gravitaţiile lor perturbatoare... Partidele pe care le tot juca parcă păliseră în faţa obsedantei imagini a unei planete înzestrate cu raţiune. Ce incomensurabile multitudini de neuroni va fi putut avea un asemenea colos? Dav simţi un rău visceral, şi o clipă se întrebă dacă ar mai fi primit să se angajeze în luptă ştiind cine-i va fi rivalul. Apoi, prin acea homeostază a nebuniei, manifestată adesea de matematicienii încleştaţi cu infinitul, îşi spuse că ar fi înfruntat chiar şi Cosmosul dacă acesta s-ar fi priceput să joace şah.

Partida pe care o analiza - a cîta? - îşi schimbase cu totul natura. *Existenţa şahistă a lui Tehom* îi umplea acum gîndurile, dînd o pondere uriaşă fiecărei mutări în curs. Era ca şi cînd fabulosul eter, această plasmă comună discretului şi continuului, ar fi devenit brusc respirabil, sesizabil, măsurabil. Aproape din totdeauna Dav avusese convingerea că lupta pe tabla cu 64 de pătrate şi „rezolvarea jocului de şah” sînt două probleme distincte: pe cînd prima însemna confruntarea unor inteligenţe cu posibilităţile neuropsihice limitată şi din punct de vedere matematic, echipotente, cealaltă problemă, cu toate că principial rămînea în domeniul finitudinii, practic reprezenta pentru o minte umană un joc nemărginit.

Invincibilitatea-i de pînă atunci constituia totuşi un indiciu că inteligenţa lui poseda, în comparaţie cu ceilalţi creieri naturali şi artificiali cunoscuţi, o putere superioară. Între ceilalţi şi el să fie însă un raport la fel de mare ca între el şi Tehom? S-ar părea că da, de vreme ce înregistrase „două căderi”. Deşi modul în care fusese depăşit nu-l putea socoti concludent. Cu toate acestea izbutise să smulgă şi şase remize. Exista aşadar o zonă în care adversarul său putea fi neutralizat.

„La urma urmei, de ce-aş mai juca, se întrebă mirat de evidenţa ideii, de ce-aş mai juca dacă n-aş putea sau n-aş voi să înving!”.

E drept că, după cum odinioară îşi apreciase remizele drept înfrîngeri, de data aceasta, dat fiind alcătuirea duşmanului înfruntat, şi le putea considera aproape nişte victorii. Dar nu la o

astfel de victorie visase el. Continua totuşi să calculeze prudent, fiindcă în nici un caz nu dorea să mai piardă o partidă.

Îl smulseră din gîndurile lui vibraţiile familiare ale „Întîlnirii”.

- Dă-mi exteriorul! comandă Dav.

Pe luciul ecranului apărură cele două astronave. Dintr-una coborî după o vreme Cap.

- Ajunge! rosti Dav cu o subită agitaţie.

Nu mai avea deci la îndemînă un ragaz prea mare. Îl vor aştepta cîteva zile, dar va trebui să se grăbească, şi perspectiva aceasta îi provoacă o acută neplăcere, i se făcu un dor cumplit de Umna şi-l cuprinse o silă de tot ce făcea el acolo, în văgăuna lui Kim Kerim. Dar, concomitent, însăşi conştiinţa acestei sile i-o intensifică atroce, de parcă ar fi fost golit de sensul său existenţial. Niciodata, nici chiar atunci cînd Gregory Bogar i-a cerut să nu mai joace, nu s-a simţit Dav atît de sfîşiat. Dar, totodată, nicicînd n-a fost pătruns în aşa măsură de vulnerabilitatea-i umană.

Probabil, în acele clipe şi-a dat el seama că se apropie de finişul unei cariere nebune, că dragostea pentru Umna - de fapt, năzuinţa de a converti setea de absolut într-o viaţă normală - va învinge. Dar tot atunci a priceput el că, atîta timp cît boala, bătrîneţea sau o pasiune paralelă nu le-au deturnat drumul, marii şahişti ai lumii - cu rarisime excepţii de felul lui Botvinnik - au fost nişte înspăimîntători monomani.

- De cînd jucaţi împreună, îl făcu să tresară glasul lui Kim Kerim, Tehom a progresat teribil. Odinioară, îi era foarte greu să-şi revină după şocul unei remize. Acum, observ că recuperează mai uşor...

Vocea reverbera o ciudată ironie, cred că, răutăcioasă. „Ceva nu-i convine din felul în care se desfăşoară jocul nostru”, îşi spuse Dav.

- Totuşi, gîlgîi mai departe glasul, cred că, forţat să suporte mai multe egalităţi succesive, ar ajunge pe pragul deteriorării.

Dav îşi mîngîie iritat obrazul pe care şi-l simţi ţepos. Un brum neliniştitor răzbătea din adîncuri. Cuvintele lui Kim Kerim erau desigur o cursă întinsa ca să-i adoarmă prudenţa. Pesemne regreta că-i dezvăluise adevărata identitate a rivalului său. Oricum, interludiul acesta îi distorsionă lui Dav zborul impetuos

al calculelor, prăbuşindu-l într-o mutare nu greşită, dar anodină, care precipită finalul. Cu sentimentul nelămurit şi poate iluzoriu că ar fi putut cîştiga, Dav se pomeni strigînd mînios fără să-i pese de uşa care se deschise docil, consemnînd noua remiză:

- Eşti crud şi inuman, Kim Kerim, iar, în plus, îţi baţi joc de adversarii tăi.

- Crud... inuman? Le port o grijă de-a dreptul părintească. Mulţi supravieţuiesc de zeci de ani în acest azil al inteligentei. Şi o singură remiză le deschide drumul spre aşa-zisa lor libertate.

- Am văzut ce-ai făcut cu cefalopodul care...

- Nu numai că nu ştia şah (şi ar fi putut învăţa înainte de a pătrunde în sanctuar), dar a fost şi agresiv. Dacă m-aş fi găsit în sală razele laserului său m-ar fi anihilat.

- A fost în zugzwang şi astfel în legitimă apărare. Oricum ar fi procedat, era pierdut. Şi, de fapt, tu l-ai atras în această cursa.

- Eu !? Încă pe vremea mea, pe hărţile siderale, Tehom figura cu semnul interdicţiei. Ce-a căutat aici?

- Descinderea lui pe Tehom putea fi provocată de un accident...

- Asemenea accidente pot surveni doar rar. Şi chiar în acest caz, nu trebuia să acţioneze prosteşte şi provocator. De s-ar fi purtat ca o făptură civilizată ar fi rămas în viaţă. Nu, tot ce-ai îndrugat despre cruzimea şi neomenia mea e lipsit de orice temei. Şi de unde ai scos că-mi bat joc de adversari? De tine, spune!, mi-am bătut joc?

- Toată mascarada pe care ai pus-o la cale este o batjocură.

- Deocamdată aud injurii, nu argumente.

- Afară de mine a mai descins cineva pe Tehom dinadins ca să te înfrunte?

- Nu ştiu. Nu i-am întrebat.

- Ba ştii foarte bine. Dacă ar fi venit cu această intenţie ţi-ar fi declarat-o, cum am făcut şi eu. Deci toţi partenerii tăi de joc au fost de la început nişte victime. Te-ai insultat singur, alegîndu-ţi aşa de bicisnic adversarii. Şi cu cît mă gîndesc mai mult cu atît te recunosc mai greu. Oricare i-ar fi viaţa de om, pentru mine Kim Kerim a însemnat cel mai mare şahist al Galaxiei, acela care l-a distrus pe X-17, deşi era campion planetar, fiindcă n-a reuşit să-şi domine creatorul. Iar acum ai

ajuns să-ţi recrutezi rivalii printre nişte amatori fortuiţi! Ce-mi poţi răspunde?

- Voi răspunde atunci cînd va veni momentul şi vei înţelege. Dar pe tine, vezi, am izbutit să te atrag aici... Planul meu a fost, dacă vrei, un gambit... N-a contat sacrificiul de vreme ce pînă la urmă am găsit lovitura ce-mi trebuia...

- Eu sînt lovitura ce-ţi trebuia?

- Sper. Aştept să joci din nou ca să-mi dau seama. Dar tu ai mai mult poftă de vorbă...

- Am rămas aşadar la modul tău de a-ţi jigni adversarii, continuă imperturbabil Dav. Să-i lăsăm pe ageamii de-o parte. Să ne oprim la cei şaptesprezece care au fost în stare să obţină o remiză. Acolo, în galerie, îmi înşirai ceva despre un „rămas bun elogios”, şi în clipa în care escalatorul ne debarca afară, ne vedeam în situaţia unor şoareci într-un labirint. Cu tehnica pe care o aveai la dispoziţie, ai fi putut să ne conduci rapid spre parcul de astronave.

- Priveşti lucrurile subiectiv, rîse Kerim.

- Tot nu socoteşti de cuviinţă să-mi explici?

- Îţi voi explica şi vei recunoaşte că am dreptate. Aş fi fost un prost jucător dacă n-aş fi folosit drumul de la ieşirea din galerie pînă la astronave ca să-l pun la o încercare suplimentară pe întîmplătorul meu oaspe. După ce a fost capabil de o partidă nulă, putea să se descurce şi în această problemă topografică. Dealtfel, labirintul de dealuri pe care l-am construit (vezi dar că nu-i vorba de jignire, ci de strategie), constituie mai de grabă un test caracterologic decît unul de inteligenţă. Cine nu era vrednic să lupte cu mine trebuia determinat să-şi ia mai repede tălpăşiţa. Încă o dată m-am purtat în mod uman.

- Ei bine, după dubioasa ta logică nu sînt vrednic să mă lupt cu tine. Dacă n-aş fi observat nava cu care a venit aici femeia căreia i-am dat adineauri drumul n-aş mai fi coborît în această văgăună.

- Nu trebuie să pui atîta pasiune în ceea ce spui. Poate că, într-adevăr, nu eşti vrednic. Cît despre ce-ai făcut ‚adineauri”, termenul este cam impropriu...

Din nou ecranul dreptunghiular se aprinse. La picioarele „Invincibilului”, Dav văzu instalat un modul de anabioză. Prin străvechiul capac metaloceramic se desluşea chipul de abur al Umnei care dormea ca într-un sarcofag.

- De cînd a ieşit de aici au trecut 17 zile, comentă Kim Kerim.

Dav îşi controlă reflex cronometrul atomic, dar constată uimit că nu mai funcţiona. În clipa următoare, observă pe ecran cum se măreşte un detaliu aflat pe modul: pe o placă inox recunoscu grafia lui Mooneye care înscrisese grăbit cu stilaserul:

“Te-am aşteptat două săptămîni. Nu ştiu ce naiba ai mai scornit, dar afacerile mă silesc s-o iau din loc. Trebuia să înhaţ premiul pentru descoperirea Sarpakantei. Nebuna de fiică-mea însă nu vrea să plece fără nebunul de care a avut ghinionul să se-ndrăgostească. Aşa că ţi-am îmbălsămat-o, ca s-o găsăşti cînd îţi va trăsni să ieşi. Ne vom întîlni pe Marahta sau vă voi lăsa vorbă la Intragal unde am plecat.

Boşorogul pe care l-ai expediat afară n-a vrut să meargă cu mine. Zicea că preferă să se întoarcă în blestematul lui cavou. Cred că, exceptîndu-mă pe mine, toţi care ieşiţi de-aici sînteti buni de legat.

CAP”

Ideea că atîtea zile se scurseseră cu o asemenea repeziciune, încît nici nu le sesizase îi producea lui Dav, stăpînul unei memorii fenomenale, un fel de rău al uitării. Dar această tulburare era, ciudat, doar exterioară, teoretică, deoarece, în realitate, nu simţea nici o indispoziţie. Dimpotrivă, hotărîrea lui Cap de a-şi lua zborul şi de a o lăsa pe Umna adormită în apropierea navei îi procura sentimentul unei eliberări. Pentru prima oară se gîndi cu recunoştinţă la Mooneye şi, inundat de o bizară euforie, îi acordă şi lui Kim Kerim o intenţie generoasă, deşi aceasta putea fi doar o stratagemă... Ca să-l reţină?! Şi Dav rîse de propriile-i năluciri.

- Ce faci, pleci sau joci? îl pălmui vocea asexuată a partenerului său. Nu înţeleg ce urmăreşti. Sau vrei să alimentezi legenda şahului care moare prin remiză...

- Bine, să începem o nouă partidă! se decise Dav, şi la mutarea e4 răspunse Cf6, intrînd în vechea apărare Alehin. Tehom nu se manifesta foarte activ, tinzînd spre o desfăşurare de poziţie. „Eşti prudent”, gîndi Dav, dar spuse tare cu o umbră de ironie: Ai dreptate... pentru amîndoi remiza echivalează cu o înfrîngere.

Deşi îl surescita impresia bizară că în adversarul său se petrece un magmatic proces de umanizare, Dav continuă să

manevreze cu maximă precauţie. Totodată îşi dădea seama de absurditatea acestor vectori antagonici care, practic, se anihilau. Deodată îl asaltă o întrebare: de ce a avut nevoie Kim Kerim de o planetă cu evenimentele de pe tabla de onix, dar i se părea esenţială, deoarece putea marca deosebirea dintre ei. În ceea ce-l priveşte, lui Dav nu i-ar fi venit niciodată o asemenea idee. „Poate fiindcă joacă mai puţin sinestezic decît mine”, îşi spuse.

După cum un bun simultanist are prezente mental toate partidele disputate, orice jucător puternic jonglează (nu întotdeauna lucid) cu o mulţime de variante şi subansabluri, de data aceasta întreţesute organic. Astfel, gîndeşte concomitent şiruri de mutări, pe care necontenit, în momentul hotărîrii, le apreciază comparativ. Găsim aici o explicaţie a numărului enorm de combinaţii informaţionale ce pot fi efectuate vertiginos de creierul anumitor oameni. Această facultate - de fapt, temeiul talentului şahist - constituie un fenomen intuitiv şi vreme de milenii nimeni n-a reuşit să-l dirijeze în mod conştient. S-ar părea că a fost meritul lui Kim Kerim de a fi descoperit posibilitatea ca, printr-un antrenament special, să conducă această viziune sincronă a unor multiple variante (realizînd pentru grupuri de figuri în interacţiune valorizarea pe care mari maeştri din vechime, ca Alehin, o făceau pentru serii în funcţie de o singură piesă). De aceea deciziile lui obţinute extrem de laborios - erau de o fantastică eficacitate în cele mai complexe situaţii.

Or, la performanţele pe care Kim Kerim le-a elaborat voluntar, Dav a izbîndit intuitiv, pentru el decizia rezultînd spontan. Iată de ce în mintea lui nici nu existau variante distincte, ci buchete de poziţii bogate în nuanţe, mutările cele mai necesare cîştigului apărîndu-i nu pe calea raţionamentului, ci la un nivel mult mai elementar. În acele momente de „inspiraţie”, el participa cu toate simţurile la procesul de limpezire a structurilor, ceea ce-l făcea să audă sunete, să perceapă mirosuri şi mai ales să vadă culori. Cînd îşi reamintea de vreo partidă jucată, îi reveneau reflex în memorie şi senzaţiile încercate. Şi, invers, unele dintre acestea îi redeşteptau poziţii şi combinaţii.

Poate că tocmai înclinaţia lui spre raţionalizarea jocului l-a împins pe Kim Kerim să devină creatorul unor uriaşe

ordinatoare, iar apoi al unei planete şahiste. În schimb, ca şi pentru Masao Yamato, adolescentul genial, care se simţea stimulat de computere, dar n-avea nevoie de ele, pentru Dav orice proteză a inteligenţei nu constituia un ajutor, ci o servitute.

- A patra remiză la rînd comentă Kim Kerim, cu o nuanţă parcă de reproş.

- În definitiv, ce vrei? să răsti Dav. Nici tu n-ai obţinut mai mult de la monstru.

- Aşa e, numai că eu am meritul de a-l fi creat. Şi, de fapt, asta şi spun: nu se poate scoate mai mult de la el. Îţi pierzi de geaba vremea. Profită de uşa deschisă. Contemplă, trecînd prin culoar, măreţia şi crepusculul marilor noştri înaintaşi, trimite-mi o privire de adio cînd vei ajunge în dreptul meu, deşteaptă-ţi iubita şi plecaţi de pe acest tărîm al genunii!

- Stîrneşte-mă cît pofteşti. Eu voi juca tot după cum cred de cuviinţă...

- Aha, ai de gînd să mai joci!?

- S-ar părea că-ţi displace acest lucru.

- Îmi displace? Kim Kerim rîse cu un hohot ciudat. Deocamdată a ajuns să-mi fie aproape indiferent. Păcătuiesc împotriva mea însumi mărturisindu-ţi aceasta. Dar mi-ai cîştigat simpatia. O simpatie de oglindă. Nu pricepi nimic, nu-i aşa? Mai tîrziu însă n-ar fi exclus chiar să mă bucur dacă ai învinge. Acum pricepi şi mai puţin...

După ce un răstimp se percută din străfunduri un uruit neliniştitor („se zgrombeşte vîrtos”, îşi zise Dav), Tehom îşi împinse pionul pe f3. Negrul jucă e5. Urmară mutările 2.e3 d5 3.d4 Cd7 4.Cc3 Cf6.

A fost o partidă interminabilă. Amîndoi începură să gîndească îndelung fiece mişcare. Dav nici nu mai ţinu socoteala de cîte ori în decursul bătăliei întrerupse jocul, ca să se trînteasca epuizat în alveola din perete.

- Stai mai bine, îi spusese la un moment dat Kim Kerim.

Aşa şi era. Dav pricepu că atunci cînd Tehom, din pricina unei deschideri incolore sau nefuncţionale, îşi creează iniţial slăbiciuni de structură, un adversar puternic îi poate produce dificultăţi. O dovedeau bîjbîielile şi reacţiile bizare pe care i le surprindea.

Parcă o panică surdă pusese stăpînire pe monstrul cu care

lupta. Sau era doar un miraj, un reflex al propriei sale alarme? Poate la această neverosimilă idee contribuise şi faptul că dispozitivul de servire alimentară începuse să nu mai funcţioneze impecabil. Mîncările şi băuturile comandate veneau cu întîrziere, unele sorturi nu mai apăreau de loc sau erau înlocuite cu altele.

-Ţi s-a cam deteriorat serviciul aprovizionării, se plînse Dav.

În locul lui Tehom, răspunse mai mult murmurat Kim Kerim:

- Pesemne vrea să te gonească de aici.

Şi Dav nu putu descerne dacă glasul vorbea serios ori în batjocură. Avea sentimentul că o taină teribilă planează peste acele locuri.

- Nu cred în nimic din ce spui, şopti ca şi cînd s-ar fi ferit de cineva nevăzut. Mă aştept mereu la noi surprize şi capcane...

- Sînt capcanele inerente jocului pentru care te lauzi că ai descins pe Tehom. În ceea ce mă priveşte, nu-ţi întind nici o cursă... Doar dacă ea nu sălăşluieşte chiar în tine. Este o clipă de cumpănă. Într-alt moment s-ar putea să regret ce-ţi spun acum: Fugi cît mai repede de-aici! Spre binele tuturora...

- Şi-al tău?

- E o întrebare primejdioasă...

Un zgomot neplăcut, de măruntaie tectonice începuse de la o vreme să întovărăşească desfăşurarea partidelor. Dav aproape se obişnuise cu acest vaier de dislocări subterane în care i se părea că descifrează eforturile lui Tehom de a face faţă luptei...

Partida se găsea într-o poziţie pe muchie de cuţit, cu atacuri şi contraatacuri ce puteau fi evaluate numai prin calcule suprafireşti. Deodată, mutîndu-şi de trei ori acelaşi cal, Dav, şi-l sacrifică pe rînd, în mereu alte puncte ale dispozitivului vrăjmaş, dar necontenit sacrificiul său se dovedea inacceptabil pentru alb, ce răspundea cu unica paradă posibilă. Şi iată calul-tabu revenit în poziţia iniţială! Abia atunci declanşă negrul o nouă combinaţie bumerang, pe al cărei culoar ultrafin se putea ajunge la efecte dezastruoase asupra structurii adverse.

Dav jubila mai ales că de data aceasta Kim Kerim se abţinu de la orice comentariu. „Dacă într-adevăr ar fi dorit să înving n-ar fi fost tocmai acum cazul să aprecieze situaţia? Dar

el tace. Ca să nu-i dea vreo idee albului? Ce idee să-i mai dea, cînd este evident că partida-i ca şi cîştigată!?”.

Se şi vedea plecînd. Imagini care emergeau ca de la insondabile depărtări îl invadară. Explozia de veselie a unei fete în timp ce o grămadă de piraţi zăceau în jurul lor... Apoi îl scrută admirativ figura unui bătrîn aproape paralitic... habar n-avea unde îl mai văzuse... ştia doar că era un mare şahist...

Tehom calcula parcă la nesfîrşit. Pe Dav îl cuprinse o nerăbdare febrilă. „Trebuie să scap cît mai iute de aici”, îl săgetă un gînd imperios. Îşi duse mîna la faţă şi se sperie: degetele îi întîlniră o barbă de care uitase. De mult, cînd superioritatea lui nu era sigură, Kim Kerim îl sfătuise să plece, iar acum cînd era gata să cîştige - tăcea.

Graba de a-l învinge pe Tehom parcă îi luă minţile. Culoarul care ducea la victorie era cert, dar pretindea o precizie matematică, aidoma aceleia cerute la descinderea astronavelor. Dar negrul jucă inert şi răspunsul albului se abătu fulgerător ca şi cînd acesta s-ar fi temut că Dav şi-ar fi putut retrage mişcarea...

În clipa în care pe tablă fu pecetluit eşecul negrului, toţi „ochii de păun” din încăpere se aprinseră într-o sarabandă nebună. Uşa din dreapta se închise, dar Dav avu impresia că alunecarea laterală se desfăşura cu încetinitorul.

- E bine să ştii, se hotărî în sfîrşit să ia cuvîntul Kim Kerim, niciodată nu l-am lăsat să bănuiască faptul că ar putea exista un creier mai puternic decît al său.

Deşi nu se preciza despre cine era vorba, Dav înţelese.

- De ce-mi spui asta?

- Nu-i exclus să-ţi fie de folos. Te-am prevenit că este invincibil.

- Minţi, izbucni Dav. Am fost la un pas de victorie.

- Dar n-ai fost în stare să-l străbaţi.

- M-am pripit.

- Şi acum te pripeşti. Problema este mai gravă decît crezi: ea consemnează însuşi eşecul vieţii mele... *Adversarul nostru a rezolvat realmente jocul de şah.*

- De unde ştii? întrebă Dav înfiorîndu-se...

- Vezi, pe tabloul din stînga, inspcripţia 10^{107}... În momentul în care a parcurs toate variantele posibile, s-a aprins un bec indigo. Era semnalul că memoria lui cvasiinfinită

soluţionase problema.

- În cît timp?

- Nu-ţi pot răspunde: timpul lui este altfel decît al tău. Dar esenţialul nu se află aici, ci în constatarea că, în ciuda fantasticei sale performanţe, *nu m-a putut învinge.* Atunci mi-am dat seama că realizasem un mecanism perfect, dar că totodată i-am alterat natura, mărginindu-l să joace cu mine. Înţelegi?

Dav înţelegea, dar lucrul era de neconceput. Simţi fără de veste ceea ce bănuise de mult, încă de pe cînd s-a deprins să palpeze inteligenţa partenerului său după mişcările pe care acesta le făcea pe masa de joc. Simţi materialitatea osmozei ce funcţiona între ei. Cu fiecare partidă lăsată în urmă, monstrul îi încorpora tot mai deplin metodele şi schemele cognitive de rezolvare; dar şi el - Dav era acum sigur - îl asimilase pe Tehom. Or, tocmai *senzaţia* - neverosimilă, deşi acceptată teoretic de matematicieni - a faptului că *partea poate echivala întregul* îl cufunda pe Dav într-un maelstrom ameţitor.

În decursul noii partide, lui Dav i se păru că prinde cîteva curioase trăsături „psihologice” ale adversarului, după neaşteptata-i victorie. Lecuit ca prin farmec de toate nevrozele, el manifestă simptomele unei veritabile fericiri. Ca o consecinţă, aprovizionarea se ameliora treptat, ba chiar depăşi măsura: Dav cerea, de pildă, o mixtură hormonovitaminizată, iar gadget-ul, fără să i se comande, servea, în plus, un flacon cu zgromb. Putea fi semnul unei amabilitaţi sarcastice sau al unei dereglări în contrasens, dar amîndouă cazurile indicau o stranie umanizare a planetei, dacă se excludea presupunerea că autorul surprinzătorului comportament era Kim Kerim. Şi Dav înclina să creadă că acesta n-avea aici nici un amestec. Dimpotrivă, pe nesimţite, a ajuns la convingerea că, de fapt, bătrînul dorea să-l învingă pe monstru prin intermediul îndrăzneţului vizitator...

Rătăceau într-o „olandeză” pe care o mai parcurseseră cîndva în culori inversate... Mugetul şi scrîşnetele subterane de pînă atunci se domoliră, nemairămînînd din ele decît torsul îndepărtat şi somnolent al compresoarelor de aer condiţionat.

La o anumită manevră a pieselor negre, glasul lui Tehom comentă pe un ton cu atît mai grotesc cu cît suna mai neutru:

- A mai încercat cineva să mă păcălească în felul acesta...

dar n-a reuşit.

Omul nu-şi putu reţine un zîmbet, amintindu-şi că acel impersonal „cineva” era chiar el. Acum nu-şi mai regreta ultimul eşec, intuind că şocul pe care-l suferise trebuia să se fi repercutat şi în Tehom. Apoi se gîndi la cauza celor trei înfrîngeri. Se gîndea cu răceala cuvia care-şi contempla nişte răni de mult cicatrizate. La începutul luptei, Dav pierduse, fiindcă, neştiind nimic despre natura fenomenalului său vrăjmaş, n-avusese nici un plan coerent. A doua oară greşise, crezînd că-l înfruntă pe Kim Kerim, adică o făptură umană. A treia eroare a provenit din ipoteza că rivalul său planetar este doar o „maşină perfectă”. Meandrele „psihice” ale lui Tehom dezminţeau însă şi a această presupunere. Soluţia se găsea probabil, undeva la mijloc sau, mai exact, la limită...

Albul juca degajat, exuberant, dar suficient de precaut pentru ca negrul, nemaipropunîndu-şi cîştigul, să obţină pînă la sfîrşit remiza.

Pe tablă apăru deschiderea 1.g3. Lui Dav, această inconsecvenţă de baleiaj (normal ar fi fost ca Tehom să joace 1.Cf3) îi stimulă imaginaţia. Pîndind partida urmatoare, cea în care slăbiciunea iniţială îngăduise predecesorilor săi să-şi cîştige egalitatea, se întrebă o clipă dacă, pentru a-şi amăgi adversarul n-ar trebui să joace mai slab. Se convinse însă imediat de inutilitatea efortului: deşi la flip-flop izbutise, în universul şahului îi era imposibil să joace mai slab. Ca într-o boală, mîna refuza să asculte de alţi centri din creier... Renunţă. De altfel, orice stratagemă grosolană i-ar fi putut deştepta lui Tehom bănuielile. O foarte lină echilibrare a forţelor era totuşi calea cea mai indicată.

Niciodată nu-şi calculase Dav mai vertiginos jerbele de variante, dar în acelaşi timp niciodată nu adăstase atît de mult de la o mişcare la alta. Iar potrivnicul său, ca şi cînd l-ar fi imitat, se pierdea la rîndu-i în această frenetică lîncezeală. Cosmosul parcă dispăruse într-o stranie injecţie în labirintul unor nenumărate structuri paralele. Cavalcada calculatorie creştea geometric şi gratuit din sine însăşi, descoperindu-şi mereu alte şi alte pricini de inepuizabilă desfăşurare, astfel încît mutarea se declanşa dintr-o pură solicitare exterioară, oricînd fiind posibile

o mie de mutări deopotrivă de bune. Ca în străvechiul biliard, unde o scamă de pe cuprinsul postavului putea să abată sfera albă de pe traiectul ei, un cuvînt sau numai umbra lui sonoră, un fîşîit mai ciudat, o părelnică ezitare a rivalului, o neînsemnată clipire deveneau acum semnalul aleatoriu care amorsa implozia fantasticei fugi: gestul ce transgresa configuraţia eşichierului în cosmodromul unei noi decolări spre infinit.

- Nu te mai hotărăşti să joci!? detună în vastităţile tăcerii şoapta lui Kim Kerim.

E posibil să fi trecut o vreme îndelungată înainte ca Dav să fi răspuns:

- Ai început să-ţi pierzi răbdarea?

- Şi eu sînt surprins, dar asta se întîmplă: constat că mă desincronizez. Bănuieşti de cine...

- Adică a existat între voi un fel de simbioză?

- Oarecum. Am fost legaţi, dacă vrei, ca termenii unei serii semi-convergente. Or acum...

- Eu?

- Da. Pînă la venirea ta, ritmurile *noastre* coincideau...

- Ritmul? Nu cumva l-ai învăţat să se plieze după ritmuri foarte diferite?

- L-am învăţat, într-adevăr, ce este paradoxul temporal. Bătrînul rîse, iar hohotul său, parcă reverberat de măruntaiele lui Tehom se multiplică într-un urlet spasmodic. Gîndeşte-te, reluă glasul lui Kim Kerim, au descins aici fiinţe cu bioritmuri total deosebite: zenonienii, de pildă, trăiesc atît de lent încît pe lîngă ei copacii ar părea nişte făpturi explozive. Tu, s-ar putea spune, ai un timp de reacţie rapid, dar cel de pe Dedekinda gîndesc de cîteva sute de ori mai iute decît noi, cei din clasa HH...

- Şi totuşi nici unul n-a reuşit să-l bată...

Dar putea el, chiar şi numai în principiu, să fie învins? La un răspuns negativ, Dav nu mai avea ca să caute acolo. Goddenka ! îi fulgeră prin minte. Se afla acest nume şi în memoria planetei? Iată un amănunt esenţial pentru soarta ostilităţilor viitoare.

- Ştii cine-i Goddenka? rosti deodată Dav.

- Desigur, spuse vocea placidă a lui Tehom. O'Teng este un celebru şahist din Eudoxia...

- Mulţumesc pentru oboseală, rîse Dav, deşi n-am întrebat

de O'Teng, ci de God-den-ka. Poate ai auzit tu de el, Kim Kerim...

- Nu-mi amintesc. Unde şi cînd a trăit?

- În Cantorelia, între anii 583 şi 704 ai erei de iridiu.

- Nici de Cantorelia n-am auzit. E pesemne o planetă intrată în Federaţia galactică după instalarea mea aici.

- Aşa cred... Să însemne asta că, după fabuloasa-ţi dispariţie, n-ai mai încercat să te ţii la curent cu noutăţile lumii?

- La început, da, pînă la întîile performanţe ale lui Tehom. Apoi m-am lăsat păgubaş. Drept să-ţi spun, nu m-a mai preocupat decît destinul său şahist, care mi se părea fascinant... Dar cine-i, de fapt, Goddenka?

- Un matematician.

- Şi ce legătură are cu ce se-ntîmplă acum?

- Acest om a construit o cronomaşină, despre care nimeni nu ştie dacă a funcţionat sau nu. La bătrîneţe, dorind probabil ca urmaşii s-o creadă operaţională, s-a închis în ea, asemenea miticului Empedocle care se aruncase într-un vulcan, pentru ca posteritatea, suprinsă de tainica lui pieire, să-l considere nemuritor. Dar vieţile celor doi bărbaţi se întîlnesc şi în finalul ironic ai fabulei: după cum filozofului sinucigaş craterul incandescent i-a expectorat sandalele, lui Goddenka cronomaşina i-a zvîrlit înapoi ochii artificiali...

- Şi de ce-mi înşiri fleacurile astea?

- Tu ai vrut să-ţi spun de ce mi-a venit în minte Goddenka. Mi se părea izbitoare asemănarea lui cu tine.

- Nu este exclus să-ţi semene şi ţie, hohoti cu un dispreţ suveran Kim Kerim.

Pe Dav îl contrarie mai mult ecoul acelui rîs decît rezonanţa cuvintelor pronunţate de celălalt.

O clipă i-ar fi mărturisit adevăratul motiv al asociaţiei de idei, dar se răzgîndi: Existenţa mulţimilor F^0 pe care Goddenka o revelase şi o pusese la baza calculului informal[48] făcea posibilă o

---

[48] F^0 sînt mulţimile intermediare între cele ale numărabilului şi ale continuului. Toate macro şi microsistemele extinse şi aprofundate neîncetat de metagalactologi şi de infraelementarişti, ca de altfel întreaga realitate, dezvăluie asemenea „fiinţe matematice” teoretic finite, dar, de fapt, din pricina infinitului potenţial în care se scaldă - continuu continue. Finitismul principial al mulţimilor F^0 se vădeşte prin aceea că, de la un anumit prag din istoria ştiinţei, în orice stadiu al ei, a putut fi indus ordinul numărului de atomi ai universului cognoscibil. Statutul paradoxal al domeniului F^0 este

victorie asupra lui Tehom!

După noua egalitate, Dav comandă o porţie zdravănă de zgromb. Niciodată nu ştiuse ce este tracul în joc, dar acum îl percepea cu toţi nervii săi, asemenea unui tînăr atlet care-şi dă pentru prima oară seama că a pătruns pe tărîmul bătrîneţii!. Era un trac stupid fiindcă, în definitiv, mişcarea g4, ce ar fi trebuit să urmeze, deşi incoloră, deci inactivă, nu semnifica în sine nimic. Nici Tehom nu părea în apele lui, căci din străfunduri parvenea un vuiet surescitat.

Deodată, fără să fi fost comandat acest lucru, ecranul cu exteriorul se aprinse, şi pe el apăru containerul transparent în care dormea Umna.

Omului care stătea în acea nebunească firidă claustrat din propria-i voinţă (deoarece uşa rămăsese deschisă) i se rupse din piept un strigăt aproape neomenesc. Simţea o milă infinită şi de propria-i soartă, şi de aceea a femeii iubite, ba chiar de existenţa străină a celui ce-l ademenise acolo. „Mă prostesc”, îşi spuse, dar cu glas tare întrebă:

- Ce-i asta, Kim Kerim?

- Nu eu, rosti cu o sinceră mirare bătrînul.

- Eu, chicoti metalic vocea lui Tehom. Am socotit că vrei să ştii ce se mai întîmplă pe-afară.

- Dar de ce tocmai acum ţi-a venit această idee?

Tehom nu mai răspunse. Doar pe ecran imaginea se apropie, îngăduind să se vadă pulberea pe care timpul şi vînturile o depuseseră pe învelişul metaloceramic al containerului.

- Închide! strigă Dav. Închide şi joacă, planetă inconştientă!

În clipa aceea avu un şoc: pe masa de onix calul alb se mută pe căsuţa f3!

O silă fără margini îl cuprinse. Era absurd, dar această abatere de la regulă îl făcu pe Dav să se simtă golit de orice vlagă, îl prăvăli în genunea zădărniciei. De mult devenise

---

evidenţiat de situarea lui între OO N şi OO C, din care rezultă că o mulţime infinită numărabilă are o putere inferioară oricărei mulţimi finite, această expresie improprie (ca şi aceea de atom, dealtminteri) vrea să semnifice tocmai ansamblul procedeelor de traducere a celor patru categorii de mulţimi (F, N, F° şi C) una într-alta (n.a.).

aproape un automat atemporal, pentru care principalele borne ale existenţei se identificau acum cu primele mutări ale acestor partide informe...

Acţiona aidoma unui demiurg orb în vîltoarea Cosmosului pe care-l stîrnise. Din adîncuri îl împresura un zumzet vesel, amăgitor. Mi-am cheltuit întreaga viaţă ca să-mi măsor forţele cu un tîlhar nebun, cu un geniu stupid, plîngea în Dav o umbră a conştiinţei.

Îşi dădea seama că, deşi nu juca slab, structurile pe care le secreta erau oribil de cenuşii. Dimpotrivă, Tehom, acţionînd parcă deznădăjduit de bine, înainta impetuos.

De nenumărate ori de-a lungul afurisitei partide îl obsedă pe Dav gîndul plecării. Plonjarea în oceanul de hidrargir al variantelor îl sufoca. „Să plec!.” îşi mai spuse o dată. „Să mă car chiar acum! Ce rost are să mai lupt cu ticăloasa asta de planetă! De ce în procesul său de stranie umanizare Tehom a trebuit să treacă şi prin faza înşelăciunii? Dar dacă în ultima rundă va deschide totuşi cu g4?” îl fulgeră un gînd potrivnic. Ah, această mutare de nimic ce-i dădea mereu iluzia că o sumă de încleştări întîmplătoare se încheagă într-o constelaţie cu sens! Şi fără de veste, lumea plumburie se lumină într-un cîntec de culori... îl întrerupse vocea de fanfară a lui Tehom:

- Finalul se cîştigă forţat în 17 mutări. Apoi planeta conchise condescendent: Ai fi putut cîştiga remiza doar prin contraatacuri tari. Tu ai vrut să rezolvi lupta pe cale pur tehnică, dar nici aceasta încă n-o poţi face ca mine.

Aşadar o nouă înfrîngere! Răsunetul ei era însă aproape total covîrşit de stupefianta constatare că adversarul său **SE TEMEA**! Şi ca o supremă satisfacţie, omul văzu cum uşa culisantă din dreapta se deplasează lent şi şovăitor, înţepenind la o treime din drumul ei. Deşi învins, Dav avea voie să părăsească sanctuarul! **TEHOM SE TEMEA**!

*****

Această singură idee, certă şi părelnică deopotrivă, îi catalizǎ puterea să rătăcească prin înfiorătorul deşert al partidelor ce au urmat şi să-i străbată dezolantu-i necuprins. O mişcare isca o alta asemenea unui fulger negru, căscat între două oglinzi paralele despărţite de infinit. Cînd unul ataca într-un loc al eşichierului, adversarul reproducea apărarea

complementară, şi procedeul se inversa, se relua şi circula într-o perfectă şi ternă simetrie. Ceremonialul unui duel gratuit, al unui dans mecanic şi tîmp descris de două globuri metalice pivotînd în gol. Amîndoi îşi îndeplineau cu o patimă în mod paradoxal placidă şi implacabilă aceasta searbădă corvoadă: Tehom probabil în virtutea propriei construcţii, Dav mînat de o construcţie a închipuirii lui.

De mult nu mai respecta o suită logică între momentele consacrate jocului, mîncării, bărbieritului şi culcării şi de mult nu le mai ţinea socoteala. La începutul îndepărtatelor sale amintiri, barba îi creştea vertiginos, astfel încît trebuia s-o taie des. Mai tîrziu, observă că, deşi nu era prea mare, barba încetă să-şi mai sporească dimensiunile. O lăsă deci aşa şi scăpă de grija bărbieritului.

Cîte o discuţie cu Kim Kerim îl mai învioră o vreme, în aridul său exod. Se întrema la glasul bătrînului, care-i păru mult mai înţelept, mai profund, dar şi mai enigmatic, decît crezuse cîndva. Astfel, către sfîrşitul dialogului lor, Dav l-a întrebat:

- Cum ai descoperit această planetă? Cum ai ajuns s-o... domesticeşti? Şi cum de n-a auzit nimeni de acest miracol?

- Nu-i nici un miracol, răspunse Kim Kerim. De cînd m-am exilat aici a trecut un timp relativ scurt în comparaţie cu durata necesară omenirilor spre a-şi corecta prejudecăţile. La începutul erelor cosmice, fiecare societate planetară, determinată de un firesc antropocentrism local, îşi închipuie că viaţa reprezintă un accident rar în existenţa Căii Lactee. Apoi sfera cunoaşterii se extinde şi serii de evenimente socotite întîmplătoare îşi dobîndesc legitatea. Astfel, în colţul nostru sideral, însăşi posibilitatea practică de a explora o mulţime de sisteme solare a năruit concepţia naivă de odinioară. De altfel, cred că n-am depăşit încă perioada dominată de teoriile unor astrofizicieni ca Lungrn de pe Astaran sau ca Hoyle de pe Terra, pentru care, într-o galaxie ca a noastră, există cel puţin un miliard de planete propice biofenomenelor...

- Adică de ordinul numărului de stele obişnuite, ce se rotesc lent. E un criteriu clar, şi datorită lui întreg Universul a fost populat cu minţi gînditoare. Nu văd de ce ar fi greşită această idee, chiar dacă Tehom...

- Nu-i greşită, ci doar săracă, deoarece reduce viaţa la arta îngustă dGO-dKO ce caracterizează astrul Pămîntului sau ε

Eridani[49]. Or Galaxia este nemărginit mai bogată în forme vii.

- Tu ai descoperit asta?

- Nu. Pe mine mă preocupa doar găsirea unei minţi cît mai cuprinzătoare, obsesie ce m-a apropiat de cîteva inteligenţe de excepţie. Daţi-mi un punct fix şi vă răstorn Cosmosul - exprima de fapt, intuiţia că nicăieri nu există vreun punct privilegiat şi stabil. În schimb, Kvoren a dovedit că orice punct poate da socoteală de natura lumii pe care o cunoaştem.

- Kvoren... îmi amintesc: funcţia hologramatică a elementelor universului... Te-ai întîlnit cu Kvoren?

- Da, şi prin el l-am cunoscut pe Entiewso... De acest nume ai auzit?

- Nu.

- Mă aşteptam. E un geniu pentru eternitatea viitorului. Concepţia lui vizionară nu aderă încă la ruptura datelor actuale.

În deşertul pe care-l străbătea, lui Dav i se năluciră contururile vrăjite ale unui castel de gheaţă.

- Vorbeşte-mi despre el! ceru cu nesăbuit nesaţ.

- Fiecare cuantă de materie se răsfrînge în nesfîrşite forme ce alcătuiesc faţetele aceluiaşi solitar infinit. Să ne oprim însă doar la echivalenţa dintre masă, energie, informaţie şi organizare. Vom avea o ecuaţie cosmică fundamentală, inteligibilă, deşi lipsită de orice semnificaţie, şi proiectată în cel mai pur hazard, dacă însăşi dăinuirea oarbă n-ar purta-o spre întruparea unei tot mai complexe necesităţi.

- Şi ce-nseamnă asta?

- Pentru o minte antropocentristă, înseamnă o consecinţă uimitoare: din cauza ecuaţiei de echivalenţă, viaţa trebuie sa apară pretutindeni în Univers, la un stadiu şi în forme cerute de însuşi sistemul respectiv. Ca şi masele stelare, ca şi echilibrul radiativ de la suprafaţa sorilor, viaţa, şi ulterior inteligenţa sînt fenomene *calibrate.* Odată ce am fost convins de ideea că în orice condiţii astrofizice este posibilă, iar la un moment dat - necesară ecloziunea vieţii superior organizate, m-am şi văzut dezbărat de antropomorfismul care i-a ţinut pe exploratori departe de stelele din afara secvenţei dGO-dKO. Aşa am reuşit să-l descopăr pe Tehom.

[49] Este vorba de clasele spectrale ale acestor stele (n.a.).

În contrast cu tonalitatea discuţiei celor doi oameni şi în ciuda tragicului sentiment că pe eşichier se perindă un interminabil ritual de evenimente-fantomă, între Dav şi Tehom se angajă un bizar schimb de impresii aproape monden. Dar aceasta s-a întîmplat abia după ultima convorbire cu Kim Kerim.

- Tu urmăreşti partidele noastre? a întrebat Dav, deşi altceva ar fi vrut să rostească: Mai crezi că Tehom este invincibil? Dar ceva neliniştitor ce plana în atmosferă îl făcu să evite atacarea făţişă a acestei teme.

Vocea lui Kim Kerim întîrzie să răspundă. Luminiţele de pe pereţi se aprindeau într-un joc fascinant.

- Da, le urmăresc, se auzi în sfîrşit. N-am încotro.

- Cum adică n-ai încotro?

Mai tîrziu, lui Dav i se păru că între replicile lor se scurseseră ani, răstimp în care se afunda din nou în sufocantele pustietăţi. Şi avea să-l obsedeze faptul că, la glasul bătrînului, se pomenise cîndva tresărind, ca şi cînd s-ar fi deşteptat dintr-o aţipire.

- Unele întrebări rămîn fără răspuns...

Cuvintele parcă parveneau prin vată.

- Nu înţeleg ce zici! strigă.

Uşoara enervare ce-l percuta pe Dav a fost suficientă ca să-i vireze inerţia spre un joc ceva mai activ. Rărunchii planetei prinseră a toarce gros, ca un motan sîcîit în somn. O melodie veche îi gîdila incongruent amintirea, ca şi cînd şi-ar fi contemplat o secvenţă a propriei vieţi, dar cu ochii unui străin.

- Nu pricepi? se tălăzuiră pînă la el vorbele lui Kim Kerim, ca bătute de vînturi. Aşa ai mai jucat în part... Şi iar pierdu restul celor spuse de celălalt.

„Aşa am jucat eu?” Structura familiară se lumină brusc: riposta lui Tehom era un truc scornit de Dav mai de mult. Acum însă nu mai avea nici o îndoială că *nu* se lupta cu Kim Kerim. Acesta se afla în afară. Oare într-adevăr *în afară?* Un fior glacial îi străbătu şira spinării. Nu era tocmai explicaţia răspunsului sibilinic pe care i-l dăduse cîndva?

- Nu-ţi dai seama că te-a încorporat? mai răbufniră pînă la Dav aceste cuvinte... te-a încorporat... orat... orat... Şi părelnicele sunete se risipiră ca bruiate de torsul unui motan mînios.

Ajunseseră la partida deschisă de mişcarea h4, dar nu se întrevedea finalul. Pe Dav îl bucura totuşi faptul că eşichierul era din nou scăldat în culori. Un astru ultramarin zvîrlea mănunchiuri mătasoase de raze peste toate cîmpurile.

Deşi încordat, omul se simţea voios, ca într-o convalescenţă. Dar şi adversarul său dădea semnele unei veritabile euforii. „Acum el este sigur că m-a încorporat”, îşi spuse Dav, gîndindu-se cu nostalgie la vremurile în care se întreţinea cu Kim Kerim...

Nu mai ştia cine începuse dialogul. De fapt, şi după ciudata îmbufnare a lui Tehom continuaseră să vorbească, dar despre lucruri insignifiante, strict operaţionale. Probabil că, atunci cînd Dav a rămas fără un interlocutor uman, amîndoi adversarii au devenit mai concilianţi. Discuţiiie lor aveau aparent o turnură inofensivă, ba chiar amuzantă, dar sub textul lor mocnea aşteptarea şi agresivitatea.

Cel mai adesea flecăreau despre vestitele şicane pe care şi le-au făcut marii campioni ai cronicii şahului. O dată, planeta aminti galeş de Xiriv care nu captura piesele mînuite de adversar decît după ce-şi punea mănuşi aseptice.

Plasîndu-l pe Tehom în rolul lui Xiriv, Dav nu-şi putu stăpîni rîsul, dar întrebă:

- De ce-mi spui asta?

- Ştiu că vouă, oamenilor, vă place să comentaţi asemenea inepţii!

- Depinde cine le spune.

- De ce?

- Fiindcă o anumită plăcere îmi produce o inepţie spusă de tine şi cu totul alta una rostită de Kim Kerim, de pildă...

- Tot nu pricep. Mie îmi face plăcere să joc cu tine, dar nu înregistrez informaţii fără sens.

- Bine, mormăi Dav, neinsistind asupra ciudatei mărturisiri de simpatie venite din partea planetei. Ai auzit da Zaumin de pe Vandekampa?

- Nu.

- A fost un celebru jucător de şah şi cred că unic în felul său: era un tetracefal. Partea curioasă a alcătuirii lui o constituie însă faptul că, în timp ce capul său nord, să spunem, ajunsese

campion planetar, celelalte trei scăfîrlii n-au izbutit niciodată să depăşească stadiul de maestru.

- Foarte interesant! se extazie Tehom. Şi ce s-a mai întîmplat?

- Vezi că eşti inteligent! zise măgulitor Dav. Ţi-ai dat seama că mai există o continuare. S-a întîmplat că Zaumin, stînjenit în joc de semenii săi care îşi exercitau cu prea multă pasiune însuşirea de chibiţi, a hotărît pînă la urmă să renunţe la ei.

- Cum?

- La cererea lui, un poligrefatron l-a despărţit de cei trei maeştri. Apoi, avînd ca suport un corp uman, Zaumin s-a transferat în cunoscutul sistem solar ce figureaza pe hărţile astronomice sub forma unui eşichier. Ei, ce zici?

- Mi-a plăcut fiindcă nu-i o inepţie. Şi eu aş fi procedat la fel.

Altă dată Tehom îl pomeni pe marele Bobby Fischer primul care a încorporat forfait-ul în strategie. Ripostînd, Dav aminti de maşinile şahiste distruse de autorii lor fiindcă nu dădeau deplină satisfacţie, neomiţînd să aducă vorba despre VRAK-3007-B, care după o frumoasă carieră competiţională, a fost retrogradată pe post de automat pentru stabilirea unor statistici ale grupelor de ticuri manifestate de spectatorii campionatelor intragalactice.

Pe nesimţite lupta se înteţi. La un moment dat, matul începu să plutească deasupra tablei. Dar deocamdată nu era decît un joc cu primejdia. Şi deşi nu-şi supraevalua situaţia aparent superioară, Dav se simţea renăscînd sub fiorii tensiunii.

Cu o splendidă poantă combinativă şi sacrificînd două figuri, Tehom îl sili pe Dav să accepte un şah eterrn.

- Iar ai cîştigat! exclamă parcă regretînd, dar cu un fel de umor involuntar: deşi pe Kim Kerim îl bruiase, acum - e drept, într-un stil tăinuit - Tehom recunoştea că memoria-i planetara înglobase personalitatea ultimului său adversar; începea să gîndească în stilul acestuia.

Şi, spre uluirea lui Dav, pionul de pe cîmpul g2 sări sprinţar pe g4!

De cîte ori, în acest sanctuar, nu-şi spusese Dav: „E partida vieţii mele!” Şi, probabil, fiecare dintre acele momente chiar fusese crucial în cariera lui de şahist. Dar acum?! De fapt, tot ce s-a petrecut acolo a fost ca o lungă peregrinare iniţiatică.

Şi vîrtejul imemorialelor remize, şi înlănţuirea logică a celor patru înfrîngeri, şi victoria pe care o întîmpina cu inexorabilă seninătate. Fiindcă, la această deschidere - care, celorlalţi, le-a dat prilejul egalităţii - lui nu-i era îngăduit să scape victoria.

Slăbiciunea debutului g4, deşi incontestabilă, era infinitezimala. De aceea Dav trebuia nu numai să joace extrem de prudent şi de suplu, calculînd consecinţe foarte îndepărtate, ci să şi acţioneze energic. Timpuriul său atac pe aripa damei a fost logic, inevitabil, prevenind orice posibilităţi de rocadă, care ar fi protejat regele alb (rocada mică nu putea fi efectuată tocmai din pricina mutării g4).

Pereţii se preschimbară într-o mulţime de ecrane ocupate de tot atîtea eşichiere. În lungile pauze dintre două mutări, Dav avea răgazul să cerceteze partidele ce rulau în jurul său. La răstimpuri, alte ecrane le reluau ca pe nişte motive ornamentale cinetice. Curînd desprinse firul care lega între ele acele dispute: în toate cîştigător era albul.

Aşadar Tehom pornise războiul psihologic. De ce însă? Pentru că se temea sau, pur şi simplu, fiindcă psihicul său se modelase prea mult după o rudimentară mentalitate umanoidă?

Să calculeze un minut la o mişcare, odinioară era pentru Dav o rară excepţie şi numai gîndul că i-ar trebui un sfert de oră l-ar fi socotit jignitor. Iar acum putea să planeze poate şi zile deasupra jocului înainte de a muta o piesă. Îl obseda această partidă şi în somn, cînd se visa rătăcind în labirintul variantelor, şi de cum se deştepta reîncepea s-o analizeze cu o tenacitate de automat.

Cîteodată însă ostenea, şi atunci, urmărind distrat partidele de pe ecrane, se închipuia desfătîndu-se cu Umna într-o lume care să ignore şahul. Contemplînd aşa imaginile oferite de Tehom, Dav recunoscu printre ele partidele pe care le pierduse. Aceasta sfidare îl înveseli şi-l înverşună totodată, mai ales că cele patru înfrîngeri ale lui reveneau cu o frecvenţă mai mare, ca un fel de refren.

- De ce-mi tot arăţi poveştile astea în care pierde mereu negrul? întrebă în cele din urmă.

- Mă bate gîndul că-ţi pot fi de-nvăţătură, răspunse cu un ciudat umor lingvistic planeta.

- Mai instructive ar fi fost cele 31 de remize pe care le-ai făcut pînă acum.

- Pentru o minte ca a ta, 31 de pilde nu înseamnă nimic. Îţi voi dărui un mănunchi de 5 000 dintre cele mai bune isprăvi ale mele după rînduiala vremuirii.

Şi în aceeaşi clipă, din gadget-ul alimentar apărură 15 discuri magnetice antice de dimensiuni mari împreună cu o instalaţie de citire a discurilor.

- Vei dibui aici şi icoanele vrăjmaşilor înfrînţi de mine.

Pe Dav îl uimi mai puţin năstruşnica ideea a planetei decît faptul că aceasta i se adresase în pregalactică, de parcă ar fi uitat brusc limba în care au vorbit pînă atunci.

Rămas în centru, regele alb se trezi supus ameninţării unor atacuri latente, greu de descifrat.

Deopotrivă de subtil şi imaginativ, Tehom începu să ofere cele mai ademenitoare sacrificii, pe care însa Dav le refuză suveran, mărindu-şi necontenit presiunea.

Maliţioasele imagini în care învingea necontenit albul se răriră, apoi încetară cu totul. Muzici serafice se filtrau în sanctuar şi miresme edenice îl învăluiră pe Dav. Din cine ştie ce unghere pînă mai ieri socotite inutile, memoria lui Tehom ţesea o plasă de vrajă, prin care încerca să-şi subjuge adversarul. Apoi, deodată, cînd Dav se aştepta mai puţin, Tehom declanşă un contraatac deznădăjduit, jertfind calitatea; luă cu turnul un nebun apărat. Iar regele alb, care pînă în acea clipă se aflase într-o situaţie deplorabilă, vedea orizontul înseninîndu-i-se.

Culmea era că se ajunsese la o configuraţie asemănătoare cu aceea dintr-o partidă jucată cîndva în culori inversate, cînd negrul obţinuse remiză. Parcă ironic, Tehom îşi punea rivalul în faţa problemei de a lupta împotriva propriilor sale plăsmuiri.

Cu fiece mutare, Dav se încredinţa stupefiat că poziţia albului se consolida, că tensiunile se stingeau, că lupta înainta implacabil spre draw. Formidabilul edificiu pe care-l durase cu atîta migală şi îndîrjire se spulbera văzînd cu ochii. Planul său fusese greşit, încă din faza uverturii, de vreme ce pînă la urmă nu se ameninţa nimic, iar albul cîştiga timp să-şi întărească poziţia în centru. Înţelegînd că supraestimase părelnica superioritate care decurgea din deschidere, Dav se simţea tot mai dezolat. Îl invadă mareea unei negre disperări.

„Cum de-a fost în stare să mă neutralizeze?” se întrebă contrariat.

Ca în felu-i spontan de a juca, răspunsul i se impuse de la

sine: prins de necesitatea înglobării lui Tehom, Dav izbutise doar să urce pe verticala RR fără însă a fructifica imensa forţă venită dinspre infinitul stîng - marele său atu ontic împotriva unui adversar subuman.

Urmă un fel reflux al amărăciunii şi omului îi trecu prin minte că oricum mai exista posibilitatea să ia de la capăt bătălia.

Această posibilitate avea totuşi înfăţişarea zădărniciei. „Noroc, îşi spuse Dav, zîmbind trist, că am căpătat răbdarea unei maşini. Vom juca din nou deschiderile a3, a4... le vom mătura apoi pe celelalte.... poate că tot m-am ales cu ceva din cele întîmplate pînă acum...”

În acelaşi moment îl fulgeră o idee neverosimilă. Şi, de parcă s-ar fi temut ca Tehom să nu-i ghicească gîndul, Dav se ridică de la tabla de şah.

- Îţi propun remiza, rosti planeta, revenind la graiul primei galactici. Ai jucat bine. Recunosc chiar că am învăţat de la tine valoarea fanteziei. Dacă aş relua acum partidele cu ceilalţi 16 dinaintea ta, aş cîştiga sigur.

- Zău ! rîse Dav. Hai atunci să recunosc şi eu că am învăţat ceva de la tine...

- Ce anume?

- Că nici prea multă fantezie nu e bună. Şi se închise în alveola din perete, unde continuă partida într-un fel nou.

Ideea de a-şi concentra atenţia asupra extermităţii drepte a eşichierului a fost rezultatul unui instinct genial sau influenţa deprinderii de a baleia deschiderile, pe care o dobîndise în lunga-i convieţuire cu planeta? Cert este doar că, amintindu-şi de suita deschiderilor, avu revelaţia că poate continua ostilităţile. Dar era o revelaţie penibilă, care-i întoarse măruntaiele pe dos...

...Deschizînd printr-un sacrificiu făgaş pionilor săi, putea forţa într-un tîrziu promovarea lor. Aparent de neînlăturat, snopul variantelor izvorîte din această idee avea ciudatul defect de a secătui în aşa măsură resursele ambelor tabere, încît Tehom ar fi reuşit prin năstruşnice contralovituri să impună o poziţie de pat. De aceea metamorfoza pionului b nu trebuia să fie coroana unei regine, ci tichia unui nebun. Dar şi pentru acest uimitor avatar, albul avea o ripostă miraculoasă. Unicul mijloc de a încheia bătălia îl crea înaintarea unui al doilea pion pe

coloana b şi - oroarea ororilor! - preschimbarea lui în al treilea nebun pe cîmpuri albe. Tocmai „salvatorul” sacrificiu de calitate făcut de Tehom şi care dublase pionii negri de pe b generase această stranietate. Viziunea victoriei stîrni în sufletul lui Dav o reacţie paradoxală: ajuns la capătul odiseei lui, se simţea sfîşiat. Oare supunerea nemărginitei gîndiri a lui Tehom putea fi realizată numai pe calea unei atît de improbabile şi absurde excepţii? O clipă, un reziduu de omenie îl ademeni să reia împreună cu vechiul său partener mirifica aventură la hotarele infinitului, în nădejdea unui final nemuritor. Dar, înainte ca Dav să-şi fi depănat întregul vis, mîna lui execută prima mişcare a combinaţiei decisive. Geniul orb al şahului îl purta neînduplecat către ţelul său primordial.

Cînd, ajuns pe cîmpul de promovare, pionul lui Dav fu înlocuit cu un nebun, se făcu auzit un glas de mult uitat:

- Doi nebuni negri pe cîmpuri albe!? Tendinţa ta duplicativă nu-i simptomul unei dereglări?

Emiţînd sunetele unui rîs aproape omenesc, Tehom efectuă „contralovitura salvatoare” şi entuziast:

- Pentru prima oară îmi dau seama ce înseamnă să fii supus unui examen. Recunoaşte însă că răspunsurile mele te satisfac!

Dav tăcea fremătînd.

- În curînd vei pleca, spuse fără de veste planeta, pe un ton suav. Cea mai bună parte a vieţii tale ai petrecut-o aici. Alături de mine ai cunoscut desfătări incomparabil mai intense decît ţi-a fost dat cîndva să trăieşti în afară. Nu vrei să marcăm sărbătoreşte întîlnirea noastră? Hai să reluam întregul ciclu... Iar de data aceasta îţi cedez ţie albul... Sau am o propunere şi mai pasionantă. Scot de aici eşichierul şi jucăm fără el un simultan de o mie de partide. Va fi o competiţie demnă de geniul amîndurora. Primeşti?

- V-aţi scrîntit amîndoi! interveni exasperat Kim Kerim.

Cu gîtlejul ca de iască, Dav îşi propulsă maşinal ultimul atu. Mişcările se succedară accelerat.

Rîsul nebunesc al lui Kim Kerim salută grotescul rod al imaginaţiei lui Dav: al treilea nebun de negru pe cîmpuri albe!

O linişte nefirească se instaură în sanctuar.

Un timp fără durată se cernea cenuşiu.

Pe toate monitoarele, pe tavan şi pereţi, ochii de păun

prinseră a clipi multicolor şi febril.

- Ce faci? întrebă Dav, pentru care partida era încheiată.

- Calculez, răspunse calm planeta. Am şi calculat 10^{37} mutări.

- Şi? exclamă uluit omul.

- Încă n-am găsit soluţia. Am ajuns la pierderea turnului, dar merg mai departe cu analiza.

- Nu calculezi după nişte criterii bine definite?

- Aşa făceam odinioară. Acum însă vreau să văd ce se întîmplă în cazul de faţă...

- Dar în felul acesta se poate analiza la nesfîrşit chiar pentru o singură varianta.

- Nu. Odată şi odată voi termina şi voi lua o altă variantă.

- Adică ai s-o ţii aşa, la infinit? se îngrozi Dav.

- Numărul variantelor este finit, obiectă cu o smintită logică Tehom.

- Asta înseamnă că vrei să faci remiză prin gîndire eternă! strigă revoltat virtualul învingător al planetei, instalat subit într-un soi de paradox ai lui Ahile. Apoi, stăpînindu-se, rosti răspicat: Te previn că n-ai s-o poţi face. În şah nu există nici eternitate, nici infinit.

- Doar pentru *mine* nu există, izbucni furioasă planeta, nu însă şi pentru mintea ta de om. Şi acum, lasă-mă să calculez în pace sau îţi aplic gambitul Zaumin!

Covoare simfonice de lumini transformară sanctuarul într-o înspăimîntătoare feerie. Din străfunduri veneau plutitoare, învăluitoare horbote de sunete, ca torsul conştiinţei unei divinităţi care se înfrupta din Nirvana.

- Deci nu mai vrei să jucăm un simultan orb de o mie de...

Dar replica sarcastica a lui Dav rămase în aer. O trîmbă depotrivă de fluidă şi dură îl înşfăcă, iar mai înainte ca omul să-şi dea seama, îl smulse din locul sau, îl purtă vertiginos prin galeria cu imagini animate şi-l deversă pe suprafaţa planetei.

Nicicînd nu şi-ar fi închipuit Dav că partida şi meciul vieţii lui, poate ale însăşi galaxiei aveau să aibă un asemenea sfîrşit absrud, grotesc şi penibil, oricîte frumuseţi se vor fi consumat pe drum.

După ce-l lepădă la ieşirea din subterană, bizara trîmbă

goni mai departe, cu legănări jucăuşe în văzduh, parcă bucuroasă că scăpase de-o corvoadă, şi se pierdu în zare, lăsînd în urma-i panaşe de praf.

Născut în spaţiu, peregrinînd necontenit printre stele, Dav Bogar este un personaj real şi totodată mai fabulos chiar decît Kim Kerim, care a trăit o vreme îndelungată pe Moore şi, astfel, în pofida enigmaticei sale dispariţii, a lăsat o dîră mai adîncă prin istorie.

Paginile de faţă reprezintă desigur viziunea *mea* despre legendara lor întîlnire, deşi m-am străduit să ţin seama de numeroasele interpretări şi documente, mai mult sau mai puţin apocrife. În extrapolările mele, m-am bazat pe datele cele mai certe şi mai plauzibile.

Epilogul evenimentelor relatate fiind şi el înecat în negură, abundentele lui versiuni (adesea contradictorii) riscă să dea semnificaţii structural diferite întregii istorisiri.

Pentru a sugera ecoul stîrnit în conştiinţa galactică de aceşti doi oameni extraordinari, voi consemna totuşi cîteva „deznodăminte”, din lunga serie conservată de arhivele la care am avut acces.

Odată expectorat de adversarul său, Dav s-a pomenit lîngă „sarcofagul” în care zăcea Umna.

10^5 din numărul exegeţilor (aşadar un procent infim) prezintă drept epilog următorul scenariu, pe care îl redau în elementele lui esenţiale.

Un regret indicibil şi o cumplită oboseală îl cotropeau deopotrivă, în timp ce se apleca peste capacul acela, ca de raclă, a cărui transparenţă se pierduse sub pulberile aşternute de cine ştie cînd. Îşi revenea treptat, ca după şocul unei operaţii cumplite. Avu sfîşietoarea conştiinţă că în ceea ce-l priveşte partida era încheiată pentru totdeauna: în zona lui de Univers nu mai avea adversar. Şi mai năpraznic era însă dorul de aceea care vegeta anabiotic nu departe de el.

Gheare i se înfipseră în inimă - nu-şi mai amintea cum trebuie făcută reanimarea. Îşi întinse un deget tremurător în praful de pe container şi, în ciuda gîndului care tindea deznădăjduit spre Umna, mîna lui Dav a înscris cu o buimacă îndărătnicie cuvîntul **TEHOM**... Prin golul fatalelor litere, la

lumina ambiguă a celor doi sori, răsăriră frînturi din obrazul uitat şi totuşi atît de familiar. Sugrumat de furie, risipi vraful de colb ce-i fura imaginea iubită.

Două butoane (unul de sidef, celălalt de abanos) de pe cantul carcasei îi sugerară succesiunea celor două mişcări ce-o despărţeau pe Umna de viaţa.

Declanşă bioprocesul.

În sticlirea panoului metaloceramic ce rabata, Dav întrezări cum îşi înclină fruntea peste chipul de vis al femeii masca hidoasă a unui moşneag. Ar fi zis că vedenia era Kim Kerim, un Kim Kerim în decrepitudine, dar el ştia că supraimpresiunea nu-i reda decît propria-i figură.

Şi în puţinele clipe ce-i mai rămăseseră, Dav se văzu confruntat cu ultima şi cea mai gravă problema din existenţa lui.

...Părea că timpul fusese abolit şi că fragmente din giganticu-i trup se mai iveau aidoma unor peşti ciudaţi, supravieţuind din fauna exterminată a unui ocean explodat...

Viaţa lui luneca liber într-o teribilă lumină prin mintea-i înceţoşată.

Cîndva Kim Kerim doar îi spusese că-l învăţase pe Tehom paradoxul temporal!

- Umna! zbieră Dav mai mult cu gîndul, căci din gură nu i se desprindea decît o tuse de înecat. Umna! Umna! continua să urle, ca şi cînd ar fi vrut să accelereze readucerea ei la viaţă. Pe urmă, brusc, înţelese absurditatea zbaterii lui şi secătuitele, ultimele-i forţe de genial şahist le îndreptă cu orgoliu şi umilinţă, cu spaimă şi îndrăzneală, cu resemnare şi aviditate întru înfruntarea genunii.

„*Că timpul poate fi reversibil* - i se păru lui Dav a-şi aduce aminte de ce-i spusese Kim Kerim sau doar îşi închipui - *mi-am dat seama studiind modul în care Dirac de pe Terra a ajuns la ideea monopolului magnetic...*

...Simetria şi reversibilitatea sînt categorii ale realului, deşi au un caracter local sau tranzitoriu...

...Într-o enclavă este posibil orice...”

Cerul se prefăcuse într-un imens sinestestimulator[50].

---

[50] Această comparaţie a firmamentului cu un stimulator sinestezic, existentă în toate versiunile principale consacrate legendarei biografii a eroului nostru, constituie astăzi o metaforă banală, de genul moarte-somn, timp-apă, dar cred ca ea îşi are originea tocmai în ciclul Dav Bogar (n.a.).

Cuantele altei durate îi invadau trupul dureros.

...Se făcea că visase un lung, lung meci de şah. Şi nimeni nu mai era în stare să spună cînd a fost începutul şi nici în ce consta premiul; numai un abur de amintire insinua că era enorm. Dar el, ştia acum că era infinit...

În vreme ce bioautomatul o readucea la viaţă, Umna avu o viziune îngrozitoare, pe care n-o va mai putea uita niciodată, deşi era convinsă că fusese doar un neverosimil coşmar.

Deasupra patului anabiotic, se încovoia o mumie în al cărei chip tînăra femeie îl recunoscu Kim Kerim, deşi ochii, aceia mari, rugători şi albaştri erau ai lui Dav.

Şi înainte ca ea să-şi vină pe deplin în fire, arătarea se şi spulberase în neant. Polenul cenuşiu care mai dăinui se pierdea indiscernabil în pulberile timpului.

Autenticitatea acestei lugrube variante este pusă la îndoială de majoritatea exegeţilor, deoarece, în epoca în care ar fi trăit Dav Bogar şi cu atît mai mult în răstimpul vieţii lui Kirn Kerim, metoda cronoenclavei se afla abia în faşă.

Epilogul de mai sus este totuşi de reţinut, pentru că reprezintă singura explicaţie rezonabilă a unei alte variante, consemnată doar de şapte erudiţi. În interpretarea acestora, cel care a resuscitat-o pe Umna a fost însuşi Kim Kerim, rămas în puterea vîrstei graţie aceleiaşi prestidigitaţii temporale.

Nu pot socoti decît frivol setul pomenit, în care Umna se lasă sedusă de Kim Kerim, iar amîndoi îşi sfîrşesc zilele pe suspecta planetă Lasso din constelaţia Vega.

Un singur comentator, omiţînd să mai amintească de soarta Umnei, susţine că Tehom s-ar fi debarasat atît de Kim Kerim, cît şi de Bogar. Reacţia celor doi ireconciliabili adversari n-a fost mai puţin bizară decît a planetei pe care s-au întîlnit. Ei şi-au continuat disputa în stabilimentele deocheate de pe Lasso din Vega, jucînd la nemurire dodecadodeca, un barbut în care erau manipulate 12 zaruri, fiecare cu 12 feţe.

Simetria rigoarei exacerbate nu putea fi decît fortuitul dezlănţuit - voia în definitiv să sublinieze caricatural această singulară variantă.

Pentru 23% dintre gnoseoşahologi, ciclul pe care l-am

intitulat „Kerim-Bogar” este denumit „Tehom”, destinul acestuia fiind elementul esenţial. Dealtminteri toţi comentatorii au trebuit să abordeze problema: de ce natură era inteligenta insolitei planete?

Unii susţineau că era vorba de „o inteligenţă inconştientă” de tipul celeia pe care o prezintă unele animale „sociale”, non-umane sau computerele; faptul că acestea din urmă sînt alcătuiri artificiale nu putea constitui vreo obiecţie: după cum evoluţia a reuşit să producă reactoare naturale, tot astfel ea a fost în stare să creeze ordinatoare naturale. Tehom ar fi fost tocmai o asemenea „maşină de gîndit”, iar geniul raţiunii HH întruchipat de Dav i-ar fi provocat deteriorarea fiabilităţii, inteligenţa planetei funcţiona deci ca un jet de propulsie sau ca instinctul vînătoresc al şoimului: se proiecta asupra unui singur ţel - şahul. În afară de acest obiectiv, era un perfect imbecil.

O circumstanţă străină de fondul ipotezei i-a dezvăluit totuşi fragilitatea: cînd astrotopologii au vrut să-l identifice pe Tehom, nu l-au putut descoperi, deşi în hărţile străvechi era atestat cu precizie; planeta parcă se evaporase, iar în locul ei domnea doar vidul sideral.

Această ciudăţenie ridica două probleme: cum a fost posibil ca un obiect astronomic de mărimea unei planete s-o ia razna de pe orbita cunoscută, ba chiar din sistemul ei solar fără ca omenirile să înregistreze un fenomen atît de uimitor, dar şi mai importantă era stabilirea cauzelor care au determinat această dispariţie.

Prima problemă era mai uşor de explicat. Savanţii au luat în serios legenda lui Tehom, cu multe secole după epoca în care a trăit Dav Bogar. Cu miticile cetăţi Heltz de pe Fermata sau Troia de pe Terra s-a întîmplat la fel. Dacă, de pildă, Schliemann n-ar fi dezgropat nimic la Isarlîk, lumea ar fi dat din umeri, şi legenda ar fi rămas mai departe ca atare. În cazul lui Tehom însă, chiar dacă n-a fost confirmată legenda s-a descoperit o anomalie cel puţin tot atît de remarcabilă; însăşi absenţa lui constituia un scandal ştiinţific; acest corp ceresc fusese doar trecut în hărţi astronomice a căror veridicitate era indiscutabilă. Or, Tehom nu era o novă sau o supernovă ca să-şi justifice aneantizarea, ci o biată planetă.

O biată planetă! Iată explicaţia faptului că putuse scăpa vigilentei observaţii a milioanelor de observatoare ce scrutau

Galaxia. Era o planetă fără utilitate în traficul intersideral, o planetă anonimă, ce gravita sub imperiul a doi sori, deci improprie - după concepţiile curente pe atunci - generării vieţii.

Nouă - contemporanii unei civilizaţii de tipul III, stăpînii energiei întregului sistem galactic, în reţeaua căruia nooplanetele sînt noduri vitale - inteligenţa lui Tehom, deşi frustă, ne apare de necontestat. Astăzi însă ne găsim la o prea mare distanţă de acele vremuri pentru a mai putea reconstitui adevărul. Sarcina aceasta au avut-o savanţii secolelor imediat consecutive aventurii lui Dav Bogar. Cert este că, în spaţiul ocupat de cuplul sorilor lui Tehom, nu fusese înregistrată în ultimele milenii nici o catastrofă siderala. De asemenea, era exclusă ca absurdă presupunerea unei autodistrugeri. Prin excludere, rămînea ipoteza că Tehom migrase voluntar. Ideea îşi pierduse, din stranietate, deoarece între timp au fost efectiv identificate o serie de nooplanete, adica de mari corpuri cosmice cu posibilităţi cognitive.

S-a încercat aşadar să se descopere pe filmele existente ale firmamentului dîrele unei asemenea migraţii. Au fost reperate cîteva. După o perioadă relativ îndelungată, căutătorii lui Tehom au vizitat obiectele astronomice care se strămutaseră din sistemul lor. Nici unul dintre ele nu recunoscu a fi planeta şahistă. Există exegeţi care pretind că aceasta îşi renega „tinereţea ruşinoasă”. În orice caz, în acea eră, nefiind încă pusă la punct o metodă eficace de detectat minciuna la nivel planetar, problema a rămas nerezolvată, iar acum este prea tîrziu să mai putem întreprinde ceva. Singura şansă ar mai fi ca, impresionat sau indignat de povestirea de faţă, Tehom să rupă tăcerea, pentru a pune lucrurile la punct. Căci nu mă îndoiesc că reconstituirea mea, în pofida strădaniilor pe care mi le-am dat, abundă în conjecturi, în probabilităţi subiective, în supoziţii fragile.

Cîte enigme nu continuă dealtminteri să planeze peste întregul ciclu Kerim-Tehom-Bogar!

Chiar dacă Tehom ar interveni în discuţie, vom şti vreodată cum arăta înainte de întîlnirea cu genialul său „antrenor”? Din păcate, cunoştinţele noastre despre filogeneza nooplanetelor sînt mai vagi decît acelea privitoare la verigile ce-i unesc pe hominieni de întîile primate.

Dar fost-a Kim Kerim un simplu antrenor sau a însemnat

mult mai mult? Numeroşi comentatori afirmă că, ajunsă în pragul gîndirii, strania entitate astrobiologică numită Tehom a interogat îndelung tăriile în aşteptarea prilejului unei acţiuni pe măsura fantasticei sale energii. De fapt, Kerim şi Tehom s-au găsit unul pe altul, fiindcă aveau nevoie unul de altul, ca două entităţi izomorfe.

Rămîne apoi problema tulburătoare a victoriei lui Dav Bogar. Cum a putut el înfrînge un adversar ce rezolvase jocul de şah? Singura explicaţie tenabilă ne-o dau partizanii tezei că, în procesul său de „umanizare”, Tehom dobîndise un instinct al „normalului”. Or, în finişul meciului, Dav, care, dimpotrivă, „automatizîndu-şi” stilul, tindea spre infinit, depăşise cu totul domeniul normal.

Cei mai mulţi cronicari (aproape 65%), probabil dintr-o firească pulsiune psihomeostatică, susţin totuşi că, după ejectarea lui din sanctuar, Dav a reanimat-o îndată pe Umna, iar apoi, îmbarcîndu-se pe „Invincibil”, au plecat teferi şi fericiţi de pe acea planetă a genunii.

Există şi aici o variantă a epilogului (procentul susţinătorilor ei este neglijabil în comparaţie cu ansamblul tuturor interpretărilor recoltate), care pretinde că, după deşteptarea Umnei, Dav - mînat de o insaţiabilă curiozitate, sau de dorinţa de a-i salva pe captivii din subterane, sau de ideea că l-ar putea supraeduca pe Tehom - s-a întors în sanctuar, şi povestea se relua la un alt nivel, bifurcîndu-se din nou într-o serie tragică şi una optimistă.

Ce ne îndrituieşte totuşi să punem temei pe versiunea majoritară, astfel încît s-o considerăm mai mult decît o simpla înclinaţie spre un final luminos? Consultînd nomenclatoarele statistice ale celor cîtorva mii de sisteme solare populate cu oameni în secolul ce mă interesa, am descoperit, între milioanele de indivizi numiţi Dav Bogar, doar 37 născuţi în spaţiul cosmic şi care, în plus, aveau drept companion femei cu numele de Umna. Ca să intensific focalizarea, am cercetat preocupările acestor bărbaţi printre care speram să-l identific pe eroul meu. Numai doi au avut unele tangenţe cu şahul. Unul dintre ei, oftalmolog, specializat în crearea văzului la orbii din naştere sau la făpturile gînditoare lipsite de acest simţ, a construit pentru faza de convalescenţă şi antrenament a pacienţilor săi un eşichier tridimensional. În ceea ce mă

priveşte, tind să acord celui de al doilea Dav Bogar o autenticitate mai mare, deşi această opinie ar putea să pară multora ca fiind paradoxală. Omul la care mă refer avea profesiunea de astrohortogenetician. Ca hobby, dar ca un hobby înglobat în îndeletnicirea de bază, a întreprins nişte ciudate şi îndelungi investigaţii, care s-au concretizat într-o carte dedicată soţiei lui şi avînd următorul titlu: „***Preeminenţa variaţiunilor florale faţă de acelea ale tuturor sistemelor şahiste***". În numai 7777 de cuvinte, operînd magistral aparatul matematic şi elaborînd o genială viziune taxinomică (întrevedea evoluţionismul cvarcic al secolelor viitoare[51]), Dav Bogar ajungea la consternanta concluzie că mulţimea variaţiunilor oferite de sistemele florale posibile în Univers este cu cîteva zeci de ordine mai mare decît mulţimea variaţiunilor furnizate de toate sistemele şahiste. Iar morala studiului său era că un om cu o inteligenţă atrasă de jocul mulţimilor F° trebuia să prefere să-şi exercite capacitatea cognitivă în primul domeniu de mai sus ori într-unul înrudit cu el...

[51] Evoluţionismul cvarcic reprezintă o reluare modernă a teoriilor lui Kvoren şi Entiewso, după cum atomismul secolului XX (terestru) a reluat ideile străvechi ale lui Leucip şi Democrit. Să nu se creadă însă că aceasta ar constitui un puternic argument în favoarea autenticităţii ultimului Dav Bogar; amănuntul se află în povestire numai fiindcă l-am introdus eu. Într-adevăr, trebuie să fie limpede: nu pretind decît că eroul meu este un personaj real. Tot ceea ce s-a întîmplat însă pe fabuloasa planetă Tehom se aseamănă cu evenimentele dintr-o cutie neagră, cu intrarea explicitată prin numeroşi parametri cerţi, iar ieşirea prin puţini, şi ei săraci în indicii. Aşadar evenimentele de pe Tehom constituie doar o migăloasă reconstrucţie făcută cu mijloacele cibernetoartistice pe care le-am avut la dispoziţie.